GONÇAROV

GONÇAROV
OBLOMOV

sabahattin eyuboğlu-erol güney

sosyal yayınlar ● bilge pazarlama

DÜNYA KLASİKLERİ

GONÇAROV • OBLOMOV

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ 2

Dizgi/Baskı: Haziran 1982 • Doyuran Matbaası • İstanbul.

İVAN GONÇAROV

OBLOMOV

Çeviren
SABAHATTİN EYÜBOĞLU EROL GÜNEY

SOSYAL YAYINLAR • BİLGE PAZARLAMA
Klod Farer Cad. 16/2 Divanyolu/İstanbul - Tlf. 28 33 14
•
Vali Konağı Cad. 11 Harbiye/İstanbul - Tlf: 48 22 04

)

ÖNSÖZ

Bu kitapta önemli olan
Oblomov değil, Oblomov'luktur.

D o b r o l y u b o v

Rus edebiyatının hiçbir kahramanı, ne Raskolnikov, ne Mişkin, ne prens Andrey eski Rus insanını, hattâ bütün doğuluları Oblomov gibi açıklıkla, en özlü yanıyla temsil etmez. Doğu, belki de ilk defa olarak Gonçarov'un bu büyük eserinde kendi kendini tanımaya, batıdan farkını anlamaya başlamıştır.

Oblomov klasik kahramanlar gibi genel bir tip. Don Quichotte gibi, Tartuffe gibi insanlığın bir halini göstermekle birlikte zamanına, çevresine sıkı sıkıya bağlı bir insandır.

Oblomov, yıkılmakta olan bir toplum düzeninin, Rus derebeyi sınıfının çocuğudur. Çiftliği vardır, köleleri vardır; ama kendisi, bütün köklerinden kopmuş derebeyleri gibi, onları bir kâhyaya bırakıp büyük şehre, devlet kapısına sığınmıştır.

Oblomovka, yaşayışı, gelenekleri, inanışları, aile kuruluşu, çalışma düzeniyle eski Rusya'dır. Oblomov'un rüyasında gördüğü bu çiftliği anlatırken, Gonçarov, eski Rus-

ya'nın yeni bir görüşle, destanını yazmıştır. Ama 1850'de Oblomovka o kadar sönmüş, o kadar cılızlaşmıştır ki, Oblomov bile orada barınamamış, Rus şehirlerinde yeni başlıyan, fakat Oblomovka'da yetişen bir adamın kavrayamıyacağı, benimseyemiyeceği bir hayata doğru sürüklenmiştir. İşte, bu iki dünya arasında açıkta kalan bir insan, Rusya'da o tarihte yaşayan sayısız insanların temsilcisidir. Oblomovka'da köylülerin hazırlayacağı ekmeği yemek için büyütülmüş Oblomov, ekmeğini kendi kazanan insanlar arasında ne yapacağını şaşırır: böyle bir hayat için ta küçükken hazırlanmamış olan iradesi yavaş yavaş söner, hayatla arası her gün biraz daha açılarak sonunda toplum dışı bir insan, kendini taşıyamayan bir yük olur.

Toplumsal bir kaderin, Oblomov'u içine düşürdüğü bu kaçınılmaz uyuşmayı rasgele bir tembellikle karıştırmamak gerekir. Tembel, işten kaçan ve işsizlikte mutluluğu bulan adamdır. Oblomov'sa hiçbir zaman işte giremeyen, işsizlikten de zevk alamayan bir adamdır. Zaman zaman kendi durumunu açıkça gören Oblomov, üstüne çöken, hayatını bir bataklığa çeviren bu durgunluğa acı acı isyan bile eder: «Yarım kalmış bir adam olduğunu, ruh güçlerinin gelişmeden kaldığını, hayatına bir ağırlık çöktüğünü düşündükçe içi parçalanıyordu. Başkalarının zengin ve hareketli hayatını kıskanıyor: kendi hayatının yolunu, ağır bir kaya parçasıyla tıkanmış, daracık, zavallı bir patika gibi görüyordu. İçinde hiç uyanmadan kalmış, biraz kurcalanmış, fakat hiçbiri sonuna kadar işlenmemiş birçok yetenekler olduğunu acı acı seziyordu...»

Çok eskiden atalarının kazandığı mülke ve isme hiçbir şey eklemeden rahatça yaşamak imkânını bulan derebeyleri için mutluluk çalışmakta değil, işsizlikte; değer, çalışanda değil, çalışmayanda idi. Toplumun yeni gelişmesinde hiçbir rolü olmayan derebeyleri, çocuklarını yeni hayata, Rusya'ya yeni giren endüstrinin yarattığı çalışma yollarına sokamıyorlardı. Avrupa'dan gelen bilgilerin, yeni hayatta gittikçe artan gereğini duyuyor, hattâ çocuklarını Alman öğretmenlere göndermeye razı oluyorlardı.

Ama gene de bunun için eski rahatlıklarından bir şey feda edemiyorlardı. Oblomov işte bu değişen hayat koşullarının ve bu kararsız aile eğitiminin kurbanıdır: annesinin rüyalarına büyük bir devlet adamı olarak giren Oblomov küçük bir memur bile olamamıştır.

Oblomovka'nın ve eski Rusya'nın yıkıntıları üzerine kurulmaya başlıyan yeni hayatın temsilcisi Ştoltz'tur. Oblomov'un ruh zenginliği yanında pek kuru, basit bir kukla gibi kalan Ştoltz, derebeyi, hattâ Rus bile değildir. Yeni hayata çocukluğundan beri hazırlanmış olduğu için, doğmaya başlıyan bir hayat görüşünün, Rusya'yı Avrupa'lılaşma yoluna götürecek insanların temsilcisi olduğu içindir ki, Oblomov'un kendi ülkesinde kazanamadığı mevkii, mutluluğu, refahı kolayca elde ediyor. Oblomov ölüme benzeyen uyuşukluğa gömüldükçe, Ştoltz'un yıldızı her gün biraz daha fazla parlıyor.

Oblomov'un ruhu Ştoltz'unkinden daha zengin, daha derindir. Gonçarov bunu bilmiyor değil; fakat Gonçarov şimdilik bu derinlikten, bu ruh soyluluğundan vazgeçmeye hazırdır. Rusya'nın Ştoltz gibi biraz bayağı, ama güçlü, çalışkan insanlara ihtiyacı vardır.

Büyük Petro'dan beri Rusya'da devam eden büyük Rusya-Avrupa kavgasında, Gonçarov hiç gözünü kırpmadan Avrupa'nın tarafını tutuyor. Diğer büyük Rus romancıları bu yolda o kadar ileriye gidemiyorlar. Gogol, Dostoyevski, Tolstoy Avrupa'dan çekiniyorlar. Zenginleşen, büyük bir iş adamı olan Ştoltz, Dostoyevski'nin, hele Tolstoy'un nefret ettiği insanlardan biridir.

Gonçarov, Ştoltz - Oblomov karşıtlığında eski ve yeni Rusya'yı, doğuyla batıyı karşı karşıya koymuştur. Kardeş gibi sevişen bu iki çocukluk arkadaşı hiçbir zaman birbirini anlayamıyacak. Ştoltz Oblomov'a Oblomov Ştoltz'a her an şaşarak bakacaktır.

İşte bütün durgunluğuna rağmen Oblomov'un romanını bir dram haline getiren bu iki ayrı insan, iki ayrı dünya karşılaşmasıdır. Gonçarov, kendinin ve ülkesinin yaşa-

dığı bu dramı anlatırken bir iç dökme acılığına, bir kötüleme ya da öğüt verme tatsızlığına düşebilirdi; fakat gözlemci olduğu kadar da sanatçı olduğu için, romanın en acı yerlerinde bile sakin, hattâ babacan bir hikâyeci gülümsemesini yitirmiyor. Ancak Cervantes, Rabelais, Gogol gibi büyük romancılarda görülen bu dram karşısında gülümseme, bu hümur olmasaydı, Oblomov bütün önemine rağmen okunamıyacak kadar sıkıcı bir kitap olabilirdi. Gonçarov sık sık konusunu, kahramanını unutarak, bir sahneyi, bir konuşmayı hatırda tutulamıyacak kadar ince önemsiz ayrıntılarıyla anlatmak zevkine kapılıyor. Bu yüzden düştüğü tekrarlar, uzunluklar, Fransız çevirmeninin amansız sansürüne uğramış olmakla birlikte, kanımızca romanın en değerli tarafları arasındadır. Özellikle «Oblomov'un Rüyası»nda marazi denebilecek bir incelemeye varan bu ikinci plân tasvirlerinde realist edebiyatın her zaman veremediği doyulmaz tablolar vardır. Geçmiş zamanı, âdeta beş duyunun birden yardımıyla dirilten bu «Rüya»yı Marcel Proust okumuş olsaydı Gonçarov'u kendine en yakın romancılardan sayabilirdi. Proust da onun gibi anlattığı âlemden hiçbir şeyin kaybolmasına razı olmuyor, ilk bakışta tekrar gibi görünen belirsiz renkleri biriktirerek canlı bir bütün yaratıyor.

Tıpkı Ştoltz gibi Avrupa'lı okuyucu da Oblomov'un hikâyesini hiçbir zaman hakkıyla anlayamıyacaktır. Gerçi Oblomov'u ancak Avrupa'lı bir kafa, Gonçarov'un Avrupa'lılaşmış kafası edebiyata sokabilmişti. Ama Avrupa edebiyatında bu tipin benzerine bile raslamak imkânsızdır. Ona benzese benzese Don Quichotte, Hamlet, Werther, Adolphe, René gibi hasta kahramanlar, işsiz beyzadeler benziyebilirdi. Ama onlar işsizlikten bile iş çıkarmanın, hayallerini şu ya da bu şekilde yaşamanın, hattâ hayalleri uğrunda ölmenin yolunu buluyorlar. Avrupa, hayallerini gerçekleştirmek için hayal kuran insanların ülkesidir. Orada gerçekleşemiyen hayal bir acı kaynağı, bir tragedya konusudur. Doğu'da ise hayal bir keyif, bir gerçekten kaçma vesilesidir. Doğulu, geviş getirir gibi kendi içinde

başlayıp kendi içinde biten, hedefsiz, başıboş hayaller kurar. Oblomov'da gerçeğin yerini tutan hayal, Ştoltz'da bir girişimin hazırlığı, ilk adımdır.

Rusya'da en çok okunmuş, anlaşılmış, günlük konuşmalara karışmış olan bu romanın, Avrupa'da en aydın okucular tarafından bile anlayışsızlıkla karşılanması mukadderdi. Bizde ise Oblomov'un büyük bir anlayış bulması beklenebilir; çünkü Oblomov'u yaratmış olan koşullar bizde de pek yakın zamanlara kadar vardı. Hattâ Türk okuyucusu tanıdıkları arasında Oblomov'a benzeyen insanlar görebilecektir. Konya'daki çiftliğinin geliriyle Beyoğlu'nda, bir türlü gerçekleşmiyen hayaller içinde yaşıyan işsiz, yarı aydınlar ve memurlar az değildir. Kaldı ki, hepimizde, iş hayatına karışanlarımızda bile, Oblomov'luk vardır. Avrupalılaşma yolunu tutan her Doğu ulusunda Oblomov'luk kolay kolay ruhlardan çıkmıyacaktır. Oblomov'luktan kurtulmak için onun tam karşıtını örnek tutmuş olan dünya görüşünü iş üzerine kurmuş olan yeni Rusya'da bile Oblomov'lar kuşağının büsbütün kuruduğu ileri sürülemez. Nitekim Lenin diyor ki: «Rusya üç devrim geçirdi, ama gene de Oblomov'lar kaldı; çünkü Oblomov'lar yalnız derebeyler, köylüler, aydınlar arasında değil, işçiler, komünistler arasında da vardır. Toplantılarda, komisyonlarda nasıl çalıştığımıza bakarsanız, eski Oblomov'un içimizde olduğunu görürsünüz. Onu adam etmek için daha çok zaman yıkamak, temizlemek, sarsmak, dövmek gerekecektir.»

Bu çeviriyi Rusya, İngilizce ve Fransızca metinleri karşılaştırarak yaptık. Asıl metinden başka en çok başvurduğumuz metin İngilizce çevirisi oldu. Fransızca çevirisi Oblomov'un Fransa'da ne kadar az anlaşıldığını gösteren bir laubalilikle yapılmıştır. Eserin yarısından fazlası ve belki de en renkli parçaları atılmıştır.

Bu çeviride metinden hiçbir parça çıkarılmış değildir. Rusça metinden uzaklaşmış görünecek cümleler genel olarak rahat okunmak kaygısından doğmuştur.

İVAN ALEKSANDROVİÇ GONÇAROV

(1812 - 1891)

Simbirsk'te doğmuştur. Zengin bir tüccar ailesinin çocuğu olan Gonçarov, Oblomov'unkine çok benzeyen bir çocukluk geçirmiş, asılzadelerle, geleceğin Oblomov'larıyla birlikte özel bir pansiyonda okumuştur.

Moskova Üniversitesi'ni bitirdikten sonra Gonçarov, Petersburg'da 33 yıl sürecek ve kendisini yüksek bir göreve kadar getirecek memurluk hayatına başlıyor.

Gonçarov, 1847'de ilk eserini, **Alelade Bir Hikâye**'yi çıkarıyor. 1849'da da «Oblomov'un Rüyası» bir dergide basılıyor. Ama **Oblomov** son şekliyle ancak 1857'de, Marienbad'da bir aylık sürekli bir çalışma içinde yazılmıştır. «Bu büyük romanın bir ay içinde yazılması belki de imkânsız görünür. Ama unutmayın ki, bu eseri yıllarca kafamda taşıdım ve onu ancak kâğıda geçirmek kalmıştı.»

Roman Rusya'da bir bomba gibi patladı. Zaten zaman da pek elverişliydi. Köleliğin kaldırılmasına üç yıl kalmış, bütün edebiyatta, uyuşukluğa, hareketsizliğe, şaşkınlığa karşı bir savaş açılmıştı. Bunun içindir ki, bir çağdaşın yazdığı gibi, «Bütün okuma yazma bilenler **Oblomov**'u heyecanla okuyorlar. Hiç mübalâğa etmeden denilebilir ki bu anda Rusya'da en küçük, en kenarda kalmış bir kasaba yoktur ki orada **Oblomov** okunmasın, üzerinde tartışılmasın. **Oblomov** ve **Oblomov**'luk kelimeleri bütün Rusya'ya yayılmış, ebedi olarak dilimize girmiştir.»

Bu eserden başka, Gonçarov'un, 1856'da çıkan ve üç yıllık bir dünya yolculuğunu anlatan «Fregat Pallada» isimli bir eseriyle birkaç eleştirisi ve hikâyesi vardır. Oblomov'dan sonra yazdığı **Uçurum** adlı büyük romanı 1869'da çıkmış ve Gonçarov'u on yıl uğraştırmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I

İlya İlyiç Oblomov, bir sabah Gorohovaya caddesinde bütün bir kasaba halkı kadar kiracısı olan büyük evlerin birinde yatağına uzanmıştı.

Otuz iki, otuz üç yaşlarında bir adamdı bu. Orta boylu, düzgün yapılı, hoş görünüşlü idi; fakat yüzünde, düşünce çabasının, açık seçik hiç bir kaygının belirtisi yoktu. Düşünce bu çehrede serseri bir kuş gibi dolaşıyor, gözlerinden şöyle bir gelip geçiyor, yarı açık dudaklarında biraz duraklıyor, alnının kıvrımlarında saklanıyor, sonra iyice silinip gidiyordu. O zaman bütün çehreyi kayıtsızlığın tek renkli ışığı kaplıyordu. Sonra bu kayıtsızlık bütün vücuduna geçiyor, hırkasının kıvrımlarına kadar yayılıyordu. Zaman zaman gözleri sıkıntıya, yorgunluğa benzer bir şeyle bulanıyordu; ama yalnız çehresinin değil, bütün varlığının egemen ve sürekli ifadesi olan rehaveti, ne yorgunluk, ne de sıkıntı bir an olsun bozamıyordu. Gözlerinde, gülüşünde, başının, ellerinin her hareketinde rahat, açık, temiz bir ruhun ifadesi parlıyordu. Kayıtsız ve yüzeysel bir göz Oblomov'a şöyle bir bakar ve «iyi yürekli, kuzu gibi bir adamcağız olsa gerek» derdi. Ona daha yakından, daha anlayışlı bir gözle bakan biriyse yüzünü bir süre süzer, sonra garip bir tereddüt içinde gülümser, geçerdi.

İlya İlyiç'in teni ne pembe, ne esmer, ne de soluktu; rengi yok gibiydi, ya da yüz adaleleri yaşına uygun olmıyan bir gevşeklik yüzünden renksiz görünüyordu. Bu hali

belki de havasızlıktan, hareketsizlikten ya da her ikisinden ileri geliyordu. Boynunun dümdüz ve bembeyaz derisi, küçük yumuşak elleri, düşük omuzları bir erkekte az görülür incelikteydi. Hareketleri çekingen ve nazikti; telâşlı anlarında bile durgun bir inceliği vardı. Bir kaygısı olursa gözleri bulanır, alnı buruşur, yüzünde tereddüt, sıkıntı ve korku birbirine karışırdı; fakat bu kaygı binde bir belli bir fikir halini alır, çok daha nadir olarak da bir niyete kadar varırdı. Sadece içini çekmekle kalır ve tam bir durgunluğa bir uyuklama haline düşerdi.

Oblomov'un ev kıyafeti durgun çehresine ve yumuşak vücuduna ne kadar da yaraşıyordu. Acem işi bir hırkası vardı; bu hırka her bakımdan doğulu, hiçbir bakımdan da Avrupalı değildi: Ne püskülü, ne kadifesi, ne beli vardı; o kadar da genişti ki Oblomov'u iki defa sarabilirdi. Tam Asya biçimi kolları, bileklerinden omuzlarına doğru genişliyordu. Hırkası ilk tazeliğini kaybetmiş olmasına, kendi parlaklığı ile değil de zamanın kazandırdığı bir cilâ ile parlamasına rağmen yine de gözalıcı doğu renklerini koruyor, kumaş hâlâ eskisi kadar sağlam duruyordu.

Oblomov için bu hırkanın paha biçilmez sayısız değerleri vardı; yumuşaktı, uysaldı, vücut onu hiç duymuyordu, efendisinin en küçük hareketine uysal bir köle gibi boyun eğiyordu.

Oblomov evinde hiç yelek giymez, kravat takmazdı; rahat, serbest olmak isterdi. Uzun, yumuşak, geniş terlikleri vardı: yatağından kalkar kalkmaz ayaklarını içine sokardı.

Uzanmak İlya İlyiç için ne hastalarda ya da uykusu gelmiş insanlarda olduğu gibi bir zorunluluk, ne yorgun bir kimsedeki gibi geçici bir ihtiyaç, ne de uyuşuk bir insandaki gibi bir zevkti; bu onun tabii hali idi. Evde olduğu zamanlar —evde olmadığı zaman da yok gibiydi— hep uzanırdı; hem de hep aynı odada. Kendisini ilk defa içinde gördüğümüz bu oda onun hem yatak, hem çalışma, hem de misafir odası idi. Üç odası daha vardı. Ama onları yalnız sabahları, hizmetçi çalışma odasını temizlerken —ki bu da

her gün olmazdı— şöyle bir görürdü. Bu odalarda eşyalar örtülü, perdeler inikti.

İlya İlyiç'in yattığı oda ilk bakışta pek zengin görünüyordu : Maun bir yazıhane, ipek örtülü iki sedir, üzeri görülmedik meyvalar, çiçekler işlenmiş güzel bir paravana, ipek perdeler, halılar, birkaç resim, tunç heykeller, Çin porselenleri ve birçok güzel tablolar. Ama zevkli, görgülü bir adamın gözü daha ilk bakışta bütün bunların sırf âdet yerini bulsun diye öteye beriye konmuş olduğunu farkedebilirdi. Oblomov çalışma odasını döşerken başka bir şey düşünmemişti. Ağır, kaba, akaju sandalyeler, bu iğreti etajer, ince bir zevki tatmin edebilecek şeyler değildi. Sedirlerden birinin arkası içine göçmüş, yer yer tahtalar birbirinden ayrılmıştı.

Resimler, vazolar, biblolar da aynı halde idi. Şunu da söyliyelim ki Oblomov'un kendisi bile bu odanın eşyasına kayıtsız ve yabancı gözlerle bakar, bütün bu ıvır zıvırı buraya kimin getirdiğini merak eder gibi görünürdü. Oblomov'un kendi eşyasına karşı kayıtsızlığı, ya da hizmetçisi Zahar'ın efendisininkini aşan kalenderliği yüzünden oda o kadar karışık bir halde idi ki, insan, biraz dikkat edince hayrete düşerdi. Duvarlardaki resimlerin dört yanından püskül püskül örümcek ağları sarkıyordu. Aynalar, eşyayı yansıtmaktan çok üzerlerindeki toza öteberi yazmaya yarayabilirdi. Halılar leke içindeydi. Divanın üstünde bir peşkir unutulmuştu. Hemen her sabah, ekmek kırıntılarıyla dolu masanın üstünde akşamki yemekten kalmış bulaşık bir tabak, bir tuzluk, bir de kemik parçası görülürdü.

Bu tabak, şu yatağın kenarında dumanı hâlâ tüten pipo ve yatakta uzanan adam olmasa insan burayı çoktan terkedilmiş sanırdı: o kadar tozlu, o kadar soluk, o kadar insan izinden yoksundu her şey. Gerçi etajerin üstünde iki üç açık kitap, bir gazete, yazı masasında hokka kalem vardı; fakat çevrilmiş yaprak sararmış, tozla kaplanmıştı; kimbilir ne zaman açılıp bırakılmıştı. Gazete geçen yılındı. Hokkaya bir kalem batıracak olsanız içinden mürekkep yerine ürkmüş bir sinek vızıldayarak kaçardı.

O sabah, İlya İlyiç, nedense erken uyanmıştı: saat sekiz buçuktu. Düşünceli görünüyordu. Yüzünde kâh bir endişe kâh bir keder ve sıkıntı ifadesi vardı. İçinde bir kavga olduğu belliydi; ama zihni henüz bu kavgaya karışmıyordu.

Evvelki sabah Oblomov, çiftliğinin kâhyasından keyif kaçıran bir mektup almıştı. Bir kâhyanın mektubunda keyif kaçırabilecek neler bulunabileceğini herkes bilir: ürünün kötülüğü, alacakların geri kalması, gelirin azalması gibi şeyler. Geçen yıl da, daha önceki yıl da kâhya tıpkı bunun gibi mektuplar yazmıştı; ama bu yılki mektup Oblomov'u büsbütün şaşırtmış, ürkütmüştü.

Bu işler kolay halledilecek sinsten değildi. Ciddî tedbirler almak gerekiyordu. İlya İlyiç'e haksızlık etmeyelim: birkaç yıl önce kâhyanın ilk mektubunu aldığı zaman, çiftliğinde bazı değişiklikler, yenilikler yapmayı düşünmeye başlamıştı. İdare, iktisat ve daha başka bakımlardan yeni bir düzen tasarlamıştı; ama bu tasarı henüz kafasında olgunlaşmamıştı. Kâhyanın mektupları her yıl onu yeniden düşünmeye zorluyor, rahatını kaçırıyordu. Oblomov tasarısının olgunlaşmasından önce kesin tedbirler almak gerektiğini anlıyordu.

Uyanır uyanmaz, hemen kalkıp yüzünü yıkamaya, çayını içtikten sonra her şeyi inceden inceye düşünmeye, bir şeyler tasarlamaya, düşüncelerini yazmaya niyet etmişti. Yarım saat kadar bu niyetle savaşarak yatağında kaldı; sonra da kahvaltısını her günkü gibi yatağında yapmaya, hemen ardından işlerini uzun uzun düşünmeye karar verdi: insan yatakta da pekâlâ düşünebilirdi.

Dediği gibi yaptı. Çayını içtikten sonra yatağında doğruldu; kalkacak gibi oldu; terliklerine baktı; hattâ bir ayağını yataktan aşağıya sarkıtmaya yetlendi ve hemen geri çekti. Saat dokuz buçuğu çalıyordu. İlya İlyiç telâşlandı. Yüksek sesle, sinirli sinirli: «Nedir bu yaptığım,» dedi; «bu kadar da olmaz; kalkıp işe başlamalı. Kendimi bırakırsam sonra bir daha...»

— Zahar! diye bağırdı.

İlya İlyiç'in odasından küçük bir koridorla geçilen bitişik odadan ilkönce bir çoban köpeğinin homurdanmasına benzer bir gürültü, sonra döşemeye yüksekten düşen ki ayağın sesi geldi. Zahar, her zaman uzanıp uyuklalığı yerden, sobanın üstünden* atlamıştı. Yaşlıca bir adam odaya girdi. Koltuk atlarındaki yırtıklardan kirli bir gömlek görünen uzun bir gri ceket, sarı bakır düğmeli gri bir yelek giyinmişti. Kafası damdazlaktı; ama kulaklarının önünde, her birinden üç sakal çıkabilecek kırlaşmış iki favori sarkıyordu.

Zahar ne üstünü başını, ne de Allahın kendisine verdiği çehreyi değiştirmeye hiç yeltenmemişti. Elbiseleri, Oblomov'lar çiftliğinden getirdiği örneğe göre yapılmıştı. Uzun gri ceket ve gri yelek giyiyordu; çünkü bu yarı askeri elbise, vaktiyle efendilerinin ardından kiliseye ya da misafirliğe giderken giydiği livreyi** hatırlattığı için hoşuna gidiyordu. Bu livre Zahar'ın hatıraları arasında Oblomov'ların büyüklüğünü temsil ediyordu.

Bir zamanlar efendilerinin çiftliğinin sessizliği içinde sürdükleri rahat ve zengin hayattan ihtiyarın hafızasında yalnız bu kalmıştı. İhtiyar efendileri ölmüştü; aile resimleri de çiftlikte, kimbilir hangi çatı arasında sürünüyordu; bu eski hayatın, bu şanlı ailenin efsanesi de çoktan kaybolmaya yüz tutmuştu; ya da yalnız birkaç ihtiyar köylünün belleğinde kalmıştı. İşte Zahar bunun için uzun gri ceketten ayrılmıyordu. Onda geçmiş günleri hayal meyal görüyordu; bu hayatın izlerini genç efendisinin, eski efendilerini hatırlatan çehresinde, hareketlerinde, geçici heveslerinde görüyordu. Zahar bu geçici heveslere karşı kâh içinden kâh açıkça homurdandığı halde, onlara, efendi hakkının ve iradesinin belirtisi olarak saygı duyuyordu.

---

* Rus sobalarının üstüne uzanılacak kadar geniş bir yer yapılır.

** Livre: Uşak üniforması

Bu geçici hevesler olmasa Zahar genç efendisinin üstünlüğünü nasıl duyabilirdi? Onlar olmasa Zahar'ın gençliğini, çoktan ayrıldığı köyünü, ihtiyar uşakların, sütninelerin, hizmetçilerin kuşaktan kuşağa tarihini aktardıkları bu eski aileyi hatırlatacak ne kalırdı?

Bir zamanlar Oblomov ailesinin büyük servetleri ve bulundukları yerde şöhretleri vardı. Fakat her nasılsa, bu aile gitikçe fakirleşmiş, dağılmış, nihayet yeni zenginler arasında kayboluvermişti. Yalnız ak saçlı uşaklar kutsal bir hatıra gibi bu uzak geçmişi saklıyor ve birbirlerine aktarıyorlardı.

İşte Zahar uzun gri ceketinden bunun için ayrılamıyordu. Favorilerine bu kadar bağlı olması da belki çocukluğunda bu aristokrat süsünü taşıyan bir sürü uşaklar gördüğü içindi.

Düşüncelere dalmış olan İlya İlyiç uzun zaman Zahar'ın geldiğini fark etmemişti. Önünde sessizce duran Zahar nihayet öksürdü. İlya İlyiç

— Ne var? diye sordu.

— Çağırdınız ya beni!

— Çağırdım mı? Ne zaman? Hatırlamıyorum. Git yerine; elbet hatırlarım.

Zahar gitti. İlya İlyiç olduğu yerde uğursuz mektubu düşünmeye devam etti.

Böylece bir çeyrek saat geçti.

— Ee, yeter bu kadar yatmak! Kalkmalı artık... Ama dur, şu kâhyanın mektubunu bir daha dikkatle okuyayım da sonra kalkarım. Zahar!

Tekrar aynı sıçrama, daha kuvvetli bir homurdanma. Zahar gene geldi; Oblomov yeniden düşüncelerine dalmıştı Zahar bir iki dakika efendisine yan gözle, kötü kötü baktıktan sonra kapıya doğruldu. Oblomov birdenbire:

— Nereye gidiyorsun? diye sordu. Zahar bir hırıltıya benziyen boğuk sesiyle:

— Bir şey söylediğiniz yok, ne diye durayım, dedi.

Zahar'ın sesi hep böyleydi. Anlattığına göre, ihtiyar efendisiyle sürek avına gittiği bir gün boğazına yel kaçmıştı.

Zahar odanın ortasında yarı dönmüş, Oblomov'a yan gözle bakıyordu.

— Bacakların mı kurudu senin? Ayakta duramıyor musun? Görüyorsun ki meşgulüm; sabretsene biraz! Uykunu mu alamadın Dün kâhyadan gelen mektubu bulsana bana? Nereye koydun?

— Hangi mektup? Ben mektup falan görmedim.

— Postacı sana vermişti ya. Kirli bir zarf, canım!

Zahar masanın üstündeki kâğıtları, ıvır zıvırı karıştırarak:

— Nereye koydunuz, ben ne bileyim, dedi.

— Senin zaten bir şeyden haberin olmaz ki. Kâğıt sepetine bir bak! Belki kanapenin arkasına düşmüştür. Hani kanapenin arkası tamir edilecekti? Gidip marangozu getirmek pek mi zor geliyor sana? Üstelik kıran da sensin. Hiçbir şeyi düşündüğün yok.

— Ben kırmadım; kendi kendine kırıldı. Eşya bu, yüz yıl durmaz ya; elbette günün birinde kırılacak.

İlya İlyiç cevap vermeye lüzum görmedi. Yalnız:

— Hani, buldun mu? diye sordu.

— İşte bir sürü mektup.

— Bunlar değil.

— Başka da yok.

İlya İlyiç sabırsızlıkla:

— Peki git, dedi. Ben kalkar mektubu kendim bulurum.

Zahar yerine gitti, fakat sobanın üstüne atlamak için hız aldığı sırada efendisi tekrar bağırdı:

— Zahar, Zahar!..

Zahar efendisinin odasma gelirken mırıldanıyordu:

— Ah, yarabbi! Ne işkencedir bu! Allah canımı alsa da kurtulsam...

Zahar bir eliyle kapının tokmağını tutuyor, kızdığını anlatmak için de efendisine o kadar yan bakıyordu ki onu ancak göz ucu ile görebiliyor. Oblomov'sa kocaman bir favoriden başka bir şey göremiyordu. Nerdeyse favoriden birkaç kuş havalanacaktı.

İlya İlyiç sertçe:

— Çabuk mendilimi getir. Kendiliğinden düşünebilirdin bunu. Görmüyor musun burnumu?

Zahar bu emir ve sitem karşısında ne hoşnutsuzluk, ne de şaşkınlık gösterdi, her halde bunları pek olağan buluyordu.

— Peki ama ben ne bileyim mendilinizin nerede olduğunu? diyerek odanın içinde dolaşıyor ve üzerinde hiçbir şey olmadığı açıkça görülen sandalyeleri birer birer yokluyordu. Mendili salonda aramaya giderken kapıdan:

— Her şeyinizi kaybediyorsunuz, dedi.

— Nereye gidiyorsun? Burada ara. Üç gündür salona gitmedim. Haydi çabuk ol.

— Nerede mendil? Yok mendil! diyerek Zahar elini kolunu sallıyor, dört tarafa bakınıyordu. Birdenbire:

— Hah, işte kör olası! Altınızda nah, ucu görünüyor. Üstüne yatmışsınız, bir de bana soruyorsunuz!

Zahar, cevap beklemeden kapıya doğru yürüdü. Oblomov biraz utandı. Hemen Zahar'ı kabahatli çıkarmak için başka bir bahane buldu.

— Nedir bu pislik, nedir bu toz? Aman, yarabbi! Bak, bak şu köşe bucağa. Hiçbir iş yaptığın yok.

Zahar, kırgın:

— Ben mi bir şey yapmıyorum?.. İşten mi kaçıyorum? Daha ne yapayım? Gücümün yettiği kadar çalışıyorum. Tozu alıyorum, ortalığı hemen her gün süpürüyorum...

Zahar döşemenin ortasını ve Oblomov'un yemek yediği masayı gösterdi.

— Bakın, işte, dedi. Her şey süpürülmüş, derlenmiş, toplanmış; düğün varmış gibi... Daha ne istiyorsunuz?

İlya İlyiç sözünü kesti ve parmağıyla duvarı, tavanı göstererek:

— Ya bu! Bu ne? Şuna bak! Şuraya da bak, diyerek dünden unutulmuş peşkiri, tabağı, ekmek parçasını gösteriyordu. Zahar, tabağı kaldırarak:

— Eh! Bu kadar da olur. Düzeltirim.

Oblomov duvarları göstererek:

— Yalnızca bu kadar mı? Ya duvarların tozu, ya örümcek ağları?..

— Onlar bayrama: o zaman tasvirleri temizlerim, örümcek ağlarını alırım...

— Ya kitaplar, resimler?..

— Kitaplar, resimler Noel bayramına. O zaman Anisya ile dolapları düzelteceğiz. Hem şimdi nasıl düzeltelim? Hiç evden çıktığınız yok ki!

— Bazan tiyatroya, misafirliğe gidiyorum ya!

— Hiç gece temizlik olur mu?

Oblomov Zahar'a küskün bir gözle baktı, başını salladı ve içini çekti. Kayıtsızca pencereye bakan Zahar da içini çekti. Efendisi galiba içinden «Ah dostum, sen benden de Oblomov'sun» diye düşünüyordu: Atıyorsun! Sen yalnız büyük ve acı sözler söylemekte ustasın. Yoksa, tozmuş, örümcek ağıymış, senin öyle şeylerle alışverişin yok.

İlya İlyiç bağırdı:

— Tozdan güve çıkıyor, anlamıyor musun? Duvarda tahtakurusu bile gördüğüm oluyor.

Zahar kayıtsızca:

— Benim odamda da pire var, dedi.

Oblomov:

— Eh! Peki hoşuna mı gidiyor? İğrenç şeyler bunlar, diye bağırdı.

Zahar gülümsedi; kocaman gülümsemesi yüzüne yayıldı, kaşlarına uzandı, oradan favorilerine girdi, favoriler kabardı, yüzünü alnına kadar bir kırmızılık sardı. Masum bir şaşkınlıkla söylendi:

— Dünyada tahtakurusu varsa, ben ne yapayım. İcat eden ben değilim ya bunları.

— Pislikten oluyor, pislikten. Saçmalayıp durma.

— Pisliği de ben icat etmedim.

— Senin odanda sıçanlar da var. Bütün gece konuşup duruyorlar, işitiyorum.

— Sıçanları da ben yaratmadım. Bütün bu hayvanlar, kediler, tahtakuruları her yerde bol bol var.

— Hiç de öyle değil! Başkalarının evinde yok.

Zahar inanmamış gibi, daha doğrusu böyle bir şeyin olmıyacağma inanmıyormuş gibi baktı ve ısrarla:

— Benim odamda her çeşidinden var. Ayrı ayrı her tahtakurusunun peşinden koşamam ya! Saklandıkları yere giremem ya!

Zahar herhalde içinden «Tahtakurusuz da uyku olur mu?» diyordu.

Oblomov ders verir gibi:

— Köşeyi bucağı siler süpürürsen bir şey kalmaz, dedi.

— Evet, kalmaz, ama yarın gene çıkar.

— Hayır çıkmaz, çıkmaması gerek.

— Çıkmaz olur mu? Siz bana sorun.

— Çıkarsa gene temizlersin.

— Ne?.. Tanrının günü temizlik mi? Ben dünyaya bunun için mi geldim? Ölürüm daha iyi.

— Peki, niçin başkalarının evi tertemiz oluyor? Bak su karşıdaki akortçunun evine, baktıkça insanın içi açılıyor. Bütün işlerini çeviren bir tek hizmetçi kız.

Zahar kızarak:

— Almanların evinde ne diye çörçöp olsun? dedi. Baksanıza hallerine. Bir kemik parçasını bir hafta kemiriyorlar. Redingot babadan oğula, oğuldan babaya gidip geliyor. Karıları kızları kısa kısa entariler giyip bacaklarını kaz gibi eteklerinin altına çekiyorlar. Çörçöpü nereden bulsunlar? Bizim gibi yaşamıyorlar ki onlar. Dolaplarında yığın yığın eski elbiseleri, bütün kış birikmiş ekmek kabukları yok ki... Onların evinde şu kadarcık bir ekmek kırıntısı bile işe yarıyor. Galeta yapıp bira ile yiyorlar. Tüh! Böyle hayat mı olur?

— Haydi, yeter. Dırlayıp duracağına temizlik yaparsan daha iyi edersin.

— Bazan temizlik yapmak istiyorum, ama bırakmıyorsunuz ki...

— Ya! Benim yüzümden demek?

— Elbette ya! Sizin yüzünüzden. Evden çıktığınız yok. Siz varken nasıl temizlik yapayım. Bir gün olsun çıkın, bakın nasıl temizlerim.

— İşte buna diyecek yok. Çıkayım, gideyim, ha? Böyle saçma şeyler söyliyeceğine haydi git odana.

— Sahi söylüyorum, sahi söylüyorum. Meselâ bugün çıkıverseniz, Anisya ile beraber eve bir süpürge vururuz. Ama ikimiz de yetmeyiz bu işe. Gündelikçi kadınlar tutup her tarafı yıkamak lâzım.

— Bir de bu çıktı: gündelikçi kadınlar! Haydi git başımdan.

Oblomov, Zahar'la konuştuğuna çoktan pişman olmuştu. Bu nazik konuya daha dokunur dokunmaz karşısına bin türlü zorluk çıkıyordu.

Oblomov evinin temiz pak, dayalı döşeli olmasını istiyordu, ama bütün bunların, Allah bilir nasıl, hiç farkına varılmadan olup bitmesi lâzımdı. Bir temizlik, çekidüzen istiyecek olursa Zahar'ın istekleri bitip tükenmek bilmiyordu. Bütün evi altüst etmeyi şart koşuyordu; çok iyi biliyordu ki daha bunu söyler söylemez efendisi telaşa düşüp istediğine istiyeceğine pişman olacak.

Zahar dışarı çıktı; Oblomov da tekrar düşüncelere daldı. Böylece birkaç dakika geçti. Saat on buçuğu vurdu. Oblomov âdeta dehşete düşerek:

— Ne, o kadar oldu mu? diye haykırdı. Nerede ise on bir olacak. Hâlâ ne kalktım, ne yüzümü yıkadım...

— Zahar, Zahar!

Yandaki odada her zamanki gürültü ve bir iç çekişi:

— Aman yarabbi!

— Suyumu hazırladın mı?

— Çoktan. Niçin kalkmıyorsunuz?

— Gelip vaktiyle haber verseydin ben de çoktan kalkmış olurdum. Haydi git, ben şimdi geliyorum. Çalışacağım... Yazı yazacağım.

Zahar gitti; az sonra tekrar geldi. Elinde yazıdan kapkara olmuş yağlı bir defter ve kâğıt parçaları vardı.

— Yazı yazmak niyetinde iseniz bari şu benim hesaplara bakıverin. Borçlarımız var.

İlya İlyiç canı sıkılarak:

— Hangi hesaplara? Ne borcu? dedi.

— Kasabı, manavı, çamaşırcısı, fırıncısı para istiyor.

Oblomov:

— İşleri güçleri para, diye homurdandı. Ne diye bu hesapları bana teker teker vermiyorsun da böyle toptan getiriyorsun?

— Baktığınız yok ki, her seferinde: yarın, yarın deyip atlatıyorsunuz.

— E peki, bugün de yarına kalamaz mıydı?

— Kalamaz. Adamlar fazla sıkıştırıyor; peşin para istiyorlar artık; bugün ayın biri.

— Aman, bu ıvır zıvır işler. Peki, peki ne duruyorsun orada? Bırak defterini masanın üstüne. Hemen kalkıyorum; yüzümü yıkar, hesaplara bakarım. Su hazır değil mi?

— Hazır.

— Eh, hadi bakalım.

Oblomov, öksüre öksüre, içini çeke çeke yatağında doğruldu.

Zahar:

— Ha, dedi az daha unutuyordum, siz uyurken ev sahibinin vekili geldi, mutlaka çıkacaksınız, dedi. Kendilerine lâzımmış.

— Anlaşıldı. Mademki çıkılacak, çıkacağız. Üç oldu hep aynı hikâye ile başımı ağrıtıyorsun.

— Ama beni sıkıştırıyorlar.

— Çıkacağız desene sen de.

— Diyorlar ki, bir aydır hep böyle söylüyorsunuz, ama gitmiyorsunuz. Karakola bildireceklermiş.

— Bırak, bildirsinler. Havalar biraz ısınsın, gideriz. İki üç haftayı geçmez.

— Üç hafta mı dediniz? Vekil on beş gün sonra işçiler girecek diyor. Duvarı yıkacaklarmış. Yarın, en geç öbür gün çıkmalıymışız.

— Vay, vay! Amma da aceleci herifler! Yarın! Lâfa bak! Nerdeyse hemen çık diyecekler. Sen bana baksana, bir daha bu ev işinden söz açmayacaksın. Kaçtır söylüyorum sana bunu. Hâlâ üstüme varıyorsun. Kendine gel.

— Ama ben ne yapayım? Ben ne yapayım?

— Ne biçim konuşuyorsun benimle! Sorduğu şeye bak.

Benim işim mi bu? Başımı ağrıtma da ne istersen yap. Nasıl halledersen et. Beni kapı dışarı edilmekten kurtar. Ama sen efendin için hiç zahmete girmezsin ki.

— Peki ama, İlya İlyiç, efendiciğim, ben nasıl halledeyim? Ev benim değil ki. Kovarlarsa ne yapayım? Ah, keşke ev benim olsaydı! O zaman seve seve...

— Peki bunlara lâf anlatmanın bir çaresi yok mu? Eski kiracılarıyız. Kiralarını tıkır tıkır veriyoruz.

— Ben de öyle söyledim.

— Peki ne dediler?

— Ne diyecekler, hep aynı nakarat: «Taşının da taşının». Bizim oturduğumuz odaları hekiminki ile birleştirip büyük bir daire yapacaklarmış; mal sahibinin oğlu evleniyormuş da...

Oblomov: «Ah yarabbi! Ne budala insanlar var! Evleniyorlar» diye içini çekti, ve sırt üstü yattı.

— Efendim, mal sahibine birşey yazsanız, belki bize dokunmaz, söyler de ilkin hekimin evini yıkarlar.

Zahar bunu söylerken elini sağa doğru kaldırmıştı.

— Peki, öyle olsun. Kalkınca bir mektup yazarım. Şimdi yalnız bırak beni de rahat rahat düşüneyim. Senin elinden hiçbir şey gelmiyor. Bütün bu ıvır zıvırı benim düşünmem gerek.

Zahar çıktı. Oblomov yeniden düşünceye daldı. Artık hangisini önce düşüneceğini bilmiyordu. Kâhyanın mektubunu mu? Ev işini mi? Dükkâncıların hesaplarını mı? Bir sürü düşünce içinde kendini kaybediyor, kâh bir yana, kâh öte yana dönerek, oflayıp pufluyordu:

— Ah, yarabbi, hayat bir türlü yakamı bırakmıyor, nereye gitsem peşimde!

Kimbilir daha ne kadar bu kararsızlıklar içinde bocaladı durdu. O sırada kapının çıngırakları çalındı. Oblomov hırkasına sarınarak:

— İşte bir misafir. Bense hâlâ yataktayım. Ne ayıp şey; kim olabilir bu kadar erken?

Yerinde hiç hiç kımıldamadan, merakla kapıya doğru baktı...

II

İçeriye 25 yaşlarında, yüzünden sağlık fışkıran bir delikanlı girdi. Yanaklarına, dudaklarına, içi gülen gözlerine baktıkça kıskanıyordu insan. Kılığı kıyafeti, saçı başı kusursuzdu. Yüzünün tazeliği, gömleğinin, eldivenlerinin, elbisesinin yeniliği adamın gözünü kamaştırıyordu. Cicili bicili bir saat zinciri takmıştı. Cebinden ince, keten bir mendil çıkardı, kokladı; sonra edalı edalı, yüzünde, parlak şapkasında, yeni boyanmış ayakkabılarının üzerinde gezdirdi. İlya İlyiç:

— Merhaba, Volkov, dedi.

Parlak delikanlı:

— Merhaba, Oblomov, diye cevap verdi.

— Aman yaklaşma, dışarının bütün soğuğunu içeriye dolduruyorsun.

Volkov şapkasını koyacak bir yer arıyor, bulamıyordu, her yer toz içindeydi.

— Amma nanemollasın, dedi.

Oturmaya yeltendi. Eteklerini kaldırdı, ama koltuğu bir gözden geçirince vazgeçti, ayakta kaldı. Oblomov'a da çıkıştı:

— Hâlâ kalkmadın mı? Hem bu sabahlık nedir böyle? Bunların modası çoktan geçti.

Oblomov hırkasının geniş kıvrımlarına sarınarak:

— Sabahlık değil ki bu. Bir hırka, dedi.

Delikanlı:

— Nasılsın, iyi misin? diye sordu.

Oblomov esnedi:

— Ah, bana sağlığımdan söz etme, iyi değilim. Bu soğuk algınlığı berbat ediyor. Ya sen nasılsın, dostum?

— Hiç de fena değilim. Teşekkür ederim. Neşeliyim, çok neşeli.

— Nereden böyle, bu kadar erken?

— Terzimdeydim. Elbisemi nasıl buldun?

— Fevkalâde. Zevkine diyecek yok. Yalnız şu sırtındaki yırtmaç ne oluyor?

— Bu, at gezintilerinde giyilecek bir frak.

— Ya, sahi mi, ata mı biniyorsun?

— Sanırım. Bu elbiseyi de sırf bugün giymek için ısmarladım. Bugün mayısın biri ya, Gorionov'la beraber Ekaterinenhov'a gideceğim. Ay, senin olup bitenlerden haberin yok mu? Gorionov subay oldu. Bugün tam kendimizi göstereceğimiz gün. Delikanlı heyecan içinde.

— Sahi mi?

— Onun atı doru; alayının bütün atları gibi. Benimki yağız. Sen nasıl gidiyorsun? Yayan mı, arabayla mı?

— Ben mi? Ne yayan, ne de arabayla.

— Ne? Bir mayısta Ekaterinenhov'a gitmiyorsun ha? Ne oluyor sana Allah aşkına, İlya İlyiç? Herkes orada olacak.

Oblomov tembel tembel:

— Herkes mi? Yok canım, dedi.

— Mutlaka git. azizim. Sofia Nikolayevna ile Lidya arabada yalnız olacaklar. Arabanın ön tarafı boş. Onlarla gidebilirsin.

— Ben önde oturmam; hem orada ne işim var canım?

— Arabada gitmezsen Gorionov sana bir at verir.

Oblomov, bakalım daha neler yumurtlayacak diye düşündü ve:

— Gorionov'larla neden bu kadar ilgileniyorsun? diye sordu.

Volkov kızararak:

— Ah, anlatayım mı?

— Anlat, tabii.

Volkov kanapede Oblomov'un yanına oturarak:

— Ama kimseye söylemiyeceksin, söz mü?

— Elbette.

— Lidya'ya âşıkım.

— Maşallah! Ne zamandan beri?.. Hoş bir kıza benziyor. Volkov derin derin içini çekti:

— Üç hafta kadar oluyor. Mişa da Daşenka'ya âşık.

— Daşenka da kim?

— Sen hangi âlemdesin, Oblomov? Daşenka'yı tanımıyor musun? Bütün şehir bu dansöze bitiyor. Bu akşam baleye gidiyoruz. Mişa sahneye bir demet çiçek atacak. Ne yapıp yapıp onunla tanışması gerek; kendisi sıkılgan, tecrübesiz... Şimdi çiçekçiye gidip kamelya almam lâzım...

— Ne? Daha dolaşacak mısın? Gel birlikte yemek yiyelim, konuşuruz. Başıma iki felâket geldi ki...

— İmkânı yok! Bu akşam Prens Tiemenev'lere yemeğe gidiyorum. Gorionov'lar hep orada olacak. Alçak sesle: o da, Lidya da, diye ekledi. Sen prensi pek ihmal ediyorsun. Ne güzel ev! Ne yaşayış! Ya yazlık köşkü? Çiçekler içinde... Gotik bir galeri de yapmışlar. Yazın orada dans edilecekmiş, canlı tablolar olacakmış... Gideceksin değil mi?

— Sanmıyorum.

— Aman ne ev, ne ev! Bu kış, çarşambaları en az elli kişi, hattâ yüz kişi, oluyorduk.

— Öf, öf! Kim bilir ne sıkıntılı olmuştur.

— Sıkıntılı mı? Olur mu hiç! Ne kadar kalabalık olursa insan o kadar iyi eğlenir. Lidya da sık sık geliyordu; ilkin aldırış etmiyordum ona, ama bir gün...

Volkov durdu ve bir şarkıya başladı:

Ne mümkün, ah! Ne mümkün unutmak

Ne mümkün aşkı akılla yenmek...

Boş bulunarak bir koltuğa oturdu; fakat sıçrayıp kalktı, mendiliyle elbisesini süpürdü.

— Bu ne toz her tarafta...

Oblomov içini çekerek:

Ah bu Zahar, dedi.

Volkov:

— Eh, artık kaçmalı. Çiçekçiye gidiyorum, au revoir.*

— Balodan sonra bana çaya gel. Olanı biteni anlatırsın.

— Gelemem; Mussinki'lere söz verdim. Bugün kabul günleri; gelsene, hem seni onunla tanıştırırım.

— Yok canım, ne işim var orada?

— Mussinki'lerde mi? Azizim, oraya gitmiyen yok. Gidilmez olur mu oraya? Her şeyden söz edilen bir yer.

— İşte asıl beni sıkacak olan da bu ya!

Volkov sözünü keserek:

— Öyle ise Mezdrova'lara gel. Orada yalnız bir şeyden, sanatlardan söz edilir: Venedik resmi, Beethoven, Bach, Leonardo da Vinci...

Oblomov esniyerek:

— Hep aynı lâflar, felâket! Bir sürü ukalâ desene.

— Aman, birader, sana da bir şey beğendirmek mümkün değil. Ama gidilecek yer çok. Şimdi herkesin kabul günü var. Perşembeleri Savinov'larda, cumaları Maklaşin'lerde, pazarları Vlaznikov'larda, çarşambaları Prens Tiemenev'de.

Ve, mağrur bir eda ile ekledi:

— Bütün günlerim dolu.

— Böyle salon salon dolaşmaya nasıl da katlanıyorsun?

— Katlanmak da söz mü? Bundan daha eğlenceli ne olabilir? Sabahları okuyorum: olanı biteni bilmem gerek, Allaha şükür öyle bir işim var ki daireye hiç uğramasam da oluyor. Haftada iki defa uğrarım, Genel Müdür'le yemek yerim, sonra da uzun zaman görmediğim bir kaç kişiyi ziyaret ederim. Rus veya Fransız tiyatrosuna yeni bir aktris gelir... Nihayet opera mevsimi başlar, abone olu-

---

* Fransızca: «Yine görüşürüz»

rum. Şimdi ise âşıkım... Yaz geldi; Mişa'ya izin verecekler. Değişiklik olsun diye onların köyüne gideceğiz. Av var, pek hoş komşuları var, kır baloları var. Lidya ile ormanlarda gezeceğiz, sandala bineceğiz, çiçekler toplıyacağız...

Volkov «Ah!» diye bağırarak, fırıl fırıl döndü.

— Haydi, şimdilik Allahaısmarladık, kaçıyorum.

Bunu söylerken tozlu aynada boyunu bosunu görmeye çalışıyor, bir türlü göremiyordu.

Oblomov:

— Dur, dur, diye bağırdı. Seninle biraz benim işlerden konuşmak istiyorum.

— Pardon, kaybedecek bir dakikam yok. Başka bir zaman. Benimle istiridye yemeye gel. Rahat rahat konuşuruz. Gel sahi, paralar Mişa'dan.

— Hayır, hayır, bırak.

— Öyle ise, Allahaısmarladık.

Kapıya yollandı, sonra tekrar döndü. Giydiği pürüzsüz, buruşuksuz eldiveni göstererek:

— Şuna bak, dedi.

Oblomov şaşırarak:

— Neymiş o? diye sordu.

— Yeni bağlar eldiveni ne kadar güzel bağlıyor, bak. Artık iki saat düğme ile uğraşmaya gerek yok. Şöyle bir çektin mi, tamam. Paris'ten geliyor. İstersen sana bir çift getireyim de, dene.

— Olur.

— Bir de şuna bak, diyerek saat zincirindeki süslerden birini çıkardı.

— Kenarı kıvrık mini mini bir ziyaret kartı.

— Pr... Prens, M... Michel. Soyadı Tiemenev sığmamış. Onu bana kendisi Paskalyada hediye etti. Paskalya yumurtası yerine. Haydi Allahaısmarladık, au revoir, daha gidilecek on yerim var. Ah, Tanrım yaşamak ne güzel şey!

Sonra çıktı gitti.

Oblomov düşündü; «Bir günde on yer, vah zavallı! Bu

da hayat mı?» Omuzlarını silkti. «Bütün bunlar arasında insanda hal mi kalır? Böyle bin parça olmanın anlamı var mı? Lidya'ya kur yapılır... Hoş kız. Onunla köyde çiçek toplamak, gezmek, hiç de fena değil! Ama bir günde on yere gitmek! Vah zavallı!» Oblomov bunları düşünerek sırt üstü yattı. Onun böyle boş düşünceleri, istekleri olmadığına, yok yere sokaklarda dolaşmadığına, odasında uzanıp insanlık onurunu ve rahatını kaybetmediğine şükrediyordu.

Kapının çıngırağı yine düşüncelerini kesti.

Başka bir misafir geldi.

Nefti frak giymiş bir adam; armalı düğmeler; özene bezene kesilmiş siyah favoriler; sinekkaydı traşlı bir yüz; yorgun, fakat sakin, düşünceli gözler, yıpranmış bir çehre, hulyalı bir gülümseme.

Oblomov neşeli neşeli:

— Merhaba, Sudbinskiy, dedi. Nihayet eski meslekdaşını görmeye geldin. Yaklaşma, yaklaşma! Dışarının soğuğu üstünde.

— Merhaba, İlya İlyiç. Çoktandır seni görmek istiyordum. Ama dairede ne çok iş var, bilsen. Bu çanta ağzına kadar rapor dolu. Bakanlıkta hademeye söyledim, ararlarsa buraya gelip haber verecek. Bir dakika bile serbest değilim.

— Nasıl? Bu saate kadar dairede kalıyor musun? Eskiden saat onda...

— Evet eskiden öyle idi; şimdi işler değişti. Daireye on ikide gidiyorum. Araba ile.

— Ha anlıyorum! Şube müdürü oldun! Ne zamandan beri?

Sudbinskiy başını anlamlı anlamlı sallıyarak:

— Paskalyadan beri, dedi. Ama ne iş, ne iş! Sekizden on ikiye kadar evde çalışıyorum, on ikiden beşe kadar Bakanlıkta, akşam da evde çalışıyorum. İnsan yüzü gördüğüm yok.

— Ya, demek şube müdürü oldun! Kutlarım. Yolunu tuttun artık. Küçük memurluğa ikimiz beraber başlamıştık! Sen bir yıla kalmaz müşavir olursun.

— O da bir şey mi? Müşavirliği bu yıl alabilirdim; asillik unvanı bir defa garanti. Takdirname için de adaylığımı koymayı düşünüyorum; ama yeni bir görev aldım. İki yıl arka arkaya terfi olmuyor yoksa...

— Bu akşam bana yemeğe gelsene; terfiin şerefine bir iki kadeh içeriz.

— İmkânı yok. Bu akşam genel müdür yardımcısına davetliyim. Raporumun perşembeye kadar hazır olması gerek. Taşra haberlerine güvenilmiyor, bütün listeleri kendim gözden geçiriyorum. Foma Fomiç öyle ince eleyip sık dokuyor ki... Her şeyi kendi görmek istiyor. Yemekten sonra oturup çalışacağız.

Oblomov inanmıyarak:

— Ne, yemekten sonra ha?

— Tabii... Hattâ erken çıkıp Ekaterinenhov'a gidebilirsem ne mutlu bana! Sana da onun için geldim zaten. Benimle gel diyecektim. Gelirsen sana uğrarım...

Oblomov yüzünü buruşturarak:

— Biraz rahatsızım, gelemem, dedi. Üstelik işim de var. Hayır gelemiyeceğim!

— Vah, vah! Hava da ne kadar güzel! Benim serbest olabildiğim günler o kadar az ki...

— Dairede daha ne var, ne yok?

— Bir hayli değişiklik var; artık mektuplarda «Arzı tazimat ederim» denmiyor, «Saygılarımı sunarım» deniyor. Sicil dosyaları da iki nüsha yapılmıyor. Kadro genişledi. Bize üç masa ve iki ücretli memur eklendi. Komisyonu dağıttılar... Velhasıl çok şey değişti.

— Arkadaşlar ne âlemde?

— Bildiğin gibi. Ah, Svinkin bir dosya kaybetti!

Oblomov eski günlerin korkularını yeniden duyarak, titrek bir sesle sordu:

— Yok canım! Müdür ne yaptı?

— Dosya bulunmadıkça ikramiyesini vermiyeceğini söyledi. İş önemli: Vergi meselesi.

Sudbinskiy sesini alçalttı:

— Müdürün düşüncesine göre, dosyayı mahsus kaybetmiş...

— Olur mu öyle şey?

Sudbinskiy, yukardan ve arkadaşını koruyormuş gibi:

— Hayır, hayır, olamaz elbet, dedi. Ama işin doğrusu Svinkin de dalgacının biri. Yaptığı bilânçolar yenir yutulur gibi değil; her şeyi karmakarışık ediyor. Çok çektim ondan. Ama işin doğrusu ondan böyle şeyler umulmaz. Hayır, hayır, bunu yapmamıştır. Dosya bir yere tıkılmış olacak; günün birinde bulunur.

— Eh, demek sabahtan akşama kadar hep işler içindesin; durmadan çalışıyorsun.

— Sorma kardeşim, sorma! Ama Foma Fomiç gibi bir adamla çalışmak iyi şey. Kimseyi mükâfatsız bırakmıyor; çalışmayanları bile. Terfi zamanı gelenlerin hemen inhasını yapıyor; terfi zamanı gelmiyenlere de ya takdirname çıkarıyor, ya bir yerden para uyduruyor.

— Senin eline ne geçiyor?

— Fazla bir şey değil. Bin iki yüz ruble maaş, yedi yüz elli ruble tayın bedeli; beş yüz ruble ödenek; beş yüz ruble konut parası; bin ruble kadar da ikramiye.

Oblomov yatağından fırlayarak:

— Vay canına, güzel sesin mi var, nedir?

— Hiç de fazla değil, vallahi, Peresevetlov'un maaşını artırdılar; oysa benden daha az çalışıyor. Ama tabii benim kadar itibarı yok. (Alçak gönüllülükle gözlerini indirerek) Bakan geçen gün dairenin gözbebeği olduğumu söyledi.

— Yaşa be! Ama sekizden öğleye, öğleden beşe kadar mesai, akşam da evde çalışmak. Vay babam, vay!

— Dairede iş olmazsa ne yapacaktım sanki?

— Ne bileyim ben, insan bir şeyler okur, yazar.

— Bütün yaptığım iş de bu zaten.

— Öylesi değil canım, yazı yayımlardın demek istiyorum.

— Herkes yazar olamaz ya. Senin de bir şey yazdığın yok.

Oblomov içini çekerek:

— Ben çiftlikle uğraşıyorum. Birçok yenilikler tasarladım; çiftliğe yeni bir düzen vereceğim. İşlerim bitip tükenmek bilmiyor... Neler çekiyorum. Ama sen başkaları için çalışıyorsun.

— Eh, ne yaparsın. Aldığımız parayı hak etmek gerek. Yazın dinleneceğim. Foma Fomiç söz verdi; beni işle bir yere gönderecek, saat ve verst üzerinden yolluk alacağım; üç ruble gündelik; tabii ikramiye de verecekler.

Oblomov kıskançlıkla:

— Sokağa atacak paraları var, dedi; sonra içini çekerek düşünceye daldı.

— Paraya ihtiyacım var; sonbaharda evleniyorum.

Oblomov dostça sordu:

— Sahi mi? Kiminle?

— Vallahi, Muraşin'lerin kızıyla. Geçen yaz tatilinde komşuyduk. Hatırlıyor musun bana çaya geldiğin zaman görmüştün?..

— Hatırlamıyorum. Güzel mi bari?

— Eh, hoş kız. Yemeğe birlikte gidelim istersen.

Oblomov bocaladı:

— Peki... Olur... Ama...

— Haftaya.

Oblomov ferahlıyarak:

— Evet, evet, haftaya, dedi. Elbiselerim hazır değil. Kızın hali vakti nasıl, zengin mi?

— Evet, babası general; bize on bin ruble veriyor. Evin kirası devletten. On iki odanın yarısı bizim olacak; mobilyeleri, sobaları, lâmbaları hepsi içinde... fena değil.

Oblomov, imrenerek:

— Fena olur mu hiç, dedi. Yaşadın, desene.

— Nikâhta sağdıcım olacaksın, unutma.

— Elbette, unutur muyum hiç! Kuznetsov, Vasiliev, Mahov ne âlemdeler?

— Kuznetsov çoktan evlendi. Mahov benim eski yerimde. Vasiliev'i Polonya'ya gönderdiler. İvan Petroviç

Saint Vladimir nişanı aldı. Oleşkin'e artık ekselâns deniliyor.

— İyi adamdır.

— Evet iyidir; lâyıktı doğrusu.

— İyi huylu, nazik, sakin.

— İnsan adamdır. Hiç kendini öne sürmez. Hiçbir arkadaşa zarar verdiği, başkasının işine engel olduğu görülmemiştir... Herkes için elinden geleni yapar.

— Bulunmaz adamdır. Hata işlersin, bir şey unutursun, tarihi, yönetmeliği şaşırırsın, hiç ağzını açmaz. Sadece raporu bir arkadaşa yeniden yazdırır. Eşi yoktur, doğrusu.

— Bizim Semiyon Semiyoneviç'e gelince, adam olacağı yok. İşgüzarlık etmeden duramıyor. Yine ne yaptı, biliyor musun? Hükümet bize ait binalara birer köpek kulübesi yaptıracak oldu. Hırsızlığı önlemek için. Bizim mimar, aklı başında, işini bilir, namuslu bir adamdır. Kulübeler için makul bir masraf gösterdi. Seninki bunu fazla bulmuş, sormuş soruşturmuş; bir müteahhide fiyatı kırdırmış; bula bula otuz kapik fark bulmuş ve oturup bir rapor döşenmiş.

Kapının çıngırağı çaldı.

Sudbinskiy:

— Allahaısmarladık, dedi; gevezeliğe dalıp saati unuttum. Dairede ararlar.

— Dur biraz; sana bazı şeyler danışmak istiyorum: başımda iki belâ var...

— Hayır, hayır; başka zaman uğrarım.

Ziyaretçi bu sözlerden sonra odadan çıktı. Arkasından bakan Oblomov kendi kendine:

— Zavallı dostum, batmışsın sen, boğazına kadar batmışsın batağa, gidiyorsun. Biçare, işinden başka hiçbir şey göremez, duyamaz, konuşamaz olmuş. Ama böylesinin yolu açıktır, yakında büyük işler başarır, en yüksek mevkilere yükselir... Bizde buna meslek sahibi olmak diyorlar. Bunun için zekâya, iradeye, ruha gerek yok; bütün bunlar lüks. Bu adamın hayatı böyle geçip gidecek ve ruhunun birçok yanları hiçbir zaman açılmayacak... On ikiden be-

şe kadar dairede iş, sekizden on ikiye kadar da evde, vah zavallı!

Oblomov, bütün gün uzanıp yatabileceğini düşünerek ferahlık duyuyordu. Rapor hazırlamaya, evrak yazmaya mecbur olmadığı, duygularını, hayallerini serbest bırakabildiği için de gurur duyuyordu.

Oblomov öyle dalmıştı ki, yatağının baş ucuna kadar gelip duran ince, uzun, esmerce bir adamın farkına varmamıştı. Bu ziyaretçinin yüzü, favorileri, bıyığı ve keçi sakalı ile kaplı idi. Üstünde başında yapmacık bir ihmal görünüyordu.

— Merhaba, İlya İlyiç.

— Merhaba, Penkin; aman yaklaşma, dışarının doğuğunu getiriyorsun...

— Hep aynı garip adam. Hep eskisi gibi tembel, gamsız...

— Ben mi gamsız? Dur sana kâhyadan aldığım mektubu göstereyim. Durmadan kafa patlatıyorum, sen gelmiş bana gamsız diyorsun? Nereden böyle?

— Kitapçıdan geliyorum. Dergiler çıktı mı diye bakmaya gittim. Yazımı okudun mu?

— Hayır.

— Sana göndereyim de oku.

Oblomov bir karış esniyerek:

— Ne üstüne? diye sordu.

— Ticaret, kadının özgürlüğü, bu canım nisan havası ve yangın söndüren yeni bir buluş üstüne. Nasıl olur da gazete, dergi okumazsın. Bütün hayatımız onlarda. Ben artık edebiyatta realizm yolunda çalışıyorum.

— İşin çok mu?

— Eh, epeyce. Her hafta gazete için iki makale, kitap eleştirisi; şimdi de bir hikâye yazdım.

— Konusu ne?

— Bir kasabada kaymakamın esnafa dayak atması...

— İşte edebiyatta realizm buna derler.

Edebiyatçı hoşnut:

— Değil mi ya? dedi. Sana bu hikâyenin ana fikrini

anlatayım. Yeni ve cüretli bir fikir doğrusu. Yolcunun biri kasabadan geçerken dayak olayını görmüş ve valiye şikâyet etmiş. Vali kasabaya resmî görevle giden bir memura bu işi de incelemesini ve ayrıca kaymakamın kişiliği ve davranışları üstüne bilgi toplamasını emretmiş. Memur ticaretten konuşmak bahanesiyle esnafı çağırmış, söz arasında bu meseleyi de sormuş. Esnaf ne yapsa beğenirsin? Gerdan kırıp gülmüşler. Kaymakamı övmüşler, göklere çıkarmışlar. Memur başka yerlerde de soruşturma yapmış. Esnafın korkunç birer hırsız olduğunu, bozuk mal sattıklarını, eksik ölçüp tarttıklarını, hükümeti bile aldattıklarını, hiçbirinde namus olmadığını ve yedikleri dayağı hak ettiklerini öğrenmiş.

— Sözün kısası kaymakamın attığı dayak eski trajedilerdeki fatum'a benzer bir şey oluyor.

— İyi buldun. Çok ince bir zekân var İlya İlyiç; keşke yazı yazsaydın sen de! Böylece hem kaymakamın zorbalığını, hem de halkın ahlâk bozukluğunu göstermiş, küçük memurların kullandıkları usullerin kötülüğünü, sert fakat yasal tedbirlerin gerekliliğini belirtmiş oluyorum. Oldukça yeni bir fikir değil mi?

— Evet, özellikle benim için; o kadar az okuyorum ki...

— Sahi öyle; odanızda hiç kitap göründüğü yok. Ama yalvarırım size yakında çıkacak bir eser var, onu mutlaka okuyun, Muazzam bir destan denebilir: Rüşvet yiyen bir adamın düşmüş bir kadına aşkı. Yazanın kim olduğunu söyliyemem, şimdilik gizli.

— Ne var içinde?

— Toplum düzenimizin işleyişini olduğu gibi ortaya koyuyor, hem de şiirli bir biçim içinde. Toplumun bütün güçlerine değiniyor. Toplumsal merdivenin bütün basamaklarını ele alıyor. Yazar bu eserde zayıf, kötü ruhlu devlet adamını, çevresindeki dalkavuk rüşvetçileri, ahlâksızlığa düşmüş Fransız, Alman, Finli ve daha başka uluslardan kadınları sanki bir mahkeme önüne çıkarıyor. Her şey öyle yaman, öyle yürek paralayan bir gerçekçilikle an-

latmış ki... Bazı parçalarını dinledim. Büyük yazar: Kâh Dante'yi, kâh Shakespeare'i andırıyor...

Oblomov hayretle doğrularak:

— Amma da yaptın ha! dedi.

Penkin hemen, gerçekten çok ileri gittiğini anlıyarak durdu, daha az taşkınlıkla:

— Oku da bak, dedi; değerini kendin daha iyi anlarsın.

— Hayır, Penkin, okuyamam.

— Peki ama niçin? Olay yaratacak bir eser; daha şimdiden herkes ondan sözediyor.

— Bırak sözetsinler! Birtakım adamların işi gücü bu!

— Merak edip okuyuver canım.

— Nesini merak edeyim? Ne diye yazı yazar bu adamlar? Gönül eğlendirmek için herhalde.

— Haksızlık ediyorsun. Hayata o kadar yakın ki, o kadar yaşıyor ki bunlar. Portreler canlı gibi. Tüccar, memur, subay, jandarma, hepsi. Tıpkı yaşıyan insanlar gibi.

— Evet, bütün yaptıkları bu kadar. Bir insan alıp kopyasını çıkarıyorlar. Gerçeğe uygun oluyor diye övünüyorlar. Ama, hayat ne oluyor? Eserlerinde o yok işte, dünyayı kavrayış, insanlığı gerçekten anlayış yok. Boş şeylerle övünüyorlar. Hırsızları, düşkün kızları, yolda yakalayıp hapse atar gibi edebiyata sokuyorlar! Nerde sanatkârın «gizli göz yaşları»* sadece kaba, zalim, alaycı bir gülüş!

— İyi söylediniz. Bu coşup taşan, öfke, bu kötülüklere amansızca saldırış, alçalmış insanları kepazeediş, işte asıl edebiyat budur.

Oblomov birden parlıyarak:

— Hayır, hiç de değil! Hırsızı, düşmüş kadını, aldatılmış bir budalayı anlatın, anlatın ama insanı da unutmayın. Sizin için insan diye bir şey yok mu? Yalnız kafanızla yazmak istiyorsunuz. Düşünmek için kalpsiz olmak gerekir, sanıyorsunuz. Hayır, düşünmeyi besleyen sevgidir.

---

* Gogol, Ölü Canlar, Bölüm VII.

Düşen adama el uzatın, mahvolan bir adamın haline ağlayın, onunla alay etmeyin. Sevin onu! Onda kendinizi görün ve ona kendinizmiş gibi bakın.

Oblomov, tekrar kanapeye sakin sakin uzanarak:

— İşte o zaman yazdıklarınızı okurum, önünüzde eğilirim. Hırsızı, düşmüş kadını anlatıyorlar da insanı unutuyor veya anlatmıyorlar. Bu mudur sanat, bu mudur bulduğunuz büyük edebiyat? Kötülüğü, çamuru gösterin ama, rica ederim, buna edebiyat demeyin.

— Ya! Demek hatırınız için tabiat tasvirleri yapalım, gülden, bülbülden, bir kış sabahının güzelliğinden sözedelim öyle mi? Çevremizde uğuldayan, kaynaşan hayatı görmeyelim... Biz yalnız toplumun fizyolojisini arıyoruz; şiirle, şarkı ile işimiz yok...

— İnsanı, yalnız insanı anlatın bana, insanı sevin.

Penkin, coşarak:

— Faizciyi sevelim, softayı sevelim, budala veya hırsız memuru sevelim, değil mi? Lâf mı bu? Edebiyatla uğraşmadığınız belli! Hayır, bu adamları cezalandırmalı, toplumdan kovmalı...

Penkin'in önünde ayağa kalkan Oblomov birdenbire bir peygamber tavrıyla:

— Toplumdan kovmalı ha? Bu bozulmuş çamurda yüksek bir prensip olduğunu, bu düşmüş insanın gene de insan, yani kendiniz olduğunu, unutuyor musunuz? Onu kovmalı mı dediniz? Ama ne yapsanız, onu insanlıktan, tabiattan, Tanrının rahmetinden dışarı kovabilir misiniz?

Oblomov bu sözleri söylerken gözleri parlıyordu.

Şaşıran Penkin:

— Amma da coştun! dedi.

Oblomov gerçekten pek ileri gittiğini gördü. Birdenbire sustu, bir dakika kadar ayakta durdu, esnedi ve yavaş yavaş kanapeye uzandı.

İkisi de bir süre sustular, Penkin:

— Sen neler okuyorsun? diye sordu.

— Ben mi... daha çok yolculuk üstüne yazılmış kitapları.

Tekrar sustular. Penkin:

— Dediğim kitap çıkınca okuyacaksın değil mi? İstersen getireyim sana?

Oblomov başıyla istemem der gibi işaret yaptı.

— Öyle ise sana hikâyemi göndereyim...

Oblomov başıyla peki, dedi.

— Matbaaya gidiyorum, geç kaldım. Bak sana niçin geldiğimi söylemeyi unuttum. Ekaterinenhov'a gidelim diyecektim. Arabam var. Bugünkü şenlik için bir makale yazmam gerekiyor. Birlikte bakarız. Benim görmediğim şeyleri sen görür bana söylersin, iyi olur, gidelim...

Oblomov yüzünü buruşturup üstüne örtüleri çekerek:

— Hayır, biraz rahatsızım, dedi. Rutubet dokunuyor, güneş henüz etrafı iyice kızdırmadı. Ama sen bana yemeğe gel; konuşuruz; öyle iki dert var ki başımda...

— Hayır, bizim yazar arkadaşlarla Saint-Georges lokantasında toplanıyoruz; oradan Ekaterinenhov'a gideceğiz. Bütün gece de çalışacağım; gün doğarken makalem matbaada olmalı. Hoşça kal.

— Güle güle, Penkin.

Oblomov yine düşünmeye daldı:

— Bütün gece çalışacak! Hiç uyumıyacak! Her halde yılda en az beş bin ruble kazanır. Fena para değil; ama yazı yazmak, boşuna kafamızı, ruhumuzu harcamak, hayallerimizi, düşüncelerimizi satmak, tabiatımızı zorlamak, durup dinlenmeden hareket içinde olmak, hep bir amaç peşinde koşmak... Sonra da yazmak, yazmak, dönen bir tekerlek gibi, bir makine gibi yazmak! Yarın, öbürgün daha öbürgün hep yazmak! Tatil yok! Bayram yok! Ne zaman duracak, ne zaman dinlenecek bu adam? Vah zavallı!

Oblomov boş masanın üstüne, kalemsiz, mürekkepsiz hokkaya baktı ve yine kendisinin, yeni doğmuş bir çocuk gibi gamsız, kaygısız uzanıp yatabildiğine şükretti! Ne saadet! Yüz parça olmamak, ruhun ve vücudun güçlerini ötede beride harcamamak!

Birdenbire:

— Ya kâhyanın mektubu? Ya apartman işi? dedi ve düşünceye daldı.

Çıngırak yine çaldı.

Oblomov yeni ziyaretçiyi beklerken:

— Nedir bu? Kabul gününe döndü bugün! dedi.

Odaya yaşı ve yüzü belirsiz bir adam girdi. Ne güzel, ne çirkin, ne büyük, ne küçük, ne sarışın, ne esmerdi bu adam. Tabiat ona ne iyi, ne kötü, göze çarpan hiçbir özellik vermemişti. Kimi ona İvan İvaniç derdi, kimi İvan Vasiliyeviç, kimi de İvan Mihayiloviç.

Soyadı üzerinde de anlaşma yoktu: bazıları için Vasiliyev veya Andreyev, bazıları için de Alekseyev'di. İsmini ilk defa duyan adam hemen unutuverirdi. Adıyla birlikte yüzü de, sözleri de hatırdan çıkardı. Geldiği yerde birşey değişmez, gittiği yerden birşey eksilmezdi. Vücudu gibi zekâsının da hiç rengi, özelliği, kişiliği yoktu. Çevresindekileri gördüğü ve işittiği şeylerle de eğlendiremiyordu, çünkü Petersburg'da doğmuş ve bir yere gitmemişti; bu yüzden başkalarının gördüğü ve işittiği, bildiği şeylerden başka birşey bilmiyordu.

Böyle bir insan sevilir mi, sever mi, nefret eder mi, acı çeker mi? Herhalde sever de, nefret de eder, acı da çeker; çünkü hiç kimse bunlarsız edemez. Fakat nasıl oluyor da bu adam herkesi sevmenin kolayını buluyor. Bu çeşit insanlar, insanlarda bir türlü düşmanlık ve öc alma duyguları uyandırırlar. Onlara ne kötülük etseniz gene gelir size sokulurlar. Ama şu da var ki, duydukları sevgiyi sıcak, soğuk, diye ölçmeye kalkarsak, bunlarınki hiçbir zaman ortayı aşmaz. Herkesi sevdikleri için iyi insan sayılırlar; oysa kimseyi sevmezler ve kötü olmadıkları için iyidirler. Böyle bir adamın önünde bir fakire sadaka verirseniz o da verir; ama küfredin, alay edin, o da aynı şeyi yapar. Ona zengin denemez; çünkü zengin değil, fakirdir; ama tam fakir de denemez, çünkü ondan daha fakirleri çoktur.

Yıllık küçük bir geliri vardır; üçyüz ruble kadar. Bir küçük memurluktan da beş on ruble alır. Ama darlık çek-

mez, kimseden borç almaz, ondan borç almak da kimsenin aklından geçmez.

Çalıştığı dairede sürekli ve belli bir görevi yoktur; çünkü ne arkadaşları, ne âmirleri, hangi işi daha iyi, hangisini daha kötü yaptığını görüp neye istidadı olduğunu kestirememişlerdir. Kendisine şu ya da bu iş verildiği zaman onu o şekilde yapar ki, âmiri ne söyleyeceğini bilemez; bakar, bakar, okur, okur, sonunda der ki: «Bırakın bana, sonra bakarım... aşağı yukarı buydu istediğim.»

Yüzünde hiçbir zaman bir tasa, bir düşünce belirtisi görünmez; içinde bir hayat var mı, yok mu anlıyamazsınız. Gözleri hiçbir şey üzerinde dikkatle durmaz, hiçbir şey onda bir merak uyandırmaz.

Sokakta bir arkadaşı ona raslar da nereye gittiğini sorarsa: «Daireye, çarşıya veya birisini geçirmeye» der. Arkadaşı «Bırak canım, benimle postaneye, terziye veya gezmeye gel» derse, hemen kabul eder; terziye, postaneye girer ve gittiği yerlerin tam tersine bir tarafa gezmeye gider.

Doğduğunu her halde annesinden başka kimse fark etmemiştir; yaşadığını da pek az kimse bilir; fakat ölümünü kimse fark etmiyecek, öldüğüne kimse sevinmiyecek, kimse acımıyacaktır. Onun düşmanı, dostu yoktur. Yalnızca birçok tanıdıkları vardır. Belki bu silik kişinin yalnız cenazesi bir ilgi uyandıracak, yolda adamın biri saygı ile durup selâmlıyacak, belki başka bir meraklı da cenazenin önünde koşacak, ölenin adını soracak ve hemen unutacak.

Bu Aleksiyev, Vasiliyev, Andriyev ya da ne derseniz deyin, insan oğlunun yarım, donuk, bulanık, bir hayali, bir gölgesiydi.

Zahar evin kapısı önünde yahut köşedeki bakkalda ahbaplarıyla konuşurken, efendisinin misafirlerini anlatmaktan hoşlanırdı; ama, sıra ona —Aleksiyev'e diyelim— gelince ne söyliyeceğini bilemezdi. Uzun uzun düşünür, vücudunda, hareketlerinde onu başkalarından ayıran yanları arar, bir türlü bulamazdı. Elini «Adam sen de.....» der gibi sallıyarak:

— Ne eti var, ne kemiği. Bir adam işte, derdi.

Oblomov:

— A, sizmisiniz, Aleksiyev? dedi. Merhaba. Nereden çıktınız? Aman yaklaşmayın, ellerinizi sıkmayacağım, sc ğuktan geliyorsunuz.

— Amma da yaptınız, soğuk yok ki!.. Bugün bu taraflara gelmek niyetinde değildim. Ovçinin'e rasladım da o zorla evine getirdi. Sizi almaya geldim, İlya İlyiç.

— Ne yapacaksınız beni?

— Ovçinin'e gidelim. Matyev Andreyiç Alyanov, Kazimir Albertoviç Phaylo, Vasiliy, Sevatıyanıç Kolimiyagin oradalar.

— Ne yapıyorlar orada, benden ne istiyorlar?

— Ovçinin sizi yemeğe çağırıyor.

Oblomov, hiç aldırmadan:

— Hım. Yemeğe çağrıyor, diye tekrarladı.

— Sonra da hep birlikte Ekaterinenhov'a gidilecek; sizin de bir araba kiralamanızı istiyorlar.

— Peki ne yapacağız orada?

— Ne mi yapacağız? Bugün herkes oraya gidiyor. Bugün bir mayıs, bilmiyor musunuz?

— Hele bir oturun; düşünürüz...

— Aman, kalkın! Daha üstünüzü bile giymemişsiniz.

— Durun biraz canım, daha erken.

— Erken olur mu? Sizi on ikide bekliyorlar; erken yemek yiyeceğiz, ikide. Ondan sonra gezintiye. Haydi çabuk olun gidelim. Söyliyeyim de elbiselerinizi getirsinler.

— Nasıl giyineyim? Daha yüzümü yıkamadım ki...

— Haydi, yıkanın öyle ise.

Aleksiyev odada dolaşmaya başladı; belki yüz defa gördüğü bir resim önünde durdu, pencereden şöyle bir baktı, raftan küçük bir şey aldı, her yanına göz gezdirdi, tekrar yerine koydu, sonra ıslık çalarak öteye beriye gitti, geldi. Ama ne yapsa boşuna. Oblomov bir türlü kalkıp yıkanmaya gitmiyordu. Böylece on dakika kadar geçti.

Birdenbire Aleksiyev sordu:

— E?

— Ne var?

— Hâlâ yatıyor musunuz?

— Kalkmak mı lâzım?

— Tabii, ya! Bekliyorlar sizi. Gidecektiniz ya!

— Nereye gidecektim? Benim bir yere gitmeye niyetim yok...

— Aman, yapmayın, İlya İlyiç! Az önce Ovçinin'e, oradan da Ekaterinenhov'a gideceğiz dememiş miydik?

— Hiç olacak şey mi bu rutubetli havada? Görülecek ne var sanki orada? Zaten yağmur yağacağa benziyor, hava kapalı.

— Gökte bir tek bulut yok, yağmuru da nereden çıkardınız. Hava size kapalı görünüyor. Çünkü pencereleriniz aylardır yıkanmamış. Üstlerindeki toza bak! Allahın ışığı içeri giremez, üstelik perdenin biri de inik.

— Ne yapayım; Zahar'a söylesem, hem kadınlar getirmeye, hem de beni de bütün bir gün dışarı atmaya kalkar.

Oblomov düşüncelere daldı. Aleksiyev ise masanın başına oturmuş parmaklarını tıkırdatıyor, dalgın dalgın duvarlara, tavana bakıyordu. Birkaç dakika sonra tekrar sordu:

— Ne oluyor? Gidecek miyiz, gitmiyecek miyiz? Giyinecek misiniz, giyinmiyecek misiniz?

— Ne olacak giyinirsem?

— Ekaterinenhov'a gideceğiz.

— Amma da uzattın, bırak şu Ekaterinenhov'u! Otursana oturduğun yerde; nedir bu acelen? Kokusu mu çıktı buranın, oda soğuk mu yoksa?

— Hayır, burası çok hoşuma gidiyor; çok rahatım.

— Burada rahatsın, ne diye başka yere gitmek istiyorsun? Benimle kal, birlikte yemek yeriz, sonra akşama istediğin yere gidersin! Bak, az kalsın unutuyordum. Ben zaten gidemem. Tarantiyev yemeğe gelecek; bugün cumartesi.

— Ha, öyle ise... pekâlâ... öyle yapalım...

— Ben size işlerimden sözettim mi?

Aleksiyev, gözlerini dört açarak:

— Hangi işler? Bilmiyorum.

— Kaç zamandır ne diye yerimden kalkmıyorum, düşünmediniz mi? Ben burada işin içinden nasıl çıkacağım diye yatmış düşünüyorum.

Aleksiyev telâşlı görünmeye çalışarak:

— Nedir mesele? diye sordu.

— İki felâket. Ne yapacağımı şaşırdım.

— Nedir bu felâketler?

— Beni evden kapı dışarı ediyorlar. Düşünün bir kere: çıkıp gidecekmişim buradan. Gürültü patırdı; bir sürü iş. Düşünmeye bile cesaretim yok! Sekiz yıldır burada oturuyorum, biliyorsunuz, Ev sahibi bana öyle bir oyun oynadı ki. «Hiç durmayın, çıkın» diyor.

— Hem de acele ediyor, ha! Demek ki eve ihtiyacı var. Taşınmak bir belâdır; öyle işler çıkar ki... Kırılan, kaybolan... Sıkıntılı şeydir. Eviniz de güzel doğrusu... Kirası ne kadar?

— Bir daha böyle ev nerede bulurum, hem de çabucak? Odalar sıcak, rutubetsiz; sonra emniyetli ev de. Topu topu bir hırsızlık oldu. Tavan da pek sağlam görünmüyor, sıvaları nerede ise dökülecek gibi ama birşey olduğu yok.

Aleksiyev, başını sallıyarak:

— Olur şey değil, dedi.

Oblomov, düşünceli, kendi kendine:

— Ne yapmalı da evden çıkmamalı?

Aleksiyev bütün odayı gözden geçirerek:

— Kontratınız var mı? diye sordu.

— Evet, ama süresi bitti; bilmem ne kadar zamandır kirayı aydan aya veriyorum.

Kısa bir sessizlikten sonra Aleksiyev sordu:

— Peki, neye karar verdiniz, çıkacak mısınız, kalacak mısınız?

— Hiçbir kararım yok. Düşünmek bile istemiyorum. Zahar bir çaresine baksın.

— Biliyor musunuz, öyleleri vardır ki taşınmaya bayılırlar. Tek zevkleri ev değiştirmektir...

— Onlar taşına dursunlar. Benim hiçbir değişikliğe tahammülüm yoktur. Ama asıl kötüsü ev meselesi değil. Bakın kâhyam bana ne yazıyor. Size mektubu göstereyim... Nerde acaba Zahar? Zahar!

Zahar sobanın üstünden sıçradı:

— Öf, aman Yarabbi! Allah ne zaman canımı alacak?..

İçeri girdi ve alık alık efendisine baktı:

— Hani o mektup. Bulamadın mı?

— Nasıl bulayım? Okumak bilmiyorum ki...

— Zararı yok, sen gene ara.

— Dün akşam bir mektup okuyordunuz; ondan sonra görmedim.

İlya İlyiç kızarak:

— Nerde öyle ise? Yutmadım ya? Çok iyi hatırlıyorum, elimden aldın, şurda bir yere koydun. Nah işte, burda, bak!

Yorganı salladı, mektup arasından yere düştü.

İkisi birden:

— Hep de ben kabahatli çıkarım!...

— Hadi, hadi çek git!

Zahar çıktı, Oblomov mektubu okumaya başladı. Mektup koyu kırmızı bal mumu ile mühürlenmiş boz bir kâğıt üzerine kvasla yazılmış gibi idi. İri solgun harfler birbirine dokunmadan, bir zafer alayı halinde, kâğıdın sol üst kenarından sağ alt kenarına doğru yürüyordu. Yer yer iri soluk bir mürekkep lekesi alayı durduruyordu:

«Muhterem efendimiz, babamız, velinimetiniz, İlya İlyiç...»

Burada Oblomov birçok sağlık ve esenlik dileklerini atladı ve ortalarından devam etti:

«Yüksek zatınıza haber vereyim ki, çiftliğinizde her

şey yolundadır. Beş haftadır yağmur yağmadı; Cenabı Hak bize kızmış olsa gerek. İhtiyarlar bile, böyle kuraklık görmedik, diyorlar. Bahar ekinleri yandı, kavruldu. Kış ekinlerinin de bir kısmını kurtlar yedi, bir kısmını da vakitsiz don mahvetti. Tekrar kazıp ektik ama ne çıkacak bilinmez. Cenabı Hakkın zatınızı korumasına dua ediyoruz.

Kendimizi düşündüğüm yok; ölsek bile ne çıkar... İvan yortusunda üç köylü daha kaçtı! Laptev, Baloçov ve Vaska, demircinin oğlu. Karılarını arkalarından gönderdim ama bir daha dönmediler; duyduğuma göre Çolki'de yerleşmişler. Çolki'ye de Verhliov'daki hemşerim gitti. Oranın baş kâhyası onu yabancı ülkelerden Çolki'ye gelen bir sabanı görmek için Çolki'ye göndermişti. Ona, kaçan köylüleri aramasını soyledim. Gitmiş, komiserle konuşmuş, komiser demiş ki: «Bir dilekçe ver, demiş; kaçan köyllüerin yerlerine iadesi için gerekeni yaparız.» Ben gittim; komiserin ayaklarına kapandım, ama komiser Nuh dedi, peygamber demedi; var gücüyle bağırdı: «Defol git, dedim ya sana, bir dilekçe yaz, icabına bakarız.» Ben de dilekçe yazmadım. Burada aylıkçı bulamıyorum: herkes Volga'da, mavnalarda çalışmaya gitti. Burada millet pek budalalaştı, babamız İlya İlyiç. Bu yıl pazara keten gönderemiyeceğiz; kurutma, temizleme makinelerini kapayıp kilitledim. Suciga'yı gece gündüz kapıda bekletiyorum: ağzına içki koymaz, ama gene de, efendilerinin malını çalmasın diye gece gündüz ben de onu gözetliyorum. Öteki köylüler habire içiyorlar, sizin için çalışmak istemiyorlar; para verelim diyorlar ama para da veremiyorlar; bu yıl eğer kurak bütün mahsulü harabetmezse efendimiz velinimetimize geçen yıldan iki bin ruble kadar eksik para göndereceğiz. Kurak olmazsa bu parayı zatınıza ulaştıracağız.»

Bundan sonra bağlılık yeminleri ve imza geliyordu: «Kâhyan ve sadık kölen Prokofiy Vitiyaguşkin kendi eliyle imza etti.» Okur yazar olmadığı için mektubun altına bir haç çizmişti. «İşbu mektubu, adıgeçen kâhyanın kayınbiraderi, Diomka Kriyov yazmıştır.»

Oblomov mektubun sonuna bir göz attı.

— Ne ay var, ne yıl, dedi. Bu mektup her halde kâhyanın elinde bir yıl sürünmüştür. İvan yortusundan sözediyor, sonra da kuraklık diyor. Kim bilir ne zaman aklına geldi de gönderdi...

Oblomov düşünceye daldı.

— İki bin ruble eksik gönderecekmiş. Ne dersiniz buna? Geriye ne kalıyor? Geçen yıl ne kadar almıştım? Oblomov, Aleksiyev'e bakarak sordu:

— O zaman size söylememiş miydim?

Aleksiyev gözlerini tavana dikti ve düşünmeye başladı. Oblomov:

— Stoltz gelsin de ona sorayım, dedi; yedi bin mi sekiz bin mi ne idi?.. Bir tarafa yazmamak ne fena! Demek şimdi beni altı bine indirecek. Aç kalırım, vallahi; yaşanır mı bu parayla?

— Ne diye telâş ediyorsunuz, İlya İlyiç? Hiçbir şeyden umudu kesmemeli. İnsan kendini bir bıraktı mı yandı?

— Ama işittiniz mi ne diyor? Bana para göndereceği, beni teselli edeceği yerde, benimle alay ediyormuş gibi hep kötü haberler veriyor. Her sene böyle; şaşırdım artık. «İki bin ruble kadar eksik».

— Evet, büyük bir zarar. Şaka değil, iki bin, Aleksey Login de bu yıl on yedi bin yerine on iki bin almış diyorlar.

— Hiç olmazsa on iki bin, altı bin değil. Bu kâhya beni allak bullak etti. Gerçekten kurak varsa, ürün kötü ise vaktinden önce insanı üzmenin anlamı var mı?

— Evet, doğru... gerçekten anlamı yok. Ama bir köylüden öyle incelikler de beklenemez. Bu adamlar hiçbir şeyden anlamazlar.

Oblomov, belki yüreğine ferahlık verecek bir şeyler bulur umuduyla Aleksiyev'e bakarak sordu:

— Peki, siz benim yerimde olsanız ne yapardınız?

— Düşünmeliyim İlya İlyiç, hemen karar veremem.

Oblomov derin derin düşünerek:

— Acaba valiye mi yazsam? diye mırıldandı.

— Valiniz kim?

İlya İlyiç cevap vermeden düşünmeye daldı. Aleksiyev de sustu; o da bir şeyler düşünüyordu.

Oblomov, mektubu buruşturdu; başı ellerinde, dirsekleri dizlerinde, bir süre üzüntülü düşünceler içinde kaldı.

— Ah, Ştolts bari çabuk gelse! Yakında geleceğini yazdı; ama Allah bilir nerelerde dolaşıyor... Bir gelse, her şeyi hallederdi...

Tekrar kederli bir hal aldı. Uzun süre sustular. Nihayet Oblomov kendine geldi. Kesin bir karar vermiş, yatağından çıkacakmış gibi:

— Yapılacak şey şudur: Hemen harekete geçmeli, boşuna vakit kaybetmemeli... İlkönce...

Tam o sırada kapının çıngırağı var gücüyle çaldı. Oblomov'la Aleksiyev ürperdiler. Zahar da birden sobasından atladı.

III

Dışardan yüksek, kaba bir ses:

— Evde mi? diye sordu.

Zahar, daha büyük bir kabalıkla:

— Nerde olabilir bu saatte, diye cevap verdi.

Odaya giren adam kırk yaşlarında vardı. İri yarı, göğsü ve omuzları geniş, koca kafalı, geniş çehreli, kısa ve kalın boyunlu, patlak iri gözlü, kalın dudaklı idi. Şöyle bir bakışta insan kaba ve derbeder bir adam olduğunu anlıyordu. Üstüne başına bakmadığı belli idi. Onu temiz, tıraş olmuş görmek güçtü. Ama onun umurunda değildi. Üstünden başından utanmak şöyle dursun bu haliyle övünüyor gibiydi. Mihey Andreyeviç Tarantiyev'di bu, Oblomov'un çiftlik komşusu.

Tarantiyev dünyaya kötümser ve küçümser bir gözle bakıyor, çevresindekilere açıkça kin besliyordu. Her şeye ve herkese çatmaya hazırdı; sanki bir felâkete uğramış, değeri bilinmemiş, talihine küsmüş güçlü bir kişiymiş gibi.

Hareketleri cüretli ve kaba sabaydı. Hep yüksek sesle, çabuk çabuk, öfke ile konuşurdu. Uzaktan sesi geldiği zaman bir köprüden geçen üç boş arabanın gürültüsüne benzerdi. Hiç kimseden sıkılmaz, hazır cevaptı; herkese, hattâ dostlarına bile kaba davranırdı. Konuştuğu, hatta yemeğini yediği bir kimseye şeref veriyormuş gibi tavırlar takınırdı.

Tarantiyev cin fikirli, kurnaz bir adamdı. Günlük bir meseleyi yahut karışık bir mahkeme işini kimse onun kadar ustalıkla halledemezdi. Şu ya da bu halde neler yapılacağını hemen söyler, ince ince kanıtlar getirir, sonunda da hemen her zaman öğüt verdiği adama kötü sözler sarfederdi.

Böyle olmasına rağmen Tarantiyev yirmi beş yıl önce bir daireye kâtip girmiş, saçları ağarıncaya kadar aynı memurlukta kalmıştı. Ne kendisi ne de başkaları onun daha yüksek bir mevki sahibi olabileceğini düşünmemişti.

Doğrusu şu ki, Tarantiyev'in gücü lâflarında kalıyordu. Konuşurken özellikle başkalarının işlerini kolayca hallederdi; fakat elini kolunu kımıldatmaya, harekete geçmeye yani teorisini uygulamaya, işi ele alıp yürütmeye gelince Tarantiyev başka bir adam oluveriyordu. İşi karşısında küçülüyor, ansızın bir ağırlık, bir halsizlik duyuyor, ya başka bir işe girişiyor, onu da bir türlü ele alamıyor ya da başaramıyor, başarmaya kalksa büsbütün berbat ediyordu; bir çocuk oluveriyordu. Küçük şeyleri unutur, savsaklar, söz verdiği yere geç kalır, sonunda ya işi yarı yolda bırakır, ya da öyle kötü bir yerinden başlar ki her şey alt üst olur, bir daha da kimse altından çıkamazdı. Ama Tarantiyev gene de aleme sövmekten geri kalmazdı.

Babası, eski bir taşra adliye memuru, oğluna iş takibindeki ince maharetini ve tecrübesini vermek, adliyede kendisinin yükseldiği şerefli mevkii kazandırmak istemişti; ama kader öyle istemedi. Vaktiyle derme çatma bir öğrenim görmüş olan bu adam, oğlunun akranlarından geri kalmamasını istemiş, ona iş takibinden, bu önemli sanattan başka şeyler de öğretmek gereğini duymuştu. Onu üç yıl bir rahibe Lâtince öğrenmeye gönderdi.

Yaradılıştan yetenekli olan çocuk, üç yıl içinde Lâtin gramerini ve sentaksını sökmüş, hatta Cornelius Nepos'u okumaya başlamıştı. Ama babası bu kadarının yeterli olduğuna, oğlunun eski kuşağı fersah fersah aştığına, daha

fazla öğrenimin belki de adliye işlerine zarar vereceğine inanmıştı.

Mihey on altı yaşında evinde Latinceyi ne yapacağını bilmiyor, yavaş yavaş unutuyordu. İlçe ya da il mahkemelerinde bulunmak şerefine ereceği günleri beklerken, babasının içki meclislerini kaçırmıyor, her şeyin konuşulduğu bu yeni okulda delikanlının zekâsı hızla gelişiyordu.

Genç ruhun bütün merakıyla babasının ve ahbaplarının anlattıkları çeşitli, ilginç hikâyeleri, bu eski adliye kurtlarının ellerinden geçen türlü davaları dinliyordu.

Fakat bütün bunlar bir işe yaramadı. Babasının bütün çabalarına rağmen Mihey ne adliyeci, ne de iş adamı olabildi. Talih ihtiyarın emellerini suya düşürdü. Mihey babasından sanatın bütün teorik tarafını almış, iş sadece uygulamaya kalmıştı. Fakat mahkemeye bir defa olsun girmeden babasını kaybetti; bir baba dostu onu Petersburg'a götürdü, bir bakanlığa kâtip olarak yerleştirdi ve orada unuttu.

Böylece Tarantiyev bütün hayatı boyunca teoride kaldı. Petersburg'daki memuriyetinde ne Latincesi, ne de haklı haksız davaları istediği gibi çevirmek sanatındaki ince fikirleri işe yaramıyordu. Oysa kendisi, içinde uyuklayan, elverişsiz şartlar altında hiç meydana çıkmayan bir güç duyuyordu. Bu güç, masallarda sihirli duvarlar arasına kapatılarak kötülük etmelerine meydan verilmeyen habis ruhlara benziyordu. İşte, içindeki gizli güçleri kullanamayan Tarantiyev, belki bunu için kaba, nobran, sinirli, küfürcü bir adam olmuştu.

Yaptığı iş, yazı temize çekmek, dosya tutmak v.s. pek ağırına gidiyordu. Ona çok uzaktan gülümseyen son bir umudu kalmıştı: Tekel müdürlüğüne geçmek. Yalnız bu iş, babasının ona hazırlayıp da kendisinin ulaşamadığı mevkiin yerini tutabilirdi. Bu iş bekleye dursun, şimdilik babasının hayat ve iş felsefesini, rüşvet ve dalavere sistemini, taşrada kendisine lâyık bir alanda kullanamadığı için, Petersburg'taki zavallı hayatının kıyısında bucağında, resmi işler yerine dostluk ilişkilerinde harcıyordu.

Rüşvetçilik Tarantiyev'in kafasına, kanma işlemişti. Ne davası, ne de müşterisi olmadığı için, akıl erdirilemiyecek yollardan eşini dostunu kafese koyuyordu. Her fırsatı kollıyarak kendini kurnazlıkla ya da ısrarla davet ettirir; herkesten lâyık olmadığı bir saygı bekler, kimseyi rahat bırakmazdı. Eski püskü elbiselerinden hiç sıkılmazdı, ama günün programında mükellef bir yemek, bol votka ve şarap olmadı mı bir türlü rahat edemezdi.

Ahbapları arasında büyük bir bekçi köpeği rolünü oynar, herkese havlar, kimseyi korkutmaz, fakat nasıl atılırsa atılsın, hiçbir et parçasını kaçırmaz, yere düşmeden yakalardı.

Bunlar Oblomov'a en sık gelen misafirlerdi. Bu iki Rus proleteri niçin ona giderlerdi? Anlarsınız: yemek, içmek, puro tellendirmek için. Burada sıcak, rahat bir köşe buluyorlar, pek sıcak değilse de her zaman kayıtsız bir yüzle karşılanıyorlardı.

Oblomov'a da onları niçin kabul ettiği sorulsa kolay kolay cevap veremezdi. Memleketin uzak çiftliklerinde, bütün hali vakti yerinde kimselerin evinde parasız, işsiz güçsüz, mesleksiz olmakla birlikte mideleri mükemmel işliyen kadın erkek bir sürü hazırcı vardı. Tıpkı onlar gibi Aleksiyev'le Tarantiyev de Oblomov'un evinden ayrılmıyorlardı.

Keyiflerine düşkün insanlar böyle takıntılar edinmeden yaşayamazlar; çevrelerinde gereksiz kimseler olmadan rahat edemezler. Tabakayı kim arayıp bulacak? Yere düşmüş bir mendili kim kaldırıp verecek? Derdimizi kime anlatıp kendimize acındıracağız? Kötü rüyalarımızı kime anlatıp yorumlatacağız? Kim bize, yatarken bir şeyler okuyup uykumuzu getirecek? Hazırcı bazan öteberi almak için en yakın kasabaya gönderilir, ev işlerine de yardım eder. Bu işleri ev sahibi yapacak değil ya!

Tarantiyev gürültü patırdı eder. Oblomov'un durgunluğunu, can sıkıntısını giderirdi. Bağırır, çağırır, tartışmaya girer, böylece İlya İlyiç'i konuşmak, bir iş görmek

mecburiyetinden kurtarırdı. Uykunun ve rahatın hüküm sürdüğü bu odaya, Tarantiyev, hayat, hareket, bazan da havadis getirirdi. Oblomov kılını bile kıpırdatmadan önünde kımıldayan, konuşan canlı bir varlığı görmek ve dinlemek fırsatını bulurdu. Üstelik Oblomov Tarantiyev'in kendisine faydalı öğütler verebileceğine inanacak kadar da saftı.

Oblomov'un Aleksiyev'in ziyaretlerini hoş görmesinin başka, ama daha az önemli olmayan bir nedeni vardı. Oblomov istediği gibi vakit geçirmek, yani uzanıp sessizliğe ve hayale dalmak, odada dolaşmak isterse, Aleksiyev varlığını hissettirmez, o da susar, uyuklar, kitap karıştırır, gözlerinden yaş gelecek kadar esniyerek, resimlere, şuna buna bakardı. Üç gün bu halde kalabilirdi. Ama Oblomov kendi kendine kalmaktan bezer de konuşmak, okumak, tartışmak, heyecanlanmak isterse, karşısında her zaman dinlemeye hazır, susuşunu, konuşmasını, heyecanını paylaşacak, düşüncelerini kabul edecek uysal bir dinleyici bulurdu.

Öteki misafirler, ilk üç misafir gibi az gelir, çok kalmazlardı; zaten Oblomov'un onlarla olan ilişkileri gittikçe tavsıyordu. Oblomov bazan bir havadise takılır, beş dakika konuşur, sonra bu kadar ilgiyi yeter görerek susardı. Oysa kendisinin de misafirlerine bir şeyler söylemesi, onlarla ilgilenmesi gerekirdi. Onlar insanlar içinde haşır neşir oluyorlardı. Her biri hayatı bir türlü anlıyordu; hiçbiri Oblomov gibi anlıyamıyordu, ama gene de onu kendi hayatlarına karıştırmak istiyorlardı. Bütün bunlar Oblomov'un hoşuna gitmiyor, onu tiksindiriyordu.

Bir tek adam hoşuna gidiyordu; o da Oblomov'u rahat bırakmıyor, o da havadisleri, kalabalığı, bilimi, hayatı seviyordu; ama onun sevişi daha derin, daha canlıydı. Oblomov herkese karşı iyi idi. Fakat yalnız bu adamı gerçekten sever, yalnız buna güvenirdi; belki birlikte büyüdükleri, okudukları, yaşadıkları, için. Bu adam Andrey Karloviç Ştoltz idi; yolculuğa çıkmıştı. Oblomov onun bir an önce dönmesini bekliyordu.

IV

Tarantiyev, kirli elini Oblomov'a uzatarak, kabaca:

— Merhaba komşum, dedi. Bu saate kadar da ölü gibi yatıyorsun be!

Oblomov, battaniyeyi üstüne çekerek:

— Yaklaşma, yaklaşma, soğuktan geliyorsun! dedi.

Tarantiyev bağırdı:

— Bu da ne demek? Soğuktan geliyormuşum! Elimi uzatıyorum sana, sıksana! Nerde ise saat on iki olacak, seninki hâlâ yataklarda.

Oblomov'u yataktan çekip çıkarmak istedi ama Oblomov meydan vermedi, hemen ayaklarıyla terliklerini buldu. Esneye esneye:

— Tam kalkmak üzereydim, dedi.

— Ben bilirim senin nasıl kalktığını: yemeğe kadar yataktan çıkmazsın sen. Hey, Zahar, nerdesin? Bunak herif! Çabuk gel de efendini giydir.

Zahar içeri girdi, Tarantiyev'e yan yan baktı:

— Önce kendinize bir Zahar bulun da ondan sonra küfür edin, dedi. Ortalığı nasıl da berbat etmişsiniz; sanki odaya bir satıcı girmiş.

Tarantiyev:

— Hâlâ konuşuyor, sersem herif! diyerek Zahar'a geçerken bir tekme atmaya kalktı, ama Zahar durdu, döndü ve öfkeyle:

— Daha neler, hele bir dokunun, dedi. Ben gidiyorum.

Oblomov:

— Yeter yeter, Mihey Andreyiç, amma da kavgacı adamsın. Ne diye adamı rahat bırakmazsın? Haydi Zahar, getir şu elbiseleri.

Zahar arkasını döndü, Tarantiyev'e yan yan bakarak önünden hızla geçti.

Oblomov, Zahar'a dayanarak istemiye istemiye kalktı, sürüklene sürüklene büyük koltuğa geçti, içine gömülüp hareketsiz kaldı.

Zahar küçük masadan pomat, tarak, saç fırçası aldı; Oblomov'un başına pomat sürdü; saçlarını ayırıp fırça ile yatırdı.

— Yıkanacak mısınız şimdi? diye sordu.

— Biraz sonra, sen istersen odana git artık.

Zahar Oblomov'un saçlarını tararken Tarantiyev, Aleksiyev'e dönüp, birdenbire:

— A, siz de burada mısınız? Ben sizi görmemiştim. Ne yapıyorsunuz burada? Şu sizin akrabanız amma da domuz herifmiş. Kaç zamandır söylemek istiyordum size...

Aleksiyev, şaşırmış bir halde gözlerini Tarantiyev'e dikerek, çekingen bir sesle:

— Hangi akrabam, benim akrabam yok ki, dedi.

— Canım, burada memur olan, neydi adı? Şey... Afanasyev akraban olmaz olur mu! Akraban işte!

— Benim adım Afanasyev değil ki, Alekseyev. Hiç akrabam filan da yok.

— Nasıl akraban değil? Senin gibi mendeburun biri; adı da seninki gibi Vasiliy Nikolayeviç.

— Yemin ederim benimle ilgisi yok! Hem benim adım İvan Alekseyiç.

— Her neyse, sana benziyor ya! Ama, domuzun biri, gördüğün zaman kendisine söyle.

Aleksiyev tabakasını açakarak:

— Tanımıyorum ki, hiç görmüşlüğüm yok, dedi.

— Biraz tütün versene bana - A! Fransız tütünü değilmiş, adi tütün. Tütünü alıp kokladıktan sonra: - Evet, dediğim gibi, dedi ve Aleksiyev'i âdeta azarlıyarak: Ne

diye Fransız tütünü kullanmıyorsun? diye sordu, cevap beklemeden devam etti: - Şu senin akraban kadar domuzunu görmedim. İki yıl önce kendisinden elli ruble almıştım. Elli rublenin lâfı mı olur? İnsanın hatırında bile kalmaz, değil mi? Hayır, herif hatırlıyor: aradan bir ay geçmedi, her rastladığı yerde bana: «Ne oldu bizim alacak?» diye tutturur. Bıktım usandım. Bu kadar sıktığı yetmiyormuş gibi dün daireye geliyor, diyor ki: «Maaşı almış olacaksınız, şu borcunuzu verseniz.» Maaşımı verdim ama onu öyle utandırdım ki kapıyı zor buldu. Yoksul bir adammış, paraya ihtiyacı varmış! Sanki benim yokmuş gibi! Ben ona birden elli ruble verecek kadar zengin miyim? Hey, komşu, versene bir puro.

Oblomov rafı göstererek:

— Purolar şurada, kutunun içinde, dedi.

Oblomov, her zamanki zarif, tembel haliyle koltuğunda oturmuştu; çevresinde olup biteni farketmiyor, konuşmaları dinlemiyordu.

Küçük beyaz ellerini hazla seyrediyor, okşuyordu. Tarantiyev, kutudan aldığı bir puroya bakarak Oblomov'a sert sert:

— Ee? bunlar hep eski purolar.

Oblomov, hiç düşünmeden:

— Evet öyle, dedi.

— Ama ben sana başka purolar al demiştim, ecnebi puroları. Böyle mi aklında tutuyorsun sana söylediklerimi? Gelecek cumartesiye mutlaka isterim, yoksa gelmem ha! İçilir şey değil bu.

Puroyu yaktı, dumanın yarısını davurdu, yarısını içine çekti.

Oblomov esniyerek:

— Bugün erken geldin, Mihey Andreyiç, dedi.

— Ne oluyor, bıktın mı benden?

— Yoo, laf olsun diye söyledim; sen hep yemek vakti gelirsin de onun için. Saat daha on iki.

— Mahsus erken geldim ki ne yemek var öğreneyim.

Hep kötü şeyler yediriyorsun bize. Bakalım şugün ne yaptırdın?

— Mutfağa git de sor.

Tarantiyev dışarı çıktı. Az sonra döndü ve haykırdı:

— Aman Yarabbi! Sığırla dana!... Ah, Oblomov, kardeşim, sen yaşamasını bilmiyorsun. Bir de çiftlik sahibi olacaksın! Bu bir kişizade hayatı değil, bir esnaf hayatı. Bir dostuna doğru dürüt yemek yediremiyorsun. Bari Madere şarabı aldın mı?

Oblomov pek kulak asmadan:

— Bilmiyorum, Zahar'a sor, dedi. Belki kalmıştır.

— Şu Alman'dan aldığın şarap mı? Bırak canım, şarabı İngiliz mağazasından alacaksın.

— Nesi var canım? Şimdi sana şarap mı aldıralım?

— Sen parayı bana ver, ben bir iki yere daha uğruyacağım: mağazanın önünden geçerken bir şişe alırım.

Oblomov çekmeceyi karıştırdı, kırmızı bir on rublelik çıkardı.

— Madera yedi ruble, bozuk yok

— Hepsini ver işte; üstünü verirler korkma.

Oblomov'un elinden parayı çekip aldı, cebine indirdi. Şapkasını giydi:

— Eh, ben gidiyorum, dedi. Beşe doğru gelirim. Görülecek bir işim var; Tekelde bir yer vaad ettiler, gidip ona bakacağım. Ha, İlya İlyiç, bugün Ekaterinenhov'a gitmek için bir araba tutacak mısın? Beni de götürebilirdin.

Oblomov başını salladı.

— Tembelliğinden mi, yoksa cimriliğinden mi? Bu ne lapacılık. Hadi, şimdilik Allahaısmarladık.

— Dursana biraz, Mihey Andreyiç, sana bir şeyler danışacağım.

— Nedir? Çabuk ol, geç kalacağım.

— Başıma iki dert birden geldi. Beni bu evden kovuyorlar.

— Herhalde kirayı vermedin; oh olsun!

Tarantiyev kapıya doğru yürüdü.

— Hayır, canım. Ben kirayı hep peşin veririm. Hayır, burasını bir daire yapmak istiyorlarmış... Dur yahu, ne kaçıyorsun! Söylesene ne yapmalı? Sıkıştırıyorlar, bir hafta içinde çıkmalıymışım.

— Ben senin avukatın mıyım?... Sanma ki...

— Bir şey sandığım yok... Bağırıp çağıracağına ne yapacağımı söyle. Sen bu işleri bilirsin...

Tarantiyev onu dinlemiyor, bir şeyler düşünüyordu. Şapkasını çıkarıp oturdu:

— Eh, öyle olsun, dedi. Haydi bana dua et gene de, yemeğe de şampanya aldır. İşin oldu demektir.

— Nasıl?

— Şampanya aldıracak mısın?

— Vereceğin akıl işe yararsa...

— İşe yaramayan sensin. Sana bedava mı akıl öğreteceğim? Aleksiyeviç'i göstererek: Buna sor istersen, yada akrabasına.

— Haydi, yeter artık, söyle bakalım.

— Söyliyeceğim şu. Yarın taşınabilirsin.

— Amma da akıl! Bunu ben de bilirim senin kadar.

Tarantiyev bağırdı:

— Dur, sözümü kesme! Yarın Viborg tarafında bildiğim bir eve taşınacaksın...

— Daha da neler? Viborg tarafında! Kışın oraya kurtlar geliyormuş.

— Evet, kışın bazan inerler. Ama sana ne?...

— Orası sönük, ölü, sıkıntılı bir yer. Kim yaşar orada?

— Yalan! Orada tanıdık bir kadın oturuyor: kendi evi var, büyük bir sebze bahçesi içinde. Namuslu bir kadındır; dul; iki çocuğu var; bekâr kardeşi ile beraber oturuyor. Çok akıllı bir adam.

Aleksiyev'i göstererek:

— Şu köşede oturan gibi değil. Senden benden daha akıllı!

Oblomov sabırsızlandı:

— Bütün bunlardan bana ne? Gitmem oraya.

— Öyle bir gidersin ki... Madem akıl danışıyorsun, söz de dinliyeceksin.

— Gitmem dedim ya, gitmem.

Tarantiyev şapkasını başına koydu, kapıya doğru yürürken:

— Ne halin varsa gör, dedi.

Giderken tekrar geri döndü:

— Ne biçim adamsın! Ne var seni burada tutan?

— Ne mi var? Burası her yere yakın, mağazalara, tiyatroya, ahbaplara... merkezi bir yer... her tarafa...

Tarantiyev onun sözünü kesti:

— Ne dedin? Senin bir yere gittiğin var mı ki?... Son defa tiyatroya gideli ne kadar oldu? Hangi ahbaplara gidiyorsun? Merkezde oturmak ne işine yarıyor, rica ederim?

Ne işime mi yarıyor? Çok! Ne bileyim...

— Bak, gördün mü? Sen de bilmiyorsun; her neyse, düşün taşın; orada benim ahbabım olan namuslu bir kadınla rahat rahat yaşıyacaksın. Kimse seni tedirgin etmiyecek; gürültü patırdı yok; her şey tertemiz. Baksana, nedir bu hal? Bir handa yaşıyor gibisin. Bir de beyzade, çiftlik sahibi olacaksın. Orada herşey çiçek gibi sakin; canın sıkıldığı zaman da konuşacak biri var. Benden başka hiç kimse gelip seni rahatsız etmiyecek. İki çocuk da var; istediğin kadar oynarsın. Daha ne istiyorsun? Sonra kârını da düşün. Burada ne kadar kira veriyorsun?...

— Bin beş yüz.

— Orada aşağı yukarı bütün ev için bin ruble vereceksin. Üstelik ne güzel, ne ışıklı odalar! Kadıncağız öteden beri sessiz, düzenli bir kiracı arıyordu; ben seni uygun görüyorum.

Oblomov, dalgın dalgın başını salladı.

Tarantiyev:

— Saçmalıyorsun, dedi; tanışacaksın! Bir düşünsene. Masrafların yarıya inecek; bir defa kiradan beş yüz ruble kazanıyorsun. Yemeklerin de iki kat daha iyi, daha temiz olacak; ne ahçı kadın, ne de Zahar bir şey çalamıyacak...

Yandaki odadan bir homurtu geldi.

— Hayatın da düzene girecek. Şimdi sende yemek yemek hiç de hoş bir şey değil. Biber istersin yok; sirke istersin, almamışlar; bıçaklar temizlenmemiş. Çamaşırlarının kaybolduğunu kendin söylüyorsun. Her şey toz içinde, insan iğreniyor. Halbuki orada her şeye bir kadın bakacak; ne sen, ne de o aptal Zahar...

İçerdeki homurtu arttı.

— O bunak eşek artık bir şeye karışmıyacak; her şeyine bakılacak. Bunda düşünecek ne var? Taşın, bu iş de bitsin...

— Peki ama, böyle durup dururken insan kalkıp ne diye Viborg semtine gitsin.

Tarantiyev yüzündeki terleri silerek:

— Bak yediği naneye! Mevsim yaz: yazlığa gitmiş gibi olacaksın. Gorohovi caddesinde pineklemenin anlamı var mı? Orada Bezborodkin bağları var, Ohta yanı başında, Neva iki adım ötede. Kendi sebze bahçen var, toz yok, sıcak yok; hiç düşünme: ben yemekten önce oraya giderim, bana araba parasını verirsin, yarın da taşınırsın...

— Ne adam Yarabbi! Birdenbire Viborg semti diye tuttu... Nerden de çıkardı bunu... Evet söylemesi kolay. Sen zekânı göster de bana kalmak için bir çare bul. Sekiz yıldır burada yaşıyorum, kolay kolay değiştirmek istemem...

— Bu iş bitti, taşınıyorsun. Ben hemen oraya gidiyorum, işimi bir başka güne bırakırım.

Tarantiyev kapıya yürüdü:

— Dur, canım, dur. Nereye gidiyorsun? Bir şey daha var, çok daha önemli. Al şu kâhyamdan gelen mektubu, oku da, bana ne yapacağımı söyle.

— Ne tuhaf adamsın? Kendi kendine hiçbir iş yapamaz mısın sen? Hep ben, hep ben. Neye yararsın bilmem? İnsan değilsin sen: pelte gibi bir şeysin.

— Mektup nerede? Zahar, Zahar! Gene soktu bir yere.

Alekseyev buruşmuş mektubu yerden alarak:

— İşte, dedi.

Oblomov:

— İşte bu mektup, diyerek, yüksek sesle okudu. Bitirdiği zaman: - E, ne dersin? Ne yapayım ben şimdi? Kurak, toplanmamış paralar...

— Sen iyiden iyiye hapı yutmuşsun.

— Ne diye hapı yutmuş oluyorum?

— Yutmuşsun, yutmuş...

— Peki, yutmuşsam, yapılacak şeyi söyle.

— Söylersem, ne vereceksin?

— Şampanya vadettik ya! Daha ne istiyorsun?

— Şampanya ev içindi; sana iyilik ediyoruz, anlamıyorsun, üstelik tartışıyorsun, amma da nankörsün! Kendin bir ev bul bakalım! Hem, ev bir şey değil. Asıl kazancın, -âkin bir hayat olacak. Kızkardeşinin evindeymişsin gibi yaşıyacaksın. İki çocuk, bir bekâr kardeş, ben de her gün uğrıyacağım.

— İyi iyi; anlaşıldı. Şimdi söyle bakalım, kâhyamla ne yapacağım?

— Hayır, sen önce yemek için biraz İngiliz birası aldır, o zaman söylerim.

— Şimdi de bira istiyor. Yetmedi mi?

Tarantiyev tekrar şapkasını başına koyarak:

— Eh, öyle ise Allaha ısmarladık, dedi.

— Aman Yarabbi! Kâhyam iki bin ruble eksik göndereceğini söylüyor, bu da tutmuş benden bira istiyor. Haydi, peki, birayı da aldık.

— Biraz daha para ver öyleyse.

— On rublenin üstünü alacaksın ya!

— Ya Viborg'a gitmek için araba parası.

Oblomov bir ruble daha çıkardı ve istemiye istemiye verdi.

Tarantiyev rubleyi cebine yerleştirerek:

— Senin kâhya hırsızın biri; sana diyeceğim bu. Sen de enayi gibi her dediğine inanıyorsun. Baksana neler yutturuyor. Kurak, kötü ürün, toplanmamış para, kaçmış köylüler. Hepsi yalan! Ben bizim taraflardan, Şumilovo'dan öğrendim: ürün geçen yılki kadar iyiymiş, bütün borçlar

verilmiş; oysa senin tarafta kurak olmuş, ürün yetişmemiş, Şumilovo sizden bilemedin elli kilometre; ne diye orada ürün yanmamış? Bir de alacaklar uydurmuş. Kendisinin orada işi neymiş? Ne diye alacakları vaktinde toplamamış? Ne diye alacaklı olsun? Memleketimizde iş mi yok, pazar mı yok? Ah, haydut! Ben gösteririm ona! Köylülere gelince onlardan bir şeyler alıp bırakmıştır. Komisere filân da şikâyet etmemiştir.

— İmkân yok. Mektubunda komiserin verdiği cevabı aynen söylüyor. O kadar tabii ki...

— Haydi canım sen de! Bir şeyden anladığın yok. Bütün hırsızlar gayet tabii yazarlar. İnan bana. Bak meselâ şu Aleksiyev'e. Namuslu adam, kuzu gibi oturuyor... Fakat yazı yazsın da bak. Hiç tabii olmaz. Ama akrabası, domuzun, belâlı herifin biri; o yazar. Sen de tabii yazamazsın. Demek ki, sadece akıllıca ve tabii mektup yazması senin kâhyanın bir hırsız olduğunu göstermeye yeter. Görmüyor musun ne kadar iyi, her kelimeyi yerine oturtmuş: «Kaçan köylülerin yerlerine iadesi.»

— Peki, ne yapayım bu adama?

— Hemen değiştir.

— Yerine kimi bulayım? Ben köylüleri ne bilirim? Başka biri daha kötü olabilir. On iki yıldır oralardan uzakta yaşıyorum.

— Kendin git köye. Başka çare yok. Yazı orada geçir. Sonbaharda da yeni eve gel. Ben sana evi hazırlarım.

— Yeni bir eve taşınmak, çiftliğe gitmek! Bana ne olmıyacak şeyler teklif ediyorsun! Böyle aşırılıklara gideceğine ikisinin ortası bir yol...

— Kardeşim, bu böyle yürümez. Ben senin yerinde olsam çoktan bu çiftliği rehine vermiş başka birini almıştım, yahut da şehrin iyi bir yerinde bir ev sahibi olmuştum. Bu bir kere senin çiftliğe değer. Sonra evi de rehine koyar, başka bir ev alırdım... Ver bana çiftliğini de gör bak, ne adam oluyorum.

— Bırak şu palavraları da bana çare bul. Evden çıkmıyayım, köye gitmiyeyim, işler yoluna girsin...

— Sen hiç kımıldamıyacak mısın? Şu haline bak: ne işe yararsın sen? Vatana ne faydan var senin? Çiftliğe gidemezmiş!

— Dur bakalım. Daha çiftliğe gitmenin zamanı değil. Çiftlikte yapacağım yeniliklerin planını bir bitireyim... Baksana Mihey Andriyeç! Sen gitsene benim yerime. İşi biliyorsun, o tarafları da tanırsın; yol masraflarını bol bol veririm.

— Ben senin vekilharcıyın mıyım? Hem zaten benim epeydir köylülerle uğraştığım yok.

— Ne yapacağım bilmem ki...

Peki öyleyse, komisere yaz. Sor bakalım, kâhya kaçan köylülerden ona sözetmiş mi? Çiftliğine gitmesini rica et, ayrıca valiye de yaz. Komisere kâhyanın hareketleri hakkında rapor vermesini emretsin. Şöyle yaz: «Efendim hazretleri, beni oğlunuz sayıp, düştüğüm korkunç felâkete merhamet nazarlarınızı çeviriniz. Kâhyanın hıyaneti yüzünden feci bir duruma, tam bir sefalete düşmüş bulunuyorum. Karımla küçük yaşta on iki çocuğum ekmeksiz sokaklarda kalacaklar...»

Oblomov güldü:

— Hani çocukların derlerse, nerden bulup göstereyim?

— Saçmalama! On iki çocuk de; kimse dikkat etmez, soruşturma yapmaz, ama mektubun «tabii» olur. Vali mektubu kâtibine verir, ayrıca kâtibe yazarsın, tabii bir şeyler de eklersin. Kâtip gereğeni yapar. Komşularından da yardım iste. Kim var orada?

— Dobrinin yakında oturur, burada onu sık sık görürdüm. Şimdi köyde.

— Ona da yaz; ricalarda, istirhamlarda bulun; de ki: «Bana büyük bir iyilik edeceksiniz; gerek bir Hıristiyan, gerek bir dost, gerek bir komşu olarak size minnettar kalacağım.» Mektupla Petersburg'tan bir hediye gönder... meselâ bir kutu puro. Yapılacak şey işte bunlar. Ama senin aklın bir şeylere ermiyor ki... Mahvolmuş bir adamsın. Ben olsam gösterirdim o kâhyaya. Kaçacak delik arardı. Posta ne zaman gidiyor?

— Öbür gün.

— Hadi, otur hemen yaz.

— Öbür gün gidiyor dedim ya. Ne diye şimdi yazayım? Yarın da yazabilirim. Ya da dur Mihey Andreyiç, bir iyilik ettin, bari sonunu getir. Ben de yemeğe sana balık ya da tavuk aldırayım.

— O da neymiş bakalım?

— Otur da şu mektupları yaz. Senin için üç mektup bir dakikalık iş. — Oblomov gülümsemesini zor tutarak: — Sen her şeyi çok tabii anlatırsın. İvan Alekseyiç de temize çeker.

— Daha da neler? Bana yazı yazdırmaya kalkıyor. İki gündür daireme yazı yazamıyorum. Daha masaya oturur oturmaz sol gözüm yaşarmaya başlıyor; üşüttüm her halde; eğilince başım dönüyor... Ah seni tembel, bu gidişle senin işin harap, İlya İlyiç...

— Ah, Andrey bir yerden çıksa da gelse! Her şeyi halledeydi...

— Tam buldun iyilik sever adamı. Elin Alaman'ı... sersefi herif!

Tarantiyev'in yabancılara karşı içten bir nefreti vardı. Onun için İngiliz, Fransız, Alman isimleri dalavereci, yalancı, dolandırıcı ya da haydut kelimeleriyle birdi. Uluslar arasında ayırım yapmazdı: onca hepsi aynı soydandı.

Oblomov sertçe:

— Sen bana baksana, Mihey Adreyiç, sana kaç defa söyledim, sözlerine biraz dikkat et diye, hele yakın ahbaplarımdan bahsederken.

— Yakın mı dedin? Akraban değil herhalde. Alman olmadığını biliyoruz.

— O bana akrabamdan daha yakın: birlikte büyüdük, okuduk, kimsenin ona dil uzatmasını...

— Ya! Eğer bana bir Almanı tercih ediyorsan, bir daha evine ayak basmam.

Şapkasını başına koydu, kapıya yürüdü. Oblomov hemen yumuşadı:

— Ona dostum diye saygı göster ve sözlerini kolla. Senden istediğim bu kadar. Fazla bir şey olmasa gerek.

Tarantiyev büyük bir küçümsemeyle:

— Bir Alman'a saygı göstermek ha! Ne diye gösterecek mişim?

— Dedim ya, birlikte büyüdük, okula gittik. Sadece bunun için.

— Amma da gerekçe! Kim kiminle okumamış ki.

— Ama işte şimdi burada olsaydı ne bira, ne şampanya istemeden beni bütün bu sıkıntılardan kurtarırdı.

— Ya! Bunu da başıma mı kakıyorsun? Senin birana da, şampanyana da lânet olsun. Nah al paranı... Nereye koydum şu parayı? Allah Allah, nereye koydum.

Cebinden yağlı, üstü yazılı bir kâğıt parçası çıkardı.

— Hayır, bu değil. Nereye koydum acaba?

Tekrar ceplerini aramaya başladı.

Oblomov:

— Arama canım, yorma kendini. Sana sitem etmiyorum. Yalnız bana bunca iyilikler etmiş, yakınım olan bir insan hakkında daha nazikçe konuşmanı rica ediyorum.

— Bunca iyilikler! Sen dur hele, daha neler yapacak sana. Onun dediğinden çıkma sen.

— Ne diye böyle konuşuyorsun?

— Bu Alman seni kafese koyduğu zaman bir Rus'u bir serseriye feda etmenin ne demek olduğunu anlarsın...

— Dinle, Mihey Andreyiç...

— Ne dinlilyeyim artık, yeterince dinledim. Az mı derdini çektim senin. Ne hakaretlere katlandım, ben bilirim. Eminim, bu herifin babası Saksonya'da ekmek yüzü görmemiştir; gelmiş bize çalım satıyor.

— Ölüleri rahat bırak bari. Babasının ne kabahati var?

— Babasının da, oğlunun da Allah belâsını versin. Boşuna değil, babam bana bu Almanlardan sakın derdi. İnsan sarrafıymış babam.

— Peki Ştoltz'un babasına ne diye kızıyorsun?

— Şunun için kızıyorum: bu adam bizim memlekete

geldiği zaman üstünde başında bir şey yoktu. Eylül ayında paltosuz gezerdi.Sonra ölümünde oğluna para bıraktı. Bu ne demektir?

— Babası ona yalnızca kırk bin ruble bıraktı. Bu paranın bir kısmı karısının çeyizi idi; bir kısmını da çocuklara ders vererek, çiftlik idare ederek kazandı. İyi bir maaşı vardı. Görüyorsun ki babasının bir kabahati yok. Çocuğun kabahati ne imiş? Onu söyle bakalım.

— Amma da çocuk! Babasının kırk binini bir hamlede üç yüz bine çıkardı. Yüksek bir memur oldu. Okumuş bir adam oldu. Şimdi de gezip tozuyor. İpini satmış bir kurt. Özbeöz bir Rus yapar mı bunları? Rus dediğin, öyle pek üstüne düşmeden bir iş bulur, sonra bu işi sakin sakin, rahat rahat yapar. Pek fazla da yükselmez. Bir de ona bak. İçki işinden zengin olsaydı anlardın. Herifin sermayesi laf, dalavere. Ben olsam böylelerini mahkemeye verirdim. Şimdi de hep yabancı ülkelerde. Allah bilir ne yapıyor? Ne arıyor oralarda?

— Okumak, görmek, bilmek istiyor.

— Okumak mı? Hâlâ bitiremedi mi okumayı? Ne öğrecekmiş orada? Bunlar hep lâf, inanmam. Seni bir çocuk gibi aldatıyor. Yüksek bir memur okumaya gider mi? Amma da yutturmuş!... Sen de okula gittin. Artık okuyor musun? Aleksiyev okuyor mu? Akrabaları okuyor mu? Doğru dürüst adamlar arasında var mı okuyan? Orada bir Alman okuluna gitmiş, ders mi dinliyor? Uydurma hepsi, uydurma! Ben haberini aldım: bir makine görmeye gitmiş, sipariş edecekmiş. Her halde Rus parası bastıracak. Hapse atmalı keratayı... Kimbilir, esham çıkarıyordur belki de. Ah şu eshamlar! Öyle içerliyorum ki...

Oblomov güldü.

— Ne gülüyorsun? İnanmıyor musun söylediklerime?

— Peki, peki, bu konuyu kapayalım. Sen gene kendi işine git. Ben mektupları İvan Aleksiyeviç'le yazarım. Şu planı da çabucak karalayıveririm; ikisini bir arada çıkarırım.

Tarantiyev çıktı, fakat hemen geri döndü.

— Az kalsın unutuyordum. —Tatlı bir sesle— Sana bir iş için gelmiştim. Yarın bir düğüne davetliyim. Rokotov evleniyor. Bana frakını versene; benimki biraz eski de...

Bu yeni istek karşısında Oblomov kaşlarını çatarak:

— Nasıl olur? Benim frak sana gelmez ki!

— Gelir, gelir. Hatırlıyor musun geçenlerde senin bir ceketini giymiştim. Tam bana göreydi. Zahar! Zahar! Gelsene buraya, bunak herif!

Zahar içerden bir ayı gibi homurdandı, fakat gelmedi.

— Çağır şunu İlya İlyiç. Ne kötü alıştırdın bu herifi.

Oblomov Zahar'ı çağırdı. Sıçrayış gürültüsü ile beraber Zahar'ın sesi işitildi.

— Hay Allah müstahakınızı versin.

Odaya girince Tarantiyev'e dönerek:

— Söyleyin, ne istiyorsunuz? diye sordu.

İlya İlyiç:

— Siyah frakımı getir, dedi. Mihey Andreyiç giyip bakacak; yarın düğüne gidecekmiş...

Zahar:

— Frakı vermem, diye kesip attı.

Tarantiyev bağırarak:

— Nasıl vermezmişsin, efendin emrediyor sana? İlya İlyiç, ne diye bu adamı ıslah evine göndermiyorsun?

— Amma da yaptın! Böyle bir ihtiyar ıslah evine gönderilir mi? Haydi Zahar, inadı bırak, getir şu frakı.

Zahar diretti:

— Getirmem. Önce yeleğinizi ve gömleğinizi geri getirsinler; beş aydır kendilerinde misafir kalıyor. Gene öyle birisinin isim gününe gideceğim diye almışlardı, o gün bugündür yüzlerini görmedik. Yelek kadifeden, gömlek de ince Hollanda malı, yirmi beş rublelik. Frakı vermem.

Tarantiyev kızdı. Çıkarken Zahar'a yumruğunu uzatarak:

— Peki, ben gidiyorum. Canınız cehenneme! Unutmak yok, İlya İlyiç, evi tutacağım, işitiyor musun?

Oblomov yakasını kurtarmak için sabırsızlıkla:

— Peki, peki, dedi.

— Mektupları da yaz. Valiye de birbirinden küçük on iki çocuğun olduğunu yazmayı unutma. Beşte de sofra hazır olsun. Niçin börek yaptırmadın?

Oblomov bir şey söylemedi. Artık dinlemiyordu; çoktan gözlerini kapamış, başka şeyler düşünmeye dalmıştı.

Tarantiyev gidince, odada on dakika kadar tam bir sessizlik oldu. Oblomov'u kâhyanın mektubu ve taşınma kaygısı bir hayli üzmüş, Tarantiyev'in gevezelikleri de yormuştu. Nihayet içini çekti. Aleksiyev sakin sakin:

— Yazmıyacak mısınız? Size bir kalem yontayım.

— Haydi, yont, sen de git. Ben yalnız çalışırım. Sen gelir, yemekten sonra temize çekersin.

— Çok iyi... Size engel olurum, doğru... Gideyim de Ekaterinenhov'a gelmiyeceğimizi söyliyeyim. Allahaısmarladık, İlya İlyiç.

İlya İlyiç'in onu dinlediği yoktu. Ayağını altına almış, başı ellerinde koltukta âdeta yatmış, düşüncelere dalmış, belki de uyuyakalmıştı.

V

Doğuştan soylu olan ve kâtipliğe kadar yükselmiş olan Oblomov on iki yıldan beri hiçbir yere kımıldamadan Petersburg'ta yaşıyordu.

İlk zamanlar, anası babası sağken, daha mütevazı yaşıyor, iki odalı bir daire ile çiftlikten getirdiği uşağı Zahar ona yetişiyordu. Anası babası ölünce, Asya sınırlarına yakın bir ilde üç yüz elli kölenin sahibi olmuştu. Yıllık geliri beş binden sekiz, on bin rubleye çıkmış, hayatı da ona göre değişmişti. Oblomov daha geniş bir daireye geçmiş, bir ahçı tutmuş, hattâ iki de at satın almıştı.

Oblomov henüz gençti. O sıralarda da kendisine hareketli bir adam denemezdi ama, ne de olsa bugünkünden daha hareketli sayılırdı.

Geleceğe ait düşünceleri, umutları vardı; talihine ve kendine güveniyordu. Bir mesleğe, esaslı bir memuriyete girmeye, meselâ bakanlıklarda bir iş bulmaya hazırlanıyordu. Petersburg'a da bu amaçla gelmişti. Niyetler arasında salon hayatına girmek bile vardı; daha sonraları için de —olgunluk çağına girerken— mutlu bir aile hayatı tasarlıyordu.

Fakat günler geçti, yıllar geçti; yüzündeki tüyler sertleşti; gözlerinin parlaklığı gitti; vücudu irileşti; saçları dökülmeye başladı. Yaş otuza varmış, hâlâ on yıl önce düşündüğü mesleğin eşiğinde duruyordu; hiçbir yönde tek adım atmamıştı.

Hep hayata başlamaya hazırlanıyor, kafasında geleceğin planını çiziyor; fakat her yıl bu plandan bir şeyler atıyordu.

Ona göre hayat iki bölümdü: bunların birinde iş ve sıkıntı vardı —ki Oblomov için bu iki kelimenin anlamı birdi—, ötekinde ise sakin, rahat, sessiz günler vardı. Memurluk hayatı daha baştan ona pek kötü geldi.

Oblomov, çiftlikte, taşra hayatının rahat ve yumuşak âdetleri içinde büyümüş, yirmi beş yıl ailesinin, dostlarının kucağında yaşamıştı. Aile mutluluğuyla o kadar yoğrulmuştu ki, memuriyet hayatının, aile hayatının bir devamı olacağını, orada, olsa olsa, babasının tembel tembel hesap defterleri tutmasına benzer bir iş göreceğini sanıyordu. Aynı dairedeki memurlar bir ailenin bireyleri gibi biribirlerinin rahatını, mutluluğunu düşünen insanlar olacak, dairenin işleri bütün günlerini almıyacaktı. Fena havalarda, sıcaklarda, ya da sadece insanın canı çalışmak istemediği günlerde işi asabilecekti. Bunlar meşru, yasal nedenler olacaktı.

Sağlığı yerinde bir memurun bir deprem olmadıkça işe gelmemezlik edemiyeceğini gördüğü zaman Oblomov'un fena halde canı sıkıldı. Aksi gibi Petersburg'ta da hiç deprem olduğu yoktu. Sel de bir özür sayılabilirdi, ama o da kırk yılda bir olurdu. Oblomov dosyalarda «acele», «çok acele» kayıtlarını görünce, âmirlerinden şunu yap, bunu yap, bilgi topla, rapor yaz emirlerini almaya başlayınca, özet adı altında cilt cilt defterler tutunca, büsbütün afalladı. En kötüsü, her şeyin çabuk çabuk yapılması, herkesin telâş içinde, durup dinlenmeden öteye beriye gidip gelmesiydi. Bir iş biter bitmez bir başkasına sarılıyorlar, o da bitince, hiçbir şey yapmamış gibi bir üçüncüsüne başlıyorlardı. İşler bitip tükenmek bilmiyordu İki defa onu gece yataktan kaldırmışlar, rapor yazdırmışlar, çok defa bir arkadaşının evinden çağırtmışlardı. Bütün bu gürültü patırdı onu ürkütmüş, canından bezdirmişti. Umursuzluk içinde «Ne zaman yaşıyacağım ben?» deyip duruyordu.

Memleketinde müdürlerin memurlarına bir baba gibi

davrandıklarını duymuştu. Düşüncesinde bu müdürler aile ocağının tatlı havasından ayrılmıyordu. Onları memurların rahatını, zevkini, eğlencesini düşünen ve yaptıklarına bakmadan her birinin ayrı ayrı mükâfatlarını veren, sağlıklarını gece iyi uyuyup uyumadıkları, başlarının ağrıyıp ağrımadığını, gözlerinin niçin bulanık olduğunu soran baba gibi insanlar sanıyordu.

Fakat ilk gün acı bir umut kırıklığına uğramıştı. Müdür gelir gelmez dairede bir koşuşmadır, bir telâştır başladı. Herkes endişe içinde birbirini itiyor, üstlerinin başlarının düzgün olup olmadığını soruşturuyordu.

Oblomov sonradan anladı ki, bazı müdürler, koşa koşa önlerine gelen memurların yüzündeki şaşkınlığa varan korkuda hem kendilerine saygı, hem de ödeve bağlılık, hattâ yetenek görüyorlardı.

İlya İlyiç'in müdürden korkması için hiçbir neden yoktu: sevimli, iyi bir adamdı. Kimseye bir kötülük etmemişti. Memurları ondan çok memnundular: daha iyisi bulunmaz, diyorlardı. Ağzından kötü bir söz, bir azarlama, bir bağırma işitilmemişti; hiçbir şeyi buyurmaz, rica ederdi. Bir iş yaptırmak için rica eder, evine çağırırken rica eder, memurlarını hapse attırırken rica ederdi. Memurlarına hiçbir zaman sen dememişti.

Ama nedense memurlar onun karşısında süt dökmüş kediye dönüyorlardı; nazik sorularına her zamanki sesleriyle değil, değişik bir sesle cevap veriyorlardı.

Müdür odaya girdiği zaman İlya İlyiç de nedenini bilmeksizin ürperdi; o da her zamanki sesini kaybeder, müdür onunla konuştu mu ağzından incecik bozuk sesler çıkardı.

İlya İlyiç böyle iyi yürekli, geçimli bir müdürün maiyetinde bile korkudan, sıkıntıdan çok çekmişti. Sert, mızmız bir müdürün eline düşseydi, Allah bilir ne hale gelirdi.

Oblomov iki yıl işi idare etti, bir yıl daha katlansa belki bir kıdem alabilirdi, fakat bir olay onu istifaya mecbur etti. Bir gün önemli bir yazıyı Astrahan'a gönderecek

yerde Arhangelsk'e gönderdi. İş anlaşıldı; sorumlu aramaya başladılar.

Herkes merakla bekliyordu: müdür, Oblomov'u nasıl çağıracak, soğuk ve sakin bir eda ile nasıl «Kâğıdı Arhangelsk'e siz mi gönderdiniz?» diye soracak, Oblomov nasıl bir sesle cevap verecek. Hep birbirlerine bunları soruyorlardı. Bazıları hiç cevap vermez diyorlardı.

Herkesin hali İlya İlyiç'i de korkutmuştu; halbuki memurlar da, kendi de pek iyi biliyordu ki, müdür bir ihtarla yetinecekti. Fakat Oblomov için vicdan azabı ihtardan çok daha korkunçtu.

Verilecek cezayı beklemedi, izinsiz eve gitti, bir doktor raporu gönderdi.

Bu raporda şunlar vardı:

«Tarafımdan muayene edilen kâtip İlya İlyiç Oblomov dahamei kalb ve buteyni eyser tevessüü ile iltihabı kebete merbut müzmin hemevi evcadan muztarib olup hastalığı kendisinin sağlık ve hayatını tehdit etmekte ve hergün vazifeye devamı bu hacmelerin teşeddüdüne sebebolmaktadır. Binaenaleyh bu müvecca hecmelerin tekerrürü ve tekâmüllerine mâni olmak için İlya İlyiç Oblomov'un daireye gitmekten, zihni mesayi ile iştigalden meni ve her türlü bedeni yorgunluktan tevakki etmesi icabettiğini mübeyyin işbu rapor tarafımdan tanzim kılındı.

Fakat bu, geçici bir tedbirdi. Sonunda bir gün iyileşip daireye gitmek gerekecekti. Oblomov'un artık bu hayata tahammülü kalmamıştı. İstifasını verdi ve böylece memurluk hayatı sona erdi.

Oblomov'un dışarı hayatı başlangıçta daha umutlu görünüyordu. Petersburg'taki ilk yıllarında durgun çehresi sık sık canlanıyor; gözlerinde zaman zaman hayat, umut ve kudret ışığı parlıyordu. O da herkes gibi coşabiliyor, ufak tefek şeylerde sevinç ya da keder bulabiliyordu.

Ama o zamanlar çoktan geçmişti; geçliğin bu çağında insan her gördüğü adama candan bağlanır, her rasladığı kadına âşık olur, hemen evlenmeye kalkar, bazan da evlenip ömrü boyunca pişmanlık çeker. O mutlu yıllarda Ob-

lomov da güzel kadınlardan içli, tatlı, hattâ arzulu bakışlar, vaitli gülümsemeler, ucuz birkaç öpücük elde etmiş, gözyaşlarına varan bir coşkunlukla sıktığı eller olmuştu. Ama İlya İlyiç hiçbir zaman güzel kadınlara tutulmamış, sürekli olarak hiçbir kadının esiri ya da hayranı olmamıştı. Bunun nedeni de, daha çok, böyle bir bağlanmanın doğuracağı zahmetler, külfetlerdi. Oblomov kadınları uzaktan sevmekle yetinirdi. Bir tanışıklığı birkaç gün sürdürüp de kendini âşık sandığı zamanlar pek azdı; aşk serüvenleri hiçbir zaman tutku haline gelmiyordu. Sevgisi daha başlarken bitiyor ve bir okul çocuğunun aşkı gibi, masum, temiz ve basit bir halde kalıyordu.

Oblomov'un en çok korktuğu, kara gözlü, soluk ve mahzun yüzlü kızlardı. İnsana «heyecanlı günler ve ihtiraslı geceler» düşündüren bu meşum güzellerin bir halleri bir hallerine uymaz, dostlarına hep içlerini dökmek, bir şeyler anlatmak isterler, anlatırken de birden gözleri yaşla dolar, kollarını boynunuza dolayıp kâh gözlerinizin içine kâh göklere bakar, talih yıldızlarından bahseder, bazan da düşüp bayılırlardı. İlya İlyiç temiz ve bâkir kalan ruhu belki de daha derin, daha özlü bir aşkı bekliyordu; fakat zamanla artık birşey beklemez olmuştu.

İlya İlyiç dostlarından, üzüntüsüz, kedersiz ayrıldı. Kâhyasından ilk fena haberleri aldığı zaman mutfağına bakan adama yol verip bir kadın hizmetçi tuttu, atlarını sattı ve nihayet ahbaplar âlemini de dağıttı.

Oblomov'un artık dışarıyla ilgisi kalmamış, gün geçtikçe evine kök salmaya başlamıştı.

İlk zamanlar evde bütün gün elbiseyle oturmaktan bezdi; daha sonra dışarıya, yemeğe gitmeye de üşenir oldu. Yalnız evlerinde, kravatını çıkarıp yeleğinin düğmelerini çözebileceği, hattâ uzanıp bir saat kestirebileceği bekâr ahbaplarına zaman zaman gidebiliyordu. Akşam toplantılarına gitmekten çabuk usandı: insanın her gün traş olup frak giymesi gerekiyordu.

Bütün bunlara rağmen dostu Ştoltz onu zaman zaman çıkarıp öteye geriye götürebiliyordu; ama o da sık sık Pe-

tersburg'tan ayrılıyor; Moskova'ya, Nijni'ye, Kırım'a, yabancı ülkelere gidiyordu. O gidince Oblomov evine ve kendi içine öyle kapanıyordu ki, ancak günlük hayatının dışında büyük olaylar onu yerinden oynatabilirdi: böyle olayların da ne olduğu, ne olacağı vardı.

Zaten Oblomov yaşlandıkça, kendisine bir çocuk utangaçlığı geliyordu. Dışarı ile bağlantısı azala azala kendi hayatının dışında kalan her şeyden ürküyor, çekiniyordu. Ama odasının tavanındaki çatırtılardan korkmuyordu; onlara alışmıştı. Odasındaki kapanık havanın, bütün gün dört duvar arasında oturmanın sağlığına gece rutubetinden daha zararlı olacağını, durduğu yerde yemek üstüne yemek yemenin insanı yavaş yavaş çökerteceğini düşünmüyordu; çünkü bunlara alışmıştı; alıştığı şeylerden korkmuyordu. Alışmadığı şey, hareket etmek, hayata karışmak, adam görmek, öteye beriye koşmaktı. Fazla kalabalıkta boğulur gibi oluyordu; bir kayığa binse, bir daha karaya ayak basamıyacağı kuruntusuna kapılıyordu; arabaya binse atlar gemi azıya alıp kaçacaklar sanıyordu. Bazan delice korkulara düşüyor, çevresindeki sessizlikten ürküyor, şaşırıp kalıyor, vücudunu soğuk ürpermeler sarıyordu. Gözleri karanlık bir yere saplanıyor, oradan bir hayalet çıkıverecek sanıyordu.

İşte Oblomov'un dışarı hayatı da böylece sona erdi. Yavaş yavaş bütün gençlik hulyaları dağılıp gitti; ihtiyarken bile düşünüp coştuğumuz o içli, üzüntülü, tatlı serüvenlerden elini çekti.

VI

Oblomov böyle eve kapanıp ne yapıyordu? Okuyor mu, çalışıyor mu, yazı mı yazıyordu? Evet, eline bir kitap, bir gazete geçerse okurdu. Önemli bir eser çıktığını duyunca da okumaya heveslenirdi; kitabı elde etmeye çalışır, ondan bundan ister, çabuk getirirlerse okumaya koyulurdu. Konuyu şöyle böyle anladı mı, zihni işlemeye başlardı; biraz daha gayret etse eseri kavrayabilirdi; ama sabrı tükenir, yatağa uzanır, gözlerini tavana diker, öyle bakakalırdı. Kitap da yanında bitirilmemiş, anlaşılmamış dururdu. Çabuk uyanan hevesi hemen geçiverirdi. Bir defa kapadığı kitabı da bir daha açtığı olmazdı.

Oysa İlya İlyiç de herkesin çocuğu gibi büyümüştü. On beş yaşına kadar yatılı bir okulda kalmış sonra da babası onu, bir hayli duraksamadan sonra öğrenimini bitirmek üzere, Moskova'ya göndermişti. Oblomov'un utangaç ve durgun huyu, okulda, aile farkları gözetilmeyen çocuklar arasında, tembelliğinin ve şımarık heveslerinin açıkça ortaya çıkmasını önlemişti. Sınıfta öğretmenin dediklerini uslu uslu dinlerdi; çünkü bundan başka yapabileceği şey yoktu. Derslerini ter dökerek, uflaya puflaya, güç belâ öğreniyordu. Zaten bütün bunları Tanrının insanları cezalandırmak için icat ettiğine inanırdı.

Öğretmenin tırnağı ile işaret ettiği yerden fazlasını öğrenmek, bir şeyler sormak, Oblomov'un aklından bile geçmezdi. Sınıfta tuttuğu notları şöyle bir okur geçer, iyice

anlamadığı yerleri anlamak merakına düşmezdi. İstatistik, tarih yada iktisat adını taşıyan kitaplardan bazı parçaları harfi harfine ezberlediği zaman pek keyiflenirdi. Ama Ştoltz onu derslerin dışında bir kitap okumaya zorlayınca içini çekerek: «Sen de mi Brutus?» derdi. Bu kadar kitap okumak ona tabiata aykırı bir işkence geliyordu. «Bunca kâğıt, vakit, mürekkep harcanarak doldurulan bu yapraklar ne işe yarıyacak? Bütün bu ders kitaplarından ne çıkacak? Ne diye altı yedi yıl bir yere kapanıp programlar, azarlar, dersler içinde ölesiye didinmeli? Ne diye koşmaktan, oynamaktan, eğlenmekten zorla kendini yoksun etmeli? Bunun sonu yok ki... Ne zaman yaşıyacağım? Bunlardan çoğu hayatta hiçbir işe yaramıyacak. Çiftlikte iktisadın, cebirin geometrinin bana ne yararı olacak?» Tarih ona yalnızca insanlığın ne kadar zavallı olduğunu öğretmişti: bir dönemde insanlık felâketlere uğruyor, mutluluğunu yitiriyordu; sonra bütün gücüyle çalışıp çabalamaya koyuluyor, iyi günlere kavuşmak için türlü cefalara katlanıyordu. Nihayet tarihin bir döneminde insanlık rahata kavuşacak gibi oluyor: artık tarihin kendisi de rahat edecek, diyorsunuz. Nerde? Tekrar işler bozuluyor: her şeyin altı üstüne geliyor; insanoğlu yeniden çalışıp çabalamağa başlıyordu... Güzel günler bir türlü sürmüyor; hayat değişiyor, her şey durmadan bitip yeniden başlıyordu.

Ciddi eserler Oblomov'u usandırmıştı. Feylesoflar ona gerçeği aramak sevgisini bir türlü vermemişlerdi; ama şairler bütün gençler gibi onu da sarmıştı. O da bütün gençler gibi şairlerle coşmuş, iyi bir insan olmak, çalışmak, dünyada bir iz bırakmak isteğini duymuş, kalbinin hızlı attığı günlerde o da coşkun sözler söylemiş, mutlu göz yaşları dökmüştü. Zekâsıyla duygularının birleştiği zamanlar olmuş, uyuşukluktan kurtulup var gücüyle yaşamak sevdasına kapılmıştı. Ştoltz Oblomov'un bu hayat hamlelerini elden geldiği kadar sürdürmeye çalışırdı. Oblomov'un şiire olan sevgisini bu yolda kullanmış, bir buçuk yıl kadar onu düşünce ve bilgi sevgisiyle yaşatmıştı. Dostunun gençlik coşkunluğunu şiir dünyasından daha olumlu ça-

balara çevirmek istemiş, gelecek için onu daha olumlu, daha verimli bir hayat tasarlamaya çağırmıştı. İkisi birlikte coşmuş, ağlamış, aklın ve gerçeğin gösterdiği yoldan ayrılmamaya yemin etmişlerdi. Ştoltz'un taşkınlığı Oblomov'a da geçmiş, ona çalışmak, pek uzak bir ülkü uğrunda didinmek isteğini aşılamıştı. Ne yazık ki bu hayat çiçeği açılıp dökûldü ve meyva vermedi. Oblomov'un ruhu yavaş yavaş soğudu. Artık Ştoltz'un verdiği kitapları eskisi gibi sabırsızlıkla, heyecanla okumuyor, tembel tembel karıştırıp duruyordu. Okuduğu sayfalar ne kadar çekici olursa olsun, yemek ya da yatmak zamanı gelince Oblomov kitabı hemen kapayıp bırakıyordu. Bir kitabın ilk cildini almışsa, bitirdiği zaman, ikinci cildini istemiyor; verilirse de zorla okuyordu. Zamanla birinci cildi okumak da ona güç gelmeye başladı; Ştoltz'un ona zorla okutmak istediği bir kitap üzerinde, dirseği masada, başı kolunun üstünde uyuya kaldığı zamanlar çok oldu.

Oblomov'un okul hayatı da böyle bitmişti. Son dersi dinlediği gün, öğrenim hayatının da son günü oldu. Tıpkı ilkokulda öğretmeninin, okuyacağı yere koyduğu tırnak işareti gibi, kolej müdürünün diplomasına koyduğu imza da öğrenimine sınırı çizmişti. Artık alacağını almıştı. Dimağı, birçok tozlu dosyaların, rakamların, eski dinlerin ve bilimlerin, biribirini tutmayan bir yığın belgenin toplandığı bir ambar durumuna gelmişti. İlya İlyiç'in kafası bir kitaplıktı; ama ayrı ayrı ve hiçbiri tamam olmıyan ciltlerle dolu bir kitaplık.

Öğrenim hayatı İlya İlyiç'i garip bir düşünüşe götürmüştü: onca hayatla bilgi arasında bir uçurum vardı; bu uçurumu kapamaya girişmek bile istemiyordu: kafasında hayat ayrı şey, bilgi ayrı şeydi.

İlya İlyiç, zamanımızın ve geçmiş zamanların kanunlarını okumuş, pratik adliyeciliği öğrenmiş ama, bir gün önceki bir hırsızlık dolayısiyle, polise bir dilekçe yazmak gerekince, kalemi eline almış, düşünmüş, düşünmüş, en sonunda bir yazıcı çağırıp yazdırmıştı.

Çiftliğin hesaplarını kâhya tutuyordu. «Gördüğüm öğrenimin bununla ne ilgisi olabilir?» diye düşünür dururdu.

Başıboş, tembel, hulyalı düşüncelerine bir yön verebilecek hiçbir bilgi edinmeden eski yalnız hayatına dönmüştü.

Ne mi yapıyordu diyeceksiniz? Boyuna hayatına bir yol çizmeye çalışıyordu. Bu hayat, haklı olarak, ona okuduğu kitaplardan, edindiği bilgilerden çok daha zengin bir bilgelik ve şiir kaynağı gibi görünüyordu.

İşini ve dışarı hayatını bırakınca Oblomov hayatın anlamını başka yerde aramaya başladı. Ömrünü nasıl harcayacağını uzun uzun düşündü; sonunda kendi kendine yaşamakla yeterince iş göreceği kanısına vardı.

Anladı ki, alınyazısı bir aile içinde mutlu olmak ve çiftlikle uğraşmaktı. O zamana kadar çiftlik işlerini hiç bilmiyordu. Onun yerine bu işlere Ştoltz, zaman zaman, bakardı. Ne gelirinden, haberi vardı ne giderinden; hiçbir zaman bir bütçesi olmamıştı.

İhtiyar Oblomov çiftliği babasından nasıl almışsa oğluna öyle bırakmıştı. Ömrünü çiftlikte geçirmiş ama bugünün çiftlik sahipleri gibi zekâsını işletmeye, yeni yeni deneylere başvurmaya yeltenmemişti. Toprağın verimini artırmak, yeni gelir kaynakları bulmak gibi tedbirler aramamıştı. Tarlaları tıpkı büyük babasının zamanındaki gibi ekiliyordu; ürünü satma yolu eskininin aynı kalmıştı.

Ürün bir yıl öncekinden fazla oldu mu, fiyatlar yükselip gelir biraz arttı mı, ihtiyarın keyfine diyecek yoktu: bunu Tanrı'nın bir lûtfu sayardı. Ama para kazanmak için başka yollar aramaktan, çaba harcamaktan hoşlanmazdı. Kendine akıl öğretenlere hep şöyle derdi:

— Babalarımız, dedelerimiz bizden budala değillerdi ya! Pekâlâ yaşadılar; biz de yaşarız. Allah ne verdiyse yer, karnımızı doyururuz.

Hiç kendini yormaz, geliriyle, ailesi ve dostları arasında bol bol yiyip içer; Tanrısına şükürler eder, zenginleşmek dileğini bir günah sayardı.

Çiftliğin kâhyası ona iki bin ruble getirir, binini cebi-

ne atar, gözleri yaşararak doludan, kuraklıktan, ürünün kötülüğünden söz ederdi; ihtiyar Oblomov da içini çekerek haç çıkarır ve:

— Allahın dediği olur, elimizden ne gelir; Allah ne verdiyse şükredip oturalım.

Oblomov'un anası, babası öldükten sonra işler düzelmemiş, hattâ —kâhyanın mektubundan da anlaşıldığı gibi— daha da kötüleşmişti. İlya İlyiç'in çoktan çiftliğine gidip gelirinin her yıl biraz daha azalmasının nedenlerini araması gerekirdi. Bunu düşünmemiş de değildi; ama bugün, yarın derken yola çıkamamıştı. Bu yolculuk ona yepyeni, karanlık bir serüven gibi geliyordu.

Hayatında bir tek yolculuk yapmıştı; o da posta arabasıyla değil; kendi arabasıyla; yastıklar, yataklar, bavullar, sandıklar, beyaz ekmekler, kızarmış ve haşlanmış tavuklar, etler, birçok hizmetçiler arasında.

İşte Moskova'ya böyle gelmişti; yolculuk deyince o ancak böylesini düşünebiliyordu. Oysa, dediklerine göre, artık böyle yolculuk yapılmıyormuş; her tehlike göz alınıp dörtnala gidiliyormuş.

İlya İlyiç'in yolculuğunu geri bırakmasına başka bir neden daha vardı: kendini henüz işlere yeteri kadar hazırlanmış bulmuyordu.

İlya İlyiç dedesine, babasına benzemiyordu. Öğrenimi vardı, dünya görmüştü: onların aklına bile gelmiyen birçok düşünceler edinmişti. Anlamıştı ki, zenginleşmek günah olmak şöyle dursun, her yurttaşın görevi idi. Namusuyla çalışarak para kazanan, ulusunun rahatını da arttırmış oluyordu.

Onun için Oblomov'un kendi kendine kurduğu yaşama planında, çiftliğinin yönetimine yeni bir düzen vermek, köylüleri zamanın gereklerine göre kullanmak büyük bir yer tutuyordu.

Planın özü, ana çizgileri kafasında çoktan beri hazırdı. Geriye ayrıntılar kalıyordu: masraflar, rakamlar, falan.

Yıllarca durup dinlenmeden bu plana çalışmış, yatarken, yürürken, başkalarıyla konuşurken hep onu düşün-

müştü. Birçok noktaları tamamlıyor, değiştiriyor, dün kurduğu ve gece unuttuğu şeyleri yeniden kuruyordu. Bazan da yeni, beklenmedik bir düşünce kafasında şimşek gibi çakıyor, zihnini sarsıp harıl harıl işletiyordu.

Oblomov, başkalarının hazır, basmakalıp düşüncelerinin uşağı olamazdı; düşüncelerini kendi yaratacak, kendi gerçekleştirecekti.

Sabahleyin yataktan kalkıp, kahvaltı edip divanına uzanınca başını ellerine alır, gücünü kuvvetini esirgemeden düşünceye dalardı. Sonunda kafası bu sıkı çalışmadan yorulur ve rahat bir vicdanla kendi kendine: Eh, bugün insanlık için yeterince çalıştım, derdi. O zaman Oblomov biraz dinlenmeye karar verir, çalışma yatışını değiştirerek daha rahat, hülyalara daha elverişli bir yatışla uzanırdı. Ciddi işleri bir yana bırakarak içine kapanmak, kendi yarattığı bir hayal dünyasında yaşamak Oblomov'un en büyük zevkiydi.

Yüksek düşüncelerin zevkine varmıştı; insanlığın dertlerine ortak olmuştu. Zaman zaman yüreği derinden derine sızlıyarak insanlığın çektiklerini düşünür, üzülürdü; bazan da içine garip, nedensiz bir kasvet çöker, uzak bir âlemin, belki Ştoltz'un bir zamanlar ruhunu sürüklediği âlemin özlemini duyar, gözlerinden tatlı gözyaşları akardı. Başka bir gün insanların ahlâksızlıklarına, sahtekârlıklarına, iftiralarına, dünyayı saran kötülüğe karşı bir isyan duyar, insanlara çürük yanlarını göstermek dileğiyle yanardı. İçinde bir yığın düşünce denizin dalgaları gibi birbirini kovalar, niyet haline gelir, kanını coşturur; damarları şişer; bedeni esrarlı bir güçle gerilir, nivetler taşkın birer tutku halini alırdı. İçinden gelen bir itkiyle dakikada yüz kere yerini değiştirir; gözleri parlıyarak yatağında doğrulur, elini uzatır, bir peygamber haliyle çevresine bakardı... Birazcık daha gayret etse, istekler hareket haline gecebilirdi ve işte o zaman insanlık görürdü İlya İlyiç'in neler yapacağını! Ah yarabbi, bu kadar coşkun bir atılış, ne mucizeler, ne hayırlı eserler yaratabilirdi...

Ama sabah gelir geçer, gün gitmeye yüz tutar; Oblomov'un yıpranmış iradesi yorgun akşam saatleri gibi sessizliği ve rahatı arar; ruhunda fırtınalar, heyecanlar diner, düşünceleri durulur, kanının akışı yavaşlardı. Oblomov ağır ağır, dertli dertli sırtüstü döner, gözlerini pencereye diker, dört katlı bir evin ardına doğru ihtişam içinde batan güneşi hüzünle seyrederdi.

Kaç kez, kaç kez batan güneşin ardından böyle baka kalmıştı.

Sabah olur, hayat yeniden gelir; heyecanlar, hayaller dirilirdi. İlya İlyiç bazen kendini, değil Napolyon'un, Yeruslan Lazareviç'in bile eline su dökemiyeceği yenilmez bir cihangir olarak görmekten hoşlanırdı. Bir savaş tasarlar; bir neden icat ederek Afrikalılara Avrupa'yı istilâ ettirir. Yeni bir Haçlı Seferi kurar, kendisi de savaşa katılır; ulusların kaderini değiştirir; şehirleri yağma eder; canlar bağışlar, öc alır, iyilik, mertlik mucizeleri yaratırdı. Bazan da bir fikir adamı yahut büyük bir sanatçı olurdu: herkes ona tapar; göründüğü yerde alkışlar kopar: halk çevresini sararak: «Bakın, bakın Oblomov geçiyor! Büyük İlya İlyiç'imiz geçiyor!» diye bağrışırdı. İçine kasvet çöktüğü, acılar içinde kıvrandığı zamanlar da olurdu; sağa sola döner, yüzü koyun yatardı. Bazan bu acılar büsbütün artar, içini fenalık basardı. O zaman yataktan kalkar, diz çöküp, masum ve coşkun bir ruhla dua eder, içindeki fırtınanın geçmesi için Tanrıya yalvarırdı. Kendini Tanrıya emanet ettikten sonra yatışır ve artık her şeyi oluruna bırakırdı.

İşte İlya İlyiç gönlünün gücünü böyle harcıyordu. Çok kez bütün günü derin bir heyecan içinde geçiyordu. Akşama doğru güneş karşıki dört katlı evin damında batarken ya güzel bir rüyadan ya bir kâbustan uyanıyordu. Her defasında güneşe hulyalı gözlerle, hüzünlü bir gülümsemeyle bakar, ruhundaki fırtına yavaş yavaş dinerdi.

Oblomov'un içinde olup bitenlerden kimselerin habe-

ri yoktu. Eşi dostu sanıyordu ki onun bütün derdi yemek içmekten, ve uyumaktan ibaret. Ne bilsinler? Herkes onu akıllı uslu bir insan diye tanıyordu.

Oblomov'un içinden geçenleri bir Ştoltz bilirdi. Yalnız o İlya İlyiç'in yeteneklerinin, coşkun ruhundaki atışların farkındaydı; fakat Ştoltz Petersburg'da pek fazla durmazdı. Bütün hayatını efendisinin yanında geçiren Zahar'a gelince Oblomov'un içyüzünü en iyi bilen o idi. Ama Zahar'a göre efendisinin ve kendisinin hayatlarında olağanüstü hiçbir şey yoktu, herşey yolundaydı.

VI

Ellisini geçkin olan Zahar eski Caleb'lerden* değildi. Onlar, efendilerine canl başla bağlanan, korkusuz ve kusursuz fedakâr uşaklardı.

Zahar'sa korkak ve kusurlu bir uşaktı. O, iki çağın birden adamıydı; ruhunda her iki çağın da işleri vardı. Bu çağların birinden ona miras olarak Oblomov ailesine kayıtsız şartsız bir bağlılık kalmıştı; daha yeni olan ötekindense bir çeşit kurnazlık ve ahlâk düşkünlüğü almıştı.

Efendisine canla başla bağlıydı ama ona hemen her gün bir yalan söylemekten çekinmezdi. Eski zaman uşakları efendilerini taşkınlıktan, israftan alıkorlardı; oysa Zahar, efendisinin kesesinden ahbaplarıyla içki içmeye bayılırdı; eski zaman uşakları birer haremağası gibi namusluydular; oysa Zahar oldukça kötü şöhretli bir karıyı sık sık görmeye gidiyordu. Eski zaman uşağı efendisinin parasını herhangi bir kasadan daha iyi saklar; Zahar'sa her fırsattan yararlanıp efendisinden beş on kapik çırpar, masada unutulmuş bozuk paraları mutlak cebine atardı. İlya İlyiç verdiği paranın üstünü istemeği unutmuşsa Zahar kendiliğinden dünyada vermezdi.

Çaldığı paralar pek önemli değildi; ama bu da Zahar'ın namusundan değil, sadece ufak paraların bütün ihtiyaçlarına yetmesinden, ya da yakalanmak korkusundandı.

---

* Caleb: Walter Scott'un bir romanında sadık bir uşak tipi

Eski zaman uşağı, iyi yetiştirilmiş bir av köpeği gibi kendisine emniyet edilen yiyeceklerin yanında açlıktan ölürdü: Zahar'sa efendisinin yiyecek içeceklerini bir fırsat bulup atıştırmaya can atardı. Eski zaman uşağı efendisinin yiyebildiği kadar yemesini ister, yemediği zamanlar da üzülürdü; Zahar'sa efendisinin önündeki yemeği sonuna kadar yemesine kızardı.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi Zahar'ın dedikoduculuğu da vardı. Mutfakta, bakkalda, kapı komşularında her gün hayatından şikâyet eder, efendisinin dünyanın en kötü efendisi olduğunu söylerdi. Oblomov huysuz, pinti, kavgacı, titizdi; ona hizmet etmektense ölmek daha iyiydi.

Zahar bunları kötülüğünden ya da Oblomov'a zarar vermek isteğiyle değil, sadece babasından, dedesinden böyle gördüğü için söylerdi. Efendisine her fırsatta sövmek ihtiyacı kanında vardı.

Bazan can sıkıntısından, konuşulacak sözü olmayışından ya da dinleyicilerinde merak uyandırmak hevesinden, durup dururken, efendisi hakkında olmıyacak şeyler anlatırdı.

Ahbaplarına gizli gizli:

— Bizimki boyuna o dul kadına gidiyor; daha dün mektup götürdüm, derdi. Bazan da efendisinin eşi benzeri görülmemiş bir ayyaş, bir kumarbaz olduğunu, gece gündüz kumardan, içkiden ayrılmadığını söylerdi.

Bu anlattıklarının bir kelimesi bile doğru değildi: İlya İlyiç'in dul kadına filan gittiği yoktu, gecelerini rahat rahat uyumakla geçirir, eline kâğıt almazdı.

Zahar pisti. Pek seyrek tıraş olur, elini yüzünü de yalnız iş olsun diye yıkardı; zaten pislikleri hangi sabunla temizlenebilirdi? Hamama gittiği zaman simsiyah elleri bir iki saat için kızarır, sonra tekrar siyaha dönerdi.

Çok beceriksizdi. Açmak istediği kapının bir kanadını açınca öteki kapanır; yere düşmüş bir mendili almak için dört beş kere eğilir, alamaz; alsa da tekrar düşürürdü.

Odadan tabak mabak götürecek olursa daha ilk adımda üsttekiler kaymaya başlardı. Önce biri düşer; Zahar

tutayım derken iki tane daha kaçırır, afallar, tuttuklarını unutur, düşürdüklerine ağzı açık bakarken eğilen tepsiden ötekiler de birer birer düşmeye başlar, böylece Zahar odanın bir başından öteki başına gelinceye kadar elinde bir kadeh ya da bir tabaktan başka bir şey kalmazdı. O zaman Zahar küfürü basar, elinde kalanı da yere atardı.

Odanın içinde dolaşırken ayağıyla, başka bir tarafıyla masaya, iskemleye çarpmadan yürüyemezdi. Kapıdan geçerken de çok defa omuzu kapının bir kanadına çarpar, bu vesile ile kapıya da, ev sahibine de, marangoza da küfürler savururdu.

Oblomov'un çalışma odasındaki eşya, özellikle dikkat isteyen kırılacak eşya Zahar'ın sayesinde kırık döküktü. Zahar büyük küçük her şeyi, aralarında hiçbir fark gözetmeksizin aynı kol gücüyle kullanırdı. Demir bir şamdanı temizlemek, ya da bir bardağı doldurmak için bir kapı açıyormuş gibi kuvvet harcardı.

Zahar ansızın aşka gelip efendisini memnun etmek için her şeyi çarçabuk temizleyip düzeltmeye karar verdi mi, maazallah kırılmadık, dökülmedik şey kalmazdı; bir düşman askeri eve girse bu kadar zarar veremezdi. Tabak, çanak ne varsa düşer, sandalyeler devrilir; sonunda Zahar'ı odadan kovmak gerekir, ya da kendisi bağıra çağıra giderdi. Bereket versin, Zahar'ın her zaman böyle çalışkanlığı üstünde olmazdı.

Bütün bu felâketler başka bir hayat çevresinde yetişmiş olmasından geliyordu: böyle süslü fakat dar, mobilyalar, biblolarla dolu dairelere alışkın değildi. O, kırlarda, açık havada büyümüştü. Ağır, kocaman âletler, kazmalar, kürekler, demirler, yerinden kımıldamayan ağır iskemleler arasında sağına soluna bakmadan iş görmeye alışmıştı. Yıllarca dayanmış bir şamdanı, bir lâmbayı, bir bibloyu bir dokunuşta parçalıyordu. Şaşkın şaşkın Oblomov'a:

— Allah Allah, ne tuhaf, diyordu; elime almamla kırılması bir oldu!

Bazan hiçbir şey söylemeden kırık eşyayı yerine koyar, sonra da efendisinin kırdığına yeminler ederdi. Ba-

zan da, hikâyemizin başında gördüğümüz gibi: «Elbette bir gün kırılacaktı; demir de olsa dayanmaz» diyerek kendini temize çıkarırdı.

Bu son kanıtı kullandı mı artık tartışılmaz, mesele ister istemez kapanırdı.

Zahar iş programını hiç değiştirmemek üzere çizmiş bitirmişti. Bu programdan bir adım dışarıya çıkmak niyetinde değildi.

Sabahleyin semaveri yakar, ayakkapları boyar, efendisinin giyeceği elbiseyi fırçalar, dolaptakilere, on yıl asılı kalsa, dokunmazdı.

Sonra, bazı günler, odanın ortasını süpürür; ama kıyılara dokunmaz; eşya kaldırmak zorunda kalmamak için yalnız boş duran masayı silerdi.

Bunları yaptıktan sonra geniş yürekle gidip sobanın üstünde yatmak, mutfakta Anisa ile, ya da kapının önünde hizmetçilerle çene çalmak hakkını kazanırdı.

Kendisine başka bir iş söylenince bunun gereksiz ve imkânsız olduğunu uzun uzadıya ispat etmeye çalışır; istemiye istemiye yapardı.

Ona günlük işlerine yeni bir şey katmayı benimsetmek imkânsızdı. Görülecek, getirilecek, yıkanacak, temizlenecek şeyleri, bir defalık olunca, homurdana homurdana yapar, fakat bunların her gün yapılması istenilirse dünyada razı olmazdı. Her gün aynı şeyi tekrar söylemek, tartışmalara girişmek gerekirdi.

Zahar, içki içmesine, dedikodu yapmasına, Oblomov'un ufak paralarını aşırmasına, eşyayı kırıp dökmesine, tembel olmasına rağmen gene de efendisine candan bağlı bir uşaktı.

Oblomov için gözünü kırpmadan kendini ateşe atabilir ve bunu düşünmeden, hiçbir karşılık beklemeden, içgüdüsüyle yapardı.

Bunun neden böyle olduğunu kendisi de bilmezdi. İlya İlyiç'e karşı duyduklarını çözümlemek aklından bile gelmemişti. Bu duygular anasından, babasından, kardeş-

lerinden, yaşadığı çevreden kanına geçmiş, iliklerine işlemişti.

Zahar ormanda vahşi bir hayvanın üstüne atılan köpek gibi, nedenini sormadan, tartışmadan efendisi için ölüme atılır, bu işi ne diye efendisinin yapmayıp kendisinin yaptığını düşünmezdi.

Ama Oblomov'un sağlığı, hayatı için bütün gece yanı başında uyumadan kalmak gerekse Zahar mutlaka uyuyakalırdı, o da başka.

Dışardan bakınca Zahar hiç de efendisine karşı derin bir saygı göstermiyor, tersine onunla senli benli hattâ kaba konuşuyor, küçük şeyler üzerinde ona bayağı kızıyor, kapının önünde aleyhinde atıp tutuyordu. Fakat bütün bu saygısızlıkların altında Zahar'ın İlya İlyiç'e, daha doğrusu Oblomov adını taşıyan ve kendisine yakın olan herkese, herşeye karşı duyduğu derin, candan bağlılığı saklıydı.

Belki bu duygu Zahar'ın Oblomov hakkındaki düşüncesine aykırı idi, efendisini pek yakından tanıması kanılarını değiştirmiş olabilirdi; ona çok bağlı olduğunu söyleseler Zahar belki de itiraz ederdi.

Zahar, Oblomovka'yı, bir kedinin tavanarasını, bir atın ahırını, bir köpeğin doğup büyüdüğü kulübesini sevdiği gibi seviyordu. Gönlünü dolduran bu çiftlikte birçok şeylere bağlanmıştı.

Meselâ Oblomovka'da arabacıyı ahçıdan, hayvanlara bakan Varvarayı her ikisinden daha çok, İlya İlyiç'i ise hepsinden daha az severdi; bununla birlikte Oblomovka'daki ahçı onca dünyanın en iyi ahçısı, İlya İlyiç'se bütün efendilerin en iyisi idi.

Uşak Taraska'dan tiksinirdi. Ama Oblomovka'dan olduğu için onu da kimselere değişmezdi.

Bir Şaman putunu nasıl saygısızca severse, Zahar da Oblomov'u öyle seviyordu. Şaman da onun gibi putunu kirletir, yerlere düşürür, bazan da öfkesinden döver. Ama gene de onun kendisine üstünlüğünü hiçbir zaman aklından çıkarmaz.

Zahar, ruhunun derinliklerinden fışkıran bir hayran-

lık duygusuyla efendisinin önünde eğilir, göz yaşları içinde ona bağlılığını gösterirdi. Zahar başka birisini efendisinden üstün görmek şöyle dursun onunla bir saymaya bile razı olmazdı. Başka bir kimsenin de Oblomov'u küçük görmesine dünyada dayanamazdı.

Oblomov'a gelen bütün misafirlere Zahar biraz yukardan bakar, onlara çay filân verirken efendisinin davetlileri olmanın bir şeref olduğunu hissettirirdi. Misafirlere kapıyı açarken bazan kaba muamele eder, geleni tepeden tırnağa süzerek: «Efendim uyuyor» derdi.

Zahar, bazan bakkalda, kapı önü konuşmalarında dedikodu ve iftiralarını bırakarak efendisini övmeye başlar ve o zaman taşkınlığı sınır bilmezdi. Efendisinin erdemlerini, zekâsını, iyiliğini, cömertliğini sayıp döker, övülecek yanları az gelirse hiç aslı olmayan birçok değerleri daha eklerdi: Şöhret, zenginlik, üstünlük, büyüklük.

Kapıcıyı, ev sahibinin vekilini, ev sahibini bile korkutmak gerekirse Zahar efendisini ileri sürer, «Sen dur, efendime bir söyliyeyim de görürsün» derdi. Dünyada efendisinden daha üstün bir güç tanımıyordu.

Bu böyle iken görünüşte Oblomov'la Zahar'ın araları her zaman açıktı. Birarada yaşadıkları için birbirlerinden bezmişlerdi. Hergün yanyana, başbaşa oturmak kolay iş değildir. Birbirinin iyi yanlarından zevk alıp kötü yanlarına kızmamak için büyük bir yaşama deneyi, akıl olgunluğu ve insan sevgisi gereklidir.

İlya İlyiç'in Zahar'da gördüğü erdem, kendisine bağlılığı idi. Ama buna çoktan alışmıştı; o da, Zahar gibi, bunun başka türlü olabileceğini düşünemezdi. Bu erdemi artık görmez, ondan zevk almaz olmuştu. Buna karşılık Zahar'ın sayısız küçük kusurlarına, bütün aldırışsızlığına rağmen, dayanamıyordu.

Nasıl Zahar içinin derinliklerinde eski uşakların bağlılığını duyduğu halde yeni birtakım kusurlarla onlardan

ayrılıyorsa, bu bağlılığa değer veren Oblomov da uşağına karşı eski efendilerin dostça sevgisini, yakınlığını duymuyordu. Zaman zaman Zahar'a iyiden iyiye çatıyordu.

Zahar da efendisinden bıkmış usanmıştı artık. Gençliğinde konağın ayak işlerinde çalışmış olan Zahar yükselerek genç efendisinin lalası olmuştu. O günden beri kendisini işe yarar bir adam olarak değil, bir süs, ailenin şanını, şerefini temsil eden bir üniforma olarak görüyordu. Bunun için de küçük beyin elbiselerini sabahleyin giydirip akşamleyin çıkardıktan sonra yapacak bir işi kalmıyordu.

Doğuştan tembel olan Zahar, aldığı yetkili uşak eğitimiyle büsbütün tembelleşmişti. Öteki hizmetçilere yukardan bakar ve hiçbir zaman semaveri yakmak, odaları süpürmek zahmetine katlanmazdı. Ya sofada uyuklar, ya hizmetçilerle gevezelik eder, ya da kapının önünde kollarını kavuşturup saatlerce durur, uykulu gözlerle dalgın dalgın çevresine bakardı.

Böyle bir hayattan sonra birdenbire evin bütün işleri Zahar'a yüklenmişti. Efendisine o bakacak, ortalığı o süpürecek, öteye beriye o koşacaktı. Bütün bunlar onu canından bezdirmiş, huyunu tersleştirmişti. İşte bunun için efendisinin sesi onu sobanın üstünden zıplatınca homurdanır dururdu.

Zahar bütün bu tersliklerine rağmen oldukça iyi yürekli, yumuşak bir insandı. Çocuklarla düşüp kalkmaktan hoşlanırdı. Çok defa kapının önünde çocuklar etrafını alırdı. Onların kavgalarını yatıştırır, onlara takılır, oyunlar bulur, ya da iki dizine iki çocuk oturturdu; başka bir yumurcak da sırtına asılır, favorileriyle oynardı.

Oblomov, Zahar'ın hayatını, bitip tükenmeyen işleriyle, her zaman işe hazır olmasını istemesiyle zehirliyordu. Zahar'ın yüreği, gevezelik ve tembellik sevgisi, durmadan ağzında bir şeyler gevelemek isteği onu ya kadın dostuna, ya mutfağa, ya bakkala ya da kapıya çekiyordu.

Zahar'la Oblomov yıllardır birlikte yaşayıp içli dışlı olmuşlardı. Zahar efendisini kollarında büyütmüştü. Oblomov da onu doymaz iştahlı, çevik ve kurnaz bir delikanlı olarak hatırlıyordu.

Aralarındaki eski bağ çözülemiyecek kadar güçlüydü. İlya İlyiç Zahar'ı çağırmadan yatamaz, yataktan kalkamaz, saçını tarayamaz, yemeğini yiyemezdi; Zahar da giydirecek, yedirecek, tersliyecek, aldatacak, yine de bir Tanrı gibi sevip sayacak başka bir efendi düşünemezdi.

VIII

Zahar, Tarantiyev'le Aleksiyev'in arkalarından kapıyı kapadıktan sonra, sobanın üstüne çıkmakta tereddüt etti: yazı yazmaktan filan sözeden efendisi her an kendisini çağırabilirdi. Fakat Oblomov'un odasında bir mezar sessizliği vardı. Zahar kapıdaki yarık yerden içeriye bir göz attı. Ne görse beğenirsiniz? İlya İlyiç, çenesi avucunda, yanıbaşında da açık bir kitap, sedire uzanmış yatıyor.

Zahar kapıyı açıp sordu:

— Niçin yattınız yine?

Oblomov, sert bir sesle:

— Beni rahat bırak, dedi; kitap okuyorum, görmüyor musun?

— Vakit geçiyor, kalkıp yazınızı yazmanız gerek.

Oblomov irkildi:

— Hakkın var; haydi sen git de ben biraz düşüneyim, diye mırıldandı.

Zahar sobasının üstüne çıkarken içinden söyleniyordu:

— Ne çabuk da gitmiş yatmış; olur şey değil; bu ne çeviklik?

Oblomov, bir aydan beri açık durmaktan sararmış sayfayı okudu bitirdi. Kitabı kapadı, esnedi, sonra «iki büyük derdini» düşünmeye daldı.

Ayaklarını kâh uzatıp, kâh altına alarak:

— Aman ne sıkıntı, diye mırıldandı. Düşlere, tatlı hayallere dalmak ihtiyacını duyuyordu. Pencereden baktı,

sevgili güneşini aradı. Baktı öğle olmuş, güneş çoktan yükselmiş; Oblomov'un akşamları batan güneşi seyrettiği karşı evin beyaz duvarı göz kamaştırıcı bir ışıkla parlıyor. Oblomov, kendi kendine:

— Önce iş, dedi, sonra...

Sabah hayatı kırlardan çoktan çekilmiş, Petersburg'dan da çekilmek üzere idi. Sokaktan karmakarışık sesler geliyor. Bir sürü panayır oyuncusu, köpek sesleri arasında, şarkılar söyleyerek halka bir deniz canavarı gösteriyorlar. İşportacılar binbir çeşit eşya satıyor.

İlya İlyiç, sırtüstü döndü, ellerini ensesinde kenetleyerek, kafasında, çiftliğini yeni bir düzene sokacak planlarını tasarlamaya başladı. Kendi kendine birçok esaslı noktaları ölçtü, biçti: işleri, borçları, köylüleri, verecekleri kirayı, tembelliklerine, kaçıp gitmelerine karşı alınacak sert önlemleri, hespini birer birer, aklından geçirdi; sonra çiftlikte nasıl yaşayacağını düşünmeye başladı. Hayalinde bir ev kurdu. Odaların biçimini, yemek odasıyla bilardo salonunun genişliklerini kararlaştırdı; çalışma odasının pencerelerinin ne yana bakacağını düşündü, hattâ içine koyacağı eşyaları, halıları beğendi. Ondan sonra evin selâmlığının nerede olacağını, kaç kişi misafir edeceğini, ahırların, ambarların, hizmetçi odalarının nerede bulunacağını tasarladı.

Oradan bahçeye geçti; meşelerle ıhlamur olduğu gibi kalacaktı, yalnız elmalarla armutları kestirecek, yerlerine akasya dikecekti. Bir de park düşünmeye başlamıştı, ama masraflı olur diye çabuk caydı. Bunu başka bir zamana bıraktı, limonluklarla uğraştı. Meyvalar üzerinde o kadar istekle durdu ki birdenbire birkaç yıl ileriye atlıyarak, kendini, plânına göre kurmuş ve içine iyice yerleşmiş olduğu çiftliğinde buldu.

Derken, kendini, bir akşam üstü, taraçaya kurulmuş gördü; önünde bir çay masası, başının üstünde gün ışığını geçirmeyen dallardan bir kubbe, ağzında uzun bir pipo vardı; gözlerinin önünde serilen manzarayı hayran hayran seyrediyor, sessizliğin hazzını tadıyordu. Uzakta

sararmış bir buğday tarlası görünüyordu. Bir kayın ormanının arkasından batan güneş, gölün uykuya dalmış, durgun sularını tutuşturuyordu. Çayırları hafif bir sis kaplıyordu. Serinlik çıkmaya başlamıştı. Karanlık her yanı sarıyor, köylüler alay alay köye dönüyorlardı.

Evin adamları kapıların önünde tembel tembel oturuyorlardı. Şarkıları, kahkahaları, uzaklarda balalayka seslerine karışıyordu. Genç kızlar saklambaç oynuyorlardı. Çevresini saran minimini yavruları, dizlerine tırmanıyor, boynuna atılıyorlardı. Semaverin yanında bütün çiftliğin kıraliçesi, tanrıçası bir kadın, kendi karısı oturuyordu. O sırada yemek odasında da, ışıklar yanmıştı. Sade bir zarafetle döşenmiş olan bu odada büyük bir yuvarlak masa kuruluyordu. Majordomluk katına yükselmiş olan Zahar'ın favorileri iyice beyazlaşmış; masanın örtüsünü seriyor, gümüş ve billûr takımları hoş sesler çıkartarak masanın üstüne yerleştiriyor; boyuna çatalları, bardakları düşürüyordu. Mükellef bir akşam yemeğine oturuyorlar; Oblomov'un çocukluk arkadaşı, sadık dostu Ştoltz ve daha başka tanıdık çehreler de oradalar: sonra hep birlikte kalkıp yatmaya gidiyorlardı...

Oblomov'un çehresinden birdenbire mutluluk fışkırıyor; hülyası ona o kadar canlı, o kadar renkli, o kadar şiirli geldi ki, yüzünü yastığa çevirdi. İçinde ansızın aşka, sakin bir mutluluğa, doğduğu yerin kırlarına, tepelerine, evine, karısına, kendi çocuklarına karşı derin ve belirsiz bir özlem duydu...

Beş dakika kadar başı yastıkta kaldı, sonra yeniden sırtüstü döndü. Yüzünde tatlı şefkat duyguları parlıyordu: mutluydu.

Ayaklarını yavaş yavaş, haz duyarak uzattı ve pantolonunun paçalarının yukarıya doğru çekilmesine aldırış etmedi. Uysal muhayyilesi, onu uçurur gibi geleceğin uzak dünyasına götürmüştü.

En çok sevdiği hayale kendini bırakmıştı. Çiftliğin onbeş yirmi fersah civarında bir çiftlik ve köylerde otu-

ran küçük bir dostlar ülkesi... Her gün bir başkasını ziyaret, yemekler, danslar...

Parlak günler, sıkıntısız, tasasız, gülen yüzler, kat kat çeneli, doymak bilmez iştahlı, ablak yüzlü insanlar; bitmeyen bir yaz mevsimi, sonsuz eğlenceler, doyulmaz yemekler. Tatlı bir uyuşukluk... Mutluluğun son katına yükselerek:

— Ah Yarabbi, dedi ve kendine geldi.

O sırada sokaktan beş ayrı ses yükseldi: «Patates! Kum istiyen! Kömür!... Kömür! Hayır sahibi bayanlar, baylar, yapılacak bir kilise için para!» Yanındaki yeni yapılan evden, balta ve işçi sesleri geliyordu.

İlya İlyiç acı acı içini çekti:

— Ah! Ne hayattır bu! Şehrin gürültüsü ne berbat şey! Özlediğim cennete ne zaman kavuşacağım? Ne zaman doğduğum kırlara, ormanlara kavuşacağım? Bir ağacın altında otlar üstünde yatıp, yaprakların arasından güneşe bakmak, dallara konan kuşları saymak isteği içine doldu. Pembe yanaklı, güneşten yanmış boyunlu, çıplak dolgun kollu bir hizmetçi kız yemeğini getiriyor, çapkın gözlerini utangaç utangaç önüne dikerek gülümsüyordu... Ah, bütün bunlara ne zaman kavuşacaktı?

Birdenbire hatırlıyarak içinden bağırdı: «Hani plân? Kâhyaya ne yazacağım? Ev işi ne olacak?»

— Peki, peki, İlya İlyiç, şimdi.

Hemen doğruldu, kanepeye oturdu, sonra ayaklarını indirdi, hiç aramadan terliklerini ayaklarına geçirdi, bu durumda bir süre oturdu, ayağa kalktı, bir iki dakika düşündü, masaya ve hokkaya bakarak:

— Zahar, Zahar, diye bağırdı.

Zahar'ın sesi, atlayışıyla birlikte duyuldu:

— Ne var gene? Bilmem artık ayaklarım tutacak mı?

İlya İlyiç dalgın gözleri hâlâ masaya dikili:

— Zahar, diye seslendi; bana baksana kardeş... Oblomov hokkayı gösterdi, cümlesini bitirmeden, tekrar düşünmeye daldı. Kolları yukarı, dizleri aşağı gitti, gerinip esnemeye başladı... Kesik kesik:

— Peynirimiz kalmıştı... Biraz da madera şarabı getir; yemeğe daha çok var, biraz kahvaltı edeyim...

— Peynir mi kalmış? Hiçbir şeyin kaldığı yok.

— Kalmıştı elbet, çok iyi hatırlıyorum; şöyle bir parça idi.

— Hayır, hayır; hiçbir parça kalmadı.

— Kaldı!

— Kalmadı.

— Peki, git al öyleyse.

— Para verin lütfen.

— Şurada bozuk para var, al.

— Burada bir ruble kırk kapik var. Peynir için bir ruble 60 kapik lâzım.

— Orada ufak paralar da vardı.

Zahar ayak değiştirerek:

— Görmedim, dedi. Gümüş para vardı, o da işte burada. Ufak para yoktu.

— Vardı, dün işportacıdan elimle aldım.

— Ben de oradaydım; size gümüş para verdi, ufaklık görmedim...

İlya İlyiç şüpheye düştü, acaba Tarantiyev mi aldı diye düşündü. «Yok yok, alsaydı gümüş parayı da alırdı.»

— Peki, yiyecek hiçbir şey kalmamış mı?

— Hiçbir şey. Belki dünden bir parça jambon kalmıştır. Anisya'ya sorayım. Varsa getireyim mi?

— Ne varsa getir. Ama nasıl oluyor da hiç peynir kalmıyor, anlıyamıyorum?

— Ne yapalım, kalmamış işte.

Zahar çıktı. Oblomov ağır adımlarla, düşüne düşüne odanın içinde dolaştı. Kendi kendine sükûnetle:

— Evet, yapılacak çok şey var, diyordu. Meselâ planı düşün; daha çok tarafları eksik... Ama mutlaka biraz peynir kalmış olacaktı canım... Zahar yemiştir, yalan söylüyor!

Oblomov masanın üstünü karıştırarak:

— Bozuk paralar buradan nereye gidebilir? dedi.

On beş dakika sonra Zahar, iki eliyle tuttuğu bir tepsi

ile kapıyı iterek içeri girdi; arkasından kapıyı ayağıyla kapamak isterken ayağı boşa gitti; bir şarap bardağı, sürahinin kapağı ve bir çörek yere düştü.

Oblomov bağırdı:

— Her adımda bir zararın olacak! Haydi topla şunları bari! Alık alık ne bakıyorsun?

Zahar elinde tepsiyle, yerden çöreği almaya yeltendi, ama iki elinin de dolu olduğunu farkederek durdu.

İlya İlyiç alay etti:

— Hadi, alsana, ne duruyorsun?

Zahar düşürdüğü şeylere bakarak öfkeyle homurdandı:

— Hay yere batasıcalar!... Ama, canım, yemek vakti kahvaltı etmek de olur mu?

Tepsiyi yere koyarak düşenleri topladı. Çöreğin tozlarını üfleyip masanın üstüne koydu. İlya İlyiç kahvaltıya başladı.

Zahar biraz uzağında durmuş, yan yan efendisine bakıyordu. Herhalde söyliyecek bir şeyi vardı. Ama Oblomov hiç aldırış etmeden yemeğe devam ediyordu. Zahar bir iki defa öksürdü; para etmedi. Nihayet çekine çekine:

— Ev sahibinin vekili gene haber gönderdi. Müteahhit geldi. Daireye bakacakmış. Biliyorsunuz ya, gene o yıkmak meselesi...

İlya İlyiç hiç cevap vermeden yemek yiyordu.

Zahar biraz sustu, sonra daha hafif bir sesle:

— İlya İlyiç, dedi.

İlya İlyiç duymazlıktan geldi.

— Gelecek hafta çıkmamızı söylüyorlar.

Oblomov bir bardak şarap içti, bir şey söylemedi .Zahar geveliyerek:

— Ne yapacağız İlya İlyiç? diye mırıldandı.

İlya İlyiç, kalkıp Zahar'a doğru yürüyerek sert sert:

— Bana bundan söz etmiyeceksin demiştim sana, dedi.

Zahar geriledi. Oblomov içten bir üzüntüyle:

— Zahar, sen ne zehirli bir adamsın.

Zahar alındı:

— Zehirliymişim! Ne diye zehirli olayım? Kimi öldürdüm?

— Zehirlisin ya. Benim hayatımı zehirliyorsun.

— Ben zehirli değilim.

— Öyleyse ne diye bu ev meselesini başıma kakıp duruyorsun?

— Benim elimde ne var?

— Ya benim elimde ne var?

— Ev sahibine yazacağım dememiş miydiniz?

— Evet, evet yazacağım; dur bakalım. Her şey birden olmaz ki.

— İşte şimdi yazabilirsiniz.

— Şimdi, şimdi mi? Yapılacak çok önemli işlerim var. Sen bu işleri odun kesmek gibi mi sanıyorsun yahu? Bir vuruşta olsun bitsin! Oblomov, kalemi kurumuş hokkanın içinde çevirerek:

— Bak, işte bak! Mürekkep de yok. Nasıl yazayım? dedi.

Zahar:

— Durun, içine biraz kvas koyayım, diyerek hokkayı aldı; Oblomov kâğıt ararken çabucak odadan çıktı.

Oblomov masanın üstünü, çekmecelerini araştırdı.

— Eyvah, kâğıt da yok!... Evet, yok. Ah, şu Zahar! Nedir bu adamdan çektiğim?

Zahar odaya girince:

— Elbette, zehirli bir adamsın! Hiçbir şeye baktığın yok ki. Bak, evde hiç kâğıt yok...

— Biraz insaf edin, İlya İlyiç. Ben de Tanrı kuluyum. Bir zehirli lâfı tutturdunuz. Ben ihtiyar efendimin zamanında doğdum, büyüdüm. O bana köpek yavrusu, derdi, kulaklarımı çekerdi Fakat hiçbir zaman böyle sözler sövlemezdi. Günahtır böyle kelime kullanmak. İşte kâğıt, buyurun.

Raftan yarım sayfalık gri bir kâğıt alıp Oblomov'a uzattı.

Oblomov, kâğıdı yere atarak:

— Bu kâğıda nasıl yazayım? Dün gece onunla barda-

ğını kapadım; içine... zehirli bir şey düşmesin diye.

Zahar geri döndü ve duvara baktı.

— Peki, hadi neyse; ver bana; bir karalama yapayım da akşam Aleksiyev temize çeker.

İlya İlyiç masaya oturdu. Çarçabuk yazmaya başladı: «Sayın bay...»

— Ne pis mürekkep, dedi. Bir daha aklını başına topla da işini temiz yap.

Biraz düşündü, sonra yeniden yazmaya koyuldu:

«Evinizin ikinci katında işgal etmekte bulunduğum ve sizin, içinde bazı tadilât yapmak niyetinde bulunduğunuz daire, benim yaşayış tarzıma ve uzun zaman bu evde oturmakla edindiğim alışkanlıklara uygundur. Uşağım Zahar Trofimov'dan öğrendim ki, siz kendisine söylemişsiniz ki, işgal ettiğim daire...»

Oblomov durdu ve yazdığını okudu:

— Olmadı, dedi. İki defa «bulunmak», iki defa da üst üste «ki» kullanmışım.

Biraz mırıldanıp kelimelerin yerini değiştirdi: işgal ettiğim eve aitmiş gibi oldu... Gene olmadı... Oblomov onu bir şekle soktu, sonra «ki» leri bire indirmenin çaresini aradı. Bir kelimeyi sildi, tekrar koydu. «Ki» nin yerini üç defa değiştirdi. Bu sefer de cümlenin anlamı bozuluyor ya da, karşısına başka bir «ki» daha çıkıyordu.

Oblomov sabırsızlanarak:

— Bu «ki» lerden kurtulmak imkânı yok. Allah kahretsin bu mektubu; böyle saçma şeylerle kafamı patlatacak değilim ya. İş mektupları yazamıyorum artık. Bak saat üçe gelmiş, al mektubunu, Zahar.

Oblomov mektubu dört parça ederek yere attı:

— Gördün mü? diye sordu:

Zahar parçaları toplıyarak:

— Gördüm, dedi.

— Gör de bir daha bana evden bahsetme. Nedir o ellindekiler?

— Bunlar mı? Hesap pusulaları.

— Ah, Allah müstahakını versin! Sen beni öldürecek-

sin. Nedir bunlar çabuk söyle?

— Kasabın hesabı: 86 ruble 54 kapik.

İlya İlyiç hayretle ellerini çarptı.

— Aklını mı kaybettin? Yalnız kasaba bu kadar borç olur mu?

— Tabiî, üç ay para vermezseniz, borç birikir. Her şey burada yazılı. Yalan yok.

— Zehirlisin, zehirli. Ne kadar da sığır eti almışsın! Bir işine yarasa bari. Şişmanladığın da yok.

— Ben yemedim ya!

— Yoo! Hiç yer misin?

— Yediğimi de çok görüyorsunuz, değil mi? İşte alın kendiniz bakın.

Zahar hesapları Oblomov'a uzattı.

İlya İlyiç yağlı defterleri eliyle iterek, can sıkıntısıyla:

— Daha ne borcumuz var? diye sordu.

— Ekmekçi ile manava 121 ruble 18 kapik.

Oblomov, aklı başından giderek:

— Mahvolduk! Rezalet! Öküz müsün nesin! Bu kadar sebze yenir mi?

Zahar iyice sırtını çevirerek acı acı:

— Hayır, ben zehirli bir insanım. Mihey Andreyeviç'i bu kadar konuk etmeseydiniz, masrafınız daha az olurdu...

— Peki, ne ediyor hepsi? Hesapla.

İlya İlyiç kendisi de hesaplamaya başladı. Zahar hesabı parmaklarıyla yapıyordu.

Oblomov:

— Ne oluyor bu hesaba? Her sefer başka bir şey çıkıyor. Sen ne buldun? İki yüz değil mi?

Zahar:

— Durun, bekleyin biraz, diyerek gözlerini kapadı ve mırıldanmaya başladı: sekiz onumuzla on onumuz, on sekizle iki onumuz...

— Senin dünyada bitireceğin yok. Haydi git de bana hesapları yarın getirirsin. Kâğıdı, mürekkebi de unutma... Bu ne kadar borç? Kaç defa söyledim, borçları sık sık ödeyelim diye, illâda hepsini birden verecek. Ne adam?

Zahar, hesaplarını bitirerek:

— İki yüz beş ruble yetmiş iki kapik. Lûtfen parayı verin.

— Başüstüne, derhal; Beklesin biraz be! Yarın veririm.

— Aman İlya İlyiç, istiyorlar.

— Hadi, hadi, git başımdan. Yarın dedim, yarın alırsın. Git yerine otur, çalışacağım. Yapacak daha önemli işlerim var.

İlya İlyiç, koltukta, ayaklarını altına alıp oturdu. Tam düşünceye dalmak üzereyken, kapının çıngırağı çaldı. İçeriye kısa boylu, göbekli, sarı benizli, tepesi ayaz, fakat ensesi sık siyah saçlarla kaplı bir adam girdi. Yuvarlak, terlemiz başı fildişi gibi parlıyordu. Gözlerinde çekingen bir ifade, gülüşünde manalı bir incelik vardı. Her şeye alçakgönüllü bir resmilik ve derin bir dikkatle bakıyordu. Bir dokunuşta bir cümle kapısı gibi açılan rahat, geniş ve yepyeni bir elbise giymişti.

Çamaşırları da başı gibi, pırıl pırıldı. Sağ elinde siyah taşlı, iri bir yüzük vardı. Oblomov bir elini misafire uzattı, öbür eliyle de bir iskemle çekip:

— Buyurun doktor, sizi böyle hangi rüzgâr attı? dedi.

Doktor, alaylı alaylı:

— Baktım ki hep iyisiniz, beni çağıracağınız falan da yok, kalktım kendim geldim. Yok yok, mahsus söylüyorum. Sizin üst kattaki komşuya gelmiştim; geçerken uğradım.

— Teşekkür ederim. Komşum nasıl?

— Eh, dört beş hafta dayanabilir, belki de sonbahara kadar. Ciğerler bitmiş. Sonu belli. Siz nasılsınız?

İlya İlyiç, mazlum mazlum boynunu büküp:

— Çok fenayım, doktorcuğum, diye cevap verdi. Ben de sizi çağırmak niyetinde idim. Ne yapacağımı bilmiyorum... Midemde bir ağırlık hissediyorum, yanmalar duyuyorum; zor nefes alıyorum.

Oblomov sızlandı durdu. Doktor nabzını tutarak:

— Verin bakayım elinizi, dedi. Sonra bir an gözlerini kapadı:

— Öksürüyor musunuz?

— Geceleri, özellikle yemekten sonra.

— Hım... çarpıntı, baş ağrısı falan hissediyor musunuz?

Buna benzer birtakım sorular daha sorduktan sonra, doktor başını yere eğdi ve derin bir düşünceye daldı. Birkaç dakika sonra başını kaldırarak kesin bir ifade ile:

— Eğer bu şartlar içinde üç ay daha yaşayacak olursanız, bu iklimde, böyle boyuna yatarak, bu yağlı, ağır yemekleri yemekte devam edecek olursanız, çok sürmez, kalp sektesinden ölürsünüz.

Oblomov ürperdi:

— Ne yapayım öyleyse? Söyleyin Allah aşkına!

— Herkes ne yapıyorsa onu... Yabancı ülkelere yolculuğa çıkın.

Oblomov şaşkınlıkla:

— Yolculuğa mı? diye bağırdı.

— Öyle ya, ne var?

— İnsaf, doktor, yolculuk yapmama imkân var mı?

Oblomov: «Yolculuğa, yolculuğa!» diyerek çevresine bakındı.

— Ne gibi bir engel var?

— Ne gibi mi? Her türlüsü var.

— Paranız mı yetmiyor?

Oblomov bu kadar güzel bir bahaneyi dünyada bulamazdı; hemen üstüne atıldı:

— Elbette, diye haykırdı, baksanıza şu kâhyanın yazdıklarına... Mektup nerede? Hey, Zahar!...

Doktor sözünü kesti:

— O beni ilgilendirmez... benim ödevim, size gerekli olan hava değişimini salık vermek.

— Güzel, çok güzel, çok güzel öğüt. Ama beni nereye göndermek istiyorsunuz? Ne yapacağım orada?

— Ya Kissingen'e, ya Ems'e, içmelere gidin. Haziranla temmuzu orada geçirin; sonra yukarılara doğru çıkarsınız. Meselâ İsviçre'ye ya da Tyrol'e; üzüm kürü için. Orada eylülü, ekimi geçirin...

İlya İlyiç, yavaşça:

— Tyrol'e, diye tekrarladı.

— Ondan sonra artık kurak bir iklime gidebilirsiniz. Meselâ Mısır'a.

Oblomov içinden: «Daha da neler» dedi.

— Sıkılmak, üzülmek yok...

— Evet, dile kolay. Sizin kâhyanızdan mektup aldığınız yok.

— Fazla düşünmek yok...

— Düşünmek de mi yasak? Ya çiftliğin düzenlenme plânı ne olacak? Odun muyum ben?

— Ben orasına karışmam. Görevim yalnızca sizi uyarmaktır. Kendinizi hiçbir şeye fazla vermemelisiniz. İyileşmeniz gecikir. At gezintileri, dans, açık havada yormayacak beden hareketleri, hoş konuşmalar, özellikle bayanlarla... Kalbiniz yalnız tatlı hafif duygularla çarpmalı.

Oblomov başını eğmiş dinliyordu:

— Daha, daha? diye sordu.

— Sonra, okumadan, yazmadan vazgeçmelisiniz. Güneye karşı bir köşk kiralayın, çevrenizde bol bol çiçek, müzik, kadın olsun.

— Yemeklerim nasıl olacak?

— Et yemeklerinden, hamur işlerinden kaçınmalısınız. Hafif çorbalar, sebzeler. Yalnız dikkat etmelisiniz; kolera var... Günde sekiz saat yürüyebilirsiniz. Bir tüfek alın...

Oblomov:

— Aman Allahım! diye haykırdı.

— Sonra kışın Paris'e gidin; oranın çılgın hayatına karışıp eğlenin; hçibir şey düşünmeyin; tiyatrolara, danslara, maskeli balolara gidin; şehir dışına çıkın; çevrenizde dostlar, gürültüler, kahkahalar, eksik olmasın...

Oblomov, öfkesini zor tutarak:

— Başka emriniz? dedi.

Doktor biraz düşündü:

— Deniz havasını da deneseniz fena olmaz; İngiltere'den bir gemiye binerek Amerika'ya gidersiniz...

Doktor ayağa kalktı, gitmeye hazırlandı.

— Bütün bu dediklerimi harfi harfine yaparsanız...

Oblomov onu uğurlarken, alaycı bir eda ile:

— Oo, hiç şüpheniz olmasın, hiçbirini kaçırmıyacağım...

Doktor gidince Oblomov pek acınacak bir hale düştü. Gözlerini kapadı, ellerini yüzüne götürerek, sandalyesine büzüldü; hiçbir şey görmeden, hiçbir şey duymadan böylece oturdu kaldı.

Arkasından ürkek bir ses çağırdı:

— İlya İlyiç.

— Ne var?

— Ev sahibinin vekiline ne söyliyeceğim?

— Ne hakkında?

— Taşınma meselesi canım!

Oblomov hayretle:

— Yine mi tutturdun?

— Peki ama ben ne yapayım, İlya İlyiç. İnsaf edin. Zaten yaşamam yaşamak değil; bu sıkıntılar beni öldürecek...

— Hayır, sen bu taşınmaktan bahsetmeye devam edersen asıl ölecek benim. Duymadın mı doktorun söylediklerini?

Zahar söyliyecek birşey bulamadı, ama öyle bir of çekti ki, göğsündeki atkının uçları havalandı.

Oblomov tekrar:

— Maksadın beni öldürmek, değil mi? Benden bezdin artık değil mi? Söylesene?

Konuşmanın aldığı bu acıklı durumdan şaşıran Zahar:

— Allah saklasın! Doyasıya yaşarsınız inşallah! Sizin kötülüğünüzü isteyen kim?

— Sen! Ben sana taşınmaktan bahsetmiyeceksin demiştim; oysa sen günde beş defa bunu bana hatırlatıyorsun. Anlamıyor musun? Sağlığımı bozuyorsun. Zaten berbat bir durumdayım.

Zahar heyecandan titreyen bir sesle:

— Hayır, efendim, benim demek istediğim yani... ne diye taşınmıyalım? dedi.

Oblomov koltuğu Zahar'a doğru çevirdi:

— Ne diye mi taşınmıyalım? Senin dünyadan haberin yok. Taşınmanın ne demek olduğunu acaba hiç düşündün mü? İmkânı yok, düşünmemişsindir.

Zahar bu konuşmanın acı sahnelere dökülmesinden çekinerek efendisinin her söylediğini kabul etmeye razı idi. Yumuşak bir sesle:

— Hayır, her halde düşünmemişimdir.

— Düşünmedinse dinle; o zaman taşınabilir miyiz, taşınamaz mıyız anlarsın. Taşınmak ne demektir, biliyor musun? Taşınmak demek efendinin bütün gün sokaklarda dolaşması; sabahtan akşama kadar elbisesini sırtında yaşıması...

— Peki ne olur çıkarsanız? Niçin bütün gün dışarda kalamazmışsınız? Evde oturmak sağlığa zararlı bir şey. Durumunuza baksanıza? Evvelce bir salatalık gibi taze iken şimdi evde otura otura neye döndünüz! Biraz sokaklarda dolaşsanız, insanlara, öteye beriye bir baksanız...

— Haydi, bırak bu saçmaları da ben sana ne söylüyorsam onu dinle. Sokaklarda dolaşacağım... söylediği söze bak!

Zahar ateşlenerek devam etti:

— Tabii ya! Sahi söylüyorum. Korkunç bir canavar gelmiş diyorlar. Gidip onu görebilirsiniz. Tiyatroya, bir maskeli baloya gidebilirsiniz. Biz de siz yokken evi taşırız...

— Bırak bu budalaca lâfları. Demek ki sen efendinin rahatını böyle düşünüyorsun? Bütün gün sokaklarda dolaşacakmışım! Nerde yemek yiyeceğim? Yemekten sonra nerde uzanıp kestireceğim? Bunları düşündüğün yok... Bensiz taşınabilirlermiş. Ben bakmıyacak olursam her şeyin altı üstüne gelir. Ben bilirim taşınma ne demektir (Oblomov gittikçe artan bir coşkunlukla konuşuyordu) Taşınmak demek gürültü patırdı demektir; bütün eşya döşemenin üstüne yığılır; bavullar, pipolar, resimler, kitaplar, hiç ortada yokken meydana çıkmış şişeler, kanepe arkalığı, daha neler... Aman şu kırılmasın, aman bu kay-

bolmasın diye her şeyin üstüne titriyeceksin... Eşyanın yarısı burada, yarısı arabada veya yeni evde. Tütün içmek istersin, pipoyu eline alırsın, bakarsın tütün gitmiş... Oturmak istersin, oturacak yer bulamazsın; herşey toz içindedir, neye dokunsan üstün başın berbat olur. Yıkanmak istersin, yıkanamazsın; senin gibi elleri kirli dolaşırsın...

Zahar, köseleye dönmüş ellerini uzatarak:

— Ellerim temiz benim, dedi.

Oblomov yüzünü çevirdi:

— Dur, gösterme bari şunları. İnsan susayacak olur; sürahiyi bulur, bardak bulamaz...

Zahar sakin sakin:

— Sürahiden de pekâlâ içilebilir, dedi.

— Evet, sana göre hava hoş: ortalığı süpürmesen de olur; herşeyi toz içinde bıraksan da olur; halıları silkmesen de olur. Taşınacağımız evde en aşağı üç gün perişanlık devam edecek: hiçbir şey yerinde olmıyacak; resimler yerde sürünecek; lâstikler yatağın üstünde; ayakkabılar, çay kutusu, krem kutusu bir arada. Koltuğun biri parçalanmış, bir tablonun camı kırılmış, kanepe lekeler içinde... Aradığın hiçbir şeyi bulamazsın, kimse nerede olduğunu bilmez; ya kaybolmuştur, ya da öteki evde kalmıştır; haydi bakalım, git orada ara...

— Evet, beş on defa gidip gelmek gerek, doğru.

— Ya, bak, sen de biliyorsun. Yeni evde sabahleyin kalkmak bir felâkettir; su yoktur; kömür yoktur; kışın donarsın; odalar hep buz gibidir, yakacak odun bulamazsın, gidip ötekinden berikinden odun istersin.

— O da komşusuna bağlı, Allah kötüsüne düşürürse, insana bir bardak su bile vermezler; nerde kaldı ki odun verecekler...

— Gördün mü ya! Sana kalsa taşınma bir günde olur biter; hayır, bunun sıkıntısı en az on beş gün sürer. Her şey yerleşti bitti sanırsın, bir de bakarsın gene iş çıkar: perdeler takılacak, resimler asılacak... Öldürür insanı bunlar; hayatını zehir eder. Ya masraflar?

— Sekiz yıl önce taşınmak için iki yüz ruble harcamıştık; bugünmüş gibi hatırlıyorum.

— Çocuk oyuncağı değil bu iş, sen ne söylüyorsun! Sonra yeni evde insan kendini ne kadar yabancı bulur; alışmcaya kadar bir hayli zaman geçer. Yeni bir yerde on az beş gün uyku uyuyamam ben. Kalktığım zaman karşıdaki marangoz dükkânının yerinde başka bir şey görünce ne fena olurum, kimbilir! Yemekten önce bizim kelik saçlı ihtiyar kadın penceresinde görünmezse içimde bir eksiklik duyarım... Anladın mı şimdi efendini ne hallere düşürmek istediğini?

— Ne diye açtın bu konuyu öyleyse? Hiç kimse dayanamaz bu sıkıntıya.

— Başkalarının canı da bizimki gibi can değil mi canım? Onlar nasıl taşınıyorsa biz de öyle taşınırız.

İlya İlyiç sandalyesinden fırlayıp hayretle bağırdı:

— Ne? Ne? Ne dedin?

Zahar efendisinin niçin bu kadar afalladığını anlamıyarak utandı, sustu.

İlya İlyiç dehşet içinde tekrarladı:

— Başkalarının canı da bizimki gibi canmış! Şunun söylediği lâfa bak. Demek sen beni başkalarından hiç ayırt etmiyorsun, öyle mi?

Kendini hakarete uğramış sayan Oblomov, bunu söylerken Zahar'ın önünde alaylı alaylı eğiliyordu.

— Aman, İlya İlyiç, ben başkalarından farkınız yok demedim ki...

Oblomov kapıyı göstererek:

— Defol karşımdan, diye bağırdı. Gözüm görmesin seni! Başkaları ha?

Zahar derin bir ah çekerek çıktı. Odasına çekilip yerine otururken: «Ne hayat, Yarabbi!» diye homurdandı. Oblomov da kendi kendine söyleniyordu:

— Ah Tanrım! Sabahımı faydalı bir işe vereyim dedim; bütün günümden hayır kalmadı. Kimin yüzünden? Kendi uşağımın yüzünden! Sadık emektar uşağımın yüzünden. Söylediği söze bak. Nasıl söyler bunu?

Oblomov'un öfkesi bir türlü yatışmıyordu. Yattı, kalktı, odanın içinde gitti geldi, tekrar yattı. Zahar'ın onu başkalarıyla bir tutmasını bir türlü hazmedemiyordu. «Başkaları» sözünü evirdi çevirdi; kendisini başkalarıyla karşılaştırdı ve Zahar'ın sözündeki hakaretin ağırlığını tarttı. Acaba Zahar bu sözü bile bile mi söylemişti? Yoksa bu sözü düşünmeden mi söylemişti? Evet, olabilir; ama ne olursa olsun bu söz onuruna dokunuyordu. Zahar'a başkalarıyla kendi arasındaki farkı göstermeye, ona söylediği sözün ağırlığını anlatmaya karar verdi. Vakarlı bir sesle «Zahar!» diye bağırdı. Zahar sesi işitince yerinden her zamanki gibi gürültüyle atlamadı. Öteye beriye sürtünerek yavaşça indi. Kabahati keşfedilmiş bir köpek gibi azar işitmeye hazırlanarak, istemeye istemeye kapıya yürüdü. Kapıyı yarı açtı, içeriye girmeyi bir türlü göze alamıyordu.

İlya İlyiç:

— Gir! dedi.

Kapı kolayca açılabilirdi; ama Zahar içeriye giremiyormuş gibi haller takınarak kapı aralığında durdu.

Oblomov yatağın kenarına oturmuştu. Tekrar çağırdı:

— Buraya gel!

Zahar güçlükle ilerledi; arkasından kapıyı hemen kapadı, sırtını dayayıp durdu.

İlya İlyiç yanında bir yer göstererek:

— Buraya! diye bağırdı.

Zahar yarım adım daha atarak efendisinin gösterdiği yerden beş altı adım uzakta durdu.

Oblomov:

— Daha yakına gel, dedi.

Zahar adım atar gibi yaparak vücudunu oynattı, ayağı ile yere vurdu, yine olduğu yerde kaldı.

İlya İlyiç Zahar'ı daha yakına getiremiyeceğini anlayınca sustu; bir süre ona sitem dolu gözlerle baktı.

Bu sessiz bakıştan sıkılan Zahar, efendisini görmezlikten geliyordu. Yüzünü her zamankinden daha fazla yana çevirmiş, efendisine göz ucuyla bile bakmıyordu. Sol tarafta bir yere gözlerini dikmişti. Orada, çoktandır tanı-

dığı bir şey gördü: resimlerin çevresinde bir örümcek ağının içinden ona canlı bir sitem halinde bakıyordu. İlya İlyiç sakin, vakur bir eda ile:

— Zahar, dedi.

Zahar cevap vermedi. «Peki ne istiyorsun? Başka bir Zahar'ı mı çağırıyorsun? İşte ben buradayım!» der gibi bir hali vardı. Efendisine bakmadan gözlerini soldan sağa çevirdi. Orada, toz içinde bir aynada kendini gördü. Somurtkan ve çirkin bir yüz, sanki sisler arasından kendisine sert sert bakıyordu.

Çok gördüğü bu kasvetli manzaradan gözlerini çekti; bir an efendisine bakmaya karar verdi. Gözleri karşılaştı; Zahar efendisinin gözlerindeki siteme dayanamadı; önüne baktı; önünde de toz ve leke içindeki halıda efendisinin hizmetine gösterdiği çabanın hüzünlü bir eserini daha gördü.

İlya İlyiç içten gelen bir sesle:

— Zahar, diye tekrarladı.

Zahar, yarı duyulur bir sesle:

— Buyurun efendim, dedi ve dokunaklı bir söylevin başlıyacağını sezerek ürperdi.

İlya İlyiç:

— Bana biraz kvas getir, dedi.

Zahar geniş bir soluk aldı. Bir çocuk sevinciyle büfeye atıldı, kvas getirdi. İlya İlyiç kvas'ı içtikten sonra bardağı elinde tutarak, tatlılıkla:

— Ne düşünüyorsun bakalım? Yaptığını beğenmedin, değil mi?

Zahar'm yüzündeki somurtkanlık bir an çözüldü; yüzünü bir pişmanlık ifadesi aydınlattı. İçinde efendisine karşı iyi duygular uyanmaya başladı ve birdenbire gözlerinin içine baktı. İlya İlyiç sordu:

— İşlediğin kusurun farkında mısın?

Zahar «Ne yaptım acaba? Her halde kalbini kıracak birşey. Böyle konuşmaya başladı mı insanın ağlıyacağı geliyor!» diye düşünerek en alçak sesiyle:

— Vallahi, İlya İlyiç ben bir şey söylemedim; sadece...

Oblomov, sözünü keserek:

— Dur, dedi. Yaptığını gerçekten anlamıyor musun? Al, şu bardağı masaya koy da cevap ver.

Ne yaptığını anlamayan Zahar, bir türlü cevap veremedi, ama efendisine saygıyla baktı; hattâ hatasını anlamış gibi başını önüne eğdi.

— Zehirli bir adam olduğunu artık nasıl inkâr edebilirsin?

Zahar yine bir şey söylemedi, yalnız gözlerini iki üç defa kırptı.

İlya İlyiç Zahar'ın perişan halinden zevk duyarak ona dik dik baktı ve yavaş yavaş:

— Efendinin kalbini kırdın, Zahar.

Zahar, üzüntü içinde, ne yapacağını bilmiyordu.

— Kırdın, değil mi? Kırdın...

Bu dokunaklı sözle büsbütün şaşkına dönen Zahar:

— Evet, kırdım, diye mırıldandı. Kaçacak bir delik arar gibi, sağına soluna bakındı; yine örümcek ağlarını, tozları, aynadaki aksini ve efendisinin yüzünü gördü. Bu dram sahnesinden kurtuluş olmadığını anlayınca içinden: «Ah, yerin dibine girsem, ölsem de kurtulsam!» diyordu. Gözlerini gittikçe daha çok kırpıyordu, nerede ise göz yaşları boşanıverecekti. Sonunda efendisine:

— Sizi nasıl kırdım İlya İlyiç diyebildi.

Oblomov:

— Nasıl olacak, dedi, başkaları sözünün ne demek olduğunu düşünmedin mi sanki?

Durdu; Zahar'a bir süre baktı:

— Söyliyeyim mi sana bu sözün ne demek olduğunu?

Zahar, ininde dolaşan bir ayı gibi döndü ve derin bir ah çekti.

— Başkaları dediğin, tavan aralarında pislik ve sefalet içinde yaşayan kaba, cahil, allahlık insanlardır. Bu gibileri yol kıyısında bir kilimin üstünde rahat rahat uyurlar. Hiçbir şey umurlarında değildir. Tuzlu balıkla, patatesle karınlarını doyururlar. Fakirlik belâsı, oradan oraya gider, bütün gün dolaşır dururlar. Onlar için yeni bir

eve taşınmak işten değildir. Lagayev meselâ; cetvelini koltuğunun altına aldı mı, iki gömleğini de bir mendile sardı mı, çeker gider... Nereye gidiyorsun? Taşınıyorum! İşte başkaları bu türlü adamlardır. Sen beni onlar gibi mi görüyorsun?

Zahar efendisine bir göz attı, ayak değiştirdi ve bir şey söylemedi. Oblomov devam etti.

— Anladın mı neymiş başkaları? Onlar ayakkabılarını kendileri giyerler; bazen efendiye benzerler ama sadece gösteriştir! Uşak nedir bilmezler; dışarıya gönderecek kimseleri yoksa kendileri giderler. Sobaya odun atmaktan, hatta toz almaktan çekinmezler...

Zahar surat asarak:

— Almanların birçoğu böyledir.

— İyi buldun. Ya ben? Ben öyle miyim?

Zahar, hâlâ efendisinin ne demek istediğini pek anlamadan acıklı bir eda ile:

— Siz çok başkasınız elbet: Ah Yarabbim, ne oldu size, bilmem ki!

— Ben çok başkayım, değil mi ya? Biraz dur da düşün ne söylediğimi? Başkalarının nasıl yaşadığına bir bak? Durup dinlenmeden çalışırlar, konuşurlar; çalışmadılar mı yemek yiyemezler. Herkesin önünde eğilir, alçalırlar... Ya ben? Bir düşün de söyle bakalım, ben onlar gibi miyim?

Zahar yalvardı:

— Ah, efendiciğim, bu acıklı sözlerle yüreğimi parçalamayın, ne olursunuz?

— Beni başkalarına benzetmek hal Benim çalıştığım, didindiğim var mı? Az mı yemek yiyorum? Cılız, perişan bir halde miyim? Bir şeyim mi eksik? Bana bakacak, işlerimi gördürecek adamlarım var sanıyorum, Tanrıya şükür, hayatımda hiçbir zaman çoraplarımı kendim giymedim. Ne diye kendimi derde sokacakmışım? Ne diye? Bu sözleri kime söylüyorum? Çocukluğumdan beri bana sen bakmadın mı? Bütün bunları biliyorsun; beni nasıl büyüttüler, soğuktan, sıcaktan nasıl korudular, biliyorsun. Beni

ekmek parası kazanmaya mı gönderdiler? Kaba işler mi yaptırdılar bana? Nasıl olur da beni başkalarına benzetebilirsin? Benim sağlığım onlarınki gibi mi? Onların yaptıkları işleri yapabilir miyim ben? Onların katlandıkları sıkıntılara katlanabilir miyim?

Zahar artık Oblomov'un sözlerini anlamak gücünü iyice yitirmişti. Ama dudakları heyecandan titriyordu. Kafasında bu dokunaklı sahne bir fırtına gibi kabarıyordu.

Bir şey söyleyemedi.

— Zahar!

İşitilmez bir ses:

— Buyurun efendim.

Zahar hemen odasına kaçmaya hazırlandı.

— Dur, dur, gitme. Sana soru sordum: efendine bu kadar acı bir sözü nasıl söylersin? Sen ki onu bebekken kollarında taşıdın, sen ki ona ömrün boyunca hizmet ettin, sen ki, onun ekmeğini yedin?

— Bana biraz kvas getir.

Zahar kvası getirdi; İlya İlyiç içti, bardağı geri verdi.

Zahar dayanamadı; bu son söz artık pek fazla gelmişti. Göz kırpmaları arttı. İlya İlyiç'in heyecanlı sözlerinden bir şey anlamamak üzüntüsünü büsbütün arttırıyordu.

Pişmanlık duyarak:

— Bağışlayın, İlya İlyiç, bir aptallık ettim, sizi...

Zahar ne yaptığını bilmediği için cümlesini nasıl bitireceğini kestiremedi. Oblomov, kırılmış, değeri bilinmemiş bir adam edasıyla:

— Ben burada bütün gün, bütün gece çalışıyorum, bazan baş ağrılarıyla uyanıyorum, kalbim durur gibi oluyor, sağa dönüyorum, işleri nasıl düzelteceğim diye kafa patlatıyorum... Bütün bunlar kimin için? Kimin için olacak? Hep köylüler için, yani sizin için, senin için. Şurada battaniyeyi başıma geçirip bir kütük gibi yattığım zaman beni uyuyor mu sanıyorsun? Hayır, uyumuyorum, düşünüyorum: nasıl edeyim de köylülerim yoksulluk çekmesin, gözleri başkalarında olmasın, kimseyi kıskanmasınlar, kıyamet gününde Tanrıya benden şikâyet etmesinler, hayır

dualarını alayım?... İşte benim arpacı kumrusu gibi düşündüğüm bu.

Oblomov, sözlerini bitirirken acı acı:

— Nankör insanlar! dedi.

Zahar bu son dokunaklı sözlerle büsbütün perişan oldu. Hıçkırmaya başladı. Kısık nefesleri, boğuk sesi birbirine karışıyor, göğsünden Çinlilerin gongunu, Hintlilerin tamtamını hatırlatan sesler çıkıyordu:

— İlya İlyiç, sevgili efendim, etmeyin böyle; etmeyin Allah rızası için, etmeyin! Neler söylüyorsunuz? Ah, Ulu Tanrım, nedir durup dururken başıma gelenler?...

Oblomov, onu hiç dinlemeden sözlerine devam etti:

— Hele sen, senin böyle birşey söylemeye nasıl dilin vardı. Meğer koynumda bir yılan beslemişim!

Zahar ellerini çırparak, hüngür hüngür ağlamaya, odaya sanki yirmi mayıs böceği birden girip vızlamaya başlamış gibi zırlamaya başladı ve haykırdı:

— Yılan! Ben ne zaman yılan, dedim? Ben bu uğursuz hayvanı rüyamda bile görmedim.

Artık birbirlerini de, kendilerini de anlamaz olmuşlardı. İlya İlyiç devam etti.

— Böyle bir sözü söylemeye dilin nasıl varır? Bense hazırladığım tasarıda sana bir ev, bir sebze bahçesi, aylık erzak ve maaş düşünüyordum: kâhyam, baş uşağım, vekilim olacaktın. Köylüler sana yerlere kadar eğilip selâm verecek, herkes seni Zahar Trofimiç diye çağıracaktı. Ama ne yapsam boşuna. İyilik bilmiyorsun, beni başkalarına benzetiyorsun. Bu mu benim mükâfatım? Bu mu efendisine saygı ve şükran?

Zahar hıçkırmaya devam etti. İlya İlyiç de artık kendi sözleriyle heyecana gelmişti. Zahar'ı azarlarken köylülere ettiği iyiliklere kendisi de inanmış, sonra acı sitemlerini gözlerinde yaşlarla, titrek bir sesle söylemişti. Nihayet gönül alıcı bir sesle:

— Haydi git, Allah taksiratını affetsin. Ha, baksana, biraz daha kvas getir bana. Boğazım kurudu. Kendiliğin-

den, düşünmezsin: efendinin sesi kısıldı, işitiyor musun? Gör beni ne hallere soktuğunu...

Zahar kvası getirince İlya İlyiç:

— Umarım ki yaptığını anladın. Bir daha beni başkalarına benzetmiyeceksin. Suçunu bağışlatmak için ev sahibiyle bir yolunu bulup anlaş da rahat bıraksın beni. Efendinin rahatını sen böyle mi düşünürsün? Beni öyle bir hale soktun ki, yeni, faydalı hiçbir şey düşünemez oldum. Bundan zarar görecek kim? Sizler. Ben bütün hayatımı size verdim, sizin için işimden ayrılıp bu dört duvar arasına kapandım... Ne ise, bir iştir oldu. Bak, saat üçe geldi. Yemeğe iki saat kaldı. İki saatte ne yapılabilir? Hiç. Oysa yapılacak ne kadar iş var. Ne yapalım, mektubu gelecek postaya bırakırım artık; planı da yarın yaparım. Şimdi biraz uzanayım; bitkin bir haldeyim. İndir şu perdeleri, kapıyı da kapat, kimse gelip rahatsız etmesin. Belki bir saat kadar uyurum; beni dört buçukta kaldır.

Zahar efendisini iyice sardı, sarmaladı, üstüne bir battaniye örttü, kenarlarını altına soktu; sonra perdeleri çekti, kapıları sıkı sıkıya kapadı, odasına çekildi. Göz yaşlarını silerek sobanın üstündeki yerine çıkarken:

- Geberirsin inşallah, şeytan! diye mırıldandı. Şeytan vallahi! Ev verecekmiş, sebze bahçesi verecekmiş, maaş bağlıyacakmış. İnsana bıçak gibi batan sözler söylemekte eşi yok... Nah işte benim evim, sebze bahçem; son nefesimi de burada vereceğim. Zahar öfkesinden yattığı yeri tekmeledi.

— Maaş verecekmiş! Vaktinde birkaç kapik biriktirmemiş olsaydım, tütün içmeye, eşe dosta bir şey ısmarlamaya param olmazdı. Allah canımı alsın benim! Ölüp de kurtulamıyorum ki!

İlya İlyiç sırtüstü uzandı. Ama hemen uyuyamadı. Düşündükçe düşündü, canı sıkıldı. Battaniyeyi kafasına çekerek:

— İki belâ birden! İnsan nasıl kalkabilir altından?...

Aslında bu iki belâ, yani kâhyanın o uğursuz mektubu ile ev taşınması Oblomov'u artık üzmüyordu. Bunlar

yalnızca birer sıkıcı hatıra olmaya başlamıştı. Kâhyanın, gözünü korkutmak için ileriye sürdüğü tehlikeleri henüz pek uzak sayıyordu. O zamana kadar kimbilir neler olur. Belki yağmur yağar, ekin kurtulur; kâhya açıkları kapar, kaçan köylüler, yazdığı gibi, yurtlarına dönerler. Nereye gidebilir bu köylüler? Bu son meseleyi hikâyeleştirerek düşünüyordu: «Herhalde geceleyin, yağmurda, yanlarına ekmek bile almadan kaçıp gitmişlerdir. Nerede uyuyorlardır kimbilir? Herhalde ormanda? Ne garip insanlar, evlerinde duramıyorlar. Evet evleri kötü kokabilir, ama ne de olsa sıcaktır. Hem ne diye üzülüyorum sanki. Planım yakında hazır olacak... Önceden telâş etmeye ne gerek var? Budalalık!.»

Taşınma işi onu daha çok üzüyordu. Bu en yeni, en yakın felâketti; ama Oblomov'un uzlaştırıcı düşüncesi onu da bir hikâye şekline sokmuştu. Taşınmaktan kurtulamıyacağını için için seziyordu, hele Tarantiyev işe karıştıktan sonra... Ama bu belâlı işi düşüncesinde en az bir hafta ileriye atmış, böylece bir haftalık rahatını sağlamıştı. «Belki Zahar taşınmamanın bir çaresini bulur; belki de beni çıkarmazlar; işi gelecek yaza bırakırlar; ya da büsbütün vazgeçerler. Neyse, bir çare bulunur elbet. Olacak şey mi canım... Taşınmak da ne oluyor?...»

İşte böyle kâh sıkılarak, kâh ferahlıyarak sonunda her zamanki gibi, Oblomov «İnşallah, belki, herhalde» gibi yumuşak, ferahlatıcı kelimelerle türlü türlü avuntular, umutlar buldu; atalarının yadigârı olan bu sözler başındaki iki belâyı birden defetti. Üstüne hafif, tatlı bir rehavet çöktü; uyku bütün duygularını bir bulut gibi sardı; tıpkı sabah kırağısının suları hafifçe kaplaması gibi... Az sonra düşüncesi kimbilir nerede yüzecekti? Ama birdenbire İlya İlyiç kendine geldi, gözlerini açtı.

'— Olur şey değil! Daha yüzümü bile yıkamadım; hiçbir şey yapmadım! Planı yazacaktım, yazmadım; polis müdürüne, valiye mektup gönderecektim; ev sahibine başladığım mektubu bitirmedim; hesaplara bakmadım, paraları vermedim, bütün sabah boşuna gitti.

Durdu, düşündü: «Nedir bu hal? Başkaları olsa bütün bunları yapardı, değil mi? Başkaları... Kimdir bu başkaları?»

İlya İlyiç kendisini «başkaları» ile karşılaştırdı. Düşündü düşündü; Zahar'a söylediğinden çok başka bir düşünce zihninde gelişti. Kabul etmek zorunda kaldı ki, başkaları bütün mektupları yazmaya, «ki» leri ve «ne» leri birbirine karıştırmadan cümle yapmaya vakit bulabilirler. Başkaları yeni bir eve taşınabilir, planı gerçekleştirebilir, çiftliğe gidebilirdi... «Ben ne diye yapmıyayım bunları?» diye düşündü. «Ben de pekâlâ mektup yazabilirim; mektuptan çok daha zor şeyler yazdım. Ne oldu bana? Taşınmak da ne imiş; istemekten ibaret. Başkaları hiç hırka giymez... Onlar... (burada Oblomov esnedi) uyumak nedir bilmezler... hayatın tadını çıkarır, her yere gider, görülecek herşeyi görürler, herşeyi merak ederler. Ya ben? Ben... başka türlüyüm.» Bu son sözü hüzünle söylemişti. Yeniden düşüncelere daldı, hattâ bir aralık başını battaniyenin altından çıkardı.

O an Oblomov'un hayatındaki en aydın, en bilinçli anlardan biri oldu.

Kendi hayatı yanında insan hayatının nelerle dolu olduğu düşüncesi bütün çıplaklığıyla karşısına dikilince, içinde birikmiş meseleler uyanıp, karanlık bir harabeye giren gün ışığının ansızın ürküttüğü kuşlar gibi uçuşmaya başlayınca, İlya İlyiç'i bir korku sardı.

Yarım kalmış bir adam olduğunu, ruh güçlerinin gelişmekten kaldığını, hayatına bir ağırlığın çöktüğünü düşündükçe içi parçalanıyordu. Başkalarının zengin, hareketli hayatını kıskanıyor; kendi hayatının yolunu ağır bir kaya parçasıyla tıkanmış, daracık, zavallı bir keçiyolu gibi görüyordu.

İçinde, hiç uyanmadan kalmış, biraz kurcalanmış, fakat hiçbiri sonuna kadar işlenmemiş birçok yetenekler olduğunu acı acı seziyordu. İçi yanarak anlıyordu ki, onda gömülü kalmış iyi ve güzel bir şeyler vardı; belki çoktan ölmüş, ya da bir dağın derinliklerindeki altın gibi

saklı kalmış olan bu hazine çoktan meydana çıkmış olmalıydı. Ama öyle derinlerde kalmış, üzerine öyle pislikler dağılmıştı ki... Sanki dünyanın ve hayatın ona verdiği nimetleri birisi çalmış ve yine kendi ruhunun derinliklerinde bir yere gömüp bırakmıştı. Sanki bir güç onu hayat meydanına atılmaktan, iradesini ve zekâsını alabildiğine açılıp harcanmaktan alıkoyuyordu. Sanki gizli bir düşman, daha yola çıkarken onu ağır eliyle yakalamış, insanlığın doğru yolundan uzaklara fırlatmıştı...

Düştüğü ıssız ve vahşi ormandan kurtulup da doğru yola çıkması imkânsız görünüyor; çevresindeki ve gönlündeki orman gittikçe sıklaşıyor, karanlıklaşıyor; dar geçitler kapandıkça kapanıyordu; zekâsındaki uyanıklık gittikçe azalıyor ve artık içindeki sönmüş güçleri bir an için uyandırabiliyor. Düşünme ve isteme gücü çoktan ve belki de umutsuz olarak felce uğramıştı.

Hayatındaki işler küçüldükçe küçülmüştü. Ama Oblomov bu küçük işlerin de hakkından gelemiyordu: Birinden ötekine geçemiyor, dalgalar gibi ondan buna bundan ona gidip geliyordu. Onlara ne iradesiyle karşı koyabiliyor, ne de aklıyla bir yol açabiliyordu.

Bütün bunları kendisine itiraf etmesi pek acı oldu. Geçmişine ait boş pişmanlıklar, yakıcı vicdan azapları ona iğne gibi batıyor; bu işkenceden kurtulmaya uğraşıyor, suçu yükleyecek birini bulmaya çalışıyordu. Kim olabilirdi?

— Hep Zahar yüzünden, diye mırıldandı.

Deminki sahneyi bütün ayrıntılarıyla hatırladı ve utancından yüzü kızardı. «Ya birisi bizi dinlediyse!...» diye düşündü ve korktu. «Çok şükür, Zahar gidip bunları kimseye söyliyemez; zaten kimse de inanmaz ki! Tanrıya şükür!»

İçini çekti, kendine sövdü, bir sağa bir sola döndü, çatacak başka birini aradı, bulamadı. Ahları ofları Zahar'ın kulağına kadar gitti. Zahar öfkeyle:

— Bu kadar kvası kaldıramaz elbet, dedi...

Oblomov nerede ise ağlıyarak kendi kendine: «Ben niçin böyleyim?» diye soruyor, başını yeniden battaniye-

nin altına saklıyordu. «Niçin?» Kendini başkaları gibi yaşamaktan alıkoyan kötü kuvvetin ne olduğunu boşuna aradıktan sonra içini çekti, gözlerini kapadı; birkaç dakika sonra uyuşukluk yeniden vücudunu sarmaya başladı. Ağırlaşan gözlerini açmaya çalışarak:

— Ben de... İstedim... Güzel şeyler... Tabiat bana pek mi cimri davrandı?... Yo!... Tanrıya şükür, şikâyet etmeye de hakkım yok.

Sonunda tevekkülle içini çekti. Bütün bu heyecanlardan sonra her zamanki durgun ve rahat haline dönüyordu.

— Kaderim böyle imiş, ne yapabilirim?

Uyku artık iyice bastırıyordu. Birdenbire rüyasında konuştu: «Geçen yıldan iki bin ruble daha az...» Yarı uyanarak: «Dur, dur, bekle... Evet ama... merak ediyorum... nasıl oluyor da... ben böyleyim?...» Kirpikleri iyice kapandı. «Evet niçin?» Belki ben... bunun nedenini...» Daha fazla bir şey söyleyemedi. Nedenini artık bulamadı; dili ve dudakları bir kelimenin ortasında durdu, ağrı yarı açık kaldı. Kelime yerine bir «Ah!» daha işitildi, sonra rahat bir uykunun horultusu başladı.

Uyku, düşüncelerinin ağır ve tembel akışını durdurdu ve İlya İlyiç'i ansızın başka bir zamana, başka insanlar arasına, başka bir diyara götürdü. Okuyucularla gelecek bölümde onun gittiği yere gideceğiz...

IX

OBLOMOV'UN RÜYASI

Nerdeyiz? Oblomov'un rüyası bizi dünyanın hangi mutlu köşesine getirdi? Ne canım ülke burası.

Ne deniz var, ne yüksek dağlar, ne kayalar, ne derin uçurumlar, ne kapkara ormanlar... Heybetli, vahşi, kasvetli hiçbir şey yok.

Zaten tabiatın vahşisini, heybetlisini ne diye severler bilinmez. Vahşilikten, heybetten ne çıkar? Meselâ deniz. Allah eksik etmesin ama bizden uzak olsun daha iyi! İnsana hüzün vermekten başka şeye yaramaz. Baktıkça ağlıyacağınız gelir. Bu uçsuz bucaksız su kitlesi önünde ruh ezilip büzülür; hiç değişmeden, alabildiğine uzayıp giden bu güzel manzarada yorulan göz, dinlenecek bir yer bulamaz.

Dalgaların azgın atılışları, vahşi gürleyişleri insanın zayıf kulaklarını incitir; dünyanın ilk gününden başladıkları esrarlı, hüzünlü şarkılarını tekrarlayıp dururlar; hep aynı inilti, hep aynı şikâyetler; işkence edilen bir ejderin şikâyetleri; bir de bunlara katılan keskin, uğursuz, kimin olduğu bilinmeyen bağrışmalar. Etrafta kuş cıvıltılarından eser yoktur; yalnızca sessiz martılar, birer mahkûm gibi kâh kıyıda, kâh sular üstünde dertli dertli uçuşurlar.

Vahşi bir hayvanın kükremesi, tabiatın bu acı haykırışları yanında hiç kalır. İnsan sesi duyulmaz olur; bu ge-

niş tablonun kıvrımları arasında insanın kendisi de küçüldükçe küçülür, kaybolur gider. Denizi seyretmenin insanı sıkması belki de bu yüzdendir.

İstemem denizi, eksik olsun; onun sakinliği, hareketsizliği bile insanı rahatsız eder. Suyun ince, belirsiz ürperişleri içinde insan, hep aynı sınırsız gücü görür; o anda uyuklayan bu güç, bazan insanın mağrur iradesiyle ne insafsızca eğlenir, onun en sevgili umutlarını, çabalarını, eserlerini en dipsiz derinliklere gömer.

Dağlar ve uçurumlar da insanın gönlüne ferahlık veren şeyler değildir. Onlar da üstümüze yürüyen bir vahşi hayvanın dişleri ve pençeleri gibi, korkulu, belâlıdır; aczimizi öyle yüzümüze vururlar ki, hep ölüm tasası içinde yaşarız. Kayalıklar ve uçurumlar üzerindeki gök de sanki insanları bırakıp uzaklara gitmiş, erişilmez bir ülkedir.

Kahramanımızın birdenbire içine düştüğü sakin yer bambaşkaydı.

Orada gök, tersine, toprağın üstüne abanmış gibiydi; ama yakıp kavurmak için değil, onu daha büyük, daha yakın bir sevgiyle kucaklamak için. Bu gök, bir baba ocağının damı gibi, sevdiği bir yurdu her türlü felâketten korumak ister gibi alçaklara inmişti.

Güneş orayı yılda altı ay kadar parlatıp ısıtır, sonra oradan sanki, istemeye istemeye uzaklaşır; giderken, bu sevdiği yeri bir iki defa görmek için dönüp bakar, yağmurlu ve kapalı sonbahar ortasında ona ılık, aydınlık bir gün daha bağışlar.

Tepeler orada insan düşüncesini ürperten uzak ve korkunç dağların ancak küçük birer kopyası gibidirler. Tatlı yamaçlarla yükselirler; üstlerinden aşağıya doğru sırtüstü yatıp kaymak yahut oturup günün batışını hayal içinde seyretmek ne hoştur.

Irmak sevinç içinde hoplaya zıplaya koşar; kâh bir göl halini alır, kâh ince bir şerit gibi hızla akar, kâh düşünceye dalar gibi duraklar, çakıllar üstünde yavaş ya-

vaş sürünür, her tarafına oynak küçük kollar uzatır; bu kolların cıvıltıları içinde kestirmek ne tatlıdır.

Bu topraklara, on beş, yirmi fersah ötelere kadar, pırıl pırıl gülümseyen neşeli görüntüler serpilmiştir. Duru ırmağın kumlu, hafif meyilli kıyıları, tepeden suya doğru inen küçük fundalıklar, kıvrım kıvrım uzanan derin su yatağı, kayın ağaçları, bütün bunlar sanki birbirine yakıştırılmış, usta bir elle çizilmiş gibidir.

Dertlerle yıpranmış ya da dert nedir bilmeyen bir gönül, kimsenin bilmediği bu köşede saklanıp mutluluk içinde yaşamak dileğine kapılır. Orada herşey, saçlar ağarıncaya kadar uzayan bir ömür ve uykuya benzeyen sakin bir ölüm vadeder.

Orada hiçbir şey yılın düzenli akışını bozmaz. Bahar, takvimdeki gibi, martta gelir; tepelerden çamurlu sular akar, toprak çözülüp yumuşar, yerden ılık bir buğu duman halinde yükselir; köylü sırtmdan postunu çıkarır, açık havaya gömlekle çıkar, eliyle gözlerini ışıktan koruyarak güneşe doya doya bakar; omuzlarını hazla silker, günlük çalışmalarına hazırlanır: sırtüstü yatan arabayı, bir taraftan bir tarafa çeker, dam altında tembel tembel yatan sabanına bir tekme atar.

İlkbaharda âni fırtınalar olmaz, kar tarlaları kaplayıp ağaçları kırmaz.

Kış, yanına yaklaşılmaz, soğuk bir güzel kadın gibi huyunu hiç değiştirmeden sıcakların geleceği belli günlere kadar uzar; ne umulmadık güneşli havalarla insanları şaşırtır, ne de görülmemiş soğuklarla bellerini büker. Herşey tabiatın çizdiği yolda, düzenli düzenli yürür gider.

Kasımda kar ve don başlar; yılbaşında soğuk öyle şiddetlenir ki, köylü izbesinden biraz çıkacak olsa mutlaka sakalında buzlarla döner; şubatta ise hassas bir burun havada, yaklaşan ilkbaharın tatlı kokusunu alır.

Ama buralarda en tatlı mevsim yazdır. Hava serin, kuru ve kokuludur; ama bu koku limon ve defne kokusu değil, pelin, akdiken ve çam kokusudur. Günler aydınlık,

yakan fakat kavurmayan bir güneşle dolu, gök hemen üç ay bulutsuzdur.

Güzel günler bir geldi mi üç dört hafta aralıksız sürüp gider, akşamlar ılık, geceler sıcaktır. Yıldızlar gökten birer dost gibi sevgiyle göz kırparlar. Bereketli yaz yağmuru yağdı mı, çabuk ve bol yağar, yerde sevinçle zıplar, ansızın sevinmiş bir insanın iri ve ılık göz yaşlarına benzer. Durur durmaz da güneş yine ışıklı ve tatlı sevgisiyle tarlaları, tepeleri kucaklayıp kurutur, bütün ülke mutlulukla gülümseyerek ona kollarını açar.

Köylü yağmuru sevinçle karşılar: «Yağmur ıslatır, güneş kurutur» der ve ılık yağmur suyuna yüzünü, omuzlarını, sırtını seve seve verir.

Orada fırtınalar korkunç değil yararlıdır. Hep belli günlerde olur, hemen hiçbir yıl İlyas* gününü geçirmez; köylülerin bugüne olan inancını güçlendirmek ister gibi, göklerin hazinesinden bu ülkeye belli bir elektrik payı veriliyormuş gibi, gökgürültülerinin sayısı ve gücü her yıl aynıdır.

Bu ülkede korkunç yıkıcı kasırgalar olduğu işitilmemiştir. Tanrının gözdesi olan bu ülkede afete benzer şeyler olduğunu gazetelerde kimse okumamıştır. Marina Kulkova adında yirmi sekiz yaşında bir dul köylü kadın dört çocuk birden doğurmamış olsaydı burası hakkında hiçbir şey duyulmamış, yazılmamış olacaktı. Böyle bir havadisi gizlemek de olmazdı.

Tanrı oralara, Mısır falan gibi ülkelere gönderdiği musibetlerden hiçbirini göndermemişti. Oralılardan hiçbiri, gökten ateş parçaları geçmesi, ansızın karanlık çökmesi kabilinden gök âfetleri olduğunu bilmez. Oralarda zehirli yılanlardan, çekirgelerden eser yoktur. Orman olmadığı için ne böğüren aslan, ne bağıran kaplan, ne ayı, ne kurt vardır. Tarlalarda, köyde yalnız geviş getiren inekler, meleyen koyunlar, gıdaklıyan tavuklar dolaşır.

---

* İlyas Günü 20 Temmuzdur. O gün Hazreti İlyas gökte ateşten bir araba içinde dolaşırmış. Fırtınalar, yıldırımlar bu yüzden olurmuş.

Bu sessizlik ülkesindeki tabiatı bir şair, bir hayal adamı elbette sevemezdi. Herkesin bildiği gibi bu baylar dalgın dalgın aya bakmaktan, bülbüllerin dem çekmesini dinlemekten hoşlanırlar. Sarı bulutlar arasına giren, dağların üstünden esrarlı bir görünüşle süzülen ya da gümüş ışıklarla hayranlarının gözlerine dolan nazlı mehtabı severler.

Bu ülkede mehtabın ne olduğunu kimse bilmezdi. Herkes aya, düpedüz ay derdi. Orada ay kırlara ve köylere inli, babacan bir gözle bakar, kalaylı bir bakır tasa çok benzerdi.

Şairin ona hayran gözlerle bakması boşuna olurdu: yuvarlak yüzlü bir köy güzeli, bir şehirli Don Juan'ın ateşli ve manalı bakışlarına nasıl sâf sâf kırıtırsa o da şaire öyle bakardı.

Belki etrafta fundalıklar ve güller bol olmadığı için hiç bülbül de yoktu; ama bıldırcın istediğiniz kadar. Yazın, hasat zamanında çocuklar elle tutarlardı onları.

Ama, sanmayın ki, bıldırcın orada güzel bir yemek diye sofraya konur. Hayır, oralıların ahlâkı böyle bir sefihliğe izin vermezdi. Orada bıldırcın eti yemek âdet değildir. Bıldırcının işi, insan kulağını şarkılarıyla okşamaktır. İşte onun için hemen her evde saçakların altında kendirden bir kafeste bıldırcın vardır.

Şairler ve hayalciler bu alçak gönüllü, bu iddiasız toprakların genel gönüşünden bile hoşlanamazlardı. Orada İsviçre yahut İskoçya üslubu akşamlar göremezler; ormanın, derenin, kulübe duvarlarının, kumlu tepelerin, her şeyin ateş gibi yandığı kızıllıkta sanki atlılar bir prensesi kumlu, dolambaçlı bir yoldan kasvetli bir harabeyi gezmeye götürürler, sonra dörtnala bir şatoya dönerler. Orada onları bekleyen bir ihtiyar vardır. İki Gül Savaşı'ndan bir hikâye anlatır, yemekte bir yaban keçisi yenir, bir genç kız harp çalarak bir balad söyler. Walter Scott'un hayalimize doldurduğu birçok sahneler ufku doldurur.

Hayır, buralarda öyle akşamlar olmaz.

Bu ülkenin üç dört küçük köyünde herşey ne kadar

durgun, ne kadar uyuşuktur. Birbirine yakın köyler orada bir devin eliyle serpilmiş ve oldukları yerde hiç kıpırdamadan öylece kalmış gibidirler.

Uçurumun kenarına düşmüş bu izbe, Nuh zamanından beri üç direk üstünde yarısı havada dura kalmış. Üç dört kuşak bu izbenin içinde sakin ve mutlu bir ömür geçirmiştir. Belki bir tavuk bile içine girmekten korkar, ama gene de Onisim Suslov, odasına sığmayacak kadar uzun boylu, iri yarı bir adam orada karısıyla birlikte yaşamaktadır.

Onisim'in izbesine nasıl girileceğini herkes bilemez. Yabancı bir ziyaretçinin oraya girebilmesi için izbeyi, sırtını ormana, yüzünü de kendisine çevirmeye razı etmesi gerekir...

Kapı uçurum üstüne açılır; içeri girmek için bir elle otlar, öteki elle de izbenin direği tutulur, sonra içeriye ayak atılabilir.

Başka bir izbe tepeye bir kırlangıç yuvası gibi yapışmıştı; üç tanesi nasılsa yanyana gelmiş, iki tane de derenin ta dibinde kalmıştı.

Köyde herşey uyku içinde: sessiz izbelerin kapıları ağızlarına kadar açık, içlerinde in cin yok. Yalnız sinekler, karabulut gibi, kızgın havanın içinde uçuşup vızıldıyor.

İzbeye girip de bağıracak olursanız bir ölüm sessizliği ile karşılaşırsınız. Binde bir, sobanın başında son yıllarını yaşayan bir ihtiyar kadın, hastalıklı bir hırıltıyla boğuk boğuk öksürerek karşılık verir, ya da, bölmenin arkasından yalınayak, uzun saçlı, yalnız bir gömlek giymiş üç yaşında bir çocuk görünür, yabancıya alık alık bakar, sonra utanarak saklanır.

Kırlarda aynı durgunluk, aynı derin sessizlik. Yalnız, ötede beride, kan ter içinde bir köylü, eli sabanında, yakıcı güneş altında bir karınca gibi kara toprağı sürer. Halkın yaşayışında da hep o rahatlık, hep o değişmez durgunluk. Haydutluk, katillik gibi olaylar olmaz. Hiçbir güçlü tutkunun, hiçbir korkusuz girişimin oradaki insanları bir yana çekip götürdüğü görülmemiştir. Zaten onların gön-

lünde hangi tutku, hangi girişim barınabilirdi? Orada herkes haddini bilirdi.

Bu ülkede oturanlar öteki insanlardan ayrı yaşarlar. En yakın köyler ve ilçe merkezi yirmi beş otuz fersah uzaktadır.

Yılın belli zamanlarında köylüler buğdaylarını Volga'nın en yakın iskelesine taşırlar; bu iskele onlar için Kafdağı, Heraklas sütunlarıdır. Yılda bir defa da bazıları panayıra gider; dünya ile alışverişleri bundan ibarettir.

Kendi işlerinden başka tasaları yoktur; çıkarları başkalarının çıkarlarıyla hiç çatışmaz.

İl merkezinin seksen fersah ötede olduğunu bilirler. Ama oraya pek azı gitmiştir. Saratov'la Nijni'nin de oralarda bir yerde olduğunu da bilmez değillerdi; bir Moskova, bir Petersburg, daha ötelerde Fransızlar ya da Almanlar olduğunu bilirler, ama daha ötelerde artık ilk çağ insanları gibi onlar için de esrarlı bir âlem, ejderhaların, iki kafalı insanların, devlerin oturduğu bilinmez ülkeler başlar, daha ötede zifiri karanlıklar ve nihayet dünyayı sırtında taşıyan balık gelir.

Kendi köşelerine hemen hiç gelip giden de olmadığı için yeryüzünde olup bitenden haberleri olmaz. Tahtadan kapkacak satıcıları onlardan yirmi fersah uzakta otururlar ve dünyayı onlardan fazla bilmezler. Yaşayışlarını karşılaştıracak başka insanlar olmadığı için iyi mi kötü mü yaşadıklarını, zengin mi, fakir mi olduklarını bilmezler; kendilerinde olmayıp da başkalarında olan şeylerde gözleri yoktur.

Bu mutlu insanların inancına göre hayat olduğundan başka türlü olamaz, olmamalıdır; zaten herkes de onlar gibi yaşıyordur, başka biçimde yaşamak günahtır.

Birisi gelse de onlara başka biçimde çift sürmek, tohum ekmek, hasat yapmak, buğday satmak vardır dese dünyada inanmazlar. Böyle insanlarda ne diye tutku, heyecan olsun.

Herkesin olduğu gibi onların da dertleri, tasaları ve kusurları var: vergi, çiftlik sahibine verilecek pay, tem-

bellik, uyku düşkünlüğü. Ama bütün bunlar onlara ağır gelmez, heyecan vermez. Şu son beş yıl içinde birkaç yüz kişi arasında kaza ile değil, eceli ile bile ölen olmamıştı. Kazara birisi ihtiyarlıktan ya da müzmin bir hastalıktan ölecek olursa, herkes bu kadar garip bir olay karşısında şaşkına döner. Bununla beraber demirci Taras'ın hamamda kendi üstüne döktüğü sıacık sudan haşlanıp ölüm haline gelmesine ve soğuk sularla güç belâ ayılmasına hiç kimse hayret etmemişti.

Yalnız bir çeşit suç, bezelye, havuç ve turp hırsızlığı, köyde sık sık işlenir. Birgün iki domuz yavrusu ile bir tavuk kayboldu; bu olay bütün çevre halkını küplere bindirdi. Ama bu cüretli hırsızlığı herkes birgün önce oradan geçmiş, tahta kapkacak satıcılarına yükledi. Başka birgün de köprü başında bir hendeğin içinde bir adamı yatar buldular. Herhalde şehre giden işçi kafilelerinden ayrılmış kalmıştı.

Onu ilkin çocuklar gördü, korku içinde köye koştular. Hendekte korkunç bir yılan, bir canavar yatıyor diye bir yaygara kopardılar; sözde arkalarına takılmış, az kalsın küçük Kuska'yı yiyecekmiş.

Köyün en kabadayıları ellerine yaba, balta alıp cümbüf cemaat hendeğe gittiler. Yaşlılar:

— Nereye gidiyorsunuz? diyorlardı; çıldırdınız mı? Kendinizi o kadar güçlü mü sanıyorsunuz? Bırakın dokunmayın, zorunuz ne?

Ama köylüler gene gidiyorlar ve canavarın yattığı yere yüz elli adım kala türlü seslerle bağırmaya başlıyorlar; hiçbir cevap alamayınca duraklıyor, tekrar yürüyorlar.

Başını hendeğin kenarına dayayıp yatmış bir mujik görüyorlar. Yanıbaşında bir çanta, bir değnek, değneğe takılı çarıklar.

Köylüler de dokunmaya, ne de yaklaşmaya cesaret edemiyorlar. Kimi sırtını, kimi ensesini kaşıyor:

— Hey! Baksana! Kimsin sen? Adın sanın nedir? Ne istiyorsun?

Adamcağız başını kaldırmaya çalışıyor, çok yorgun ya

da hasta olduğu belli. Köylülerden biri onu yabasıyla dürtmeye kalkışıyor. Arkadaşları:

— Dokunma! diye bağırıyorlar. Allah bilir neyin nesidir? Bir şey söylemiyor. Belki de bir... Aman dokunmayın çocuklar.

Birçoğu da:

— Bırakın gidelim, diyor. Bu adam bizlerden değil. Ne olur ne olmaz; başımıza bir bela getirir.

Köye dönüyorlar, ihtiyarlara hendeğin içinde uzanıp yatmış, ağzından laf çıkmayan bir yabancı gördüklerini anlatıyorlar; ne yaptığını Allah bilir diyorlar.

Kulübenin önünde dirseklerini dizlerine dayayıp oturmuş ihtiyarlar, son hükmü veriyorlar:

— Madem ki buralı değil, dokunmamalı. Ne yaparsa yapsın. Zaten gitmemeliydiniz.

İşte Oblomov'un rüyasında birdenbire kendini bulduğu yer böyle bir ülkeydi.

Oradaki üç dört köyden biri Sosnovka, öteki Vavilovka idi; bu köyler arasında bir fersah uzaklık vardı. Bu iki köy Oblomov ailesinin babadan kalma çiftliği idi; ikisine birden Oblomovka deniliyordu. Oblomov'ların asıl çiftlikleri ve konakları Sosnovka'da idi. Oradan beş fersah ötede küçük Verhliovo köyü ve ona bağlı birkaç kulübe vardı. Bu köy önceleri Oblomov'larındı; ama çoktan beri başkalarının eline geçmişti.

Orasını zengin bir çiftlik sahibi satın almıştı; hiç gelip görmediği toprakları bir Alman kâhyaya bırakmıştı.

İşte birkaç kelime ile bu ülkenin bütün coğrafyası.

İlya İlyiç sabahleyin küçücük yatağında uyanıyor. Daha yedi yaşında. Kuş gibi hafif; keyfi yerinde. Ne sevimli şey! Pembe, tombul tombul yanakları öyle toparlak ki, haşarı bir çocuk mahsus ağzını şişirse o kadar olmaz. Dadısı başucunda uyanmasını beklemişti. Şimdi ayağına çoraplarını geçirmeye çalışıyor; çocuk bırakmıyor, türlü maskaralıklar ediyor, bacaklarını oynatıyor; dadı yakalamaya çalışıyor, sonra ikisi birden katıla katıla gülü-

yorlar. Nihayet dadı çocuğu ayağa kaldırabildi, yüzünü yıkadı, saçlarını taradı, annesinin yanına götürdü.

Oblomov rüyasında, çoktan ölmüş annesini görünce, sevinç ve sevgiyle ürperdi; uykuda olmasına rağmen kirpiklerinin arasından iki damla sıcak yaş süzüldü ve yanaklarının üstünde kaldı.

Annesi onu sıcak öpüşlere boğdu, sonra gözlerinde donukluk var mı yok mu diye çocuğuna dikkatli, endişeli gözlerle baktı; anlayıp dinledi; dadıya: «Rahat uyudu mu, gece hiç uyanmadı mı, ateşi var mıydı?» diye sordu. Sonra elinden tutup, onu Meryem'in önüne götürdü. Diz çöktü; oğlunu kolunun altına aldı, duanın sözlerini fısıldadı. Çocuk sözleri dalgın dalgın tekrarlarken açık pencereden bakıyor, odanın içine serin bir hava ile leylâk kokusu doluyordu. Çocuk odanın ortasında ansızın:

— Anne, bugün gezmeye gidecek miyiz? diye soruyor. Annesi başını Meryem'den çevirmeksizin duasını bitirmeye çalışırken çabuk çabuk:

— Evet, cicim, diyor. Çocuk duayı istemeye istemeye kekeliyor, ama annesi kendini bütün yüreğiyle duasına veriyor. Sonra babasına gidiyorlar; daha sonra da çay içiyorlar.

Kahvaltı sonrasında Oblomov, onlarda oturan seksenlik ihtiyar teyzesini görüyor; teyze iskemlesinin arkasında duran ve başı yaşlılıktan sallanan kocamış hizmetçi kızı durmadan tersliyor. Masada başkaları da var; babasının uzak akrabasından üç yaşlı kız. Onlarda misafir kalan annesinin kayınbiraderi, Çekmenev; yarı deli, züğürt bir beyzade. Daha birçok ihtiyar misafir.

Oblomov'ların evini dolduran bütün bu kalabalık İlya İlyiç'e saldırıyor, onu okşamalara pohpohlara boğuyor. Çocuk, zorla öptükleri yeri silmeye zor vakit buluyor.

Bu törenden sonra küçük beyzadeyi beyaz ekmeklerle, bisküitlerle, kaymaklarla tıkabasa doyuruyorlar.

Sonra annesi onu bir defa daha kucaklıyor, bahçeye, avluya, çayıra gezmeye götürüyor. Sert bir yüzle dadıya çocuğu yalnız bırakmamasını, atlardan, köpeklerden, teke-

den korumasını, evden fazla uzaklaşmamasını, hele büyük hendeğe hiç gitmemesini birer birer tembihliyor. Bu büyük hendek o tarafın en korkunç yeri idi ve çok kötü bir ünü vardı.

Bir gün orada bir köpek bulmuşlar; yabalarla, baltalarla üstüne giden köylülerden kaçtığı için ve dağlarda kaybolduğu için kuduz olduğuna hükmetmişlerdi. Leşleri bu hendeğe atarlardı; orası haydutların, kurtların, ne orada ne de dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş garip mahlûkların yaşadığı sanılan yerdi.

Çocuk annesinin sözlerini sonuna kadar dinlememiş, çoktan avluya fırlamıştı.

Sevinç dolu bir şaşkınlık içinde, hayatında ilk defa görüyormuş gibi, baba evini seyrediyor, dört yanında koşuyordu. Evin birçok eklentileri vardı. Giriş kapısı bir yana doğru göçmüş, dam ortasından çökmüş, ince bir yosunla örtülmüştü. Merdivenin tahta sahanlığı iyice gevşemiş; bahçe kendi haline bırakılmıştı.

İlya İlyiç evini saran ahşap balkona çıkmaya can atıyor; oradan dereye bakacak. Fakat balkon o kadar köhne ki yalnız hizmetçilerin çıkmasına izin veriliyor, ev sahipleri hiç ayak basmıyordu.

Annesini dinlemiyerek balkonun büyülü basamaklarına atılıyor; fakat dadısı sahanlıktan koşup yakalıyor.

O zaman çocuk yulaf ambarına kaçıyor, dik merdivene tırmanmaya kalkışıyor; dadı gene karşısına çıkıyor, güvercinliğe çıkmasına, ahıra girmesine ve hele, Allah esirgesin, hendeğe inmesine engel oluyordu.

— Ah, Yarabbi, ne çocuk! Ne yaramaz şey. Rahat duramaz mısın sen, küçük bey? Ne ayıp!

Dadının hayatı her gün, her gece telâşlı konuşmalarla geçerdi. Büyük sevinçlerden, büyük sıkıntılara düşer, bazan çocuk düşecek, burnunu kıracak diye ödü kopar, bazan çocuğun candan sarılışlarıyla içi açılır, bazan da «Büyüyünce bu çocuk ne olacak?» diye üzüntülere düşerdi. İhtiyarın yüreği hep bunlarla çarpardı. Kanını coşturan ve

uyuşuk ömrünü uzatan bu heyecanlardı; onlar olmasa belki çoktan söner giderdi.

Ama çocuk her zaman böyle yaramaz değildi; bazan birdenbire durgunlaşır, dadının yanında oturup küçücük kafasıyla olup bitenleri anlamaya çalışırdı. Gördükleri, duydukları gönlünün derinliklerine girer, onunla birlikte büyür, gelişirdi.

Güzel bir sabah; hava serin, güneş daha yükselmemiş. Evin, ağaçların, balkonun, güvercinliğin gölgeleri daha pek uzun. Bahçede, avluda insanı hülyaya, uykuya çeken serin köşeler var. Yalnız uzakta arpa tarlaları pırıl pırıl yanıyor. Güneşin parlattığı dere de gözleri kamaştırıyor. Çocuk soruyor:

— Niçin burası böyle karanlık da, orası o kadar aydınlık? Sonra niçin burası da aydınlık oluyor?

— Çünkü yavrum, güneş, ayı arıyor bulamayınca kederlenip somurtuyor; uzaktan bir gördü mü hemen yüzü gülüyor.

Çocuk düşünceli düşünceli çevresine bakıyor, su çekmeye giden Antip'i görüyor, arkasında kendinden on kat büyük bir gölge, fıçının gölgesi, ev kadar büyük; atınki ise bütün çayırı kaplıyor. Antip daha avludan çıkmadan gölge iki adımda tarlayı aşıp tepenin ardında kayboluyor.

Çocuk da kalkıp iki adım atıyor, bir adım daha atsa o da dağın arkasmda kaybolacak. Dağa koşmak, araba ne oldu diye bakmak istiyor. Kapıya kadar gelmişken pencereden annesinin sesi işitiliyor:

— Nine, nine! Çocuk güneşe çıktı, görmüyor musun? Sıcak başına vuracak, midesi bulanacak, iştahı kapanacak. Gölgeye götür onu. Böyle bırakırsan hendeğe kadar gidecek.

Nine çocuğu sahanlığa çekerek:

— Ah, seni yumurcak! diye mırıldanıyor.

Bu arada küçük İlya büyüklerin neler yaptığını, sabahları nasıl gözden geçirdiklerini hiç gözden kaçırmıyor. En küçük şeylere dikkatle bakıyor, ev hayatının türlü gelenekleri hafızasına silinmeyecek gibi yerleşiyor; yaş zekâ-

sı gördüğü canlı örneklerle besleniyor ve için için çevresindeki insanların hayatına benzer bir hayal hulyası kurmaya başlıyor.

Oblomov'ların evinde sabah saatlerinin boş geçtiği söylenemez. Mutfakta et ve sebze doğrayan satırların sesi köye kadar gider.

Hizmetçilerin odasından ince bir köylü kadının sesi çıkrığın hafif gürültüsüne karışır; yanık bir türkü mü söylüyor, ağlıyor mu, belli olmaz.

Antip, su dolu fıçısıyla avluya döner dönmez köylü kadınlar ve arabacılar ellerinde kovalar, testiler, leğenlerle dört yandan üstüne üşüşürler.

Yaşlı bir kadın un dolu bir leğen ve bir yumurta sepetiyle ambardan mutfağa geçer; aşçı pencereden ansızın Arapka'nın sırtına su atar. Zavallı Arapka ise bütün sabah mutfağın altında, gözleri pencerede ağzını yayıp kuyruğunu keyifli keyifli sallıyarak yiyecek beklemişti.

İhtiyar Oblomov da işsiz durmaz. Bütün sabah pencerenin önünde oturup avluda olup biteni inceden inceye gözetler. Avludan geçen bir köylüye bağırır:

Köylü efendisine bakmadan cevap verir:

— Bilenecek bıçakları içeriye götürüyorum.

— Peki, peki. Dikkat et de iyi bilesinler.

Sonra bir köylü kadına seslenir:

— Hey, bana bak! Nereden geliyorsun?

Kadıncağız durur, elini gözlerinin üstüne götürüp pencereye bakar:

— Mahzenden geliyorum, beyefendi; öğle yemeği için süt getiriyorum.

— Peki, peki. Dikkat et de dökülmesin.

— Ya sen Zaharka? Pis yumurcak, nereye koşuyorsun öyle? Üçtür görüyorum koştuğunu. Gir bakalım içeriye.

Zaharka içeriye girip tekrar uykuya dalar. İnekler otlaktan dönünce su içip içmediklerine ilk bakan odur. Pencereden bir köpeğin tavuklara saldırdığını gördü mü hemen bu kargaşalığın yatıştırılması için sert emirler verir.

Karısı da hiç işsiz durmaz. Saatlerce terzi Everka'ya küçük İlya'ya babasının eski gömleğinden nasıl bir ceket çıkaracağını anlatır. Tebeşirlerle modeli çizer ve Everka'nın kumaştan parça çalmamasına dikkat eder. Sonra hizmetçiler tarafına geçer; her hizmetçi kızın o gün ne kadar dantelâ yapacağını gösterir. Bu iş bitince, Nastasya İvanovna'yı, Stepanida Agopovna'yı ya da başka bir yaverini peşine takarak bahçede bir iş için dolaşmaya çıkar. Falan elmalar bakalım oldu mu? Dünkü olgun elmalar bakalım düştü mü? Şu ağacı aşılamak, bu ağacı budamak lâzım vesaire. Ama onun asıl işi, büyük derdi, yemeğin hazırlanmasıdır. Bütün ev halkı, ihtiyar teyze de dahil, bu önemli meseleyi görüşürdü. Herkes bir yemek teklif eder: tavuk çorbası şehriye çorbası, kırmızı salça, beyaz salça, işkembe. Her teklif üzerinde uzun boylu konuşulur, düşünülür; nihayet büyük hanım son sözü söyler ve karar verilir. Nastasya Petrovna ve Stepanida İvanovna sık sık mutfağa gönderilir, emirler hatırlatılır, yeni emir götürülür; şu ilâve edilsin, şu kaldırılsın. Aşçıbaşıya şeker, bal, şarap verirler, verilen her şeyin tam olarak kullanılıp kullanılmadığını da kontrol ederler.

Oblomovka'da yemek meselesi her şeyin üstündeydi. Yortular için semirtilen birsürü dana, çeşit çeşit kümes hayvanları. Her birini beslemek için ne hesaplar, tedbirleri İsim günlerine ve diğer aile törenlerine ayrılan hindiler ve tavuklar fındıkla beslenir; kazlar kesilmeden birkaç gün önce torbalar içinde asılıp dinlenmeye bırakılır Ne yiyecekler, ne reçeller, ne pastalar, ne turşular, ne içkiler yapılmazdı! Oblomovka'da öğleye kadar bütün ev halkı durmadan çalışırdı; karınca yuvasındaki gibi, hareketli, hummalı bir hayat.

Pazar ve yortu günleri bu çalışkan karıncalara tatil yoktur. Mutfakta bıçak sesleri büsbütün artar, köylü kadın ambardan mutfağa daha sık gider gelir; yumurta ve un miktarı iki katına çıkar. Kümeste her zamankinden fazla çığlıklar duyulur, kan dökülür. Mutfakta kocaman bir pasta hazırlanır; ev sahipleri bu pastayı ertesi güne

kadar bitiremezler; üçüncü, dördüncü günler pastanın artıkları hizmetçilere gönderilir. Cuma günü bayatlamış, kaymağı kalmamış son parça, Antip'e iltimas olarak ikram edilir. Antip istavroz çıkararak, bu garip, kaskatı hediyeyi kıtır kıtır yer bitirir. Nasıl bazı arkeologlar bin yıllık bir kap içinde buldukları kötü bir şarabı kokusuna falan bakmadan zevkle içerlerse o da pastanın tadına madına aldırış etmez, efendilerinin elinden gelmesine değer verir.

İlya İlyiç, bütün bunları, hiçbir şeyi kaçırmayan çocuk bakışlarıyla seyreder; gayretli, düzenli, sabah saatleri gözleri önünden geçer; nihayet öğle olur.

Yakıcı bir güneş; gökte bir tek bulut yok. Tam tepede hareketsiz gibi duran güneş kuru otları kavuruyor. Kımıldayan hiçbir şey yok. Hava olduğu yerde duruyor. Ne suda, ne ağaçlarda hiçbir kımıltı yok; kırların ve köyün üzerine derin bir sessizlik çökmüş, her şey ölü gibi. İnsan sesi bu boşluk içinde çok uzaklara gidebilir, her yerden aynı kuvvetle işitilebilir. Kırk elli metre uzaktan bir mayıs böceği vızıltısı duyuluyor. Sık otların arasından bir adam rahat rahat uyuyormuş gibi bir horultu geliyor.

Evin içinde de aynı ölüm sessizliği var. Öğle uykusu zamanı.

Çocuk babasının, annesinin, ihtiyar teyzesinin ve bütün ev halkının birer birer köşelerine çekildiklerini görür. Çekilecek yeri olmayanlar samanlığa, bahçeye gider, kimi sofada serinlemeğe çalışır, kimi de, tıkabasa yediği yemekten ve sıcaktan, düştüğü yerde kalarak, sineklere karşı yüzüne bir mendil örtüp uyur. Bahçıvan bahçesinde, fundalıkların gölgesinde, gürgenin yanında uzanır, arabacı da ahırda kestirir.

İlya İlyiç hizmetçi odasına bir gözatar; herkes, rasgele yere sıralar üstüne uzanmış; küçük sofada da yatanlar var. Başıboş kalan çocuklar avluda yerlerde sürünüp kumlarla oynuyorlar. Köpekler de yerlerine büzülüp yatmışlar; nasıl olsa hiçbir yabancının geleceği yok.

Evin bir ucundan öteki ucuna gidilebilir; bir hırsız gel-

se herşeyi toplar, bir arabaya doldurup götürebilir, ama Oblomovka'da hırsız yoktur.

Tıpkı ölüme benzeyen dayanılmaz bir uyku evi sarmış. Hiçbir yerde hayat izi yok. Yalnız her köşeden binbir çeşit horultu yükseliyor.

Bazan uyananlardan biri başını kaldırıyor, çevresine alık alık bakındıktan sonra öbür yanına dönüyor; ya da uykusu içinde gözlerini açmadan tükürüyor, ağzını şapırdatıyor, burnundan bir şeyler mırıldanarak horlamaya devam ediyor.

Bir başkası sanki değerli dakikalar kaybetmek korkusuyla durup dururken yattığı yerden fırlıyor, kvas testisine sarılıyor, içinde yüzen sinekleri kenara doğru üflüyor, içkinin üstünde o zamana kadar kımıldamadan duran sinekler, durumları iyileşiyor umuduyla çabalamaya başlıyorlar. Adam bir yudum içiyor, sonra yeniden kurşunla vurulmuş gibi yatağına yıkılıyor.

Çocuk bütün bunlara bakar. Yemekten sonra ninesiyle dışarıya çıkar. Hanımının sıkı tembihlerine ve kendi isteğine rağmen nine uykuya dayanamazdı. O da Oblomovka'yı kaplıyan bu salgına yakalanırdı.

İlkin çocuğu dikkatli gözlerle kollar, yanından ayırmaz, haylazlıklarına kızar; sonra hastalığın ilk alametleri belirince, çocuğa kapıdan dışarıya çıkması, tekeye dokunmaması, güvercinliğe, balkona çıkmaması için yalvarmağa başlar.

Kendi gölgede, sahanlığın, mahzenin eşiğinde, ya da çayırda oturmuş, çorap dokuyup çocuğu kolluyormuş gibi durur. Fakat azarlamaları gittikçe yumuşar, uykusu arasında başını sallıyarak: «Çıkacak, mutlaka balkona çıkacak; ya hendeğe de giderse!...» diye mırıldanır.

Sonra ihtiyarın başı önüne düşer, örgüsü elinden kayar, çocuğu görmez olur. Yarı açık ağızdan bir hırıltı duyulur.

Çocuk bu anı sabırsızlıkla beklemiştir, artık her istediğini yapabilir.

Dünyada kendi başınadır; hemen ayaklarının ucuna basarak kaçar, uyuyanların önüne giderek uyanmalarını,

tükürmelerini, rüyalarında konuşmalarını seyreder, sonra yüreği güm güm ederek balkona çıkar. Çatırdıyan tahtaların üstünde koşar, güvercinliğe tırmanır, bahçenin dibine kadar gider, peygamber böceklerinin vızıltısını dinler, uçuşlarına bakakalır. Otlar arasına gizlenen böceklerin seşlerine kulak verir, sessizliği bozan bu yaramazları arar bulur; bir peygamber böceğini tutar, kanatlarını koparır, ne hale geldiğini seyreder, ya da hayvanı bir saman çöpüyle ortasından deler, çöple birlikte nasıl uçtuğuna bakar. İşte bir örümcek! Bir sineğin kanını emiyor... Çocuk, nefesi kesilerek, düşmanın kolları arasında çırpınan, vızlıyan sineğe bakar bakar, nihayet zalimi de mazlumu da gebertir.

Sonra bir çukura girer, orada yetişen bazı kökleri kazıp çıkarır, soyar ve iştahla yer. Bu kökler ona annesinin verdiği elmalardan ve reçellerden daha tatlı gelir.

Kapıdan dışarı koşar; biraz uzaktaki küçük kayın ormanına kadar gitmeğe can atar; büyük yoldan gidecek yerde hendeği, çiti, çukurları aşacak olsa beş dakikada orada; ama korkuyor. Orası cinlerin, haydutların, korkunç hayvanların, yatağıdır.

Ah bu hendek! Oraya da bir gidebilse. Bahçeden yüz metre ötecikte. Çocuk hendeğin kenarına kadar gelir, korka korka içine doğru bir bakmak ister... Ama hendek hakkındaki türlü söylentiler birden hatırına gelir, korkuyla irkilerek kaçar ve titreye titreye ninenin kollarına atılır, ihtiyar kadıncağızı uyandırır.

İrkilerek kendine gelen nine, başındaki atkıyı düzeltir, kır saçlarını altına sokar ve sanki hiç uyumamış gibi yaparak bir İlyuşa'ya, bir efendisinin, hanımının pencerelerine ürkek gözlerle bakar, sonra titreyen elleriyle şişlerini dizleri üstündeki çoraba sokmaya başlar.

O sırada sıcak yavaş yavaş azalmaktadır; tabiatta her şey diriliyor gibidir; güneş ormana doğru inmiştir.

Ev de yavaş yavaş canlanmaya başlar; bir kapı gıcırdar; avluda ayak sesleri işitilir; samanlıkta birisi hapşırır.

Çok geçmeden mutfaktan bir hizmetçi çıkar; iki bük-

lüm, büyük bir semaveri taşımaktadır. Ev halkı yavaş yavaş çaya toplanır. Kiminin yüzü şişmiş, gözleri yaşarmış, kiminin yanağı ve şakağı üzerine yatmaktan kızarmış. Bir başkasının sesi de bir tuhaf olmuş. Herkes oflar, puflar, esner, kaşınır, gerinir, kendine gelmeye çalışır.

Yemekle uyku boğazlarını kurutmuştur. Bir düzine çay içerler gene de susuzlukları gitmez. Oflamalar, puflamalar devam eder; kızılcık şurupları, armut suları, kvaslar, türlü türlü içkiler içerler. Bazıları susuzluklarını gidermek için ilâçlara başvurur; hastalıktan beter bir belâdır bu susuzluk! Arabistan çöllerinde kaybolmuş bir kervanın susuz yolcuları gibi herkes öteye beriye koşuşur.

Çocuk, annesinin yanında, göz kulak kesilir: çevresini saran garip çehrelere bakar; uykulu, uyuşuk konuşmaları dinler. Gördüğü anlamsız şeylerin, duyduğu budalaca sözlerin hepsi ona hoş gelir.

Çaydan sonra herkes işine gider. Çocuk dere kıyısında gezer, ayağıyla küçük taşları suya iter. Bazan pencere kıyısında oturup dışarıyı seyreder: bir kedinin avludan koşa koşa geçmesine bir akbabanın uçmasına, başını sağa sola çevirerek, burnunu ileri uzatarak bakakalır. Tıpkı köpeklerin bazan pencereden, başlarını güneşe verip bütün gün geleni geçeni dikkatle süzmeleri gibi.

Annesi İlyuşa'nın başını dizlerine koyar; yavaş yavaş saçlarını tarar; yumuşaklıklarına hayran olur; Nastasya İvanovna'yı Stepanida Tihonovna'yı da hayran olmaya zorlar; onlarla İlyuşa'nın geleceği üstüne konuşur, onu kendi uydurduğu parlak bir destanın kahramanı yapar ve kadınlar İlyuşa'nın geleceğinde çuval çuval altın görürler.

Karanlık çökmeğe başlar. Mutfakta yeniden ateş yanmağa, bıçaklar işlemeğe başlar, akşam yemeğine hazırlık.

Hizmetçiler büyük bir kapıda toplanır: balalayka sesleri ve gülüşmeler işitilir. Köşe kapmaca oynanır.

Güneş ormanın arkasına süzülür, son ılık ışınları bir ateş şeridi gibi bütün ormandan geçer; çamların tepesini yaldızlar. Sonra ışınlar birbiri ardından söner; son ışın bi-

raz duraklar, sık dalları iğne gibi deler; sonunda o da kaybolur.

Şekiller silinmeye başlar; her şey ilkin boz, sonra siyah bir leke haline gelir. Kuşlar birer birer ötmekten kalır; çok geçmeden hiç sesleri çıkmaz olur. Yalnız birisi inat eder; dünyayı kaplayan sessizlik içinde zaman zaman tekdüze bir sesle öter; fakat bu ötüşün de arası gittikçe açılır, nihayet zayıf bir ötüşten sonra o da susar, yapraklar arasında bir silkinir ve uykuya dalar.

Ses seda kesilir. Yalnız cırcırın sesi her zamankinden daha fazla çıkar. Topraktan beyaz bir sis yükselir; çayırların, derenin üstünü kaplar. Derenin sesi yumuşar; biraz sonra o da son bir defa çalkanır ve kımıldamaz olur.

Havaya ıslak bir koku yayılır. Gökler karardıkça kararır. Ağaç kümeleri birer dev şeklini alır. Orman bir korku diyarı olur: ansızın duyulan bir çatırtı, yerini değiştiren bir devin ayakları altında kırılan dalların sesi gibi gökte parıldar; o sırada evin pencereleri de ışıklanır.

Şimdi artık tabiat ruhani bir sessizlik içindedir; insanın yaratıcı düşüncesi hızlanır; şiir dünyası zenginleşir, gönülde sevgiler daha ateşli, dertler daha acı olur. Kötü ruhlarda günahkâr düşünceler daha çabuk gelişir. Oblomovka ise bu saatte derin bir uykuya gömülür.

İlyuşa:

— Anne, haydi çıkıp gezelim, der.

— Çıldırdın mı sen? Bu saatte hiç gezmeğe gidilir mi? Bu ıslak havada. Ayakların üşür. Hem nasıl gideriz? Ormanda cinler cirit oynuyor şimdi; küçük çocukları alıp götürürler.

— Nereye götürürler? Nasıl şey bu cinler? Nerede otururlar?

O zaman annesi hayal çıkrığını alabildiğine işletir. Çocuk gözlerini açа kapıya dinler, dinler ve uyuya kalır. Nine gelir, onu annesinin dizinden alır, başını omzundan arkaya sarkıtarak yatağına götürür.

Oblomovka halkı yatağa girerken dualar, niyazlar başlar:

— Bugün de bitti; Tanrıya şükürler olsun. Rahat bir gün yaşadık. İnşallah yarın da bugün gibi geçer. Yarabbi çok şükür! Yarabbi çok şükür!

Rüya Oblomov'u çocukluğun başka bir devresine götürüyor:

Uzun bir kış gecesi... İhtiyar nine İlya'ya masal anlatıyor: uzak, çok uzak, meçhul bir memleket varmış; orada ne karanlık geceler, ne de dondurucu soğuklar olurmuş. Her gün türlü mucizeler görülür; derelerden ballar sütler akarmış. Bütün yıl hiç kimse birşeycikler yapmazmış; İlya İlyiç gibi zarif beyzadelerle dünya güzeli hanımlar bütün gün gönül eğlendirir dururlarmış. Orada her dilediğini yapan iyi yürekli bir peri otururmuş. Bu peri, herkesin alay ettiği saf, uysal, biraz kafadan sakat bir delikanlıyı korur, ona binbir hediye verirmiş. Delikanlı hiçbir iş görmez; doyasıya yer içer, güzel elbiseler giyermiş. Nihayet dünya güzeli Militrisa Kibiteyevna* ile evlenmiş... Çocuk kulak kesilmiş, masalı heyecanla dinliyor.

Nine, daha doğrusu masal geleneği, insanı hayattan ne büyük bir ustalıkla uzaklaştırıyordu! İlya İlyiç'in düşüncesi ve hayali ömrü boyunca bu uydurma dünyaların kölesi kalmıştır. Nine ona sâf Amelya'mn masalını, atalarımıza ve belki de bize karşı düşünülmüş olan bu acı ve kurnazca taşlamayı öyle rahat bir yürekle anlatırdı ki...

İlya İlyiç büyüyüp de bal ve süt akan ırmakların, iyi yürekli perilerin var olmadığını öğrendikten sonra ninesinin masallarını gülümseyerek dinler, fakat candan olmayan bul gülümseme gizli bir iç çekişiyle karışırdı. Peri masalları onun kafasında gerçekle öyle karışmıştı ki, bazan farkına varmadan niçin masalın hayat, hayatın da masal olmadığına üzülürdü.

Militrisa Kibiteyevna'yı düşünmekten kendini alamazdı; insanların gamsız, kasvetsiz, eğlenmekten başka bir şey yapmadıkları masal ülkesini özlerdi; bütün hayatınca içinde ocak üstünde yatmak, alınteriyle kazanılmamış elbise-

---

* Militrisa Kibiteyevna: Eski bir halk masalının kahramanı.

ler giymek, iyi yürekli perinin kesesinden yiyip içmek arzusu kalmıştı. Oblomov'un babası da, büyük babası da hep bu, yüzyıllar boyunca ninelerin, babaların kuşaktan kuşağa hiç değiştirmeden taşıdıkları masalları dinlemişlerdi.

Nine çocuğun hayaline başka bir resim çizmeğe başlıyor. Ona bizim Akhilleus'larla Odysseus'ların maceralarını, İlya Muromets'lerin, Dobrini Nikiticin'lerin, Alyoşa Popoviç'lerin, pehlivan Polkane'lerin, gezgin Koleçişte'lerin kahramanlıklarını, Rusya'yı nasıl dolaştıklarını, kâfirlerin sayısız ordularını nasıl darmadağın ettiklerini, bir dikişte bir testi şarap içerek nasıl içki yarışı yaptıklarını anlatıyor. Zalim haydutlar, uyuyan çar kızları, taş kesilmiş şehirler ve insanlar; nihayet bizim şeytanlar, cinler, periler, ruhlar, ejderhalar...

Nine bir Homeros sadeliği ve tatlılığı ile, her anlattığı şeye bir canlılık vermek gücüyle, çocuğun hafızasını ve hayalini Rus hayatının İlyada'sıyla dolduruyor; o İlyada ki, insanın, tabiatın ve hayatın tehlike ve sırlarıyla uyuşamadığı, orman şeytanlarının, hayvanlaşan insanların korkusuyla titrediği, etrafındaki tehlikeler karşısında Alyoşa Popoviç'e sığındığı, havada, suda, ormanda, çayırlarda heryerde mucizeler görüldüğü zamanlar, bizim destancılarımızın kafasından yoğrulmuştur.

O zamanlar insan hayatı güvensizlik ve korku içinde geçerdi. Kapısının eşiğini aşmak bile tehlikeli idi. Vahşi bir hayvan üzerinize saldırabilir, bir haydut sizi öldürebilir, insafsız bir Tatar her şeyi alıp götürebilirdi; ya da insan hiçbir iz bırakmadan ortadan kayboluverirdi.

Ansızın göklerde birşeyler olur, alev sütunları, ateş gülleri görülür; yeni bir mezarın üstüne nur iner yahut ormanda, elinde garip bir fenerle, gözleri pırıl pırıl parlayan bir adam karanlıkta, korkunç bir sesle gülerek dolaşırdı.

O zaman insanların da garip halleri varmış; bir adam yıllarca mutluluk içinde yaşar, sonra birdenbire tuhaf şeyler söylemeye, vahşi bir sesle bağırmaya, uykusunda gezinmeye başlarmış. Bir başkası hiç sebepsiz, kıvrana kıvrana

yere düşermiş. Bu olaydan biraz önce de bir tavuk horoz gibi bağırır, damda bir karga ötermiş.

Âciz insanoğlu dehşet ve hayret içinde çevresine bakar, hayalinde tabiatın ve kendi varlığının sırlarını açacak anahtarı ararmış.

Belki uykulu ve uyuşuk bir hayatın sonsuz sessizliği, hareketsizliği, maceraların, tehlikelerin, korkuların yokluğu, insanı gerçek hayatın ortasında bir hayal dünyası yaratmaya götürüyor ve işsiz düşüncesi bu hayal dünyasında istediği gibi at oynatıyor, ya da olanın bitenin nedenini onun dışında arayarak en tabii olayları, onlarla hiç ilgisi olmayan nedenlere bağlıyor.

Zavallı atalarımız hayatta yollarını el yordamıyla arıyorlardı; iradelerine ne büsbütün hakim olabiliyorlar ne de onu büsbütün serbest bırakıyorlardı. Ama gene de hayatın zorlukları ve tehlikeleri karşısında safça bir hayrete düşüyorlar ve bunların izahını tabiatın dilsiz ve belirsiz hiyerogliflerinde arıyorlardı.

Bir ölümün nedeni onlarca, bundan önceki ölünün evin kapısından çıkarken başının ayaklarından önce çıkmasıydı: bir yangının nedeni bir köpeğin üç gece pencerenin altında uluması idi. Bu yüzden ölülerin evden daima ayakları önde çıkmasına dikkat ederler, ama aynı yemekleri aynı oburlukla yerler; eskisi gibi ot üstünde uluyan köpeği döverler veya kovarlar; ama gene de çıranın kıvılcımlarını çürümüş döşemenin aralıklarına kaçırmaktan geri kalmazlardı.

Rus halkı bugün bile çevresindeki sert ve açık gerçeğe rağmen eski zamanların sihirli masallarına inanmayı sever. Belki daha çok zaman bu inançtan kurtulamayacaktır.

Ninenin anlattığı Altın Yaprağı, Ateş Kuşu hikâyelerini, esrarlı sarayın tehlikelerini ve gizli oda efsanelerini dinlerken çocuk kendisini kahramanın yerine koyar; kanı kaynar yahut tüyleri ürperir, ya da kahramanın felaketleriyle derde düşerdi. Hikaye ardından hikaye. Anlattıklarına biraz da inanan nine kendi masallarının heyecanına kapılır,

bazı parçaları bir sanatçı gücüyle canlandırarak anlatırdı. O zaman gözleri parlar, başı heyecandan yerinde durmaz olur, sesi, her zamankinden fazla yükselirdi.

Derin bir korkuya düşen çocuk, gözlerinde yaşlarla ninesine sarılırdı.

Gece yarısı mezarlarından çıkan ölüler, devlerin zindanlarında çürüyen insanlar, kesilen ayağını diyar diyar aramaya çıkan tahta ayaklı ayı... Çocuk bunları dinlerken saçları dimdik olur, hayalgücü kâh donar kalır, kâh alabildiğine işlemeye başlardı; içine hem acı, hem tatlı duygular dolar, sinirleri birer tel gibi gerilirdi.

Nine ayının sözlerini heybetli bir eda ile tekrarlardı:

«Gıcırda, gıcırda odun bacağım; kasabalardan geçtim, köylerden geçtim; bütün kadınlar uykuda, bir tek kadın uyumuyor, benim postumun üstünde oturuyor, benim etimi pişiriyor, benim yünümü eğiriyor.» Nihayet ayı kulübeye girip de ayağını çalanı yakalamaya çalışırken, çocuk artık dayanamaz titreye titreye çığlıklar koparark ninesinin kollarına atılır, korkudan ağlar, sonra ayının pençelerinde değil, ninesinin yanında olduğu için sevincinden gülerdi.

Çocuğun düşüncesi garip hayaletlerle doluydu. Korku ve hüzün, ruhuna yıllarca hatta belki de ömrü boyunca hâkim oldu. Çevresine hep küskün küskün bakar, hayattaki herşeyi sıkıntılı, eziyetli görürdü. Aklı fikri hep o Militrisa Kibiteyevna'nın yaşadığı, bedava yiyip içmenin, giyinip kuşanmanın mümkün olduğu tehlikesiz, dertsiz, kaygısız masal ülkesindeydi.

Oblomovka'da masallar yalnız çocuklar için değildi; büyükler de ömürleri boyunca onların etkisi altındaydılar. Evde ve köyde, efendisinden, hanımından iri yarı demirci Taras'a kadar herkes karanlık gecelerde belirsiz bir korkuya düşerdi. Her ağaç bir dev olur, her çalının arkasına bir haydut saklanırdı. Kapanan bir pancurun sesini, ocakta rüzgârın ulumasını işitince kadın erkek, çoluk çocuk hep birden sapsarı kesilirdi. Epifani'de hiç kimse akşam saat ondan sonra kapıdan dışarı çıkmazdı, Paskalya gecesi, cin korkusundan kimse ahıra gidemezdi.

Oblomovka'da hortlaklara, çarpılmalara inanılmayan yoktu. Bir yulaf demeti tarlada oynamaya başladı deseler, hepsi birden inanıverirdi. Koçlardan birinin koç değil, başka bir şey olduğu, Marfa'nın yahut Stepanida'nın cadı olduğu söylense herkes koçtan da, Marfa'dan da korkardı. Kazara biri çıksa da koç ne diye başka bir şey olsun, yahut Marfa niçin cadı olacakmış diye sorsa, Oblomovka'nın mucizelere inancı o kadar sağlamdı ki, herkes bu şüpheciye düşman kesilirdi.

Oblomov sonraları dünyada herşeyin pek basit olduğunu, ölülerin mezarlarından çıkmadıklarını, dev cüsseli insanların eninde sonunda panayırlarda halka gösterildiğini, haydutların hapse atıldığını gördü; ama hortlaklara inanmaz olduktan sonra bile içinde bir korku ve kasvet perdesi kaldı. İlya İlyiç canavarlardan hiçbir kötülük görmediği gibi dünyada hiç de öyle büyük dertler sıkıntılar geçirmedi; ama yine de her an korkunç bir şeyler olacak kuruntusuna kapılır ve korkuya düşerdi. Hâlâ bugün bile karanlıkta ruhuna işlemiş olan korku canlanıverirdi; ertesi sabah gerçi bu korkusuna gülerdi; ama gece olunca yine ürpermekten kendini alamazdı.

Oblomov rüyada kendini on üç, on dört yaşlarındaki halinde gördü. Oblomovka'dan dört beş fersah uzakta Verhlyova köyünde okuyordu. Okulun müdürü Ştoltz, çiftliğe bakan bir Almandı; o bölgenin zengin çocuklarını okutmak için küçük bir yatılı okul açmıştı. Oğlu Andrey Oblomov'la hemen bir yaştaydı. Bir başka çocuk daha vardı; bu çocuk hemen her zaman hastaydı, pek iyi okuyamıyordu. Bütün çocukluğunu gözleri, kulakları sarılı geçirmişti; hep büyük annesinden ayrıldığı, yabancılar, katı yürekli insanlar arasında yaşadığı, kimsenin onu okşamadığı, sevdiği çörekleri yapmadığı için gizli gizli ağlardı. Okulda bunlardan başka çocuk yoktu.

Oblomov'un anası, babası istemeye istemeye sevgili yavrularını okutmaya karar vermişlerdi. Tabii ağlayıp sızlamalar, bağırıp çağırmalar oldu. Ama İlya İlyiç sonunda

Ştoltz'un eline düştü. Ştoltz, Almanların çoğu gibi düzenli, işsever ve sert bir adamdı.

Oblomovka Verhyova'dan ancak elli fersah uzakta olmasaydı İlyuşa bu Alman'dan birçok şeyler öğrenebilirdi; ama Oblomovka'nın çekiciliği, gelenekleri, yaşayış tarzı, vaktiyle Oblomov'ların çiftliği olan Verhlyova'ya kadar uzanıyordu. Orada Ştoltz'un evinden başka herşeye aynı ezeli tembellik, saflık sessizlik ve durgunluk işlemişti. Çocuğun yüreği ve kafası, kitap okumaya başlamazdan önce o hayatın etkisiyle yoğrulmuştu. Kimbilir, çocuk ruhu ne kadar erken gelişmeğe başlıyor? Kimbilir bir çocuğun kafasında ilk düşünceler, ilk kavrayışlar ne zaman doğuyor?

Belki de bir bebek; daha konuşmayı ve yürümeyi bilmezden önce, büyüklere boş gibi görünen sabit gözlerle çevresine alık alık bakarken, olup bitenlerin anlamını seziyor, bunlar arasında anlamadığı ve anlatamadığı birçok ilişkiler görüyor. Belki İlyuşa, çevresinde olup bitenleri çoktan anlamıştı; babasının kadife pantolonunu. pamuklu kahve rengi ceketini giyerek, elleri arkasında işsiz güçsüz bütün gün odanın içinde dolaştığını, enfiye çekip burnunu temizlemekten başka birşey yapmadığını, annesinin kahveden çaya, çaydan kahveye koşmaktan başka işi olmadığını, yulafın, buğdayın hesabına bakmadan, tembel işçileri işe sürmeyen babasının mendilini hemen bulamadılar diye evin altını üstüne getirdiğini görmüştü. Çocuğun düşüncesi belki de pek erkenden, çevresindeki büyüklerin dünyanın en iyi hayatını yaşadıkları yargısına varmıştı; varmayıp da ne yapacaktı?

Oblomovka'da büyükler nasıl yaşıyordu? Acaba niçin yaşadıklarını bir an olsun düşünmüşler miydi? Tanrı bilir. Düşünseler de bu soruya ne karşılık verirlerdi? Herhalde hiç karşılık vermezlerdi? Herşey o kadar basit o kadar açıktı ki! Yaşamanın güç olacağı, bazı insanların dertten, kaygıdan bunalacağı, ömürlerinin bitmez tükenmez çalışmalar içinde geçeceği hatırlarına bile gelmezdi.

Oblomovka'lılar gönül acılarına da pek inanmazlardı; hayatın uzak bir amaç peşinde koşmakla geçebileceğine akıl

erdiremezlerdi; taşkın duygulardan nefret ederlerdi; başkalarının vücutları içlerini kemiren ruh ateşiyle hızla yana dursun, Oblomovka'da oturanların ruhları rahat vücutlar içinde durgun ve sakin bir hayat sürüyordu.

Hayat onları başkaları gibi vakitsiz kırışıklar ile, sıkıntılarla, insanı altüst eden ruh bunalımlarıyla sarsmıyordu.

Bu iyi insanlar hayatı zaman zaman hastalık, para kaybı, kavga, bazan da iş gibi tadsız olaylarla bozulan bir dinlenme ve uyuşukluk ülkesi olarak görüyorlardı.

İşe, atalarımızın günahlarının bir cezası diye katlanıyor, onu bir türlü sevemiyor, ondan elden geldiği kadar kaçınıyorlardı; düşüncelerine göre doğrusu da bu idi. Gam, kasavet nedir bilmiyorlar, zihinlerini derin fikir ve ahlâk sorunlarıyla yormuyorlardı. Onun için sağlıkları, keyifleri her zaman yerinde idi ve uzun yaşıyorlardı. Kırk yaşında erkekler hâlâ birer delikanlı gibiydi. İhtiyarlar güç, acılı bir ölümle pençeleşmiyor, uzun uzun yaşadıktan sonra farkına bile varmadan yavaş yavaş sönüyor, rahat bir son nefesle ölüyorlardı. Tevekkeli değil, eski insanların daha sağlam olduğunu söylerler. Eskiden bir çocuğa hayatın ne olduğu erkenden anlatılmaz, yaşamanın çileli, çetin bir iş olduğu düşüncesi verilmezdi; çoçuğu kitaplarla yormazlardı. Çünkü kitaplar türlü sorunlar çıkarır, bunlar da insanın yüreğini, kafasını kemirir, hayatı kısaltırdı. Yaşama düzeni çoktan ve herkes için kurulmuş bitmişti; bu düzeni insana anası babası öğretirdi; onlar da bunu büyük babalarından, büyük babaları da büyük babalarından hazır olarak almışlar, onu Vesta'ların ateşi gibi hiç değiştirmeden, kutsallığına leke sürmeden korumağa andiçmişlerdi. İlya İlyiç'in babasının zamanında Oblomovka'da yapılan şeyler çok eskilerde neyse gene oydu, belki hâlâ da odur.

Böyle olunca ne diye sıkılsın, eziyet çeksinler? Öğrenilecek, peşine düşülecek ne vardı? Hiçbir şeye ihtiyaçları yoktu. Hayat uslu bir ırmak gibi akıp gidiyordu: yapılacak şey kıyıda oturup, birer birer herkesin başına gelen kaçınılmaz olayları seyretmekti.

Oblomov'ların ve yakınlarının hayatlarında olay denebilecek balşıca üç şey vardı: doğum, evlenme, ölüm. Uyuyan İlya İlyiç'in hayalinden bu üç olay birer resim gibi geçti. Bunların arkasından kimi sevinçli, kimi kasvetli, alaca bulaca küçük törenler, vaftizler, isim günleri, aile toplantıları, ziyaretler, tebrikler, taziyetler, gözyaşları, gülümsemeler. Bütün bunlar ince bir dikkat, vakar ve ağırbaşlılıkla yerine getiriliyordu. Türlü hallerde aile çehrelerinin aldıkları ifade, herkesi saran telaş Oblomov'un gözü önüne geldi. En nazik görücülük işlerinde, en parlak düğünlerde, isim günlerinde herşey geleneğe uygun biçimler içinde hiçbir aksama olmadan başarılırdı. Oblomovka'da hiç kimse hiçbir zaman misafirlerin oturacakları yer, verilecek yemek, bayramlarda yapılacak ziyaretler, gözetilecek adetler bakımından en küçük bir hataya düşmemişti.

Çocuk büyütmede neler neler bilmezler? Burada anaların kucaklarında taşıdıkları veya elinden tutup gezdirdikleri tostoparlak, kıpkırmızı çocuklara bakmak yeter. Çocukların tombul, gürbüz, gül gibi olmaları Oblomovka'lıların başlıca kaygıları idi.

Dokuz martta kuş biçiminde pasta yapmadıkça ilkbaharı gelmiş saymazlardı. Böyle bir şeyin ihmal edilmesi mümkün müydü?

Bütün hayatları, bilgileri, sevinçleri ve kederleri bu türlü şeylere bağlıydı. Bunların dışında her türlü kaygıdan, dertten uzaktılar; başka sevinçleri yoktu; hayatlarını, yüreklerini ve kafalarını durmadan besleyen bu olaylar bütün hayatlarını dolduruyordu.

Heyecandan nefesleri kesilerek bir töreni, bir şöleni beklerler; sonra vaftiz ettikleri, evlendirdikleri ya da gömdükleri insanı ve hayatını toptan unuturlar, tekrar her zamanki uyuşukluğa dalarlardı. Bu uyuşukluktan da onları ancak yeni bir isim günü, yeni bir düğün kurtarırdı.

Bir çocuk doğar doğmaz ananın, babanın ilk işi, geleneğin istediği bütün törenleri hiçbir şey ihmal etmeden yerine getirmek ve vaftizden sonra bir ziyafet vermekti; ondan sonra ancak bebeğe özenle bakmaya başlarlardı. Anne ve

çocuğun ninesi işe girişirler, gürbüz bir çocuk yetiştirmek, onu soğuktan, nazardan ve daha başka kötülüklerden korumak tek amaçları olurdu. Çocuğun her zaman güler yüzlü olmasına, bol bol yemesine çok dikkat ederlerdi.

Çocuk erginliğe ayak basıp da ninesinden ayrıldı mı hemen annesi kendisine kıpkırmızı, tostoparlak bir eş aramak hevesine düşerdi.

Tekrar törenler, ziyafetler ve sonunda düğün günleri gelir çatardı; hayatlarının bütün heyecanı işte bundan ibaretti.

Sonra tekrar aynı terane. Yeni doğan çocuklar, yeni törenler, yeni şölenler ve dekoru biraz değiştiren cenaze töreni. Ama bu değişme uzun sürmezdi: gidenlerin yerini gelenler tutar, çocukları olur ve böylece hayat hep aynı minval üzerine sürer gider ve hiç farkına varılmadan mezarın tam yanıbaşında biterdi.

Gerçi zaman zaman daha başka kaygıları da olurdu, fakat Oblomovka halkı bunları çok defa kahramanca bir uyuşuklukla karşılardı; dertler, başları üzerinde biraz dolaştıktan sonra, tıpkı bir duvarda konacak yer bulamayan, boşuna kanat çırptıktan sonra uzaklaşan kuşlar gibi uçup giderdi. Meselâ birgün evin bir tarafındaki balkon ansızın çökümüş ve bir tavuk civcivleriyle birlikte yıkıntı altında kalmıştı. Antib'in karısı Aksinya da örtüsü ile balkonun altında bulunuyordu, ama bereket versin o sırada biraz yün almaya eve gitmişti. Evde kıyametler koptu, büyük küçük herkes o yana koşuştu. Dehşet içinde idiler: ya kazara, tavuklarla, civcivlerin yerine hanımefendiyle İlya İlyiç balkonun altında gezinselerdi.

Nasıl oldu da bunu önceden düşünmediler diye birbirlerini aazrlıyorlardı. «Sen ne diye bana hatırlatmadın?», «Sen niçin gereken emirleri vermedin?», «ya sen niçin tamir etmedin?»

Herkes bir gün evvel balkonun bu kadar zaman nasıl dayandığına hayret ederken, bugün de nasıl olup da çöktüğüne şaşıyordu.

Tamir işleri üzerinde uzun uzun görüşüldü, konuşul-

du; Kuluçka ile civcivlere vahlanıldı, sonunda yavaş yavaş herkes geldiği yere döndü ve İlya İlyiç'in balkona yaklaşmaması için sıkı emirler verildi.

Üç dört hafta sonra Andriuşka'ya, Petruşka'ya ve Vaska'ya, düşmüş keresteleri, kütükleri yoldan kaldırıp ambara götürmeleri söylendi. Keresteler, kütükler ilkbahara kadar oldukları yerde kaldı.

İhtiyar Oblomov, pencereden onları her gördükçe tamir işini düşünmeye başlardı. Doğramacıyı çağırır, acaba balkonu yeniden mi yapsak, yoksa kalan kısmı da yıksak mı diye sorardı. Sonunda marangozu evine gönderir,

— Haydi sen git de ben bir düşüneyim, derdi.

Bu hep böyle sürdü gitti. Birgün ya Vaska ya Motka efendisine geldi, bir haber verdi. O sabah balkonun sağlam tarafına çıkmış, bakmış ki, köşeler duvardan iyice ayrılmış, ha çöktü, ha çökecek.

O zaman doğramacı son bir konuşmaya çağrıldı ve konuşmanın sonucunda balkonun yıkılmamış tarafını çöken tarafın keresteleriyle desteklemeye karar verildi ve bu karar ayın sonlarına doğru yerine getirildi.

İhtiyar Oblomov karısına:

— Bak, gördün mü, balkon yepyeni oldu? diyordu. Fadat kütükleri öyle güzel koymuş ki, tıpkı saray sütunları gibi mükemmel oldu; daha çok zaman dayanır.

Bu arada ihtiyara, büyük kapıyı ve merdiveni de fırsat gelmişken tamir edelim dediler. Basamakların arası öyle açılmıştı ki, değil kediler, domuzlar bile aralarından geçip mahzene gidebiliyordu.

İlya İvanoviç bu işi ciddiye almış gibi:

— Evet, evet, doğrudur, bu iş yapılmalı, der ve hemen basamaklara bir göz atmaya giderdi.

Merdivenleri ayağıyla bir beşik gibi sallıyarak:

— Sahi öyle, baksanıza ne kadar gevşemiş.

Oradakilerden biri:

— Evet ama yapıldığı zaman da böyleydi, deyince, Oblomov:

— Doğru, sallanıp da ne olacak? Tevekkeli değil, on

altı yıldır tamir görmeden dayanıyor. Luka ne güzel de yapmış... Ah! işte doğramacı o idi... Öldü. Allah rahmet eylesin. Nerede eski doğramacılar, şimdikilerin elinden böyle iş çıkar mı!..

İhtiyar Oblomov bırakır giderdi, dediklerine göre merdivenler hâlâ sallanır ve bir türlü çökmezmiş. Doğrusu, bu Luka gerçekten iyi doğramacıymış!

Oblomov'lara o kadar da haksızlık etmeyelim: işlerin bozuk gittiği zamanlar telâşa düştükleri, kızdıkları, kımıldadıkları olurdu. Nasıl olur da bu iş bu kadar ihmâl edilirdi? Hemen tedbir almak gerekti. Bazan her şeyi bırakır sebze bahçesindeki küçük köprünün tamirinden, yıkılan bir çitten giren hayvanların ağaçlara zarar vermemesi için bahçenin bir tarafına yapılacak engelden sözederlerdi. Hattâ İlya İlyiç'in babası bir gün bahçede dolaşırken o kadar ileri gitti ki, ahlaya oflaya kendi elleriyle topraktan çiti kaldırdı ve bahçıvana, bunu iki tarafından desteklemesini emretti. Beyefendinin bu işgüzarlığı sayesinde çit bütün yaz dayandı, kışın kardan yıkılmasaydı daha da dayanacaktı. Antip atı ve fıçısıyla sebze bahçesine yuvarlandıktan sonra köprüye üç yeni kereste çakacak kadar gayrete geldiler. Daha Antip'in yaraları iyileşmeden köprü yepyeni gibi olmuştu. İneklerle keçiler bahçeye yapılan çitin çökmesinden pek fazla yararlanamamışlardı. Frenk üzümlerini iyice budamaya ve onuncu ıhlamur ağacının kabuğunu kemirmeye vakit bulamadan çitin doğru dürüst yapılması ve hendek kazılması emredilmişti. Bu sayede elma ağaçlarına kadar varamadılar. Suçüstü yakalanan iki inekle bir keçiye de esaslı bir dayak attılar.

Oblomov rüyasında baba evinin karanlık büyük salonunu, üstleri örtülü eski koltukları, geniş ve katı divanı, gök mavisi sediri ve büyük meşin koltuğu gördü.

Uzun bir kış akşamı başlıyor. Annesi sedirde, bir ayağını kıvırıp üstüne oturmuş, sakin sakin bir çocuk çorabı örüyor; kâh esniyor, kâh şişiyle başını kaşıyor. Nastasya İvanovna'yla Pelagea İgnayevne de yanı başında oturmuş, İlyuşa'ya, babasına ya da kendilerine bayramlık bir şeyler

dikmeye dalmışlar. Babası, keyfi yerinde, elleri arkasında odayı bir aşağı bir yukarı arşınlıyor; zaman zaman meşin koltuğa çöküyor, sonra yeniden kendi ayak seslerine kulak dikerek dolaşmaya başlıyor. Arasıra enfiye çekiyor, burnunu temizliyor, tekrar çekiyor. Odayı tek bir büyük mum aydınlatıyor: bu tek mum bile yalnız sonbahar ve kış akşamları içindir. Yaz akşamları herkes gün ışığıyla birlikte yatmanın ve kalkmanın kolayını arardı: hem âdet yerini bulsun hem de iktisat olsun diye. Oblomov'lar çiftlikte yapılmayan, dışardan alınan nesneler üzerinde son derece cimriydiler. Bir misafiri ağırlamak için kocaman bir hindiye, bir düzine piliçe kıydıklar halde çöreğe biraz fazla üzüm koymaya razı olmazlar, misafir bardağına kendi kendine şarap dökmeye kalkınca sapsarı kesilirlerdi. Böyle bir israf zaten pek az görülürdü, ancak ahlâkı bozulmuş, itibarını kaybetmiş bir adam böyle bir günah işleyebilirdi; böyle bir misafire de kimse kapısını açmazdı. Yooo, orada bu çeşit gelenekler yoktu; bir misafir üç kez ısrar edilmeden bir şeyi nasıl kabul edebilirdi?

Bir yiyecek ya da bir içki bir defa ikram edildi mi misafirin kabul etmemesi beklenirdi.

Her misafir için iki mum yakılmazdı: mum şehirden para ile satın alınır ve her satın alınan eşya gibi evin hanımı tarafından kilit altında saklanırdı. Mum dipleri dikkatle sayılır ve bir tarafa konurdu. Oblomovka'da kimse para harcamayı sevmezdi, zaruri masraflar için gerekli olan para bile istemeye istemeye çıkarılır, aşırı bir para ise dünyada verilmezdi. Her büyük masraf iniltiler, homurtular, küfürlerle karşılanırdı. Oblomovlar para harcamaktansa birçok tatsız şeylere katlanmaya, hatta onları hoş görmeye razı olurlardı.

İşte onun için salondaki divan yıllardır leke içinde, İlya İvanoviç'in meşin koltuğu da yalnızca sözde meşindi. Gerçekte koltuktan kalan ipler ve örgülerdi. Yalnız arkasında bir parça meşin kalmış, üst tarafı aşınıp gideli beş yıl olmuştu. Belki gene aynı nedenle büyük kapı yana yatmış, merdivenler yerinden oynamıştı. Ne kadar gerekli olur-

sa olsun herhangi birşey için iki yüz, üç yüz, beş yüz rubleyi birden vermek onlara bir çeşit intihar gibi gelirdi.

Genç bir komşularının Moskova'da düğünü için üç yüz rubleye bir düzine gömlek, yirmi beş rubleye bir çift ayakkabı, kırk rubleye bir yelek aldığını duyunca, İlya İlyiç'in babası haç çıkarmış ve dehşet içinde: «Böyle bir hovardayı hapse tıkmalı» demişti. Oblomovlar sermayenin çabuk devir yapması, verimin artması ve ürünlerin değişimi gibi ekonomik olaylara tamamen kapalı idiler. Bu temiz yürekli insanlar sermaye kullanmakta tek bir yol biliyor ve uyguluyorlardı: sermayeyi sandıkta saklamak.

Ev halkı ve gedikli misafirlerin salondaki koltuklarda türlü türlü oturuşları vardı. Aralarında derin bir sessizlik hüküm sürerdi; biribirlerini görmedikleri gün yoktu; fikir hazineleri çoktan bitmiş tükenmişti. Dışardan havadis geldiği de pek olmazdı.

Ses seda işitilmezdi; yalnız İlya İvanoviç'in ağır, yerli pabuçlarının gürültüsü, kılıfının içindeki duvar saatinin sağır tiktakı, Pelagea İgnetyevna'nın ya da Nastasya İvanovna'nın dişleri veya elleriyle kopardığı ipliğin sesi derin sessizliği bozardı...

Böylece yarım saat geçer, sonra biri haykırır gibi esner ve ağzı üstünde haç çıkararak: «Yarabbi, çok şükür!» der. Sonra yanındaki da esner, sonra bir başkası sanki bir buyruğa uyar gibi, ağzını yavaş yavaş açar, böylece bu salgın nefes oyunu herkese geçer, gözlerinden yaş gelinceye kadar esneyenler olur.

İlya İvanoviç bazan pencereye gider, dışarıya bakar ve hayretle:

— Saat daha beş, her taraf kararmış!

Birisi söze karışır:

— Evet, bu mevsimde hep böyle karanlıktır; geceler uzamaya başlıyor.

Baharda günler uzayınca gene herkes şaşar ve sevinir. Ama bu uzun günlerin ne işlerine yaradığını sorarsanız kimse cevap veremez.

Yeniden bir sessizlik.

Birisi kalkar, mumu temizleyeyim derken söndürüverir, herkeste bir ürperme. Birisi mutlaka:

— Vakitsiz bir misafir gelecek, der.

Bu da bazan bir konuşma konusu olur. Evin hanımı:

— Kim olabilir, der; Nastasya Fadeyevna olmasın? Keşke o olsa; ama o olamaz ki. Bayramdan önce gelmez. Öyle göreceğim geldi ki... Ne güzel kucaklaşır, ağlaşırdık; sabah duasına, öğlen duasına beraber giderdik. Ama ben onunla nasıl yarış ederdim? Ben daha gencim ama onun kadar dayanamam.

İlya İvanoviç:

— Dur bakalım, ne zaman gitmişti? diye sorar. İlyas gününden sonra galiba.

— Hiç olur mu, İlya İvanoviç. Hep böyle karıştırıyorsnuz. Gül yortusuna bile kalmamıştı.

— Piyotr bayramında buradaydı gibi geliyor bana.

— Sen hep böylesin. İşte; bir tartışmaya girdin mi, rezil olursun.

— Piyotr bayramında buradaydı elbette. Sever diye mantarlı böbrekler yapmıştık.

— Canım, o Mariya Onisimovna'ydı: mantarlı böreği seven odur. Nasıl hatırlamıyorsun, hayret ediyorum! Hem Mariya Onisimovna da İlyas gününe kadar değil, Prohor-Nihanor gününe kadar kalmıştı.

Oblomovlar zamanı hiç günlerle, aylarla ölçmez, bayramlara, mevsimlere, aile ve ev olaylarına başvururlardı.

Bu belki, Oblomov'dan başka herkesin ayları ve günleri karıştırmasından ileri geliyordu.

Bozulan İlya İvanoviç susar ve herkes tekrar uyuklamaya dalar. Annesinin arkasına yaslanan İlyuşa'nın gözleri kapanır, bazan da uyuyakalırdı.

Bir süre sonra misafirlerden biri derin bir ah çekerek:

— Evet, Mariya Onisimovna'nın kocası Vasiliy Fomiç ne kadar sağlam bir adamdı. Allah rahmet eylesin, gene de öldü. Altmış yaşına bile varmadı. Oysa yüz yıl yaşayacak derdiniz.

Pelagea İvanovna içini çekerek:

— Vademiz yetince hepimiz öleceğiz, Tanrının emri. Ölen ölüyor, ama Hlopov'lar çocukları vaftiz etmeye vakit bulamıyorlar. Ama Andreyevna bir tane daha doğurmuş; altıncısı.

Evin hanımı:

— Böylesi yalnız Anna Andreyevna'ya mahsus değil ya, dedi. Hele, bir kardeşi evlensin, çocukları olmaya başlasın da sen o zaman gör. Çocuklar da bir yandan büyüyor, nerede ise evlenecek çağa gelecekler. Kızlar koca bekliyor, nerede bulacaklar? Zamanımızda herkes çeyiz istiyor, hem de peşin para...

İlya İvanoviç konuşanlara yaklaşarak:

— Neden söz ediyorsunuz? diye sorar.

— Diyorduk ki...

Ve herşey yeniden anlatılır. İlya İvanoviç, ciddi bir eda ile:

— Hayat bu, hayat; kimi ölür, kimi doğar, kimi evlenir. Biz de boyuna yaşlanıyoruz. Değil yıllar, günler bile birbirine benzemiyor. Ne iştir bu. Keşki bugün tıpkı dün gibi, dün de tıpkı yarın olsa, ne güzel olurdu... İnsan düşündükçe kötü oluyor...

Odanın köşesinden biri uykulu bir sesle:

— İhtiyarlar yaşlanıyor, gençler büyüyor, der.

Evin hanımı ciddi ciddi:

— İnsan Allahına dua edip oturmalı, başka şey de düşünmemeli.

İvan İvanoviç daha fazla felsefe yürütmekten çekinerek:

— Doğru, doğru, der.

Tekrar odada aşağı yukarı gezinmeye başlar.

Tekrar uzun bir sessizlik; yalnız gidip gelen iğnenin çektiği ipliğin sesi işitilir. Zaman zaman evin hanımı sessizliği bozar:

— Evet, dışarısı karanlık, der. İnşallah yılbaşında bizimkiler gelir de ev şenlenir; akşamların nasıl geçtiğini farketmeyiz. Hele Malanya Petrovna da gelse ne eğleniriz! Neler yapmaz o! Fala bakarken ne diller döker... Bizim

kızların akıllarını başlarından alır. Ne oyunlar da bulur... Eşi yoktur doğrusu.

— Hem tam bir salon kadını. Hatırlıyor musunuz, iki yıl önce dağda kayalım diye tutturmuştu? Luka Saviç'in başı yarılmıştı?

Birden herkes canlanır; Luka Saviç'e bakar, kahkahalarla gülerlerdi.

İlya İvanoviç gülmekten katılarak:

Nasıl oldu bu iş. Luka Saviç? Anlatsana bize

Gülüşmeler uzar, uyanan İlyuşa da kahkahayı basar. Luka Saviç utanarak:

— Ne anlatayım canım; hep Aleksey Naumıç'ın uydurmaları. Hiçbir şey olmadı.

Hepsi bir ağızdan:

— Ne? Nasıl birşey olmadı? Hepimiz orada idik, gözlerimizle gördük. Alnında hâlâ izi duruyor...

Gülüşmeler uzar; Luka Saviç arada bir şeyler söylemeye çalışıyordu.

— Ne gülüyorsunuz? Ben... hiç düşer miydim... O Vaskar hınzırı... bana verdiği kızak çok eski idi... altımda parça parça oluverdi... ben de...

Herkesi saran kahkahalar sözünü kesti. Düşme hikâyesini bitirmeye boşuna çalıştı. Kahkahalar azdıkça azdı, ta sofaya, hizmetçi kızların odasına kadar yayıldı, bütün evi kapladı. Herkes bu eğlenceli olayı hatırlıyor ve bütün ev halkı Olympos tanrıları gibi, uzun uzun ve hep birden gülüyorlar. Gülmeler tam biterken birisi tekrar başlıyor ve kahkahalar yeniden alabildiğine yükseliyordu. Nihayet güçbela durdular.

Biraz sonra İlya İvanoviç:

— E, Luka Saviç, bu yılbaşı kayacak mısın yine?

Tekrar on dakika kadar süren topluca bir gülüşme.

İhtiyar Oblomov:

— Antipka'ya söylesek de yılbaşından önce kayılacak birşey hazırlasa. Luka Saviç kaymayı çok sever, beklemeye de hiç gelmez.

Kahkahalar tekrar bastırır. Gülmekten konuşamayacak hale gelen biri sorar:

— Ama, kızağın... tutar yeri kaldı mı acaba?

Tekrar gülüşmeler...

Nihayet gülme salgını derece derece diner; kimi göz yaşlarını, kimi burnunu siler, bir başkası öksüre öksüre, gırtlağını temizleye temizleye konuşur:

— Ah, ya Rabbim! Öksürük beni öldürecek. Allah müstahakını versin, amma da güldürdün bizi. Ne düşmeydi ama: Bacaklar havada, paltonun bir eteği bir tarafta, öbürü bir tarafta...

Son bir gülüşme daha. Hepsinden daha uzun sürdü ve nihayet ses seda kesildi. İçlerinden biri içini çekti, bir başkası birşeyler mırıldanarak gürültüyle esnedi ve odaya tam bir sessizlik çöktü.

Gene deminki gibi duvar saatinin tiktakından, Oblomov'un ayakkabılarının gürültüsünden ve dişle koparılan ipliğin sesinden başka bir şey işitilmez oldu.

Ansızın İlya İvanoviç odanın ortasında durdu ve burnunun ucunu telaşla tutarak:

— Felâket! Burnumun ucu kaşınıyor. Mutlaka birisi ölecek...

Karısı, ellerini çırparak:

— Aman yarabbi, dedi. Hiç burun ucunun kaşınması ölüm demek olur mu? Burnun kemeri kaşınınca ölüm vardır. Olur şey değil, İlya İvanoviç! Hiçbir şey hatırınızda kalmıyor. Günün birinde yabancılar yanında böyle bir söz söyleyip kepaze olacaksınız.

İlya İvanoviç utanarak sordu:

— Peki ama, ya burnun ucu kaşınırsa ne demektir?

— Bir şarap bardağının dibini göreceksiniz! Ölüm olur mu hiç; daha neler...

İlya İvanoviç:

— Hep biribirine karıştırıyorum. Nasıl hatırlıyayım: burnun yanı kaşınırsa başka şey, ucu kaşınırsa başka şey, kaş kaşınırsa başka şey, nasıl aklımda tutayım canım!

Pelagea İvanovna söze başlar:

— Burnun yanı kaşınırsa, haber; kaşlar kaşınırsa, göz yaşı; alın kaşınırsa, birini göreceksiniz; sağ taraf kaşınırsa, erkek; sol taraf kaşınırsa kadın; kulak kaşındı mı yağmur var; dudaklar, öpüşme; bıyık kaşınırsa şekerleme yiyeceksiniz, dirsek kaşınırsa yer değiştireceksiniz; ayak altı kaşınırsa yolculuk...

İlya İvanoviç:

— Aferin sana Pelagea İvanovna. Yağ ucuzlayınca insanın ensesi kaşınır değil mi?

Bayanlar gülüşüp birbirlerine birşeyler söylüyorlar; erkeklerin bazısı gülümsüyor, yeni bir gülüşme tufanı başlamak üzere; fakat o sırada kedi ile köpeğin, karşılaştıkları zaman çıkardıkları seslere benzer bir gürültü işitiliyor: saat çalacak. İlya İvanoviç sevinç dolu bir hayretle:

— Ne, saat dokuz mu oldu? Olur şey değil! Zaman ne çabuk geçmiş. Hey, Vaska! Vanka! Motka!

Üç uykulu çehre kapı aralığından gözüktü. Oblomov sinirli sinirli:

— Sofrayı niçin kurmuyorsunuz? Hiç efendilerinizi düşündüğünüz yok. Ne duruyorsunuz? Haydi, çabuk votka getirin.

Pelage İvanovna atılarak:

— Ha, işte bunun için burnunuzun ucu kaşınıyordu. Votkayı için bardağın dibini göreceksiniz, dedi.

Yemek yendi. Öpüşmelerden, haç çıkarmalardan sonra herkes yatağına gitti ve rahat başlarına uyku hemen iniverdi.

İlya İlyiç'in gördüğü rüya bir akşamın rüyası değil, haftalar, aylar, yıllarca hep böyle geçmiş akşamların rüyası idi.

Zamanın monotonluğunu hiçbir şey bozmuyordu. Oblomovka halkı bu hayattan bezmiyordu; çünkü başka türlü bir hayat düşünemezlerdi. Düşünseler bile ürpererek başlarını çevirirlerdi.

Başka bir hayatı ne isteyebilirler, ne de sevebilirlerdi. Yaşayışlarını herhangi bir rastlantı değiştirecek olsa ke-

yifleri kaçardı. Yarın bugüne, öbür gün de yarına benzemezse derde düşerlerdi.

Başkalarının aradığı değişiklikler, serüvenler onların ne işine yarayabilirdi? Başkaları ne isterse yapsın. Oblomovka halkının bir şey yapmaya niyeti yoktu: herkes istediği gibi yaşasın.

Yeni girişimler hayırlı da olabilir, ama insanın rahatını kaçırır; hayatı altüst eder, kaygılar getirir. Öteye beriye koş, satın al, sat, yaz yaz, yani durmadan hareket... Hayatla bu kadar oynamaya gelmez.

Onlar yılları esneyerek, uyuklayarak, köy şarkılarıyla, katıla katıla gülerek, oturup birbirlerine gördükleri rüyaları anlatarak geçirirlerdi.

Korkulu rüya görmüşlerse, herkesi bir düşüncedir alır; rüyadan geleceğe ait bir anlam çıkıyorsa, bu anlama göre gerçekten kederlenir ya da sevinirlerdi. Rüya bazı tedbirler almayı gerektiriyorsa derhal bu tedbirler alınırdı. Başka bir işleri de kâğıt oynamaktı. Sıradan günler basit oyunlar, bayram günleri misafirlerle Boston oynanır, pasyans açılır, kupa papazı ya da maça kızıyla fala bakılırdı. Bazan bir Natalya Fadeyevna bir hafta, on beş gün için Oblomovka'ya gelirdi. O zaman bayanlar oturup komşularını çekiştirirler, nasıl vakit geçirdiklerini, nasıl yaşadıklarını gözden geçirirlerdi. Aile hayatlarını, dışarı hayatlarını ortaya dökmekle kalmaz, gizli düşüncelerini, maksatlarını, duygularını bulup çıkarırlardı. Değersiz erkekleri ve hele karılarını aldatan kocaları ayıplar, kötülerlerdi. Türlü toplantılar, doğum, vaftiz, bayram günleri üstüne söz açılır, kimlerin çağrıldığı, kimlerin unutulduğu, ne yemekler yendiği hatırlanırdı. Bunlardan bezince herkes birbirine elbiselerini, mantolarını, gömleklerini, hatta çoraplarını, çamaşırlarını gösterirdi. Evin hanımı Oblomovka'da yapılmış kumaşlar, dantelalar, ipliklerle övünürdü. Bu konu da tükenince çay, kahve, reçel faslı başlardı. Nihayet odaya bir sessizlik çöker, arada bir, derin derin içlerini çekerek, saatlerce birbirlerine bakar dururlardı. Derken birisi ağlamaya başlardı. «Neniz var ki gözüm?» diye sorulur ve mi-

safir derdini döker: «Ah. içim rahat değil, kardeş. Tanrının öfkesi üzerimizde. Biz günahkâr kullarız. İşlerin sonu kötüye varacak...» Evin hanımı sözünü keser: «Aman iki gözüm, korkutma beni!» Öteki devam eder: «Evet, evet; kıyamet günü yaklaşıyor. Uluslar uluslara, kırallar kırallara saldıracak. Kıyamet günü geliyor.» Natalya Fadeyevna böylece kestirip attı mı kadıncağızlar hep birden ağlaşmaya başlarlardı. Natalya Fadeyevna'nın böyle bir düşünceye varmasına hiçbir neden yoktu; çünkü o yıl hiçbir ulus ayaklanmamış, bir kuyruklu yıldız bile görülmemişti; ama bu ihtiyar kadınların zaman zaman böyle esrarlı bir duyguları vardır.

Oblomovka'nın bu rahatlığı beklenilmedik bazı olaylarla bozulurdu: meselâ bütün ev halkı günün birinde sobaların tütmesi yüzünden baş ağrısına tutulurdu. Ne evde, ne de köyde başka çeşit hastalık olduğu da yoktu· zaten. Belki bazan köylünün biri karanlıkta bir direğe çarpar, yuvarlanır ya da damdan kafasına bir mertek düşerdi. Bu çeşit kazalara uğrayanlar hemen kocakarı ilaçlarıyla iyi edilirdi: ezik yerler dere süngeriyle uğuşturulur; yaralıya okunmuş su içirilir, yara okunur, üflenir ve birşeycikler kalmazdı. Ama soba dumanından baş ağrısına tutulmak pek sık olurdu. O zaman herkes yatağa düşerdi; ahlamalar, inlemeler başlardı. Kimi alnına hıyar turşusu sarar, kimi kulaklarına otlar koyar, ruhlar koklar, kimi tek bir gömlekle soğuğa çıkar, kimi de baygın yerde yatardı. Ayda bir iki defa bu belâya katlanırlardı. Çünkü Oblomovka halkı sıcaklığın havaya gitmesine razı olmaz, sobanın içinde, «Şeytan Robert»deki mavi alevler oynaşırken bile anahtarını kaparlardı. Yalnız bir defa Oblomovlar'ın sakin hayatını gerçekten beklenmedik bir olay allak bullak etmişti. Bir gün ev halkı mükellef bir yemekten sonra, âdetleri üzere, biraz kestirdikten sonra çay masasının başına toplanmışlardı. Şehirden dönen Oblomovka'lı bir köylü ansızın odaya girdi; kaputunun cebinden İlya İvanoviç Oblomov'a yazılmış buruşuk bir mektubu güç belâ çıkardı. Herkes şaşırıp kalmış, hanımefendi sapsarı kesilmişti. Mektubun çevresine üşüşüp gözlerini diktiler.

Hanımefendi sonunda kendine gelerek:

— Garip şey! Kimden olabilir? dedi.

Kocası mektubu aldı, evirdi çevirdi, ne yapacağını şaşırdı. Köylüye sordu:

— Nerden aldın bunu? Kim verdi sana?

Köylü :

— Bakın nasıl oldu, dedi. İndiğim hana postaneden bir adam iki defa geldi: «Oblomovka köylüsü var mı burada? Efendilerine bir mektup var» dedi.

— Sonra ne oldu?

— Ne olacak, ilkin sesimi çıkarmadım, adam da mektupla geri gitti. Ama Verhliyovo'nun papazı beni gördü, haber verdi. Bir daha geldiler, bu defa bana küfürler edip mektubu elime tutuşturdular; üstelik benden beş kapik de alıdlar. Ne yapacağım bunu dedim, zatınıza vermemi söylediler.

Bayan Oblomov kızarak

— Ne diye alırsın? dedi.

— Ne yapayım, ben almak istemedim. Biz ne yapalım bunu; istemiyoruz, dedim; bize mektup getirin demediler, almaktan korkarız, alın gidin mektubunuzu, dedim. Ama asker fena küfretmeye başladı; kumandana şikâyet edeceğim dedi, ben de aldım, ne yapayım!..

— Ahmak!

Oblomov düşünceli düşünceli adrese bakarak:

— Kimden olabilir? diyordu. Yazı bana yabancı gelmiyor.

Mektup elden ele geçti. Mektubun ne olacağı, kimden gelebileceği üzerine herkes bir fikir yürüttü. Kimse işin içinden çıkamıyordu.

İlya İvanoviç gözlüklerini istedi; bir buçuk saat aradılar. Nihayet gözlüklerini taktı ve mektubu açmaya davrandı. Karısı onu telâşla durdurdu:

— İlya İvanoviç, sakın açma! Kimbilir neyin nesidir bu mektup. Belki de korkunç birşey, bir felaket haberidir. İnsanlar çok değişti, biliyorsun. Vakit var, yarın ya da öbür gün okursun; mektup elinden kaçacak değil ya...

Mektup gözlüklerle beraber dolaba kitlendi; herkes de çaya oturdu. Bu kadar beklenmedik bir olayla herkesin zihni allak bullak olmasaydı mektup dolapta yıllarca bekleyebilirdi. Çayda ve bütün ertesi gün yalnız mektuptan sözedildi.

En sonunda dayanamadılar, dördüncü gün bir araya gelerek mektubu heyecanla açtılar. Oblomov derhal imzaya bir göz attı, okudu:

— Radışçev... Allah Allah! Filip Matveyiç'ten.

Her taraftan sesler işitildi.

— Ya! Demek ondan! Hâlâ yaşıyor demek? Olur şey değil, hâlâ ölmemiş. Maşallah! Ne diyor?

Oblomov yüksek sesle mektubu okudu. Anlaşıldı ki Filip Matyeviç, Oblomovka'da pek iyi yapılan bir biranın reçetesini istiyormuş. Hep birden:

— Gönderelim, gönderelim, dediler; hemen mektup yazalım.

İki hafta geçti. İlya İvanoviç ikide bir karısına:

— Şu mektubu yazayım, artık yazayım, diyordu. Ama reçete nerde?

— Nerde olabilir? Ne bileyim ben? Arasam bulurum, ama acelesi ne? Hele şu perhiz geçsin, bayram gelsin, Allah izin verirse yazarsın, bol bol vakit var...

— Sahi, bayramda yazmak daha iyi.

Bayramda bu konu tekrar açıldı. İlya İvanoviç artık yazmaya iyice karar vermişti. Çalışma odasına çekildi, masasının başına geçti ve gözlüklerini taktı.

Evi derin bir sessizlik kapladı; hizmetçilere hiç gürültü etmemeleri tembih edilmişti. Evde bir ölü varmış gibi herkes çekingen, saygılı bir sesle «Beyefendi mektup yazıyor!» diyordu.

Beyefendi tehlikeli bir işe girişmiş gibi ağır ve ihtiyatlı titrek, eğri büğrü bir yazı ile «Sayın bayım» kelimelerini yazdığı sırada, karısı odaya girdi.

— Reçeteyi her tarafta aradım, bulamadım, dedi. Yatak odasındaki dolaba da bir bakayım. Peki ama mektubu nasıl göndereceksin?

— Postayla.

— Posta ücreti ne tutar?

Oblomov eski bir takvime baktı.

— Kırk kapik, dedi.

— Boşuna masraf. Bekleyelim de şehirden birisi o tarafa giderken göndeririz. Köylülere söyle, baksınlar.

— Evet, elden göndermek daha iyi olur, dedi. Kalemini masada kurulayarak hokkaya koydu ve gözlüklerini çıkardı:

— Elbette daha iyi olur, diye tekrarladı. Acelesi yok, ne vakit göndersek olur.

Filip Matyeviç reçeteyi aldı mı almadı mı, orasını Allah bilir.

İlya İvanoviç bazan eline bir kitap alırdı, ama ne kitabı olursa olsun. Okumanın temel bir ihtiyaç olabileceği aklından bile geçmemişti. Bu işi bir lüks sayıyordu: olsa da olur, olmasa da. Nasıl ki insan, duvarına bir resim assa da olur, asmasa da; gezintiye çıksa da olur, çıkmasa da. Böyle olunca hangi kitabı okuyacağı mesele değildi: maksat gönül eğlendirmek. Canı sıkıldığı zaman yapacak daha iyi bir şey bulamayınca kitaba başvururdu.

— Çoktandır kitap okumadım, derdi. Bazan bu cümleyi değiştirerek: Bir kitap okusam, derdi. Bazan da kardeşinden bir tanesini çekiverirdi. Artık Golikov* mu olur, rüya yorumları kitabı mı olur, Heraskov'un** Rosiyada'sı mı olur, Sumarokov'un*** bir tragedyası mı olur, iki yıllık gazete mi olur, ne çıkarsa bahtına; hepsini aynı zevkle okur ve zaman zaman:

— Bak, neler de düşünmüşler. Vay köpoğlu! Hay Allah lâyığını versin, derdi.

Oblomov yazarlara böyle hitabederdi. Onlara karşı

---

* Golikov (1735-1801) Rus tarihçisi.

** Heraskov (1733-1807), Rosiyada adlı destanıyla ün kazanmış bir Rus şairi.

*** Sumorokov (1718-1777, XVIII. yüzyılın büyük Rus şairi. Birçok tragedya yazmıştır.

hiçbir saygı beslemezdi. Hattâ eski zaman adamları gibi o da yazarları küçük görürdü. Onca bir yazar mutlaka hovardanın, serserinin, sarhoşun, soytarının biriydi.

Bazan iki yıllık gazetelerden yüksek sesle bir yazı okur ya da birtakım havadisler bulup çıkarırdı.

— La Haye'den bildiriliyor: Kral hazretleri kısa bir yolculuktan sonra sağ salim saraya dönmüş. Bunu söylerken de gözlüklerin altından dinleyicilerine bakardı: «Filân ülkenin elçisi Viyana'ya itimat mektuplarını sunmuş. Madam Genlis'*in eserleri Rusçaya çevrilmiş...

Küçük bir mülk sahibi:

— Bana kalırsa bu çevirileri bizim soylular takımından para çekmek için yapıyorlar, der.

Bu arada zavallı İlyuşa, Ştoltz'un okuluna gider gelir. Pazartesi sabahları uyanır uyanmaz içine bir hüzün çöker. Kapıdan bağıran Vaska'nın keskin sesi işitilir:

— Antipka, kır atı arabaya koş da küçük beyi Alaman'a götür.

Yüreği burkulur, kederli kederli annesine gider. Annesi derdini anlar ve oğlundan bir hafta ayrılacağına için için hayıflanmasına rağmen durumu idare etmeye çalışır.

Giderken ona ne yiyecekler vereceğini bilmez olur: çörekler, bisküviler, kurabiyeler, reçeller, peynirler, türlü türlü tatlılar, yemişler...

Bütün bunlar Alaman'ın ona iyi yemek vermediği düşüncesiyle hazırlanırdı. Oblomovka halkı:

— Orada yiyecek kıt, derdi. Öğleyin çorba, kızarmış et, patates, çayda ekmekle tereyağ verirler. Akşam da morgenfri** ile karın doyururlar.

Ama İlya İlyiç rüyasında daha çok Vaska'nın: «Kır at koşulsun» diye bağıran sesini duymadığı pazartesi günlerini görüyordu. O sabahlar annesi onu kahvaltıda gülümseyerek karşılar ve müjdelerdi.

---

* Mme Genlis (1716-1830), Fransız yazarı. Birçok ahlâkî hikâyeler ve romanlar yazmıştır.

** Aslı Almanca «Morgen Frühstück»: Sabah kahvaltısı.

— Bugün gitmiyeceksin. Perşembe günü bayram. Üç gün için gidip gelmeye değmez.

Bazan da:

— Bugün ders mers yok; kabristana gideceğiz; börek var.

Böyle şeyler olmadı mı annesi pazartesi sabahı ona dikkatli dikkatli bakar ve başını sallıyarak şöyle derdi:

— Bu sabah gözlerinde bir ağırlık var senin. Bir şeyin mi var?

Kurnaz çocuk sapasağlamdır ama gene de sesini çıkarmaz.

Annesi:

— Bu hafta gitmesen daha iyi olur. Gelecek hafta düşünürüz.

Evde herkes derslerle kabristanı ziyaret günlerinin bir araya gelemeyeceği ve perşembe günü bayram olunca, bütün hafta ders yapılamayacağı kanısındaydı. Yalnız bazan küçük bey yüzünden papara yiyen bir uşak veya bir hizmetçi kız homurdandı:

— Öf, amma da şımarık çocuk! Alaman'ına gitse de kurtulsak...

Bazan da Antip'le, o mahut kır atıyla haftanın başında veya ortasında Alman'ın evine İlya İlyiç'i almaya dönerdi.

— Mariya Savyişna, ya da Natalya Fadeyevna, yahut Kuzovkin'ler çocuklarıyla misafirliğe geldiler, eve geleceksiniz.

İlyuşa böylece üç hafta evde kalır; sonra zaten Paskalya da gelmek üzeredir. Paskalya gelir. Aileden birisi Paskalya'dan sonraki hafta çalışılmaz diye ortaya bir söz atar; derken yaza iki hafta kalır, artık gitmeye değmez. Yazınsa Alman bile dinlenir. Böylece dersler sonbahara kadar kesilir.

İlya bu altı ay içinde toplanırdı. Boyu uzar, gürbüzleşir ve çok güzel uyurdu. Ailesi, Alman'dan geldiği cumartesilerdeki sararmış ve incelmiş halini düşünerek Allaha şükrederdi.

Anası derdi ki:

— Ortalıkta bin türlü belâ dolaşıyor; ders her zaman olur, ama sağlık para ile satın alınmaz. Hayatta en değerli şey sağlıktır. Baksanıza, okuldan dönerken hastaneden dönmüşe benziyor; bet beniz kalmıyor, süzülüyor. Üstelik ahlâkı da bozuluyor. Bütün gün koşmadan duramıyor. Bütün bilgileri ve sanatları öğrendiğini gösteren bir diploma elde etsin yeter.

Oblomovların bu öğretim sistemi Ştoltz yönünden sert bir direnişle karşılaştı. İki cephe arasında çetin bir savaş oldu. Ştoltz hasımlarına açıktan açığa ve inatla saldırıyor, karşı tarafsa yukarda anlattığımız cinsten ve daha başka hilelerle yan çizmeye çalışıyordu.

Hiçbir taraf zafere ulaşmıyordu. Alman'ın direnişi Oblomov'ların inadını ve darkafalılığını belki yenerdi. Ama Ştoltz kendi tarafında bir düşman daha buldu ve böylece zafer sallantıda kaldı. Ştoltz'un oğlu, Oblomov'u koruyor, ona kopya veriyor, çevirilerini kendi yapıyordu.

Rüyada, evdeki ve Ştoltz'daki yaşayış İlya İlyiç'in gözlerinin önünden geçiyordu.

Sabahleyin uyanır uyanmaz baş ucunda Zaharka'yı, sonradan Zahar Trofimiç olacak ünlü uşağını görüyor.

Zahar, eskiden ninesinin yaptığını yapar, ona çoraplarını, ayakkabılarını giydirirdi. On dört yaşına basmış olan İlyuşa ona ayaklarını birer birer uzatmaktan başka bir zahmete girmezdi. Birşeye canı sıkılınca da ayağıyla Zahar'ın burnuna vururdu.

Zahar kızıp dert yanmaya kalkarsa büyüklerden dayak yerdi.

Yataktan çıkınca Zahar, İlya İlyiç'in saçlarını tarar, ceketini giydirir, giydirirken de efendisinin kollarını incitmemeye dikkat ederdi. Ancak o zaman ona sabahleyin yapılması gerekli işleri hatırlatırdı; yıkanmak, silinmek falan gibi...

İlya İlyiç'in birşeye ihtiyacı oldu mu bir işaret eder, üç dört hizmetçi birden istediklerini yapmaya koşardı. Birşey düşürdüğü, almak istediği birşeye uzanamadığı ya da bir yere kadar gidip birşey getirmesi gerektiği zaman İlya

İlyiç bazan her gürbüz çocuk gibi işini kendi yapmak, istediğini kendi kendine başarmak isterdi; ama annesi babası, üç teyzesi, beş kişilik bir koro halinde bağırmaya başlardı:

— Niçin? Nereye? Ne var? Vaska, Vanka, Zaharka ne işe yarıyacaklar? Hey! Vaska, Vanka, Zaharka! Ne bakıyorsunuz öyle alık alık? Gösteririm ben size!

Böylece İlya İlyiç hiçbir şeyi kendi kendine yapmak fırsatını bulamazdı. Sonraları kendisi de böyle daha rahat olduğunu anladı. O da büyükleri gibi bağırmayı öğrendi.

— Hey! Vaska, Vanka! Ver bana şunu, getir bana şunu. Bunu değil, ötekini istiyorum, haydi koş getir.

Zaman zaman ailesinin bu kadar üstüne düşmesi canını sıkardı. Merdivenlerde, avluda koşmaya kalksa hemen on ses birden telâşla bağırırdı: «Aman, aman! Tutun kolundan, durdurun. Düşüp bir yerini incitecek. Dur, dur!»

Kışın aklına sahanlığa çıkmak, bir pencereyi açmak esti mi yine bir bağırışmadır kopardı.

— Aman, aman, nereye çıkıyorsunuz? Olmaz, koşma. Gitme oraya. Açma pencereyi: hasta olursun, soğuk alırsın.

İlyuşa somurta somurta evin içinde, kış bahçesinde büyütülen bir sıcak ülke çiçeği gibi kalıyor ve onun gibi ağır ağır, cansız cansız büyüyordu. Harcanmak isteyen güçleri harcanamayınca içinde kalıyor ve yavaş yavaş körleniyordu.

Bazan ne kadar sevinçli, canlı ve taze uyanırdı. İçinde birşeyler oynuyor, kaynıyor, bir şeytan dürtüyor gibi olurdu. Şeytan derdi ki ona:

— Çık şu dama; bin arabaya da sür şu çayır biçilen yerlere, atla şu çitin üzerinden; köyün köpeklerini kızıştır... Bazan da durup dururken köyün yolundan aşağı koşmak, kırlara gitmek, kayın ormanından geçmek, üç sıçrayışta hendeğin dibine varmak ya da köy çocuklarıyla kartopunda boy ölçüşmek isterdi.

Şeytan onu böyle dürter durur, İlya İlyiç karşı koyabildiği kadar koyar; sonunda dayanamayarak kış ortasında paltosunu bile giymeden avluya atılır; iki elinde kartopu, büyük kapıdan çıkar, çocuklara doğru koşardı.

Soğuk rüzgâr yüzünü kamçılar, kırağı kulaklarını dişler, soğuk hava ağzına boğazına dolar, yüreğini bir sevinçtir kaplardı. Alabildiğine koşar, bağırır, gülerdi.

İşte çocuklar; bir kartopu atar, vuramaz; alışmamış ki... Bir kartopu daha yapayım derken suratına müthiş bir tane yer, yuvarlanır. Hiç böyle bir acı tattığı olmamıştır. Ama yine de sevinç içinde; gözleri yaşla dolu, kahkaha ile güler:

O sırada evde müthiş bir velvele kopar: «İlyuşa ortalarda yok!» Bağrışmalar, çağrışmalar... Zahar'ın peşinden Vaska, Mitka, Vanka avluya sıçrar, şaşkın şaşkın öteye beriye koşuşurlar. İki köpek arkalarına düşer. paçalarını dişler; malûm ya, köpekler kimseyi koşar görmeye tahammül edemezler.

Uşaklar bağıra çağıra, köpekler havlaya havlaya köyden geçerler.

Nihayet çocukları bulurlar ve ceza faslı başlar. Kiminin saçları, kiminin kulakları çekilir, kimi tokat yer; hepsinin babalarına tehditler yağdırılır.

Sonunda küçük beyi yakalar, yanlarında getirdikleri kaputa, babasının kürküne, battaniyelere sarıp sarmalayarak kollar üstünde, bir zafer kazanmışcasına eve getirirler.

Evdekiler kaybolduğuna karar vermiş, bir daha yüzünü görmekten umutlarını kesmişlerdir. Onu sağsalim gördükleri zaman nasıl sevinirler, anlatılamaz. Tanrıya şükürler ederler, İlyuşa'ya nane ruhları, ıhlamurlar içirirler; akşam sıcak şerbetler verirler, üç gün yataktan çıkarmazlar. Oysa, ona iyi gelecek birtek şey vardır: yeniden kartopu oynamak...

X

İlya İlyiç'in horultusu kulağına gelir gelmez, Zahar usulcacık sobanın üstünden atladı, koridorda ayaklarının ucuna basarak yürüdü; efendisinin kapısını anahtarladı; evin kapısına indi.

Kapıda arabacılar, uşaklar, kadınlar, çocuklar Zahar'ı türlü seslerle karşıladılar:

— Vay, Zahar Trofimiç, hoş geldin; Kaç zamandır seni göremez olduk!.

— Efendin ne âlemde? Dışarı mı gitti?

Zahar asık suratla, dertli dertli cevap verdi:

— Küp gibi uyuyor.

Bir arabacı:

— Yok canım! Pek de erken yatmış doğrusu; günün bu saatinde... rahatsız mı yoksa?

Zahar sanki buna kendi de inanıyormuş gibi:

— Ne rahatsızı! Sızdı. İnanır mısınız tek başına bir buçuk şişe Madera şarabı, iki şişe kvas içti! Sızmasın da ne yapsın?..

Arabacı imrenerek:

— Allah versin! dedi.

— Nerden esmiş bu hovardalık

Zahar kadını yan gözle süzerek:

— Yalnız bugün değil ki, Tatyana İvanovna. Artık bir işe yaramaz oldu; sözünü bile etmek istemiyorum.

Kadın içini çekerek:

— Bizim hanım gibi desene!

Arabacı sordu:

— Hanım bugün biryere çıkıyor mu, Tatyana İvanovna? Şurada biryere gitmek istiyordum.

Tatyana:

— Ne cehenneme gidecek? Sevgilisi ile oturmuşlar, gözlerini birbirlerinden ayırmıyorlar.

Kapıcı :

— Bu adam pek sık gelmeye başladı. Geceleri bir baş belası, Allah kahretsin. Herkes evine gelir, misafirler çıkar gider. O hep sona kalır, bir de kapı kapalı diye sövmeye kalkar... Beyefendi için kapıda nöbet bekliyecek değilim ya!

Tatyana:

— Aman kardeş, böyle budalasını görmedim. Aramakla bulunmaz. Hanıma neler getiriyor, neler! O da tavus gibi kabarıyor, görseniz ne haller takınıyor! Ama siz bir de iç çamaşırlarına, çoraplarına bakın. Boynunu on beş gün yıkamaz, yüzüne sürer sürüştürür. Allah taksiratım affetsin. Bazan kendi kendime düşünüyorum da diyorum ki, «Hay körolası kadın! Başına bir atkı atsan da dua için bir manastıra gitsen bari.»

Zahar'dan başka herkes güldü.

— Ah şu Tatyana İvanovna, hiç şakası yoktur. Allah kimseyi onun ağzına düşürmesin.

Tatyana devam ederek :

— Ama doğru söylüyorum. Efendiler bu kadınla nasıl konuşuyorlar şaşıyorum.

Birisi:

— Nereye gidiyorsun? diye sordu. Nedir o zembil?

— Terziye bir elbise götürüyorum. Bizim rükûş götür, dedi. Çok bolmuş. Oysa Dunyaşa ile birlikte bu elbiseyi bizim devanasına giydirmeye çalıştık mı üç gün elimiz kolumuz tutmaz oluyor. Ne ise, gideyim artık, geç kaldım. Şimdilik Allahaısmarladık.

— Haydi güle güle.

Arabacı:

— Güle güle Tatyana İvanovna. Akşama uğra.

— Vallahi bilmem gelebilir miyim, belki. Ama gelemem... Hadi Allahaısmarladık.

Hepsi birden:

— Güle güle.

Tatyana İvanovna uzaklaşırken:

— Allahaısmarladık, hoşça kalın.

Arabacı peşinden bir daha:

— Güle güle Tatyana İvanovna, diye bağırdı.

Tatyana'nın uzaktan sesi geldi.

— Allahaısmarladık.

O gittikten sonra Zahar konuşmak fırsatını kollar gibiydi. Kapının önündeki demirin üstüne oturdu; ayaklarını sallayarak dalgın dalgın, yoldan geçenlere bakıyordu.

Kapıcı sordu:

— Eee, efendim ne yapıyor bugün, Zahar Trofimiç?

— Hep aynı hikâye, rahatlıktan rahatsız. Ne olduysa hep sizin yüzünüzden: evden çıkma işiyle başımı belâya soktunuz. Kesti attı, çıkmam diyor.

Kapıcı :

— Benim ne suçum var? dedi. Bana göre hava hoş, ömrünün sonuna kadar otursun. Ev sahibi değilim ki ben. Ne derlerse onu yapıyorum. Ev benim olsaydı başka; ama değil, ne yaparsın...

Arabacılardan biri Zahar'a sordu:

— Ne yapıyor? Küfür mü ediyor sana?

— Öyle kötü söylüyor ki, nasıl katlanıyorum, Allah bilir.

Uşaklardan biri yavaş yavaş, gıcırdayan enfiye kutusunu açarak:

— O birşey değil canım, efendinin küfredeni makbuldür, dedi.

Zahar'dan başka hepsi birer tutam enfiye çektiler. Hapşırmalar, sümkürmeler, tükürmeler... uşak sözlerine devam etti:

— Küfretmesi hepsinden iyi. Ne kadar küfrederse o kadar iyi. Küfrettikleri zaman dövmezler. Ama benim bir efendim var, insan daha kusurunu anlamadan saçlarını yakalar, çeker.

Zahar küçümser bir tavırla, uşağın sözünü bitirmesini bekledi, sonra arabacıya dönerek:

— Hiç neden yokken insanı öyle insafsızca kırıyor ki, dedi.

Kapıcı sordu:

— Memnun edilmesi güç, değil mi?

Zahar gözlerini kapayarak anlamlı, anlamlı:

— Evet, gerçekten çok güç, dedi. Şunu yaparsın yanlış, bunu yaparsın kötü. Yürümesini bilmem, yemek getirmesini bilmem, herşeyi kırarım. Ortalığı temizlemem, çalarım. Peynirini yerim. Böyle belalı görülmemiştir. Bugün yine öyle çattı ki, dayanılır gibi değil. Nedeni de ne? Geçen haftadan bir parça peyniri kalmışmış! Vallahi köpeğe atsan yemez. Ama olmaz; hizmetçi dokunmayacak. «Nerde peynir?» dedi. Peynir, meynir yok, deyince açtı ağzını, yumdu gözünü. «Asmalı seni» dedi. «Kaynar katrana atmalı seni, didik didik etmeli seni, şişe geçirmeli seni» dedi. Sonra üstüme yürüdü. Bana tekme atmaya kalktı. Aman birader, geçen gün nasıl oldu bilmem, sıcak su ile ayağını yakmışım, öyle bir yaygara kopardı ki kendimi güç geriye attım. Az kalsın göğsüme yumruk atacaktı... Atar mı atar vallahi, niyeti oydu.

Arabacı başını salladı. Kapıcı:

— Sinirli bir adam olmalı, soluk aldırmıyor sana demek.

Deminki uşak tecrübeli, soğukkanlı bir adam haliyle:

— Vallahi dedim ya, sövdüğüne göre iyi bir adam olacak. Sövmeyeni çok daha berbat: sana şöyle iyilikle bakar bakar, sonra birden saçına sarılır, neye uğradığını bilmezsin.

Zahar söylenene hiç aldırmadan devam etti:

— Ama ne oldu sanki? Ayağı bir türlü iyileşmedi, hâlâ merhem sürüp duruyor. Bırak Allah aşkına!

Kapıcı:

— Geçimsiz bir adam, dedi.

— Sorma. Birgün adam öldürecek, vallahi, öldürecek. Yoktan yere bana kel kafalı... tekrarlamaya dilim varmıyor

söylediği lâfı. Bugün de yeni birşey çıkardı: «Zehirli yılan» diyor bana. İnsanın dili varır mı böyle şey söylemeye?

Uşak yine söze karıştı:

— Canım bu da bir şey mi? Küfür eder, olur biter; sağlık olsun, ama ağzını açmadı mı, yanından geçerken şöyle bir bakar, birden dalar insanın saçına. Benim böyle bir efendim vardı... Küfürden birşey çıkmaz...

Zahar, söze karışmasına kızarak:

— Sana ne yapsalar hakları var; efendinin yerinde olsam daha kötüsünü yapardım sana.

On beş yaşlarında bir uşak sordu:

— Zahar Trofimiç, ne dedi sana? Kel kafalı mı? Şeytan mı?

Zahar ağır ağır başını çevirdi ve çocuğa dik dik baktı; sert bir sesle:

— Bana baksana, oğlum; bu yaşta bu kadar akıl sana çok fazla. General yanında çalışabilirsin; ama yolarım senin saçlarını sonra. Haydi git işine.

Uşak bir iki adım geriledi, durdu ve gülümseyerek Zahar'a baktı.

Zahar öfkeyle bağırdı:

— Ne sırıtıyorsun ulan. Şimdi yakalar kulaklarını çekersem, anlarsın sırıtmayı.

O sırada, çizmeler giymiş iri yarı bir uşak, iliklenmemiş ceketiyle karşı kapıdan dışarı fırladı. Çocuğa doğru koştu: «Eşek seni!» diye bağırarak suratına bir şamar attı. Çocuk şaşkın ve mahcup, yanağını tutarak, affallamış gözlerle:

— Ne oldu. Matyev Moseiç, ben ne yaptım? diye sızlandı.

— Bir de karşılık veriyorsun ha? Ben evin dört bucağında seni arıyorum, sen çıkmış burada duruyorsun.

Çocuğu saçlarından yakaladı, başını aşağı eğdi ve ensesine üç defa ağır ağır, sindire sindire vurdu. Sonra ahlâk dersi olarak ekledi:

— Beyefendi beş defa çağırdı. Senin yüzünden beni azarlıyorlar, sersem. Hadi, defol!

Bir komutan tavrıyla çocuğa merdiveni gösterdi. Çocuk

bir süre şaşkın şaşkın uşağa baktı; ondan dayaktan başka birşey elde edemeyeceğini kestirerek, saçlarını düzeltti ve merdivene koştu.

Zahar'ın keyfine diyecek yoktu. Bir hınç alma sevinciyle bağırıyordu:

— Vur, Matyev Moseiç, vur! Bir tane daha! Yaşa, Matyev Moseiç. Eline sağlık! Haddini bilmez kerata. Gördün mü şimdi? Kel kafalı şeytan diye yine alay et bakalım herkesle.

Çocuğun dayak yemesi, Zahar'ın hınçla sevinmesi pek hoşlarına giden uşaklar, gülmekten katıldılar. Çocuğa acıyan yoktu.

Demin Zahar'ın sözünü kesen uşak gene atıldı:

— İşte, eski efendim tam böyle yapardı. Şöyle biraz oturup keyfime bakayım dersin; herif sanki aklından geçeni anlar, gelir saçlarına yapışır. Tıpkı Matyev Moseiç'in Andryuşka'ya yaptığı gibi. Bir efendinin küfretmesinde bir kötülük yoktur. «Kel kafalı şeytan» derse ne çıkarmış sanki.

Arabacı Zahar'ı göstererek:

— Onun efendisi de senin saçlarını pekâlâ çekebilir dedi. Öyle bir çekilecek saçların var ki. Zahar Trofimiç'in nesini tutsun. Kafası damdazlak... Olsa olsa yan sakallarından tutar; bir orada tutulacak yer var.

Herkes güldü, yalnız Zahar, o zamana kadar dostça konuştuğu arabacının sözlerine fena halde içerledi. Öfkeyle başını salladı.

— Efendime söylersem görürsün; bulur senin tutulacak bir yerini. O kıvırcık sakallarını dümdüz eder senin.

— Başkalarının arabacısına çatacak kadar aptal mı senin efendin? Hele bir arabacınız olsun da sonra sakallarını çekersiniz. Şimdilik acele etmeyin.

— Senin gibisini tutmayız, merak etme. Benim efendim seni at yerine bile kullanmaz.

— Allah efendini sana bağışlasın. Nereden, bulup çıkardın bu yaman efendiyi?

Arabacı güldü. Kapıcı da, berber de, uşak da, küfür usulünü savunan adam da güldüler. Zahar homurdandı.

— Siz gülün bakalım. Ben bilirim efendime söyleyeceğimi. Kapıcıya dönerek: Siz de orada gülecek yerde bu haydutları sustursanıza. İşin ne senin burada? Evdekileri korumak değil mi? Seninse yaptığına bak? Şimdi gidip söyleyeceğim efendime. Görürsün sen!

Kapıcı Zahar'ı yatıştırmaya çalışarak:

— Yeter artık canım, Zahar Trofimiç. Ne yaptı sana bu adam?

Zahar coşarak arabacıyı gösterdi:

— Ne cesaretle efendimden böyle söz ediyor? Biliyor mu benim efendimin kim olduğunu? Sen rüyanda bile göremezsin böyle efendiyi be! İyi yürekli, akıllı, yakışıklı. Seninki cılız bir beygire benziyor. O kır kısrakla dilenciler gibi gezmeye çıkmaktan insan utanır. Trupla kvastan başka yiyip içeceğimiz yok. Şu üstündeki kaputa bak hele; delik deşik olmuş.

Doğrusunu ararsanız arabacının kaputunda hiçbir delik yoktu.

Arabacı hemen Zahar'ın kolunun altındaki yırtıktan görünen gömleği dışarı çekerek :

— Ama herhalde bunun kadar değil.

Kapıcı aralarına girerek:

— Hadi, hadi vazgeçin artık, dedi.

Zahar gömleğini büsbütün dışarıya çekerek:

— Vay, elbiselerimi yırtıyorsun ha! Dur göstereyim efendime. Bakın dostlar, bakın ne yaptı, ceketimi parçaladı!..

Arabacı biraz korkuya kapılarak:

— Ben mi yaptım bunu? Herhalde efendim kolundan çekerken yırtmıştır.

— Efendim yapar mı böyle şey ulan? Var mı onun kadar iyi adam? Efendilerin şahıdır benim efendim. Allah nazardan saklasın. Onun yanında yaşamak cennette yaşamak demektir. Hiçbir şikâyetim yok. Bana hiçbir zaman aptal bile dememiştir. Gamsız, kasvetsiz yaşıyorum, onun yediği yemeği yiyorum, istediğim zaman dışarıya çıkıyorum.

Daha ne olacak?.. Köyle de ayrı bir evim, ayrı bir sebze bahçem var; has ekmek yiyorum. Köylüler önümde eğilir; ben hem kâhya hem garsoncu başıyım, ben. Ya sen, efendinin yanında...

Öfkesinden sesi kesilerek hasmını iyice yere seremedi. Kuvvet almak, acı bir kelime bulmak için durakladı, ama o kadar öfkelenmişti ki, bir şey bulamadı.

Sonunda şunları söyleyebildi:

— Sen dur, elbisemi yırtmanın ne demek olduğunu anlarsın, gösterirler sana...

Zahar'ın efendisine çatmak da Zahar'a çatmak demektir; onuruna, kibirine dokunuyordu bu. Efendisine bağlılığı uyanmış, bütün gücüyle kendini göstermişti. Yalnız hasmına değil, hasmının efendisine, varsa da yoksa da, akrabalarına, dostlarına saldırmaya hazırdı. Daha önce arabacıyla efendisi hakkında yaptıkları dedikoduları bir bir sıraladı.

— Sen de, efendin de, Alman'dan beter birer çıfıt, birer baldırı çıplaksınız. Senin efendinin büyük babasının ne olduğunu bilirim. Dükkanın birinde satıcı imiş. Dün akşam sizin evden çıkan misafirlere baktım da, acaba eve hırsızlar mı girdi dedim. Ne perişan haldi o. Anası, çalınmış ya da bitpazarından alınmış elbise satarmış.

Kapıcı yeniden araya girerek:

— Hadi, yeter, yeter artık, dedi.

Zahar devam etti:

— Allaha şükür benim efendim halis bir soyludur. Arkadaşları arasında generaller, kontlar, prensler vardır. Hem öyle her konta da yüz vermez. Bazıları gelir de sofada beklerler... Boyuna edebiyatçılar gelir bize...

Kapıcı tartışmayı durdurmak umuduyla:

— Bu edebiyatçılar da kimmiş, kardeş? Memur mu nedir, bunlar?

— Hayır, bunlar yüksek efendiler; canları ne isterse onu düşünür yazarlar.

— Peki, sizde ne arıyorlar?

— Ne mi arıyorlar? Kimi likör, kimi tütün... Zahar he-

men hemen herkesin alaylı alaylı gülümsediğini görünce sustu. Hepsini şöyle bir yandan süzerek:

— Sizin hepiniz aşağılık heriflersiniz, dedi.

Sonra hızlı hızlı yürüyüp eve giderken:

— Gösterirler sana âlemin elbisesini yırtmayı. Doğru gidip efendime söyleyeceğim,

Kapıcı:

— Dur canım, yeter artık, diye bağırdı. Gel Allahaşkına, Zahar Trofimiç, gel şurada bir iki kadeh içelim.

Zahar yarı yolda durdu, birden geri döndü ve uşaklara bakmaksızın sokağa fırladı. Hiç arkasına dönmeden karşıdaki meyhanenin kapısına kadar yürüdü; orada geriye döndü, kapıdakilere ciddi ciddi bir göz attı ve daha ciddi bir eda ile onları bir el işareti yapıp çağırarak kapıdan içeri girdi.

Toplantı dağıldı. Kimi meyhaneye, kimi evine gitti. Yalnız küfür taraftarı uşak kaldı. Ağır ağır enfiye kutusunu açarken düşünceli düşünceli:

— Peki, ne olurmuş efendisine söylerse sanki?.. Besbelli ki efendisi iyi bir adam. Olsa olsa küfür eder. Ederse ne olur? Öyleleri var ki şöyle bakar, bakar da insanın saçlarına bir sarılıverir...

XI

Saat dördü biraz geçmişti. Zahar evin kapısını gürültü etmemeye çalışarak açtı ve ayaklarının ucuna basa basa odasına gitti. Dönüp efendisinin kapısına geldi, önce kulağını kapıya dayadı, sonra anahtar deliğinden içeriye bir göz attı.

İçerden, düzenli bir şekilde horultu sesleri geliyordu.

— Uyuyor, diye mırıldandı. Uyandırayım bari; saat dört buçuğa geliyor.

Öksürerek odadan içeriye girdi. Oblomov'un yatağına yaklaşarak yavaşça:

— İlya İlyiç, İlya İlyiç, hişt, diye seslendi. Horlama devam etti.

— Amma da uyuyor yahu; uyanacağı yok. İlya İlyiç!

Zahar, Oblomov'u kolundan çekti:

— Kalksanıza. Saat dört buçuk.

İlya İlyiç anlaşılmaz sesler çıkardı, ama gene uyanmadı. Zahar, sesini yükseltti:

— Haydi, kalkın. İlya İlyiç, ayıp vallahi! Gene cevap yok.

Zahar tekrar kolunu çekerek: «İlya İlyiç!» diye bağırdı.

Oblomov başını biraz çevirdi, Zahar'a bir tek gözle, baktı. Bu donuk gözde hiçbir hayat eseri yoktu. Boğuk bir sesle:

— Benim, kalkın.

İlya İlyiç'in «Defol!» demesiyle tekrar uyuması bir oldu. Bu sefer horlamıyor, burnundan ince sesler çıkarıyordu. Zahar tekrar hırkasının kolundan çekti.

Oblomov iki gözünü birden açarak, sert sert:

— Ne istiyorsun? dedi.

— Beni uyandır demiştiniz.

— Evet, dedim. İyi ettin, hadi şimdi git. Karışma artık.

Zahar gene kolundan çekerek:

— Gitmem, dedi.

İlya İlyiç yumuşayarak:

— Peki, peki, bırak beni; şimdi kalkarım, diye sızlandı ve yüzünü yastığa sürerek tekrar horlamaya başladı.

Zahar inat etti:

— Olmaz, İlya İlyiç, kalkın. Rahatınızı bozmak istemezdim ama imkânı yok.

Oblomov gözlerini açarak, yalvarır gibi:

— Hadi ne olur, bırak beni, dedi.

— Ya, evet, sizi bırakayım, sonra niye beni uyandırmadın diye bağırın!..

Oblomov bağırdı:

— Aman ne adam, yarabbi! Bırak bir dakika uyuyayım yahu. Bir dakikadan ne çıkar? Ben de biliyorum...

Uyku İlya İlyiç'in sözünü kesti.

Zahar efendisinin artık işitmeyeceğinden emin olarak söylendi:

— Bu ne uyku be! Leş gibi yatmış aşağı. Böyle bir insan ne diye dünyaya gelir, bilmem ki.

Oblomov ansızın başını kaldırdı:

— Ne dedin? Ne dedin?

Zahar yumuşak bir sesle:

— Niçin kalkmıyorsunuz diyordum.

— Evet, ama ne biçim söyledin? Bu cüret nereden geliyor sana, be?

— Hangi cüret?

— Böyle kabak gibi konuşmak cüreti.

— Herhalde rüya gördünüz... Vallahi rüya görmüşsünüzdür.

— Sen beni uyuyor mu sandın? Uyumuyorum ben; her şeyi işitiyorum...

Tekrar uyku bastırdı. Zahar ne yapacağını bilmeyerek sızlandı.

— Ah, ya Rabbim, ne yapsam? İnsan nasıl böyle yatar leş gibi? Bakmak bile insana tiksinti veriyor. Bakın şuna Allah rızası için... Tüh!

Birden telaşlı bir haykırışla:

— Kalkın, İlya İlyiç bakın ne oldu? dedi. Bakın ne oluyor burada?

Oblomov birden başını kaldırdı, çevresine bakındı, sonra derin derin içini çekerek yeniden yattı ve vakarlı bir sesle:

— Beni rahat bırak dedi. Sana beni uyandır demiştim, şimdi emri geri alıyorum. İşittin mi? Canım ne zaman isterse o zaman uyanırım.

Bazan Zahar:

— Peki, zıbar! Allah belanı versin! diyerek bırakır giderdi.

Ama bazen de inat ederdi. Bugün de inadı tutmuştu. Oblomov'u eliyle kolundan ve hırkasından çekerek var gücüyle tekrar bağırdı:

— Kalkın, kalkın diyorum size!

Oblomov ansızın yerinden sıçradı ve Zahar'ın üstüne yürüdü.

— Dur ben sana göstereyim. Efendini zorla rahatsız etmek ne demektir öğrenirsin.

Zahar tabanları kaldırdı, ama daha üçüncü adımda Ob-

Iomov'un uyku sersemliği geçti; esnemeye, gerinmeye başladı. İki esneme arasında, Zahar'a:

— Kvas... getir bana.

Tam o sırada Zahar'ın arkasında duran birisi kahkahayı kopardı. İkisi de birden etraflarına bakındılar.

Oblomov sevinçle:

— Ştoltz, Ştoltz! diyerek dostuna doğru koştu.

Zahar sırıtarak:

— Andrey İvaniç! dedi.

Ştoltz hâlâ gülmekten katılıyordu. Bütün sahneyi görmüştü.

İKİNCİ BÖLÜM

I

Ştoltz yalnız baba tarafından Alman'dı; annesi Rus; dini ortodokstu. Ana dili Rusça'ydı; onu anasından, kitaplarından, üniversiteden, köylü çocuklarıyla babalarından ve Moskova pazarlarından öğrenmişti. Almanca'yı da babasından ve kitaplardan.

Ştoltz, babasının çiftlik müdürü olduğu Verhliyovo köyünde büyüdü. Sekiz yaşından sonra babasıyla haritalar önünde oturmuş. Herder'den, Wieland'dan, Kutsal Kitap'tan beyitler hecelemiş; köylülerin, dükkâncıların, işçilerin getirdiği yalan yanlış rakamları toplamış, annesiyle din kitapları okumuş, Krılov'un masallarını ezberlemiş, Telemakhos'u gevelemişti. Dersleri bitince köylü çocuklarıyla kuş yuvası bozmaya gider, derslerde, dualarda sık sık cebinden kuş yavrusu cıvıltıları işitilirdi.

Bazan öğleden sonraları, babası bahçede bir ağacın dibinde oturmuş piposunu içerken, annesi örgüleriyle nakışlarıyla uğraşırken, dışarda bir gürültüdür kopar, bir sürü insan evin içine dolardı. Annesi telaşla:

— Ne oluyor? diye sorar; babası soğukkanlılıkla:

— Yine Andrey'i getiriyorlar herhalde, diye cevap verir.

Derken kapılar iki yana açılır; kadın, çoluk çocuk, bir köylü kalabalığı bahçeye dolardı. Gerçekten Andrey'i getirirlerdi; ama ne halde; yalınayak, elbiseler yırtılmış, kendinin veya başka bir çocuğun ağzı burnu kan içinde...

Andryuşa yarım gün için dışarı gitti mi annesinin ödü kopar, kocasının açık emri olmadıkça oğlunu hiç yanından ayırmazdı.

Oğlunu yıkar, üstünü başını değiştirir, Andryuşa yarım gün için tertemiz bir küçük bey oluverirdi. Ama akşam, bazan da sabaha doğru gene onu toz toprak içinde, saçları karma karışık, tanınmaz bir halde eve getirirlerdi. Bir yulaf arabasında, bir balıkçı kayığında uyuya kalmış olarak getirildiği de olurdu. Annesi ağlar, babasının kılı kıpırdamaz, hattâ gülerdi. Bazan:

— Yaman bir oğlan olacak, derdi.

Kadıncağız ağlar, ağlar, sonra piyanoya oturur, Herz' in müziğinde derdini unutur, ama gene de gözyaşları damla damla piyanosunun tuşları üzerine düşerdi. Andryuşa eve geldiği ya da getirildiği zaman yaptıklarını annesine o kadar güzel anlatırdı ki kadın gülmekten kendini alamazdı. Ne akıllı çocuktu! Ne kadar kısa zamanda Telemakhos'u kendisi gibi okumaya, onunla dört elle piyano çalmaya başlamıştı! Bir defa bütün bir hafta kayboldu: annesi iki gözü içi çeşme ağlarken babası gene de istifini bozmadan bahçede piposunu tüttürüp gerinmiş; karısının, git Andrey'i ara, demesine karşılık:

— Oblomov'un oğlu kaybolsaydı bütün köyü ve hükümeti ayağa kaldırırdım; ama Andrey kendisi çıkar gelir; Andrey iyi bir oğlandır, demişti.

Ertesi gün Andrey'i yatağında rahat rahat uyur buldular. Yatağında bir tüfek, bir torba da barut vardı.

Annesi çocuğu sorulara boğdu:

— Nerelerdeydin? Bu tüfek nereden çıktı? Niçin konuşmuyorsun?

Bütün cevap şu

— Bilmem.

Babası Cornelius Nepos'tan Almanca'ya çeviri ödevini yapıp yapmadığını sordu.

— Hayır.

O zaman babası yakasına yapıştı, kapının dışına sü-

rükledi, başına kasketi geçirdi, arkasına bir tekme atıp yere yuvarladı:

— Nereden geldiysen oraya git; ama bir parça yerine iki parçanın çevirisiyle dön. Annenin verdiği Fransızca komedideki rolü de öğren; bunları yapmadan gözüme görünme.

Andrey bir hafta sonra döndü; çeviri yapılmış, rol öğrenilmişti.

Büyüdüğü zaman babası onu yaylı arabasında yanına alır, dizginleri eline verir, fabrikaya, kırlara, şehre, tüccarlara, resmi dairelere sürdürürdü. Başka bir gün killi toprakları görmeye giderler; parmağına biraz kil sürer, koklar, diliyle tadar, oğluna da tattırır, ne biçim kil olduğunu, neye yaradığını anlatırdı. Başka bir gün, potasla, katranla uğraşan, domuz yağı kaynatan işçileri görmeye giderlerdi.

On dört, on beş yaşına gelince çocuk çok defa tek başına arabaya, ata biner, yanına bir heybe alarak şehirde babasının işlerini görmeye giderdi. Hiçbir zaman bir şeyi unuttuğu, kötü yaptığı, savsakladığı olmazdı.

Babası yaptığı işleri dinledikten sonra, geniş eliyle sırtını okşayarak:

— Recht gut, mein liber Junge*, der, siparişlerin önemine göre oğluna iki ya da üç ruble verirdi. O zaman...

O zaman Andryuşa'nın üstündeki yağları, killeri, çamurları, pisliği temizlemek için annesi saatlerce uğraşırdı. Annesi oğlunun gördüğü bu pratik iş eğitiminden hoşlanmıyordu; onun da babası gibi bir Alman burjuvası olmasından korkuyordu. Onca bütün Alman ulusu kökünden küçük burjuva idi. Yüzyıllar önce kazandıkları hakları ilân etmekle Alman halkının gösterdiği kabalığı, böbürlenmeyi sevmez, onları boynuzlarını saklayamıyan birer inek gibi görürdü.

Ona sorarsanız bütün Alman ulusu içinde bir tek kibar adam yoktu ve olamazdı. Alman karakterinde yumu-

---

* Almanca: Çok iyi, sevgili oğlum.

şaklık, incelik, uysallık gibi toplum hayatını tatlılaştıran değerlerden hiçbirini görmüyor, ayrıca, onları bir kuralın dışına çıkmaktan, bir âdeti bozmaktan da âciz sayıyordu.

Hayır, bu yaratıklar herşeyin üstünde inatla dururlar, tuttuklarını koparmaya çalışırlar, düzene uygun hareket etmiş olmak için körü körüne, kafalarıyla bir duvarı delmeye bile kalkarlardı.

Bayan Ştoltz zengin bir aile yanına mürebbiye olarak girmiş, böylece yabancı ülkeleri ve bütün Almanya'yı gezmek fırsatını bulmuştu. Almanlar'ı kısa pipolar içen, dişleri arasından tüküren dükkâncılar, zanaatçılar, tüccarlar, sopa gibi dimdik subaylar, bayağı suratlı memurlar olarak görmüştü.

Bütün bu sert davranışlı, kocaman elli, kaba sözlü, kanlı canlı, bayağı suratlı küçük burjuvalar, ona göre ancak aşağılık işler görebilir, hayatlarını kazanmak için esir gibi çalışabilir, ödevlerini ukalâca bir düzen, sıkıntılı bir gelenek içinde yerine getirirlerdi.

Kendi kendine şöyle düşünürdü: «Bir Alman'a istediğin kadar beyaz, ince gömlekler, güzel ayakkabılar, hattâ sarı eldivenler giydir, hepsi onun üstünde köseleden yapılmış gibi görünür; beyaz manşetlerden kaba, kıpkırmızı eller çıkar, zarif bir elbisenin altında ya bir fırıncı, ya bir lokantacı vardır. Bu kaba eller sanki çekecek bir ip, ya da çok çok, bir çalgı yayı arıyor gibidirler.»

Oysa oğlunu bir kibarlık örneği olarak yetiştirmeyi tasarlıyordu; babası her ne kadar halktan bir adamsa da annesi bir Rus soylusuydu. Oğlu beyaz tenli, güzel endamlı, küçük elli, küçük ayaklı, temiz yüzlü, berrak gözlü bir çocuktu. Böyleleri ancak zengin Rus ailelerinde ya da Almanya'dan başka yabancı ülkelerde bulunurdu.

Böyleyken, oğlunun babası gibi değirmenden, dükkânlardan, kırlardan, toz toprak, yağ ve gübre içinde, kızıl, pis, kaba ellerle ve bir kurt açlığıyla eve dönmesi ne felâkettir!

Hemen oturur, Andryuşa'nın tırnaklarını keser, saçlarını tarar, ona güzel yakalar, gömlekler diker, şehirden

ceketler ısmarlardı. Onu hülyalı müzik parçaları dinlemeye alıştırır; çiçekler üstüne, hayatın şiirli yanları üstüne şarkılar söyler; subayların, yazarların parlak hayatından sözeder, oğlu için de böyle, az insana nasip olan şerefler hayal ederdi...

Köylülerin yağlı ellerinden çıkan hesap pusulaları, işçilerle düşüp kalkmalar, alışverişler, bu güzel hayalleri yıkacak mıydı? Andryuşa'yı şehre götüren yaylı arabaya, babasının ona hediye ettiği muşambaya, meşin eldivenlere, iş hayatının bu kaba sembollerine tiksintiyle bakardı.

İşin kötüsü Andryuşa iyi çalışıyordu. Babası onu küçük pansiyonunda kendine yardımcı yapmıştı. O kadarla da kalmamış, ona, Alman usulüne uyarak, bir aylık bağlamıştı: ayda eline on ruble verir ve makbuz imzalatırdı.

Üzülme, iyi yürekli anne; oğlun Rus topraklarında büyüdü, değirmen çeviren ellerle, inek boynuzlarıyla çalışan insanlar arasında değil. Oblomovka yakın; orada her gün bayram. Orada iş omuzdan bir yük gibi atılır; orada çiftliğin sahibi şafakla beraber kalkmaz, tekerlekler, yağlar arasında iş yerlerini gezmez.

Verhliyovo'da yılın birçok ayları boş duran büyük bir ev var; yaramaz Andryuşa oraya sık sık girer; uzun salonlar, sofalar, duvarlarda kara portreler görür. Yüzlerinde Almanlar'ın o kaba canlılığı yoktur; elleri büyük ve sert değildir. Mavi baygın gözler, pudralı saçlar, beyaz, nazik yüzler, dolgun göğüsler, bembeyaz manşetler arasından çıkıp kılıcın kabzası üzerinde mağrur duran ince damarlı zarif eller... çocuk, orada lüks, kadife, dantela içinde güzel yaşamış ama hiçbir işe yaramamış birçok kuşakların portrelerini görür.

Bu çehreler ona şanlı günlerin, savaşların, kahramanların efsanelerini söylüyordu; orada okuduğu eski zaman hikâyesi babasının pipo içip yere tükürerek yüz defa anlattığı hayata, Saksonya'da patatesler, turplar içinde, pazaryeriyle sebze bahçesi arasında geçen hayata hiç benzemiyordu...

Üç yılda bir, köşk birdenbire insanlarla dolardı; şölenler, balolar verilir, gece olunca uzun sofalar ışıklarla donanırdı.

Prens ve prenses maiyetleriyle beraber gelir yerleşirlerdi. Prens seyrek ve kır saçlı; meşin yüzlü, donuk patlak gözlü idi; göğsünde yıldız biçiminde üç madalya parlardı. Kadife çizmeleri, altın bir tabakası, zümrüt kabzalı bir bastonu vardı. Prenses güzelliği, boyu bosu ile göz kamaştıran bir kadındı. İnsana öyle gelirdi ki, beş çocuk anası olmasına rağmen hiç kimse, hattâ prens bile onun yanına yaklaşamaz, hiç kimse onu kucaklayamaz, öpemezdi. Sanki üç yılda bir indiği dünyadan çok yukarlarda bir yerde yaşıyordu. Kimseyle konuşmaz, hiçbir yere gitmezdi. Bütün günlerini yeşil oturma odasında, üç ihtiyar kadınla birlikte geçirirdi. Dışarıya yalnız kiliseye gitmek için çıkar, oraya da bahçeden geçerek gider, bir paravananın arkasına oturur ibadetini yapardı.

Ama köşkte, prens ve prensesten başka herkes neşeliydi, hayat doluydu. Andryuşa yeşil çocuk gözleriyle türlü türlü insanlara bakıyor, çevik zekâsıyla kendisi de farkına varmadan sanki bir maskeli baloda imiş gibi çeşitli tipleri zihnine yerleştiriyordu.

Bunlar arasında prensin çocukları Piyer'le Mişel vardı. Piyer Andryuşa'ya hemen süvaride ve piyadede kalk borusunun nasıl çalındığını göstermiş, dragon'larla husar alaylarının kılıçları ve mahmuzları arasında ne farklar olduğunu anlatmış, her alayda at renklerinin nasıl değiştiğini öğretmiş, okulu bitirince hayatta başarılı olmak için hangi mesleğe girmesi gerektiğini söylemişti.

Mişel de Andryuşa'yı tanır tanımaz karşısına geçmiş ve yumruklarıyla müthiş oyunlar göstermeye girişmiş, Andryuşa'nın burnuna, midesine yumruklar indirmiş, sonunda; «Buna İngiliz usulü dövüşme derler» demişti.

Üç gün sonra Andrey, hiç ders de almadan sırf bilek gücü ve köylü gürbüzlüğüyle Mişel'in, hem İngiliz hem de Rus usulleriyle burnunu ezmiş, iki küçük prensin de saygısını kazanmıştı.

Köşkte, biri on bir, biri on iki yaşında iki prenses vardı; bu uzun boylu güzel kızlar, süslü elbiseler giyinir, hiç kimseyle konuşmaz, kimseye selâm vermez ve mujiklerden korkarlardı. Mürebbiyeleri matmazel Ernestine, Andryuşa'nın annesine kahve içmeye gider ve ona Andryuşa'nm saçlarını nasıl kıvıracağını öğretirdi. Bazan çocuğun başını dizlerine koyar, saçlarını kâğıtlarla acıtıncaya kadar kıvırırdı, sonra beyaz elleriyle iki yanağını tutar ve onu sevgiyle öperdi.

Bir de Alman hoca vardı; bütün gün tornada enfiye kutusu ve düğme yapardı. Musiki hocası pazardan pazara sarhoş olan bir adamdı. Bunlardan başka bir alay hizmetçi, irili ufaklı bir sürü köpek vardı.

Bu kalabalık, köşkü ve köyü gürültüye, patırdıya, çığlıklara ve müziğe boğardı.

Bir yandan Oblomovka, bir yandan da köşkün lüks hayatı, Andryuşa'nın Almanlığıyla birleşmiş ve onun tam anlamıyla dar kafalı bir Alman burjuvası olmasına engel olmuştu.

Andryuşa'nın babası bir ziraatçi, bir teknisyen, bir öğretmendi. Kendi babasının çiftliğinde ziraati pratik olarak öğrenmiş, Saksonya fabrikasında teknoloji bilgileri edinmişti. Kırk profesörü olan yakın bir üniversitede bu kırk bilginden şöyle böyle edindiği bilgileri öğretmek hevesini kazanmıştı.

Bu kadarı yeter diye çiftliğine dönmüş ve iş hayatına girmeye karar vermişti. Babası ona yüz thaler ve yeni bir yol çantası vermiş, istediği yere gitmekte serbest bırakmıştı.

O gün bugün İvan Bogdanoviç ne babasını, ne de doğduğu yeri bir daha görmemişti. Altı yıl İsviçre'de ve Avusturya'da dolaşmıştı; yirmi yıldan beri de talihine şükrederek Rusya'da yaşıyordu.

Üniversitede okumuş olduğu için kendisi gibi oğlunun da üniversitede okumasını istemişti. Ama Rus üniversitesinin Alman üniversitesi olmadığını, oğlunun hayatını altüst edeceğini, onu kendi çizdiği yoldan çıkaracağını düşünmemişti.

Kendi çizdiği yolsa basitti. Dedesinden kendisine gelen çizgiyi torununa kadar dümdüz uzatıyor ve başka bir şey düşünmüyordu. Fransız bestecisi Herz'in parçaları, annesinin masalları ve hülyaları, köşkün salon ve sofaları bu dar Alman yolunu ne dedesinin, ne babasının ne de kendisinin düşünemediği geniş bir yola çevirecekti.

Babasının buna bir diyeceği yoktu, kendi çizdiği yolda ısrar edecek değildi; ama onun kafası bildiğinden başka bir yolu almıyordu. Zaten Andrey'in geleceğiyle pek fazla da ilgilenmiyordu. Oğlu üniversiteden dönünce evde üç ay geçirdikten sonra ona, artık Verhliyovo'da işi kalmadığını, Oblomov'un Petersburg'a gittiğini, kendisi için de oraya gitme zamanının geldiğini söyledi.

İhtiyar adam, Andrey'in Petersburg'a niçin gitmesi gerektiğini, niçin Verhliyovo'da kalıp çiftliğinin yönetimine yardım etmiyeceğini kendi kendine sormamıştı bile: sadece kendisi öğrenimini bitirdiği zaman babasının onu dışarıya gönderdiğini hatırlamıştı.

O da öyle yaptı; Alman âdeti böyle idi. Karısı da öldüğü için hiç kimse gitmesine engel olmamıştı. Andrey'in gideceği gün İvan Bogdanoviç ona yüz kâğıt ruble vermiş ve şunları söylemişti:

— İl merkezine kadar atla gidersin, orada Kalinnikov'dan 35 ruble alır ve atını ona bırakırsın. Kendisi yoksa atı satarsın. Panayır neredeyse kurulur; su içinde 400 ruble eder. Moskova'ya kadar kırk, oradan Petersburg'a kadar yetmiş beş ruble yeter; elinde bir miktar para kalır. Sonra ne istersen yaparsın. Benimle birçok işler yaptın, elimde şöyle böyle bir sermaye olduğunu biliyorsun. Ama ben ölmeden buna güvenme; başıma bir taş düşmezse, daha yirmi yıl yaşamaya niyetliyim. Kandilin ışığı parlak! İçinde daha bol bol yağ var. Sen iyi bir öğrenim gördün; önünde bütün yollar açık; ister hükümet hizmetine girersin, ister iş yaparsın, istersen yazar bile olursun; neyi seçeceksin, neye hevesin var, bilmem...

Andrey:

— Bakalım, belki hepsini birden yaparım.

Babası kahkahayla güldü ve oğlunun omuzlarına öyle vurdu ki bir at olsa dayanamazdı. Andrey'in kılı kıpırdamadı.

— Yok, eğer aklın az gelirse, kendi yolunu birdenbire bulamazsan, birisinden akıl danışmak istersen, Reinfold'a başvur, o sana yol gösterir. (Ellerini kaldırıp başını sallayarak) Bu adam bir... bir... (övmek için aradığı parlak kelimeyi bulamadı) onunla Saksonya'dan beraber geldik. Şimdi dört katlı bir evi var. Sana adresini veririm.

Andrey:

— İstemez, bırak, dedi. Benim de dört katlı bir evim olunca gider kendisini görürüm, şimdilik onunla işim yok.

Babası tekrar oğlunun omuzuna vurdu.

Andrey ata bindi. Eğere iki yol çantası bağlamıştı: birinde babasının ısrarıyla aldığı muşamba, altı çivili çizmeler, Verhliyovo dokuması birkaç gömlek vardı; ötekinde annesinin öğütlerini hatırlayarak aldığı ince kumaştan zarif bir frak, tüylü bir palto, Moskova'dan ısmarlanıp getirilmiş bir düzine ince gömlek ve bir çift potin vardı.

— Ee?

— Ee?

— Tamam mı?

— Tamam.

Sessizce bakıştılar, sanki gözleriyle birbirinin içini anlamak istiyorlardı.

O sırada bir alay meraklı komşu toplanmış, kâhyanın oğlunu gurbete yollamasını ağızları açık, seyrediyorlardı.

Baba oğul el sıkıştılar, Andrey hızlı hızlı uzaklaşmaya başladı. Komşular:

— Bak şu köpek yavrusuna, gözünden bir damla yaş çıkmadı. Ama yolun üstünde kargalar bağrışıyor, hayra alâmet değil. Aklını başına alsın...

— Haydi canım, kargalar ona vız gelir, İvan Kupala gecesinde ormanda yalnız başına gezmeye gider. Rus olsaydı başına mutlaka bir belâ gelirdi.

Bir kadın:

— İhtiyar gâvur da öyle. Sanki kedi yavrusunu sokağa atıyor. Ağlamak şöyle dursun oğlunu kucaklamadı bile.

İhtiyar birdenbire bağırdı:

— Andrey, dur, dur!.

Andrey atını durdurdu. Seyirciler, memnunlukla:

— Bakın, bakın, dayanamadı! dediler.

Andrey:

— Ne var? diye sordu.

— Kayışları sıksaydın, gevşek duruyorlar.

— Şaşmevka'da sıkarım. Şimdi vakit kaybetmeye gelmez. Karanlık basmadan orada olmalıyım.

Babası elini sallayarak:

— Haydi hayırlısı!

Oğlu:

— Haydi hayırlısı! diye tekrarladı ve biraz öne eğilerek atı mahmuzlamaya hazırlandı.

Komşular:

— Bakın şu domuzlara! Sanki birbirlerine yabancıymışlar gibi!

Birden, kalabalık arasından bir hıçkırık sesi yükseldi. Bir kadın dayanamamış, mendiliyle gözlerini silerek ağlıyordu:

— Vah, yavrum! diyordu. Zavallı öksüzcük! Anacığın öldü gitti; arkandan dua edecek kimse yok. Bari ben sana dua edeyim yavrum!

Andrey atını ona doğru sürdü, yere atladı; ihtiyar kadının boynuna sarıldı ve kadın istavroz çıkarıp onu öperken o da birdenbire ağlamaya başladı. Kadının sevgi dolu sözlerini işitince, annesinin sesini duymuş gibi oldu; annesinin hayali gözlerinin önüne geliverdi...

Kadını tekrar kucakladı,gözyaşlarını çabuk çabuk sildi, eğere sıçradı, atını mahmuzlayıp bir toz bulutu içinde kayboldu. Yolun iki yanından üç köpek ümitsizce havlaya havlaya arkasından koştu.

II

Ştoltz, Oblomov'la bir yaştaydı; o da otuzunu geçmişti. Memur olmuş, çekilmiş, işe girişmiş, gerçekten bir ev, bir de sermaye sahibi olmuştu... Dışarıya mal gönderen bir ticaret şirketinde hissedardı.

Hep yolculuktaydı; şirket Belçika ve İngiltere'ye birisini gönderecek olsa o giderdi; yeni bir plan hazırlamak ve uygulamak gerekse ona başvurulurdu. Ama Ştoltz gene de salonlara devam etmeye, bir de okumaya vakit bulurdu; nasıl bulurdu Allah bilir...

Saf kan bir İngiliz atı gibi baştan ayağa kemik, adale ve sinirdi. Zayıfçaydı; yanakları yok gibiydi; yüzünde yağdan, şişmanlıktan eser yoktu. Teni düz, hafif esmerdi, hiçbir yerinde kırmızılık görünmüyordu; gözleri yeşile çalıyordu ama gene de anlamlıydı.

Fazla hareket etmezdi. Oturduğu zaman rahat oturur, iş yaparken de ne kadar hareket gerekiyorsa o kadar hareket ederdi.

Vücudunda fazla hiçbir şey yoktu; hayatında manevi taraflarla pratik taraf arasında bir denge kurmaya çalışırdı. İki tarafı birbirine paralel yürür, bazan biribirine karışır, fakat hiçbir zaman bir kördüğüm haline gelmezdi.

Yolunda sebatla, şevkle yürürdü; parasına göre yaşar, dakikalarının da, rublelerinin de hesabını bilir, harcadığı heyecanı, ruh gücünü dikkatle ölçüp biçerdi.

Sevinçlerini, kederlerini ellerinin, ayaklarının hareket-

leri gibi kontrol eder, ya da onları iyi hava, kötü hava gibi görürdü.

Derdi olduğu zaman duyduğu üzüntü yağmurda şemsiye açmak kabilindendi. Üzülmesi de uyuşuk bir tevekkülden ziyade bir öfkeye benzerdi.

Istırabına sabırla katlanırdı, çünkü nedenini başkalarında değil, kendinde ararda. Sevinçleri de yoldan çiçek toplar gibi koparır ve daha solmadan atardı; böylece her zevkin dibindeki acı tortuyu tatmazdı.

Onun istediği, hayatı basit görmek ve olduğu gibi almaktı. Hayat sorunlarını çöze çöze zorluklarını daha iyi takdir ediyor ve yolunun yanlış yönde gittiğini görüp de doğru yolu bulunca içinden bununla övünüyor ve mutlu oluyordu.

Kendi kendine çok defa: «Basit yaşamak çok zor, çok karışık bir iş» diyordu. Hayat yolunun nerede düğümlendiğini, işin nerede bozulduğunu çabucak görürdü.

En çok korktuğu şey hayaldi. Bu ikiyüzlü yolarkadaşı, bir bakıma dost, bir bakıma düşman; inanmadığın zaman dost, tatlı bakışına kapılıp gittiğin zaman düşman.

Hülyadan kaçardı; kaçmadığı zaman da üstünde «Ma solitude, mon hermitage, mon repos» yazılı bir mağaraya girdiğini, içinden saat kaçı kaç geçe çıkacağını bilirdi.

Ruhunda rüyalara, muammalara, sırlara yer yoktu. Deneyimin süzgecinden geçmiyen herşey onun için yanlış görme, bir göz boyanması ya da henüz kanıtlanmamış bir gerçekti.

Mucizeler dünyasında dolaşmak merakı ya da bin yıl sonra yapılacak keşifler için varsayımlar kurmak Donkişotluğu yoktu. Ne çocukça bir inanç, ne de gereksiz bir şüphe göstermeden esrarlı şeylerin eşiğinde inatla durur ve bu esrarı açacak olan anahtarın bulunmasını, yeni bir kanunun ortaya konmasını beklerdi.

Kalbini de hayalgücü gibi dikkatle kullanırdı. Fakat kalp işlerinde sık sık faka bastığından duygular âleminin

kendisi için bir «terra incognita»* olduğunu itiraf etmek zorunda kalırdı. Bu alışamadığı ülkede süslü yalanı soluk gerçekten ayırdedebildiği zaman Allahına şükürler ederdi; süslü yalanlara aldandığı zamanlar, hiç değilse sendelemekle kalıp düşmediğine, kalbinin çarpmakla kalıp kanla dolmadığına, alnına soğuk terler çıkmadığına ve birkaç yılının berbat olmadığına sevinirdi.

Belirli bir düzeyde kalabildiği zaman kendini mutlu sayardı. Hiçbir zaman gerçek heyecanı sahte duygulardan, samimiyi gülünçten ayıran çizgiyi aşmaz, ya da geri döner, kalipsizliğin, kurnazlığın, güvensizliğin, bayağılığın kurak toprağına düşmezdi. İhtiras içinde olduğu zamanlarda bile ayaklarını yerde hisseder ve iş sarpa sarınca kendini kurtarmak imkânını elde tutardı. Güzellik karşısında gözleri kararmaz, erkek onurunu hiçbir zaman bırakmazdı; hiçbir zaman sevgilinin ayaklarına kapanan bir köle olmaz, bu yüzden de derin sevinçler duyamazdı.

Ştoltz kimseye tapmıyordu. Ruh ve beden kuvvetlerini kendine saklıyordu; tedbirli bir gurur içinde kalıyordu.

Kendindeki bu değerlerin kadrini bilir, o kadar cimrilikle kullanırdı ki, onu herkes duygusuz ve bencil sanırdı. Kendine hâkim olmasına, düşünme özgürlüğüne kızarlar, kendilerinin ve başkalarının hayatlarını ateşe atan insanları beğenir ve kıskanırlardı. Çevresindekiler: ihtiras herşeyi affettirir; siz ise, bu bencilliğinizle hep kendinizi düşünüyorsunuz; bakalım kendinizi hangi güzele saklıyorsunuz, derlerdi. Ştoltz, düşünceli düşünceli, sanki uzakta bir yere bakıyormuş gibi «Birisini buluruz elbette» derdi, gene de ihtirasların şiirli güzelliğine inanmaz, gürültülü, tehlikeli sonuçlarını hoş görmezdi. İdeali her zamanki gibi ciddi bir hayat ve ona bağlı işlerdi. Dostları üstüne vardıkça büsbütün inat eder, zaman zaman da, özellikle tartışmalarda softaca bir ahlâk tarafını tutardı... Derdi ki: «İnsan hayatının normal amacı dört mevsimde de yani hayatın dört çağında da fazla hoplayıp zıplamadan yaşa-

* Latince: Bilinmeyen toprak.

mak ve son güne kadar hayat kaderinin hiçbir damlasını israf etmemektir. Ağır ağır yanan bir ateş, ne kadar şairane olursa olsun şiddetli bir yangından daha iyidir.» Sonuç olarak da şunu eklerdi: «Bu düşündüklerimi gerçekleştirmekle mutlu olacağım, fakat fazla umudum da yok, çünkü bu çok zor bir iş.»

Kendine çizdiği yoldan hiç şaşmazdı. Hiç kimse onun acıklı ve marazi hallere düştüğünü görmemişti; vicdan azapları içinde kıvranmadığı belliydi; ruhunda hiçbir bunalım yoktu, karışık ve zor durumlarda hiç kendini kaybetmez, her yeni sorun karşısında sanki eski bir tanıdıkla karşılaşmış gibi, bildiği bir yoldan geçiyormuş gibi davranırdı.

Kuşağında anahtarları asılı bir kadın nasıl her kapının anahtarını şaşırmadan bulursa, o da her durum karşısında kullanacağı metodu bulmakta hiç şaşırmazdı.

Tuttuğu yoldan dönmemek onun için bütün değerlerden üstündü, adam dediğin bundan belli olurdu ve amaçları ne kadar küçük olursa olsun direten insanlara saygı duyardı.

— İşte asıl insan bunlardır derdi. Amacına doğru yürürken engelleri cüretle aşar ve ancak önüne aşılmaz bir duvar veya bir uçurum çıkarsa geri dönerdi. Gözlerini kapayıp uçuruma atılmak ya da belki deviririm diye duvara saldırmak onun harcı değildi. Duvarı veya uçurumu ölçer, biçer, hakkından gelemiyeceğinden emin olursa, kim ne derse desin sırtını döner giderdi.

Böyle bir karakteri belki de ancak Ştoltz'un yetiştiği yaşayışın karışık öğeleri yaratabilirdi. Bizim iş adamlarımız hep aynı kalıplardan çıkmadır; etraflarına yarı açık bir gözle tembel tembel bakarak ellerini devlet makinesine atarlar ve onu kendilerinden öncekilerin yürüttükleri yoldan uykulu uykulu yürütürlerdi. Ama uykulu gözlerin açılacağı günler yakın; cüretli hızlı adımlar, canlı sesler geliyor... Rus adları taşıyacak nice nice Ştoltz'lar yoldadır.

Ştoltz, Oblomov'la nasıl dost olabilmişti? Oblomov ki

bütün varlığıyla Ştoltz'a karşı bir isyandı! Artık anlamaya başlıyoruz ki karşıtlık bir sevgi yaratmıyorsa bile ona hiç de engel olmuyor. Üstelik onlar çocukluklarını beraber yaşamış, okula beraber gitmişlerdi. Daha birçok bağlar: Alman çocuğun Oblomov ailesinde gördüğü sıcak samimiyet; Oblomov'un tabiatının gerçekten samimi oluşu, vefalı, sade, temiz her kalbe aşina çıkışı.

Bir insan, ne kadar katı yürekli, kötü niyetli olursa olsun bu saf çocuk ruhuyla bir defa karşılaştı mı onu sever ya da koşullar dostluğa imkân vermeyince ondan hoş, unutulmaz bir anı saklar.

Andrey, sık sık iş yorgunu ya da balo dönüşü Oblomov'un geniş kanapesinde oturmaya gelir ve tembel bir konuşmada endişeli veya bitkin ruhunu dinlendirirdi. Bu evde her zaman muhteşem salonlardan kendi mütevazi evine dönen veya sıcak ve güzel ülkelerden gelip çocukken gezdiği kayın ormanında dolaşan bir insanın kalp rahatlığını duyardı.

III

Ştoltz sordu:

— Nasılsın İlya? Ne sevindim seni gördüğüme! Söyle bakalım, işler nasıl gidiyor? İyi misin?

Oblomov içini çekti:

— Ah, nerde, çok fena Andrey kardeş. Sağlığım berbat.

Ştoltz ilgiyle:

— Yok canım, neyin var?

— Bu arpacıklar beni öldürecek. Geçen hafta bir tane sağ gözümde çıktı, şimdi de sola geçiyor.

Ştoltz güldü:

— Bu kadarcık mı? Çok uyuyorsun da ondan.

— Bu kadarcık olur mu? İçimde yanmalar var. Biraz önce doktorun söylediklerini işitmeliydin: «Ya Avruya'ya gidersin, diyor, ya da işler fena: inme gelebilir!»

— Peki, gidiyor musun?

— Yok, gitmiyeceğim.

— Neden?

— Nasıl giderim canım? Neler söyledi neler, bilsen; dağlarda yaşayacakmışım. Mısır'a gidecekmişim, Amerika'ya gidecekmişim.

— Peki, ne var bunda? Mısır'a iki haftada, Amerika'ya üç haftada gidersin.

— Sen de mi yahu! Aklı başında adam olarak bir seni biliyordum, sen de sapıttın. Amerika'ya, Mısır'a kimler gider İngilizler... Allah onları böyle yaratmış. Zaten ken-

di ülkelerinde oturacak yerleri de yok. Bizden kimin aklına eser gitmek. Belki hayatından bezmiş umutsuz bir zavallı...

— Sahi, çok zor iş: bir arabaya, bir vapura binmek, temiz hava almak, yabancı ülkeler, şehirler, âdetler, acayip şeyler görmek... Ah, seni, seni. Ne ise bırakalım. İşlerin nasıl? Oblomovka'da ne var ne yok?

Oblomov umutsuzca kolunu sallayarak:

— Sorma, dedi.

— Ne var, ne oldu?

— Ne olacak, hayat hiç yakamı bırakmıyor.

— İyi ya, daha ne istersin?

— İyi mi? Evet hep yüzümü okşasa iyi. Nasıl yaramaz çocuklar okulda kendi halinde bir insanı rahat bırakmazsa, nasıl onu habersizken çimdikler, yüzüne gözüne kum atarlarsa hayat da beni öyle üzüyor... Bittim artık.

— Bu kadar rahatlık da fazla. Ne oldu, anlat bakalım?

— İki felâket.

— Ne imiş bu iki felâket?

— Beş param kalmadı, mahvoldum.

— Nasıl olur?

— Dur sana kâhyanın mektubunu okuyayım... Nerde mektup? Zahar! Zahar!

Zahar mektubu buldu. Ştoltz okudu ve herhalde kâhyanın üslûbundan olsa gerek, gülmeye başladı.

— Ne hınzır herif bu kâhya, dedi. Köylüleri kendi bırakmış, sonra da şikâyet ediyor. Bırak şunları serbest, istedikleri yere gitsinler.

— Nasıl olur, ya hepsi gitmeye kalkarsa?

— Gitsinler. Kimin işine geliyorsa kalır. Onların işine gelmiyorsa, senin işine de gelmez zaten. Ne diye tutasın adamları?

— Amma da düşünce! Oblomovka'nın köylüleri evine barkına bağlı, rahat adamlardır. Ne diye orada burada dolaşsınlar?

— Senin bir şeyden haberin yok; Verhliyovo'dan şo-

se geçecek, orada bir durak yapılacak, böylece Oblomovka büyük yola yakın olacak, şehirde de panayır kurulacak.

— Ah, ya Rabbi! Bir bu eksikti. Dünyadan uzakta ne rahattık. Şimdi panayır, istasyon çıktı başımıza. Köylüler hep şehre gidecek, tüccarlar rahatımızı kaçıracak. Felâket!

Ştoltz güldü. Oblomov devam etti:

— Felâket ya! Köylülerin bir dürüstlüğü vardı, rahat rahat oturuyorlardı, sesleri çıkmıyordu, işlerini yapmaktan başka düşünceleri yoktu. Şimdi akılları başlarından gidecek, ahlâkları bozulacak. Çay, kahve, kadife pantalon, mızıka, boyalı çizme isteyecekler... Fena olacak bunun sonu.

Ştoltz:

— Haklısın, dedi; sen köyde bir okul açsana.

— Böyle şeylerin zamanı mı şimdi? Köylülere okuyup yazmayı öğretmek tehlikeli; toprağı kazmaz olurlar.

— Okuyup yazmayı öğrenince toprağı daha iyi kazarlar; ne garip düşüncelerin var senin. Bana bak İlya, sen bu yıl artık sahiden çiftliğe gitmelisin.

— Doğru, doğru, gitmeliyim; ama planlarımı daha bitirmedim.

— Gerek yok. Bir defa Oblomovka'ya git; yapılacak şeyi yerinde görürsün. Bu plan işi çok uzun sürdü gibi geliyor bana.

— Ah, Andre, yalnız bu çiftlik işi olsa! Daha ne dertler var...

— Ne var başka?

— Evden çıkarıyorlar beni...

— Neden?

— Çıkacaksın diyorlar, işte o kadar.

— Peki ne var burda?

— Ne mi var burda? Öyle canım sıkıldı ki bu işe, yatakta bir sağa bir sola dönmekten belime ağrılar girdi. Unutma ki ben yalnız bir adamım: her şeyi düşünmem gerek. Hesaplara bak, ona para ver, buna para ver, bir de üstelik evden taşın. Para nasıl eriyip gidiyor, bilmiyorum. Yakında meteliksiz kalacağım.

— Ah seni şımarık çocuk! Bir ev değiştirmek bu kadar zor iş mi yahu? Paraya gelince ben senden para isteyecektim; ne kadar verebilirsin? Beş yüz ruble ver; hemen lâzım. Ben burada yarın para alacağım.

— Dur bakayım; geçenlerde köyden bin ruble gelmişti, ne kadar kaldı acaba?

Oblomov çekmeleri aramaya koyuldu:

— On, yirmi, ikiyüz, ikiyüz yirmi ruble... Ufak paralar da olacaktı... Zahar! Zahar!

Zahar yine yerinden sıçrayıp geldi.

— Masanın üstündeki kapikler ne oldu?

— Ne arayıp duruyorsunuz bu kapikleri? Size söyledim ya masanın üstünde para yoktu diye.

— Saçmalama, portakalların parasını ödediğin zaman üstünü vermişlerdi.

— Herhalde birisine verdiniz, unuttunuz.

Zahar kapıya doğru yöneldi. Ştoltz bir kahkaha atarak:

Zahar birden hatırlayarak:

— Mihey Andreyiç'e kaç para vermiştiniz?

— Ha sahi; Tarantiyev on ruble aldı. Unutmuşum.

Ştoltz sordu:

— Ne diye bu hayvanı evine sokarsın?

Zahar söze karıştı:

— Sade eve sokmakla kalsa. Adam burası kahveymiş gibi girip çıkıyor. Efendimin gömleğiyle yeleğini aldı, bir daha yüzlerini göreceğimiz yok. Şimdi de frakı istiyor. Ah Andrey İvanoviç, biraz azarlasanız...

Oblomov sert sert:

— Sana ne bu işlerden? Hadi git işine, dedi.

Ştoltz:

— Biraz kâğıt versene bana; bir şey yazacağım.

— Zahar, bak Andrey İvanoviç kâğıt istiyor.

Zahar dışardan bağırdı:

— Kâğıdımız yok ki.

— Canım bir tek yaprak istiyorum.

Oblomov masanın üstünü aradı: yokoğlu yok.

— Bir kartvizit de yok mu?

— Epey zamandır kullanmıyorum.

— Bırak canım sen de; bir de işlerinle uğraştığından, planlar yaptığından sözediyorsun... Sen dışarı çıkmıyor musun Allah aşkına? Eşe dosta gitmiyor musun ara sıra?

— Hiç çıktığım yok, hep evde oturuyorum. Hep bu plan yüzünden. Sonra da bu ev işi çıktı... Bereket Tarantiyev bir şeyler arıyor...

— Sana gelenler yok mu?

— Var... Tarantiyev, Alekseyev, biraz önce doktor buradaydı... Penkin, Sudbinskiy, Volkov...

— Burada hiç kitap da görmüyorum.

Oblomov masada duran kitabı göstererek:

— İşte bir kitap, dedi.

Stoltz kitabı alıp bakarak:

— Ne imiş bu! Bak hele, «Afrika'da Seyahat». Kaldığın sayfa da küflenmiş. Gazete de yok... Gazete de mi okumuyorsun?

— Hayır, harfleri küçük, gözleri bozuyor... Zaten ne gerek var? Önemli bir havadis olunca gelip anlatırlar.

— Olur şey değil, İlya. Kanapenin üstünde hamur gibi kıvrılıp kalmışsın.

Oblomov, mahzun mahzun:

— Evet, doğru, hamur gibi.

— İtiraf etmek bir özür müdür?

— Özür olsun diye söylemiyorum; sadece sorduklarına cevap veriyorum.

— Evet ama artık bu uykudan uyanmalısın.

— Denedim ama olmadı... Bir daha da deneyemem artık. Hiçbir şey beni çekmiyor, hiçbir isteğim yok, bu konuyu kapayalım. Sen nereden geliyorsun bakalım, onu söyle?

— Kiev'den. İki hafta sonra Avrupa'ya gideceğim. Sen de gelsene benimle...

— Peki; belki gelirim...

— Öyle ise otur, pasaportun için bir dilekçe yaz. Yarın götürür verirsin...

Oblomov kendine gelerek:

— Yarın mı? Ne aceleci adamlar bunlar; arkalarından birisi kovalıyor sanki... Düşünürüz, konuşuruz; kısmetse gideriz. Belki önce köye gitmeli, Avrupa'ya daha sonra...

— Niçin sonra? Bir defa şu göbeği erit de kafan uykusundan uyansın. Senin hem bedenine, hem ruhuna hareket gerek.

— Yok Andrey, çok yorar bunlar beni. Sağlığım çok fena, biliyorsun. Sen beni bırak, daha iyi, yalnız git.

Stoltz uzanmış yatan Oblomov'a baktı. Oblomov da ona baktı. Stoltz başını salladı, Oblomov içini çekti. Stoltz:

— Hayatından bezmişe benziyorsun.

— Evet, doğru söylüyorsun, bezmişim, Andrey.

Andrey onu neresinden, nasıl sarsabileceğini düşünüp duruyordu. Oblomov'a uzun uzun baktı, sonra ansızın bir kahkaha attı. Oblomov'un ayaklarını göstererek:

— Çorapların biri başka, öteki başka. Gömleğini de ters giymişsin.

Oblomov çoraplarına, gömleğine baktı, utana utana:

— Ah, sahi, dedi. Bu Zahar benim başımın belâsı. Bilmezsin, neler çekiyorum. Dırdır söylenir, işini de yapmaz.

— Ah, İlya, İlya! Ben seni bu halde bırakamam. Bir haftaya kalmaz değişir, başka adam olursun. Bu akşam sana ne yapacağımızı bütün ayrıntılarıyla anlatırım. Şimdi giyin bakalım. Bak, ben seni nasıl canlandırırım. Zahar; İlya İlyiç'in elbiselerini ver.

— Ne söylüyorsun, Allah aşkına? Tarantiyev'le Alekseyev bana yemeğe gelecek. Sonra da niyetimiz...

Stoltz onu dinlemeden:

— Zahar, ver elbisesini.

Zahar, memnun:

— Peki, Andrey İvanoviç, şimdi. Ayakkabılarını boyayıvereyim.

— Ne? Saat beş oldu, daha boyamadın mı?

— Geçen hafta boyamıştım, ama giymediniz, boyaları gitti.

— Peki, boyalı, boyasız getir. Bavulumu salona bırak.

Ben burada kalacağım. Gidip elbise değiştireyim, sen de hazır ol İlya. Dışarda bir yerde yeriz, sonra bir iki yere uğrarız...

— Ama dur bakalım... Böyle acele... Dur düşüneyim. Daha tıraş olmadım baksana.

— Düşünmeye, kafanı kaşımaya gerek yok. Dışarda tıraş olursun... seni berbere götürürüm.

Oblomov üzüntüyle:

— Sonra kime gideceğiz? Hiç hanımadığımız insanlara mı? Nerden çıkardın bunu? İvan Gerasimoviç'e gidelim; ona gitmeyeli üç gün oldu.

— Bu İvan Gerasimoviç de kim?

— Dairede beraber çalışmıştım ya!

— Ha şu kır saçlı kâtip mi? Onunla ne işin var? Bu budala ile ne diye vaktini öldürüyorsun?

— İnsanlara karşı bazan ne kadar da insafsızsın, Andrey. Felemek keteninden gömlek giymez, ama iyi adamdır.

— Ne işin var onunla? Onunla ne konuşabilirsin?

— Ne bileyim, insan orada evindeymiş gibi rahat hissediyor kendini. Odalar küçük, kanapeler öyle derin ki insan içine gömülüp kayboluyor. Pencereler sarmaşıklarla, kaktüslerle dolu; bir düzineden fazla kanarya, üç köpek, hepsi de öyle sevimli hayvanlar ki. Masasından yiyecek eksik olmaz. Duvarlarda aile hayatına ait resimler. İnsan bir oturdu mu kalkmak istemez. Otururşun, bir şey düşünmez, sıkılmak nedir bilmezsin. Yanında oturduğun adam pek öyle parlak zekâlı bir adam değildir, onunla fikir tartışması yapmazsın, ama hoş, iyi yürekli, konuksever, iddiasızdır; insanın arkasından lâf etmez.

— Anladık ama, orada ne yapıyorsun?

— Ne mi? Gider, karşı karşıya kanapede otururuz; o sigara içer...

— Ya sen?

— Ben de içerim, kanaryaları dinlerim. Derken Marfa semaveri getirir.

Ştoltz, omuzlarını silkerek:

— Tarantiyev'ler, İvan Gerasimiç'ler: Peki, peki; ça-

buk giyin. Zahar'a dönerek: Tarantiyev geldiği zaman yemeği dışarda yiyeceğimizi söyle. İlya İlyiç bütün yaz hep dışarda yiyecek; sonbaharda da çok işi olacak, kendisini görmeye vakti olmayacak dersin.

Zahar:

— Hepsini söylerim, hiç merak etmeyin. Ya, yemeği ne yapayım?

— Bir arkadaşla yiyin. Afiyet olsun.

— Emredersiniz.

On dakika sonra Ştoltz, yandaki odadan giyinmiş, tıraş olmuş, saçlarını taramış olarak geldi, Oblomov'u yatağında dertli dertli oturmuş, yavaş yavaş gömleğinin düğmelerini iliklemeye uğraşır buldu. Zahar önünde diz çökmüş, elinde yemek uzatır gibi boyasız bir ayakkabı tutmuş, gömleğin iliklenmesini bekliyordu. Ştoltz hayret için de:

— Daha ayakkabılarını giymedin mi? Haydi İlya, çabuk, çabuk!

Oblomov üzüntüyle:

— Peki ama, nereye gidiyoruz? Niçin? Ne var orada görülecek? Benim artık dışarıyla ilişiğim yok, istemem...

Ştoltz:

— Haydi, çabuk, çabuk!

IV

Vaktin bir hayli geç olmasına rağmen bir iş ziyareti yaptılar; sonra Ştoltz bir altın madeni sahibini yemeğe davet etti, yemekten sonra onun sayfiyesine çaya gittiler. orada birçok kimselere rastladılar. Oblomov tam bir yalnızlıktan kalabalığın ortasına düşmüş oldu. Gece eve geç vakit döndüler.

Ertesi gün, daha ertesi gün, ve bütün hafta böyle geçti. Oblomov diretiyor, yakınıyor, tartışıyor, gene de dostunun arkasından her yere gidiyordu.

Bir akşam bir yerden gene geç vakit dönünce Oblomov'un bu gürültülü hayata itirazları büsbütün arttı. Hırkasını giyerken homurdanıyordu:

— Bütün gün potinlerim ayaklarımdan çıkmıyor: ayaklarıma kara sular indi. — Kanapeye uzanarak: — Sevmiyorum bu sizin Petersburg hayatını, vesselâm!

— Senin hoşuna giden hayat hangisi?

— Herhalde bundan başka türlüsü.

— Ama bu hayatta sevmediğin şey ne? Onu söyle.

— Her şey; durmadan öteye beriye koşmalar, küçük ihtiras oyunları, hele de aç gözlülükler, rekabetler, dedikodular, birbirine çelme atmalar, birbirini tepeden tırnağa süzmeler. Konuşmalarını dinledikçe insan budalalaşıyor. İlk bakışta zeki adamlar sanırsın, yüzlerinde ciddilik okunur, ama bütün söyledikleri şu biçim şeyler: «Falanca veya filanca, bilmem ne satın aldı, bilmem neresini kiraladı.» Başka birisi: «Aa! olur şey değil; niçin acaba?» Yahut: «Fa-

lanca dün akşam kulüpte müthiş para kaybetti, bir başkası üç yüz bin kazandı.» İllâllah bunlardan. Bunlar arasında insanlık nerede? İnsanlığın yüceliği, bütünlüğü nerede kaldı? İnsanlık ufak paralar haline gelmiş.

— Ama toplumun bu işlerle uğraşması gerekli. Herkes bir şeyin peşinde. Hayat bu...

— Toplum! Senin beni bu adamların içine götürmen onlardan iyice nefret etmem için herhalde. Hayat; amma da hayat, ha. Ne bulabilir insan orada? Fikir meseleleri mi, var? Duygu meseleleri mi var? Bu hayatın bir ekseni yok: derin, hayatî hiçbir yanı yok. Bütün bu salon adamları benden çok daha uyuşuk, benden çok daha ölü. Hayattaki gayeleri ne? Benim gibi yatakta uzanmıyorlar, ama bütün sinekler gibi aşağı yukarı inip çıkıyorlar. Ne çıkıyor bunlardan? Bir odaya girersin, bakarsın herkes karşılıklı oturmuş, ciddî ciddî duruyor. Yaptıkları nedir? İskambil oynuyorlar... Diyecek yok, güzel bir hayat doğrusu. Yaşamak isteyen bir ruh için ne yaman bir örnek! Ölü değil mi bu adamlar? Oturdukları yerde uyumuyorlar mı? Ben yatakta yatıyorum, kafamı valeler ve aslarla doldurmuyorum diye kabahatli mi oluyorum?

— Bunlar lâf, yüz bin defa da söylenmiş. Söylenecek daha yeni sözlerin yok mu?

— Ya değerli gençlerimiz ne yapıyor? Nevskiy bulvarında araba ile gezerken, dans ederken uykuda değiller mi? Günleri boş bir coşkunluk içinde geçiyor. Ama gene de bu gençler kendileri gibi giyinmeyen, mevki sahibi olmayan kimselere yukardan bakarlar. Zavallılar kendilerini halktan üstün sanıyorlar: «Bizim çalıştığımız yerlerde ancak biz çalışırız; biz tiyatronun ön sırasına otururuz, Prens N...'nin balolarına yalnız biz gideriz...» derler. Böyle derler ama biraraya geldiler mi sarhoş olurlar, vahşiler gibi kavga ederler. Bunlar mı gerçek, uyanık insanlar? Yalnız gençler mi böyle? Bir de yaşlılara bakalım. Buluşurlar, birbirlerini yemeğe davet ederler, ama aralarında ne konukseverlik vardır, ne nezaket vardır, ne de karşılıklı sevgi. Toplantılarına daireye gider gibi soğuk soğuk, neşesiz giderler. Bütün maksatları ahçılarının ustalığını,

salonlarını göstermek, alay etmek, birbirlerinin ayağını kaydırmaktır. Geçen gün yemekte orada bulunmayanların aleyhinde söylenenleri dinlerken utancımdan yerin dibine geçtim: falanca budalaymış, filanca aşağılıkmış, bilmem kim hırsızmış, bilmem kim gülünçmüş. Bu süpedüz insanları arkadan vurmak. Bütün bunlar söylenirken birbirlerine sanki bakışlarıyla: «Hele sen de bir dışarı çık, senin hakkında da neler söyleyeceğiz, görürsün!...» diyorlar. Madem ki böyle, niçin buluşuyorlar? Bir temiz gülüş yok, candan bir sevgi yok. İsim için, şöhret için birbirlerine gidiyorlar. Böbürlene böbürlene: «Falanca bana geldi; filancayı gördüm...» Ne biçim hayat bu? İstemem, eksik olsun. Benim oradan alacağım birşey yok.

— Biliyor musun İlya, sen tıpkı eskiler gibi konuşuyorsun? Eski kitaplarda da böyle yazarlardı. Ama ne ise, buna da şükür. Hiç olmazsa kafanı işletiyorsun, uyumuyorsun. Söyle, söyle bakalım; daha neler düşünüyorsun?

— Daha ne söyleyeyim? Bu insanlara bir bak: aralarında bir tek gürbüz, taze çehre yok.

— İklimden. Bak, senin yüzün de iyi değil, oysa hiç evden çıktığın da yok; hep yatıyorsun.

— Bir tekinde bile sakin, berrak bakışlı göz yok. Herkes birbirine hastalıkların korkuncu olan can sıkıntısını aşılıyor, herkes dertler içinde birşeyler arıyor. Bari bir gerçeğe varsalar da, ya kendilerine, ya başkalarına yarasa. Nerde bir arkadaşları başarı kazansa, betleri benizleri soluyor. Kimisinin de tek işi her gün mahkemeye gitmek. Dava beş yıldan beri devam ediyor, karşı taraf kaybedecek, o da beş yıllık bir didinmeden sonra hülyasına kavuşacak. Beş yıl bekleme odalarında oturup içini çekmek, işte size göre hayatın amacı. Kimisi her gün dairede saat beşe kadar oturuyor diye dert yanar, kimisi de böyle bir mutluluğa kavuşmadığı için ahlar, oflar çeker.

— Sen bir feylosofsun İlya. Herkesin bir derdi var, senin yok.

— O gözlüklü, sarı suratlı adam tutmuş bana filan milletvekilinin nutkunu okuyup okumadığımı soruyor. Ga-

zeteleri okumadım deyince yüzüme alık alık baktı. Louis-Philippe'i kendi babasından bahseder gibi uzun uzun anlattı durdu. Sonra bana Fransız elçisinin Roma'dan acaba niçin ayrıldığını sordu. Aman ya Rabbi! İnsan kendini, her gün dünya haberlerini dinleyip bütün hafta birisi hakkında çene çalmaya nasıl mahkûm eder? Mehmet Ali Paşa İstanbul'a bir gemi yollamış. Acaba niçin yollamış? Düşün dur. Başka bir gün Don Carlos bir işte başarıya ulaşamamış, seninki üzüntü içinde. Bilmem nereye kanal açacaklarmış, Doğu'da bir yere kıtalar sevk ediliyormuş; aman ya Rabbi yangın varmış gibi adamcağız telâşa düşer. Kıtalar sanki onun peşinden koşuyormuş gibi yaygarayı basar. Her duydukları şey üzerinde inceden inceye fikir yürütürler ama, aslında hiçbir şeyle de candan ilgilendikleri yoktur. Ha böyle gürültü patırdı etmişler, ha uyumuşlar, hepsi bir. Konuştukları şeyler kiralanmış elbiseler gibi, kendi malları değildir. Yapacak işleri olmadığı için güçlerini öteye beriye harcarlar. Her şeye sarılan ilgileri, ruhlarının boşluğunu ve sevgi yoksunluklarını kapayan bir örtüdür. Ama orta halli bir yol seçmek ve orada derin bir iz bırakarak yürümek; çok şeyler bilmek o zaman işe yaramaz, gösterişe yer kalmaz.

— Evet, İlya, senle ben güçlerimizi boş yere harcamadık diyelim, ama hani bizim orta halli yolumuz?

Oblomov birdenbire sustu, sonra sıkıntı içinde:

— Şu planı bir bitirsem, dedi. Ama bana ne, ne yaparlarsa yapsınlar. Ne halleri varsa görsünler. Ben bir maksatla konuşuyorum; sadece onların yaşadıkları hayatın tabiî olmadığını söylüyorum. Hayır, bu yaşamak değil, tabiatın önümüze koyduğu yasaya, ideale ihanet etmek.

— Nedir bu yasa, bu ideal?

Oblomov cevap vermedi. Stoltz ısrar etti:

— Söylesene senin hayatına çizdiğin yol nedir?

— Ben çizeceğimi çizdim.

— Nasıl, söyle bakalım? Lütfen anlatır mısın?

Oblomov sırtüstü yatarak tavana baktı ve:

— Nasıl mı? dedi. Köye gideceğim.

— Niçin gitmiyorsun?

— Planımı bitirmedim. Hem de yalnız değil, evlenip gideceğim.

— Ya öyle mi? Allah versin. Ne bekliyorsun öyle ise? Üç dört yıl sonra kimse seninle evlenmez...

Oblomov, içini çekerek:

— Ne yapalım, kısmet değilse? Evlenecek param da yok.

— Ya Oblomovka ne oluyor? Üç yüz köylün var.

— Neye yarar? Bir insanı karısıyla geçindirmeye yetmez.

— İki insanı geçindirmez ha?

— Ya çocuklarımız olursa?

— İyi yetiştirirsen, kendi kendilerini geçindirirler; öyle eğitirsin ki...

Oblomov sertçe:

— Hayır, hayır. Soylu insanları zanaatta mı çalıştıravağım? Zaten çocukları bir tarafa bıraksak bile kendi başımıza kalamayız. İnsan yalnız karımla yaşarım der ama bu laftır. Çok geçmeden türlü türlü kadınlar eve dolar. Kimdir bu kadınlar? Akraba desen değil, dadı desen değil; evde oturmasalar bile her gün yemek yemeğe, kahve içmeğe gelirler... İnsan böyle bir oteli üç yüz köylü ile nasıl geçindirir?

Ştoltz, büyük bir merakla:

— Pekâlâ, diyelim ki biri sana üç yüz bin ruble daha verdi, ne yapardın?

— Bankaya koyar, faiziyle geçinirdim.

— Banka fazla faiz vermiyor; niçin bir şirkete, meselâ bizim şirkete koymazdın?

— Yo, Andrey, beni kafese koyamazsın.

— Neden, bana da mı güvenin yok?

— Sana var tabi', ama her şey olabilir:. şirketiniz iflâs eder, beş parasız kalırım. Banka daha sağlam.

— Peki, sonra ne yapardın?

— Ne yapacağım, daha yeni, daha rahat bir eve ta-

şınırdım... İyi komşularım olurdu... Meselâ sen. Ama sen hiçbir yerde duramazsın ki...

— Ya sen hep aynı yerde mi kalırdın? Hiçbir yere gitmez miydin?

— Asla!

— Hayatın ideali bir yerde oturmaksa, ne diye insanlar her tarafta demiryolları yapıyor, gemiler işletiyorlar? Bu adamlara teklif edelim, İlya, dursunlar: bizim bir yere gitmeye niyetimiz yok, diyelim.

— Bizden başka bir sürü insan var. Oturacak yeri olmayan memurlar, tüccarlar, komisyoncular, avare turistler çok. Bırakalım, onlar istedikleri gibi gezsinler.

— Peki ya sen nesin?

Oblomov sustu.

— Kendini toplumun hangi sınıfına koyuyorsun?

— Zahar'a sor.

Ştoltz, Oblomov'un sözünü ciddiye aldı. Zahar'ı çağırdı, Zahar uykulu gözlerle odaya girdi. Ştoltz sordu:

— Kimdir şurada yatan?

Zahar birden uyandı, kuşkulu gözlerle yan yan bir Oblomov'a bir Ştoltz'a baktı:

— Ne demek istiyorsunuz? Görmüyor musunuz?

— Hayır görmüyorum.

— Amma da tuhaf. Bizim efendi işte, İlya İlyiç.

— Peki, git artık.

Ştoltz, «efendi» diye tekrarladı ve kahkahayla güldü. Oblomov, canı sıkılarak:

— Bey, demek istiyor, dedi.

Ştoltz gülmeye devam ederek:

— Hayır, hayır sen bir efendisin.

— Peki, ne fark var? Ha bey, ha efendi.

— Bey öyle bir efendidir ki çoraplarını kendi giyer, çizmelerini kendi çıkarır.

— Evet, İngilizler öyle yapar, çünkü Ruslar gibi birçok uşakları yoktur.

— Peki, devam et bu ideal hayatı anlatmaya... İyi

komşuların, dostların olacak; sonra? Günlerini nasıl geçireceksin?.

Oblomov ellerini ensesine koydu, yüzünde bir rahatlık belirdi; artık kendini köyde görüyordu.

— Sabahleyin kalkarım. Hava güzel, gök göz alabildiğine mavi, bir tek bulut yok. Planıma göre evin bir tarafındaki balkon, doğuya, bahçelere, kırlara bakar; öbür taraftan da köy görünür. Karımın uyanmasını beklerken, hırkamı giyip bahçede sabahın serin havasını içe içe gezinirim. Orada bahçıvanı bulur, onunla çiçekleri sular, ağaçları, çalıları budarım. Karıma bir demet çiçek toplarım. Sonra yıkanmak için banyoya ya da dereye giderim. Dönüşümde balkonun kapısı açılmıştır; karım sabahlığını giymiş, başına her an uçacakmış gibi duran hafif bir baş örtüsü atmış, beni bekliyor. «Çay hazır» der, bir öpüş, ama ne öpüş! Bir çay, ama ne çay! Bir koltuk, ama ne koltuk! Masaya otururum; çörekler, kaymaklar, taze tereyağları...

— Sonra?...

— Sonra rahat bir elbise giyerim. Karımı belinden tutar, onunla uzun gölgeli bir yola girerim; sessizlik içinde, hülya içinde ağır ağır yürürüz, ya da hayallerimizi birbirimize söyleriz, mutlu anlarımızı, nabzımızı sayar gibi sayarız, kalplerimizin sesini dinleriz. Ruhlarımız tabiatla kaynaşır... ve farkında bile olmadan dereye, kırlara çıkarız... Dere şırıl şırıl akar... üstünde meltem hafif ürpertilerle gezinir. Hava sıcak, kayığa bineriz, karım kürekleri hafif hafif çeker...

— Ho, ho! İlya sen şairmişsin be!

— Evet, hayat konusunda şairim, çünkü hayat bir şiirdir. Onu insanlar berbat ediyor.

Oblomov tasarladığı hayatın sarhoşluğu içinde devam etti. Hiç ara vermeden, hayalinde tekrar tekrar çizdiği sahneleri anlattı:

— Şeftalilere, üzümlere bir göz atarız. Sofraya gönderilecekleri seçeriz, sonra dönüp hafif bir yemekten sonra misafirleri bekleriz... O arada karım Marya Petrovna ya da

ona benzer adı olan bir dostundan kitap veya nota ile bir mektup gelir, ya da hediye olarak bir ananas gelir. Ben de kış bahçemde yetişen kocaman bir karpuzu iyi bir ahbaba yarınki yemek için gönderir, kendim de giderim... Gene o sırada mutfakta bir çalışmadır başlar; aşçıbaşı kar gibi beyaz başlığı ve önlüğüyle telâş içindedir; ocaktan tavaların birini kaldırır, birini koyar, bir tencereyi karıştırır, hamur açar, musluğa su döker... bıçaklar işler, sebzeler doğranır... Başka bir yerde dondurma çevrilir... Yemekten önce mutfağa uğramak, tencerenin kapağını açıp yemeği koklamak, böreklerin sarılmasını, kremanın yapılmasını seyretmek ne hoştur! Sonra gider sofada uzanırım. Karım yüksek sesle yeni bir kitap okur; zaman zaman durup üzerinde konuşuruz... Derken misafirler gelir; sen ve karın meselâ.

— Oho, beni de mi evlendiriyorsun?

— Tabii. İki üç ahbap daha gelir. Hep aynı ahbaplar. Dün birektiğimiz yerden konuşmaya başlarız; şakalar ederiz, bazan da susar, bir şeyler düşünürüz. Ama düşündüğümüz şeyler filancanın işini kaybetmesi ya da Danıştay'daki bir dava gibi şeyler değil, muradına ermiş insanların mutluluk dolu düşünceleridir... Kimse orada olmayan bir dostun aleyhinde söylemez; kimse sana: «Hele bir kapıdan çık, seni de çekiştiririz!» der gibi bakmaz. Sevmediğin, saymadığın kimselerle aynı masada yemeğe gitmezsin. Dostların gözlerinde yalnız sevgi görürsün. Şakalarında kötülük yoktur... Her şey saf ve temizdir. Düşünceleri ne ise, sözleri de odur. Yemekten sonra bir Mekke kahvesi gelir ve taraçada Havana puroları tüttürülür...

— Senin bu anlattığın, babalarımızın, büyük babalarımızın, hayatı.

Bu söz Oblomov'un gücüne gitti:

— Hayır, hiç de değil, ondan çok başka. Karım bütün vaktini reçel ve turşu yapmakla geçirmiyecek. Yumak sarıp durmıyacak, hizmetçi kızlara tokat atmıyacak. İşitmedin mi söylediğimi? Müzik, piyano, kitaplar, zarif mobilyalar...

— Ya sen ne yapacaksın?

— Ben de geçen yılki gazeteleri okumayacağım. Kötü arabalarda gezmeyeceğim, şehriye çorbası ve kaz kızartması yemiyeceğim. Aşçım İngiliz kulübünde veya bir elçilikte yetişmiş bir aşçı olacak.

— Peki, sonra?

— Sonra, sıcak geçer geçmez semaveri, yiyecekleri araba ile kayın ormanına ya da çayıra yollarız, yeşil otlar üstüne halıları serdiririz, soğuk çorba ve biftek vaktine kadar orada keyfederiz. Köylüler omuzlarında oraklarıyla tarlalardan dönerler; yulafla tıklım tıklım bir araba ağır ağır geçer; yulafların arasmdan çiçekli bir köylü şapkasiyle bir çocuk kafası görünür. Başka bir taraftan yalınayak bir sürü kadın, oraklarıyla şarkı söyleyerek geçer... Birdenbire efendilerini görüp susarlar ve yerlere kadar eğilip selâmlarlar. Kolları sıvalı ve ensesi güneşten yanmış bir kız, kendisini okşamak isteyen efendisinden, kurnaz ve mahcup gözlerini eğerek kaçınır. Ama aslında efendisinin okşayışı onu mutlu etmiştir... Aman, karım görmesin. Allah saklasın!

Oblomov'la Ştoltz gülmekten katıldılar. Oblomov devam etti:

— Artık çayır ıslaktır; hava kararmıştır: tarlalar üstüne sis bir deniz gibi çökmüştür; atlar tepinmeye başlar; dönme vakti gelmiştir. Evin pencerelerinde ışıklar yanmış; beş uşak mutfakta çalışıyor: mantar kızartması dolu bir tava, köfteler, çilekler... o sırada müzik de başlar... **Casta diva**... **Casta diva**... — Oblomov **Norma** operasının bu havasını söylemeye başladı. **Casta diva**'yı hatırladıkça fena oluyorum, dedi. Parçalanan bir kadın kalbi; bu müzikte ne derin bir acı vardır;... Hiç kimse derdini bilmez... yapayalnızdır... Sırrı omuzlarını çökertir... İçini aya döker...

— Bu havayı seviyorsun demek? Çok memnun oldum. Olga İlyinski onu çok güzel söyler. Seni onunla tanıştırayım. Çok güzel bir sesi var. Kendisi de ne sevimli insandır. Belki de bana öyle geliyor; ona karşı bir zaafım var... Ama bırakalım, sen devam et.

— İşte bu kadar, daha ne söyleyeyim. Misafirler odalarına, dairelerine çekilirler; ertesi gün bir kısmı ava ya da balığa gider; bir kısmı da evde uturur...

— Sadece otururlar mı, ellerine birşey almazlar mı?

— Ne alsınlar ellerine? Bir mendil belki... Söyle, sen böyle yaşamak istemez misin? Asıl yaşamak bu değil midir?

— Bütün hayat boyunca mı?

— İhtiyarlayıncaya kadar. Hayat budur işte.

— Hayır, bu değildir.

— Değil mi? Nesi eksik? Düşün bir kere. Bir tek solgun, üzgün, çehre görmeyeceksin; hiçbir derdin olmayacak, ne Danıştay davaları, ne borsa, ne şirket, ne rapor, ne bakan, ne rütbe, ne terfi... Bütün konuşmalar candan olacak. Evden taşınma derdin olmayacak... Yalnız bu nelere değmez! Bir de buna hayat değil diyorsun.

— Değil, kardeşim değil.

— Nedir öyle ise?

Stoltz bir düşündü, bu hayata bir isim aradı:

— Bu... bir çeşit Oblomov'luktur, dedi.

İlya İlyiç bu garip kelimeyi heceleyerek:

— Ob-lo-mov-luk... Ob-lo-mov-luk, dedi ve Stoltz'a acayip bir bakışla dik dik baktı, ürkek bir sesle sordu:

— Peki, sence en güzel hayat nedir? Niçin Oblomovluk olmasın? Sanki herkes bu benim hayalimdeki hayat için uğraşmıyor mu? Sizin bütün koşmalarınız, tutkularınız, ticaretleriniz, siyasetleriniz hep sonunda rahat etmek için, kaybolmuş bir cenneti bulmak için değil mi?

— Senin hayallerindeki Oblomovka...

— Herkes rahatı ve sükûnu arar.

— Hayır herkes değil, sen de on yıl önce bambaşka şeyler arıyordun.

— Ne arıyordum sanki?

— Düşün, hatırlamaya çalış. Kitapların, çevirilerin nerde?

— Zahar kaldırdı; bir köşede kalmış olacak.

— Bir köşede! Düşüncelerin de o köşede kalmış. «Vargücümüzle çalışmalıyız, çünkü Rusya'nın bitmez tükenmez

kaynaklarını işletmek için kollara ve kafalara ihtiyaç var; daha mutlu bir dinlenme için çalışmak; dinlenmek de bir çeşit yaşamak, daha sanatkârca, daha güzel yaşamak, şairlerin, sanatkârların hayatını yaşamak olmalı». Bunlar senin sözlerindi. Bütün bu fikirleri de Zahar mı köşeye attı? Hatırlıyor musun, kitapları okuduktan sonra kendi ülkeni daha iyi tanımak ve sevmek için yabancı ülkelere gitmek istiyordun. «Hayat, düşünmek ve çalışmaktır» diyordun. «Şöhret aramadan, durmadan çalışmak ve işini yaptığını görerek ölmek». Hangi köşede, unuttun bunları, söylesene?

Öblomov, Ştoltz'un sözlerini üzüntüyle dinliyerek:

— Evet, evet, dedi; hatırlıyorum. Evet, söyledim sanıyorum bunları... Öyle ya Andrey, seninle bütün Avrupa'yı dolaşmayı kararlaştırmıştık; İsviçre'yi yaya gezecektik; Vezüv'de ayaklarımız yanacaktı, Herkulaneum'a inecektik. Amma deli şeylermişiz o zaman! Ne budalaca şeyler düşünmüşüz!

— Budalaca ha! Raphael'in «Meryem»lerine, Correggio'nun «Gece»sine, Velvedere'in «Apollon» una bakarken gözleri yaşla dolan sen değil miydin? Sen değil miydin şunları söyleyen: «Ah, ya Rabbi! Bu resimlerin asıllarını görmem nasip olacak mı? Michelangelo'nun, Tiziano'nun eserleri önünde Roma'nın toprakları üstünde hayranlıktan ürperecek miyim? Burada ancak kış bahçelerinde görebildiğimiz o defneleri, servileri, limon ağaçlarını kendi topraklarında göremiyecek miyim? İtalya'nın havasını, göklerin maviliğini doya doya içemiyecek miyim?» O zaman kafanın içinden ne şahane havai fişekler yükselirdi. Budalaca şeyler, ha!

— Evet, evet; hatırlıyorum. Hatta bir gün elimden tutmuş ve bana: «Bütün bunları görmeden ölmeyeceğimize yemin edelim» demiştin.

— Hiç unutmam; bir isim günümde bana J.-B. Say'den yaptığın bir çeviriyi getirmiş, bana ithaf etmiştin. Hâlâ durur bende. Hatırlıyor musun? Matematik öğretmeniyle sınıfta kapanıp uzun uzun konuşurdun... Çemberleri,

dörtgenleri bilmenin ne gereği olduğunu anlamak isterdin. Sonra matematikten vazgeçtin, İngilizce öğrenmeye başladın. Onu da yarı yolda bıraktın. Avrupa'ya gitmeyi, Alman üniversitelerini görmeyi tasarladığım zaman fırlayıp beni kucaklayan, ellerime sarılıp: «Seninle beraberim Andrey, sen nereye ben de oraya diyen sen değil miydin? Sen her zaman biraz aktördün, biliyor musun? İşte ben iki defa Avrupa'ya gittim, bizim üniversitenin bütün basamaklarını çıktıktan sonra orta halli bir öğrenci olarak Bonn, Jean, Erlangen üniversitelerine gittim; Avrupa'yı kendi evim gibi tanıdım. Diyeceksin ki Avrupa'da seyahat etmek bir lükstür, herkesin harcı değildir. Ya Rusya? Ben bütün Rusya'yı da dolaştım. İşlerim...

— Bir gün bırakırsın bu işleri.

— Hiçbir zaman. Ne diye bırakayım?

— Sermayen iki katına çıktığı zaman bırakırsın.

— Dört katma çıktığı zaman da bırakmam.

— Madem ki para kazandıktan sonra köye gidip rahat etmiyeceksin, ne diye çalışıyorsun öyleyse?

— Bu da köy Oblomovluğu.

— Ya bir mevkie yükseldikten sonra hakedilmiş şerefli bir dinlenmeye çekilmek...

— Bu da Petersburg Oblomovluğu.

— Peki insan ne zaman yaşar öyleyse? Ne diye hayatımızı berbat etmeli?

— İşin kendisi için; başka birşey için değil. Çalışmak hiç değilse benim hayatımın gayesi, içi dışı, her şeyidir. İşte sen hayatından çalışmayı attın; ne oldun sanki? Ben son defa olarak seni kurtarmaya çalışacağım. Bundan sonra gene de Tarantiyev'lerle, Alekseyev'lerle oturursan, büsbütün yokolur gidersin. Ya şimdi kurtulursun ya da hiçbir zaman...

Oblomov endişeli gözlerle dinliyordu. Dostu sanki ona bir ayna tutmuş, içinde kendini görüp korkmuştu.

İçini çekerek:

— Andrey, bana sitem edeceğine yardım et. Halimden ben de şikayetçiyim. Bu sabah nasıl talihime ağladım, nasıl kendi mezarımı kendim kazdım, görseydin bana öyle

sitem etmezdin. Her şeyi biliyorum, anlıyorum, ama gücüm, iradem yok. Bana iradeni, zekânı aşıla, o zaman istediğin yere götür. Belki senin peşinden gelebilirim, ama yalnız başıma yerimden kımıldayamam. Hakkın var: Bu iş ya şimdi olur, ya da hiçbir zaman olmaz. Bir yıl sonra iş işten geçer.

— Sen misin bunları söyleyen, İlya? Preçistinki'den Kodrino'ya yürüdüğün zamanlar ne çevik bir çocuktun, hatırlıyor musun? Orada bir bahçe vardı... iki kız kardeşler hatırında mı? Onlara götürdüğün Rousseau'ları, Schiller'leri, Goethe'leri, Byron'ları, ellerinden aldığın Cottin'leri, Genlis'leri unuttun mu? Onlara önderlik etmek, zevklerini düzeltmek istiyordun.

Oblomov kanapeden fırladı:

— Ne? Sen bunu da hatırlıyorsun, ha Andrey? Unutur muyum hiç. Onlarla ne hayaller, ne umutlar, ne planlar kurmuştum. Hatta onlara kalbimden de sözederdim; ama sen yokken... gülersin diye korkardım... Öldü ve bir daha dirilmedi. Nereye gitti bütün bunlar, niçin bu ateş söndü? Anlamıyorum. Başımdan öyle büyük felaketler, kasırgalar da geçmedi. Hiçbir şey kaybetmedim. Vicdanımda hiçbir leke yok, ayna gibi tertemiz, gururumu kıracak hiçbir şey olmadı. Allah bilir niçin hayatım böyle harcandı gitti.

Oblomov bir ah çekip devam etti:

— Biliyor musun Andrey, benim içimde ne yakıcı, ne de kurtarıcı hiçbir ateş yanmadı. Hayatımda hiçbir zaman başkalarınınki gibi gittikçe renklenen, parlak bir güne çevrilen bir sabah olmadı; bir sabah ki yakıcı öğlesi geçtikten sonra yavaş yavaş solsun ve kendiliğinden akşama karışsın. Hayır, benim hayatım sönmüş başladı. Tuhaf, fakat böyle. Kendimi bilir bilmez sönmeye başladığımı hissettim. Sönüşüm dairede, evrak başında oturduğum zaman başladı; sonra kitapları okuyup da onlarda hayatta kullanamayacağım gerçekler buldukça, dostlar arasında dedikodular, alaylar, soğuk, kötü, boş gevezelikler dinledikçe, gayesiz, sevgisiz, toplantılara katıldıkça daha da

kötü oldum. Mina ile de hayatımı, kuvvetlerimi harcadım; onu sevdiğimi sanarak gelirimin yarısından fazlasını israf ettim. Nevski bulvarında kürklü mantolar arasında bir aşağı bir yukarı dolaştığım zamanlar; evlenecek iyi bir kısmet olduğum için akşam toplantılarına çağrıldığım zamanlar; şehirden sayfiyeye, sayfiyeden Gorohova sokağına taşındığım zamanlar, hayatımı, kafamı boşu boşuna harcıyordum. İlkbahar benim için istakoz ve istiridye mevsimiydi; sonbahar ve kış kabul günleriyle doluydu; yaz gezintilerle geçerdi... Bütün hayat tembel ve rahat bir uyku idi. Gururumu da nelerde kullandım? Ünlü bir terziye elbise ısmarlamakta; tanınmış aileler içine kabul edilmekte; prens P.'nin elini sıkmakta... Gurur hayatın tuzudur derler; gururum nereye gitti? Ya ben yaşadığım hayatı anlayamadım, ya da bu hayatın hiçbir değeri yoktu. Daha iyisini de bulamadım, göremedim, kimse de göstermedi. Sen bir gelip, bir kayboluyordun, kuyruklu yıldız gibi; bense herşeyi unutuyor, ağır ağır sönüyordum...

Ştoltz artık alaylı gülümsemesini bırakmış. Oblomov'u kaygılı bir sessizlik içinde dinliyordu.

Oblomov devam etti:

— Demin bana yüzümün pörsümüş, tazeliğini yitirmiş olduğunu söyledim. Doğru; ben yıpranmış bir elbise gibiyim; nedeni de ne iklim, ne de iş yorgunluğu. On iki yıldır içimdeki ateş, yakacak hiçbir şey bulamayınca kapalı kaldı, kendi zındanını yaktı ve söndü. On iki yıl geçti, sevgili Andrey; artık bu uykudan uyanmak isteğini bile duymaz oldum.

Ştoltz sabırsızlandı:

— Niçin kendini çıkarmadın bu bataktan? Niçin, susup oturmakta ayak direyecek yerde, kendini kurtarmadın?

— Kurtarıp da nereye gidecektim sanki?

— Nereye mi? Hiç değilse Volga'ya, köylülerin yanına. Orada yapılacak daha iyi şeyler var. Hayatının bir anlamı olurdu, bir amacın, bir işin olurdu; Şitka'ya bile giderdim ben olsam...

— Sen de insana her zaman öyle çetin yollar teklif edersin ki. Hem sonra yalnız ben mi böyleyim? Mihailov, Petrov, Semyonov, Stepanov... saymakla bitmez: bir alay insan, hepsi böyle.

Oblomov'un itirafları Ştoltz'a dokunmuştu. Birşey söylemedi, içini çekti; biraz sonra:

— Evet, dedi, zaman insanları değiştiriyor; ben seni bu durumda bırakamam artık; alıp götüreceğim seni. İlkin Avrupa'ya, sonra da köye. Bu göbeği eriteceksin. kendine geleceksin, sonra da bir iş bulacağız sana.

Oblomov bağırdı:

— Sahi, gidelim, gidelim buradan!

— Yarın pasaportlarımız için dilekçeleri yazar veririz, sonra da hazırlanırız... Seni yalnız bırakmayacağım artık. İlya, işitiyor musun?

Oblomov birden şaşırarak:

— Yarın mı olacak bütün bunlar?

— Bugünün işini yarına bırakma, demek istiyorum. Bu ne enerji; ama bugün artık çok geç. Şaka bir yana, on beş gün sonra burada değiliz artık.

— Ne söylüyorsun birader; on beş günde olur mu hiç?.. Bir defa iyi kötü bir araba satın almak... Bırak beni düşünüp taşınayım, iyice hazırlanayım... Üç ay sonra gideriz.

— Araba mı satın alacağız? Daha neler. Sınıra kadar posta arabasıyla gideceğiz; yahut belki gemiyle Lubek'e geçeriz, evet öyle daha iyi. Avrupa'daysa çok yerde tren var.

— Ya ev, ya Zahar, ya Oblomovka? Bütün bunları bir yoluna koymalıyım.

Ştoltz gülerek:

— Oblomovluk! Oblomovluk bunlar! dedi. Şamdanını aldı, iyi geceler deyip odasına gitti. Kapıdan çıkarken Oblomov'a döndü:

— Ya şimdi ya hiçbir zaman, unutma, dedi ve kapıyı ardından kapadı.

V

Oblomov ertesi sabah uyanır uyanmaz zihninde «Ya şimdi, ya hiçbir zaman» sözlerini buldu.

Kalktı, odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürüdü; sonra misafir odasına girdi: Ştoltz yazı yazıyordu. Oblomov:

— Zahar! diye bağırdı.

Fakat Zahar sobasından atlayıp gelmedi. Ştoltz onu postaya göndermişti.

Oblomov tozlu masasının başına oturdu, kalemi hokkaya batırdı; mürekkep yok. Kâğıt aradı; kâğıt da yok. Düşünmeye daldı; masanın tozları üzerinde parmakları kendiliğinden bir şeyler yazdı. Oblomov yazdığını okudu: Oblomovluk. Hemen yazıyı kolu ile sildi. Bu kelime, gece rüyalarına girmiş, onu, Baltazara gibi, duvarlara ateşten harflerle yazılı görmüştü.

Zahar geldi, Oblomov'u yatakta bulamayınca şaşırdı, efendisine alık alık baktı. Bu alık bakışta da «Oblomovluk» yazılıydı. İlya İlyiç: «Bir tek kelime, ama ne kadar zehirli» diye düşündü.

Zahar her günkü gibi tarağı, fırçayı, havluyu aldı, İlya İlyiç'e yaklaştı.

Oblomov, öfkeyle:

— Çekil oradan, dedi ve Zahar elinden fırçayı düşürdü. Tabii tarak da arkasından düştü. Zahar:

— Tekrar yatmayacak mısınız? dedi, yatağı biraz düzelteyim

— Bana kâğıtla mürekkep getir.

Oblomov: «Ya şimdi, ya hiçbir zaman» sözlerini düşünüyordu. Aklının ve iradesinin bu umutsuz çağırışı karşısında kendisine arta kalan gücü ölçüyor, onunla ne yapabileceğini hesaplıyordu.

Birkaç dakika kıvrandıktan sonra, kalemi eline aldı; köşeden bir kitap çıkardı ve bir saat içinde on yıldan beri okumadığı, yazmadığı, düşünmediği şeyleri okumak, yazmak, düşünmek isteğini duydu.

Şimdi ne yapmalı idi? İleri mi atılmalıydı, yoksa olduğu yerde mi kalmalıydı? Bu soru, Oblomov için Hamlet'inkinden* daha derindi. İleri atılmak, hırkasını yalnız omuzlarından değil, zihninden ve ruhundan atmak, tozları ve örümcek ağlarını yalnız duvarlardan değil, gözlerinden de silmek, dünyayı yeniden görmek demekti. «İlk adımı nasıl atmalı? Bu işe nasıl başlamalı? Bilmiyorum... Olmuyor... hayır... kendi kendimi aldatıyorum... kurtulmak elimde. Zaten Ştoltz da burada; ne yapacağımı söyler. Ne söyler acaba? Ne söyleyecek: Bu hafta birisini bul, tafsilâtlı emirler yaz ve köye gönder. Oblomovka'yı rehine koy, biraz daha toprak al, yeni inşaat planları gönder. Evini bırak, pasaport al ve altı ay için Avrupa'ya git. Orada göbeğini erit, bu ağırlıktan kurtul, bir zaman, beraber düşündüğümüz hava içinde ruhunu temizle, hırkasız, Zahar'sız, Tarantiyev'siz yaşa; çoraplarını kendin giy, çizmelerini kendin çıkar; yalnız geceleri uyu, herkesin gittiği yere git; trene bin, vapura bin, sonra... Sonra Oblomovka'da otur, ekimle hasadın ne olduğunu öğren, köylülerin niçin fakir, niçin zengin olduklarını anla; tarlaya git, seçimlere gir; işlerin başına, değirmene, pazarlara git. Bir taraftan da gazete ve kitap oku; İngilizler Doğu'ya niçin bir gemi gönderdiler diye düşün...

İşte söyleyeceği şeyler. İleriye atılmak bu demektir Bütün ömrünce bunu yapmak. Elveda benim şiir dolu gayem. Bu hayat değil ki, kürek mahkûmluğu. Boyuna

---

* Var olmak, ya da yok olmak...

gürültü, alev, ateş... peki ama ne zaman yaşıyacağım? Otursam oturduğum yerde daha iyi olmaz mı acaba?

Yerimde oturmak, gömleğimi ters giymek, Zahar'ın sobadan atlamasını işitmek, Tarantiyev'le yemek yemek, her gün biraz daha az düşünmek, **Afrika'ya seyahatı** hiçbir zaman bitirmemek, Tarantiyev'in ahbabı kadının evinde sakin sakin ihtiyarlama... **Ya şimdi, ya hiçbir zaman!.. Var olmak**, ya da **yok olmak!..**» Oblomov koltuğundan kalktı, ayakları terliklerini hemen bulamayınca tekrar oturdu.

On beş gün sonra Ştoltz İngiltere'ye gitti; Oblomov'dan da dosdoğru Paris'e gitmek vaadini aldı. İlya İlyiç'in pasaportu hazırdı, kendine bir seyahat paltosu ve şapkası ısmarlamıştı. Böylece işler bir hayli ilerlemişti.

Zahar bir çift ayakkabı ısmarlayıp bir çiftine de pençe vurdurmak yeter diyor ve birçok deliller sayıp döküyordu. Oblomov bir battaniye, bir yün fanila, bir valiz satın almış, bir de yiyecek çantası almak istemiş, fakat birçokları ona Avrupa'da hiç kimsenin yanında yiyecek taşımadığını söylemişti.

Zahar dükkandan dükkana soluk soluğa koşuyor, bu arada bir hayli ufak parayı da iç ediyordu; ama gene de Ştoltz'a ve onunla beraber seyahatleri icadedenlerin hepsine küfürü basıyordu. Dükkânlarda ona buna:

— Tek başına ne yapacak bu adam orada? diyordu; hizmetçiler hep kızmış, diyorlar. Bir kız nasıl çizme çıkarabilir? Beyin çıplak ayaklarına nasıl çorap giydirir? Başını sallıyor favorilerini yana açan gülümsemesi yüzünü kaplıyordu.

Oblomov gayrete gelip neleri alıp neleri bırakacağının bir listesini çıkarmıştı. Tarantiyev mobilyaları Viborg tarafında oturan tanıdık kadının evine götürecek, Oblomov'un Avrupa'dan dönüşüne kadar üç odaya kapatacaktı.

Oblomov'un dostları, kimi inanmayarak, kimi gülerek, kimi de telâşa düşerek: «Gidiyor be, olur şey değil; Oblomov ayaklandı!» diyorlardı.

Fakat bir ay geçti, üç ay daha geçti; Oblomov gitmedi. Gideceği günün arifesi dudağı şişmişti.

— Bir sinek ısırmış olacak; böyle bir dudakla insan gemiye binemez ya, dedi ve gelecek gemiyi beklemeye karar verdi.

Ağustos geldi. Ştoltz çoktan beri Paris'te idi. Oblomov'a umutsuz mektuplar yazıyor, cevap alamıyordu:

Niçin acaba? diye düşünüyordu; belki de hokkadaki mürekkep kurumuştur, kâğıt yoktur. Yahut belki cümlelerinde «ki» lerle «dolayı» lar birbirine girmiştir; yahut da «şimdi ya da hiçbir zaman» kelimelerinin sonuncusunu seçmiş, ellerini başının altına koyup uzanmış, Zahar da onu uyandıramamıştı.

Hayır Oblomov'un hokkası mürekkep doluydu; masasında kendi el yazısıyla mektuplar, kâğıtlar, hattâ dilekçeler duruyordu. Hiç «ki» kullanmadan birkaç sayfa doldurmuştu; rahat, hattâ bazan güzel bir üslûpla yazıyordu; Ştoltz'la seyahat ve çalışma hulyaları kurduğu zamanlarda olduğu gibi.

Sabah saat yedide kalkıyor, okuyor; dışarıdan kitaplar getirip götürüyordu. Yüzünde ne uyuşukluk, ne yorgunluk, ne de can sıkıntısı görünüyordu. Hattâ yanaklarına kan, gözlerine ışık, cesaret yahut hiç değilse, kendine güvene benzer bir şey gelmişti. Artık hırka giymiyordu. Tarantiyev, onu diğer eşyalarla birlikte, bahsettiği kadına götürmüştü.

Oblomov sırtında hafif bir ceket, boynunda bir mendil, oturup kitap okuyor, ya da yazıyordu; kravatının altında gömleğinin yakası kar gibi beyazdı; sokağa çıkarken güzel bir elbise, zarif bir şapka giyiyordu... Neşesi yerinde idi, kendi kendine şarkı söylüyordu... Neden acaba?

Oblomov şehrin birkaç kilometre ötesinde, bir yazlıkta oturuyor. İşte şimdi pencerenin önünde; yanıbaşında bir demet çiçek, Acele acele bir şeyler yazıyor, ikide bir fidanlar arasında patikaya bir göz atıyor, tekrar yazmaya koyuluyor.

Birdenbire patikanın kumları üstünde hafif adımlar işitiliyor; Oblomov kalemi atıyor, demeti yakalıyor, pencereye koşuyor: «Siz misiniz Olga Sergeyevna? Şimdi ge-

liyorum.» diyor; paltosunu, bastonunu kaparak kapıya koşuyor, güzel bir bayana kolunu verip, büyük çamların gölgesi içinde kayboluyor...

Zahar bir köşeden çıkıyor, efendisinin ardından bakıyor, sonra kapıyı kapayıp mutfağa gidiyor, Anisya'ya:

— Gitti, diyor.

— Yemeğe gelecek mi?

Zahar uykulu uykulu:

— Allah bilir.

Zahar hep eski Zahar: hep o kocaman favoriler, traşsız sakal, o kül rengi yelek, ceketinde hep o yırtık. Ama artık Anisya ile evli: ya eski dostu ile arası açılmış ya da bir erkeğin evlenmesi gerektiğine inanmıştı. Evlenmişti ama, atasözünün tersine, hiç değişmemişti.

Oblomov'a Olga'yı ve teyzesini Şoltz tanıştırmıştı. Onu ilk defa Olga'nın teyzesinin evine götürdüğü zaman orada misafirler vardı. Oblomov her zamanki gibi sıkıldı, ezildi, büzüldü. İçinden: «Ah şu eldivenlerimi çıkarabilsem, oda pek sıcak. Amma da yabanileşmişim yahu!» diyordu.

Şoltz, Olga'nın yanına oturmuştu. Olga tek başına lâmbanın yanında, çay masasından uzakta, bir koltuğa gömülmüş, çevresinde olup bitenlere ilgisiz görünüyordu.

Şoltz'u gördüğüne pek memnundu: onu gördüğü zaman gözleri parlamamış, yanakları kızarmamıştı ama yüzü tatlı bir gülümsemeyle aydınlanmıştı.

Olga Şoltz'a dostum diyordu; kendisini her zaman eğlendirdiği için ona pek bağlıydı; ama yanında kendisini pek çocuk hissettiği için ondan biraz çekiniyordu. Aklından geçenleri hemen sormaya cesaret edemiyordu: Şoltz ondan çok uzakta, çok yükseklerde idi. Aralarındaki yaş ve zekâ farkı genç kızın gururunu eziyordu.

Şoltz da onun zekâ ve ruh tazeliğine hayran olmakla kalıyordu. Olga onun için sevimli ve istidatlı bir çocuktan başka bir şey değildi.

Bununla beraber Olga ile her kadından fazla konuşuyordu. Çünkü bu genç kız farkında olmaksızın sade ve tabii bir hayat sürüyordu. Huyunun iyiliği, gördüğü ter-

biyenin sağlamlığı sayesinde bütün düşünceleri, duyguları, arzuları, en küçük göz, dudak ve el hareketleri tabii idi. Belki de hayatta bu kadar güvenle yürümesi, yanıbaşında inandığı bir dostun bulunmasından, adımlarını onun sağlam adımlarına uydurmasından geliyordu. Sözlerindeki, düşüncelerindeki, hareketlerindeki sadelik ve doğallık pek az genç kızda görülebilirdi.

Hiçbir zaman gözlerinde şöyle bir düşünce okunmazdı: «Şimdi dudaklarımı biraz kıvırıp düşünceli duracağım, bana böyle yakışıyor. Karşıma bir bakıp ürkeceğim, hafif bir çığlık koparacağım, herkes üstüme koşacak. Piyanoya oturup ayağımın ucunu göstereceğim...»

Olga'da hiçbir gösteriş, hiçbir yapmacık, sahtelik nazlılık, hesaplılık yoktu. Bu yüzden de onu Ştoltz'dan başka beğenen yok gibiydi. Danslarda çok defa canı sıkılır, tek başına otururdu; en cerbezeli delikanlılar bile onun karşısında susar, ne söyleyeceklerini, nasıl söyleyeceklerini şaşırırlardı.

Çokları onu basit, dar kafalı, sathı görürlerdi: çünkü Olga hayat ve aşk üstüne büyük laflar etmez, beklenmedik güzel sözler söylemez, müzik ve edebiyatla ilgili kitaplarda okuduğu veya işittiği cümleleri tekrarlamazdı. Az konuşur ve yalnız kendi basit düşüncelerini söylerdi. Onun için parlak zekâlı ve konuşkan erkekler ondan kaçarlardı; durgun gençler ise tersine onu fazla zeki bulur ve ondan çekinirlerdi. Yalnız Ştoltz onu güldürür ve durmadan konuşurdu yanında.

Olga müziği çok severdi ama şarkılarını ya kendi kendine, ya Ştoltz'a, ya birkaç okul arkadaşına söylerdi. Ştoltz'a, göre de herhangi bir artistten aşağı kalmazdı.

Ştoltz yanına oturur oturmaz odada Olga'nın tatlı, içten ve herkesi, nedenini bilmeden saran gülüşü çınlamıştı. Ama Ştoltz onu güldürmekle kalmıyordu. Yarım saat geçmeden Olga onu merakla dinliyor, daha büyük bir merakla da zaman zaman Oblomov'a bakıyordu. Bu bakışlar karşısında Oblomov utancından yerin dibine geçiyordu. Onlara yan gözle ve endişeyle bakarak: «Neler söylüyorlar

acaba benim hakkımda?» diye düşünüyordu. Tam gitmeye hazırlandığı sırada Olga'nın teyzesi onu masaya çağırdı, yanına oturttu. Oblomov bütün misafirlerin bakışları altında kaldı. Gözleri Ştoltz'u korku ile aradı; Ştoltz gitmişti. Olga'ya baktı; hep aynı meraklı bakışa rastladı. «Hâlâ bana bakıyor!» dedi ve yüzü kızararak üstüne başına baktı. Belki burnunda bir şey vardır diye mendilini çıkarıp yüzünü sildi; belki çözülmüştür diye boyunbağını yokladı; sık sık çözülürdü kör olası! Hayır, herşey yerli yerinde idi, ama o hâlâ bakıyordu.

Bir uşak ona bir bardak çay ve bir tabak kurabiye getirdi. Oblomov utancını yenmek rahat ve serbest görünmek istedi, bu gayretle kurabiyelere öyle bir sarıldı ki yanında oturan bir küçük kız gülmeye başladı. Diğer misafirler eline aldığı bir sürü kurabiyeye merakla bakıyorlardı. Oblomov şaşırdı: «O da her halde kurabiyelere bakıyor, ben şimdi ne yapayım bunları?»

Gözlerini kaldırmadan Olga'nın yerinden kalkıp odanın öbür ucuna gittiğini gördü. Biraz ferahladı.

Küçük kız ise kurabiyeleri ne yapacak diye, gittikçe artan bir merakla ona bakıyordu. «Bunları yiyip bitirmeli» diyerek atıştırmaya başladı. Bereket versin kurabiyeler ağzında eriyiveriyordu. İki tanesi kalmıştı; geniş bir soluk aldı ve Olga'nın gittiği yere bir göz attı. Aman ya Rabbi! Heykelin yanında durmuş, ona bakıyordu. Galiba daha serbestçe bakabilmek için mahsus o köşeye gitmişti. Onun kurabiye almaktaki beceriksizliğini fark etmişti.

Yemekte Olga masanın öbür ucuna oturdu, onunla hiç ilgilenir görünmedi. Ama Oblomov, artık bakmıyor umuduyla gözlerini o yana çevirdiği zaman gene Olga'nın meraklı fakat tatlı bakışına rastladı.

Yemekten sonra Oblomov Olga'nın teyzesiyle acele acele vedalaştı; teyze onu ertesi gün için yemeğe çağırdı, Ştoltz'a da söylemesini rica etti. İlya İlyiç eğildi, gözlerini kaldırmadan bütün salonu geçti. İşte piyano, yanında kapı... Ama gözlerini biraz kaldırınca Olga'nın piyanoya

oturmuş kendine dikkatle baktığını gördü. Galiba gülümsüyordu.

«Andrey herhalde ona dün çoraplarımın tek tek olduğunu ya da gömleğimi ters giydiğimi söylemiştir...» diye düşündü, bu tahminle canı sıkılmış bir halde eve döndü. Daha büyük bir sıkıntı yarınki davetti: teyzenin önünde birşey söylemeden eğilmekle daveti kabul etmiş oluyordu.

O geceden sonra Olga'nın sabit bakışları Oblomov'un zihninden çıkmadı. Beyhude sırtüstü uzanıyor, en rahat, en tembel yatışı ile yatıyor, bir türlü uyuyamıyordu. Hırkasından nefret ediyor, Zahar'a, tozlara, örümceklere kızıyordu.

Fakir ressamları koruyan birisinin kendisine zorla sattığı birkaç kötü resmi duvardan indirtti; çoktan beri kapalı duran bir istoru kendi eliyle kaldırdı, Anisya'yı çağırıp pencereleri temizlemesini söyledi; örümcekleri süpürdü, sonra yan yatıp bir saat Olga'yı düşündü.

İlkin onu dış görünüşüyle hayalinde canlandırdı.

Olga, kelimenin tam anlamıyla güzel sayılamazdı; cildi bembeyaz değildi, dudaklarında, yanaklarında canlı renkler yoktu, gözlerinde hiçbir alev yanmıyordu. Dudakları mercan, dişleri, inci, elleri beş yaşında çocuk eli, parmakları salkım salkım değildi, ama bir heykel olsaydı ahengin ve zarafetin timsali olabilirdi. Boyu uzun sayılırdı; başı, yüzü, omuzları, beli, herşeyi boyu ile mütenasipti.

Dalgın bir insan bile yolda bu kadar soylu ve ince yapılı bir vücuda bir an olsun bakmadan geçemezdi.

Burnu ufak ve hafif kıvrıktı; dudakları zihninin işlediğini gösterir şekilde ince ve çoğu zaman kapalıydı. Koyu mavi gözlerinin, canlı ve hiçbir şey kaçırmayan bakışlarında bir düşünce gayreti okunuyordu. Kaşları da bu gözlere ayrı bir güzellik veriyordu; ince birer yay gibi gözleri saran cinsten değildiler; hayır, aynı hizaya pek gelmeyen iki düz ve kalın çizgi gibiydiler. Biri yukarda iken öteki bir düşünceyi saklıyormuş gibi aşağıda kalıyordu.

Olga'nın başı soylu ve zarif bir ağırlıkla omuzlarına basıyordu, boynu dimdikti; yürürken hafifçe öne doğru eğiliyor, bütün vücudu birden hareket ediyor, işitilmeyecek kadar hafif adımlarla yürüyordu.

Oblomov düşünüyordu: «Niçin dün bana böyle dikkatle baktı? Andrey çorap ve gömlekten bahsetmediğine yemin ediyor. Ona dostluğumuzu, birlikte büyüdüğümüzü, aynı okulda okuduğumuzu anlatmış. Ne kadar mutsuz olduğumu, hareketsizlik ve sevgisizlik yüzünden içimdeki güzel şeylerin öldüğünü, hayatımın ne kadar sönük kaldığını söylemiş.. Bunlarda gülünecek ne var? Kalbi olsa, merhamet duyar ve bana... aman canım, ne yaparsa yapsın; onu düşünmeyeceğim artık. Bugün de yemeğe giderim, sonra evlerine ayak basmam.»

Günler geldi geçti. Oblomov Olga'lara ayak basmakla da kalmayıp temelli oraya taşındı. Bir sabah Tarantiyev bütün eşyalarını Viborg'daki ahbabın evine götürdü. Oblomov üç gün, yıllardan beri ilk olarak yataksız, divansız kaldı ve Olga'larda yemek yedi. Karşı tarafta kiralık bir villa bulundu. Oblomov içini bile gezmeden evi tuttu ve yerleşti. Sabah akşam Olga'yla beraberdi. Ona kitap okuyor, çiçek gönderiyor, onunla göle gidiyor, tepelere çıkıyordu. Oblomov'du bunları yapan! Neler olmuyor şu dünyada?.. İşler nasıl bu hale gelmişti? Şimdi onu görelim...

Ştoltz'la beraber Olga'larda yemek yedikleri gün Oblomov gene sofrada bir önceki akşam gibi ecel terleri döktü. Yemek yerken konuşurken hep o bakış, güneş gibi, yüzünü yakıyor, içini karıştırıyor, sinirlerine, iliklerine işliyordu. Yalnız balkonda puro içerlerken bu sessiz ve inatçı bakıştan bir an için kurtulabildi. Bir o yana, bir bu yana gidiyor, kendi kendine soruyordu:

— Ne demektir bu? Çekilir şey değil. Acaba benimle alay mı ediyor? Hiç kimseye böyle bakmıyor, bakamıyor. Beni herkesten yumuşak gördü diye... gidip konuşacağım onunla. Bakışlarıyla beni ne hale soktuğunu söyleyeceğim!

Tam o sırada Olga balkonun kapısında karşısına dikildi. Bir sandalye çekti ve yanına oturdu:

— Siz sahiden hayatı pek anlamsız mı buluyorsunuz?

— Evet, ama o kadar da değil... bazı işlerim var,

— Andrey İvaniç bazı planlar hazırlayacağınızı söylüyordu.

— Evet, çiftliğe gidip orada yaşamak niyetindeyim. Hazırlıklarımı yapıyorum.

— Avrupa'ya gidiyorsunuz, değil mi?

— Evet... tabii; Andrey İvaniç'in işleri bitince gideceğiz.

— Gideceğiniz için memnun musunuz?

— Çok... elbette...

Oblomov Olga'ya baktı; yüzünde bir gülümseme dolaşıyor, gözlerini parlatıyor, yalnız dudakları kapalı duruyordu. Göz göre göre yalan söylemeye dili varmadı:

— Yalnız biraz tembelim de...

Olga'nın ona durup dururken tembelliğini itiraf ettirmiş olması onuruna dokundu. «Kim oluyor bu kadın? Korkuyor muyum ondan, neden sankil» diye düşündü.

Olga kurnazca bir eda ile:

— Tembel mi? Olur mu hiç? Bir erkek nasıl tembel olur, anlayamıyorum.

Oblomov kendi kendine: «Bunda anlaşılmayacak ne var? dedi. Pekâlâ oluyor işte!.. Sonra Olga'ya:

— Ben daha çok evde otururum da... Andrey benim tembel...

— Her halde çok okur, yazarsınız. Şeyi okudunuz mu...

Oblomov bir imtihan geçireceği korkusuyla:

— Hayır okumadım, deyiverdi.

Olga gülerek:

— Neyi okumadınız? dedi.

Oblomov da güldü:

— Bir romandan sözedeceksiniz sandım. Roman okumam.

— Tahmininiz yanlış, bir seyahat kitabından sözedecektim.

Oblomov ona dikkatle baktı: dudakları hariç bütün yüzü gülüyordu. Oblomov içinden: «Bu kız yaman!.. tedbirli olmak gerek.» dedi.

— Neler okuyorsunuz peki?

— Daha çok seyahat kitapları, doğrusu...

— Afrika seyahatleri değil mi?

Oblomov kızardı. Anladı ki Olga yalnız okuduğu kitabı değil, nasıl okuduğunu da biliyordu. Olga onu kurtarmak için:

— Müzikle uğraşır mısınız?

Tam o sırada Ştoltz geldi.

— İlya, dedi. Olga Sergeyevna'ya senin müziği çok sevdiğini söyledim, ve bize neyi söylemesini rica ettim biliyor musun?.. Casta diva'yı.

Oblomov homurdandı:

— Ne diye bana iftira ediyorsun? Müziği pek o kadar sevmem...

— Ne adam ya Rabbi! Onuruna dokunacak bir şeymiş sanki. Ben onu kibar bir adam olarak tanıtmaya çalışıyorum, o ise beni yalancı çıkarıyor?

— Müzik meraklısı geçinmek istemiyorum da ondan. Bu rolü oynamak hem güç, hem tehlikeli.

Olga sordu:

— En çok hangi müziği seversiniz?

— Vallahi ne bileyim; her çeşidini. Bazan bildiğim bir havayı laternada işitince hoşlanırım. Bazan da operayı yarısında bırakıp giderim. Bazan Meyerbeer hoşuma gider; bazan da gemici türküleri: insanın içine bağlı. İnsan bazan Mozart'ı bile dinlemek istemiyor.

— Siz müziği gerçekten seviyorsunuz da ondan.

Ştoltz:

— Haydi, bir şey söyleyin bize, Olga Sergeyevna.

— Ya mösyö Oblomov dinlemek istemiyorlarsa?..

Oblomov:

— Bu sözlerinize karşılık bir iltifatta bulunmam gerekiyor, elimden gelmez ki... Gelse bile cüret edemem...

— Niçin?

— Ya kötü söylerseniz? O zaman güç bir durumda kalırım.

— Dünkü gibi değil mi? Kurabiyeleri alırken...

Olga bu sözü istemeyerek ağzından kaçırmıştı. Kıpkırmızı oldu. Pişmanlıkla:

— Affedersiniz... Söylememeliydim bunu, dedi.

Oblomov hiç beklemediği bu durum karşısında iyice şaşırmıştı. Hafif bir sesle:

— Pek zalimsiniz.

— Hayır, belki sadece küçük bir intikam almak istedim. Hiç istemeden ağzımdan kaçtı. Bana hiç iltifat etmediniz de onun için.

— Dinledikten sonra belki edecektim.

Oblomov Ştoltz'u göstererek:

— Söylememi istiyor musunuz?

— O istiyor, dedi.

Oblomov başını sallayarak:

— Hayır bilmediğim bir şeyi isteyemem, dedi.

Ştoltz:

— Pek kabasın İlya, dedi. İşte insan böyle evde yata yata, çorapiarını...

— Peki, Andrey sanki zor mu: «Aman efendim, pek duygulanırım, şüphesiz pek güzel söylersiniz...» Olga'ya dönerek: «Beni minnettar edersiniz, efendim,» filan gibi şeyler söylemek? Ama ne gerek var bunlara?

— Ama insan merak eder, nasıl söylüyor diye.

— Buna cüret edemem, aktris değilsiniz.

Olga Ştoltz'a dönerek:

— Peki, sizin için söyleyeceğim.

— İlya, komplimanı hazırla.

O sırada akşam olmuştu. Lambanın ışığı dışarıdaki sarmaşıklar arasından ay gibi süzülüyordu. Gölgeler Olga'nın yüzünü ve vücudunu saklıyor, tüllere sarıyordu. Karanlıktan çıkan sesi tatlı fakat güçlü, titrek ve duyguluydu.

Ştoltz'un isteğiyle birçok şarkılar, aryalar söyledi. Bazılarında belirsiz mutluluk umutlarıyla karışık bir acı, bazılarında sevinç vardı. Fakat bunlarda da bir acı tohumu vardı.

Sözlerde, müzikte, Olga'nın temiz, dinç ve taze sesinde dinleyeni saran, gözlere yaş getiren, kalbi kuvvetle çarptıran bir büyü saklıydı. İnsan dinlerken ölmek, bu seslerle sonsuz bir uykuya dalmak istiyor: ama çok geçmeden tekrar yaşamak hırsıyla yanıyordu. Oblomov bitmişti. Kızarıyor, bozarıyor, gözyaşlarını tutmaya çalışıyordu. Bir ara sevinçten hayıkırmamak için kendini zor tuttu. İçine doğan heyecan göğsünü kabartıyor, ona büyük işler görmek, kahramanlara benzemek arzusu veriyordu. O anda bıraksalar kalkıp yolculuğa çıkabilirdi.

Olga en sonunda, Casta diva'yı söyledi. Oblomov'un içine biriken hazlar ve düşünceler zihnini aydınlatmış, vücudunu baştan ayağa bir coşkunluk sarmıştı; kendini zor tutuyordu:

Olga şarkısını bitirince birdenbire, Ştoltz'a sordu:

— Nasıl bulduhuz beni bugün?

— Oblomov'a sorun bakalım, ne diyor?

— Ah dedi, Olga'nın elini yakaladı, ama hemen utandı, elini bıraktı.

— Affedersiniz, özür dilerim, dedi.

Ştoltz:

— Bu ne hayranlık, dedi. Söylesene İlya, ne zamandan beri böyle olmamıştın?

Olga alaycı fakat tatlı bir edayla:

— Bu sabah penceresinin önünden bir laternacı geçmişse aynı heyecanı duymuştur.

Oblomov, Olga'ya sitem dolu gözlerle baktı.

Ştoltz:

— Oblomov'un pencereleri çifte camlıdır, dışardan ses gelmez, dedi.

Oblomov, Ştoltz'a da aynı gözlerle baktı. Ştoltz, Olga'nın elini tuttu:

— Bilmem neden, Olga Sergeyevna, bu akşam söy-

lediğiniz gibi hiçbir zaman söylememiştiniz. Ben kendi payıma, yıllardır bu kadar güzel şeyler dinlememiştim. İşte benim iltifatım bu, diyerek parmaklarının ucunu öptü.

Ştoltz, gidiyordu. Oblomov da gitmek istedi; fakat Ştoltz da, Olga da kalması için ısrar ettiler. Ştoltz:

— Benim görülecek işlerim var, dedi. Sen nasıl olsa gidip yatacaksın... Hem daha erken.

Oblomov yalvarır gibi:

— Andrey, Andrey! Hayır kalamam; gitmeliyim, dedi ve çıktılar. Oblomov bütün gece uyuyamadı. Dertli ve düşünceli, odasında dolaştı durdu. Şafakla evden çıktı; Neva boyunda, sokaklarda yürüdü. Neler düşünüyor, neler duyuyordu. Allah bilir.

Üç gün sonra tekrar Olga'lara gitti ve akşama doğru, misafirler oyun masasına oturdukları zaman kendini Olga'nın piyanosunun başında buldu. Teyzesinin başı ağrıyordu. Bir köşede oturmuş, nane kokluyordu.

Olga sordu:

— Andrey İvanoviç'in bana Odesa'dan getirdiği resim albümünü göstereyim mi size? Kendisi göstermedi, değil mi?

— Misafirlerinizi eğlendirmeye kendinizi mecbur hissediyorsunuz; buna gerek yok.

— Niçin? Sıkılmanızı istemiyorum. Burada kendi evinizdeymiş gibi rahat ve serbest olmanızı istiyorum. Yoksa gider... yatarsınız!

Oblomov, onun her halini beğenmekten kendini alamıyarak, içinden: «Ne zalim kız, nasıl alay ediyor benimle!» dedi. Olga'ya sordu:

— Benim rahat, serbest olmamı, sıkılmamamı istiyorsunuz öyle mi?

Olga her zamanki bakışıyla, fakat daha büyük bir merak ve tatlılıkla:

— Evet, dedi.

— Öyleyse, bana geçen günkü ve bugünkü gibi gözlerinizi dikmeyin.

Olga büsbütün artan bir merakla baktı.

— İşte beni rahatsız eden bakış bu... Şapkam nerde?

Olga bakışını değiştirerek, dostça ve tatlı bir sesle sordu:

— Niçin rahatsız oluyorsunuz bakışımdan?

— Bilmiyorum, bu bakış sanki içimden, hiç kimsenin, hele hele sizin görmemenizi istediğim şeyleri çıkarıyor.

— Niçin böyle söylüyorsunuz? Andrey İvaniç sizin dostunuz, benim de dostum. Böyle olunca...

— Böyle olunca Andrey İvanoviç'in hakkımda bütün bildiklerini, sizin de bilmeniz şart değil.

— Şart değil, ama bir fırsat.

— Demek ki dostumun gevezeliği sayesinde... Doğru değil bu yaptığı.

— Neden? Sırlarınız mı var? Suçlar cinayetler belki..

— Belki.

— Öyle ya, tek tek çorap giymek büyük bir suç doğrusu!

Oblomov şapkasını aldı:

— Durmam artık, dedi. Bir de rahat olmamı istiyorsunuz. Andrey'i sevemiyeceğim artık... onu da mı söyledi size?

— O kadar güldürdü ki beni! Hep güldürür zaten. Kusuruma bakmayın, bir daha söylemem; hem artık bakışımı da değiştireceğim.

Olga yüzünü ciddileştirdi ve devam etti:

— Bitti artık. Bakın şimdi dünkü gibi bakmıyorum; rahat edebilirsiniz. Canınızın sıkılmaması için başka ne yapabilirim?

Oblomov, Olga'nın koyu gölzerine dik dik baktı.

— Şimdi de siz bana bir tuhaf bakıyorsunuz.

Gerçekten Oblomov gözlerini Olga'dan ayıramıyordu; ona gözleriyle değil, bütün düşüncesi, bütün iradesiyle bakıyordu. «Ya Rabbi, ne kadar güzel!» diyordu içinden; «insan nasıl bu kadar güzel olabilir? Bu beyaz ten, bu havuzlar gibi derin gözler, bu içlerinde ruhun ışığı parlayan gözler; insan, gülümsemesini bir kitap gibi okuyabilir. Ne güzel dişleri var... Hele başı... Omuzlarının üstün-

de ne güzel duruyor, bir çiçek gibi sallanıyor... güzel kokular saçıyor sanki. İşte, kalbim yerinde durmaz oldu gene... Yepyeni bir şeyler duyuyorum... Ah, ya Rabbi, bakmaya doyamıyorum! Soluğum kesiliyor!»

Bu düşünceler zihninden geçerken gözleri, uzakları seyreder gibi, dipsiz bir uçuruma dalmış gibi, haz içinde Olga'ya dikili duruyordu.

Olga bu gözlerin yüzünden ayrılmasını hiç de istemiyordu ama, şakaya vurarak:

— Gördünüz mü, mösyö Oblomov, nasıl bakıyorsunuz bana?..

Oblomov duymadı bile. Kendinden geçmiş, içinden geçenlerin akışına kapılmıştı. Elini başına götürdü. Düşüncelerini toparlayamıyordu! Düşünceleri bir kuş sürüsü gibi kafasında uçup dağılıyorlardı. Sol tarafına, kalbinin üstüne bir ağrı girmişti Olga tekrarladı:

— Bakmayın bana tuhaf tuhaf; ben de sıkılıyorum... Yoksa siz de mi benden birşeyler çıkarmak istiyorsunuz?

— Ne çıkarabilirim ki?

— Benim de başlanmış ve bitmemiş planlarım var.

— Ne tuhaf; zalimsiniz ama gözleriniz iyilik dolu. Boşuna dememişler kadınlara güvenmemeli diye. Dilleriyle bile bile yalan söylerler, gözleriyle, gülümsemeleriyle, yanaklarının rengiyle, hatta bayılmalarıyla da bilmeden...

Olga bu izlenimin daha fazla kuvvetlenmesini istemedi; elinden şapkasını aldı, bir sandalyeye oturdu:

— Söylemem, bir daha söylemem, dedi. Gene ağzımdan kaçtı, affedin. Ama yemin ederim, alay etmiyorum sizinle.

Bunları söylerken Olga'nın sesi, âdeta şarkı söyler gibi heyecanla titriyordu. Oblomov yatıştı:

— Ah bu Andrey! dedi.

— Peki söylesenize, canınızın sıkılmaması için başka ne yapabilirim?

— Şarkı söyleyin.

— Hah, işte beklediğim kompliman buydu! Biliyor musunuz, o akşam şarkı söyledikten sonra o «ah!» deyi-

şiniz olmasaydı, gece uyku uyuyamıyacaktım? Nerdeyse sevincimden bağıracaktım...

Oblomov hayretle sordu:

— Niçin?

Olga biraz düşündükten sonra:

— Ben de bilmiyorum niçin?

— Mağrursunuz da ondan.

Olga dalgın dalgın ve bir eliyle piyanonun tuşlarına dokunarak:

— Evet, ondan olacak. Fakat gurur herkeste vardır, hem de ne kadar... Andrey İvaniç'e göre insanları hareketete getiren hep odur. Belki sizde olmadığı için böyle...

Olga sözünü bitirmedi.

— Ne dediniz?

— Hayır, birşey söylemedim. Andrey İvaniç'i severim. Yalnız beni eğlendirdiği için değil, bazan ağlattığı bile olur... Beni sevdiği için de değil... öyle sanıyorum ki beni başkalarından daha çok sevdiği için seviyorum. Bakın gurur nasıl işe karışıyor.

Oblomov gözlerinin içine dikkatle bakarak sordu:

— Andrey'i seviyor musunuz?

Olga ciddiyetle:

— Elbette. Beni başkalarından daha çok seven bir insanı elbette severim.

Oblomov ona sessizce baktı. Olga da onu açık, saf gözleriyle süzdü.

— Anna Vasilyevna'yı da seviyor. Zina'yı da, Mihayilovna'yı da seviyor, ama benim kadar değil. Yanlarında saatlerce oturmaz, onları güldürmez, kalbini açmaz onlara; işten, tiyatrodan, haberlerden sözeder. Oysa kızkardeşiyle konuşuyormuş gibi konuşur benimle... Hayır, daha doğrusu, kızıyla. Bir şey anlamadığım, dediklerini kabul etmediğim zaman beni azarlar. Ötekileri azarlamaz, işte asıl bunun için seviyorum onu. Gururdan! Ama bu gurur meselesi, şarkı söyleme, bilmem nerden karıştı? Herkes bana iltifat ederken siz dinlemek bile istemediniz, âdeta zorla dinlediniz. Bitirdikten sonra bana bir söz söy-

lemeden gitmiş olsaydınız yüzünüzde birşeyler fark etmeseydim hasta olurdum... Evet, mutlaka gururdan olacak.

— Neler gördünüz yüzümde?

— Tutulmuş gözyaşları. Ne fena bu erkeklerin duygularından utanmaları. Sahte bir gurur. Zekâlarından utansalar daha iyi ederler. Zekâ daha çok aldanır. Andrey İvaniç bile kalbinden utanıyor. Onâ söyledim, kabul etti. Siz ne dersiniz?

— İnsan, sizin yüzünüze bakarken neleri kabul etmez!..

— Oho! Bir kompliman daha. Hem de... Olga aradığı kelimeyi bulamadı. Oblomov gözlerini ondan ayırmadan:

— Bayağı cinsinden, diye ilave etti.

Olga gülümseyerek tasdik etti.

— İşte bundan korktuğum için sizden şarkı istemedim... İnsan ilk defa dinlediği birisine ne söyliyebilir? Oysa birşeyler söylemek de lâzım. İnsanın hem nazik, hem de içten olması pek zor; hele derin bir heyecan. o akşam benim duyduğum gibi bir heyecan duyduğu zaman.

— Demek o akşam her zamankinden daha içten söylemiştim... Artık istemeyin, bir daha öyle söyleyemem. Ama, durun, bir tek parça söyleyeyim.

Olga'nın yüzü ve gözleri birden parladı, piyanoda bir iki akort aradıktan sonra başladı.

Neler, neler vardı bu şarkıda! Gittikçe yaklaşan umutlar ve sonunda patlayan bir fırtına; mutluluğa doğru atılış... Bütün bunlar şarkıda değil, Olga'nın sesindeydi. Bir şarkı, bir şarkı daha... Olga zaman zaman İlya'ya dönüp bir çocuk gibi «Yeter mi? Peki, öyleyse bir tane daha söyleyeyim» diyor, bitince bir başkasına başlıyordu. Heyecandan yanakları ve kulakları kızarmıştı; bazan yüzü heyecanını yansıtıyor, gelecekteki bir tutkuyu şimdiden yaşıyormuş gibi oluyordu. Bu taşkınlık birden sönüyor ve ses tekrar gümüşten tazeliğini buluyordu. Oblomov da aynı hallere düşüyordu. Bu halleri, yalnız dinlerken değil, çoktan beri yaşıyormuş gibiydi... İkisi de, hareketsiz durma-

larına rağmen, içlerine dolan bir ateşle yanıyor, aynı ürpertiyi duyuyorlardı; gözlerinde aynı duyguların biriktirdiği yaşlar vardı. Bunlar Olga'nın ruhunda geçici duygular, atılışlar uykudan uyanmalar halinde kendini gösteren ve bir gün açılacak olan tutkuların belirtileriydi.

Şarkısını uzun bir akortla bitirdi ve sesi bu akort içinde kayboldu. Olga birdenbire durup ellerini dizlerine koydu ve heyecan içinde Oblomov'a baktı. Neler duymuştu acaba?

Oblomov'un gözleri ruhunun derinliklerinden çıkan bir mutlulukla parlıyordu; yaşlı gözleri Olga'ya dikilmişti. Bu sefer Olga Oblomov'un elini tuttu.

— Ne var? dedi. Niçin böyle bakıyorsunuz?...

Olga niçin böyle baktığını biliyordu. Kendi gücünün bu etkisini görmekle içinde mütevazi de olsa bir zafer sevinci duyuyordu. Gülümseyerek ona aynadaki yüzünü gösterdi:

— Bakın kendinize, dedi. Gözleriniz parlıyor. Ne? Yaş da var içlerinde. Müziği ne kadar derinden duyuyorsunuz?

Oblomov hafif bir sesle:

— Hayır, müzik değil bu duyduğum... bu duyduğum aşk.

Olga elini çekti ve birdenbire rengi değişti. Göz göze geldiler. Oblomov'un Olga'ya dikilen bakışı çılgın bir bakıştı. Bakan Oblomov değil, tutkunun ta kendisiydi. Olga bu kelimeyi Oblomov'un istemiyerek ağzından kaçırdığını anladı. Gerçekten de böyle olmuştu.

Oblomov kendine geldi, şapkasını aldı ve arkasına bakmadan odadan kaçtı. Olga bu sefer arkasından meraklı gözlerle bakmadı. Piyanonun yanında bir süre hareketsiz, gözleri yere dikili durdu; kımıldayan yalnız göğsü idi.

VI

Oblomov tembel tembel uzanıp hülyalara daldığı zaman, uyuşukluk veya coşkunluk anlarında gözlerinin önüne hep bir kadın dikilirdi: bu kadın çoğu zaman karısı, zaman zaman da sevgilisi olurdu.

Hayallerinin kadını uzun boylu, düzgün endamlı, sevimli fakat mağrur bakışlı, hülyalı başı edalı edalı omuzlarına eğilmiş, kolları sarmaşıklara karışmış, rahat rahat oturur ya da halılar, kumlu yollar üzerinde salına salına yürürdü. Bu kadın onun ideali, sakin bir hayatın timsali, rahatlığın ta kendisiydi.

Onu ilk önce kilisede uzun duvağı içinde çiçekler arasında, sonra zifaf odasında gözleri utancından yere eğilmiş, nihayet bir anne olarak çocuklar arasında görürdü. Gülüşü, bakışı hayallerine karışırdı. Bunlarda tutku ve arzu değil, Oblomov için, kocası için anlayışlı bir sevgi ve başkaları için de cömert bir şefkat vardı. Onda hiçbir zaman ürpermeler, taşkın arzular, birdenbire boşanan gözyaşları, can sıkıntısı, sevinç fırtınaları görmek istemezdi. Ay ışığından, hüzünden nefretle kaçıyordu. Sevdiği kadın birdenbire sararıp solmamalı, bayılmamalı, buhranlar geçirmemeliydi.

— Bu gibi kadınların, diyordu, bir sürü âşıkları, dertleri olur: doktorlar, kaplıcalar, bitip tükenmek bilmeyen esintiler... İnsan rahat uyuyamaz.

Oysa insan mütevazı, ağırbaşlı, sakin bir hayat arkadaşının yanında ne rahat uyur. Akşam yatarken, sabah

uyanırken aynı sevimli bakışı bulacağından emindir. Yirmi, otuz yıl sonra insan, kendi sıcak bakışına cevap veren uysal, sıcak, sevgi dolu bir bakış görür, ölünceye kadar da hayat böyle geçer.

Her kadınla erkeğin gizli amacı da bu değil midir? Dostunda değişmez bir huzur, akışı bozulmayan bir ruh bulmak. Aşkın temeli budur ve bundan uzaklaştık mı ıstırap başlar: demek benim idealim bütün insanların idealidir. Kadınla erkek arasındaki ilişkilerin en yüksek şekli de bu olsa gerektir.

Tutkuya meşru bir yol açmak, onu bütün ülkenin faydalanacağı bir ırmak gibi en iyi yöne çevirmek, işte insanlığın yapacağı, işte George Sand'ların ve bütün ileri düşünceli insanların ulaşmak isteyip de ulaşamadıkları son yükseliş basamağı. Oraya varıldıktan sonra artık ne hıyanet kalır, ne dargınlık. Yürekler hep aynı mutlulukla çarpar. Hayat her zaman o sağlam, bereketli özle dolar, insanın ruhu tertemiz bir sağlık kazanır.

Böyle bir mutluluğun örnekleri vardır; ama ne kadar az; onlara birer mucize gibi bakılır. Bu mutluluk insanın doğuşundadır derler. Ama belki de insan ona kendini hazırlayabilir, ona bilinçle gidebilir...

Tutku! Tutku yalnız şiirde, sahnede güzeldir; orada aktörler, hançerlerle, geniş mantolara bürünüp gezerler, öldürenler ölenlerle birlikte gidip akşam yemeği yerler... Tutkuların sonu böyle gelse iyi; oysa her sefer arkalarında duman ve yangın kokusu bırakıp giderler, mutluluk değil. İnsan onları hatırladıkça utanır ve saçlarını yolmak ister.

Başımıza bu belâ gelince, atın ayağını kaydıran, sûvariyi tüketen yalçın dağlardaki yolda ne yapılırsa öyle yapmalıyız; uzaklarda görünen köyümüze gözlerimizi dikerek ona doğru koşup bu tehlikeli yerden bir an önce çıkmaya bakmalıyız. Evet, tutkulara gem vurmalı, onları evlilik hayatı içinde boğmalı.

Oblomov kendisine ateşli gözlerle bakan, ahlar oflarla gözlerini kapayıp göğsüne düşen, sonra kendisine gelip kollarını boynuna saran kadınlardan korkar kaçardı... Bu bir hava fişeğinin yükselişi, barut fıçısının parlayışı idi.

Sonunda ne olur? İnsanın gözleri görmez, kulakları işitmez olur, saçları tutuşup yanar.

Olga nasıl bir kadındı?

İstemeyerek söylediği sözden sonra bir zaman başbaşa kalmadılar. Oblomov Olga'yı görür görmez bir çocuk gibi saklanıyordu. Olga da değişmişti, ama ondan kaçmıyor, soğuk da davranmıyordu. Sadece daha sakin, daha düşünceli olmuştu.

Oblomov'u meraklı bakışıyla daha fazla üzmesini, onun yatakta yatmasıyla, tembelliği, beceriksizliğiyle alay etmesini önleyen bu olaydan canı sıkılmış gibiydi. Oblomov'la eğlenmek Olga'nın hoşuna gidiyordu; ama bu bir annenin oğlunu garip kıyafetler içinde gördüğü zamanki şakaları kabilinden bir şeydi. Ştoltz gitmişti, kimseye de şarkı söyleyemediği için canı sıkılıyordu; artık piyanosu kapalı duruyordu. İkisi birden sıkıntılı bir duruma düşmüşlerdi.

Halbuki başlangıçta işler ne iyi gidiyordu. Birbirlerini tanımaları ne kadar tabii olmuştu. Ne kadar kolay dost oluvermişlerdi.

Oblomov, Ştoltz'dan daha sade, daha iyi kalpliydi; gerçi Olga'yı onun kadar eğlendiremiyordu, ama halleri hoşuna gidiyordu, alaylarını kolay affediyordu.

Zaten Ştoltz giderken Oblomov'u ona bırakmış, ona göz kulak olmasını, evde oturmasına engel olmasını rica etmişti. O da zeki, ince, güzel kafasında Oblomov'u evden çıkarmak, yemekten sonra uyutmamak, güpegündüz sırtüstü yatırmamak için ayrıntılı bir plan hazırlamıştı; Olga Oblomov'dan söz almak istiyordu.

Onu nasıl Ştoltz'un bıraktığı kitapları, her gün çıkan gazeteleri okumaya, kendisine havadis vermeye, çiftliğe mektup yazmaya, planını bitirmeye, Avrupa yolculuğuna hazırlanmaya, kısaca onu uyumamaya mecbur edebileceğini düşünmüştü. Ona bir hedef gösterecek, artık sevmez olduğu şeyleri ona tekrar sevdirecek ve Ştoltz döndüğü zaman onu tanıyamayacaktı.

Bütün bunları Olga, o utangaç, sessiz çocuk, kimsenin dinlemediği, o henüz yaşamaya başlamamış olan genç kız

yapacaktı. Böyle bir mucizenin kaynağı yalnız kendisi olacaktı.

İşe başlamıştı bile: Oblomov şarkısını dinler dinlemez değişmişti...

Artık yaşayacak, çalışacak, hayatı sevecek ve ona dua edecekti. Bir insanı yeniden hayata kavuşturmak! Bunun yanında bir doktorun umutsuz bir hastayı kurtarması kaç para ederdi?

Bu iş Olga'yı mağrur bir sevinçle ürpertmişti. Bu işi ona Tanrının verdiği bir ödev sayıyordu. Hayalinde şimdiden Oblomov'a okuma yazma işlerinde rehber olmuştu.

Şimdi ise her şey yarıda kalıyordu. Ne yapacağını bilmiyor, bu yüzden Oblomov'u görünce susuyordu. Oblomov da Olga'yı kırdığını sanarak azap içinde yaşıyor, ondan sert bakışlar, soğuk tavırlar bekliyor, onu uzaktan görür görmez korkuyor, yolunu değiştiriyordu.

O arada Oblomov yazlığa yerleşmişti. Üç gün kadar tek başına ormanda, su kanallarında dolaştı, köye gitti; köy evlerinin kapısında oturup konuşan çocukları, danaları, havuzda yüzen ördekleri seyretti. Evinin yanında küçük bir göl ve büyük bir ağaçlık vardı: Olga'ya rastlarım diye o tarafa gitmekten korkuyordu.

«Ne halt ettim de bu lafı söyledim?» diyordu ve bu lafı gerçekten duyarak mı, yoksa müziğin etkisiyle mi söyleyiverdiğini düşünüyordu. Utanılacak bir şey, kendisinin dediği gibi «Ayıp bir şey» yapmış olmanın azabı o anda neler duyduğunu, Olga'nın kendisi için ne olduğunu çözümlemesine engel oluyordu. Kalbinde olup biteni, evvelce duymadığı bu garip hali düşünemiyor, bütün duyguları bir utanma duygusu içinde kayboluyordu.

Fakat Olga'nın hayali gözlerinin önüne gelir gelmez huzur ve mutluluk umutları birdenbire canlanıyor ve Olga ile birleşiyordu. Bu iki hayal birbirine yaklaştıkça yaklaşıyor ve Oblomov onları birbirinden ayıramaz oluyordu.

— Ah ben ne yaptım! Her şeyi mahvettim. Bereket versin Ştoltz gitti; ona anlatmaya vakit bulamadı, yoksa yerin dibine geçerdim. Aşk, gözyaşları benim neyime? Ya-

kışır mı bana bunlar? Olga'nın teyzesi de artık beni çağırmıyor. Herhalde ona da anlatmıştır... Aman yarabbi!

Parkın içine daldığı sırada bunları düşünüyordu.

Olga'ya güç gelen onunla nasıl buluşacağını, bu buluşmanın da nasıl geçeceğini kestirmekti: acaba hiçbir şey olmamış gibi mi hareket etmeliydi, yoksa birşeyler söylemeli miydi? Ama ne söyleyebilirdi? Ona surat asarak yukardan mı bakmalı, yoksa hiç bakmadan sert sert: «Sizden bunu beklemezdim; benim kim sandınız da böyle bir cüret gösterdiniz?» mi demeli idi? Bir mazurka oynarken arkadaşı Soniçka bir teğmene öyle söylemişti, oysa teğmeni baştan çıkaran da kendisiydi.

Olga kendi kendine soruyordu: «Bunda gerçekten bir saygısızlık var mı? Bunu gerçekten duyduysa niçin söylemesin? Ama nasıl olur, böyle birdenbire, beni daha doğru dürüst tanımadan... Hiç kimse hayatında ikinci veya üçüncü defa gördüğü bir kadına böyle bir şey söyleyemez. Kimse, bu kadar çabuk âşık olamaz. Ancak Oblomov olmalı ki...»

Fakat Olga kitaplarda okuduğu, arkadaşlarından duyduyu anî aşkları hatırladı. «Kendisini kaybetti; duyguları içinden taştı, şimdi de benden kaçıyor, utanıyor. Demek ki bu sözü bir saygısızlık değildi. Hem sonra kabahat kimde? Tabii Ştoltz'da; bunu söylettiren o oldu.»

Oblomov ilkin şarkı dinlemek istememişti, bunun üzerine kızmış ve... mahsus evet, mahsus Oblomov'u coşturmak istemişti. Bu düşünce ile Olga kıpkırmızı oldu.

Ştoltz, onun uyuşuk olduğunu, hiçbir şeye merakı kalmadığını, içinde her şeyin söndüğünü söylemişti... Acaba gerçekten öyle mi diye merak etmiş ve onun için şarkısını o kadar yürekten söylemişti... «Yarabbi! Kabahat benim. Özür dilemeliyim. Ama ne diye? Ne söyleyeyim ona: mösyö Oblomov, kabahat bende, sizi ben baştan çıkardım... Ne ayıp şey...» Sonra kızarak, ayağıyla yere vuruyor: «Hayır, diyordu, ne münasebet! Ben böyle olacağını ne bilirdim? Peki ama, böyle olmasaydı, o sözü söylemeseydi ne olacaktı? Onu da bilmiyorum.»

O akşamdan beri Olga'nın kalbi rahat değildi... Kırılmış olduğu muhakkaktı... Düşündükçe bayağı ateş basıyor, yanakları kızarıyordu...

Doktor:

— Hafif bir sinir bunalımı... Ateşi var biraz, demişti.

«Hep Oblomov'un yüzünden. Ona bir ders vereyim de aklı başına gelsin! Teyzeme söyleyeceğim, onu bir daha eve olmasın. İnsan kendini kaybeder mi böyle... ne küstahlık!.»

Olga bu son sözleri gözleri öfkeden parlayarak, dolaştığı parkta söylüyordu. Ansızın birisinin ayak seslerini duydu. Aynı anda Oblomov da: «Biri geliyor» diye düşündü ve birdenbire karşılaştılar. Oblomov bir hazan yaprağı gibi titreyerek:

— Olga Sergeyevna! dedi.

Olga da mahcup mahcup:

— İlya lyiç!

Durdular:

— Günaydın.

— Günaydın.

— Nereye böyle?

Olga gözlerini kaldırmadan cevap verdi:

— Hiçbir yere.

— Size engel olmayayım...

— Yo, hiç değil...

— Sizinle gelebilir miyim?

Ağaçlı yolda sessizce yürüdüler. Ne hocasının cetvel tahtası, ne müdürünün çatık kaşları Oblomov'un kalbini bu kadar kuvvetle çarptırmamıştı. Birşeyler söylemek istedi. Bir türlü dili dönmüyordu: yalnız kalbi bir tehlike karşısında imiş gibi kabına sığmıyordu.

Olga sordu:

— Andrey İvaniç'ten mektup aldınız mı?

— Evet, aldım.

— Ne yazıyor?

— Beni Paris'e çağırıyor.

— Gidecek misiniz?

— Gideceğim.

— Ne zaman?

— Biraz sonra... belki yarın... hazırlığım bitince.

— Ne diye bu kadar çabuk?

Cevap yok.

— Villanızı beğenmediniz mi yoksa?... Söyleyin, ne diye gitmek istiyorsunuz?

Olga içinden kızdı: «Küstah! Bir de bırakıp gitmek istiyor.»

Oblomov, Olga'ya bakmadan mırıldandı:

— İçimde nedense bir üzüntü, bir azap var; rahat değilim.

Olga sustu, bir leylak dalı kopardı, koklayarak yüzünü kapadı.

— Ne güzel kokuyor!

— Durun size biraz kır çiçeği toplayayım... Onlar daha iyi kokar. Kırların, ormanların kokusu tabiata daha yakın. Leylak hep evlerin önünde büyür, dalları pencerelere uzanır, fazla tatlı bir kokusu vardır. Bakın, kır çiçeklerinin üstündeki çiğler hâlâ duruyor.

Birkaç tane koparıp Olga'ya verdi. Olga:

— Muhabbet çiçeklerini sever misiniz? diye sordu.

— Hayır, çok sert kokar; onları da sevmem, gülleri de. Zaten ben çiçekleri sevmem; kırlardaki yabanî çiçeklere diyeceğim yok; odada insanın başına iş çıkarırlar... dökülürler saçılırlar...

Olga ona kurnazca bakarak:

— Odanızın temiz olmasını istersiniz değil mi? Pisliğe tahammül edemezsiniz.

— Evet, ama öyle bir uşağım var ki...

Oblomov, içinden: «Ah, şirret kız» dedi.

— Dosdoğru Paris'e mi gideceksiniz?

— Evet, Ştoltz bir hayli zamandır bekliyor.

— Ona bir mektup yazacağım, götürür müsünüz?

— Öyleyse bugün verin; yarın şehre taşınıyorum.

— Yarın mı? Ne diye bu kadar çabuk? Sizi buradan kaçıran birşey mi var?

— Evet, var.

— Nedir?

— Utanç...

Olga:

— Utanç, diye tekrarladı ve düşündü: «Şimdi başlamalı: Oblomov sizden bunu beklemezdim...»

Oblomov cesarete gelerek:

— Evet, Olga Sergeyevna, herhalde pek hayret ettiniz, kızdınız...

Olga içinden: «İşte tam zamanı, tam zamanı...» Kalbi çarpıyordu. «Ama söyleyemiyorum, söyleyemiyorum!»

Oblomov yüzüne bakıp neler düşündüğünü anlamaya çalışıyordu. Fakat o çiçek kokluyor ve neler duyduğunu, ne yapacağını kendisi de bilmiyordu. «Ah, Soniçka olsa hemen birşey bulurdu, ne budalayım ben. Hiçbir şey yapmasını bilmiyorum... ne fena şey!»

— Ben çoktan unuttum, dedi.

— İnanın bana, kendimi tutamadım, ağzımdan kaçtı. Başıma yıldırım düşse, kayalar üstüme yıkılsa gene söylemeden duramazdım. Allah aşkınıza isteyerek yaptım sanmayın... O sözü söyledikten bir dakika sonra geri almak için neler vermezdim.

Olga başını eğmiş, çiçekleri kokluyordu. Oblomov:

— Unutun, unutun bunu... doğru bir şey değildi zaten...

Olga birdenbire başını kaldırıp çiçeklerini düşürerek sordu:

— Doğru değil miydi? Nasıl doğru değildi?

Gözleri açılmış, hayretle dolmuştu.

— Allah aşkına unutun bunu, darılmayın bana. Sizi temin ederim, bir an kendimi unutmuştum, müzik yüzünden.

— Yalnız müzik yüzünden mi?

Olga'nın rengi değişmiş, yanaklarındaki kırmızılık, gözlerindeki ışık kaybolmuştu. «İyi öyleyse. Bu iş bitti. Sözünü geri aldı, kızılacak birşey kalmadı! O halde herşey düzeldi... Gene eskisi gibi gülüp söyleyebiliriz...» Olga böyle düşünürken bir taraftan da ağaçtan bir dal kırıyor, dudak-

larıyla daldan bir yaprak koparıyor, sonra birdenbire dalı da, yaprağı da yola atıyordu. Oblomov ona doğru eğilerek:

— Öfkeniz geçti artık; unuttunuz değil mi?

Olga sinirli sinirli, hattâ biraz da öfkeyle:

— Ne söylüyorsunuz, Allah aşkına? Ne istiyorsunuz benden? Çoktan unuttum diyorum size; hafızam o kadar kuvvetli değildir.

Oblomov sustu. Ne yapacağım bilmiyordu. Olga'nın birdenbire kızdığını fark etmiş fakat nedeni anlayamamıştı. Olga düşünüyordu: «Allah Allah, herşey düzeldi işte; o sahne çoktan silindi gitti. Öyleyse... neden böyle... Olur şey değil... Ah, ne mutlu Soniçka'ya.»

Birdenbire adımlarını sıklaştırarak başka bir yola saptı:

— Ben eve gidiyorum, dedi.

Boğazını birşey tıkıyordu. Nerdeyse ağlayacaktı. Oblomov:

— Yol buradan değil, şu taraftan daha yakın. Sonra içinden: «Budala! Ne gerek vardı bundan sözetmeye. Şimdi büsbütün canını sıktın. Ona hiç hatırlatmamalıydın. İş kendiliğinden unutulup gidecekti. Şimdi yapılacak tek şey af dilemek.»

Olga da şöyle düşünüyordu: «Herhalde böyle kızmama sebep ona: mösyö Oblomov, bunu sizden beklemezdim, cümlesini diyemeyişim. O benden önce konuştu. Doğru değilmiş. Demek üstelik yalan da söylemiş; küstahlığa bak.» Oblomov, daha hafif bir sesle:

— Sahiden unuttunuz mu? diye sordu.

Olga eve doğru hızla yürüyerek:

— Öyleyse bana elinizi verin, kızmadığınıza inanayım.

Olga yüzünü çevirmeden ona parmaklarının ucunu uzattı ve Oblomov dokunur dokunmaz geri çekti.

Oblomov içini çekerek:

— Hayır, kızgınsınız, dedi. Sizi nasıl inandırayım ki bu bir çılgınlıktı, böyle bir şeyi aklımdan bile geçirmemiştim... Hayır, bitti artık, bir daha şarkılarınızı dinlemiyeceğim...

— Buna beni inandırmaya lüzum kalmadı. Benim de zaten şarkı söylemeye niyetim yok.

— Peki, artık hiçbir şey söylemiyeceğim. Ama ne olur, böyle ayrılmayalım. Yoksa çok fena olacağım... İçim rahat etmeyecek.

Olga yüzüne bakarak birdenbire sordu:

— Neden?

— Ben de bilmiyorum. Utancım geçti; söylediğim sözden utanmıyorum artık... Hem bana öyle geliyor ki bu söz...

Tekrar kalbinde bir ürperme duydu; tekrar boğazı tıkandı; tekrar Olga'nın meraklı ve okşayıcı bakışıyla heyecanlandı. Birdenbire Olga ne tatlı bir eda ile ona dönmüş, cevabını ne derin bir endişe ile beklemeye başlamıştı. Sabırsızlıkla sordu:

— Evet, bu söz?

— Hayır söylemeye cesaretim yok. Tekrar kızacaksınız bana.

Olga emreder gibi:

— Söyleyin, dedi.

Oblomov birşey söyleyemedi.

— Evet?

— Size baktıkça tekrar ağlayasım geliyor... Görüyorsunuz ya, nazlanmıyorum; duygularımı saklamıyorum.

Olga:

— Niçin ağlayasınız geliyor? diye sordu ve yanaklarına tekrar eski renk geldi.

— Sesiniz hâlâ kulaklarımda, tekrar içimde o duygu...

— Hangi duygu?

Olga'nın boğazı tıkanmıyordu, ama sabırsızlıkla cevap bekliyordu. Eve yaklaşmışlardı. Oblomov sözünü bir an önce bitirmek istiyor, bitiremiyordu:

— İçimde...

Olga ağır ağır ayak sürterek merdivenleri çıkıyordu.

— Aynı müzik... aynı heyecan... aynı duygu... affedin... affedin beni... vallahi elimde değil.

Olga sertçe:

— Mösyö Oblomov, diye başladı. Fakat birdenbire yüzü gülerek tatlı tatlı:

— Kızmıyorum size, affediyorum; yalnız ilerde...

Başını çevirmeden elini ona uzattı. Oblomov avucunu öptü, Olga elini Oblomov'un dudaklarına hafifçe bastırdı ve camlı kapının arkasında kayboldu. Oblomov şaşkınlıktan dona kaldı.

VII

Oblomov az sonra şaşkın gözlerini ağaçlığa çevirmişti.

Yoldan yabancılar geçti. Bir kuş sürüsü havalandı. Bir köylü kadın ona «Yaban çileği almak ister misiniz?» diye sordu. Oblomov'un şaşkınlığı bir türlü geçmiyordu.

Aynı yoldan ağır ağır geri döndü, yarı yolda Olga'nın kızarak attığı leylak dalını ve çiçekledi buldu. O anı iyice hatırlamaya çalışarak: «Niçin acaba?» diye sordu kendi kendine. Birdenbire dalı ve çiçekleri yerden alarak, koşar gibi yürüdü, yüksek sesle:

— Ah; ben ne aptalım, dedi. Ben ondan af diliyorum, halbuki o... ah, mümkün mü? Öyle mi acaba?

Mutluluk ve sevinç içindeydi. Dadısının seslendiği gibi «Alnında ay doğmuştu». Eve döndü, kanapenin bir köşesine oturdu ve masanın tozları üstüne «Olga» yazdı. Birdenbire kendine gelerek:

— Ah bu ne toz, dedi ve Zahar! Zahar! diye bağırdı. Ama Zahar küçük sokağa açılan kapının önünde arabacılarla oturuyor, efendisinin sesini işitmiyordu. Anisya, Zahar'ı kolundan çekip azarlar gibi:

— Gelsene be! Efendi deminden beri seni çağırıyor.

İlya İlyiç öfkelenemiyordu; tatlı bir sesle:

— Bak şuraya Zahar. Nedir bu? Burada da mı tozlar, örümcekler. Yo, müsaadenle buna razı olmam artık. Olga Sergeyevna bana şimdiden rahat vermiyor. «Siz pislikten hoşlanıyorsunuz» diyor.

Zahar kapıya doğru yollanarak:

— Onlara göre hava hoş. Beş hizmetçileri var.

— Nereye gidiyorsun? Bir süpürge getir de odayı temizle. İnsan burada oturamaz, masaya dayanamaz. İğrenç bir şey bu... bu bir... Oblomovluk!

Zahar kaşlarını çatarak yan yan baktı: «Hoppala! bir lâf daha icat etti. Ama yabancı bir lâfa benzemiyor.»

— Haydi, dediğimi yapsana.

— Ne diye süpüreyim? Daha bu sabah süpürdüm.

— Peki bu toz nereden geliyor süpürdüysen? Baksana şuraya. İstemiyorum böyle şey, anlıyor musun? Hemen temizle ortalığı.

— Temizledim diyorum size. Günde on defa ortalığı süpüremem ya. Toz geliyor... kırlar yakın. Sayfiye burası. Yol toz içinde...

Anisya birden kapıdan başını uzatarak:

— Zahar Trofimiç, ben ne dedim size? Odayı süpürdükten sonra eşyanın tozunu almak doğru değil. Tekrar her taraf toz olur. İlkin...

— Bana ders vermeye mi geldin? dedi; haydi git işine.

— Hiç böyle şey duymadım: ilkin döşemeyi süpür, sonra da masanın tozunu odaya ser. Elbette kızar beyefendi

Zahar dirseğiyle Anisya'nın göğsüne vurarak:

— Hâlâ duruyor musun? diye bağırdı.

Anisya gülümsedi ve kaçtı. Oblomov Zahar'ı kovdu. Başını işlemeli yastığa dayadı; elini göğsüne koyarak kalbinin atışını yokladı:

— Bir bozukluk var kalbimde; ne yapmalı bilmem ki. Doktora sorsam Habeşistan'a git diyecek.

Zahar'la Anisya, evlenmezden önce birbirlerinin işine karışmazlardı. Anisya yemek pişirir, çarşıya gider, yılda bir defa da, tahtalar silinirken temizliğe yardım ederdi. Evlendikten sonra efendisinin odalarına daha kolay girip çıkmaya başladı. Zahar'a yardım ediyor ve ortalık daha iyi temizleniyordu. Kocasının işlerinden bazılarını onun rızasıyla, bazılarını da zorla üzerine almıştı. «Gel, şu halıyı döv... şunları bir köşeye yerleştiriver; lâzım olmayan şeyleri mutfağa götür.» Bu mutlu günler bir ay kadar

sürdü. Odalar tertemizdi; beyefendi memnundu; gönül kıracak sözler söylemiyordu; Zahar'a yapacak iş kalmıyordu. Ama bu mutluluk uzun sürmedi; bakın niçin. Anisya, Oblomov'un odalarına bakmaya başlayınca, Zahar'ın yaptığı işlerin saçmalığı ortaya çıktı. Her attığı adım yanlıştı. Halbuki o elli beş yıl, yaptığı işlerin başka türlü yapılamıyacağına inanarak yaşamıştı. Şimdiyse Anisya on beş gün içinde ona hiçbir işe yaramadığını ispat etmiş, insanı çileden çıkaran bir nezaketle, bir çocukla ya da bir deliyle konuşur gibi ona akıl öğretmeye kalkmıştı. «Zahar Trofimiç, pencereleri soba kızdıktan sonra açarsan oda soğuyuverir?» «Peki, ne zaman açalım dersiniz?» «Sobayı yakarken. Hem durmuş hava daha çabuk çıkar, hem de oda daha çabuk ısınır.» «Haydi oradan sersem! Otuz yıldır yaptığım işi senin sözünle mi değiştireceğim?.» Zahar dolapta şekeri, çayı, limonu, bardakları, ayakkabı boyasını, fırçaları ve sabunu hep aynı göze koyardı. Bir gün eve dönüşünde, sabunu muslukta, boyalarla fırçaları mutfağın penceresinde, çayla şekeri de ayrı bir köşede buldu.

Zahar tehditkâr bir tavırla sordu:

— Ne karıştırıyorsun benim işlerimi? Ben bunları mahsus biraraya koydum ki kolayca bulayım, sen tutmuş her birini bir tarafa dağıtmışsın.

Anisya tatlı tatlı:

— Çay sabun kokmasın diye, dedi...

Başka bir gün Anisya, Oblomov'un elbiselerinde iki üç güve deliği gösterdi ve elbiseleri haftada bir fırçalamak gerektiğini söyledi.

— Peki, ben fırçalarım, dedi.

Zahar, Anisya'nın elinden elbiseyi de, fırçayı da çekip aldı, eski yerine koydu.

Başka bir gün Zahar efendisinin hamamböcekleri yüzünden kendisini azarladığını anlatıp, her zamanki gibi ondan şikâyet etti. «Ben getirmedim ya bu böcekleri» diyordu. Anisya hiçbir şey söylemeden raflarda kimbilir ne zamandan kalmış ekmek kırıntılarını temizledi, dolapları, çanağı çömleği yıkadı ve hamamböcekleri iyice azaldı.

Zahar hâlâ anlamak istemiyor ve bütün bunları Anisya'nın gayretkeşliğine veriyordu. Bir gün bir tepsiden iki bardağı düşürüp her zamanki gibi küfrederek bütün tepsiyi atmaya kalktığı sırada, Anisya tepsiyi elinden aldı, bardakların yanına ekmekle şeker kabını koydu, hepsini öyle bir yerleştirdi ki, hiçbir şey kımıldamaz oldu. Zahar'a tepsinin nasıl bir elle tutulup öbürüyle destekleneceğini gösterdi, odanın içinde tepsiyi sağa sola çevirerek yürüdü, bir kaşık bile yerinden kımıldamadı. İşte Zahar o zaman Anisya'nın kendisinden daha akıllı olduğunu açıkça gördü.

Tepsiyi elinden aldı, bardakları gene düşürdü ve artık Anisya'ya iyice düşman oldu. Anisya hiç istifini bozmadan:

— Bak, şöyle tutmalı, dedi.

Zahar ona budalaca bir öfkeyle bakarken o gene gülümsüyordu.

— Hele şu köylü karısına bak; bana akıl öğretmeye kalkıyor. Sen Oblomovka'nın ne olduğunu bilir misin? Orada herşey benden sorulurdu: emrimde on beş uşak ve ufak tefek hizmetçiler vardı. Senin gibi kadınlar o kadar çoktu ki adları bile bilinmezdi... Sen şimdi tutmuş bana... Hey Allahım...

— Senin iyiliğin için söyledim.

— Haydi bakalım... Bırak beyefendinin odalarını da mutfağa git... Elinin hamuruyla erkeklerin işine karışma.

Anisya gülümsedi ve gitti. Zahar peşinden öfkeli gözlerle yan yan baktı. Bütün bunlar onuruna dokunduğu için karısına fena muamele ediyordu. Ama İlya İlyiç birşey isteyip de Zahar bulamadı mı, ya da kırılmış olarak buldu mu, havada acı kelimelerle birlikte bir fırtına başlangıcı hissedildi mi, Zahar Anisya'ya bir göz kırpar ve parmağıyla Oblomov'un odasını göstererek hafif ama emre kaçan bir eda ile:

— Bak bakalım beyefendi ne istiyor? derdi.

Anisya, Oblomov'un odasına girer ve fırtına bir iki kelime ile dinerdi. Oblomov «acı perdeden» konuşmaya başlar başlamaz, Zahar, «Anisya'yı çağırayım,» derdi.

Anisya olmasa Oblomov'un odaları tekrar eski haline dönecekti; Anisya artık kendini Oblomov'un evine bağlı hissediyor, farkına varmadan kocasının bu eve, özellikle İlya İlyiç'e ilgisini benimsiyordu. Kadın gözleri, çevik kadın elleri bu perişan odaları canlandırıyordu.

Zahar sırtını çevirir çevirmez, Anisya masaların, kanepelerin tozlarını alır, pencereyi açar, istorları kaldırır, odanın ortasına atılmış ayakkabıları, bir koltuk üstüne atılmış pantalonu yerine koyar; kâğıtları, kalemleri, çakıyı toplar, bezleri düzeltir; yatağı yapar, yastıkları yerleştirir; bütün bunları bir anda bitince odaya bir gözatar, bir sandalyenin yerini değiştirir, yarı açık kalan bir çekmeyeci kapatır, masadan peçeteyi kaldırır ve Zahar'ın çizmelerinin gıcırtısını işitir işitmez mutfağa koşardı.

Anisya kırk yedi yaşlarında, canlı, işgüzar bir kadındı; yüzünde her zaman tatlı bir gülümseme vardı; gözleri fıldır fıldır dönerdi. Göğsü, gerdanı sağlam yapılı, kızarmış elleri hep hareket içinde idi.

Dümdüz bir yüzü vardı. Yalnız burnu biraz belli oluyordu; bu burun ufacıktı ve sanki yüzüne sonradan beceriksizce yapıştırılmıştı, ucu kıvrıktı, insan bakınca yalnız onu görüyor, silik ve solgun yüzüne bakmaya vakit kalmıyordu.

Dünyada Zahar gibi kocalar çoktur. Bir diplomat da zaman zaman böyle karısının sözlerine kulak vermez, omuzlarını silker, fakat ondan duyduğu sözleri gizli gizli yazılarına karıştırır. Bazan bir müsteşar, karısının önemli bir iş hakkındaki gevezeliğine yüzünü buruşturur, fakat ertesi gün bu gevezeliği vekile ulaştırır. Gerçi o baylar karılarını Zahar gibi hor görüp kaba muamele etmezler ama onları iş hayatlarının yorgunluğunu gidermek için evlerinde duran bir süs sayarlar.

Parlak öğle güneşi çoktan beri parkın yollarını kavuruyordu. Herkes gölgelikler altına çekilmiş, yalnız dadılarla çocuklar güneş altında yürüyor, oturuyorlardı.

Oblomov hâlâ kanepede uzanmış, bu sabah Olga ile konuştuklarına bir olumlu, bir olumsuz anlamlar veriyordu.

— Beni seviyor, benimle ilgili. Niçin olmasın? Hep beni düşünüyor. Şarkı söylerken benim için coştu, ikimiz de aynı şeyleri duyduk.

Bu düşünce gururunu tatlı tatlı okşuyor, hayatı birdenbire ışık ve renk kazanıyor, önünde sihirli bir yol açılıyordu. Kendisini Olga ile beraber Avrupa'da, İsviçre'nin göllerinde, İtalya'da, Roma harabelerinde, gondollarda, Paris'in, Londra'nın kalabalığı ortasında ve nihayet... nihayet onun dünya cennetinde, Oblomovka'da görüyordu.

Olga sevimli konuşmasıyla, beyaz ve temiz yüzüyle, zarif gerdanıyla bir tanrıça gibiydi. Köylüler ömürlerinde böylesini görmemişlerdir; bir melek görmüş gibi olacaklar, önünde diz çökecekler. Hayalinde onunla otlar üzerinde, ağaçların gölgeleri altında yürüyor, şarkılarını dinliyor...

Oblomov hayatın rahat, tatlı akışını duyar gibi oluyor, gerçekleşmiş arzularının mutluluğu içine gömülüyordu.

Birdenbire yüzü değişti. Kanepeden kalkarak, odanın içinde bir aşağı bir yukarı gezindi ve yüksek sesle:

— Hayır, buna imkân yok. Benim gibi anlamsız gözleri uykulu, yanakları sarkmış, uyuşuk bir insanı sevmek. Benimle alay ediyor herhalde...

Aynanın önünde durdu, kendine baktı. İlkin kendini beğenmedi, sonra gözleri parladı ve gülümsedi:

— Şehirdekinden daha iyiyim, daha genç duruyorum. Gözlerim o kadar donuk değil. Bir arpacık çıkmaya başlamıştı, kayboldu. Buranın havasından olacak. Bir hayli de yürüyorum, şarap içmiyorum, gündüzleri yatmıyorum. Mısır'a gitmesem de olur.

Bir uşak Olga'nın teyzesinden onu yemeğe çağırmaya geldi. Oblomov:

— Geliyorum, geliyorum, dedi.

Uşağı giderken geri çağırarak:

— Dur; al şunu bakayım, dedi ve eline biraz para sıkıştırdı.

Keyifliydi. İçi açılmıştı. Ne güzel bir gündü. Herkes sevimli, rahat, mutlu görünüyordu. Yalnız Zahar asık suratla efendisine yan yan bakıyordu. Anisya da tatlı tatlı gülümsüyordu. Oblomov bir karar verdi: «Bir köpek alacağım... hayır, kedi daha iyi... kediler daha tatlıdır, mırmır eder dururlar.»

Olga'ya koştu. Yolda düşünüyordu: «Peki ama nasıl olur? Olga beni seviyor ha! O genç, o taze kız! Hayalinde şimdi kimbilir ne şiir dolu bir hayat vardır. Uzun boylu, siyah kıvırcık saçlı, mağrur gülüşlü, gözlerinin içi pırıl pırıl yanan, sesleri çın çın öten, yüzlerinde gizli bir kudret ve cesaret okunan gençleri düşünse gerek. Ama tabii bir kadın bir erkekte gençlik, cesaret, dans ve binicilik hünerlerinden başka şeyleri de sevebilir. Olga herhangi bir kız değil... Kalbini bir bıyığa, bir kılıç şakırtısına kaptırmayabilir. Ama o zaman da insanda başka şeyler olmalı... Meselâ kuvvetli bir zekâ. Herkesin hayran olduğu bir kafanın karşısında o da eğilir... Ya da insan ünlü bir artist olur... Ben neyim ki? Oblomov, işte o kadar. Halbuki Ştoltz meselâ, öyle mi ya: Zekâsı var; kendini, başkalarını idare edebiliyor; hayatına düzen verebiliyor. Nereye gitse, rastladığı insanları kazanıyor, onlara her istediğini yaptırabiliyor... Halbuki... ben... ben daha Zahar'ı idare edemiyorum... Kendimi bile idare edemiyorum... Ben bir Oblomov'um! Ştoltz! Aman yarabbi! Ştoltz'u seviyor! Kendisi de söyledi ya. Onu bir dost gibi seviyorum diyor, ama yalan. Ya da farkında olmadan... Kadınla erkek arasında öyle dostluk falan olmaz.»

Kuşku içinde adımları yavaşladı. «Ya benimle alay ediyorsa! Bana karşı yalnız...» Birdenbire durdu. «Ya bu bir oyunsa, bir dolapsa... Beni sevdiğini de nereden çıkarıyorum. Böyle birşey söylemedi. Bütün bunlar onun oyunları. Andrey'i mi seviyor acaba? Hayır sevmez. O öyle bir kız ki...»

Tam o sırada Olga'yı görerek sevinç içinde: «Bak işte böyle bir kız» dedi.

Olga neşeli bir gülümseme ile elini uzattı. Oblomov kararını verdi: «Hayır, olamaz, Olga aldatıcı bir kadın olamaz. Aldatıcı kadınlar insana bu kadar candan bakmazlar. Bu kadar içten gülüşleri olmaz. Yapmacık sesler çıkarırlar... Ama beni sevdiğini söylemedi...» Telâşlandı yeniden. Bu sevgiyi kendisi kuruyordu. «Peki ama o halde; ne diye kızdı? Ne muammadır bu?»

Olga sordu:

— Nedir o elinizdeki?

— Bir dal.

— Ne dalı?

— Görüyorsunuz ya, leylak dalı.

— Nerde buldunuz? Geldiğiniz yolda leylak yok.

— Siz koparıp atmıştınız.

— Niçin aldınız?

— Hiç... Onu kızıp atışınız hoşuma gitmişti de.

— Kızmam hoşunuza gitmişti demek. Bu da yeni bir şey. Neden?

— Söylemem...

— Ne olur söyleyin...

— Dünyada söylemem.

— Yalvarıyorum size.

Oblomov başını salladı.

— Ya şarkı söylersem?

— O zaman belki...

— Demek kalbinizi yalnız müzik yumuşatıyor, öyle mi?

— Evet ama sizden dinlediğim zaman.

— Peki öyle ise... Söyleyeyim... **Casta diva, Casta di**... diye başladı ve durdu. Haydi söyleyin şimdi, dedi.

Oblomov biraz tereddüt etti, sonra kararını vererek:

— Hayır, hayır, dedi söyleyemem, hiçbir zaman. Ya doğru değilse, ya sadece bir kuruntu ise... Hayır, hayır!

Olga Oblomov'u, dikkatle süzerek:

— Ne doğru değilse? Korkunç birşey mi?

Olga'nın yüzü daha anlayışlı bir hal aldı; düşüncenin ışığı yüzünün her çizgisinde birdenbire parladı. Artık keşfetmişti. Sanki güneş bir bulutun arkasından çıkıvermiş, ilkin bir fundalığı, sonra bir ötekini, evin damını ve nihayet bütün peyzajı aydınlatmıştı. Olga artık Oblomov'un ne düşündüğünü biliyordu. Oblomov hâlâ tekrarlıyordu:

— Hayır, hayır söylemek elimde değil boşuna sormayın.

Olga kayıtsızlıkla:

— Sormuyorum ki...

— Nasıl olur: biraz önce...

Olga onu dinlemeden ciddi ciddi:

— Haydi eve gidelim. Evde teyzem bekliyor.

Olga önden yürüdü. Evde Oblomov'un teyzesiyle yalnız bırakarak odasına çekildi.

VIII

O gün Oblomov gittikçe artan bir umut kırıklığı içinde yaşadı. Günü Olga'nın teyzesi ile geçirdi. Mariya Mihaylovna zeki, anlayışlı bir kadın. Her zaman güzel, kendisine yakışan yeni ipek elbiseler, dantelli yakalar giyerdi. Yaşı elliye yakındı ama tazeliğini kaybetmemişti. Boynunda altın bir gözlük asılı dururdu.

Her halinde bir ağırbaşlılık vardı. Üstüne güzel bir şal alır, dirseğini zaman zaman kibarca yastığa dayayarak kanepenin üstüne ihtişamla otururdu. Kimse onun iş gördüğünü, yere eğildiğini, dikiş diktiğini, küçük şeylerle uğraştığını görmemiştir. Bunlar onun ciddî yüzüne yakışmazdı. Hizmetçilerine sert ve kayıtsız bir eda ile emirler verirdi.

Bazan kitap okur ama hiç yazı yazmazdı. Güzel ve çoğu zaman Fransızca konuşurdu. Oblomov'un Fransızcayı rahat konuşmadığını hemen farketmiş daha ikinci günü onunla Rusça konuşmuştu.

Konuşurken fazla düşünmez, kendini zeki göstermeye çalışmazdı. Sanki zekâsına bir sınır çizmiş de dışına çıkmak istemiyordu. Hayatında duyguların, sempatilerin, aşkın fazla bir yer tutmadığı her halinden belli oluyordu. Halbuki başka kadınlarda aşk, hiç değilse konuşmalarında hayatın her cephesine karışır, başka meseleler ikinci planda kalır.

Bu kadın için en önemli mesele, yaşamasını bilmek, kendine hâkim olmak, düşünce ile karar, kararla gerçek-

leşme arasında bir denge kurmaktı. Bir düşman gibi insanı daima göz hapsinde bulunduran bu kadını şaşırtmak mümkün değildi. Salon hayatı onun asıl hayatı idi; bunun için her düşünce, her söz ve her davranış üzerinde büyük bir dikkatle dururdu.

Hiç kimseye yüreğini açmaz, gizli duygularını söylemezdi; ihtiyar bir dostla oturup kahve içtiği, gizli gizli konuştuğu olmazdı. Yalnız baron von Langvagen'le çok defa başbaşa kalırdı. Baron geceyarılarına kadar oturur, ama Olga da her zaman bu konuşmalarda bulunurdu. Uzun zaman susarlardı. Fakat susmaları anlamlı ve zekice idi; sanki aralarında başkalarının bilmediği sırlar vardı.

Onları bir arada görünce insan yalnız şunu düşünürdü: bu iki insan birarada bulunmaktan hoşlanıyorlar, işte o kadar. Mariya Mihaylovna herkese nasıl davranıyorsa barona da öyle davranıyordu. Hali hiç değişmez, her zaman sevimli ve sakin görünürdü.

Kötü diller bu dostluğu yorumlamaya kalkıp eski ilişkilerden, hattâ beraber yaptıkları Avrupa yolculuğundan sözetmişlerdi; ama Mariya Mihaylovna'da barona karşı en küçük bir sevgi belirtisi görmeye imkân yoktu.

Baron, Olga'nın küçük çiftliğinin varisi idi. Çiftlik nasılsa rehine konmuş, baron bir dava açmıştı... Yani bir memura birtakım evrak yazdırmış, gözlüklerini takıp okumuş, imza etmiş ve aynı memurla resmi dairelere göndermişti. Kendisi de yüksek çevrelerdeki dostluklarından yararlanıp davaya iyi bir yön vermişti. Davanın pek yakında kazanılacağını umuyordu. Bu dava dedikodulara son vermiş ve herkes baronu bu evde bir akraba gibi görmeye başlamıştı.

Baron elli yaşlarında vardı, ama genç kalmıştı. Yalnız bıyıklarını boyuyor ve biraz topallıyordu. Pek kibardı, kadınların yanında sigara içmez, bacak bacak üstüne atmazdı. Salonlarda koltuklara yaslanıp ayaklarını kadınların burnuna uzatan delikanlıları tiksintiyle karşılardı. Odalarda bile eldivenle otururr, yalnız yemek yerken çıkarırdı.

Son modaya göre giyinir, yakasına nişanlar takardı.

Daima kapalı bir arabada gezer ve atlarının üstüne titrerdi. Arabaya oturmazdan önce atların koşumlarını, hattâ nallarını yoklar, bazan da mendilini çıkarıp tımarın iyi yapılıp yapılmadığını anlamak için atların başına sürerdi.

Tanıdığı kimselere büyük bir nezaketle gülümser, henüz tanıştırılmadığı insanlara ise pek soğuk davranırdı. Tanıştırılır tanıştırılmaz soğuk tavrı bir gülümsemeye çevrilir ve tanıştığı insan da artık her zaman için karşısında gülümsemeye hak kazanmış olurdu.

Baron, herşeyden aynı titizlikle sözederdi. Erdem, hayat pahalılığı, bilim, salon hayatı gibi konularda düşüncelerini açık ve kesin cümlelerle ifade ederdi; bu cümleler sanki herkese dağıtılmış bir ders kitabından çıkarılmış gibiydi.

Olga'nın teyzesiyle ilişkileri o zaman kadar pek basit ve sakin olmuştu: birbirlerini aşırılığa gitmeden seviyorlar ve aralarında hiçbir geçimsizlik çıkmıyordu.

Böyle olması biraz Mariya Mihaylovna'nın mizacından, biraz da kavga etmelerine hiçbir neden bulunmamasındandı. Olga'nın hiç razı olmayacağı bir şey istemek teyzesinin aklından bile geçmez, Olga da teyzesinin arzularına ve düşüncelerine karşı koymayı rüyasında bile görmezdi.

Teyzesinin istedikleri de nihayet elbise ve saç tuvaleti seçmekte ya da opera ile Fransız tiyatrosundan birine karar vermekte bir mesele olurdu.

Olga bunlarda her zaman teyzesinin dediğine uymuştu. Mariya Mihaylovna da isteklerinde hiçbir zaman bir teyzenin haklarını aşmamıştı. İlişkileri o kadar renksizdi ki Olga'nın teyzesine ne çeşit bir sevgiyle bağlı olduğu kestirilemezdi. Diğer taraftan da insan ilk bakışta onların bir ana kız değil, bir teyze ile yeğen olduklarını anlayabilirdi. Teyze sorardı:

— Ben çarşıya gidiyorum, birşey ister misin?

Olga:

— Evet, ma tante; terziye uğramak istiyorum, der ve birlikte giderlerdi. Ya da:

— Hayır, ma tante, başka gün giderim, daha yeni gittim, derdi,

Teyzesi iki parmağıyla yanağını tutar ve alnından öperdi; o da teyzesinin elini öper; biri gider biri evde kalırdı.

Teyze, sanki kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi, ne bir soruya, ne de bir karara benzeyen bir eda ile sorardı:

— Geçen yaz oturduğumuz yazlığı mı tutacağız?

Olga:

— Evet, orası çok güzeldi, der ve yazlık tutulurdu.

Yahut da Olga:

— Ah teyzeciğim, o ormandan, kumlardan bıkmadınız mı? Başka bir tarafa baksak nasıl olur? diye sorardı.

Teyzesi:

— Peki bakalım, derdi.

Bazan teyzesi:

— Olenka, tiyatroya gidelim; bu piyesi çok övüyorlar.

Olga ne büyük bir istek, ne de büyük bir uysallık göstermeksizin:

— İyi olur, derdi.

Bazan aralarında ufak tefek anlaşmazlıklar olurdu.

— Yeşil kurdelâ sana hiç yakışmıyor şekerim. Sarı olsun.

— Ah, ma tante, altıncı defadır sarı kullanıyorum. Herkesi bezdireceğim.

— Peki menekşe olsun.

— Ya şunlar nasıl?

Teyze Olga'nın gösterdiği kurdelâlara dikkatle bakar ve başını sallardı.

— Sen bilirsin ma chère, ama ben olsam, ya sarı alırdım ya da mor.

Olga kibarca:

— Hayır, ma tante, ben bunları tercih ediyorum, bunları alacağım izninizle.

Olga teyzesinden fikir sorduğu zaman söylediklerini emir saymaz, sadece kendinden daha tecrübeli bir kadının sözleri diye dinlerdi.

— Teyze şu kitabı okudunuz mu? Nasıl?

Teyze kitabı iter, fakat, Olga'nın okumasına engel olmak da istemeksizin:

— Aman, ne iğrenç kitap! derdi.

Böyle bir sözden sonra Olga'nın o kitabı okuduğu olmazdı. İkisinin de bilmediği bir kitap olunca Baron von Langvagen'e ya da orada ise Ştoltz'a sorarlar ve onların hükümlerini kabul ederek kitabı okur veya okumazlardı. Bazan teyze:

— Ma Chère Olga; Zavadski'lerde sana pek sokulan genç hakkında dün bana olmayacak şeyler anlattılar.

Teyze bu kadarla kalırdı. Artık bu gençle fazla görüşüp görüşmemek Olga'nın işiydi. Oblomov'un gelişi evde ne teyze için, ne baron için ne de Ştoltz için bir mesele olmadı. Ştoltz Oblomov'u öyle bir eve götürmek istemişti ki orada yemekten sonra uzanmak imkânı olmasın. Hattâ bacak bacak üstüne bile atılmasın, temiz giyinilsin, konuşulan şeylere dikkat edilsin, olan biten hakkında canlı konuşmalar olsun ve insanın kolay kolay uykusu gelmesin.

Bundan başka Ştoltz düşünmüştü ki Oblomov'un uykulu hayatına zeki, sevimli, canlı ve biraz da alaycı bir kız sokmakla karanlık bir odaya bir lamba koymuş, içini aydınlatmış, ısıtmış, canlandırmış olacaktı. Halbuki Oblomov'un hayatına bir lamba değil, bir hava fişeği sokmuştu. Bunu ne kendisi ne de tabii Olga ve Oblomov tahmin etmemişlerdi.

İlk ziyaretinde İlya lyiç bacak bacak üstüne atmadan teyze ile iki saat kadar oturdu; birçok şeylerden akıllı uslu konuştu; hattâ iki defa ayaklarının altına büyük bir tabure bile koydu. Baron da geldi, ona nezaketle gülümsedi ve elini sıktı. Oblomov büsbütün ciddileşti; üçü de birbirinden pek hoşlandılar.

Teyzenin, Olga ile Oblomov'un gezintileri, başbaşa konuşmaları hakkındaki düşüncesi... hayır, daha doğrusu bu konuda hiçbir düşüncesi yoktu.

Olga genç bir züppe ile çıksaydı iş değişirdi; ama o zaman da gene bir şey söyleyemezdi, sadece her zamanki

ustalığıyla işi çaktırmadan yoluna koyardı: birkaç defa onlarla birlikte çıkar, ya da birisini gönderir ve gezintiler kendiliğinden suya düşerdi.

Mösyö Oblomov'la gezmek, salonda yahut balkonda bir köşeye çekilmek... Bunlardan bir şey çıkmaz... Oblomov otuzunu geçmişti. Olga ile saçma sapan şeyler konuşmaz, ona münasebetsiz kitaplar vermezdi elbette... Böyle bir şey kimin aklına gelebilir. Zaten Ştoltz seyahate çıkmadan önce Olga'ya Oblomov'u uyuşukluk içinde bırakmamasını, gündüzleri uyutmamasını, ona eziyet etmesini, iş yaptırmasını, kısaca onunla yakından ilgilenmesini rica etmişti. Ştoltz Mariya Mihaylovna'dan da Oblomov'u gözünden uzak tutmamasını, sık sık evine çağırmasını, Avrupa'ya gitmezse onu bir şeylerle oyalamasını istemişti.

Oblomov o gün teyze ile otururken Olga hiç görünmedi ve saatler pek ağır geçti. Oblomov yine renkten renge giriyordu. Olga'daki yeni değişmenin sebebini artık anlıyor, ilk defakinden daha fazla üzülüyordu.

İlk beceriksizliği onu sadece ürkütmüştü. Şimdi ise kalbi eziliyor, kendini karanlık, yağmurlu bir havada perişan ve zavallı hissediyordu. Ona kendisini sevdiğini keşfettiğini söylemişti. Bu keşfinde belki de aldanmıştı. Bu söz bir hakaret sayılırdı, hem de kolay kolay tamir edilmez bir hakaret. Doğru keşfetmiş olsa bile, bu kadar beceriksizlik olur muydu? Bu düpedüz kendini beğenme değil miydi?

Olga'nın genç ve temiz kalbinde ürkek ürkek uyanan duyguyu, küçük bir gürültünün daldaki kuşu kaçırması gibi kaçırıvermişti.

Üzüntü içinde yemeğe gelmesini bekledi: acaba ne söyleyecek, ona nasıl bir gözle bakacaktı. Olga indi, Oblomov ona hayran hayran bakakaldı. Birdenbire değişivermişti. Yüzü, hattâ sesi bile başka türlü idi. Sâf ve çocukça gülümsemesi dudaklarından gitmişti. Oblomov'a bir defa olsun, ne merakla, ne de tereddütle bakmadı. Sanki artık sorulacak öğrenilecek, şaşılacak hiçbir şey kalmamıştı. Gözleri eskisi gibi Oblomov'a dikilmiyordu. Ona sanki yıllardan beri tanıdığı, baron kadar bile ilgilenmediği bir adammış gibi

bakıyordu. Aradan bir yıl geçmiş, Olga bir yıl daha yaşlanmıştı sanki.

Dünkü sıkıntısından, sinirliliğinden eser kalmamıştı: Şaka ediyor, gülüyor, evvelce karşılık vermeyeceği soruları uzun uzun cevaplandırıyordu. Belliydi ki artık Oblomov'a karşı herkes gibi olmaya karar vermişti. İçindekini olduğu gibi söylemek serbestliği ve rahatlığı kayboluvermişti. Nasıl olmuştu bu iş?

Yemekten sonra ona yaklaşarak:

— Gezintiye gidecek miyiz? diye sordu. Olga cevap bile vermeden teyzesine döndü:

— Gezmeye gidelim mi?

Teyze:

— Evet, biraz gezelim, dedi; söyle şemsiyemi getirsinler.

Hep birlikte çıktılar. Uyuşuk uyuşuk gezindiler; uzaktan Petersburg'a baktılar; ormana kadar gittikten sonra balkona döndüler.

Oblomov, bu sıkıcı durumun devam edip etmediğini anlamak, bir kelimeyle, bir gülüşle yahut belki bir şarkıyla olsun eski Olga'yı bulmak umuduyla sordu:

— Bu gün şarkı söylemeye niyetiniz yok galiba? İstemeye cesaret edemiyorum.

Teyze:

— Çok sıcak, dedi.

Olga:

— Zararı yok, söylemeye çalışırım, dedi ve bir şarkı söyledi.

Oblomov kulaklarına inanamıyordu. Olga değildi bu. Ne olmuştu o eski tutkulu ses? Söyleyişi düzgün ve güzeldi ama salonlarda kendilerinden şarkı istenen genç kızların şarkıları gibi duygusuzdu. Sesinden ruhunu ayırmış, dinleyene hiçbir heyecan vermez olmuştu.

Alay mı ediyor, numara mı yapıyor, öfkeden mi yapıyor belli değildi. Oblomov'a dostça bakıyor, onunla rahat rahat konuşuyordu, ama şarkısı gibi sözleri de duygusuzdu. Ne demekti bu?

Oblomov çayı beklemeksizin şapkasını aldı, veda etti Teyze:

— Sık sık gelsenize, dedi. Hafta içinde hep yalnızız; sıkılmazsınız, gelin. Hele pazarları misafirler çok oluyor; hiç sıkılmazsınız.

Baron nazikçe ayağa kalktı ve Oblomov'u selâmladı. Olga bir eski dosta bakar gibi başını döndürerek uzaklaşan adımlarını kayıtsızca dinledi.

Bu iki saat ve sonraki üç dört gün, en çok bir hafta Olga'da derin bir etki yapmış, onu çok olgunlaştırmıştı. Böyle çabuk bir değişme, bu kadar derin bir ruh gelişmesi ancak kadınlarda görülebilir. Hayatının akışını günler içinde değil, saatler içinde duyuyordu.

Bir erkeğin gönlünden, hiç farkına varınadan gelip geçen şeyleri bir genç kız inanılmaz bir çabuklukla yakalar; gözleri, onların peşine takılır, geçerken çizdikleri yol, hafızalarında silinmez izler bırakır. Erkeğe gerçeklerin apaçık gösterilmesi gereken yerde, kadına hafif bir rüzgâr, işitilmez bir hava ürpermesi yeter.

Bir genç kızın bir hafta önceki saf çehresini, kayıtsız hallerini birdenbire ciddi düşüncelerle ağırlaştıriveren ne olabilir? Nedir bu düşünceler? Niçin Bunlarda sanki bir erkeğin bütün mantığını, nazariyelerini, tecrübelerini aşan pratik bir felsefe, bütün bir hayat görüşü vardır.

Bir genç kızı daha dün bir çocuk olarak bırakan kuzeni, okulunu bitirip subay olunca ona yine eskisi gibi neşeyle koşar, omuzuna vurmak elinden çekmek, onunla iskemlelerin, kanepelerin üstüne atlamak ister, bir de yüzüne dikkatle bakınca şaşırır; hayretle irkilir: kendinin çocuk kaldığını onunsa artık bir kadın olduğunu anlar.

Ne vardı acaba? Bir dram mı olmuştu? Başına bir felâket mi gelmişti? Bütün şehrin bildiği bir olay mı çıkmıştı?

Hayır; ne annesinin, ne teyzesinin, ne amcasının, ne dadısının, ne hizmetçisinin bir şeyden haberi yoktur. Zaten bir şey olacak kadar vakit geçmemiştir. Bir iki defa dans etmiştir, başı ağrımıştır ve gece uyuyamamıştır, işte o kadar. Bunlar gelip geçmiştir, fakat kızın yüzünde yeni bir ifade belirmiştir. İnsana artık başka türlü bakar, kahka-

hayla gülmez, armudu soymadan ağzına atmaz, okulda şu oldu, bu oldu demez... Halbuki o da kuzeni gibi okulu yeni bitirmiştir.

Ertesi ve daha ertesi gün Oblomov böyle bir kuzen gibi Olga'yı tanıyamaz olmuş, ona utanarak bakmıştı. Olga'nın bakışları ise açık ve rahattı; ona, herkese bakar gibi meraksız ve sevgisiz bakıyordu. Kendi kendine: «Ne oluyor bu kıza? Neler düşünüyor? Bir şey anlıyorsam kör olayım,» diyordu.

Sahiden de nasıl anlayabilirdi? Olga'da olan değişiklik bir erkekte ancak yirmi beş yaşında, yirmi beş profesörün, kitaplıkların yardımıyla dünyayı dolaştıktan sonra, hattâ bazan ruh ve fikir tazeliğini kaybetmek pahasına olabilirdi. Bu değişiklik, bu bilince varış Olga'ya ne kadar ucuza mal olmuştu. Oblomov:

— Hayır, bu sıkıntılı, belâlı bir iş. Viborg tarafına taşınmalı, çalışmalı, okumalı, sonradan Oblomovka'ya gitmeli... Yalnız gitmeli... Onsuz. Elveda benim cennetim! Benim sakin ışıklı hayat idealim...

Oblomov dördüncü ve beşinci gün de Olga'yı görmeğe gitmedi; ne okudu, ne de bir şey yazdı. Gezip dolaşmak istedi, fakat tepeye doğru giden tozlu yola çıkar çıkmaz gevşedi: «Bu sıcakta ne işim var oralarda?» dedi. Eve dönüp kanepeye uzandı ve Gorohov sokağındaki tozlu, perdeleri inik odasındaki gibi derin bir uykuya daldı.

Karmakarışık rüyalar gördü. Uyandığı zaman masa kurulmuş, üstüne kvas, çorba ve bir et yemeği konmuştu. Zahar uykulu uykulu pencereden dışarı bakıyordu. Bitişik odada Anisya tabakları yerleştiriyordu. Oblomov yemeğini yedi ve pencereye oturdu. Herşey tatsız, anlamsız, Oblomov yapayalnızdı.

Gene eskisi gibi hiçbir şey yapmaya, hiçbir yere gitmeye isteği yoktu.

Anisya Oblomov'u eğlendirmek için getirdiği bir kediyi dizlerine koyarak:

— Komşular bir kedi getirdiler, alalım mı? Dün istemiştiniz. Oblomov kediyi okşamaya başladı; ama artık kediden de hoşlanmıyordu.

— Zahar, diye bağırdı.

— Buyurun efendim.

— Belki şehre taşınacağım artık.

— Nereye? Evimiz yok ki.

— Viborg mahallesine canım.

— Bir sayfiyeden başka bir sayfiyeye ne diye taşınalım? Ne var sanki orada? Yoksa Mikey Andreyiç'i mi göreceğiniz geldi?

— Burası rahat değil.

— Gene taşıma derdi, aman ya Rabbi! Daha yeni kendimize geldik, hâlâ iki fincanla bir süpürgeyi bulamıyorum. Mikey Andreyiç öteki eşyalarla götürmediyse kayıp demektir

Oblomov bir şey söylemedi; Zahar çıktı ve bir sandıkla bir valiz getirdi. Sandığa bir tekme atarak:

— Peki, bunları ne yapacağız? Satalım bari.

— Aklını mı kaçırdın sen? Birkaç gün sonra Avrupa'ya gideceğim.

Zahar birden kahkahayı basarak:

— Avrupa'ya! dedi; lafını ettiniz gerçi, ama gitmek nerde.

— Ne var bunda olmayacak? Gidiyorum artık, kesin... Pasaportum hazır.

Zahar alaylı alaylı:

— Peki, ayakkabılarınızı kim çıkaracak orada? Kadın hizmetçiler mi? Bırakın canım, siz bensiz edemezsiniz.

Tekrar gülmeye başladı ve favorileri genişledi. Oblomov kızarak:

— Hadi, saçmalama! Götür şunları, çekil git.

Ertesi sabah saat dokuzda uyandığı zaman Zahar kahvaltısını getirdi ve fırına giderken yolda genç bayana rastladığını söyledi.

— Hangi genç bayan?

— Hangisi olacak canım. Olga Sergeyevna.

— Peki, ne oldu?

— Ne olacak, size selâm gönderdi, ne yapıyor, nesi var diye sordu.

— İyidir, dedim; ne derdi olabilir, dedim.

— Ne diye laf karıştırırsın kendinden, budala? Ne derdi olabilirmiş! Sen ne anlarsın dertten? Peki sonra ne oldu?

— Dün öğleyin nerede yemek yediğinizi sordu.

— Evet?

— Öğleyin de akşam da evde yediğinizi söyledim. Akşam da yemek yiyor mu dedi, yalnız iki tavuk yediğinizi söyledim.

— Hay sersem herif?

— Ne diye sersem oluyorum, yanlış mı söyledim? Kemiklerini göstereyim isterseniz...

— Sersem! Sersem! Peki, ne söyledi?

— Güldü. «O kadarcık mı?» dedi.

— Hay alık herif! Gömleğimi bana ters giydirdiğini de söyleseydin bari.

— Sormadı, ben de bir şey söylemedim.

— Başka ne sordu?

— Bugünlerde neler yaptığınızı sordu.

— Peki, ne dedin?

— Hiçbir şey yapmıyor, yatıyor, dedim.

Oblomov ellerini şakaklarına vurarak öfkeyle bağırdı:

— Ah ya Rabbi!.. Defol, defol! Bir daha benim hakkımda böyle şeyler anlatırsan, sana ne yapacağımı görürsün. Ne zehirli mahlûkmuşsun sen!

— Bu yaşımda bana yalan mı söyletmek istiyorsunuz?

— Defol!

Zahar bu kadarına fazla alınmadı, efendisi henüz en acı sözleri söylememişti.

— Viborg mahalesine taşınmak istediğinizi de söyledim.

— Defol!

Zahar derin derin içini çekerek dışarı çıktı. Oblomov çayını içmeye başladı. Tepsideki yığın yığın ekmeklerden yalnız bir dilim yedi; Zahar yine gider söyler diye korktu. Bir puro yakıp masanın başına oturdu, bir kitap açtı; bir sayfa okudu, öteki sayfayı çevirecekken baktı, kesilmemiş; parmağıyla yırttı, sayfanın kenarları püskül püskül oldu.

Kitap da aksi gibi kendinin değil Ştoltz'undu. Ştoltz her şeyini, hele kitaplarını ne kadar temiz tutar, bu gibi şeylerde ne saçma bir titizlik gösterirdi. En küçük şeyleri, kalemi, kâğıdı tam koyduğu yerde olduğu gibi bulmak isterdi. Bir kitap açacağı da olacaktı herhalde, ama kim bilir nerede? Bir bıçak isteyebilirdi ama vazgeçti; kitabı yerine koyarak kanepeye gitti. Tam yastıkları düzeltip rahatça uzanacağı sırada odaya girdi.

— Genç bayan sizi şeye çağırdı, neydi oranın adı...

— Ne diye söylemedin bunu iki saattir?

— Odadan kovdunuz, sözümü bitirmeye bırakmadınız.

— Zahar, sen benim başımın belâsısın.

Zahar efendisine sol yanını çevirip duvara bakarken kendi kendine:

«Başladı gene... tıpkı o günkü gibi; yine ağır şeyler söyleyecek.»

— Nereye gelsin dedi?

— Adı neydi orasının canım, bahçe midir nedir işte...

— Parka mı?

— Tamam, parka. Gezmek isterse gelsin ben oradayım, dedi.

— Elbiselerimi getir.

Oblomov parkta dört döndü, her tarafı aradı. Olga yoktu. Geçen günkü ağaçlı yolda yürürken Olga'yı çiçekleri attığı yere yakın bir sırada oturmuş buldu. Olga:

— Gelmeyeceksiniz diye korktum, dedi.

— Sizi parkta aradım.

— Arayacağınızı biliyordum, mahsus buraya oturdum. Bu yoldan geçeceğinizden emindim.

Oblomov «Niçin emindiniz?» diye sormak üzereyken Olga'ya bir göz attı ve birşey söylemedi. Bakışı orada evvelce yürüdükleri zamanki bakış değil, son defa evde kendisini şaşırtmış olan bakıştı. Güler yüzlü halinde bile bir çekingenlik, bir durgunluk vardı. Oblomov anladı ki artık onunla duygu oyunları, masumane konuşmalar olamazdı; o sevinçli, çocukça devirler geçmişti.

Söylemeden kalan, ince bir soruyla söyletilmesi müm-

kün olan birçok şeyler aralarında hiç konuşulmadan kararlaşmıştı, o kadar ki artık geri dönmek de imkânsızdı.

Olga sordu:

— Neden kaç zamandır görünmediniz?

Oblomov birşey söylemedi, ona aralarındaki ilişkilerin o gizli cazibesi kalmadığını, durgun ve düşünceli tavrının kendisini sıktığını, o böyle bir bulut arkasına saklandıkça ne yapacağını bilmediğini anlatmak isterdi. Ama hissediyordu ki bunları ne kadar kapalı da söylese Olga hayretle karşılayacak, daha soğuk davranacak ve kendisinin daha başlangıçta beceriksizce berbat ettiği yakınlığı belki de büsbütün söndürecekti. Bu yakınlığı sezdirmeden diriltmek gerekiyordu.

Belli belirsiz anlıyordu: Olga birdenbire büyümüş, olgunlaşmıştı. Çocukça bir içtenliğe bürünemezdi. Artık, aralarında bir nehir, bir Rubicon nehri vardı. Kaybolan mutluluğu öteki kıyıda idi; ona varmak için nehri aşmak lâzımdı. Ama nasıl? Ya tek başına kalırsa?

Olga Oblomov'da olup bitenleri ondan daha iyi anlıyordu. Bu yüzden üstünlük onda idi. İçi ona açıktı; duygularının doğuşunu, gelişmesini, açılmak isteyişini görüyordu. Anlıyordu ki onunla kadın cilvelerini, nazlarını, Soniçka'nın bütün marifetlerini kullanmaya gerek yoktu: çünkü aralarında bir savaş olmayacaktı.

Biliyordu ki daha genç olmasına rağmen harekete geçmek kendisine düşecekti. Oblomov'dan derin bir duyarlık, ateşli fakat iradesiz bir bağlılık dışında bir şey beklenemezdi: nabzını Olga'nın nabzına uyduracak, kendiliğinden hiçbir duygusu, düşüncesi olmayacaktır.

Oblomov'un üzerindeki etkisini bir anda anlamış ona yol gösteren bir yıldız durgun suları aydınlatan ve içinde kendini gören bir ışık olmaktan zevk duymuştu. Üstünlüğünü türlü türlü yollardan kullanarak bir zafer sevinci içinde yaşıyordu.

Aşk komedyasında veya tragedyasında iki oyuncu vardır; hemen her zaman biri ezer biri ezilir. Ezen rolünde bulunan her kadın gibi, ama ondan daha az, daha bilinçsiz

olarak, Olga bu kedi fare oyunundan kendini yoksun bırakmıyordu; bazan şimşek gibi bir duygu içinden fırlamak istiyor, fakat hemen kendini tutuyor, içine kapanıyordu. Oblomov'u kendi haline bıraktığı zaman hiçbir adım atamıyacağını bildiği için onu hep yürütmeye çalışıyordu. Elindeki işle uğraşır görünerek sordu:

— Bir şeyler yaptınız mı?

Oblomov kendi kendine «Ah, bu Zahar olmasaydı şimdi evet, diyecektim» dedi. Kayıtsız bir eda ile:

— Kitap okudum diye, cevap verdi:

Olga nasıl yalan söyleyeceğini görmek için gözlerini dikerek:

— Ne okudunuz, bir roman mı?

— Hayır roman pek okumam, İcatlar ve Keşifler Tarihi'ni okudum. İçinden: «İyi ki bu sabah bir sayfasını okudum» dedi.

— Rusçadan mı?

— Hayır İngilizceden.

— İngilizce okuyor musunuz?

— Biraz zorlukla ama gene de okuyorum. Sonra başka konuya geçmek için hemen sordu: Şehre gittiniz mi?

— Hayır hep evde oturdum. Sık sık da el işimle buraya geliyordum.

— Buraya mı?

— Evet, bu ağaçlı yolu çok seviyorum, bana burayı gösterdiğiniz için size minnettarım: kimseler gelmiyor...

— Ben göstermedim ki size burayı, unuttunuz mu? Burada tesadüfen buluşmuştu.

— Evet, öyle olmuştu.

İkisi de sustu. Olga sağ gözüne bakarak:

— Arpacığınız iyice geçti mi?

Oblomov kızardı:

— Evet, çok şükür geçti.

— Gözünüz kaşınmaya başladı mı şarapla yıkayın; arpacık olmaz. Dadım öyle derdi.

Oblomov kendi kendine sordu: «Ne diye hep arpacıktan söz ediyor?»

Olga ciddi ciddi sözlerine ekledi:

— Akşamları da yemek yemeyin.

Oblomov «Ah bu Zahar!» diye bağırmak istiyordu.

— İnsan bol bol yemek yiyip sırtüstü birkaç gün yattı mı mutlaka arpacık çıkarır.

Olga gözlerini kaldırmadan devam etti:

Oblomov içinden Zahar'a «Serseml» dedi.

Olga dizlerinde sarılı duran işini açtı ve nakışlarını gösterdi:

— Bir çanta; baron için. Güzel mi?

— Çok güzel; nakış çok hoş. Bir leylak dalı değil mi?

— Evet... galiba; rasgele bir şey seçtim.

Hafifçe kızarak nakışı tekrar sardı.

Oblomov düşünüyordu: «İşin bu hale gelmesi hiç de garip değil; ona hiçbir şey söyletemiyorum ki. Başkaları, meselâ Stoltz olsa neler yapardı şimdi; ben yapamıyorum işte.» Kaşlarını çatarak dalgın dalgın çevresine bakındı. Olga yüzüne baktı ve işini sepete koyarak:

— Haydi ormana kadar yürüyelim, dedi. Sepetini Oblomov'a verdi; üstünü başını düzeltti, şemsiyesini açtı ve yürüdü:

— Niçin böyle dertlisiniz?

— Bilmem ki, Olga Sergeyevna. Mutlu olmama da sebep yok; nasıl olayım?

— Çalışın, insanlarla daha fazla düşüp kalkın.

— İnsanın bir gayesi olmalı ki, çalışsın. Benim gayem ne? Hiçbir şey.

— Gaye yaşamak.

— İnsan niçin yaşadığını bilmezse günü gününe yaşamakla kalıyor; günün geçmesini, gecenin gelmesini beklemekten başka zevki olmuyor. Bugün nasıl yaşadım? Sorusuna cevap vermeden uykuya dalıyor, ertesi gün gene aynı hayat.

Olga susmuş, ciddi bir yüzle dinliyordu. Hafifçe kaşlarını çattı, dudaklarında bir inanmazlık, küçükserlik ifadesi belirdi.

— Siz ne için yaşadınız? İnsanın hayatı hiçbir şeye yaramaz olur mu?

— Olur; benimki işte.

— Hayatınızın gayesini hâlâ bulamadınız mı? İnanamıyorum buna, kendinize iftira ediyorsunuz; öyle olsaydı yaşamaya lâyık olmazdınız.

— Gayemi bulacak zamanı geçirdim, şimdi artık önümde hiçbir şey yok.

İçini çekti, Olga gülümsedi; bu söze inanmaz gibi şakacı bir eda ile:

— Yok canım, sahi mi?

— Alay edebilirsiniz, ama öyle.

Olga başını hafifçe eğerek yürüdü. Oblomov arkasından yetişerek:

— Kim için yaşayabilirim, hangi gaye için? Neyi arayacağım? Ne için savaşacağım? Neyin rüyasını göreceğim? Hayatın çiçekleri döküldü, sade dikenleri kaldı.

Yavaş yavaş yürüyorlardı. Olga dalgın dinliyordu. Bir leylak dalı kopardı, hiç yüzüne bakmadan Oblomov'a verdi Oblomov şaşırarak:

— Ne var? diye sordu.

— Bir dal, görmüyor musun?

— Ne dalı?

— Leylak.

— Evet... ama ne demek bu?

— Hayatın çiçeği... ve...

Oblomov durdu, Olga da durdu.

— Ve?

— Benim öfkemin çiçeği.

Olga ne yaptığını, bilen bir insanın gülümsemesiyle Oblomov'un gözlerine baktı. Etrafındaki koyu bulut dağılmıştı. Gözlerindeki mana açmış, en gizli bir yerini okumasına müsaade etmişti.

Oblomov sevinçten deli gibi olarak:

— Demek ümid edebilirim? diye bağırdı.

— Elbette... fakat...

Olga bu kadarla kaldı. Oblomov yeniden hayata gelmiş

gibiydi. Şimdi de Olga Oblomov'u tanıyamaz olmuştu. O uykulu, kapanık yüz birdenbire değişivermişti. Gözlerine ışık, yanaklarına kan gelmişti. Bakışında düşünceler, arzular, niyetler doluydu. Olga Oblomov'un hayatına ansızın bir gayenin girdiğini açıkça gördü.

Oblomov bir rüyada konuşur gibi:

— Hayat tekrar açılıyor önümde, dedi. İşte hayat: gözlerimizin içinde, gülüşümüzde, şu leylakta, Casta Diva'da... bütün hayat işte bu.

Olga başını salladı:

— Hayır, bütün hayat değil, yarısı.

— En iyi tarafı...

— Belki.

— Öteki yarısı nerede? Bundan başka ne olabilir ki?

— Onu siz bulmalısınız?

— Niçin?

Olga koluna girip eve doğru yürüyerek:

— Bu yarısını kaybetmemek için, dedi. Oblomov büyük bir haz içinde Olga'nın yüzüne, saçlarına baktı ve leylak dalını avucunda bütün gücüyle sıktı. Hâlâ mutluluğuna inanmayarak tekrarladı:

— Yeniden hayat ve umut!

Olga eve gelirken:

— Viborg mahallesine taşınıyor musunuz? diye sordu.

Oblomov güldü, ve artık içinden Zahar'a sersem demedi.

IX

O günden sonra Olga'da beklenmedik değişmeler olmadı. Teyzesiyle ve dostlarıyla rahat ve sakindi. Fakat yalnız Oblomov'la beraberken yaşadığını hissediyordu.

Artık kimseye soracak bir şeyi kalmamıştı. Nasıl hareket edeceğini kestirmek için Soniçka'yı düşünmeye ihtiyacı yoktu.

Hayatı geliştikçe içinde doğan duygular karşısında olan biteni dikkatle inceliyor, içinin sesini dinliyor, birkaç tecrübesine dayanarak, bastığı yeri iyice yokluyor, kendi yolunda kendi kafasıyla yürüyordu.

Zaten dertleşecek kimsesi yoktu. Teyzesiyle mi konuşsun? Herşeyi o kadar hafife alıyordu ki Olga bir türlü onun fikirlerini kavrayamıyor, aklında tutamıyordu. Ştoltz da yoktu. Oblomov'a gelince, onunla kendisi Pygmalion oluyor ve Galathe'yi yaratıyordu.

Hayatı hiç kimse farkında olmadan o kadar sessizce dolmuştu ki kendi köşesinde, kimseye heyecanlarını, tasalarını göstermeden yaşıyordu. Eskiden ne yapıyorsa şimdi de aynı şeyleri yapıyordu, ama tarz değişmişti. Gene Fransız tiyatrosuna gidiyordu, ama bu sefer gördüğü oyun hayatına bağlanıyordu. Okuduğu kitaplarda kendi düşüncesinin ve duygularının yankılarını, bir gün önce söylediği kelimeleri buluyordu. Sanki yazar onun kalbinin atışlarını dinlemiş de yazmıştı.

Ormandaki ağaçlar hep o ağaçlardı, ama şimdi hışırtı-

ları başka bir anlam kazanmıştı. Kendisiyle onlar arasında canlı bir kaynaşma vardı. Kuşlar sadece cıvıldaşmıyor, birbirlerine de bir şeyler söylüyorlardı. Çevresindeki herşey konuşuyor, herşey kendi haline uygun geliyor, açılan çiçeklerin nefesini dinliyordu.

Rüyalarına yeni bir hayat girmişti. Gördüğü bir sürü yeni şekiller ve hayallerle yüksek sesle konuşuyordu... Onlar Olga'ya birşeyler anlatıyorlardı, ama bunlar o kadar belirsiz şeylerdi ki anlayamıyordu: kendisi birşey sormak istiyor, fakat onun söyledikleri de anlaşılmıyordu. Sabahleyin Katya uykuda konuştuğunu söylüyordu.

Ştoltz'un söylediklerini hatırladı. Ştoltz ona çok defa yaşamaya daha yeni başladığını söylemiş ve Olga yirmi yaşında bir çocuk muamelesi gördüğü için kızmıştı. Şimdi Ştoltz'un haklı olduğunu anlıyordu: hayata yeni başlıyordu.

Ştoltz:

— İçinizdeki güç canlandığı zaman, derdi, çevrenizdeki hayat da yeni bir anlam kazanacak, şimdi görmediğiniz şeyleri görecek, işitmediğiniz şeyleri işiteceksiniz: sinirleriniz birer tel gibi ses verecek, dünyaların müziğini duyacaksınız, otların büyüklüğünü işiteceksiniz. Bekleyin, acele etmeyin, bir gün kendiliğinden olacak bu.

İşte o gün gelmişti. Olga Ştoltz'un sözlerini kullanarak «İçimdeki güç meydana çıkıyor, tabiatım uyanıyor» diyerek ruhundaki garip kımıldanışları can kulağıyla dinliyor, uyanıp gücünün her yeni görünüşünü çekingen fakat keskin bir bakışla seyrediyordu.

Hulyalara kapılmıyordu. Gece kulaklarına gelen garip ve belirsiz sesleri dinlemiyor, esrarlı fısıltılara kulak vermiyor, hayaletlerin peşine takılmıyordu. Böyle şeylerle karşılaşınca:

— Sinirden olacak, der, gözleri yaşlar içinde gülümser, korkusunu yener, içinde doğan güçlerin sinirleriyle savaşı zaferle biterdi.

Yatağından fırlar, bir bardak su içer, yüzünü mendiliyle serinletir ve kâbuslarından kurtulurdu.

Oblomov, her sabah uyanır uyanmaz Olga'nın elinde

bir leylak dalı tutan hayalini karşısında görüyordu... Uykuya dalarken yürürken, okurken, hep onu düşünüyordu. Gece gündüz hep onunla konuşuyordu. Olga'nın halinde ve tabiatında yaptığı yeni keşifleri Keşifler ve İcatlar Tarihi'ne ilâve ediyordu. Ona rastlamak için türlü çareler arıyor, kitap gönderiyor, sürprizler hazırlıyor, onunla buluşup konuştuktan sonra evinde kendi başına konuşmalarına devam ediyor ve Zahar odaya girince, Olga ile konuşuyormuş gibi tatlı bir sesle:

— Ah, seni dazlak kafalı, gene ayakkaplarımı boyamamışsın. Dikkat! diyordu.

Fakat Olga ona ilk şarkıyı söylediği günden beri rahatı kaçmıştı. Artık eski hayatını yaşamıyordu. Eskiden ister sırtüstü uzanır, ister duvara yüzünü çevirir yatardı; ister odasında Aleksiyef'le oturur, ister Gerasimoviç'lere giderdi. Ne gündüzden, ne geceden beklediği hiçbir şey yoktu. Şimdi ise gecenin, gündüzün, sabahın, akşamın ayrı anlamı vardı. Her saat Olga'nın varlığına veya yokluğuna göre ışıklı ve renkli yahut kasvetli ve renksizdi. İçi içine sığmıyor, durmadan faraziyeler, tahminler, şüpheler içinde ecel terleri dökü yordu: bugün onu görebilecek mi göremiyecek mi? Ne söyleyecek? Ne yapacak? Bakışı nasıl olacak? Ne isteyecek? Birlikte olmaktan hoşlanacak mı, hoşlanmayacak mı? Bu sorular Oblomov için büyük bir önem kazanmıştı. «Ah ya Rabbi, ne olur insan hiç bu sıkıntıları duymadan aşkı duyabilse! Bu ne belalı şey! Ateş gibi yakıyor içimi. Rahat yok, kurtuluş yok bundan. Birdenbire içime dolan bu kaygılar, tasalar nedir? Aşk bir hayat okulu, ama ne zor bir okul!»

Birçok kitaplar okudu. Olga inanılmaz bir sabırla ona her okuduğunun özetini yaptırıyordu. Çiftliğe birçok mektuplar yazdı. Kâhyasını değiştirdi ve Şoltz'un tanıttığı komşularından biriyle mektuplaşmaya başladı. Şimdi artık Olga'dan ayrılsa bile Oblomovka'ya gidebilirdi. Akşam yemeklerini kaldırdı. O beş gündür gündüzleri hiç uzandığı olmamıştı. İki üç haftadır Petersburg'un dört bir yanını gezmişlerdi. Olga, teyzesi, baron ve Oblomov, kır konserlerine,

balolara gidiyorlardı. Finlandiya'da Smatra çağlayanına gitmekten bile sözetmişlerdi. Gerçi Oblomov'a kalsa parktan bir adım uzaklaşmak niyetinde değildi. Ama Olga durmadan projeler kuruyordu. Oblomov bir yere gitmekte biraz tereddüt gösterdi mi inadına gidiyordu. İşte o zaman Olga'nın keyfine diyecek yoktu. Sayfiyenin çevresinde birkaç defa çıkıp inmedikleri tepe kalmamıştı.

Bu arada Olga'yla Oblomov arasındaki kaynaşma artmış, kendiliğinden gelişmişti. Olga, duyguları güçlendikçe vücutça da gelişiyordu. Gözleri daha ışıklı, hareketleri daha edalıydı. Göğsü bir hayli ilerlemiş, daha düzenli inip çıkmaya başlamıştı. Teyzesi gülümseyerek: «Olga sen buraya geleli bayağı güzelleştin» diyor, baron da aynı gülümseyişle yüzüne bakıyordu. Olga kızarıyor, başını teyzesinin omuzuna koyuyor ve teyzesi yanaklarını sevgiyle okşuyordu.

Oblomov, gezintiye çıkmak üzere buluştukları tepenin eteğinden fısıldar gibi çağırdı:

— Olga! Olga!

Cevap yok. Saatine baktı. Olga Sergeyevna! diye bağırdı. Ses seda yok.

Olga tepede oturmuştu. Çağrıldığım işitmişti, ama ses vermedi. Oblomov'un tepeye tırmanmasını istiyordu. Oblomov fundalıklar arasından tepeyi yarısına kadar çıktı. Çevresine bakındı. Tekrar seslendi:

— Olga Sergeyevna!

Sonra kendi kendine söylendi: «Beş buçukta» demişti. Olga gülmekten kendini alamadı. Oblomov koşa koşa yanına giderek:

— Olga, Olga! Burada mıydınız? Uf! Tepenin başında gizlenmek de nereden aklınıza geldi? Beni yormak için kendi kendinizi yoruyorsunuz.

— Nerden geliyorsunuz? Evden mi?

— Hayır. Size uğradım, çıktı dediler.

— Neler yaptınız bugün?

— Bugün...

— Zaharla kavga ettiniz mi?

Oblomov olmayacak şeymiş gibi güldü:

— Hayır, dergi okudum. Size birşey söyleyeyim mi Olga?..

Birşey söyleyemedi. Yanına oturdu. Profiline, başına, gergefin bir altına bir üstüne giden eline bakakaldı. Gözlerini ondan ayıramıyor, kımıldamıyordu. Yalnız bakışı Olga'nın eliyle bir aşağı bir yukarı, bir sağa bir sola gidip geliyordu. İçinde gittikçe kabaran bir şey vardı. Kanı damarlarında dört dönüyor, yerinde duramıyordu. Darağacında ya da son haddine varan bir zevk içindeki insanlar gibi yavaş yavaş ve derin derin nefes alıyordu. Hiçbir şey seyretmeye, hiçbir şey yapmaya gücü yoktu.

Olga zaman zaman ona bir bakıyor, yüzünden düşüncesini anlıyordu: «Ne kadar seviyor beni! Ne kadar seviyor!» Ayaklarının ucunda serili erkeğe gururla bakıyor, gücüne hayran oluyordu. Nükteli sözlerin, gülümsemelerin, leylak dallarının zamanı çoktan geçmişti. Aşk ciddileşmiş, ağırlaşmış, bir çeşit ödev haline gelmişti. Birbiri üzerinde hakları vardı artık. Gizli kapaklı yanları kalmamıştı. Anlaşmazlıklar, kuşkular gittikçe azalıyor yahut daha açık, daha kesin sorulara yol açıyordu. Olga hâlâ Oblomov'un boşu boşuna geçirdiği yıllar için onunla hafiften alay ediyordu. Ona Ştoltz'dan daha etkili olarak düşüncesini söylemiş, uyuşukluğunu yüzüne vurmuştu. Onunla senli benli olmaya başladıkça alayı bırakarak hayatına istediği şekli zorla vermeye başlamıştı. Ona insan hayatının amacını ve sorumluluklarını apaçık söylemiş, çalışmanın lüzumunu anlatmıştı. Kafasını bir an boş bırakmıyor, bazan onu iyi bildiği bir meselede tartışmaya sürüklüyor, bazan da kendi başına anlamadığı bir şeyi sorup cevap istiyordu.

Olga bütün kadın oyunlarını bir anne şefkatiyle yapıyordu: kendini beğendirmeye çalışan Oblomov'un çabalarıysa tutku doluydu. Fakat en çok yaptığı şey Olga'nın ayakları dibine oturmak, elini kalbine koyup sesini dinlemek ve hayran bakışlarını ona dikmekti. Olga bu bakışlardan hoşlanır, «Ne derin sevgi» diye övünürdü; çok iyi tanımaya başladığı Oblomov'un ruhunda en küçük bir gevşe-

me, bir uyuşma gördü mü hemen sitemlere başlardı. Bu sitemlere zaman zaman acı bir yeis, bir hata etmiş olma korkusu da karışırdı. Arada bir Oblomov tam esneyecekken Olga'nın şaşkın bakışıyla karşılaşır ve hemen eliyle ağzını kapardı. Yüzündeki en ufak uyku belirtisi Olga'nın gözünden kaçmazdı. Ona her zaman sadece ne yaptığını değil, ne yapacağını da söylemek zorunda kalırdı. Oblomov'u asıl korkutan, sitem işitmekten çok kendi sıkıntısının ona da geçmesi, soğuk ve kayıtsız davranması tehlikesiydi. İçine bu korku girince hemen kendini toplar, harekete geçerdi; o zaman sevgi tekrar ışıklanır, güçlenirdi. Fakat bu didinmeler aşkın sihir çevresinden öteye geçmiyordu. Oblomov'un bütün yaptığı eski halini değiştirmekten ibaret kalıyordu. Uyumuyor, kitap okuyor, çiftliğe mektuplar yazıyor, yol yürüyor, arabalara biniyordu; ama gelecekte ne olacağı, hayatının nereye varacağı hâlâ belli değildi. Oblomov yemekten sonra gözlerini kapamamaya çalışarak düşünüyordu:

«Andrey benden hayat için başka nasıl bir iş bekliyor? Hayat bu değil mi? Aşk başlı başına bir iş değil mi? Kendisi bu kadarını yapsın bakalım? Günde on kilometre yol yürüyorum. Dün gece şehirde elbiselerimi çıkarmadan berbat bir otelde yattım; yalnız ayakkabılarımı çıkarabildim, yanımda Zahar yoktu. Bütün bunlar Hep Olga'nın yüzünden.»

Oblomov'un en fazla azap çektiği zamanlar Olga'nın kendisine iyice bilmediği şeyleri sorduğu ve bir mesele hakkında ondan bir profesörün verebileceği olgun cevaplar beklediği zamanlardı. Olga bunu ukâlâlığından değil doğrudan doğruya öğrenmek isteğiyle yapıyordu. Hattâ çok defa Oblomov'u çalıştırmak amacını bile unutur ve yalnız sorduğu şeyin ardına düşerdi. Kadınların öğrenmesi gereksiz görülen şeyler konuşulduğu zaman büyük bir merakla dinler ve yeisle:

— Ne diye bunları bize öğretmiyorlar? derdi.

Bir gün Oblomov'a çift yıldızlar meselesini sormuştu; Oblomov Hersohell'den sözetmek ihtiyatsızlığında bulunmuş

ve bir kitabını bulmak için şehre gitmeye kitabı okuyup Olga'ya anlatmaya mecbur olmuştu.

Başka bir gün baronla konuşurken gene bir ihtiyatsızlık ederek resim okullarından sözetmiş ve başına bir haftalık iş çıkmıştı: okumak, anlatmak, birlikte Hermitage galerisine gitmek ve söylediklerini yerinden kanıtlamak gerekmişti.

Ne söylese Olga hemen üstüne atılır ve bir türlü yakasını bırakmazdı.

Söylediği bir söz onu bütün hafta gravürler, resimler aramaya mecbur ederdi. Zavallı Oblomov kâh bildiği şeyleri anlatmak için yeni kitaplar aramaya gider, kâh bütün bir geceyi okumakla, bilgi toplamakla geçirir ve ertesi gün Olga'nın bir gün önce sorduğu suale eskiden bildiği bir şeyi hatırlamış gibi cevap verirdi.

Olga sorularını bir kadın kayıtsızlığıyla, geçici bir hevesle değil, ısrarla, sabırsızlıkla sorardı; Oblomov cevap veremedi mi onu bir bakışla cezalandırırdı. Bu bakış Oblomov'u nasıl ürpertirdi!

Olga:

— Niçin cevap vermiyorsunuz? Canınız mı sıkılıyor?

Oblomov sanki bir baygınlıktan sonra kendine gelmiş gibi:

— Ah, sizi ne kadar seviyorum!

— Yok canım? Sormasam bir şey söylemiyecektiniz.

— İçimde neler olduğunu hissetmiyor musunuz? Anlamıyor musunuz? Konuşmakta bile güçlük çekiyorum. Tam şuramda... verin elinizi, tam şuramda birşey, taş gibi ağır bir şey duruyor; derin bir acı duyuyormuşum gibi. Garip değil mi, acı da, sevinç de insanda aynı etkiyi yapıyor; soluğumuz kesiliyor, insanın ağlayası geliyor. Ağlasam belki rahatlarım tıpkı büyük acılarda olduğu gibi...

Olga ona sözleriyle yüzünün ifadesini karşılaştırıyormuş gibi sessizce baktı ve gülümsedi. Bu sonuçtan memnundu. Onun yüzünde de bir mutluluk, hiçbir şeyin değiş-

tiremeyeceği bir mutluluk okuyordu. Belliydi ki Olga'nın kalbi o sabahki tabiat kadar rahattı. Oblomov kendi kendisiyle konuşur gibi hayretle sordu:

— Ne oluyor bana?

— Söyleyeyim mi size?

— Söyleyin.

— Siz âşıksınız.

Oblomov Olga'nın elini gergeften çekti, ama öpmedi, sadece parmaklarını dudakları üstünde tuttu, sonra:

— Ona şüphe yok, dedi.

— Haydi, yeter artık.

— Ya siz?... Siz âşık değil misiniz?

— Âşık mı? Hayır... ben bu kelimeyi sevmiyorum, sizi seviyorum.

Biraz durakladıktan sonra gerçekten sevip sevmediğini anlamak ister gibi Oblomov'a düşünceli düşünceli bakarak: «Sizi seviyorum» dedi.

— Seviyorum! Ama insan anasını babasını, dadısını, hattâ köpeğini de sever; bütün bu sevgileri «seviyorum» sözüyle hep aynı çuvala doldururuz, hepsine aynı eski...

— Hırkayı giydiririz, değil mi? Sahi size sormayı unuttum; hırkanız ne oldu?

— Hangi hırka? Benim hırkam yok ki.

Olga'ya sitemli bir gülümsemeyle baktı:

— Şimdi bana hırkadan sözetmenin sırası mı? Ben sabırsızlıkla duygularınızın adını öğrenmek isterken, bütün ruhumla... Peki, öyle olsun. Ben size âşığım. Başka türlü bir duyguyla aşk olmaz; insan anasına, dadısına, köpeğine âşık olmaz, onları sadece sever.

Olga içindeki duyguyu anlamaya gayret ederek, kendi kendisiyle konuşur gibi:

— Bilmiyorum, dedi. Size âşık olup olmadığımı bilmiyorum; değilsem belki daha sonra... ama sizi babamdan, annemden, dadımdan başka türlü sevdiğim de su götürmez.

— Nasıl başka türlü? Aradaki fark ne?

— Bunu sahiden bilmek mi istiyorsunuz?

— Evet, evet, evet. Kendiniz de bunu bilmek istemiyor musunuz?

— Niçin bilmek istiyorsunuz?

— Her an bununla yaşamak için. Bugün, bu gece, yarın sabah... sizi tekrar görünceye kadar... Ben yalnız bunun için yaşıyorum.

— Siz sevginizi hergün yeniden duymak istiyorsunuz: sevmekle âşık olmak arasındaki fark bu olsa gerek. Ben...

— Evet, siz?

Olga tekrar oturup bulutlara bakarak:

— Ben başka türlü seviyorum. Sizi arıyorum. Gittiğiniz zaman keyfim kaçıyor. Uzun zaman ayrılsak fena oluyorum. Sizin beni sevdiğinizi bir defa öğrendim, buna inanıyorum ve mutluyum. Tekrar söylemeseniz de olur. Ben bundan başka türlü ve daha fazla sevemem.

Oblomov Olga'ya tutkuyla bakarak içinden: «Cordelia* konuşuyor sanki» dedi, Olga sesi titreyerek devam etti:

— Kazara... ölecek olsanız ömrümce yasınızı tutarım; bir daha yüzüm gülmez. Başka bir kadını sevecek olsanız size darılmam, beddua etmem; içimden yine mutlu olmanızı isterim. Aşk benim için... hayat; hayatsa...

— Hayat nedir sizce?

— Hayat bir ödev, büyük bir ödevdir. Aşk da öyle. Tanrı yaşamamı ve sevmemi istediği için yaşıyor ve seviyorum.

Oblomov yüksek sesle:

— Cordelia konuşuyor! Daha da yirmi bir yaşında; aşk sizin için bu demek?

— Evet, ömrüm oldukça da kendimde yaşamak ve sevmek gücü bulacağım...

Oblomov ona nerdeyse saygıyla bakarak düşünüyordu: «Ona kim bunları öğretmiş olabilir? Herhalde bu basit, bu aydın hayat ve aşk anlayışına kendi yaşantısı, kendi acılarıyla varmamıştır.»

Olga'ya sordu:

---

* Shakespeare'in «Kral Lear» dramındaki bir kadın.

— Peki bu aşkın içinde büyük sevinçlere, tutkulara da yer var mı?

— Bilmiyorum, öyle şeyler duymadım; nasıl olduklarını da bilmiyorum.

— Ah, ben şimdi öyle biliyorum ki!

— Bende belki sonradan aynı şeyi duyabilirim: sizin heyecanlarınızı ben de yaşarım; belki o zaman ben de sizi görünce hayretle bakar, gözlerime inanamaz olurum. Olga gülerek sözlerine ekledi:

— Tuhaf bir hal olsa gerek. Öyle bakışlarınız var ki bazan... Teyzem de farkına varmış olacak.

— Benim duyduğum sevinci duymuyorsanız, sizin aşkta bulduğunuz mutluluk nedir?

Olga eliyle Oblomov'u, kendini ve etrafı işaret ederek.

— Mutluluk işte... bu, dedi; mutluluk değil mi bu? Evvelce böyle yaşadım mı hiç? Evvelce burada, bu ağaçların arasında kitapsız, notasız bir çeyrek saat oturamazdım. Erkeklerle konuşmak — Andrey İvaniç bir yana — beni sıkardı; onlara söyleyecek hiçbir şeyim yoktu... Oysa şimdi... konuşmadan durmak bile bana hoş geliyor.

Ağaçlara, çayırlara, sonra Oblomov'a baktı, gülümsedi, elini uzattı:

— Bilmiyor musunuz sizden ayrılmanın bana zor geldiğini, sizden ayrılınca yatıp uyumak, boş geceyi görmemek istediğimi, yarın sabah size haber göndereceğimi?...

Her söylediği kelime Oblomov'un yüzüne mutluluk, gözlerine ışık dolduruyordu:

— Biliyorum, biliyorum, dedi; ben de sabahı bekliyorum, ben de geceyi boş buluyorum. Ben de sabahleyin sırf adınızı söylemek, adınızı duymak için size haber göndereceğim; gönderdiğim adamı, sizi benden önce gördüğü için kıskanacağım... aynı şeyleri düşünüyoruz, aynı şeyleri bekliyor, umuyor ve yaşıyoruz. Şüphelerimi affedin Olga. Şimdi inanıyorum, bana olan sevginiz ne annenizi sevmenize benziyor, ne teyzenizi, ne de...

— Köpeğimi! O halde bana güvenin; benim size güvendiğim gibi. Tereddütlere düşmeyin, mutluluğumuzu boş

kuşkularla bulandırmayın, yoksa kaçar gider. Ben elime geçen bir şeyi kolay kolay bırakmam; yeter ki zorla elimden almasınlar; kendime güveniyorum. Gerçi henüz gencim ama... Biliyor musunuz, sizi tanıdığım zamandan beri çok şeyler duydum ve düşündüm. Kendi kendime, büyük bir kitabı yaprak yaprak okumuş gibiyim. Benden şüphe etmeyin.

— Şüphe etmemek elimde değil; bunu benden istemeyin. Siz yanımdayken herşeyden eminim: sesiniz, bakışınız bana gerçek duygularla dolu geliyor. Gözleriniz benimle konuşuyor sanki; kelimelere ihtiyacım yok, herşeyi yüzünüzden anlıyorum; ama sizden ayrılır ayrılmaz, içimde öyle kuşkular, öyle sorular uyanıyor ki tekrar yüzünüze bakmak, inancımı tekrar bulmak için yanınıza koşmak istiyorum. Neden böyle oluyor?

— Ama ben sizden şüphe etmiyorum; bu fark niçin?

— Siz ne diye şüphe edesiniz? Önünüzde aşka tutulmuş, deli divâne bir insan var. Siz kendinizi benim gözlerimde bir aynada görür gibi oluyorsunuz. Hem siz yirmi yaşındasınız. Bakın kendinize; hangi erkek size uzaktan bile hayran olmaz? Sizi tanıdıktan, dinledikten, yüzünüze saatlerce baktıktan, size âşık olduktan sonra deli olmak bir iş mi? Halbuki siz ne kadar rahatsınız; bana «Sizi seviyorum» demeden bir iki gün geçse benim kalbime ağrılar giriyor.

Olga, sıradan kalkarak:

— Sizi seviyorum, sizi seviyorum, sizi seviyorum, dedi. İşte size üç günlük yedek sevgi!

Oblomov, Olga'nın arkasından tepeyi inerken içini çekerek:

— Siz hep işin alayındasınız, bense neler çekiyorum.

İşte bu oyun aralarında, küçük değişmelerle tekrar tekrar oynandı. Buluşmaları, konuşmaları, uzun bir şarkı, geniş bir aydınlıktı. Bu aydınlığın ışınları etrafa dağılıp havada kırılıyor, pembe, kızıl ve yeşil renklere bürünüyordu. Hergün, her saat onlara yeni sesler, yeni ışınlar getiriyor, fakat aydınlık da, müzik de hep aynı kalıyordu.

Onlar başbaşa verip bu sesleri dinlerler, işittiklerini

birbirlerine söylerler, ertesi gün duyacakları sesleri, görecekleri renkleri hesaba katmazlar ve ertesi gün, dün dinledikleri müziğin başka bir müzik olduğunu unuturlardı.

Olga heyecanlarını hayalinin bir andaki renklerine bürünmüş görüyor, onları içinden gelmiş sanıyor, masum bir kadın cilvesiyle kendini dostuna bu haliyle tanıtıyordu.

Oblomov bu sihirli seslere ve ışığa daha fazla inanıyor, Olga'ya kendini aşkın bütün coşkunluğu içinde göstermeye gayret ediyor, içinde yanan, ruhunu yakan ateşin gücünü ve ışığını onun önüne sermek istiyordu. Ne kendi kendilerine, ne de birbirlerine yalan söylemiyorlar; kelimelerine yüreklerinden geleni koyuyorlar, seslerine hayallerinin gücünü katıyorlardı.

Oblomov artık Olga'nın Cordelia'ya benzeyip benzemediğini, hep böyle kalıp kalmayacağını düşünmüyordu; istediği, Olga'nın hep böyle renkli bir hale içinde karşısında durması, kendine hep aynı mutluluğu vermesi idi.

Olga, taşkın dostunun kendisi için bir uçuruma atlayıp atlamayacağını, bir aslanın ağzına atacağı eldivenini almaya koşup koşmayacağını düşünmüyor, sadece kendi istediği erkek, kendi yarattığı erkek olarak kalmasını istiyordu. Gözleriyle, gülümsemesiyle onu coşturabilmeyi, hayatının gayesi olmayı yeter görüyordu. Cordelia'nın hayali, Oblomov'un tutkusunda ancak geçici bir an, aşk sabahının bir rüzgârı, bir nakışı olmuştu.

Ertesi günün sabahı başka bir ışıkla aydınlanacak, belki daha güzel, ama başka türlü olacaktı.

X

Oblomov, bir yaz akşamını seyrettikten sonra pembe göklere dalmış bir insan gibiydi; bütün düşüncesi o günkü ışığın ve sıcaklığın yarın da devam etmesiydi; gözlerini batıdan bir türlü çeviremiyor, gecenin indiğini görme korkusuyla arkasına dönemiyordu:

Sırtüstü yatarak Olga ile son konuşmalarını zihninden zevkle geçiriyordu. «Sizi seviyorum, seviyorum; seviyorum» cümlesi hâlâ kulaklarında çınlıyor, ona Olga'nın şarkısından daha güzel geliyordu; hâlâ Olga'nın derin bakışı üzerine dikili duruyordu. Bu bakışın anlamını arıyor, Olga'nın seviyesini ölçüyordu. Tam uykuya dalacağı sırada...

Ertesi sabah Oblomov solgun ve asık bir yüzle kalktı. Alnında uykusuz bir geçenin izleri vardı; gözleri donuk ve durgundu. Onda artık iş güç sahibi bir adamın mağrur, neşeli ve canlı bakışı, kararlı ve çabuk hareketleri kalmamıştı.

Çayını isteksiz isteksiz içti. Masa başına oturmadan, bir kitap açmadan kanepeye oturarak bir puro yaktı. Eskiden olsa uzanırdı, ama artık bu alışkanlığı yitirmişti, başını kastıya koymak bile istemedi. İkide bir omuzlarını silkiyor, başını sallıyordu.

İçinde yaman bir kavga vardı; ama bu aşk değildi. Olga'nın hayali gözlerinin önündeydi ama uzak ve dumanlı idi; çevresinde o eski ışık yoktu, bir yabancı gibiydi. Oblomov ona dertli dertli baktı ve içini çekti: «İnsanın kendi

dilediği gibi değil, Tanrının emrettiği gibi yaşaması doğru bir yol ama...» Oblomov düşündü «Hayır, insan istediği gibi yaşayamaz, doğrudur.» İçinden vakur, isyan dolu bir ses yükseliyordu: «Yoksa insan en derin zekânın bile içinden çıkamıyacağı bir çelişmeler karanlığına düşer. Bir gün bir şeyi istersin, ertesi gün tutkuyla, ölesiye ona bağlanırsın, daha ertesi gün onu istediğinden utanırsın, arzun yerine geldiği için hayata lânet edersin. İşte insan hayatta kendi isteğinin peşinden serbestçe giderse böyle olur. Bastığımız yeri yoklayarak yürümeliyiz; bazı şeylerden gözlerimizi çevirmeliyiz, mutluluk hülyalarına kapılmamalıyız, mutluluk elimizden kaçarsa isyan etmemeliyiz; hayat budur işte... kim demiş hayat zevk ve mutluluktur. Ne saçma düşünce! Hayat hayattır, bir ödevdir, ödev dediğin de çetin bir iştir. O halde ödevimizi yapalım...» Oblomov içini çekti.

— Olga'yı görmemeliyim artık... Allahım! Benim gözlerimi açtın, bana yolumu gösterdin, ama bu gücü nerden alacağım? Başımı alıp gitmeliyim. Şimdi acı da çeksem bunu yapabilirim. Sonradan yapmadım diye kendi kendime lânet etmem... Nerdeyse, Olga'dan haber de gelir, öyle söylemişti... Ne kadar şaşıracak...

Bütün bunların nedeni ne idi? Oblomov'un ruhunda birdenbire hangi rüzgâr esmişti? Bu bulutlar nereden gelmişti? Kendine bu kadar azap vermek düşüncesi nereden çıkmıştı? Daha bir gün önce Olga'nın kalbini yoklamış, ve bu kalbin içinde dünyayı ve bütün hayatını ışıklar içinde görmüş, orada kendisinin ve onun kaderini okumuştu. Ne olmuştu?

Herhalde akşam fazla yemek yemiş, sırtüstü yatmış ve şiir âlemi bir kâbus oluvermişti.

Çok defa insan sakin, bulutsuz bir yaz gecesi yıldız ışıkları altında, yarın sabah kırların ne kadar güzel görüneceğini, sıcaktan kaçıp ormanların derinliklerine dalmanın ne tatlı olacağını düşünerek uyur ve ertesi gün damda yağmur gürültüleriyle, kasvetli bulutlarla, ıslak ve soğuk bir gün içinde uyanır...

Dün akşam Oblomov her zamanki gibi kalbinin çarpmasını dinlemiş, sonra mutluluğunun tahliline dalmıştı; tam o sırada içine bir kurt düşüp hayatını zehirledi.

Zehrin etkisi pek çabuk olmuş, birdenbire bütün hayatını sarsmıştı. Geçmişe ait pişmanlıklar ve üzüntüler yüreğini doldurmuştu. Hayatta cesaretle yürümüş olsaydı şimdi nasıl bir adam olacağını, ne kadar canlı, ne kadar değişik yıllar geçireceğini düşündü ve şimdiki haline baktı. Olga onu nasıl sevebilirdi? Niçin severdi? Bu bir aldanma olmasın? Bu düşünce kafasında birdenbire parlamış ve bir yıldırım gibi içine girerek yüreğini parçalamıştı. «Bu bir aldanma, evet, başka bir şey değil» diye inlemişti. Birdenbire: «Sizi seviyorum, seviyorum, seviyorum» cümlesini hatırladı, bir an için yüreği ısınır gibi oldu. Fakat tekrar soğudu. Olga'nın «seviyorum»ları ne demek olabilirdi? Bir göz boyamasından, henüz boş olan bir yüreğin aldatıcı bir fısıltısından başka ne olabilirdi? Bu aşk değil, sadece aşkın bir esintisiydi.

Bir gün Olga'nın sesi aynı kelimeleri o kadar güçle söyleyecekti ki herkes işitecekti. Onu teyzesi de, baron da duyacaklar ve yankısı çok uzaklara gidecekti. Duyduğu his otlar arasında gizlenen ve şarıltısı güçlükle işitilen kıvrım kıvrım ufacık bir dereye benzeyecekti.

Olga'nın sevgisi şimdi elindeki nakışa benziyordu; onu ağır ağır, tembel tembel işliyordu. Bitirdiği zaman bu nakışa daha büyük bir tembellikle bakacak ve bir tarafa atıp unutuverecekti. Evet, bu aşk değil sadece aşk için bir hazırlık, bir deneme idi. Tesadüf Oblomov'un bu denemeye ilk elverişli konu olmasını istemişti...

Zaten buluşmaları ne kadar tesadüfle olmuştu. Olga onun farkına bile varmazdı: Stoltz işe karışmış ve Olga'nın genç kalbinde bir ahbaplık sevgisi uyandırmıştı. İlkin Oblomov'a acımış, sonra da uyuşuk ruhunu uyandırmak arzusuna kapılmıştı. Bu onun gururunu bir süre okşayacak; sonra Oblomov'u bırakacaktı. Yatağından fırlayıp titreyen elleriyle mumu yaktı ve dehşet içinde:

— Evet, bu böyledir, dedi. Bunun dışında hiçbir şey yoktur. Olga sevmeye hazırdı, kalbi sabırsızlıkla aşkı bek-

lediği sırada ben tesadüfle, yanlışlıkla hayatına girdim... asıl seveceği adam gelir gelmez aldandığını görecek ve benden iğrenecek. O zaman nasıl bakacak bana, nasıl kaçacak benden! Aman ne feci şey! Ben başkasının malını çalıyorum! Ben bir hırsızım! Ne yapıyorum ben? Ya Rabbi ne kadar körnüşüm!

Aynada kendine baktı: sararmış, solmuş, gözleri donuklaşmıştı. Öbür mutlu genci düşündü: yüzünde emin bir gülümseme, çevik bir yürüyüş, gürbüz bir ses! Olga'nın gözleri gibi rüyalı, ıslak fakat her an pırıl pırıl yanmaya hazır, derin ve kudretli gözler. Bu delikanlı er geç karşısına çıkacak, Olga birdenbire kızacak, Oblomov'a bakacak ve kahkahayla gülecekti. Tekrar aynaya baktı.

— Hayır, benim gibi bir adamı kimse sevemez, dedi. O zaman başını yastığa dayayarak kararını verdi:

«Allahaısmarladık Olga, mutlu ol.»

Sabahleyin Zahar' çağırdı:

— İlyinski'lerden bir hizmetçi beni çağırmaya gelirse evde yok, şehre gitti dersin.

Oblomov kendi kendine:

— Hayır... mektup yazmak daha iyi olacak. Birdenbire ortadan kaybolursam tuhafına gider. Anlatmam gerek.

Masanın başına oturdu ve ateşli bir hızla yazmaya başladı: Mayıs başında evsahibine mektup yazarken hiç de bu halde değildi. Cümleler rahatça kaleminin ucuna geliyor, «ki»ler falan birbirine girmiyordu:

Bu kadar sık görüşürken benim yerime mektubumun gelmesi sizi her halde şaşırtacak, Olga Sergeyevna. Fakat sonuna kadar okuyunca göreceksiniz ki başka türlü yapamazdım. Bu mektubu çok daha önce yazmış olmalıydım; o zaman ikimiz de sonradan duyacağımız birçok vicdan azaplarından kurtulmuş olurduk. Ama gene de geç kalmış değilim. Birbirimizi o kadar çabuk ,o kadar umulmadık bir şekilde sevdik ki ansızın hastalanmış gibi olduk. Bu yüzden kendime daha erken gelemedim. Zaten sizi bir süre görüp dinledikten sonra kim kendi isteğiyle büyünüzden kurtulmaya çalışabilir?

Kim sizinle yürürken kendini inişe bırakacak yerde adım başında durup geriye bakmak iradesini gösterebilir? Her gün kendi kendime diyordum : «Daha ileri gitmeyeceğim artık, olduğum yerde duracağım; bunu yapmak benim elimde.» Ama gene de sürükleniyordum... Şimdi ise öyle bir savaş içindeyim ki sizin de yardımınıza muhtacım. Ne kadar derine sürüklendiğimi ancak bu gece anladım; ancak bu gece, içine düştüğüm uçurumun derinliğini gördüm ve durmaya kadar verdim...

Yalnız kendimden sözedişim bencilliğimden değil, sadece şundan: ben uçurumun dibine yuvarlandığım zaman siz bir melek gibi yukarlarda kalacaksınız ve belki bana bir göz atmaya bile gerek görmeyeceksiniz. Dinleyin, size apaçık ve kaçamaksız bir şey söyleyeceğim; siz beni sevmiyorsunuz, sevemezsiniz. Tecrübeme güvenin, bana inanın. Benim yüreğim yanmaya başlayalı çok zaman oldu: gerçi yüreğim evvelce aldanarak yandı ama bu sayede insan yüreğinin gerçek ateşiyle, aldatıcı ateşini ayırdetmeği öğrendim. Siz yanlışı doğrudan ayıramazsınız, ben ayırabilirim ve ayırmalıyım. Doğruyu henüz bulamamış olanlara yardım etmek görevimdir. İşte size haber veriyorum: siz yanlış bir yoldasınız, geriye dönün. Aşkın bize hafif ve gülümser bir hayal içinde göründüğü, CASTA DİVA'nın seslerine, leylak kokularına büründüğü ,kelimelerle değil, utangaç bakışlarla kendini anlattığı sürece aşk olduğuna inanmıyor, onu bir hayal oyunu, bir gurur okşayışı sayıyordum. Ama bu oyunlar bitti artık; aşk benim için bir hastalık oldu; kendimde bir tutkunluğun başladığını hissettim; siz de daha düşünceli, daha ciddi oldunuz; bütün boş zamanlarınızı bana verdiniz; sinirleriniz gerginleşti; huzurunuz kayboldu. Şimdi korkuyorum ve anlıyorum ki bu işi durdurmak, size onun iç yüzünü anlatmak bana düşen bir görevdir.

Sizi sevdiğimi söyledim, siz de beni sevdiğinizi söylediniz. Aradaki ahenksizliği fark etmediniz mi? Etmediniz de-

ğil mi? O halde sonra edeceksiniz; ben uçuruma düştüğüm zaman. Bakın benim halime, düşünün kim olduğumu. Beni sevmeniz mümkün mü? Beni seviyor musunuz? Dün «Seviyorum, seviyorum, seviyorum» dediniz, ben de size kesin olarak söylüyorum: «Hayır, hayır, hayır.»

Beni sevmiyorsunuz, ama şunu hemen belirteyim ki yalan da söylemiyorsunuz. Beni aldatmıyorsunuz. Hayır denecek yerde evet diyecek insan değilsiniz. Benim size anlatmak istediğim, duyduğunuz şeyin gerçek aşk değil, sadece bir aşk umudu olmasıdır. İçinizdeki bilinçsiz aşk ihtiyacı gerçek gıdasını bulamayınca, hareketsiz ve sahte bir alevle yandı; bu çeşit ateşler kadınlarda bir çocuğa veya bir kadına gösterdikleri sevgide ya da nedensiz döktükleri göz yaşlarında, isteri bunalımlarında görülür... Ben baştan size bunu açıkça söylemeliydim: siz yanlış bir yoldasınız; karşınızdaki erkek, rüyalarınızda gördüğünüz adam değildir. Göreceksiniz, bir gün o adam karşınıza çıkacak: o zaman kendinize geleceksiniz; yaptığınız hatadan utanacaksınız, bana kızacaksınız; ben de bunun azabını duyacağım. Daha keskin bir zekâm, daha iyi bir kalbim olsaydı, daha samimi olsaydım size bunları daha önce söylerdim... Söylememiş de değilim, ama nasıl söylediğimi hatırlarsınız: bana inanmamanızdan korkarak, beni ciddiye almamanızdan korkarak; başkalarının sonradan söyleyeceği şeyleri ben size önceden söyledim, sizi erkekleri dinlememeye, onlara inanmamaya hazırlamak istedim. İçimden düşündüğüm şuydu: «Asıl beklediği adam daha gelmedi, o gelinceye kadar mutlu olurum.» İşte insan tutuldu mu, mantığı böyle işler.

Şimdi başka türlü düşünüyorum. Kendi kendime şunu soruyorum: Ona iyice bağlandığım zaman, yanımda olması benim için bir zevk değil bir zorunluluk olduğu zaman, aşk yüreğime iyice yerleştiği zaman ne olacak? O zaman kendimi nasıl ondan ayırabileceğim? Bu acıya dayanabile-

cek miyim? İşin sonu kötüye varacak. Daha şimdiden bunu düşünmek beni ürpertiyor. Daha yaşlı, daha tecrübeli olsaydınız, mutluluğuma şükreder ve size hayatımı seve seve verirdim; ama...

Peki ama bu mektubu niçin yazıyorum? Niçin doğrudan doğruya yanınıza gelip sizi hergün daha fazla görmek istediğimi, oysa sizi görmememem gerektiğini söyledim. Fakat nasıl bulabilirdim? Bazan buna benzer şeyler söylemek üzereyken birdenbire başka şeyler söylüyordum. Belki söylesem üzülürdünüz, ya da benim iyi niyetimi anlamayarak bunu bir hakaret sayardınız. Bense buna dayanamazdım, sözlerimi geri alırdım, iyi niyetlerim toza toprağa karışır ve sonunda ertesi gün buluşmak için sözleşirdik. Şimdi, sizden uzakken durum çok farklı! Tatlı gözleriniz, sevimli, güzel yüzünüz karşımda değil; önümdeki kâğıt sessiz ve sabırlı. Size şu cümleyi rahat rahat yazıyorum: (yalan; hiç de rahat değilim) artık birbirimizi göremeyeceğiz (bu doğru).

Başka birisi olsa şunu da eklerdi. «Bu satırları göz yaşları içinde yazıyorum.» Ama ben size yalan söylemiyorum, acımın bir gösteriş olmasını istemiyorum, çünkü dertleri, pişmanlıkları artırmak neye yarar? Bu çeşit yalanlarda sevgiyi daha fazla kökleştirmek umudu saklıdır. Bense bu duyguyu sizde ve bende kökünden kazımak istiyorum. Zaten gözyaşları ya boş hayalcilere ya da bir kadını sözle baştan çıkarmak isteyenlere yaraşır. Ben size bunları uzun bir yolculuğa çıkan iyi bir dostla vedalaşır gibi söylüyorum: Üç dört hafta daha beklesem çok geç olurdu. Aşk bir ruh kangreni; o kadar çabuk ilerliyor ki. Daha şimdiden ne haldeyim. Zamanı saatlerle, dakikalarla değil, sizinle ölçüyorum: «Onu gördüm, görmedim, göreceğim, görmeyeceğim, gelecek, gelmeyecek...

Bütün bunlar, gençlikte güzel: çünkü gençlik heyecanların tatlısına, acısına kolayca dayanır; benim yaşımda in-

san, huzuru arıyor, ben uykulu ve uyuşuk huzura alışmışım; fırtınalara tahammülüm yok.

Çokları benim bu hareketime şaşarak ne diye kaçıyor? der; çokları da gülecek. Gülsünler, umurumda değil. Sizi görmemeye katlandıktan sonra nelere katlanamam ki?

Derin kederim içinde bir tesellim şu ki, hayatımızın bu kısa dönemi belleğimde her zaman temiz ve ışıklı bir hatıra olarak kalacak ve beni tekrar eski ruh uyuşukluğuna düşmekten koruyacak. Bu hatıra size de hiçbir zarar vermeyecek ve gelecekte gerçek aşkı bulmanıza yardım edecektir. Allahaısmarladık meleğim, çabuk uçup gidin; yanlışlıkla kötü bir dala konduğunu görerek ürken bir kuş gibi çevik, neşeli ve hafif uçup gidin...

Oblomov ilham içinde yazıyordu; kalemi kâğıtlar üzerinde uçuyor, gözleri parlıyor, şakakları yanıyordu. Mektup bütün aşk mektupları gibi uzadıkça uzadı: âşıkların gevezeliği korkunçtur. Oblomov hayretle düşündü: «Garip şey; içimde artık üzüntü yok; bayağı mutluyum... Neden böyleyim? Herhalde ruhumdaki ağırlığı mektuba boşaltım da ondan.»

Mektubu okudu, katladı ve mühürledi.

— Zahar, hizmetçi geldiği zaman şunu genç bayana gönder.

— Başüstüne.

Oblomov gerçekten keyifliydi. Kanape üstünde bağdaş kurup oturdu. «Kahvaltı yok mu?» diye sordu. İki yumurta yedi ve bir püro yaktı. Kalbi dolu, kafası işlekti; yaşıyordu. Olga'nın mektubu nasıl alacağını, nasıl okuyacağını, okuduktan sonra nasıl şaşacağını, ne hale geleceğini düşünüyordu. Sonra ne olacak?...

Önündeki günün imkânları, yenilikleri ona haz veriyordu... Kalbi sabırsızlıkla çarparak kapının çalınmasını bekliyor, acaba hizmetçi geldi mi, Olga mektubu okudu mu diye sabırsızlanıyordu... Hayır, dışarda ses seda yoktu.

Endişelenmeye başladı: «Bu da ne demek? Kimse gelmedi Nasıl olur?»

İçinden gizli bir ses ona fısıldadı: «Ne diye merak ediyorsun? Senin beklediğin de bu değil mi? Kimse gelmezse sen de ilgini kesersin.» Oblomov bu sesi dinlemedi.

Yarım saat sonra avluda arabacı ile oturan Zahar'a sesini duyurabildi.

— Kimse gelmedi mi? Bir haber yok mu? diye sordu.

— Geldi.

— Ne söyledin

— Evde olmadığınızı, şehre gittiğinizi söyledim.

Oblomov'un gözleri fal taşı gibi açıldı.

— Ne diye böyle söyledin? Uşak geldiği zaman ne yapmanı söylemiştim?

— Uşak gelmedi ki, hizmetçi kız geldi.

— Mektubu verdin mi?

— Hayır vermedim. Siz bana ilk önce evde olmadığınızı söylememi, sonra da mektubu vermemi emrettiniz. Uşak gelince mektubu vereceğim.

— Vay ahmak herif!... Sen benim katilim olacaksın. Mektup nerde? Ver bana.

Zahar mektubu getirdi. Bir hayli kirlenmişti.

Oblomov öfkeyle mektubun üzerindeki kirleri göstererek:

— Ellerini yıkasana be herif, dedi.

Zahar yan yan bakarak cevap verdi:

— Ellerim temiz.

Oblomov Anisya'yı çağırdı, Anisyanın başı kapıdan gözüktü.

— Bah şu Zahar'ın yaptığı işe. Al şu mektubu, İlyinski'lerin uşağına ya da hizmetçi kıza ver, genç bayana götürsün. Anladın mı?

— Evet efendim. Verin mektubu; dediğiniz gibi yaparım.

Ama Anisya çıkar çıkmaz Zahar mektubu elinden aldı:

— Defol oradan karı, sen kendi işlerine bak!

Az sonra hizmetçi kız tekrar geldi. Zahar kapıyı açarken Anisya da yaklaştı. Zahar öfkeyle sordu:

— Ne arıyorsun burada?

— Ne olur canım, bakmaya geldim...

Zahar karısına dirseğini kaldırarak:

— Çekil git, daha da neler, dedi.

Anisya gülümseyerek uzaklaştı fakat kapının aralığından Zahar'ın efendisinin emirlerini yerine getirip getirmeyeceğini gözetlemeye hazırlandı.

İlya İlyiç, gürültüyü duyarak dışarıya çıktı.

— Ne var Katya?

— Olga Sergeyevne nereye gittiğinizi öğrenmek istedi. Ama bir yere gitmemişsiniz. Gidip haber vereyim.

Oblomov:

— Evdeyim; Zahar'ın uydurmaları bunlar, dedi. Al şu mektubu Olga Sergeyevna'ya ver.

— Peki, başüstüne.

— Kendisi nerde şimdi?

— Köye gitti; dedi ki kitabı bitirdiyseniz saat ikiye doğru parka geleceksiniz.

Katya gitti. Oblomov biraz sonra köye doğru yürüdü, içinden: «Hayır gitmiyeceğim, diyordu. Her şeyin biteceği bir sırada ne diye heyecanlanayım?» Uzaktan Olga'nın tepeye doğru yürüdüğünü gördü. Katya yanına gitti, mektubu verdi. Olga bir an durdu, mektuba baktı, biraz düşündükten sonra Katya'yı gönderdi ve parkın yollarından birine girdi.

Oblomov tepenin etrafında yürüdü, Olga'nın yürüdüğü yolun öbür ucundan parka girdi. Yolun ortalarına doğru, fundalıklar arasında çayıra oturup Olga'yı bekledi. «Buradan geçer herhalde, diye düşündü. Kendimi göstermem, sadece onu görürüm ve artık ebediyen ayrılırım.» Olga'nın ayak seslerini beklerken kalbi yerine sığmıyordu. Ses sada yoktu. Tabiat kendi âleminde idi. Her tarafta göze görünmeyen ufak tefek binbir hareket var, fakat tabiat gene de muhteşem bir huzur içinde. Çayırın içinde canlı yaratıklar kımıldanıyor, sürünüyor, hepsi telâş içinde. Karıncalar itişe kakışa dört bir yana koşuşuyor. Yüksek bir yerden bir pazar yeri de tıpkı böyle görünürdü. Aynı birikmeler, aynı kaynaşmalar, çekişmeler.

Bir çiçeğin üstünde bir eşekarısı vızıldıyor, çiçeğin içini görmeye çalışıyordu; öte yanda bir sürü sinek bir ağa-

cın gövdesinden sızan özün çevresinde kaynaşıyordu. Dalların arasında bir kuş hep aynı sesle ötüyor, belki de eşini çağırıyordu.

İki kelebek, birbirinin çevresinde vals eder gibi dönerek, ağaç gövdeleri arasında dolaşıyordu. Otların arasından kuvvetli bir koku ve sürekli bir vızıltı geliyordu.

Oblomov tabiatın bu gayretli hayatına bakarak, incecik seslere kulak vererek düşünüyordu:

«Neler oluyor şu tabiatta! Ama dışardan herşey ne kadar sakin, ne kadar rahat görünüyor!...»

Hâlâ ayak sesi yoktu. Nihayet Oblomov yavaşça dalları açarak «İşte geliyor, dedi... Ah, o da ne? Ağlıyor! Aman yarabbi!»

Olga ağır ağır yürüyor ve bir mendille gözyaşlarını siliyordu; fakat siler silmez tekrar yaşlar boşanıyordu. Gözyaşlarını durdurmak, onları ağaçlardan bile saklamak istiyordu, ama elinde değildi. Oblomov Olga'nın ağladığını hiç görmemişti. Böyle birşey beklemiyordu. Bu gözyaşları içini yakıyor, fakat bir ateş değil, tatlı bir sıcaklık duyuyordu.

Arkasından koştu. Tatlı bir sesle:

— Olga, Olga! dedi.

Olga durdu, arkasına baktı, Oblomov'u hayretle süzdü, sonra başını çevirip yürümeye devam etti.

Oblomov yanına gelerek:

— Ağlıyorsunuz, dedi.

Olga'nın yaşları büsbütün arttı. Artık kendini hiç tutamıyordu. Mendilini yüzüne tutarak hıçkırıklar içinde yoldaki ilk sıranın üstüne oturdu. Oblomov Olga'nın elini tutup yüzünden uzaklaştırmaya çalışarak, şaşkınlık içinde mırıldanıyordu:

— Ah! Ben ne yaptım!

Olga:

— Bırakın beni! dedi. Gidin. Ne işiniz var burada? Ağlamamam lâzım, biliyorum. Ne diye ağlıyorum? Haklısınız: hayatta herşey olabilir.

Oblomov, önünde diz çökerek sordu:

— Gözyaşlarınızı durdurmak için ne yapayım, söyleyin; emredin, herşeyi yapmaya hazırım...

— Beni ağlatmak elinizdeydi, ama gözyaşlarımı durdurmak artık elinizde değil... Her şeyi yapacak kadar güçlü değilsiniz. Bırakın beni!

Olga mendiliyle tekrar yüzünü kapadı. Oblomov ona baktı ve içinden kendine lânet ederek:

— Kör olası mektup! dedi.

Olga sepeti açtı, içinden mektubu çıkararak:

— Alın, dedi; bende kalmasın. Onu görüp tekrar ağlamak istemiyorum.

Oblomov mektubu cebine koyup sustu; başını önüne eğdi:

— Ama niyetlerimin iyi olduğunu herhalde kabul ediyorsunuz Olga. Mutluluğunuzun benim için ne kadar değerli olduğunu ispat etmiş olmuyor muyum?

Olga içini çekerek:

— Evet, mutluluğum sizin için pek değerli. Hayır İlya İlyiç, siz benim mutluluğumu kıskandınız, bozmak istediniz.

— Bozmak mı? O halde siz benim mektubumu okumadınız? Tekrar anlatayım...

— Sonuna kadar okumadım; yaşlar gözlerimi kapadı; budalalığımdan. Ama sonunda neler olduğunu tahmin ettim: ağlamamı istemiyorsanız tekrar anlatmayın...

Olga tekrar ağlamaya başladı.

— Ben gelecekteki mutluluğunuz için sizi serbest bırakıyorum, kendimi feda ediyorum... Sanıyor musunuz ki bunu için için ağlamadan, rahatça yapıyorum?... Ne diye yapıyorum bunu?

Olga ağlamayı keserek Oblomov'a döndü:

— Ne diye mi? Fundalıklar arasından benim ağladığımı görmek için. Acaba ağlayacak mı, ağlamayacak mı, nasıl ağlayacak? diye saklandınız? Bunun için işte. Mektupta yazdıklarınız doğru olsaydı, benden ayrılmaya gerçekten razı olsaydınız, beni görmeden Avrupa'ya giderdiniz

Oblomov sitemle:

— Ne diyorsunuz!... diye başladı ama cümlesini biti-

remedi. Olga'nın sözü onu şaşırtmıştı; çünkü doğru olduğunu birden anlayıvermişti.

Olga:

— Evet, dedi; dün size benim seviyorum demem gerekiyordu; bugün ağlamamı istediniz; yarın da belki ölümümü görmek istersiniz.

— Olga, bana nasıl bu kadar ağır sözler söyleyebiliyorsunuz? Sizin ağlamanızı değil, gülmenizi görmek için hayatımın yarısını verebileceğimden emin değil misiniz?

— Evet, şimdi belki gülmemi istersiniz... Çünkü bir kadının sizin için ağladığını gördünüz. Hayır, siz kalpsizsiniz. Ağlamamı istemediğinizi söylüyorsunuz; öyle olsa beni ağlatmazdınız...

Oblomov ellerini göğsünde kavuşturarak:

— Ama ben nerden bileyim? diye haykırdı.

— Seven bir kalp bilir: ne istediğini, neler olabileceğini önceden kestirir. Ben dün buraya gelecek durumda değildim; misafirlerim vardı; ama beni beklemek sizi üzer diye, uykunuzu kaçırırım diye geldim; size acı vermek istemedim. Sizse, siz beni ağlar görmekten zevk alıyorsunuz. Peki, görün işte; rahat edin; gözleriniz doysun!

Olga tekrar ağlamaya başladı...

— Olga, ben yine de uyumadım; bütün gece acı çektim.

— Rahat olmamı bana çok gördünüz. Eğer ben bugün ağlamasaydım, sizin uykunuz kaçacaktı.

Oblomov uysal bir şefkatle:

— Peki ne yapayım şimdi, af mı dileyeyim sizden?

Olga tekrar yüzünü silerek:

— İnsan çocukken af diler, ya da kalabalıkta birinin ayağına bastığı zaman. Böyle işlerde af dilemekten birşey çıkmaz.

— Fakat Olga, ya söylediklerim doğruysa, ya ben haklıysam, ya aşkımız bir hata ise? Ya başka birini seversenız? Bana bakınca yüzünüz kızarırsa?

— Peki, ne olur?

Olga bunu sorarken ona öyle derin, öyle alaycı ve ve keskin gözlerle baktı ki, Oblomov bocaladı. Kendi ken-

dine: «Senden birşey öğrenmek istiyor; dikkat et İlya İlyiç» dedi. Aşkları bir hata olunca hiçbir bakımdan savunulamıyacağına göre Olga'nın sorduğu soruya ne anlam vereceğini bilmiyor, neler düşündüğünü bir türlü kestiremiyordu. Ona endişe ile bakarak sorusunu tekrarladı:

— Nasıl ne olur?

Olga ne demek istediğini bilen bir insanın emin ve kararlı bakışıyla Oblomov'u süzdü, kurnazca:

— «Uçuruma düşmekten» korkuyorsunuz. Sizi artık sevmiyeceğim zaman çekeceğiniz acıdan korkuyorsunuz. Bu işin sonu kendiniz için fena olacak diye korkuyorsunuz.

Oblomov gene ne demek istediğini anlamadı.

— Fakat şunu düşünmüyorsunuz: Başka birini sevecek olursam ben mutlu olacağım. Âşık olacak olursam benim için herşey yolunda gidecek. Madem ki siz benim mutlu olmamı istediğinizi, hayatınızı bile benim mutluluğum uğrunda feda etmeğe hazır olduğunuzu söylüyorsunuz...

Oblomov gözlerini kırpıştırarak Olga'ya dikkatle baktı ve içinden:

— Demek buymuş düşündüğü. Doğrusu bunu beklemiyordum...

Olga, zehirli bir bakışla onu tepeden tırnağa süzdü ve devam etti:

— O kadar tasasına düştüğünüz mutluluğum, bu sabahlar, bu akşamlar, bu park, benim sizi seviyorum deyişim, bütün bunların hiçbir değeri yok mu? Bütün bunlar fedakârlığa, acıya değmez mi?

Oblomov Olga'nın ne demek istediğini kavrayarak, perişan bir halde kendi kendine: «Yer yarılsa da yerin dibine geçsem» dedi.

Olga daha fazla coşarak devam etti:

— Ya siz kitaplardan, işinizden, insanlardan bezdiğiniz gibi bu aşktan da bezerseniz ne olacak? Günün birinde rakip bir aşk olmaksızın yanı başımda, kanepenizdeki gibi uykuya dalarsanız ve benim sesim sizi uyandıramazsa, kal-

binizdeki... dağılıverirse, bana başka bir kadını değil sadece hırkanızı tercih ederseniz?

Oblomov ondan biraz uzaklaşarak, azap içinde sözünü kesti.

— Olga buna imkân yok.

— Niçin olmasın? Benim yanıldığımı, başka birine âşık olacağımı söylüyorsunuz. Ben de sizin bir zaman sonra beni sevmez olacağınızı sanıyorum. O zaman ne olacak? Şimdi yaptığım şeye o zaman nasıl bir özür bulacağım? Başkalarını bir yana bıraksak bile kendi kendime ne söyliyeceğim? Bu düşünce zaman zaman benim de uykumu kaçırıyor, ama ben geleceğe ait şüphelerimle sizi üzmüyorum; çünkü ben umutların en iyisine bağlanıyorum. Bende mutluluk korkuyu bastırıyor. Ben sizin gözlerinizin parlamasına, beni aramak için tepeleri tırmanmanıza, uyuşukluktan kurtulup bana bir kitap ya da bir çiçek getirmek için şehre koşmanıza, benim için gülmenize ve hayata bağlanmanıza değer veriyorum. Bir hata işliyorsam, sonradan buna vahlanacaksam (elini kalbine koyarak) hiç olmazsa şuramda duyuyorum ki, gelecek günler benim yüzümden fena olmayacak. Demek kader bana engel oldu, Tanrının isteği bu değilmiş diyeceğim. Gelecekte gözyaşı dökmekten korkmuyorum... Ah, ne kadar mutluydum... bugüne kadar.

Oblomov yalvardı:

— Tekrar mutlu olun, ne olur.

— Önünüzde karanlıktan başka birşey görmüyorsunuz. Mutluluğun sizce bir değeri yok... Nankörlük bu sizinki, aşk değil; buna...

Oblomov Olga'ya bakmaya, onunla konuşmaya, ondan af dilemeye cesaret edemiyerek cümlesini tamamladı.

— Bencillik denir...

Olga tatlı bir sesle:

— Başladığınız yolda devam edin, dedi.

Oblomov ona baktı, gözleri kurumuştu. Düşünceli düşünceli yere bakıyor, şemsiyesiyle kumun üstüne birşeyler çiziyordu.

— Gidin tekrar sırtüstü yatın. Hata işlemek ya da uçuruma düşmek tehlikesi kalmaz.

Oblomov vicdan azabı içinde mırıldandı:

— Kalbimi mutluluğa bırakacak yerde hem kendimi hem de sizi zehirledim.

— Bir kvas için, zehirlenmezsiniz.

— Olga, pek zalimsiniz. Ben bu kadar acı çekerken...

— Evet, sözde acı çekiyorsunuz, uçurumlara düşüyorsunuz, hayatınızın yarısını veriyorsunuz, derken şüpheler ve uykusuz geceler başlıyor.

Oblomov içinden:

— Söyledikleri ne kadar doğru, ne kadar açık, dedi, ama bunu yüksek sesle söylemekten utandı. Ne diye bu gerçeği kendisi bulmamıştı da daha yeni yaşamaya başlayan bir kadın ona anlatmıştı. Olga ne kadar çabuk büyüyüvermişti: daha pek az önce bir çocuk gibiydi. Olga ayağa kalkarak:

— Artık birbirimize söyleyecek sözümüz kalmadı, dedi. Allahaısmarladık İlya İlyiç, gidin ve... rahat olun; sizin için mutluluğun anlamı bu.

Oblomov elini tutarak:

— Olga durun, Allah aşkına durun, herşeyin böyle yeniden aydınlandığı bir sırada beni kovmayın...

— Ne istiyorsunuz benden? Sizi sevmemin bir hata olmasından şüphe ediyorsunuz; bu şüphenizi önleyemem. Belki de gerçekten bir hatadır, ne bileyim.

Oblomov Olga'nın elini bıraktı; içini yine ateş sarmaya başlamıştı. Yine eskisi gibi şüpheyle Olga'ya bakarak sordu:

— Nasıl, bilmiyor musunuz? Hissetmiyor musunuz? İçiniz size birşeyler söylemiyor mu?...

— Hiçbir şey söylemiyor. Size dün neler duyduğumu söyledim. Ama bir yıl sonra ne olacağını bilemem ki... Fakat bir mutluluğun arkasından başka bir mutluluk, gelebilir mi? Siz ki, benden daha tecrübelisiniz, söyler misiniz?

Oblomov Olga'nın düşüncesini daha fazla kuvvetlen-

dirmek istemiyerek sustu, elinde bir akasya dalı sallıyordu. Dersini tekrarlayan bir öğrenci gibi:

— Hayır, aşk bir defa gelir.

— Ya, gördünüz mü, ben de öyle diyorum. Belki size olan aşkım biter, belki hata işlediğim için acı çekerim; belki ayrılırız, ama iki defa, üç defa sevmek... hayır, hayır buna inanmak istemem.

Oblomov içini çekti. Belki kelimesi içini kemiriyordu. Dalgın ve sessiz Olga'nın arkasından yürüyordu. Fakat her kelimesi ona artık daha aydınlanıyor, o gece icat ettiği hata kelimesi ona artık çok uzak görünüyordu... Birdenbire: Ne yapalım, yalnız aşk değil, bütün hayat böyle diye düşündü... İnsan her önüne çıkanı bir hata diye atacak olursa, doğruya ne zaman rastlayacak? Ben ne biçim adamım? Gözlerim kör mü oldu benim?

İki parmağıyla Olga'nın eline dokundu, Olga durdu:

— Olga, dedi, siz benden daha zekisiniz.

Olga başını salladı, mağrur bir güvenle:

— Hayır daha basit ve daha cesaretliyim. Sizin korktuğunuz nedir? Sizi endişeye düşüren gerçekten aşkın biteceği düşüncesi midir?

Oblomov güvenle:

— Artık korkmuyorum, dedi. Sizinle birlikte gelecekten korkum yok.

Olga ona dönerek, alayla:

— Geçenlerde bu cümleyi bir yerde okumuştum; Sue'de galiba... Yalnız orada bu cümleyi bir kadın bir erkeğe söylüyordu.

Oblomov kıpkırmızı kesildi ve yalvardı:

— Olga; bırakın herşey dünkü gibi kalsın. Artık hatalardan korkmayacağım.

Olga birşey söylemedi. Oblomov ürkek ürkek sordu:

— Ne diyorsunuz?

Olga gene cevap vermedi.

— Madem birşey söylemiyorsunuz, bari bir işaret, bir leylak dalı...

— Leylaklar geçti artık; bakın hepsi solmuş.

— Leylaklar geldi geçti; mektup da öyle olsun.

Olga başını salladı. Oblomov arkasından mektubu, dünkü mutluluğu solmuş leylakları düşünerek yürüyordu. «Gerçekten leylaklar soluyor. Ne diye bu mektubu yazdım? Beni dün gece uyutmayan, bu sabah mektubu yazdıran ne idi? Şimdi artık içim rahatlayınca... (esnedi) müthiş uykum geliyor. Mektubu yazmamış olsaydım bütün bunlar olmayacaktı: Olga ağlamıyacaktı, herşey dünkü gibi kalacaktı; bu ağaçlı yolda rahatça oturacaktık, bir birimize bakıp mutluluktan sözedecektik. Bugün yarın hep böyle geçecekti...» Ağzını gere gere esnedi.

Birdenbire aklından başka bir düşünce geçti. Ya mektup dediği etkisi yapsaydı, Olga fikrini kabul edip başına geleceklerden onun gibi korksaydı, onun sözde tecrübesini, sağduyusunu dinleyerek ayrılmaya, onu unutmaya razı olsaydı?

Allah korusun! Buraya veda etmek, şehre gitmek, yeni binaya taşınmak! Geceler bitip tükenmek bilmeyecek, günler birbirinden tatsız, birbirinden sıkıntılı, renksiz geçecekti...

Nasıl yaşayacaktı? Ölümden beter bir hale düşecekti; hasta olacaktı. Ondan ayrılmak istememişti, buna dayanamazdı; tekrar ona döner, görmek için yalvarırdı. Kendi kendine: «Ne diye yazdım bu mektubu?» diye sordu.

— Olga Sergeyevna!

— Ne var?

— Size birşey daha itiraf etmek istiyorum.

— Nedir?

— Bu mektuba hiç gerek yoktu.

— Hayır bu mektup gerekliydi.

Olga ona başını çevirdi, yüzünün halini görünce güldü. Oblomov'un uykusu birden dağıldı ve gözlerini hayretle açtı:

— Gerekli miydi?

Oblomov şaşkın şaşkın Olga'nın sırtına baktı; fakat yeldirmenin püsküllerinden başka bir şey göremedi. «Peki ama bu gözyaşları, bu sitemler ne idi? Bir hile mi acaba?»

Ama Olga'nın hile yapmadığı belli idi. Yalnız dar kafalı kadınlar hileye başvurabilir. Zekâları doğru işlemediği

için hile yolu ile günlük meselelerini çözmeye çalışırlar, hayatın büyük yollarının nereye gittiğini göremeden kendi küçük düşüncelerini bir dantelâ gibi örerler.

Hile bozuk para gibidir: onunla büyük şeyler satın alınmaz. Bozuk para ile bir insan ancak, birkaç saat yaşayabilir. Hile ile birşeyi gizleyebilirsiniz, bir adamı alsatabilirsiniz, ama onunla geniş bir ufka varamazsınız, büyük olayları bir sonuca götüremezsiniz. Hile kısa görüşlüdür: burnunun ucundakini iyi görür, fakat çok defa insanı başkaları için hazırladığı tuzağa düşürür.

Olga ise kurnaz değil, zeki bir kızdı. Meselâ bugünkü meseleyi ne kadar rahatça ve açıkça çözmüştü. Her zaman da böyle değil miydi? Herşeyin gerçek anlamını derhal görüyor, parmağını tam yaranın üstüne basıyordu. Halbuki hile bir fare gibi herşeyin çevresinde gezinir ve saklanır... Böyle şey Olga'nın karakterinde de yoktu. O zaman bu sözlerin anlamı da neydi? Oblomov bu düşüncelerden sonra sordu:

— Mektup niçin gerekliydi?

Olga her an ona üstün olmanın verdiği bir zevkle, neşeli neşeli:

— Niçin mi? Çünkü benim için bütün gece uykusuz kaldınız ve bu mektubu yazdınız. Ben de bencil bir insanım. Birinci neden bu...

— Mademki bana hak veriyorsunuz, demin niçin bu kadar sitemler ettiniz?

— Çünkü siz bunu mesele yaptınız. Bu olayı ben istemedim; olan oldu, şimdi geçtiği için mutluyum. Ama siz bunu önceden hazırladınız, hazırlamaktan zevk aldınız. Siz katı yüreklisiniz, bunun için sitem ettim. Sonra bir de... Mektubunuzda bir fikir ve duygu oyunu var... Dün gece, bu sabah, her zamanki hayatınızı değil; dostunuz Ştoltz'un ve benim istediğim hayatı yaşadınız: bu da ikinci neden; üçüncü nedene gelince...

Olga Oblomov'a o kadar yaklaştı ki kalbine ve başına kan hücum etti; heyecanından güç nefes alıyordu. Olga gözlerinin içine dik dik baktı.

— Üçüncü neden de şu: bu mektup bir ayna gibi sizin iyi yürekliliğinizi, inceliğinizi, bana olan ilginizi, mutluluğum hakkındaki endişenizi, temiz vicdanınızı, kısacası Andrey İvaniç'in sizde gördüğü ve bana anlattığı değerleri taşıyor. Ben sizi bunlar için sevdim; uyuşukluğunuzu, tembelliğinizi bunun için hoş gördüm. Bu mektupta kendinizi istemeyerek açığa vurdunuz. Siz bencil değilsiniz İlya İlyiç. Bu mektubu benden ayrılmak için, beni aldatmaktan korktuğunuz için yazdınız... Onu yazdıran namusunuzdu. Öyle olmasaydı bu mektup beni kırardı ve ağlamazdım, gururum engel olurdu. Görüyorsunuz ya sizi niçin sevdiğimi biliyorum; bir hata işlemekten korkmuyorum. Hakkınızda aldanmıyorum.

İlya İlyiç bu sözleri söyleyen Olga'yı sanki bir ışık halesinin ortasında görüyordu. Gözlerinde aşkın zaferi ve kendi gücünü bilmenin aydınlığı vardı; yanakları kızarmıştı. Bütün bunların nedeni kendisiydi. Oblomov'du. Kalbinin temiz bir coşkunluğu onun ruhunda bu ateşi yakmış, bu parlaklığı, bu renkleri, bu aydınlığı yaratmıştı. Oblomov kendinden geçmişcesine:

— Olga siz dünyadaki kadınların en iyisi, en ince ruhlusunuz, dedi ve ona kollarını uzattı. Size yalvarıyorum, bu anlatılmaz mutluluğu bir öpüşle...

Olga derhal irkildi. Yüzündeki renk ve aydınlık kayboldu, gözleri öfkeyle doldu. Telâş ve korku içinde haykırdı:

— Asla! Asla! Yaklaşmayın bana!

Kollarını ve şemsiyesini siper ederek olduğu yerde taş kesildi.

Oblomov derhal kendine geldi. Karşısındaki artık o sevimli Olga değil, sıkışmış dudakları ve parlayan gözleriyle bir gurur ve öfke tanrıçasıydı. Utanç ve şaşkınlık içinde:

— Affedersiniz, diye mırıldandı.

Olga yavaşça döndü ve yürüdü. Omuzunun üstünden ürkek bir bakışla Oblomov'un hareketlerini kolluyordu. Fakat kuyruğunu kısmış bir köpek gibi yürüyordu. İlkin çabuk çabuk yürüyen Olga Oblomov'un halini görünce gülmekten kendini alamadı ve daha rahat yürümeye baş-

ladı. Fakat zaman zaman heyecanlanıyor, yanaklarının rengi bir gidip bir geliyordu. Yürüdükçe yüzü açılıyor, nefesi rahatlıyor, adımları düzgünleşiyordu. «Asla», sözünün Oblomov için ne kadar kutsal olduğunu görerek, öfkesi yavaş yavaş pişmanlığa dönmüştü. Adımları gittikçe yavaşladı...

Sert davranışını mazur göstermek istiyor, konuşmak için bir bahane arıyordu.

Oblomov solan çiçeklere bakarak içinden: «Her şeyi berbat ettim, dedi; işte şimdi asıl hayatı işledim. Asla... ah yarabbi! Leylaklar geçti artık. Dünkü güzel gün de geçti, mektupta da geçti, bu güzel an da geçti; hayatımın en güzel anı, bir kadının bana içinden bir sesle bende güzel olan şeyi ilk defa söylediği an, geldi geçti...»

Olga durdu, gözlerini eğerek onu bekledi. Tatlı bir sesle:

— Mektubu bana verin, dedi.

Oblomov mektubu vererek, hüzünle:

— Mektup da leylaklar gibi geçti artık.

Olga Oblomov'a iyice yaklaştı, başım önüne eğdi. Gözleri nerede ise kapanmış, titriyor gibiydi. Mektubu aldıktan sonra başını kaldırmadı, uzaklaşmadı. Tatlı bir sesle:

— Beni korkuttunuz, dedi.

— Affedin beni.

Olga sustu; Oblomov içini çekerek:

— Bu korkunç «asla» sözü...

Olga kızarak, zor işitilir bir sesle:

— O da geçecek, diye fısıldadı.

Olga Oblomov'a çekingen ve şefkatli bir yüzle baktı; iki elini tutup hararetle sıktı ve kalbine götürdü:

— Duyuyor musunuz, nasıl çarpıyor? Beni korkuttunuz. Bırakın gideyim.

Oblomov'a bakmadan geriye döndü ve eteğini hafifçe kaldırarak koştu.

Oblomov:

— Nereye kaçıyorsunuz? Yorgunum; arkanızdan yetişemem...

— Bırakın beni. Ben gidip şarkı söyleyeceğim. Kalbim o kadar doldu ki, göğsüme sığmıyor.

Oblomov yerinde durarak ona, uçup giden bir meleğe bakar gibi, hayran hayran bakakaldı. Kendi kendine hüzünle: «Demek şu an da solup gidecek» dedi. Yürüyor mu, yürümüyor mu farkında değildi. «Leylaklar geçti, dünkü güzel gün, hayallerle, sıkıntıyla dolu gece de geçti... Evet! Bu an da geçecek! Dün gece geldi, fakat yepyeni bir sabah doğdu...»

Oblomov yüksek sesle kendi kendine:

— Bu ne iştir? Demek aşk da geçiyor. Bense öyle sanıyordum ki âşıkların hayatı sıcak bir öğle vakti gibi rüzgârsız, hareketsizdir. Oysa sevgide de rahat yok. O da değişiyor, durmadan değişiyor... Bütün hayat gibi.

Ama Yeşua gibi güneşe «Yerinde dur» diyecek adam daha doğmadı.

Oblomov kendi kendine kaygıyla sordu:

— Yarın ne olacak? Sonra dalgın dalgın evinin yolunu tuttu. Olga'nın pencereleri önünden geçerken kalbinin nasıl Schubert'in müziğiyle dolduğunu, sevinç ve saadetten nasıl taştığını duydu.

— Allahım! Yaşamak ne kadar tatlı!

XI

Oblomov eve dönünce Ştoltz'dan bir mektup buldu. Mektubunun başında ve sonunda «Ya şimdi ya hiçbir zaman» sözleri vardı. Ştoltz ona uyuşukluğu için bir sürü sitemler ediyor, önce İsviçre'ye sonra İtalya'ya gideceğini, Oblomov'u İsviçre'de mutlaka bekleyeceğini yazıyordu. İsviçre'ye gidemezse bari köye gidip işlerini düzeltmesini, köylüleri işe sürmesini, gelirini sağlama bağlamasını, yeni evini yaptırmaya başlamasını yazıyordu. Sonunda: «Sözümüzü unutma ya şimdi ya hiçbir zaman!» diyordu. Oblomov: «Şimdi, şimdi şimdi!» dedi; «Andrey hayatıma nasıl bir maceranın girdiğini bilmiyor. Bundan fazla ne bekliyor? Ben bundan fazla hareketli olabilir miyim? Kendisini benim halimde görmek isterdim. Kitaplarda Fransız'ların, İngiliz'lerin hep iş başında, hareket halinde olduklarını yazarlar, ama bu adamlar Avrupa'yı, Asya'yı, Afrika'yı sırf kendi keyifleri için dolaşırlar. Albümlerine resim çizmek, toprağın altından antikalar çıkarmak, aslan avlamak, maymun yakalamak gibi işlerle uğraşırlar. Ya da soylu bir tembellikle evlerinde oturur, dostlarıyla, bayanlarla öğle yemekleri akşam yemekleri yerler. Bütün yaptıkları bundan ibaret. Ben ne diye yorucu işlere mahkûm olacakmışım? Bir insanın beygir gibi çalışması yalnız Andrey'in düşüncesi. Ne diye çalışacak mışım? Yemek yemek, sırtına elbiselerini geçirmek iş olarak yeter. Şimdi Olga bana Oblomovka'ya gidip gitmiyeceğimi soruyor...»

Oblomov yazılar yazarak, hesaplar yaparak ateşli saat-

ler geçirdi ve sonunda bir mimara başvurdu. Birkaç gün sonra evin ve bahçenin planları masanın üstünde duruyordu. Evin odaları boldu; iki de balkonu vardı. Gülümseyerek düşünüyordu: «Burası benim odam, burası Olga'nın odası! burası çocukların odası; burası yatak odası. Fakat köylüler, ah şu köylüler...» Dudaklarındaki gülümseme kayboldu. «Komşum mektubunda bin türlü işten sözediyor. Sürülen tarlalar, her arşın toprağın verimi... Aman ne sıkıntılı işler! İşlek bir köye kadar yol yapmak masrafını göze almalıymışız. Derenin üstüne de bir köprü kurmalıymışız. Üç bin ruble göndermeliymişim. Oblomovka'yı da rehine vermeliymişim. Peki ama ben ne bilirim bunları? Gerçekten gerekli mi bunlar? Bir kâr çıkar mı bunlardan? Benimle alay mı ediyor bu adam? Dürüst bir adam olduğunu düşünelim — Ştoltz onu tanıyor; ama aldanabilir, o zaman paralar da havaya gider. Üç bin ruble az para değil. Nerden bulabilirim? Hayır bu işte fazla tehlike var. Son mektubunda köylülerin boş araziye yerleştirilmesini yazıyor, derhal de cevap istiyor. Amma da aceleci adam! Rehin işi için gerekli bütün belgeleri göndereceğini vaadediyor. Ona bir vekâletname gönderecekmişim, noterde tasdik ettirmeliymişim; daha da neler? Noterin nerde olduğunu bile bilmiyorum. Kime başvuracağım?»

Oblomov mektubu on beş gün kadar cevapsız bıraktı. Bu arada Olga, kendisine notere gidip gitmediğini sordu. Ştoltz'dan bir mektup geldi. Olga da bir mektup aldı. Ştoltz ona Oblomov'un ne yaptığını soruyordu. Fakat Olga Oblomov'un işlerini pek uzaktan izleyebilir, ancak kendine ait taraflarıyla uğraşabiliyordu. Oblomov mutlu görünüyor mu? Her gün vaktinde evden çıkıyor mu? Kayın ormanına saatinde geliyor mu? Günlük havadislerle meşgul oluyor mu? Olga'nın bildiği yalnız bunlardı. Onun asıl endişesi, Oblomov'un hayatının başlıca amacından, kendisinden uzaklaşmasıydı. Ona noteri sorması da sadece Ştoltz'un sorusuna cevap vermek içindi.

Yazın en sıcak zamanı, haziran sonlarıydı. Hava çok güzeldi. Oblomov Olga'dan hemen hiç ayrılmıyordu. Güzel günlerde parkta idiler. Öğle sıcağında kayın ormanında

ağaç gölgelerine sığınıyorlardı. Oblomov Olga'nın ayak ucuna oturup kitap okuyordu ona. Olga bir başka nakışa başlamıştı. Bu seferki Oblomov içindi. Yüreklerinde yazın sıcaklığı vardı. Olga Oblomov'un yanıbaşında koruyucu bir melek gibi duruyordu. Işıklı gözleriyle Oblomov'un yüzüne bakıyor, aklından geçenleri keşfediyor, bütün hayatları, duyguları değişen bulutları yansıtan bir ırmak gibi sakin, akıp gidiyordu. Olga'nın hayat, aşk ve her şey hakkındaki görüşü daha açık, daha kesindi.

Kendine güveni artmış, gelecekten korkmaz olmuştu. Düşüncesi yeni yeni yollarda gelişiyordu. Kişiliğine yeni değerler katılıyordu. Ruhu derin, şairane duygulardan kurtuluyor, daha düz, daha güvenilir bir yola giriyordu.

Öyle bir sebatı vardı ki yalnız mukadderata değil, Oblomov'un uyuşukluğuna ve hareketsizliğine de galip geldi. Olga bir fikrin üzerinde durdu mu işler çarçabuk yürürdü. Artık hep onu konuşurdu. Konuşmasa bile hep onu düşündüğü belli olurdu. Bilirdiniz ki, unutmayacak, ihmal etmeyecek, gevşemeyecek, herşeyi düşünecek ve ne yapıp yapıp amacına ulaşacaktı.

Oblomov Olga'daki gücün, hangi durumda olursa olsun yapacağı şeyi bilme içgüdüsünün nerden geldiğini anlamıyordu. «Bunun nedeni her halde kaşlarından birinin hep eğri ve ötekinden daha yukarıda olması... Bu kaşın üstünde incecik, zor görülür bir kırışık var... İşte iradesinin saklandığı yer orası olacak.»

En rahat, en mutlu zamanlarda bile kaşları düz durmaz, o kırışık hiçbir zaman silinmezdi. Hareketlerinde hiçbir katılık, sertlik yoktu. Kararlı ve sebatlı olması kadınlığını hiç de azaltmıyordu.

Bir dişi aslan kesilmek, münasebetsiz erkeklere haddini bildirmek, zekâsı ile çevresindekileri hayran edip salonun bir köşesinde duran bir kimseye «Bravo!» diye bağırmak onun harcı değildi. Birçok kadınlar gibi o da ürkekti. Gerçi fare gördüğü zaman korkmaz, bir sandalye devrildiği zaman bayılmazdı ama, evden fazla uzaklaşmaktan çekinir, garip bakışlı bir köylü gördüğü zaman yolunu değişti-

rir, geceleri bütün kadınlar gibi, hırsızlar gelir diye penceresini kapardı. Kalbi çabuk yumuşar, kolayca merhamete gelirdi. Onu ağlatmak hiç de zor değildi; kalbinin yolunu bulmak çok kolaydı. Sevgisinde pek şefkatli idi. Herkese nazik ve dikaktli davrandırdı. Kısacası Olga tam bir kadındı.

Zaman zaman konuşmasında bir alay kıvılcımı parlardı; fakat o kadar zarif, o kadar sevimli bir zekâsı vardı ki onun alayına uğramak hoşuna giderdi insanın.

Esintiden falan korkmaz; akşamüstü hafif giyinir; birşey de olmazdı. Sağlığı, iştahı her zaman yerinde idi. Sevdiği yemekleri pişirmesini bilirdi.

Bütün bunlar kadınların çoğunda vardı; fakat onlar şu ya da bu durumda ne yapacaklarını bilmezler, bilseler de başkalarından öğrenmişlerdir. Kendi hareketlerinin hesabını veremezler, ya teyzelerini, ya kuzenlerini ileri sürerler... Çokları ne istediklerini bile bilmez, birşeye karar verdikleri zaman o kadar yumuşaktırlar ki insan gerçekten bu işi isteyip istemediklerini kestiremez. Öyle olmaları her halde kaşlarının yolunmuş iki yay gibi bir hizada durması ve alınlarında buruşuk bulunmaması yüzündendir.

Olga ile Oblomov arasında başkalarının görmediği gizli bir anlaşma vardı. Başkalarının yanında her bakışlarının, her kelimelerinin ayrı bir anlamı vardı. Sonra, herşeyde aşklarıyla bir ilişki görüyorlardı. Olga bütün soğukkanlılığına rağmen yemekte biri kendisininkine benzeyen bir aşk hikâyesi anlatsa kızarma sık sık olurdu. Oblomov da aşktan sözedilince şaşkınlıktan çayda çöreklere öyle bir saldırır ki mutlaka birisini güldürürdü. İkisi de pek ihtiyatlı ve dikkatli olmuşlardı. Olga bazan teyzesine Oblomov'u gördüğünü söylemez. Oblomov da parkta gezmeye giderken evdekilere şehre gittiğini söylerdi.

Zekâsının ve anlayışının açıklığına, tazeliğine, sağlamlığına rağmen Olga'da marazi bazı haller belirmeye başlamıştı. Zaman zaman nedenini bir türlü anlayamadığı rahatsızlıklar geçiriyordu. Öğle sıcağında Oblomov'un koluna girip yürürken susuyordu. O zaman bütün canlılığı gi-

diyor, yorgun ve perişan gözlerini bir noktaya dikip bakakalıyordu.

Üstüne bir ağırlık basıyor, göğsü daralıyor, bunalıyordu. Pelerini başörtüsünü atmak kâr etmiyor, içindeki sıkıntı geçmiyordu. Kendini bir ağaç altına atıp saatlerce yatmak istiyordu canı.

Böyle anlarda Oblomov ne yapacağını şaşırır, bir dalla yüzünü yelpazelerdi; Olga sabırsızlıkla elini iter, bir türlü rahat edemezdi. Sonunda birden derin bir ah çeker, çevresine sevinçle bakar, gözlerini Oblomov'a çevirerek elini sıkardı. Neşesi, canlılığı ve kendine güveni tekrar yerine gelirdi.

Bu akşam yine üstüne fenalık gelmişti. Uykuda gezenlere benziyordu. O akşam Oblomov onun yeni bir tarafını gördü.

Hava sıcak ve boğucu idi. Ormandan ılık bir rüzgâr püfür püfür esiyordu; gök ağır bulutlarla kaplıydı. Hava gittikçe kararıyordu. Baron:

— Yağmur yağacak, dedi; eve döndüler.

Maria Mihaylovna odasına çekildi. Olga bir süre dalgın dalgın piyano çaldıktan sonra birdenbire durdu; Oblomov'a:

— Çalamıyorum, parmaklarım titriyor, boğulacak gibi oluyorum. Bahçeye gidelim, dedi.

Ağaçlar arasında elele verip yürüdüler. Olga'nın elleri yaş ve yumuşaktı. Parka girdiler. Ağaçlar ve fundalıklar bir karaltı haline gelmişti. İnsan iki adım ilerisini göremiyordu; yalnız kumlu yollar kıvrım kıvrım belli oluyordu.

Olga karanlıklara doğru dikkatle baktı ve Oblomov'a sokuldu. Sessizce dolaştılar. İki siyah duvar haline gelen ağaçlar arasından âdeta el yordamıyle ilerledikleri sırada Olga birdenbire:

— Korkuyorum! dedi.

Oblomov:

— Neden korkuyorsun, yanında değil miyim?

— Senden de korkuyorum; ama bu hoş bir korku. Kalbim çarpıyor. Ver elini, bak nasıl çarpıyor!

Olga ürpermeler içinde çevresine bakıyordu. Birdenbire iki eliyle Oblomov'un omuzuna sarılarak:

— Şuraya bakın, görüyor musunuz; karanlıkta bir şeyler parlıyor?

Oblomov'a iyice sokuldu.

Oblomov:

— Birşey yok, dedi; ama o da sırtında soğuk bir ürperti duydu.

Olga fısıldar gibi:

— Gözlerimi kapa çabuk... iyice kapa, dedi. Şimdi daha rahatım. Bir şey değil; sinirden olacak... Bak, gene görünüyorlar, bak. Kim var orada? Bir sıraya oturalım.

Oblomov:

— Eve gidelim Olga, dedi, iyi değilsin.

Olga başını omuzuna koydu:

— Hayır burada hava daha serin, içim daralıyor.

Oblomov yanağında Olga'nın sıcak nefesini duyuyordu. Eliyle başını tuttu; başı da sıcaktı. Gittikçe daha zor nefes alıyor, ikide bir içini çekiyordu. Oblomov telâşla:

— Eve gitsek daha iyi değil mi? Biraz uzansan...

Olga zor işitilir bir sesle, baygın baygın:

— Hayır, hayır, bırak beni... İçim yanıyor...

— Haydi eve gidelim...

— Hayır, dur, şimdi geçer.

Tekrar Oblomov'un elini sıkıyor, durup durup gözlerinin içine bakıyordu. Bir süre konuşmadı, sonra birdenbire ağlamaya başladı. İlkin yavaş yavaş, sonra hıçkırıklarla. Oblomov ne yapacağını şaşırmış:

— Allahaşkına Olga, çabuk eve gidelim, diyordu.

Olga hıçkırıklar arasında:

— Birşey yok canım... bırak beni... ağlamak istiyorum... gözyaşları serinletir. Sinirden oluyor bu...

Oblomov karanlıkta Olga'nın ağır nefeslerini işitiyor; elinde sıcak gözyaşlarını duyuyordu. Olga'nın sinirli elleri ellerini sıkıyordu. Oblomov'un nefes almaya, parmaklarını oynatmaya cesareti yoktu. Başı omuzundan, sıcak nefesi

yanağından gitmiyordu. O da titriyor fakat bir türlü dudaklarını Olga'nın yanağına dokunduramıyordu.

Olga nihayet sakinleşti; nefesi düzeldi, sustu. Oblomov acaba uyudu mu diye merak ediyor ve kımıldanamıyordu...

— Olga, diye fısıldadı.

— Ne var? dedi. Geçti artık, iyiyim. Rahat nefes alıyorum.

Oblomov:

— Gidelim, dedi.

Olga istemeye istemeye kabul etti:

— Peki gidelim.

Eve doğru çekingen adımlarla yürürken Olga başını omuzuna koyup elini sıkarak:

— Sevgilim, dedi.

Eve girdikleri zaman Oblomov Olga'ya baktı; bitkin görünüyordu ama, yüzünde, rüyada imiş gibi, garip bir gülümseme vardı. Onu divana oturttu, yanına diz çöktü ve birkaç defa derin bir sevgiyle elini tekrar tekrar öptü. Olga hep aynı gülümseme ile ona ellerini bıraktı ve giderken gözlerini kapıya kadar ondan ayırmadı. Oblomov kapıya gelince başını çevirdi: Olga, yüzünde hep aynı baygın ifade, dudaklarında aynı gülümseme ile ona bakıyordu; bu gülümseme sanki Olga'nın iradesi dışında idi...

Oblomov düşünceli düşünceli çıktı. Bu gülümsemeyi başka bir yerde görmüştü. Zihninde böyle gülümseyen bir kadının resmini bulmaya çalışıyordu. Bir yerde böyle bir resim görmüştü... Cordelia mı idi acaba? Hayır o değildi.

Ertesi gün Olga'nın sağlığını sordurdu. Çok iyi olduğu cevabını getirdiler. Kendisini yemeğe bekliyormuş, akşamı da hava fişeklerini görmek için beş verst ötede bir yere gideceklermiş. Bu habere Oblomov inanmadı ve kendisi görmeye gitti. Olga gerçekten bir çiçek gibi tazeydi; gözleri parlak, yanakları kırmızı, sesi canlıydı. Ama Oblomov yanına gelip dün geceden sonra nasıl olduğunu sorunca şaşırdı, kızardı ve acele acele:

— Hafif bir sinir bunalımı geçirdim. Teyzem geceleri

daha erken yatmamı söylüyor. Son zamanlarda sık sık böyle...

Cümlesini bitirmedi; bu konunun kapanması için nerdeyse yalvaracaktı. Niçin böyle şaşırdığını kendisi de bilmiyordu. Niçin dün akşamı hatırlamak onu üzüyor, içini yakıyordu?

Birşeyden utanıyor, kendine mi, Oblomov'a mı kızdığını bilmiyordu. Oblomov ona gittikçe daha yakın, daha sevimli geliyordu; onu ağlayasıya seviyordu: dün gece sanki esrarlı bir el onları birbirine bağlamıştı...

Uzun zaman uyuyamadı. Sabahleyin parkla ev arasındaki yolda heyecanla bir aşağı bir yukarı gitti geldi; hep düşünüyor, kaşlarını çatıyor, ansızın kızarıyor, bir şeylere gülümsüyor, fakat hiçbir sonuca varamıyordu.

«Ah ne mutlu Soniçka'ya! O olsa hemen kararını verirdi!»

Peki Oblomov'a ne oluyordu? Niçin dün gece nefesi yüzüne değdiği, sıcak gözyaşları eline döküldüğü halde, eve kadar âdeta kolları arasında gittiği halde, kalbinin gizli gizli sesini işittiği halde sessiz ve hareketsiz kalmıştı? Başka erkekler de insana bu gözlerle mi bakarlardı?

Oblomov gençliğini herşeyi bilen ve hiçbir şeye inanmıyan bütün hayat meselelerini çoktan çözmüş, herşeyi soğukkanlılıkla incelemiş gençler arasında geçirdiği halde, hâlâ dostluğa, aşka, şerefe inanıyordu. Bütün aldanmalarına rağmen gene de inancını yitirmemişti. Hâlâ kadınların saflığına inanıyordu. Büyük bir değer verdiği bu saflığa çok şeyler feda etmeyecek kadar da iradeli değildi. Erdemi gizliden gizliye tadıyor, fakat konuşurken erdemi küçümseyip alaya alanlara katılıyor, onlarla birlikte herşeyi inkâr ediyordu.

Bir laf kalabalığı ortasına atılan iyi, gerçek ve temiz bir sözün ne kadar ağır bastığını, konuşmaları nasıl başka bir yöne çevirdiğini hiç farketmemişti. Bilmiyordu ki sahte bir utanmayla değil cesaretle ve uluorta söylenen bir söz dedikoduların iğrenç gürültüleri arasında kaybolmaz, top-

lum hayatının derinliklerine bir inci gibi iner, kendisine her zaman bir sedef bulabilirdi.

Birçok insanlar iyilikten utanarak söz ettikleri halde, kendilerini lekeleyebilecek boş ve kötü sözleri yüksek sesle ve cüretle söylerler. Fakat Oblomov'un hareketleri dürüsttü; vicdanında bile bile işlenmiş hiçbir günah yoktu. Hiçbir erdemi ayak altına almış değildi. Günlük konuşmalarda kadınlardan parayla alıp verilen bir matah gibi sözedilmesine dayanamazdı. Bir erkeğin şerefini kaybetmesine, bir kadının çamura düşmesine her zaman vahlanır, fakat çevresindekilerin yargılarından korkarak birşey söyleyemezdi. Onun duygularını birisinin keşfetmesi lâzımdı: Olga keşfetti.

Erkekler bu çeşit duygularla alay ederler, kadınlarsa onlara değer verirler: temiz ve erdemli olanlar hemen bu duygulara âşina çıkarlar; bozuk ruhlu olanlarsa bu duygularla kötülüklerini temizlemek çabasına düşerler.

Yaz artık sona eriyordu. Sabahlar da, akşamlar da ıslak, karanlık olmaya başlamıştı. Değil leylaklar, meyvalar bile geçmişti. Olga ile Oblomov hergün buluşuyorlardı.

Oblomov yeniden hayata kavuşmuş, yıllardan beri bıraktığı şeyleri yeniden bulmuştu. Şimdi artık Fransız elçisinin Roma'yı neden bıraktığını, İngilizlerin niçin Doğu'ya savaş gemileri gönderdiğini biliyor. Fransa ve Almanya'da yapılacak demiryolları ile ilgileniyordu. Fakat Oblomovka'dan bucağa yapılacak yolu düşünmüyor, işleriyle uğraşmak için kimseye vekâlet vermiyordu. Ştoltz'a da cevap yazmıyordu.

Oblomov'un bildiği şeyler yalnız Olga'nın evindeki günlük konuşma konuları, gazete haberleri ve Olga'nın ısrarı ile izlediği yabancı edebiyat yayınları idi. Geri kalan herşeyi aşk silmiş süpürmüştü.

Gülpembe havadaki sık değişikliklere rağmen ufukta hiç bulut yoktu. Bununla birlikte Olga zaman zaman Oblomov hakkında endişeye düşmeye başlar, aşkından artan vakit ve duygularla sevgisini tahlil eder; sorduğu sorulara Oblomov tam ve rahat bir cevap veremediği, duyguları birbirine uymadığı, kendisinin coşkunluğuna sadece ateşli ve

durgun bir bakışla karşılık verdiği zamanlar, içine kasvet çökerdi. O zaman yüreğine yılan gibi soğuk birşey girer. onu güzel rüyalarından uyandırır ve aşkın sıcak, büyülü dünyası sisli bir sonbahar gününe dönerdi. Kendi kendine, içinin neden rahat edemediğini, mutluluğunun neden yarım kaldığını sorardı. Eksik olan ne idi? Daha fazla ne istiyordu? Kaderinin istediği Oblomov'u sevmek değil miydi? Oblomov'un iyi kalbi, doğruluğa inanışı ve özellikle şefkati, hiçbir erkeğin gözünde görmediği şefkati bu aşkı haklı çıkarmağa yeterdi.

Gözlerindeki anlamı her zaman kavraması, sesinin her zaman rüyalarında ve belki de gerçekte duyduğu sese benzemesi o kadar önemli miydi?.. Bunlar her halde kuruntuydu. Ne diye üstünde durup rahatını bozuyordu? Zaten bu aşktan kurtulmak istese bile kurtulabilir miydi? Olan olmuştu. İçine düştüğü aşkı bir elbise gibi çıkarıp atamazdı. «İnsan iki defa sevemez, ahlâksızlık sayılır.» diyordu.

Böylece Olga aşkı öğreniyor, kendini deniyor, ruhundaki her ilerlemeyi gülerek, ağlayarak, derin derin düşünerek seyrediyordu. Bu yüzden bazan gülmesine de, ağlamasına da perde çeken ve Oblomov'u telaşa düşüren düşünceli bir tavır takınırdı... İçinde olup biteni Oblomov'a sezdirmek bile istemezdi.

Oblomov aşk üstüne kafasını işletmiyordu. Kendini Ştoltz'a anlattığı tatlı hulyalara kaptırmıştı. Bazan hayatın her zaman bulutsuz olacağına inanıyor, kendini Oblomovka'da, sevimli dost çehreleri arasında, tam bir mutluluk içinde verandaya oturmuş görüyordu. Hattâ bazan kendini büsbütün unutuveriyordu; iki defa Olga'yı beklerken ormanda uyuyakalmış, fakat Olga'ya birşey söylememişti.

Derken havada bir bulut gözüktü. Bir gün bir gezintiden sessiz ve rahat dönüyorlardı. Tam büyük yola girecekleri sırada tozu dumana katarak geçen bir araba gördüler. İçinde Soniçka, kocası ve bir başka çift vardı:

— Olga, Olga! Olga Sergeyevna! diye bağırdılar.

Araba durdu. Olga'nın etrafını sardılar. Muhabbetli sözler, öpüşmeler arasında hepsi bir ağızdan konuşuyorlar-

dı. Oblomov'un farkında bile olmadılar. Birden ona döndüler, baylardan biri tek gözlüğü ile baktı. Soniçka yavaşça sordu:

— Kim bu?

— İlya İlyiç Oblomov.

Hep birlikte eve doğru yürüdüler. Oblomov sıkıntı içindeydi. Arkalarından yürürken, Olga onu bakışlarıyla durdurmasaydı yolun kenarındaki çitin üstünden atlayıp evine yollanacaktı.

Canını sıkan şey, bu bayların, bayanların kendisine tuhaf tuhaf bakmalarıydı. Buna da katlanabilirdi; çünkü eskiden de herkes, uykulu ve bezgin hali, özensiz giyinişli dolayısıyle ona hep böyle bakardı. Fakat bunlar Olga'ya da aynı gözlerle bakıyorlardı. Bu kuşkulu bakışlar ansızın keyfini kaçırmıştı. İçinde öyle ezici bir sıkıntı duydu ki dayanamadı, ayrıldı. Evine gamlı kasvetli döndü.

Ertesi gün Olga'nın tatlı konuşmaları ve şakaları sıkıntısını gidermedi. Olga'nın ısrarlı soruları karşısında bir başağrısı bahane etmek zorunda kaldı ve başına bir şişe dolusu kolonya dökülmesine katlandı. Daha ertesi gün geç vakit eve dönerken Olga'nın teyzesi onlara ve bilhassa Oblomov'a anlamlı anlamlı baktı. Hafifçe şişmiş ağır göz kapaklarını indirerek bir yandan göz ucuyla onları süzüyor, bir yandan da düşünceli düşünceli ruh kokluyordu.

Oblomov sessiz bir azap içindeydi: şüphelerini Olga'ya söylemeye cesaret edemiyordu. Onu telâşa düşürmekten korkuyor, daha doğrusu hiçbir ciddi meselenin, yaşadıkları rahat ve bulutsuz hayatı bozmasını istemiyordu.

Çoktan beri artık Olga'nın onu sevmekle hata edip etmediği meselesi ortadan kalkmıştı. Oblomov dehşet içinde düşünüyordu: «Onu öpmeye niyetlendim; bu bir suç; hem de öyle ufak tefek bir suç değil. Öpmeye gelinceye kadar nice aşamalardan geçmek lâzım: el sıkmalar, iltifatlar, mektuplar... Bütün bunlar da olmadı değil. Hem sonra benim niyetlerim dürüst; onu...

Birdenbire sıkıntısı dağıldı, Oblomovka'nın ışıklı hayali, parlak güneşi, yeşil tepeleri, gümüş deresi gözlerinin

önüne serildi. Olga ile beraber ağaçlı bir yolda hulya içinde yürüyorlar. Kolunu beline dolamış; verandada, ağaç dalları arasında oturuyorlar... Herkes hayran hayran onlara selâm veriyor. Tam Ştoltz'a anlattığı hayal. Tekrar endişe ile düşündü: «İşe burasından başlamalıydım. Üç defa tekrarlanan seni seviyorum sözü, leylak dalı, itiraf, bütün bunlar bir ömürlük mutluluğun teminatı sayılmaz mı? Temiz bir kadın bunları hayatında ancak bir defa yapabilir. Ben neyim o halde, neyim ben? Ben bir Don Juan, bir kadın avcısı mıyım? Nerdeyse çekik gözlü, kırmızı burunlu roman âşıkları gibi, bir kadından aldığım gülü yakama takıp dostlarıma zaferimden bahsedeceğim... Aman yarabbi, ben ne hale düştüm! Gerçekten bir uçurumun üstünde değil, dibinde. Niçin? niçin? Olga bu hale düşecek bir kız mıydı?...»

Oblomov renkli hayallerinin solduğunu, Olga'nın bir felâkete kurban gideceğini düşünerek çocuk gibi ağladı. Aşkı bir suçtu, vicdanı karartan bir lekeydi. Ruhundaki fırtına bir düşünceyle ansızın durdu. Bütün bunlar meşru bir sonuca varabilirdi: Olga'ya evlenme teklif edilebilirdi... Sevinçten ürpererek:

— Evet, en doğrusu bu, dedi; bana utangaç bir bakışla evet diyecek... Bir tek kelime söylemeyecek, kıpkırmızı kesilecek, bütün yüreğiyle gülümseyecek, sonra gözleri yaşlarla dolacak...

Gözyaşları ve gülümsemeler, ona sessizce uzanan bir el, hayat dolu bir sevinç, bütün hareketlerinde taşkın bir mutluluk, iki hayatı birbirine bağlayan gizli bir anlaşma, uzun tatlı bir konuşma, fısıldayarak içini dökme. Çevresindeki herşeyden, günlük konuşmalarından bir aşk fışkıracak, bu aşkı onlardan başka kimse görmeyecekti. Hiçbir bakış onlara çevrilmeye cüret edemeyecek... birdenbire yüzü ciddileşti. Kendi kendine: «Evet, şerefli, dürüst ve güvenli bir mutluluk dünyasına bu yoldan gidebilirim. Şimdiye kadar çiçek toplamakla, bir çocuk gibi aşkın konusu ile sarhoş olmakla, ay ışığında gezinmekle, buluşma saatlerini

beklemekle, onun genç yüreğini dinlemekle, hulyalarının peşine düşmekle uğraşmış olmak ne ayıp... Allahım!»

Yüzü kızardı. «Bu akşamdan tezi yok Olga aşkın gerektirdiği görevleri öğrenecek; bu akşam onunla son yalnız buluşmamız olacak; bugün...»

Elini göğsüne koydu. Yüreği, kuvvetli fakat şerefli bir insanın yüreği gibi düzenli çarpıyor; heyecan içinde düşünüyordu. Olga'ya «bir daha buluşmayacağız» diyecek, Olga kederlenecek, Oblomov onun şaşkınlığını, telâşını zevkle seyredecek, sonra sıkıla sıkıla niyetini söyleyecekti...

Hayalinde Olga'nın sıkıla sıkıla evet deyişini, gülümsemesini ve gözyaşlarını, sessizce uzanan elini, gizli fısıldayışlarını, hattâ herkesin önünde öpüşecekleri anı görüyordu.

XII

Olga'yı bulmaya koştu. Evden çıktığını söylediler. Köye gitti; orada da yoktu. Nihayet onu, uzakta, bir tepenin üstünde gördü, yürüyüşü ve hareketleri o kadar hafif ve güzeldi ki, göklere çıkan bir meleğe benziyordu. Arkasından koştu, Olga'nın sanki ayakları yerden kesilmiş uçuyordu. Tepenin yarısına kadar çıkınca ona bağırdı.

Olga bekledi, fakat Oblomov on beş yirmi adım yaklaşır yaklaşmaz tekrar yürümeye başladı ve bir hayli uzaklaştı. Nihayet durdular, gülüştüler. Oblomov artık kaçmıyacağından emindi. Olga ona doğru koştu, elini verdi ve onu güle güle ardından çekti.

Ormana girdiler; Oblomov şapkasını çıkardı. Olga mendiliyle alnını sildi ve onu şemsiyesiyle yelpazelemeye başladı. Olga her zamankinden çok daha canlı, neşeli, çevikti. Zaman zaman içinde taşkın bir sevinç duyuyor ve hemen arkasından düşünceli bir hale düşüyordu. Gölgeye oturur oturmaz sordu:

— Bil bakalım dün ne yaptım?

— Kitap mı okudun?

— Yazı mı yazdın?

— Hayır.

— Şarkı mı söyledin?

— Hayır; falıma baktırdım. Dün kontesin kâhya kadını bizde idi; iskambil kâğıdı ile fala bakmasını biliyor. Benim falıma bakmasını rica ettim.

— Peki neler söyledi?

— Hiç. Yolculuk, bir sürü insan ve hep yanımda dolaşan sarışın bir adam... Katya'nın yanında kupa papazının hep beni düşündüğünü söyleyince kıpkırmızı oldum. Benim de kimi düşündüğümü söyleyecekken kâğıtları karıştırdım ve kaçtım. Beni düşünüyorsun değil mi?

— Ah, daha az düşünmek isterdim.

Olga düşünceli, düşünceli:

— Ya ben... Ben artık başka türlü yaşamayı unuttum. Geçen hafta bana kırılmıştın, iki gün gelmemiştin hatırlıyor musun? O iki gün öyle değiştim ki; huysuz bir kız oldum. Sen Zahar'la kavga ettiğin gibi ben de Katya ile kavga ettim: gidip bir köşede ağladığını gördüğüm zaman üzülmedim bile. Teyzemin söylediklerine cevap vermedim; ne söylediğini duymadım bile; hiçbir şey yapmadım, hiçbir yere gitmedim. Sen gelir gelmez değiştim. Leylak renkli elbisemi Katya'ya verdim.

— İşte buna aşk derler, Olga.

— Neye? Leylak renkli elbiseye mi?

— Hayır, hepsine birden. Bu söylediklerinde kendimi buluyorum. Benim için de sensiz günlerin ve hayatın anlamı yok. Gece rüyamda hep çiçekli vadiler görüyorum. Seni görür görmez iyi bir insan oluyorum, bir şeyler yapmak istiyorum. Sensiz sıkılıyorum, tembelleşiyorum. Sırt üstü yatıp hayale dalmak istiyorum. Sen beni... beni sevmekten utanma...

Birdenbire sustu. «Neler söylüyorum? Ben bunun için mi geldim buraya?» diye düşündü ve kaşlarını çatarak öksürdü.

Olga birdenbire:

— Ben ölürsem ne yaparsın? diye sordu.

— Bu da nerden çıktı?

— Evet, bir gün soğuk alırım, ateşim yükselir; buralara gelir beni bulamazsın; eve gelirsin, hasta derler; ertesi gün gene öyle. Odamın pancurları kapanır; doktor başını sallar; Katya ayaklarının ucuna basarak göz yaşları içinde

dışarı çıkar, senin yanına gelir: Olga ağır hasta, Olga ölüyor, der...

Oblomov birdenbire:

— Allah göstermesin, diye bağırdı...

Olga güldü. Gözlerinin içine bakarak sordu:

— Ne yaparsın o zaman?

— Ne mi yaparım? Deli olurum, kendimi öldürürüm, sen de iyileşirsin.

Olga sinirlenerek:

— Aman, bırakalım bu konuşmayı. Sakın böyle birşey yapma. Ölürsen sakın hortlayıp yanıma gelme; hortlaklardan korkarım.

Gülüştüler. Olga ciddileşerek:

— Ah, sevgilim, ne kadar çocuklaştık!

Oblomov tekrar öksürdü:

— Bak, ben sana birşey söyleyecektim.

Olga birdenbire ona dönerek:

— Ne söyleyecektin? dedi.

Oblomov ürkerek sustu. Olga kolunu tutup çekti.

— Hadi söylesene.

— Hayır, birşey yok.

— Var, birşeyler düşünüyorsun.

Oblomov sustu. Olga:

— Kötü birşey herhalde, söylememen daha iyi. Hayır, hayır söyle. Ne olur, söyle.

— Yok birşey canım, yok birşey.

— Var, var, düşündüğün birşey var söyle.

Olga onu ceketinden kendine doğru çekiyor. Oblomov da yüzünü öpmemek için başını bir sağa bir sola çeviriyordu. Böyle kaçınmazdı ama o korkunç «asla» kelimesi hâlâ kulağında çınlıyordu.

— Söylesene...

— Söyleyemem... gerek yok.

— Bir de dersin ki «İçini dökmek mutluluğun temelidir; insanın kalbinden geçen hiçbir şey dostundan saklı kalmamalı.» Bu sözleri sen söylemedin mi?

— Sadece demek istiyorum ki... seni o kadar seviyorum ki, eğer...

— Evet? Evet?

— Eğer başka birini sevecek olursan ve o seni benden daha fazla mutlu edebilecekse, acımı içime gömer ve yerimi ona bırakırım.

Olga birden ceketini bıraktı, hayretle:

— Ne demek istiyorsun? Anlıyamıyorum. Seni kimseye değişmem. Başka bir kadınla mutlu olmanı da istemem. Çok derin şeyler söylüyorsun, anlamıyorum.

Olga dalgın dalgın ağaçlara baktı, sonra:

— Yoksa beni sevmiyor musun? diye sordu.

— Tersine, seni deli gibi seviyorum, senin için kendimi feda etmeye hazırım.

— Peki ama niçin? Kim istiyor bunu senden?

— Başka birisini sevdiğin zaman demek istiyorum...

— Başka birisini mi? Deli mi oldun sen? Madem ki seni seviyorum, niçin başka birisini seveyim? Sen başka bir kadını sevebilir misin?

— Dinleme benim söylediklerimi. Ne söylediğimin farkında değilim. Sen de hemen inanıyorsun. Söylemek istediğim hiç de bu değil...

— Peki nedir öyle ise söylemek istediğin?

— Demek istiyorum ki sana karşı kabahatliyim... hem de çoktan beri.

— Ne demek istiyorsun, söylesene? Beni sevmiyor musun? Alay mı ediyorsun benimle? Çabuk söyle.

— Hayır, hayır bunlar değil. Demek istiyorum ki... seninle buluşmalarımız... gizli...

— Gizli mi? Ne gizlisi? Seninle hemen her görüştükçe teyzeme söylüyorum.

Oblomov endişeyle:

— Her zaman mı?

— Ne var bunda?

— Kabahat bende; sana bunun doğru olmadığını çoktan söylemeliydim.

— Söylemiştin ya...

— Söyledim mi? Ha, sahi söylemiştim. Peki, öyleyse görevimi yapmış sayılırım.

Oblomov neşelendi. Olga sorumluluğunu üstünden böyle kolayca aldığı için memnundu. Olga:

— Peki, sonra? diye sordu.

— Sonra mı? Hepsi o kadar.

— Hayır bu kadar değil. Bir şey daha var. Her şeyi söylemedin.

Oblomov kayıtsız görünmeye çalışarak:

— Bir de düşünmüştüm ki...

Sustu. Olga bekledi.

— Daha az görüşmemiz gerek.

Olga biraz düşündükten sonra:

— Niçin? dedi.

— Vicdanım rahat değil. Uzun uzun birlikte kalıyoruz. Heyecanlanıyorum, kalbime çarpıntı geliyor, sen de öyle... korkuyorum.

— Neden korkuyorsun?

— Sen daha gençsin: dünyada ne tehlikeler olduğunu bilmiyorsun. İnsan her zaman nefsine hakim olamaz. Bazan şeytana kapılır, gözleri kararır, ne yaptığını bilmez olur, kafasını duman bürür. Temizliğe ve masumluğa olan saygısı bir girdaba sürüklenir. Bir tutku insanı sarar, o zaman kendimize hakim olamayız artık. Ayaklarımızın altında bir uçurum açılır.

Bu sözler Oblomov'u sahiden ürküttü; Olga gözlerini gererek:

— Eh, peki ne olur? Açılırsa açılsın.

Oblomov sustu; söyleyecek birşey kalmamıştı. Olga bir süre ona dik dik baktı, alnındaki buruşukluklarda düşüncesini okuyor, şimdiye kadarki sözlerini ve bakışlarını hatırlıyordu. Aşklarının büyük hikâyesini kafasından geçirdi; bahçedeki karanlık geceye gelince ansızın kızardı, gözlerini Oblomov'dan ayırarak:

— Saçma şeyler söylüyorsun. Ben hiç senin gözlerinin karardığını görmedim. Sen bana çoğu zaman Kuzminıçına'nın baktığı gibi bakıyorsun.

— İşi şakaya dökÜyorsun Olga; bense ciddi konuşuyorum... Zaten söylenmedik daha neler var.

— Daha ne var? Gene mi uçurum?

Oblamov içini çekerek:

— Artık seninle yalnız kalamayız.

— Niçin?

Olga düşünceye daldı.

— Doğru değil...

— Evet herkes de öyle diyor; ama niçin?

— İş öğrenilince, dedikodu dört yana yayılınca ne derler?

— Kim ne diyecek? Benim annem yok. Olsaydı seninle niçin görüştüğümü ancak o sorabilirdi. Ben de yalnız ona, ağlayarak kötü birşey yapmadığımı söylerdim; bana inanırdı. Başka kim bana karışabilir?

— Teyzen.

— Teyzem mi?

Olga üzüntüyle başını salladı.

—Teyzem bana hiçbir şey sormaz. Evi bırakıp gitsem beni ne arar ne sorar. Ben de ona ne yaptığımı söylemem bile. Başka kim o halde?

— Başkaları, herkes... Geçen gün Soniçka bize nasıl bir gülümsemeyle baktı: öteki kadınlar, erkekler de öyle.

Oblomov ona o günden sonra ne kadar üzüldüğünü anlattı.

— Sadece bana baksa aldırmazdım; ama aynı gülümsemeyle sana da baktığını görünce elim ayağım kesildi.

Olga soğukça:

— Peki sonra ne oldu?

— Ne olacak, işte o gün bugündür işkence içinde yaşıyorum. Aramızdaki ilişkinin duyulmaması için bir çare aradım. Seni de telâşa düşürmek istemiyordum. Çoktandır seninle bunları konuşmak istiyordum.

— Boşuna üzülmüşsün. Ben zaten bunları biliyordum.

Oblomov hayretle sordu:

— Ne demek istiyorsun?

— Gayet basit: Soniçka benimle konuştu, beni sorguya çekti. Alay etti, hattâ sana nasıl davranacağımı bile öğretti.

Oblomov sitemle:

— Bana bundan hiç sözetmedin.

— Ya sen bana kaygılarından hiç sözettin mi?

— Söyle peki, Soniçka'ya ne cevap verdin?

— Hiç; ne cevap vereyim? sadece kızardım.

— Aman yarabbi, ne hale düştük! başkalarından utanıyorsun. Ne kadar düşüncesiz davranıyoruz. Ne olacak bunun sonu?

— Bilmem.

Oblomov Olga ile kaygılarını paylaşarak, onun açık sözlerinden ve bakışlarından güç alarak rahata kavuşacağını sanmıştı. Onun da tereddüt içinde olduğunu görünce cesaretini kaybetti.

Yüzüne bir kararsızlık ifadesi çöktü, bakışları alıklaştı. İçinde hafif bir ürperme duyuyordu. Olgayı unutmuş gibiydi. Soniçka, kocası, ötekiler, hep gözünün önünde idi; gülmeleri, konuşmaları kulağında çınlıyordu.

Her zaman o kadar becerikli olan Olga ona soğuk bir sessizlikle bakıyor, daha büyük bir soğuklukla da: «Ne bileyim?» diyordu. Oblomov bu «Ne bileyim?» sözünün anlamını kavramıyor, kavramaya da çalışmıyordu. Susmaktan başka çare bulamadı. Onun düşünceleri ve niyetleri bir başkasının yardımı olmadan gelişemiyordu. Tıpkı kendiliğinden olup yere düşmeyen elmalar gibi.

Olga ona bir süre baktı, sonra pelerinini giydi, daldan başörtüsünü çekti, yavaş yavaş başını sardı, şemsiyesini aldı. Oblomov kendine gelerek:

— Nereye? Daha çok erken?

Olga dalgın ve sıkıntılı:

— Hayır geç oldu. Hem hakkın var: fazla ileri gittik, bir çıkmaza girdik. Bir an önce ayrılmamız, herşeyi unutmamız gerek.

Olga sert ve acı bir sesle: «Allahaısmarladık» diyerek başını önüne eğdi ve yola doğru yürüdü.

— Olga, Allahaşkına, ne oluyor sana? Nasıl ayrılabiliriz?

Olga dinlemeden daha çabuk yürüdü, fotinleri altında kumlu yol gıcırdıyordu. Oblomov bağırdı:

— Olga Sergeyevna!

Olga yine dinlemedi, yürüdü. Oblomov ağlar gibi bir sesle:

— Allahaşkına, gitme. İnsan bir suç bile işlese onu dinler... Ah, yarabbi! Hiç mi kalbi yok? İşte kadınlar böyledir.

Oblomov oturdu, elleriyle yüzünü kapadı. Artık ayak seslerini de duymuyordu.

Oblomov, korku içinde:

— Gitti, diyerek başını kaldırdı. Olga karşısında duruyordu.

Sevinçle eline sarıldı.

— Gitmedin, gitmeyeceksin, değil mi? dedi. Gitme; ve bil ki gidersen öldüğüm gündür.

— Ama İlya, gitmezsem ikimiz de suçlu sayılacağız değil mi?

— Hayır, hayır.

— Nasıl hayır? Soniçka ile kocası bizi bir defa daha görürlerse mahvolurum.

Oblomov ürperdi; kelimeleri birbirinden ayırarak telâşla söze başladı:

— Dinle, dedi, daha... herşeyi söylememiştim.

Sözüne devam edemedi. Evde iken ona o kadar tabii, basit, zaruri gelen, gülümseyen, mutluluk gibi görünen hayat birdenbire önünde bir uçurum oluvermişti. Bu uçurumu aşmaya cesareti yoktu. Atılacak adımınsa kesin ve korkusuz olması gerekiyordu.

Olga:

— Birisi geliyor, dedi.

Yandaki patikadan ayak sesleri duyuldu. Oblomov, gözlerini korkuyla açarak:

— Soniçka olmasın sakın? dedi.

Yabancı iki erkekle bir kadın geçti. Oblomov rahat bir nefes aldı. Tekrar telâşla Olga'nın elini tutarak:

— Gel şu sıraya gidelim; oradan kimse geçmez.

Olga'yı sıraya oturttu, kendisi de yanıbaşına, çayırın üstüne çömeldi.

— Birdenbire parladın, kalktın gittin; daha sözlerimi bitirmemiştim.

— Eğer yine benimle oyun oynarsan giderim, bir daha da dönmem. Geçen gün beni ağlatmaktan zevk aldın. Şimdi de belki ayaklarına kapanmamı, senin kölen olmamı istiyorsun. Demek her aklına eseni yapacaksın, bana ahlâk dersi vereceksin, ağlayacaksın, korkacaksın, beni korkutacaksın, sonra da ne yapacağız diye soracaksın.

Olga birdenbire gururla ayağa kalkarak ekledi:

— Seni tanıdıktan sonra bir hayli akıllandım, benimle nasıl bir oyun oynadığını anlıyorum... ama artık bir daha ağladığımı görmeyeceksin.

— Yemin ederim, seninle oynamıyorum.

— Öyle ise daha kötü. Senin bütün bu korkularına, muammalı sözlerine, sıkıntılarına karşı şunu söyleyeceğim: Bugüne kadar seni sevdim ve ne yapacağımı da hiç düşünmedim; şimdi artık ne yapacağımı biliyorum.

Olga gitmeye hazırlanarak:

— Senin fikrini de sormayacağım, dedi.

Oblomov onu elinden tutup tekrar sıraya oturtarak bir an cesaretini topladı:

— Ben de ne yapacağımı biliyorum, dedi. İnanır mısın kalbimde bir tek arzu, kafamda bir tek düşünce var. Ama iradem ve dilim dinlemiyor beni. Konuşmak istiyorum, kelimeleri bulamıyorum. Oysa söylemek istediğim şey o kadar basit... Bana yardım et Olga.

— Ne düşünüyorsun, bilmiyorum ki?...

— Ah, Allahaşkına, böyle konuşma benimle. Bu mağrur bakışın beni kahrediyor. Her söylediğin söz beni bir buz parçası gibi donduruyor.

Olga güldü, elini Oblomov'un başına koyarak:

— Seni deli seni, dedi.

Oblomov, önünde diz çökerek:

— Ha şöyle, şimdi düşüncem de, dilim de açıldı. Olga, benim karım ol!

Olga sustu ve başını çevirdi.

— Olga elini ver bana.

Olga elini vermedi. Oblomov zorla aldı ve dudaklarına götürdü. Olga elini çekmedi. Eli yumuşak ve hafif nemli idi; Oblomov yüzüne bakmak istedikçe Olga başını daha fazla çeviriyordu. Elini öperek telâşla sordu:

— Susuyor musun?

Olga yüzüne bakmadan alçak bir sesle:

— Kabul ediyorum da ondan, dedi.

Oblomov hayalinde yarattığı teklif sahnesini hatırlayarak sordu:

— Neler duyuyorsun? Neler düşünüyorsun?

Olga ormana bakmaya devam ederek:

— Senin duyduklarını, dedi

Heyecanını tutmaya çalıştığı yalnız ağır nefes alışından anlaşılıyordu. Oblomov: «Acaba gözlerinde yaş var mı? diyordu, bir türlü gözlerini yerden ayırmıyor.»

Olga'yı kendine çekmeye çalışarak:

— Ne kadar rahat, ne kadar ilgisiz görünüyorsun?

— İlgisiz değilim, ama rahatım.

— Niçin?

— Çünkü bunu çoktandır bekliyordum. Bu sahneye kendimi hazırlamıştım.

Oblomov hayretle:

— Çoktan mı? dedi.

— Evet, sana leylak dalını verdiğim zamandan beri. O günden beri seni...

— O günden beri mi?

Oblomov kollarını açıp onu kucaklamak istedi. Olga kollarından kurnazca kaçarak ve şemsiyesiyle onu iterek alaycı bir eda ile:

— Dikkat et, önümüzde bir uçurum açılıyor; cehennem alevleri...

Oblomov yine korkunç «asla» kelimesini hatırladı ve daha ileri gitmedi.

— Ama sen kendi düşüncelerinden bana hiç sözetmedin.

— Evlenen kadın değildir ki, bizimle evlenirler, ya da bizi kocaya verirler.

Oblomov dalgın dalgın:

— Demek o günden beri ha? Olur şey değil.

— Peki, maksadını anlamasaydım seninle buralarda yapayalnız nasıl dolaşırdım? Nasıl akşamları çardaklarda seninle başbaşa otururdum? Seni nasıl dinler, sana nasıl inanırdım?

Oblomov'un rengi değişti. Olga'nın elini bırakarak: «Demek ki» diye söze başladı, bitiremedi.

İçini garip bir düşünce kemiriyordu. Olga ona sakin, kendinden emin bakıyor, söyleyeceklerini güvenle bekliyordu. Oblomov'un ondan şu anda beklediği gurur ve cesaret değil, gözyaşı, tutku, bir an için olsun coşkun bir mutluluktu. Ondan sonra artık bütün ömür boyunca sakin yaşayabilirdi. Nerede o birden boşanacak gözyaşları? Utana utana, peki deyişler? Ne anlaşılmaz şeydi bu! Kalbinde şüphe yılanı uyandı... Olga onu gerçekten seviyor muydu? Yoksa sadece onunla evlenmek mi istiyordu?

— Ama mutluluğun bir başka yolu daha vardır.

— Hangisi?

— Aşk bazan beklemez, insanın içini bir ateş sarar, bütün varlığı ürpertir; öyle derin bir sevinç ve keder verir ki...

— Hangi yoldan sözettiğinizi anlamıyorum.

— O yolda kadın herşeyi feda eder. Ruhunu, hayatını, kendisine saygısını, şerefini, herşeyi. Bütün bunların yerine aşkı koyar.

— Bizim bu yolu mu tutmamız gerek?

— Hayır.

— Mutluluğu benim rahatlığım ve şerefim pahasına mı elde etmek istiyorsun?

— Yo hayır, hayır, Allah göstermesin.

— O halde niçin bundan sözetmiyorsun?

— Bilmem vallahi...

— Ben biliyorum: senin bilmek istediğin şu: acaba senin için rahatımı feda edip o yolu tutabilir miyim? Bu değil mi?

— Evet, galiba öyle... Buna cevabın ne?

Olga kesin bir eda ile:

— Hiçbir zaman, hiçbir şey için bu hale düşmiyeceğim.

Oblomov düşünmeye daldı ve içini çekti.

— Evet, o yol korkunç bir yoldur; bir kadının o yoldan gidebilmesi için büyük bir aşka düşmesi, ölmeye razı olacak kadar sevmesi gerekir.

Olga'ya dikkatle baktı. Yüzünden hiçbir şey okuyamıyordu; sakindi; yalnız kaşı hafifçe kımıldıyordu.

— Meselâ Soniçka, senin parmağın kadar değeri olmayan Soniçka seninle konuşacak olsa...

Olga gülümsedi. Gözleri ışıklanmıştı. Oblomov'un gururu Olga'dan bir fedakârlık koparmaya zorluyordu onu. Bundan duyacağı zevk pek büyük olacaktı.

— Farzet ki erkekler senin yanına artık çekingen bir saygıyla gelmiyorlar, yüzüne cüretli ve anlamlı bir gülümsemeyle bakıyorlar.

Oblomov Olga'ya baktı. Şemsiyesiyle kumların arasında bir çakıl taşı ile oynuyordu.

— Bir odaya giriyorsun, hanımefendiler nefretle başlarını çeviriyorlar, bir tanesi kalkıp senden uzakta bir yerde oturuyor... Ama senin gururun hiç incinmiyor, onlardan daha iyi, daha üstün bir insan olduğundan şüphe etmiyorsun.

Olga sükûnetle:

— Ne diye bana bu korkunç şeyleri anlatıyorsun? dedi; ben hiçbir zaman o yolu tutmayacağım ki.

Oblomov düşünceli:

— Evet, senin utanmaya karşı koyacak kadar gücün yok. Ölümden korkmayabilirsin. Korkunç olan insanın ölmesi değil, ölmeden önce geçirdiği acılı saatlerdir. Sen onlara dayanamazsın ,kendini kaybedersin, değil mi?

Oblomov Olga'nın düşündüklerini anlamak için gözlerinin içine bakıyordu. Olga ise neşeli görünüyordu. Ob-

lomov'un anlattığı korkunç sahneler onu hiç rahatsız etmedi; dudaklarında hafif bir gülümseme geziniyordu.

— Ne kendimi kaybetmeye, ne de ölmeye niyetim var. Bütün bunlar hep yanlış. İnsan bu dediğin yola hiç girmeden de pekâlâ sevebilir... Hatta belki daha fazla...

Oblomov tekrar etti:

— Korkun yoksa, niçin bu yola gitmem diyorsun?...

— Çünkü bu yolun sonunda insanlar mutlaka birbirinden ayrılır; bense senden...

Olga sustu, elini omuzuna koydu, ona uzun uzun baktı, sonra birdenbire şemsiyesini bir tarafa attı, taşkın bir atılışla kollarını boynuna doladı, onu öptü; sonra kızaran yüzünü göğsüne bastırarak, yavaşça:

— Hiçbir zaman ayrılmayacağım, dedi.

Oblomov sevinçle bağırdı ve Olga'nın ayaklarının dibine, otların üstüne kapandı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Oblomov eve dönerken sevinç içindeydi. Kanı kaynıyor, gözleri parlıyordu. Ona saçları bile tutuşmuş gibi geliyordu. Odasına bu halde girdi, fakat girer girmez de coşkunluğunu kaybetti. Gözleri sevinçle parlarken birden hoşnutsuzlukla, hayretle donmuş, kendi koltuğunda oturan Tarantiyev'e bakakalmıştı. Tarantiyev kıllı elini uzatarak sert sert sordu:

— Amma da bekletiyorsun insanı! Nerelerde dolaşıyorsun? Senin bunak herifin elinden artık hiçbir iş gelmiyor. Yemek istedim yokmuş; votka istedim vermedi.

Oblomov böyle bir anda Tarantiyev'i görmekle düştüğü şaşkınlıktan kurtulamayarak baştan savma bir cevap verdi:

— Koruda biraz dolaşmaya gitmiştim.

Oblomov yıllardır yaşadığı karanlık âlemi unutmuş, o boğucu havadan kurtulmuştu. Tarantiyev onu bir anda göklerden bataklığa indiriyordu. Niçin geliyor bu adam? Ne kadar oturacak? Yemeğe kalmak isteyecek mi? Ya İlyinski'lere gidemezsem? Bu düşünceler içinde kıvranan Oblomov ondan ne pahasına olursa olsun kurtulmak niyetindeydi. Üzgün bir sessizlikle Tarantiyev'in konuşmasını bekledi.

Tarantiyev sordu:

— Eee, ahbap, niçin gelip taşındığın evi görmüyorsun?

Oblomov ona hiç bakmamaya gayret ederek:

— İhtiyacım yok artık, dedi. Ben orada oturmayacağım.

— Ne? Oturmayacak mısın? Kiraladığın evde oturmayacak mısın? Ya kontrat ne olacak?

— Hangi kontrat?

— Unuttun mu yahu? Bir yıllık kontrat imzaladın. Yıllık sekiz yüz rubleyi ver, ondan sonra istediğin yere git. Evi dört kişi istedi, vermediler. Birisi üç yıllık kontrat yapmaya bile razıydı.

Oblomov birden hatırladı, yazlığa taşınacağı zaman Tarantiyev bir kâğıt getirmiş, o da hiç okumadan imzalayıvermişti. Hay Allah kahretsin...

— Ama benim eve ihtiyacım yok; Avrupa'ya gidiyorum.

— Avrupa'ya mı? Ha, şu Alman'la! Yok canım, sen hiçbir yere gidemezsin.

— Niçin gidemezmişim? Pasaportum hazır, göstereyim istersen. Bir bavul bile aldım.

— Gidemezsin. Sen bir defa bana altı aylık kirayı peşin ver.

— Param yok ki.

— Bir yerden bul. Ev sahibinin kardeşi, İvan Matyeviç boş laf dinlemez. Gider seni mahkemeye verir, uğraşır durursun. Hem ben ona kirayı verdim, sen parayı bana vereceksin.

— Nereden buldun bu kadar parayı?

— Sana ne canım. Eski bir alacağı aldım. Ver parayı, haydi. Onun için geldim zaten.

— Peki, peki; bir gün gelirim de evi bir başkasına kiraya veririz. Şimdi bırak beni, acele bir işim var.

— Ne biçim bir ev istiyorsun? Daha iyisini bulamazsın. Hem evi daha görmedin ki.

— Görmek de istemiyorum. Ne diye oturayım orada? Çok uzak...

— Nereye uzak?

— Merkeze.

— Hangi merkeze? Sana ne merkezden? Yatakta yatacak değil misin?

— Hayır, yatmıyorum artık.

— Nasıl yatmıyorsun?

— Yatmıyorum işte. Ben bugün...

— Ne olmuş bugün?

— Yemeği evde yemiyeceğim.

— Sen parayı ver de hangi cehenneme gidersen git.

— Ne parası? Bugünlerde gelir ev sahibi kadınla görüşürüm.

— Hangi ev sahibi kadın? Ha şu ahbabım olan kadın. O ne anlar canım? Kadının kardeşiyle konuşman gerek; o zaman da anlarsın sen...

— Pekâlâ, onunla konuşurum.

— Evet, seni bekleyip duralım. Hayır, sen parayı ver de ondan sonra istediğini yap.

— Param yok; borç alacağım.

— Bari araba parasını ver; üç gümüş ruble.

— Araba nerede? Neden bu kadar pahalı?

— Arabacıyı savdım. Üç ruble çok mu? Buna da zor razı oldu. Yol kötü dedi. Dönüş için de üç gümüş ruble vereceksin. Yirmi iki ruble eder.

— Yarım ruble verir, belediye arabasıyla gidersin. Haydi, neyse, al şunu.

Oblomov dört gümüş ruble verdi. Tarantiyev parayı cebine atarak:

— Yedi ruble daha borçlusun. Yemek için de para ver, dedi.

— Ne yemeği?

— Artık şehirde yemeğe yetişemem. Yolda bir lokantaya girip yiyeceğim. Bu taraflarda yemek çok pahalı. En az beş ruble ister.

Oblomov bir şey söylemeden bir gümüş ruble çıkardı, Tarantiyev'e attı. Çabuk kalkıp gitsin diye hiç oturmuyordu; ama Tarantiyev hiç oralı değildi.

— Söyle uşağa da bana yiyecek bir şey versin.

— Lokantada yiyeceğim dedin ya.

— O akşam yemeği canım; şimdi saat daha iki.

Oblomov Zahar'dan yiyecek istedi. Zahar Tarantiyev'e sert sert bakarak:

— Hiçbir şey yok; yemek pişirmedik, dedi. Mihey Andreyiç, beyefendinin gömleğini, yeleğini ne zaman getireceksiniz?

— Hangi yelek? Hangi gömlek? Çoktan getirdim.

— Ne zaman getirdiniz?

— Taşındığınız sırada eline vermedim mi? Denklerin birine sokmuştun. Şimdi de tutmuş benden soruyorsun.

Zahar hayretten dokanaldı. Oblomov'a dönerek:

— Allah kuru iftiradan saklasın. Ne ayıp şey değil mi, İlya İlyiç?

Tarantiyev:

— Evet, evet, bu masalları biliriz, dedi; herhalde içki için sattın; bir de bana...

— Ben efendimin hiçbir şeyini içki için satmış değilim. Siz...

Oblomov sözünü kesti:

— Peki, peki, yeter artık.

Zahar sordu:

— Bizim süpürgemizle iki bardağımızı alan kimdi?

— Hangi süpürge? Ah seni moruk ah. Bırak bunları da bana yiyecek getir, haydi.

— Bakın, İlya İlyiç, bana nasıl hakaret ediyor. Evde hiç yiyecek yok. Bir dilim ekmek bile yok. Anisya da dışarı çıktı.

Zahar bunları söyleyip odadan çıktı.

Tarantiyev sordu:

— Peki, sen nerede yemek yiyeceksin? Çok garip; Oblomov koruda gezmeye gidiyor, evinde yemek yemiyor. Ne zaman yeni evine taşınacaksın? Sonbahar geldi demektir. Şu evi bir gelip görsene.

— Peki, peki, bugünlerde gelirim.

— Para getirmeyi de unutma.

— Peki, peki, peki.

— Evden bir şey istiyor musun? Ha, dostum, evin ta-

vanlarını, döşemelerini, kapılarını her şeyini boyattılar. Yüz rubleden fazla para harcadılar.

— Peki, peki; iyi etmişler.

Oblomov birden hatırlayarak:

— Ha, bak, sana birşey söylemek istiyordum; benim yerime adliyeye gidip bir vekâletname yaptırabilir misin?

— Ben senin avukatın mıyım?

— Canım, yemek için sana daha fazla para veririm.

— Senin vereceğin para ayakkabılarımı eskitmeye değmez.

— Arabaya bin, parasını veririm.

— Adliyeye gidemem ben.

— Neden?

— Düşmanlarım var; beni mahvetmek için binbir dolap çeviriyorlar.

— Peki, kendim giderim.

Oblomov kasketini aldı.

— Evi görmeye gittiğin zaman, İvan Matyeviç bu işini de görür. Çok yaman bir adamdır, senin sonradan görme Alaman'ına benzemez. Otuz yıl aynı sandalyede hizmet görmüş; daireyi tek başına idare ediyor; zengin adam da; ama öyle arabaya falan binmez, giyinişi de benimkinden farklı değildir. Ne etliye karışır, ne sütlüye; fısıldar gibi konuşur; öyle yabancı memleketlere gidip senin Alaman...

Oblomov yumruğunu masaya indirerek:

— Tarantiyev, aklının ermediği şeylere karışmasan daha iyi edersin, dedi.

Tarantiyev'in gözleri şaşkınlıktan faltaşı gibi açıldı. Oblomov'da gördüyü bu umulmadık öfke ona Ştoltz'dan aşağı görülmek hakaretini unutturmuştu. Homurdana homurdana şapkasını aldı:

— Sana birşeyler oluyor, birader; bu ne sinirlilik böyle?

Dirseğiyle şapkasını süpürdü, evirdi çevirdi, sonra Oblomov'un dolaba atılmış bir şapkasına baktı:

— Sen bu şapkayı giymiyorsun galiba; kasket almışsın. Ver de bu yaz ben giyeyim şunu.

Şapkayı alıp başında denemeye koyuldu. Oblomov hiçbir şey söylemeden şapkayı çekip aldı; dolaba attı, sonra kollarını göğsünde kavuşturarak Tarantiyev'in çıkıp gitmesini bekledi.

Tarantiyev şaşkınlıktan kapıyı zor buldu, söylene söylene çıktı:

— Allah müstahakını versin. Sen bir tuhafsın bugün. Hele İvan Matyeviç'le bir konuş bakalım. Parayı getirmezsen karışmam.

II

Tarantiyev gidince Oblomov sıkıntı içinde koltuğuna oturdu; bu kötü ziyaretin bıraktığı boğucu havadan kolay kolay kurtulamadı. Nihayet sabahı hatırladı ve Tarantiyev'in soğuk hayali zihninden silindi, tekrar yüzü güldü.

Aynanın önünde durdu, uzun zaman kendi kendine gülümseyerek kravatını düzeltti, yanağında Olga'nın ateşli öpüşünün izlerini aradı. Kendi kendine: «İki asla! Ama birbirinden ne kadar farklı. Birisi çoktan soldu, öteki ise ne güzel çiçek açıyor.»

Sonra gittikçe derinleşen düşüncelere daldı. İçinde öyle bir duygu vardı ki, aşkın ışıklı ve bulutsuz bayram sabahı geçmiş, aşk artık bir ödev olmaya, hayatına karışmaya, gündelik işleri arasına girmeye ve taze renklerini yitirmeye başlamıştı.

Belki bu sabah onun son pembe ışığını görmüştü, bundan sonra artık parlamayacak, sadece hayatını gizliden gizliye ısıtacaktı. Aşk, hayatın içinde kaybolacak, onun güçlü fakat gizli kaynağı olacak, basit, gündelik bir hale gelecekti.

Şiir bitmiş, hikâye başlıyordu. Mahkemelere koşmak; Oblomovka'ya gitmek, evi yaptırmak, çiftliği rehine vermek, yolu yaptırmak, köylülerle bitmez tükenmez konuşmalara girişmek, işi idare etmek, hasat yaptırmak, buğday öğüttürmek, hesaplar, kitaplar, kâhyanın telâşlı yüzü, seçimler, mahkeme işleri...

Bu kargaşalık içinde zaman zaman Casta Diva tekrar

duyulacak, acele bir öpüş, sonra haydi gene tarlalara, şehre, kâhyaya, hesaplara...

Misafirler gelecek, ama onlardan da hayır yok. Konuşmaya başlayacaklar: kim ne kadar şarap çıkarmış, hükümete ne kadar kumaş satmış falan filan. Nasıl olur? O, buhların mı hayalini kurmuştu? Bu muydu hayat? Halbuki herkes sanki hayat buymuş gibi yaşıyor; Andrey de böyle yaşamaktan hoşlanıyor...

Fakat düğün, evlilik hayatı ne de olsa hayat şiirinin bir parçasıydı; iyice açılmış bir çiçek de güzel olabilirdi... Kendini Olga ile birlikte kilisede gördü. Olga beyazlar giymiş, başına portakal çiçeklerinden bir çelenk takmış. Halk arasında hayranlık mırıltıları. Olga, heyecandan kabaran göğsü, başının her zamanki mağrur duruşuyla ona doğru eğiliyor, utanarak elini uzatıyor, herkese nasıl bakacağını bilmiyor. Bir gülüyor, bir gözleri yaşarıyor, kaşının üstündeki düşünce çizgisi kımıldıyor...

Evde, misafirler gider gitmez, gelinlik elbisesiyle, bugünkü gibi kollarına atılıyor...

İçinden karar verdi:

«Hemen Olga'ya gitmeliyim; bunları yalnız başıma düşünemem. Herkese söyleyeceğim, herkese... Hayır, ilkin teyzeye, sonra Barona. Ştoltz'a yazarım. Kimbilir ne kadar hayret eder? Sonra Zahar'a söylerim. Ayaklarıma kapanıp sevinçten haykıracak, ona yirmi beş ruble veririm... Anisya gelip elimi öpmek isteyecek, ona da on ruble veririm... Sonra... Sevinçten öyle bağıracağım ki, herkes sesimi duyacak. «Oblomov mutlu... Oblomov evleniyor.» diyecekler. Haydi şimdi Olga'ya. Başbaşa konuşuruz, hayatlarımızı birleştirecek olan gizli yemini tekrarlarız.»

Olga'ya koştu. Olga onun hayallerini gülümseyerek dinledi. Fakat Oblomov koltuğundan fırlayıp teyze ile konuşmaya gitmek istediği zaman Olga kaşlarını öyle bir çattı ki; Oblomov telâşa düştü. Olga parmağını ağzına götürerek yandaki odada oturan teyzenin duyacağı bir sesle:

— Kimseye tek kelime söylemeyelim, daha vakit var, dedi.

— Aramızda herşey kararlaştıktan sonra niçin bekle-

yelim? Ne yapacağız öyleyse? İşe neresinden başlayacağız? Kollarımızı kavuşturup oturamayız ya? Yapacağımız birçok işler var. Ciddi hayat başlıyor.

— Evet, başlıyor.

— İşte ben ilk adımı atmak için teyzeye gitmek istiyorum ya.

— Bu iş, son adım olacak.

— İlk adım hangisi?

— Adliyeye gitmek. Bir vekâletname yaptırman gerekli değil miydi?

— Peki, yarın giderim.

— Niçin bugün gitmiyorsun?

— Bugün mü? Seni böyle bir günde nasıl bırakırım Olga?

— Peki yarın. Ya sonra?

— Sonra teyzemize söyleriz, Ştoltz'a da yazarız.

— Hayır, sonra Oblomovka'ya gitmek gerek... Andrey İvaniç size köyde neler yapılacağını yazmıştı; orada ne işiniz var ben bilmiyorum, bina falan yaptırmak gerekiyor galiba, değil mi?

— Ah sevgilim, Ştoltz'u dinlersek, dünyada teyzemize hiçbir şey söyleyemeyiz. Ştoltz'a kalsa ben önce evi yaptırmalıyım, sonra bir yol yaptırmalıyım, sonra okullar açmalıyım. Bir insanın ömrü bunları yapmaya yetmez. Olga, oraya beraber gideriz... sonra...

— Ama nereye gideriz? Bir ev var mı orada?

— Evet, yok; eski evde oturulmaz. Ön taraf perişan bir halde.

— O halde nerede otururuz?

— Burada, şehirde bir ev bulmamız gerek.

— Öyle ise şehre gidip ev aramalı. İkinci adım bu.

— Sonra...

— İki adım yeter; ondan sonra...

Oblomov tasa içinde düşünüyordu. Bu ne işti? Hani fısıltılı konuşmalar, hani iki hayatı birleştirecek gizli anlaşmalar? Herşey ne kadar başka türlü oldu? Bu Olga da ne garip kız. Bir hali bir haline uymuyor. Bu kadar güzel bir

anın tadına varamıyor, sanki hiç hayal gücü yok; bir türlü kendini hülyalara bırakamıyor.

Önce vekâletname alınacak, ev aranacak... Tıpkı Andrey! İkisi de sanki acele yaşamak için anlaşmışlar!

Ertesi gün Oblomov, elinde bir dilekçe, istemeye istemeye şehre gitti. Yolda esneye esneye etrafına bakınıyordu. Mahkemenin nerede olduğunu doğru dürüst bilmiyordu. Dilekçeyi nereye vermek lâzım geldiğini sormak için İvan Gerasimoviç'e uğradı. İhtiyar adam Oblomov'u gördüğüne pek sevindi ve yemeğe alıkoydu. İvan Gerasimoviç sonra işin nasıl yapılacağını sormak üzere bir dostunu çağırttı; kendisi uzun zamandır bu işlerle uğraşmıyordu. Yemek ve konuşma saat üçe kadar sürdü. Mahkemeye gitmeye vakit kalmadı. Ertesi gün cumartesiydi; mahkeme kapalıydı; böylece işler pazartesiye kaldı.

Oblomov, Viborg tarafındaki yeni evini görmeye gitti. İki yanı çitle kapalı uzun yollardan araba ile geçti. Nihayet bir polis kendisine aradığı evin ilerdeki mahallede olduğunu söyledi. Oraya gitmek için üstünü çamur ve ot kaplamış çitli bir yoldan geçmek gerekiyordu.

Oblomov yolun iki yanındaki çiçeklere hayranlıkla baka baka yoluna devam etti. Polis bir avlunun ortasındaki eski bir evi göstererek:

— İşte burası, dedi.

Kapının üstünde şu yazı vardı: **Müteveffa Kâtip Pşenits'in zevcesinin evi.** Oblomov arabayı avluya sürdürdü.

Avlu bir oda kadardı; Arabanın oku bir köşeye çarptı; ürken bir sürü tavuk gıdak gıdak diye bağrışıp uçuşarak dört yana kaçıştı. Kocaman bir kara köpek zincirini koparırcasına sağa sola atılıyor, var gücüyle havlıyor, atların başını ısırmaya çalışıyordu.

Oblomov, pencerelerin hizasında duran arabanın içinde oturuyor, bir türlü inmeye karar veremiyordu. Saksılarla dolu pencerelerden birkaç baş göründü. Oblomov arabadan güç belâ indi. Köpek, büsbütün azdı.

Oblomov, evin sahanlığına çıkan, başı kırmızı bir yazma ile örtülü ihtiyar, buruşuk yüzlü bir kadınla karşılaştı.

— Kimi arıyorsunuz?

— Ev sahibi bayan Pşenitsin'i.

İhtiyar kadın şaşkın şaşkın başını salladı.

— Belki İvan Matyeviç'i görmek istiyorsunuz. Evde yok. Daireden daha dönmedi.

— Ben ev sahibi bayanı görmek istiyorum.

Bu arada evin içinde bir telâştır gidiyordu. Pencerelerin kâh birinden kâh ötekinden başlar uzanıyor; ihtiyar kadının arkasında kapı açılıp kapanıyor, aralıktan yüzler görünüyordu.

Oblomov etrafına bakındı: avluda biri kız biri erkek iki çocuk onu merakla süzüyordu. Bir taraftan tulum giymiş, gözlerinden uyku akan bir mujik çıktı. Elini güneşe karşı gözlerine koyarak Oblomov'a ve arabasına tembel tembel baktı. Köpek durmadan havlıyordu. Oblomov yerinden kımıldar kımıldamaz ya da ayağını oynatır oynatmaz büsbütün azıyordu.

Oblomov sağda, çitin üzerinden uçsuz bucaksız bir lahana bahçesi gördü; solda birkaç ağaç ve bir yeşil kameriye vardı.

İhtiyar kadın sordu:

— Demek siz Agafya Matveyavna'yı istiyorsunuz. Ne yapacaksınız?

— Söyle, kendisiyle görüşmek istiyorum. Burada birkaç oda tuttum.

— Ha, siz yeni kiracısınız demek; Mihey Andreviç'in arkadaşı. Biraz bekleyin, haber vereyim.

Kapıyı açtı, birkaç kişi birden kapıdan kaçışıp odalara dağıldılar. Gerdanı açık, dirsekleri çıplak, başı açık, beyaz tenli, şişmanca bir kadın göründü; utana utana güldü ve kaçtı.

Biraz önceki ihtiyar kadın geri dönerek: «İçeri buyurun» dedi. Oblomov'u ufak bir antreden geçirerek geniş bir odaya götürdü. Beklemesini söyledi. «Ev sahibi hanım şimdi gelir.» dedi.

Oblomov odayı gözden geçirerek kendi kendine: «Allak Allah! Köpek hâlâ havlıyor!» dedi.

Birden gözüne tanıdık eşyalar ilişti. Bütün oda kendi eşyasıyla dolmuştu. Masalar toz içindeydi, iskemleler yatağın üzerine yığılmıştı; şilteler, dolaplar, çanak çömlek karmakarışıktı. Oblomov kızdı: «Hiçbir şey yerli yerinde değil, bu ne rezalet!»

Ansızın arkasındaki kapı hafifçe gıcırdadı ve biraz önce gördüğü açık gerdanlı, çıplak dirsekli kadın girdi.

Otuz yaşlarında vardı. Dolgun yüzü o kadar beyazdı ki, kırmızılık yanaklarına geçemiyor gibiydi. Gözlerinin üstünde kaş yerine hafif bir çıkıntı ve seyrek, açık renk birkaç tüy vardı. Kül rengi gözlerinde ve bütün yüzünde sade, masum bir ifade vardı. Elleri beyaz, fakat kabaydı; üstlerinde mavi damarlar görünüyordu.

Elbisesi vücuduna yapışıktı. Kalçalarını şişirmek, belini daraltmak için hiçbir şey yapmadığı belliydi. Tek etekli bir elbise giyiyordu. Göğsü o kadar güzel, o kadar kusursuzdu ki, hiç soyunmadan bir heykeltraşa modellik edebilirdi; sadece şalını çıkarsa yeterdi. Elbisesi şalının ve başlığının tersine eski ve yıpranmış görünüyordu.

Misafir beklemediği için Oblomov gelince gündelik elbisesinin üstüne pazar günleri kullandığı şalı atmış, başına bir başlık geçirmişti. Odaya ürkek bir tavırla girdi ve Oblomov'un karşısına utana sıkıla oturdu.

Oblomov ayağa kalktı, selâm verdi:

— Madam Pşenitsin'le mi müşerref oluyorum?

— Evet. Belki kardeşimle görüşmek isterdiniz. Daireden beşten önce gelmez.

— Hayır, ben sizi görmek istiyordum.

Kadın Oblomov'dan mümkün olduğu kadar uzak bir yere oturdu, ayaklarına kadar düşen geniş şalına baktı. Ellerini şalının altında tutuyordu.

— Burada birkaç oda kiralamıştım; ama şimdi durum değişti. Şehrin başka bir tarafında bir yer arayacağım; onun için sizinle konuşmaya geldim.

Kadın dalgın dalgın dinliyor ve Oblomov'a anlamsız bir ifade ile bakıyordu. Bir zaman sonra:

— Kardeşim evde yok, dedi.

— Ama ev sizin, değil mi?

— Evet.

— İşte ben de sizinle anlaşmaya geldim.

Kadın ilk defa olarak Oblomov'un gözlerinin içine baktı, sonra hemen başını önüne eğdi. Hep aynı sesle:

— Ama kardeşim evde yok; işlere o bakar, dedi.

Oblomov içinden: «Basit, ama hoş bir yüzü var, diye düşündü; iyi bir kadın olsa gerek.»

Tam o sırada kapıdan küçük bir kızcağızın başı göründü. Agafya Matveyevna, Oblomov'a fark ettirmeden korkutmak ister gibi başını salladı, ve küçük baş kayboluverdi:

— Kardeşiniz ne iş yapar?

— Dairede çalışır.

— Hangi dairede?

— Şu köylülerin kaydolduğu dairede. Adını hep unuturum.

Tatlı tatlı gülümsedi. Sonra yüzü gene her zamanki halini aldı. Oblomov sordu:

— Burada kardeşinizle yalnız oturmuyorsunuz galiba?

Kadın:

— Hayır, rahmetli kocamdan iki çocuğum var; yedi yaşında bir erkek, beş yaşında bir kız; diye söze başladı ve yüzüne bir canlılık geldi. Bir de büyük annemiz var, hasta; eskiden Akulina ile pazara gidebilirdi. Şimdi ayakları tutmuyor, kiliseye bile zor gidiyor. Kilisede de ayakta duramıyor. Başka kimse yok. Bazı bazı görümcem gelir, bizde kalır; bazan da Mihey Andreyiç...

— Mihey Andreyiç sık sık gelir mi buraya?

— Bazan gelip bir ay kalır. Kardeşimin çok iyi dostudur, birbirlerinden ayrılmazlar.

Bu sözlerden sonra kadının artık söyleyecek sözü ve düşüncesi kalmadığı için sustu.

— Burası ne kadar sâkin. Köpek de havlamasa insan kimseler yok sanacak.

Kadın cevap yerine gülümsedi.

— Sık sık dışarı çıkar mısınız?

— Yazın bazan çıkarım. Geçenlerde Baruthane tarafına gittik.

Oblomov, kadının açılan şalının arasından bir yastık gibi rahat ve sakin duran göğsüne bakarak:

— O taraflara çok giden olur mu? diye sordu.

— Hayır, bu yıl çok olmadı. Sabahleyin yağmur yağmıştı, sonradan hava açtı. Yoksa çok giden olurdu.

— Başka nerelere gidersiniz?

— Başka yere pek gitmeyiz. Kardeşimle Mihey Andreyiç balık avlamaya giderler, gittikleri yerlerde balık çorbası pişirip yerler. Biz hep evde otururuz.

— Hep evde mi otursunuz?

— Evet, hep evde. Geçen yıl bir defa Kolpino'ya* gitmiştik. Yakındaki ormana da gittiğimiz olur. Yirmi dört haziran kardeşimin isim günüdür; o gün kardeşimin dairesindeki arkadaşları bize gelirler.

— Siz hiç misafirliğe gitmez misiniz?

— Kardeşim gider. Ben de çocuklarımla Paskalya ve Noel günleri kocamın akrabalarına yemeğe giderim.

Başka konuşulacak şey kalmamıştı.

— Bahçede çiçekler görüyorum. Çiçekleri sever misiniz?

Kadın gülümseyerek:

— Hayır, dedi; çiçek yetiştirmeye vaktim yok. Çocuklar Akulina ile Kont'un bahçesine gitmişlerdi, bahçıvan vermiş. Bazıları da kocamın zamanından kalma.

O sırada Akulina paldır küldür odaya girdi. Elinde kocaman bir horoz habire çırpınıp bağırıyordu.

— Bakkala bu horozu mu vereyim? diye sordu.

— Bırak şimdi git! Görmüyor musun, misafir var!

Akulina horozu ayaklarından başaşağı tutarak:

— Sorup gidecektim. Bakkal yetmiş kapik veriyor, dedi.

Agafya Metveyevna:

— Haydi git, mutfağa git; çil horozu vereceksin, bunu

* Leningrad'a yakın bir kasaba.

değil, dedi. Utancından kızararak ellerini şalın altına soktu ve yere baktı.

Oblomov:

— Ev işleri, dedi.

— Evet, çok tavuğumuz var. Yumurta ve piliç satarız. Buraya yazlığa gelenler ve Kontunkiler hep bizden alırlar.

Bunu söylerken Agafya Matveyevna Oblomov'a daha rahat baktı. Yüzü iş sahibi insanların ifadesini aldı. Bildiği şeylerden konuşurken yüzündeki alıklık kayboluyordu. Aklının ermediği şeyler sorulunca sadece gülümseyip susuyordu.

Oblomov eşyasını göstererek:

— Bunları düzene koymak gerek, dedi.

Bu defa kadın Oblomov'a sıkılmadan bakarak:

— Biz düzeltmek isterdik ama kardeşim bırakmadı. Kimbilir dolaplarında, çekmecelerinde neler vardır, dedi. Birşey kaybolursa bize kızarlar, dedi.

Kadın bunları söylerken Oblomov'a hiç sıkılmadan bakabilmişti. Sözünü bitirince gülümsedi. Oblomov:

— Kardeşiniz pek ihtiyatlıymış, dedi.

Kadın tekrar gülümsedi. Gülümsemesi ne söyleyeceğini bilmediğine alâmetti.

Oblomov:

— Onu bekleyemiyeceğim, dedi. Siz lütfen kendisine söyleyin. Durum değişti. Bu eve artık ihtiyacım yok. Başkasına kiralıyabilirsiniz. Ben de size bir kiracı bulmaya çalışacağım.

Kadın gözlerini kırpıştırarak alık alık dinledi:

— Ama kardeşim şimdi evde yok, diye tekrarladı; yarın gelseniz daha iyi olur. Yarın cumartesi, daireye gitmez.

— Çok meşgulüm. Bir dakika vaktim yok. Siz lütfen kendisine söyleyin. Verdiğim depozito sizde kalsın, bir kiracı da bulacağım.

— Ama kardeşim şimdi evde yok. Daha gelmedi. (Yola doğru bakarak) Gelse şuradan gelir. Daha görünülerde yok.

— O halde ben gidiyorum.

— Peki, geldiği zaman ben kendisine ne söyleyeyim?

— Size söylediklerimi söyleyin. Durum değişti...

— Yarın kendiniz gelip söyleseniz daha iyi olmaz mı?

— Yarın gelemem.

— Peki, öbür gün? Pazar günü gelin. Kiliseden sonra votka içip yemek yiyeceğiz. Mihey Andreyiç de gelecek.

— Sahi, gelecek mi?

— Evet, gelecek.

— Hayır, ben öbür gün de gelemem.

— O halde gelecek hafta buyurun. Tahtaları yıkarım, odaları temizlerim.

— Ben burada oturacak değilim.

— Ama nasıl olur? Eşyalarınızı ne yapacağız?

— Rica ederim, kardeşinize durumun değiştiğini söyleyin. Buraya...

— Bugün geç kaldı nedense; daha görünürlerde yok. Onu ayak seslerinden tanırım. Yoldaki tahtalara bastığı işitilir. Buradan çok insan geçmez.

Oblomov odanın kapısı önünde kadını selâmlayarak:

— Kardeşinize söylersiniz, değil mi? dedi.

Kadın büyük bir telâşla Oblomov'u alıkoymaya çalışarak:

— Yarım saate kalmaz gelir, diyordu.

— Hayır, bekleyemem.

Oblomov kapıda görünür görünmez köpek zincirini koparmaya çalışarak havlamaya başladı. Dirseğine dayanıp uyuya kalan arabacı uyandı; atları geri geri çekti. Tavuklar tekrar kaçıştılar ve pencerelerden birçok baş birden gözüktü.

Oblomov arabaya oturunca Agafya Metveyevna telâşla:

— Geldiğinizi kardeşime söylerim, dedi.

— Evet, evi tutmama imkân olmadığını, başka bir kiracıya devredeceğimi, kendisinin de isterse bir kiracı aramasını söyleyiniz.

— Hep bu saatte gelirdi... Kendisiyle görüşmek istediğinizi söylerim.

— Peki, bugünlerde tekrar gelirim.

Araba köpek havlamaları arasında avludan çıktı ve kuru çamurlarla örtülü yolda ilerlemeye başladı.

Yolun sonunda eski paltolu, koltuğunun altında bir tomar kâğıt, orta yaşlı bir adam göründü. Elinde kalın bir baston, havanın güzelliğine rağmen ayaklarında lastikler vardı. Sağma soluna bakınarak, acele acele ve ayaklarını thta kaldırımı çökertecek gibi yere vurarak yürüyordu. Oblomov dönüp baktı. Adamın madam Pşenitsin'lerin kapısından girdiğini gördü: «Kardeşi olsa gerek, dedi, ama bırak canım, şimdi bir saat da onunla mı konuşacağım. Karnım aç, hava çok sıcak. Olga da bekliyor. Başka zaman gelirim.»

Arabacıya daha çabuk sürmesini söyledi.

Yolda sağa sola, çitlere bakarken düşündü: «Acaba başka bir ev mi arasam? Tekrar Morskaya yahut Konyuşenni sokağına mı gitsem... Hayır başka bir gün...» Ve arabacıya:

— Sür! dedi.

III

Ağustos sonlarına doğru yağmurlar yağmaya, sobası olan yaz evlerinin bacaları tütmeye başladı. Sobasız evlerde oturanlarsa nezleden şişmiş yüzleri sarılı olarak dolaşıyorlardı. Yavaş yavaş bütün evler boşalıyordu.

Oblomov bir daha şehre inmemişti. Bir sabah pencerenin önünden İlyinski'lerin eşyası geçti. Oblomov gerçi odasını bırakıp şehirde lokantada yemekten, bütün gün uykusuz kalmaktan korkmuyordu artık, ama gene de geceyi geçirmek için bir yer lâzımdı. Park ve orman tenhalaştıktan, Olga'nın evi kapandıktan sonra yazlıkta yalnız başına oturmak çok sıkıntılı olacaktı. Boş odalarda dolaştı, parkta gezdi, tepeye çıktı indi; içine bir üzüntü çöktü.

Anisya'yı ve Zahar'ı Viborg mahallesine gönderdi. Yeni bir ev buluncaya kadar orada kalmaya karar vermişti. Kendisi de şehre indi; bir lokantada çabuk çabuk yemek yedi ve akşamı Olga'larda geçirdi.

Fakat şehirde sonbahar akşamları, parkta ve kayın ormanındaki güneşli günlerden ve akşamlardan çok farklıydı. Artık Olga'yı günde üç defa göremiyordu. Katya onu çağırmaya gelmez, Zahar da beş kilometrelik yere mektup götüremezdi. Böylece yazın çiçek açmış olan aşk, özünü yitirmiş gibi yavaşlamış, durgunlaşmıştı.

Bazan yarım saat sustukları oluyordu. Olga dikişleriyle, nakışlarıyle uğraşırken Oblomov karmakarışık düşüncelere dalıyor ve uzak bir gelecekte yaşıyordu. Yalnız zaman zaman Olga'ya bakarken birdenbire heyecanlanıyor

ya da Olga ona bakıp da gözlerinde şefkatli bir uysallık ve sessiz bir mutluluk görünce gülümseyiveriyordu. Bir hafta içinde yeni bir eve taşınacağını ve bunun için Viborg'daki evini düzenlemediğini bahane ederek üç gün üstüste şehre indi ve Olga'da yemek yedi. Ama dördüncü günü gitmekten sıkıldı ve İlyinski'lerin evi etrafında bir hayli dolaştıktan sonra içini çekerek evine döndü.

Beşinci gün İlyinski'ler başka bir yere davetliydiler. Altıncı gün Olga ona bir mağazada randevu verdi. Oradan eve yürüyerek döndüler, araba arkalarından geldi.

Bütün bunlar hoş şeyler değildi; yolda ikisinin de tanıdıkları karşılarına çıkıyor, selâmlaşıyor, bazan da durup konuşuyorlardı. Oblomov bu raslantılardan fena halde sıkılarak kıpkırmızı kesiliyor: «Yarabbi, ne çirkin durum!» diyordu. Olga'nın teyzesi ona iri ve dalgın gözleriyle bakıyor, Oblomov kendisine başağrısı veriyormuş gibi boyuna ruh kokluyordu. Kilometrelerce yoldan kalkıp gelmek de çekilir şey değildi. Viborg mahallesinden gelip gitmek tam üç saat sürüyordu.

Oblomov Olga'yı zorluyordu:

— Teyzene söyleyelim artık; her gün birlikte oluruz, kimse de birşey söyleyemez.

— Mahkemeye gittin mi?

Oblomov: «Evet, bütün işleri bitirdim.» demek isteğiyle yanıyordu, fakat Olga'nın keskin bakışları yalanını yüzünden okuyuverirdi. İçini çekip susmaktan başka çare yoktu:

— Ah, bilsen bu işler ne kadar zor, diyordu.

Olga gözlerini kaldırmadan:

— Ev sahibi kadının kardeşiyle konuştun mu? Başka bir ev buldun mu?

— Sabahları adam hiç evde olmuyor, akşamları da ben buradayım.

Oblomov iyi bir özür bulduğuna seviniyor. Olga içini çekip susuyordu.

— Yarın sabah muhakkak konuşacağım. Yarın pazar, daireye gitmez.

— Bütün işler bitmedikçe teyzeme birşey söylemeyelim; o zamana kadar da daha seyrek görüşelim.

— Peki, peki; haklısın.

— Bize pazarları gel; yani kabul günleri; bir de çarşamba diyelim; o gün başka misafir gelmez. Tiyatroda da görüşebiliriz. Bizim ne zaman gittiğimizi öğrenir, sen de gelirsin.

Oblomov, Olga'nın işleri düzene sokmasına sevinerek:

— Evet, çok doğru, dedi.

— Güzel havalarda yaz bahçesine giderim, sen de gelirsin; bizim parkı hatırlarız.

Oblomov, Olga'nın elini öptü ve pazara kadar gelmeyeciğini söyleyerek ayrıldı. Olga onun arkasından üzgün üzgün baktı; sonra piyanosuna oturarak kendini müziğe verdi. Gözlerinde nedenini bilmediği yaşlar vardı. Şarkı söylemek istedi, söyleyemedi.

Oblomov ertesi gün yataktan kalkınca yazın giydiği hafif pardesüyü aldı. Hırkasını çoktan bırakmış, hatta dolaptan çıkarılmasını emretmişti. Zahar kahvaltı tepsisiyle beceriksizce masaya yaklaştı; Anisya her zamanki gibi kapının aralığından Zahar'ı gözetliyordu. Herşey yolunda giderse, hemen kayboluverecek, ama tepsiden birşey düşecek olursa ötekilerini kurtarmak için hemen koşacaktı. Zahar da bunun üzerine düşen şeylere, karısına küfredecek, ona dirseğini kaldıracaktı.

Oblomov sordu:

— Ne güzel kahve, kim yaptı bunu?

— Ev sahibi. Beş günden beri o yapıyor. «Siz çok şeker katıyorsunuz, az da kaynatıyorsunuz; bırakın ben yapayım.» dedi.

Oblomov bir bardak daha doldurarak:

— Enfes; ona teşekkür ettiğimi söyle, dedi.

Zahar yandaki odanın aralık kalmış kapısını göstererek:

— Kendisi orada, dedi.

Kiler gibi bir yerdi orası. Kadın orada çalışılırdı; çay, şeker, kahve, çanak çömlek de oradaydı.

Oblomov ev sahibi kadının sırtını, beyaz gerdanının bir kısmını ve çıplak dirseklerini görebiliyordu.

— Ne yapıyor orada öyle dirseklerini oynatarak?

— Bilmem, belki dantela örüyordur.

Oblomov, oynayan dirseklerine, eğilip kalkan sırtına bakıyordu. Eeğildiği zaman beyaz bir etek, temiz çoraplar ve dolgun, diri bacaklar görüyordu. Oblomov içinden: «Ufak bir memur karısı ama dirsekleri bir kontesin dirsekleri gibi» dedi.

Öğleye doğru Zahar, ev sahibi kadının gönderdiği börekten yemek ister mi diye sormaya geldi:

— Bugün pazar, börek pişiriyorlar, dedi.

— Allah bilir nasıl börektir; havuçlu, soğanlı...

— Oblomovka'daki börekten aşağı kalmaz. İçine piliç etiyle taze mantar koymuşlar.

— İyi öyleyse. Biraz getir bakalım. Kim pişiriyor bunu? O pis köylü karısı mı?

— O değil canım. Hanımı olmasa o hamur bile yoğuramaz. Ev sahibi hep mutfakta. Böreği Anisya ile beraber pişirdiler.

Beş dakika sonra yandaki odanın kapısından Oblomov'un evvelce gördüğü şalla yarı örtülü bir kol uzandı. Elinde bir tabak içinde duman tüten kocaman bir börek parçası duruyordu. Oblomov tatlı bir sesle:

— Çok teşekkür ederim, dedi.

Kapıdan tabağı alırken kadının dolgun göğsüne ve omuzlarına baktı.

Kapı hemen kapandı; kadın içerden sordu:

— Biraz votka ister misiniz?

— Hayır votka içmem, teşekkür ederim. Votkanız ne cins?

— Kendimiz yaptık. Frenk üzümü yapraklarından çektik.

— Bu cinsinden hiç içmedim. Biraz lütfederseniz...

Çıplak kol tekrar kapıdan görünerek bir tabakta bir kadeh ve votka uzattı. Oblomov votkayı içti ve çok beğendi:

— Çok teşekkür ederim, dedi; kapıdan içeriye bakmaya çalıştı. Ama kapı sımsıkı kapanmıştı. Oblomov sitem eder gibi:

— Sizi görüp bir günaydın dememe niçin izin vermiyorsunuz?

Ev sahibi kadın kapısının arkasından gülümsedi:

— Hep iş kıyafetiyleyim! Daha hiç mutfaktan çıkmadım. Şimdi giyinirim. Kardeşim de nerde ise kiliseden gelir, diye cevap verdi.

Oblomov:

— Ha, kardeşim dediniz de hatırıma geldi; onunla konuşmak istiyorum.

— Peki, gelince söylerim.

— Kim öksürüyor böyle? Ne kuru öksürük.

— Nine öksürüyor. Sekiz yıldır böyle öksürür.

Odanın öteki kapısı kapandı. Oblomov kendi kendine: «Ne kadar sade bir kadın. Ama öyle bir hali var ki... Sonra ne kadar da temiz...» dedi.

Ev sahibinin kardeşiyle hâlâ konuşmamıştı. Yalnız bir iki sabah daha yatakta iken bir adamın koltuğu altında kocaman bir kâğıt tomarıyla çitin arkasından geçip yolda kaybolduğunu görmüştü. Saat beşe doğru aynı kâğıt tomarıyla pencerenin önünden geçip karşıki kapıdan kaybolduğunu da görmüştü. Evde hiç sesi duyulmazdı. Bununla beraber, özellikle sabahları, evde bir canlılık olurdu. Birçok sesler gelir, pencereden hizmetçi kadının bir köşede çamaşır yıkadığı görülür, kapıcı ya odun yarar, ya da iki tekerlek üstünde bir su fıçısı getirir; duvarın arkasında çocukların ağlamalarıyla ihtiyar kadının devamlı öksürükleri işitilirdi.

Oblomov evin en iyi dört odasında oturuyordu. Ev sahibiyle ailesi arkadaki iki odada, kardeşi de tavan arasındaydı.

Oblomov'un çalışma odasıyla yatak odası avluya, misafir odası bahçeye, sofa ise, içinde lahana ve patates yetiştirilen sebze bahçesine bakıyordu. Misafir odasının perdeleri rengi uçmuş bir basmadandı.

Duvarlar boyunca ceviz taklidi tahtadan iskemleler diziliydi. Aynanın altında bir oyun masası, pencere kenarlarında çiçek saksıları, tavana asılı dört kanarya kafesi vardı.

Ev sahibinin kardeşi ayaklarının ucuna basa basa yürüyerek ve Oblomov'u üç defa eğilip selamlayarak odaya girdi. Üniforması boğazına kadar ilikliydi; altında gömleği olup olmadığı belli değildi. Kravatı tek düğümdü; ucu üniformasının altına sokunlmuştu. Kırk yaşlarında vardı. Bir tutam saç alnına, iki tutam saç da köpek kulakları gibi şakaklarına düşüyordu. Kurşun rengi küçük gözleri hiçbir şeye doğrudan doğruya bakmıyor, ancak dört yanı kaçamaklı bakışlarla süzdükten sonra bir noktaya dikilebiliyordu. Ellerinden utanıyor gibiydi; konuşurken ya ikisini birden arkasında tutuyor, ya da birini arkasında tutup ötekini ceketinin altına saklıyordu. Dairede müdürüne bir kâğıt uzatırken de bir elini arkasına koyar, öteki elinin başparmağıyla istediği kelimeyi özenle gösterdikten sonra hemen elini geri çekerdi. Belki parmakları kalın ve kırmızı olduğu, biraz da titrediği için pek fazla göstermemeye çalışıyordu. Kaçamak bakışını Oblomov'a çevirerek:

— Sizi görmemi arzu etmişsiniz, dedi.

— Evet, kira işi için görüşmek istiyordum. Buyurun, oturun, lütfen.

İvan Matyeviç ancak ikinci bir ısrar üzerine oturmaya razı oldu. Öne doğru eğilip ellerini ceplerine soktu.

Oblomov:

— İşlerim dolayısiyle yeni bir ev aramak zorundayım: burasını başka bir kiracıya devretmek istiyorum, dedi.

Adam elinin içine öksürdü:

— Bu mevsimde çok güç olacak, bendenize yaz sonunda bir haber göndermeliydiniz, o zaman birçok müşteriler vardı.

— Sizi kendim aradım, fakat evde yoktunuz.

— Evet kız kardeşim söylemişti. Fakat ev için merak etmeyin; burada rahat edersiniz; yoksa hayvanlardan mı şikâyetçisiniz?

— Hangi hayvanlardan?

— Tavuklardan.

Gerçi Oblomov sabahları kuluçkanın ve piliçlerin çeşitli gıdaklamalarını işitiyordu, fakat buna pek aldırmıyordu. Gözlerinin önünde Olga'nın hayali durdukça çevresinde olup biten şeylerin farkında bile değildi:

— Hayır, bu birşey değil; ben kanaryalardan sözediyorsunuz sandım. Gün doğar doğmaz ötmeye başlıyorlar, dedi.

— Başka yere alırız.

— Bunun da önemi yok. Ama burada kalabilecek durumda değilim.

— Siz bilirsiniz. Ama başka bir kiracı bulmazsanız kontrat ne olacak? Tazminat vereceksiniz. Size oldukça pahalıya mal olur.

— Ne kadar?

— Şimdi hesabı getiririm.

İvan Matyeviç kontratla beraber bir hesap getirdi:

— Evin kirası 800 ruble. Siz 100 ruble depozito verdiniz, geriye 700 kalır.

— Sizde daha iki hafta bile oturmadım; benden bir yıllık kiramı mı almak istiyorsunuz?

İvan Matyeviç nezaketle:

— Ne yapayım, dedi. Kız kardeşimin zarar etmesi doğru olmaz. Zavallı bir dul kadın; evden aldığı para ile geçiniyor. Tavuklardan ve yumurtadan aldığı para ile de ancak çocuklarına elbise yapabiliyor.

— İyi ama, ben bu parayı veremem. İnsaf edin; burada iki hafta bile oturmadım. Bu kadar parayı ne diye vereyim?

İvan Matyeviç orta parmağıyla kontrattan iki satır göstererek:

— Bakın burada ne diyor: «Ben Oblomov, kontratın bitmesinden önce evden çıktığım takdirde aynı şartlarla bir kiracı bulmayı yahut da bayan Pşenitsin'e gelecek haziranа kadar olan kirayı vermeyi taahhüt ederim.»

— Nasıl olur? Doğru birşey değil bu.

— Kanuna uygun. Kendiniz imzaladınız. Buyurun; işte imzanız.

— Kaç para diyorsunuz?

— 700 ruble. Ahır ve araba yeri için de 150 ruble.

— Ne? Benim atım arabam yok ki. Ahırı, araba yerini ne yapayım?

İvan Matyeviç parmağıyla bir satırı daha göstererek:

— Kontratta var, dedi. Mihey Andreviç atlarınız olduğunu söyledi.

— Mihey Andreviç yalan söylemiş. Verin bana kontratı.

İvan Matveyiç kontratı katlayıp tatlı bir sesle:

— İşte bir kopyası. Kontrat kardeşime aittir. Bundan başka sebze bahçesi, lahana, turp ve diğer sebzeler için 250 ruble.

— Ne sebze bahçesi? Ne lahanası? Nelerden sözediyorsunuz, anlamıyorum?

— İşte, kontratta var. Mihey Andreviç evi sebze bahçesiyle beraber istediğinizi söyledi.

— Daha neler! Benim yiyeceğim şeyler hakkında ne hakla size emir veriyor? Ben sizden ne lahana istiyorum, ne turp.

İvan Matyeviç sandalyesinden kalktı:

— Nasıl istemezsiniz? İşte imzanız, dedi.

Tekrar parmağıyla imzayı gösterdi.

Oblomov sabırsızlıkla sordu:

— Hepsi birden ne ediyor bunların?

— Kapı ve pencerelerin boyası, mutfak penceresinin değişmesi, yeni duvar kâğıdı için 154 ruble, 28 kapik.

— Ne? Bunlar için de mi para vereceğim? Bunları ev sahibi yapar. Yapmazsa kimse o eve taşınmaz.

— Bu da kontratta yazılı. Hepsinin tutarı 1354 ruble, 28 kapik.

— Peki ama ben bu parayı nereden bulayım? Param yok ki. Sizin lahananız, turpunuz benim umurumda mı?

— Nasıl isterseniz. Bana göre hava hoş; ama burada rahat edersiniz. Paraya gelince, kız kardeşim bekliyebilir.

— Kalamam, işlerimden dolayı burada kalamam, anlamıyor musunuz?

— Peki efendim, siz bilirsiniz.

— Düşüneyim. Bir kiracı bulmaya çalışacağım.

— Çok güç bulursunuz... Ama siz bilirsiniz.

İvan Matveyiç bu sözlerden sonra Oblomov'u birkaç defa selâmlayıp odadan çıktı.

Oblomov cüzdanını çıkardı; parasını saydı; 305 rublesi kalmıştı. Birden kafası allak bullak oldu. Hayret ve korku içinde kendi kendine sordu:

«Ne yaptım paraları? Yaz başında köyden 1200 ruble göndermişlerdi. 300 ruble kalmış!»

Hesaplara, kitaplara girişti; masraflarını hatırlamaya çalıştı; ancak 250 rublenin hesabını bulabildi. «Ne oldu bu paralar?» deyip duruyordu.

— Zahar, Zahar!

— Buyurun, efendim.

— Biz paraları ne yaptık? Hiçbir şey kalmamış.

Zahar ceplerini karıştırmaya koyuldu, bir ruble ile on kapik çıkardı; masanın üstüne koydu:

— İşte, size bunları vermeyi unutmuştum; taşınma parasından artmıştı, dedi.

— Ufak paraları kim soruyor sana? Sekiz yüz rubleyi ne yaptık diyorum?

— Ben ne bileyim nereye harcadığınızı? Arabacıya kaç para verdiğinizi bilmiyorum ki...

— Evet, arabaya epey para gitti. Yazlıkta arabacıya kaç para verdik, hatırlıyor musun?

— Nasıl hatırlayayım? Bir defa otuz ruble verdiniz galiba.

— Hesap tutmasını bilsen böyle olmazdı. Senin okuma yazma bilmemen yüzünden.

— Bugüne kadar okuma yazma bilmeden yaşadım. Tanrıya şükür kimseden daha kötü halde de değilim.

Oblomov içinden: «Stoltz'un hakkı var, köyde bir okul açmalıyım,» dedi. Zahar devam etti:

— İlyinski'lerin okuma yazma bilen bir adamları var,

hizmetçiler diyor ki gümüş takımlarını çalıp çalıp satıyormuş.

Oblomov, fikrinden caydı: «Boş hayaller bunlar; biraz okula gidenler büsbütün ahlâksız oluyor; kahvelerde oturup mızıka çalmakla, içki içmekle vakit geçiriyorlar. Hayır, hayır, okul açmayı çok sonraya bırakmalı.»

Zahar'a sordu:

— Peki, başka ne masrafımız oldu?

— Ben ne bileyim? Yazın Mihey Andreviç'e bir para vermiştiniz.

— Sahi vermiştim; otuz ruble arabacıya, yirmi beş ruble de Tarantiyev'e galiba... Başka?

Oblomov dalgın ve endişeli gözlerle Zahar'a baktı; Zahar dertli bir yüzle efendisini yan yan süzüyordu.

— Acaba Anisya hatırlar mı?

— Nereden hatırlayacak budala? Bir kadın ne anlar böyle şeylerden?

— Bir türlü hesaplayamıyorum. Acaba yankesicilere mi çarptırdım?

Zahar:

— Yankesici çarpsa hepsini alırdı, diyerek odadan çıktı.

Oblomov koltuğuna gömülüp düşünceye daldı. Soğuk terler dökerek: «Nereden para bulacağım, diyordu; köyden kimbilir ne zaman gönderecekler ve ne kadar gönderecekler?»

Saate baktı; iki olmuştu. Olga'ya gitme vakti. Bugün yemeğe davetliydi. Yavaş yavaş kendine geldi; bir araba getirtti; Morskaya sokağına yollandı.

IV

Olga'ya ev sahibinin kardeşiyle görüştüğünü ve hafta içinde evi başka birine kiraya verebileceğini, kelimeleri ağzının içinde geveleye geveleye anlattı.

Olga, yemekten önce teyzesiyle beraber bir ziyarete gitti. Oblomov da civardaki evleri görmeye çıktı. İki eve baktı; bir tanesi dört odalıydı, dört bin ruble istiyorlardı. Öteki beş odalıydı, ona da altı bin ruble istiyorlardı.

Kulaklarını tıkayarak perişan bir halde: «Korkunç! Korkunç!» diyerek şaşkın şaşkın kapıcıların önünden geçti. Bayan Pşenitsin'e vereceği bin şu kadar rubleyi de hesaba katıp düşününce öyle bir korku düştü ki içine, büsbütün pusulayı şaşırdı ve bir an önce Olga'yı görmek için koştu.

Evde misafirler vardı. Olga'nın keyfi yerindeydi. Konuşuyor, şarkı söylüyor, herkesi hayran bırakıyordu. Yalnız Oblomov dalgındı; Olga ise onun için konuşuyor, onun için şarkı söylüyordu. Onun böyle asık suratla oturmamasını, kendisi gibi coşup taşmasını istiyordu. Oblomov'a:

— Yarın tiyatroya gel, bir locamız var, dedi.

Oblomov içinden: «Akşam karanlığında, o çamurlu yollarda, bu kadar uzaktan...» diye düşündü; fakat bakışları Olga'nın gözlerine rastlayınca gülümsediğini gördü ve bir gülümsemeyle cevap verdi. Olga:

— Her hafta için önceden bir koltuk tutsana. Gelecek hafta Mayevski'ler gelecek; teyzem onları bizim locaya davet etti.

Bunları söylerken Oblomov'un ne kadar sevineceğini

görmek için gözlerinin içine bakıyordu. Oblomov'sa korku ile içinden «Ah, yarabbi, cebimde üç yüz ruble var!» diyordu.

— Barona söyle, o herkesi tanır; yarın bir koltuk bulur

Olga tekrar gülümsedi. Oblomov da gülümsedi. Baronla konuştu. Baron da gülümseyerek bir bilet bulacağını söyledi.

Olga:

— Şimdilik koltuk alırsın; işlerini yoluna koyunca locamızdaki yerine gelirsin, dedi.

Olga mutlu günlerinde olduğu gibi hep gülümsüyordu. Bu gülümsemeler, çiçek yığınları gibi, geçen güzel günleri örtüyordu. Olga bu örtüyü hafifçe kaldırınca, Oblomov'un içine sevinç doluyordu.

Artık parayı marayı unutmuştu. Ertesi gün İvan Matveyiç'i kâğıt tomarıyla penceresinin önünde görünce vekâletname işini hatırladı. İvan Matveyiç'e vekâletnameyle meşgul olmasını rica etti. İvan Matveyiç vekâletnameyi okudu; içinde bir noktanın belirsiz olduğunu söyledi ve düzeltme işini üzerine aldı. Evrak yeniden temize çekildi, tasdik edildi ve nihayet postaya verildi. Oblomov bunu koltukları kabara kabara Olga'ya haber verdi ve uzun bir zaman için rahata kavuştu.

Köyden bir haber gelinceye kadar ev aramaya gerek olmadığını düşünerek sevindi; böylece bir yıllık kira borcunu da biraz olsun azaltmış olacaktı!

«Bu kadar uzak olmasaydı burada pekâlâ kalınabilirdi. Herşey derli toplu; ev işleri de yolunda.» diyordu.

Gerçekten ev işleri yolundaydı. Oblomov yemeğini ayrı yaptırmasına rağmen Agafya Matveyevna onun yemek işlerine bakıyordu. İlya Iyiç, bir gün mutfakta Anisya ile Agafya Matveyevna'yı nerdeyse birbirini kucaklayacak halde gördü.

Ruhlar arasında bir yakınlık varsa, akraba ruhlar birbirini uzaktan tanıyabilirlerse Agafya Matveyevna ile Anisya arasındaki sevgi buna açık bir örnek olabilirdi.

İlk bakışta, ilk sözlerde, ilk hareketlerde birbirini anlamış ve beğenmişlerdi.

Anisya'nın çalışma tarzı, kollarını sıvayışı, masayı ve süpürgeyi eline alarak altı aydır kullanılmamış mutfağı baştan başa temizleyişi, rafların, duvarların, masanın birkaç süpürgede tozlarını alışı, ocağın küllerini çarçabuk çıkarışı, bütün bunlar Agafya Matveyevna'ya Anisya'nın nasıl bir insan olduğunu ve kendisine ev işlerinde ne büyük bir yardımcı olabileceğini anlatıvermişti. O günden sonra ona kalbinde bir yer ayırmıştı.

Anisya da Agafya Matveyevna'nın mutfağa nasıl hâkim olduğunu, kirpiksiz şahin gözleriyle hantal Akulina'nın her beceriksiz hareketini farketmesini, durmadan yemekler için, şunu çıkar, bunu koy, ısıt, tuz at diye emirler vermesini, pazarda bir bakışta, şöyle bir dokunuşta tavuğun kaç aylık olduğunu, balığın sudan ne zaman çıktığını, maydanozun veya marulun ne zaman koparıldığını anlayıvermesini görerek ona hayran olmuştu. O kadar ki Anisya istidadını boşuna harcadığını, çalışacağı yerin Oblomov'un mutfağı olmadığını, burada onun bütün el çabukluğunun sadece Zahar'ın düşürdüğü bir tabağı veya bardağı yakalamaktan ibaret kaldığını, bunca görgüsünün ve ustalığının kocasının kıskançlığı ve sahte vakarı yüzünden hiçe sayıldığını, düşünüp üzüldü. İki kadın birbirini anladılar, birbirinden ayrılmaz oldular.

Oblomov dışarda yemek yediği zaman Anisya ev sahibinin mutfağında çalışıyor, sırf iş sevgisiyle dört yana atılıyor, yemekleri ocağa koyup kaldırıyor, dolabı bir anda açıp kapıyor, istenen şeyleri Akulina daha lafı anlamadan bulup veriyordu. Anisya'nın bunlara karşılık gördüğü mükâfat bol bol yemek, akşam sabah kahve içmek, Agafya Matveyevna ile uzun uzun konuşmak ve zaman zaman onun sırlarına ortak olmaktı. Oblomov evde yemek yediği zaman da Agafya Matveyevna, Ainsya'ya yardım ediyor, yemeğin iyice pişip pişmediğini, salçaya şarap yahut krema katılıp katılmıyacağını, balığın öyle değil böyle pişirilmesini söylüyordu.

Ev işlerinde birbirine neler öğretmemişlerdi. Yalnız mutfak işlerinde değil, çamaşır, dokuma, yıkama, elbise, dantel temizleme, eldivenlerden, çeşitli kumaşlardan leke çıkarma, türlü ilâçlar, otlar kullanma, gibi asırlık insan tecrübelerinden kalma her işte...

İlya Iyiç sabah, dokuza doğru kalkar, beyaz çitin arkasından elinde evrak tomarıyla daireye giden İvan Matyeviç'i görür, sonra kahvesini içerdi. Sütlü kahve her zaman mükemmel, kaymağı boldu; ekmek lezzetliydi. Sonra purosunu yakar, kuluçkanın, piliçlerin, kanaryaların, sakaların çeşitli seslerini dikkatle dinlerdi. Onların hiçbirinin uzaklaştırılmasına razı olmamıştı. «Bunlar bana köyümü, Oblomovka'yı hatırlatıyor.» diyordu.

Daha sonra yazın sayfiyede okumaya başladığı kitaplara devam ediyor, bazan da okumak niyetiyle uzandığı kanepede uyuyakalıyordu.

Etraf son derece sakindi; zaman zaman bir asker yahut baltalarını bellerine asmış birkaç köylü sokaktan geçerdi. Binde bir de bir seyyar satıcı bu uzak yerlere kadar gelerek çitin öbür tarafına yakın bir yerde yarım saat kadar durur ve: «Elma! karpuz!» diye öyle bağırırdı ki insan ister istemez birşeyler satın alırdı.

Bazan ev sahibinin kızı, Maşa annesi tarafından Oblomov'a gönderilir, satılık mantar olduğunu söyler, alıp almayacağını sorardı. Ya da Oblomov, kızın erkek kardeşi Vanya'yı çağırır, neler öğrendiğini sorar, onu okutup yazdırır, imtihan ederdi.

Çocuklar girip çıkarken kapıyı iyi kapamadılar mı Oblomov, aralıktan ev sahibinin çıplak boynunu, hareketli sırtını ve dirseklerini seyrederdi.

Kadın durmadan çalışır, birşeyler ütüler, havanda birşeyler döverdi. Oblomov'un kapı aralığından baktığını fark edince artık fazla sıkılmıyor, hemen şalına sarılmıyor, sadeçe gülümseyip işine devam ediyordu. Oblomov bazan elinde kitabıyla kilere girip onunla konuşurdu. Bir gün ona:

— Durmadan çalışıyorsunuz, dedi.

Kadın gülümsedi ve kahve değirmeninin kolunu var

gücüyle çevirmeye koyuldu. Dirsekleri öyle çabuk gidip geliyordu ki Oblomov'un başı döndü:

— Kendinizi fazla yoruyorsunuz, dedi.

— Hayır, alışkınım.

— Peki, işiniz olmadığı zaman ne yaparsınız?

— İş olmadığı zaman ne demek? Her zaman iş vardır. Sabahları yemek hazırlığı, öğle yemeğinden sonra da akşam yemeği.

— Akşamları da yemek yiyor musunuz?

— Tabii, akşam yemeği yemeden olur mu hiç? Yalnız bayram akşamları kiliseye gideriz.

— Hangi kiliseye gidersiniz?

— Rojdestvo kilisesine. Bizim kilisemize.

— Birşey okur musunuz?

Kadın alık alık baktı, cevap vermedi.

— Kitaplarınız var mı?

— Kardeşimin var, ama hiç okumaz. Kahveden gazete alırız, bazan yüksek sesle okur, Vanya'nın çok kitapları var.

— Sizin hiç çalışmadığınız olmaz mı?

— Hayır, pek olmaz.

— Tiyatroya gitmez misiniz?

— Kardeşim yortularda gider.

— Siz?

— Benim vaktim olmaz. Yemeği kim hazırlar sonra?

— Hizmetçi.

— Akulina mı? Olur mu hiç? Bensiz ne yapabilir o? Sabaha kadar bitiremez. Zaten bütün anahtarlar bende durur.

Bir süre sustular. Oblomov kadının düzgün, dolgun kollarına bakıyordu.

Birdenbire:

— Ne güzel kollarınız var, dedi, insanın resmini yapacağı geliyor! Kadın biraz kızarıp gülümseyerek:

— Kolları sıvamadan olmuyor, dedi. Entariler şimdi öyle fena ki. Kollarını geniş yapıyorlar, kirleniyor.

Sustu. Oblomov da söyleyecek birşey bulamadı.

Kadın kendi kendine fısıldayarak konuştu.

— Kahveyi bitirip biraz şeker kırmalı. Şikore aldırmayı da unutmasam bari.

Oblomov:

— Sizin evlenmeniz gerek; ev işlerini ne kadar iyi yapıyorsunuz? dedi.

Kadın gülümsedi ve kahveyi büyük bir kavanoza boşaltmaya başladı.

Oblomov ısrar etti:

— Sahi söylüyorum.

— Beni iki çocuğumla kim alır ki?

Agafya Metveyevna bu cevaptan sonra zihninde hesaplar yaparak düşünmeye koyuldu. Dalgın dalgın birşeyler söylüyordu:

— Yirmi kadar olacak; sakın hepsini içine atmasın bu kız!

Kahveyi dolaba yerleştirdi ve koşa koşa mutfağa gitti. Oblomov odasına dönüp kitabını okumaya devam etti. İçinden «Ne taze, ne sağlam kadın, ne mükemmel bir ev kadını? Sahi evlenmesi gerek» dedi ve Olga'yı düşünmeye başladı.

Güzel havalarda Oblomov kasketini giyer, civarda gezmeye çıkardı. Bir yerde çamura batar, bir yerde köpeklerle başı belâya girer, canı sıkılır, eve dönerdi. Evde yemek hazırlanmış, sofra kurulmuş olurdu. Yemekler her gün ne kadar iyiydi. Zaman zaman da çıplak bir kol kapı aralığından bir tabak börek uzatırdı. Oblomov artık opera için yola çıktığı zamanlar «Bu mahalle ne kadar rahat, ne kadar iyi, fakat biraz kasvetli.» demeye başlamıştı.

Bir gece tiyatro dönüşünde arabacıyla bir saat kapıyı çaldılar; köpeğin havlamaktan canı çıktı. Oblomov fena halde kızdı ve ertesi gün bu evden çıkmaya karar verdi. Ama, ertesi gün, daha ertesi gün geçti, bir hafta geçti, gene çıkamadı.

Olga'yı görmediği, sesini işitmediği, gözlerinde hep aynı sevgiyi, şefkati, mutluluğu okumadığı günler onu çok arıyordu. Buluştukları zaman ise yaz günlerindeki hayat

geri gelirdi. Evde Olga'nın başkalarına kayıtsızca fakat kendisine anlamlı anlamlı bakan gözleri onu mutlu etmeye yetiyordu.

Fakat kış yaklaştıkça birbirlerini daha seyrek görür oldular. İlyinski'lerin misafirleri o kadar çoğaldı ki Oblomov, Olga ile iki kelime konuşmak fırsatını bulamıyordu. Ancak bakışlarıyla konuşabiliyorlardı. Olga'nın bakışlarında sıkıntı ve sabırsızlık okunmaya başlıyordu. Misafirlere kaşlarını çatarak baktığı oluyordu. Bir defa Oblomov artık iyice sıkıldı ve yemek biter bitmez şapkasını alıp gitmeye davrandı. Olga koştu, şapkasını elinden aldı:

— Nereye gidiyorsunuz?

— Bırakın, eve gideyim.

— Niçin? Ne yapacaksınız evde?

Bunu söylerken Olga'nın bir kaşı kalkmıştı. Oblomov uykulu gözlerini zorla açarak:

— Birşey yapacak değilim, dedi.

— Bakalım, gitmene izin var mı?

Olga, Oblomov'un gözlerine sert sert bakarak devam etti:

— Yoksa uyumak mı istiyorsunuz?

— Yok canım, ne uykusu. Güpegündüz uyumak olur mu? Canım sıkıldı sadece.

— Bugün operaya gidiyoruz.

— Nasıl olsa locada beraber değiliz.

— Ne demek? Birbirimizi görmek, perde aralarında buluşmak, operadan sonra konuşmak, beni arabaya götürmek sence birşey değil mi? Mutlaka geleceksin. Başka bir diyeceğin var mı?

Başka bir diyeceği yoktu. Operaya gitti, sahneyi yutacakmışcasına esnedi, ensesini kaşıdı, bacaklarını bir o yana bir bu yana oynattı. İçinden: «Ah, bitse artık bu işler, Olga'nın yanına oturmak varken ne diye buralarda sürünüyorum? Böyle bir yaz geçirdikten sonra hâlâ görüşmek için fırsat aramak, gene âşık bir çocuk rolünde kalmak olacak şey mi? Evli olsaydık bugün tiyatroda ne işimiz olurdu? Bu operayı altıncı defadır görüyorum.» diyordu.

Perde arasında Olga'nın locasına gitti, tanımadığı iki züppenin arasında güç belâ yer bulabildi. Beş dakika sonra çıktı, salona giren kalabalığın arasında durdu. İkinci perde başlamış, herkes telâşla yerine gidiyordu. Locada gördüğü iki züppe de oradaydılar, aralarında konuşuyorlardı:

— İlyinski'lerin locasına gelen adam kimdi?

— Hiç canım Oblomov adında biri.

— Neci bu adam?

— Bir çiftlik sahibi, Ştoltz'un arkadaşı.

— Ya, Ştoltz'un arkadaşı ha? Burada ne yapıyor?

— Dieu sait!*

İki züppe yerlerine oturdular. Fakat bu havadan konuşma Oblomov'u allak bullak etmişti.

«Kim bu adam? Oblomov adında biri, Allah bilir...» sözleri kafasını tokmaklıyordu. «Burada ne yapıyormuşum? Ne yapacağım, Olga'yı seviyorum ya! Onun emrindeyim. Ama artık herkes dedikoduya başladı, demek farkına vardılar. Ah, yarabbi, ne yapmalı? Birşeyler düşünmeliyim.»

Artık sahnede olup bitenin hiç farkında değildi. Gözü sahnedeki kadınları, şövalyeleri görmez olmuştu. Orkestra alabildiğine çalıyordu, ama Oblomov'un hiçbir şey duyduğu yoktu. Etrafına bakıyor, tiyatrodaki tanıdıkları sayıyordu. «Olga'nın locasındaki adam kimdi? Oblomov adında biri.»

Oblomov utanç ve sıkıntı içinde düşünüyordu: «Evet, ben buyum işte. Herkes beni Ştoltz'un dostu olarak tanıyor. Olga'nın nesiyim? Dieu sait. İşte gene züppeler bir Olga'nın locasına, bir bana bakıyorlar.»

Oblomov locaya bir göz attı. Olga'nın opera dürbünü ona çevrilmişti. «Aman yarabbi, hep gözü bende! Ne buluyor bende acaba? Yaman bir kısmet Allah için! Şimdi de bana başıyla işaret ediyor... sahneyi gösteriyor... Züppeler de galiba bana bakıp gülümsüyorlar. Ah yarabbi!»

Oblomov tekrar başını kaşıdı, bacaklarının yerini de-

---

* Aslında Fransızca: Tanrı bilir.

ğiştirdi. Olga perde arasında züppeleri opera bittikten sonra evine çağırdı. Onlara şarkı söyleyecekti. Oblomov'a da gel demişti. Oblomov içinden «Hayır, bugün artık gitmem, diyordu. İşleri bir an önce bitirmeliyim. Bu köydeki adam ne diye hâlâ cevap vermiyor? Keşke kendim köye gitseydim, gitmeden önce de Olga ile nişanlansaydım. Ah, varabbi, gene bana bakıyor, dayanılır gibi değil!»

Operanın sonunu beklemeden eve döndü. Zamanla o gecenin kötü hatıraları silindi. Yalnız kaldıkları zaman Olga'ya gene mutluluk heyecanlarıyla baktı, başkalarının yanında şarkılarını dinlerken gene gözyaşlarını zor tuttu. Eve dönünce, Olga'nın gözünden uzakta, kanepesine uzanıyordu; uyumak, odun gibi yatmak için değil, Olga'nın hayaliyle oyalanmak, gelecek mutlu günleri, Olga'nın ışığıyla aydınlanacak rahat ev hayatını düşünmek için uzanıyordu. Fakat geleceğe doğru çevrilen gözleri kâh bile bile, kâh iradesi dışında kapı aralığından ev sahibi kadının hareketli, çıplak kollarına gidiyordu.

Bugün içerde, dışarda herşey tam bir durgunluk içindeydi. Ne araba geçiyor, ne kapı çalınıyordu. Yalnız saatin ve kanaryaların sesleri duyuluyordu. Bu sesler de sessizliği bozmak şöyle dursun büsbütün artırıyordu. İlya İlyiç tam bir ilgisizlikle kanepeye uzanmış, terlikleriyle oynuyordu. Terlikleri yerden ayağına geçirip, havaya atıyor, ayağıyla yakalamaya çalışıyordu. Zahar girdi, kapının eşiğinde durdu. Oblomov kayıtsızca sordu:

— Ne var?

Zahar birşey söylemedi; sadece ona baktı; ama yan yan değil, hemen hemen dosdoğru baktı.

Oblomov hayretle tekrar sordu:

— Söylesene? Börek mi hazır, ne var?

— Ev buldunuz mu?

— Hayır, daha bulamadım, niçin sordun?

— Daha herşeyi çıkarıp yerleştirmedim: çanak çömlek, elbiseler, sandıklar aşağıda duruyor. Çıkarıp yerleştiyim mi?

— Daha dur, köyden bir mektup bekliyorum.

— O halde düğün Noel'den sonraya kalacak.

— Hangi düğün?

Oblomov birden ayağa fırladı.

Zahar sanki çoktan kararlaştırılmış birşeyden konuşuyormuş gibi:

— Sizin düğününüz canım. Evleniyorsunuz ya.

Oblomov hayretten donakaldı:

— Evleniyor muyum? Kiminle?

— İlyinski'lerin kızıyla.

— Nerden çıkardın bunu? Kim soktu kafana bunu? Uğursuz herif?

Oblomov sesini bir dram aktörü gibi yükselterek, burun buruna gelinceye kadar Zahar'a yaklaştı. Zahar kapıya doğru gerileyerek:

— Ne diye uğursuz oluyorum? Tanrıya şükür hiç de uğursuz değilim. Kim mi söyledi? Daha yazın İlyinski'lerin hizmetçisi söylemişti.

— Susss! Bir daha söyle laf istemem!

— Ben uydurmadım ya.

— Hâlâ konuşuyor!

Oblomov, Zahar'a sert sert baktı ve kapıyı gösterdi. Zahar çıktı, öyle bir ah çekti ki bütün evden duyuldu.

Oblomov düştüğü hayretten kendini alamıyordu. Olduğu yerde durakladı. Zahar'ın biraz önce durduğu yere baktı: umutsuzca başını salladı ve kendini koltuğa attı.

«Hizmetçiler bile biliyorlarmış. Mutfaklarda, hizmetçi odalarında bunu konuşuyorlar demek! Bak iş ne hale geldi! Bana düğünün ne zaman olacağını sormaya kalkıyor, herif! Halbuki daha teyze bile birşey bilmiyor, yahut biliyorsa bile başka türlü biliyor, belki kötü şeyler düşünüyor. Öf, öf, öf... neler düşünüyor kimbilir? Olga da, ben de ne duruma düşüyoruz, yarabbi!»

Kalkıp kanepeye uzandı. Yüzünü yastıkların içine soktu. «Düğün... Bütün sevişenlerin hayatındaki en şiirli an; mutluluğun kutsal çelengi, uşakların, arabacıların ağzında dolaşıyor. Hem de daha birşey kararlaşmadan! Ne köyden cevap geldi, ne para buldum, ne ev buldum...»

Oblomov, Zahar'ın ağzında bütün büyüsünü kaybeden o şiirli anı tahlil etmeye başladı. Madalyonun ters tarafını

gördü. Bir o yana bir bu yana döndü. Birden ayağa kalktı, odanın içinde birkaç adım attı, tekrar yattı.

Sofrada oturan Zahar kendi kendine: «Ne geveze herifim ben de; keşke ağzımı açmasaydım.» diyordu.

Oblomov düşündü: «Nerden biliyorlar? Olga birşey söylememiştir. Bense kendi kendime bile birşey söylemiş değilim. Hizmetçiler odalarında herşeyi kendileri kararlaştırmışlar. İşte başbaşa kalmaların, şairane akşam ve sabah gezintilerinin, şarkı dinlemelerin, ateşli bakışmaların sonu budur. Ah, zaten bu aşk maceraları böyledir. Bunlardan hayır gelmez. İnsan bir defa evlenmeli, ondan sonra aşkın sihirli bulutlarına gömülmeli. Ah yarabbi! Yarabbi! Hemen Olga'nın teyzesine gitsem, Olga'nın elinden tutup «İşte benim nişanlım» desem. Ama birşey hazır değil ki. Köyden cevap yok, para yok, ev yok. Hayır, önce Zahar'ın kafasından bir fikri çıkarmalıyım. Dedikoduları bir yerde kesmeliyim; yoksa yangın gibi dört yanı saracak... Düğün, düğün de ne oluyormuş?»

Birden gülümsedi; düğün sözünün bağlı olduğu hayaller gözünün önüne geldi. Uzun bir duvak, portakal çiçekleri, halk arasında fısıltılar!... Ama birden herşey değişiverdi; halkın arasında kaba, pis Zahar'ı, İlyinski'lerin hizmetçilerini gördü. Bir sürü araba, soğuk bir merakla bakışan yabancı yüzler... Gözlerinin önüne öyle sıkıntılı, kasvetli hayaller geldi ki...

«Zahar'ın aklından bunu çıkarmalı; onu bu fikrin saçma olduğuna inandırmalı!» diyordu. Kâh taşkın, kâh dertli düşüncelere daldı. Bir saat sonra Zahar'ı çağırdı. Zahar duymazlıktan geldi. Mutfağa doğru sessizce yürüdü. Kapıyı gürültüsüzce araladı, tam gireceği sırada omuzu kapının kenarına çarptı, kapının iki kanadı da gürültüyle açılıverdi. Oblomov sert bir sesle çağırdı:

— Zahar!

— Ne istiyorsunuz?

— Buraya gel.

— Bir şey mi emrettiniz? Söyleyin getireyim.

— Buraya gel diyorum.

Zahar: «Nedir benim çektiğim!» diye mırıldanarak girdi.

— Buyurun, ne istiyorsunuz?

Oblomov ağır ve esrarlı bir sesle:

— Buraya gel, dedi.

Zahar'a o kadar yakında bir yer gösterdi ki, gelse hemen hemen efendisinin dizlerine oturacaktı.

— Oraya gelemem, yer yok. Buradan pekâlâ söyleyeceklerinizi duyabilirim.

— Buraya gel diyorum sana.

Zahar bir adım attı ve bir heykel gibi durdu. Efendisine yan dönerek gözlerini pencereden tavuklara dikti. Oblomov onun yalnız kabarmış favorisini görüyordu. Oblomov'un yüzü zayıflamış gibiydi, gözleri tasalı tasalı bakıyordu. Efendisini bir saat içinde bu kadar değişmiş gören Zahar gittikçe dertlenerek: «Oldu bana olanlar!» diye düşündü.

— Sen efendine böyle saçma birşeyi nasıl sorabildin?

Zahar acı sözlere kendini hazırlayarak içinden: «İşte başladı,» dedi.

— Soruyorum sana, bu kadar gülünç birşeyi nasıl düşünebildin?

Zahar birşey söylemedi.

— İşitmiyor musun? Böyle birşeyi nasıl söyleyebilirsin? Başkalarının söylemesine bile nasıl izin verirsin?

Zahar kapıya doğru bir adım atarak:

— Müsaade ederseniz Anisya'yı çağırayım, dedi.

— Ben seninle konuşmak istiyorum, Anisya ile değil. Bu gülünç hikâyeyi niçin uydurdun?

— Ben uydurmadım; İlyinski'lerin hizmetçileri söyledi.

— Onlara kim söylemiş?

— Ben ne bileyim? Katya Semyon'a söylemiş. Semyon Nikita'ya söylemiş. Nikita Vasilisa'ya söylemiş, Vasilisa Anisya'ya söylemiş, Anisya da bana söyledi.

— Aman Allahım! Hepsi biliyor! Bütün bunlar saçma, yalan, iftira, anlıyor musun? Olacak şey mi bu?

— Niçin olmasın? Düğünün olmayacak nesi var? Bir siz değilsiniz ya evlenen, herkes evleniyor.

— Herkes! Beni herkese benzetmek senin eski âdetin. Böyle bir şeye imkân yok ve hiçbir zaman da olmaz. Düğü-

nün olmayacak nesi varmış! Şunun söylediği lafa bakın. Sen bir düğün ne demektir bilir misin?

Zahar, Oblomov'a bir baktı, ama öfkeli bakışını görünce döndü ve sağ tarafta bir köşeye baktı.

— Dinle bak, sana anlatayım ne demek olduğunu. İşi gücü olmayan birtakım insanlar, kadınlar, çocuklar, hizmetçiler çarşıda pazarda: «Düğün var düğün var!» diye bağrışmaya başlarlar. Bir insan İlya İlyiç yahut Piyotr Petroviç olmaktan çıkar ve güvey adını alır. Bir gün önce kimse yüzüne bakmazken o gün herkes onu bir eşkiya gibi süzmeye başlar. Yolda, tiyatroda başına üşüşürler. «İşte gidiyor, işte o!» diye fısıldaşırlar. Her gün bir sürü adam gelip ona bir sürü saçma sapan şeyler sorar, budalaca suratlar takınırlar tıpkı senin gibi. (Zahar hemen başını tekrar avludan yana çevirdi) İşte haber böyle karşılanır. Daha sonraki günlerde ilk iş nişanlının evine gitmektir; durup dinlenme yoktur; hep yeni eldiven, yeni elbise giymek, hep neşeli görünmek zorundasın. Doğru dürüst yemek yiyemezsin. Karnını havayla bir de çiçek buketleriyle doyurursun; ve üç dört ay hep böyle gider. Anladın mı şimdi? Ben nasıl yapabilirim bu işi?

Oblomov çizdiği bu kötü evlenme tablosunun Zahar üzerindeki etkisini görmek için durdu. Zahar kapıdan yana dönerek:

— Artık gidebilir miyim? diye sordu.

— Hayır, daha dur; ortalığa yanlış bir haber yayıyorsun; bari niçin yanlış olduğunu öğren. Bunun niçin doğru olamıyacağını sen pekâlâ bilirsin.

— Nerden bileyim?

— Sonra sen birşeyi unutuyorsun. Evlenecek insanların görecekleri bir sürü işler vardır: terziye, ayakkabıcıya, mobilyacıya kim gidecek? Ben her yerde olmam ya. Benim yerime sen mi gidersin? Sonra bütün şehir haberi duyar. «Oblomov evleniyormuş, duydunuz mu?» «Yok canım, kiminle? Düğün ne zaman?» Herkes işini gücünü bırakıp bunu konuşacak. Yalnız bunlar beni hasta etmeye yeter, sen tutmuş düğünden sözediyorsun.

Tekrar Zahar'a baktı. Zahar sordu:

— Anisya'yı çağırayım mı?

— Niçin çağıracaksın? Bu saçma söz Anisya'dan çıkmadı ki, senden çıktı.

Zahar omuzlarını kaldıracak kadar içini çekerek mırıldandı:

— Allahım, bugün bana ettiklerin nedir!

Oblomov devam etti:

— Ya masraflar? Para nerden gelecek? Ne kadar az param olduğunu gördün. Ya ev meselesi? Buraya bin ruble vermek gerek, başka bir ev tutmak için de üç bin... Evi döşemek için harcanacak para da ayrı. Araba, aşçı, günlük masraflar. Nereden bulacağım bu kadar parayı?

Zahar:

— Peki ama üç yüz kölesi olan başka insanlar nasıl evleniyorlar? dedi.

Fakat dediğine pişman oldu. Çünkü efendisi nerede ise koltuğunun üstüne sıçrayacaktı. Ona parmağıyla gözdağı vererek:

— Gene başkalarından sözediyorsun. Aklını başına topla. Başkaları iki ya da çok çok üç odada otururlar. Yemek odası, misafir odası hep aynıdır. Hattâ bazıları hep bu odada yatar. Çocukları da yandaki odada yatar. Bütün işleri bir hizmetçi kız görür. Çarşıya da evin hanımı gider. Olga Sergeyevna çarşıya gidecek! Senin aklın alıyor mu bunu?

— Canım, bu işi ben yapabilirim.

— Oblomovka'dan bize ne kadar para geliyor biliyor musun? Kâhyadan gelen mektuptan haberin yok mu? İki bin ruble eksik alacağız. Yol yapılacakmış, okul yapılacakmış, ben Oblomovka'ya gidecekmişim. Bir defa orada oturacak yer yok. Ev daha yapılmamış. Sen nasıl böyle birşey düşünebilirsin?

Oblomov sustu. Çizdiği bu korkunç tablodan kendi de ürkmüştü. Güller, portakal çiçekleri, bayram ışıkları, halk arasındaki mırıltılar, bütün bunlar hep birden siliniverm**i**şti.

Oblomov'un rengi uçtu ve düşüncelere daldı. Sonra yavaş yavaş kendine geldi, çevresine bakındı ve Zahar'ı gördü. Sinirli bir sesle sordu:

— Ne var? Ne istiyorsun?

— Siz dur dediniz ya!

Oblomov sabırsızlıkla elini sallayarak:

— Haydi git, dedi.

Zahar hızlı hızlı kapıya yollandı. Oblomov onu tekrar durdurdu:

— Hayır, dur.

Zahar kapının tokmağını tutarak yavaşça homurdandı:

— Bir git dersiniz, bir dur dersiniz.

— Benim hakkımda bu kadar saçma dedikodular yapmaya nasıl cüret edersin sen?

— Ama ben ne zaman dedikodu yaptım, İlya İlyiç? Evlenme sözünü eden ben değilim ki, İlyinski'lerin hizmetçisi.

— Susss... Bir tek kelime istemem.

— Peki efendim.

— Bir daha böyle şeyler söylemiyeceksin, anladın mı?

— Söylemem.

— Bundan sonra dikkat et, buna dair birşeyler duyarsan, buna dair birşey sorarlarsa, onlara: bütün bunlar saçma, böyle birşeyin ne olduğu var, ne olacağı, diyeceksin.

Zahar zor işitilir bir sesle:

— Başüstüne efendim, dedi.

Oblomov Zahar'a döndü, gene parmağıyla gözdağı verdi ona; Zahar ürkek ürkek kapıya doğru gidiyordu. Oblomov yetişerek:

— Bunu ilk defa kim söylemişti? diye sordu.

— Katya Semyon'a söylemiş, Semyon Nikita'ya, Nikita da Vasiliyevna'ya.

— Sonra sen de herkese yaydın. Gösterirm ben sana. Efendine iftira edersin ha!

— Bana niçin bu acı sözleri söylüyorsunuz? Anisya'yı çağırayım size, o herşeyi biliyor.

— Ne biliyor? Söyle? Hemen söyle?

Zahar hemen dışarıya fırladı ve korkunç bir hızla mutfağa girdi. Anisya'ya başparmağıyla kapıyı göstererek:

— Bırak o tavayı da efendinin yanına git, dedi.

Anisya, tavayı Akulina'ya verdi, etekliğini düzeltti, ellerini kalçalarına vurdu, işaret parmağıyla burnunu silerek efendisinin odasına gitti. Hiç kimsenin düğünden bahsetmediğini söyleyerek, beş dakika içinde İlya İlyiç'i yatıştırdı. Bu sözü ilk defa işittiğine yeminler etti; tersine, onun duyduğuna göre genç kızı istiyen Baron'muş...

İlya İlyiç koltuğundan fırladı, değil yalnız yüreği, elleri ayakları da buz kesilmişti:

— Ne? Baron mu? diye sordu.

Anisya yağmurdan kaçarken doluya tutulduğunu anlayarak:

— Bu da saçma birşey dedi: Katya, Semyon'a böyle birşey söylemiş, Semyon da Marfa'ya, Marfa da yalan yanlış Nikita'ya anlatmış. Nikita da demiş ki: Sizin efendiniz İlya İlyiç küçük hanımı isterse ne iyi olur.

— Ne aptal şey bu Nikita.

— Aptaldır efendim. Araba ile çıktığı zaman uykuda gibidir. Zaten Vasiliya ona inanmamış ya. Onbeş Oğustos bayramında bana dedi ki: Sütnine ona demiş ki, küçük hanımın hiç evlenmeye niyeti yok, İlya İlyiç beyefendi de evlenmek isteseymiş çoktan birini bulurmuş, birkaç gün önce Semyon'la da konuşmuş o da gülmüş: «Ne düğünü, demiş bu evde düğün değil, cenaze merasimi olacak!» Teyze hanım hep başağrıları içinde, küçük hanım hep ağlar ve susar; evde de hiçbir çeyiz hazırlığı yok. Küçük hanım çoraplarını bile tamir edemiyormuş; geçen hafta gümüş takımlarını rehine koymuşlar...

Oblomov: «Rehine mi koymuşlar? Demek onların da paraları yok.» diye düşündü. Faltaşı gibi açılan gözleri duvarları dolaştıktan sonra duracak yer bulamayıp Anisya'-

nın burnuna dikildi. Zaten Anisya da ağzıyla değil burnuyla konuşuyor gibiydi. Oblomov Anisya'yı da parmağıyla tehdit ederek:

— Dikkat edin, bir daha böyle zevzeklikler istemem, dedi.

— Zevzeklik eder miyim ben? Böyle şeyleri düşünmem bile. İki gözüm kör olsun ben ilk defa böyle birşey duyuyorum. Söylediğiniz zaman korkudan ürperdim, titredim. Nasıl olur? Düğün ne demek? Kimsenin aklına böyle şey gelmez. Ben zaten hep mutfaktayım, kimseyle konuştuğum yok ki. İlyinski'lerin hizmetçilerini bir aydır görmedim, adlarını bile unuttum. Burada da kiminle konuşacağım? Ev sahibiyle yalnız ev işlerini konuşuyoruz. Büyük anne ile zaten konuşulmaz. Durmadan öksürür, üstelik sağır da. Akulina budalanın biri; kapıcı da ayyaş. Bir çocuklar kalıyor, onlarla da ne konuşulur? Küçük hanımın yüzünü bile unuttum.

Oblomov sabırsızlanarak eliyle gitmesini işaret etti:

— Peki, peki, dedi.

Anisya odadan çıkarken:

— Nasıl da bu olamayacak şeyleri söyleyebiliyorlar, şaşıyorum. Nikita'nın işleri. Budalaların ağzı durmaz ki. Ben kendi hesabıma böyle bir şeyi aklıma bile getirmem. Olacak şey mi bu? Bizim çalışmaktan vaktimiz mi oluyor? Tanrı şahidimdir.

Konuşan burun böylece kapıdan çıktı. Ama konuşması kapının arkasında hâlâ devam ediyordu...

Oblomov ellerini oğuşturarak düşündü: «İşte bak, Anisya bile, olacak şey mi diyor. Ah, mutluluk! Mutluluk! Sen ne kadar zayıf, ne kadar cılız birşeysin! Duvak, portakal çiçekleri, aşk... Bunlar güzel ama para nerede? Ey aşkın meşru ve temiz mutluluğu! demek seni de satın almak gerek?»

O andan itibaren Oblomov'un rahatı kaçtı. Güzel hayaller kuramaz oldu. Uyuyamıyor, az yiyor ve herşeye kayıtsız gözlerle bakıyordu.

Zahar'ı korkutmak istemiş, fakat kendisi korkmuştu; evlenmenin parlak tarafını anlatırken, bir düğünün bütün şairane taraflarına rağmen, ciddi ve soğuk bir gerçeğe, bir sürü zorunluluklara doğru atılacak ilk adım olduğunu gördü. Olga ile evlenmeye karar verdiği zaman Zahar'la başka türlü bir konuşma tasarlamıştı. Ona haberi merasimle verecek, Zahar da sevincinden haykıracak ,ayaklarına kapanacaktı. Ona yirmi beş, Anisya'ya da on ruble verecekti.

Duyduğu mutluluk heyecanlarını, Olga'nın sıcak elini, ateşli öpüşünü, bütün hayallerini düşündü ve birden her tarafı buz kesildi. İçinden bir ses: «Bütün bunlar bitti, geçti.» diyordu. Ne olacaktı şimdi?

V

Oblomov Olga'ya ne gözlerle bakacağını, onunla ne konuşacağını bilmiyordu. Çarşamba günkü buluşmalarını pazara bırakmaya karar verdi; o gün misafirler çok olur, başbaşa kalmak fırsatı çıkmaz, diyordu. Hizmetçi dedikodularını ona söylemeyecekti; boş yere canını sıkmanın anlamı yoktu; fakat buluşurlarsa söylememek zordu. Olga, bir şeyi sakladığını anlar, kalbinin en derin yerlerine kadar girip ne varsa dışarı çıkarırdı.

Verdiği karar Oblomov'u biraz yatıştırdı. Köyde işlerine bakan komşuya bir mektup daha yazdı; bir an önce olumlu bir cevap vermesini rica etti. Sonra, ruhlarının sessiz sedasız konuşmasıyla, Olga'nın havası ve şarkılarıyla geçen çarşamba gününü şimdi nasıl geçireceğini düşündü. Zahar canını sıkmak için çok kötü bir zaman seçmişti. Çarşambayı elden geldiği kadar sıkıntısız geçirebilmek için İvan Gerasimoviçlere yemeğe gitmeye karar verdi. Pazar günü için başka şeyler düşünecekti; o zamana kadar köyden mektup da gelirdi.

Ertesi gün köpeğin havlamaları arasında uyandı. Avluya birisi girmiş bir şeyler soruyordu. Kapıcı, Zahar'ı çağırdı. Zahar, Oblomov'a şehirden postaya verilmiş bir mektup getirdi.

— İlyinski'lerin genç hanımından, dedi.

— Nereden biliyorsun? Ondan değil işte.

— Yazın size gönderdiği mektuplar hep böyleydi.

Oblomov içinden «Hasta olmasın sakın? Ne olabilir?» diye düşünerek mektubu açtı:

«Çarşambaya kadar bekleyemiyeceğim. Sizi çok özledim, yarın saat üçte yaz parkında bekleyeceğim.»

Hepsi bu kadardı. Oblomov, Olga'ya nasıl bakacağını, neler söyleyeceğini düşünmeye başladı, tekrar rahatı kaçtı. «Ne yapmalı, bilmem ki? Gidip Ştoltz'a soramam ya» diyordu.

Fakat Olga belki de teyzesiyle ve ondan bir türlü ayrılmayan Marya Semyonovna ile beraber gelir diye düşünerek biraz ferahladı. Onların yanında sıkıntısını saklayabilir, işi nazikçe konuşmalara vurabilirdi. Tembel tembel parka doğru giderken: «Tam da yemek zamanı, ne diye bu saati seçmiş» diyordu.

Parkın büyük yoluna girer girmez başına tül örtmüş bir kadın, oturduğu sıradan kalktı; ona doğru yürüdü: «Yalnız olmasına imkân yok! Buna cesaret edemez, evden hangi bahaneyle ayrılabilir? Ama... onun yürüyüşüne benziyor. Bu kayar gibi çabuk ve hafif yürüyen ayaklar, yere bakar gibi eğilen baş, bu boyun...» Başka bir erkek Olga'yı elbisesinden veya şapkasından tanıyabilirdi; ama Oblomov bütün bir sabah Olga ile dolaşır, gene de ne giydiğini farketmezdi. Parkta kimse yok gibiydi. İhtiyar bir bay hızlı hızlı geziniyor, iki kadın, bir sütnine, yüzleri soğuktan morarmış iki de çocuk. Yaprakları iyice dökülmüş dallar arasından gökyüzü görünüyordu. Ağaçlarda cıyak cıyak bağrışan kargalar vardı. Gün açık ve parlaktı. İnsan iyi giyinmişse sıcak bile diyebilirdi. Tüllü kadın yaklaşıyordu. Oblomov korku içinde gözlerine inanmayarak durdu: «O!» dedi. Elini sıktı:

— Nasılsın? Ne var?

— Seni gördüğüme ne kadar sevindim. Gelmeyeceksin diye korktum, fena olmaya başladım.

— Nasıl gelebildin buraya? Nasıl bir bahane buldun?

— Bırak, birşey sorma; o tarafı önemsiz. Boş sözlere ne gerek var? Seni görmek istedim, geldim; işte bu kadar.

Oblomov'un elini hararetle sıktı, ona sevinçli, mutlu gözlerle baktı. Felekten çaldığı bu anı o kadar açık bir se-

vinçle yaşıyordu ki, Oblomov bu coşkunluğu kıskandı, bu duyguyu kendisinin de duymadığına üzüldü. Fakat bütün tasalarına rağmen onun karşısında bir an kendini unutabildi. Olga'nın yüzünde hiçbir düşünce belirtisi yoktu, kaşları ve alnının çizgileri oynamıyordu. Oblomov'u çok defa şaşırtan o fazla akıllı görünüşünden eser yoktu.

Bütün yüzünde, hayata, mutluluğa ve Oblomov'a çocukça bir inanış görünüyordu. Bir kelimeyle çok sevimliydi.

Olga ona bakıp gülümsüyordu:

— Oh! Ne kadar memnunum, ne kadar memnunum! Seni bugün göremiyeceğim diye ne kadar korkmuştum. Dün birdenbire o kadar fena oldum ki... Niçin? Bilmiyorum. Hemen sana yazdım. Memnun musun?

Oblomov'un yüzüne dikkatle bakarak:

— Bugün niçin böyle suratın asık? Birşey söylemiyorsun. Memnun değil misin? Bense sevincinden deli olacaksın sanmıştım. Uykuda gibisin. Uyansana. Olga ile berabersin...

Sitemle onu hafifçe iterek:

— İyi değil misin? Nen var? diye sordu.

Oblomov kalbindeki sırrın açığa çıkmasını önlemek için çabuk çabuk:

— Yok canım. Çok iyiyim, mutluyum. Sadece, yalnız gelişinden biraz endişe ettim de...

— Bu benim işim. Teyzemle gelsem daha mı iyi olurdu?

— Daha iyi olurdu, Olga.

Olga elini bırakarak, küskün küskün:

— Bilseydim ona da söylerdim, dedi; ama ben öyle sanmıştım ki senin için benimle olmaktan daha büyük bir mutluluk olamaz.

— Evet, olamaz tabii. Ama, yalnız nasıl...

— Bu da bir mesele mi? Başka bir şeyden konuşalım. Dinle bak, sana ne söyleyeceğim... Unuttum.

— Nasıl geldiğini anlatacaktın herhalde.

— Yok canım, ne diye israr ediyorsun? Bıkmadın mı bunu sormaktan? Ne diyecektim? Her neyse, önemi yok.

Sonra hatırlarım. Ah, burası ne kadar güzel! Düşen yapraklar... Victor Hugo'nun Feuilles d'Automme'unu hatırlıyor musun? Neva'ya gün vurmuş... Haydi gidelim bir kayığa binelim.

— Allah esirgesin! Neler söylüyorsun. Dehşetli soğuk var. Ben de hafif bir pardesü giydim.

— Ben de öyle. Ne önemi var? Haydi gidelim.

Olga koşuyor, onu da kolundan çekiyordu. Oblomov arkasından homurdanıyor, elinden kurtulmak istiyordu. Fakat ister istemez kayığa bindi. Hâlâ Olga'ya endişeyle soruyordu:

— Yalnız nasıl gelebildin?

Nehrin ortasına geldikleri zaman Olga kurnazca bir tavırla:

— Peki, söyleyeyim mi? Şimdi söyleyebilirim. Korkudan kaçıp gidemezsin. Demin kaçabilirdin...

Oblomov korkuyla:

— Ne diye kaçacakmışım?

Olga cevap yerine sordu:

— Yarın bize geliyor musun?

Oblomov içinden: «Aman yarabbi, gelmek istemediğimi anladı galiba!» diye düşündü. Sonra yüksek sesle:

— Evet, dedi.

— Sabahtan geleceksin, akşama kadar kalacaksın, değil mi?

Oblomov tereddüt edince Olga:

— O halde söylemiyeceğim, dedi.

— Peki gelirim.

Olga ciddî ciddî başladı:

— Niçin biliyor musun? Seni bugün buraya çağırmaktaki maksadım bunu söylemekti...

— Neyi?

— Yarın bize gelmeni söyleyecektim.

— Aman yarabbi! Buraya nasıl geldin onu söyle.

— Buraya nasıl mı geldim? Basbayağı geldim işte. Peki ama bundan ne diye sözedelim?

Nehirden avcuna su aldı ve Oblomov'un yüzüne attı. Oblomov irkildi, gözlerini kapadı, Olga güldü:

— Su ne soğuk. Elim dondu. Aman herşey ne kadar güzel, ne kadar mutluyum! Yarın da gelelim. Ama bu sefer düpedüz evden çıkıp gelelim.

— Bugün evden gelmedin mi? Neredeydin?

— Mağazada.

— Ne mağazasında?

— Ne mağazası mı? Parkta söyledim ya.

— Söylemedim mi? Ne tuhaf. Unutmuşum. Bizim uşakla kuyumcuya gittim.

— Sonra?

— Sonrası, bu kadar.

Uzakta bir kiliseyi göstererek, kayıkçıya sordu:

— Bu ne kilisesi?

Kayıkçı:

— Hangisi? Şuradaki mi? diye sordu.

Oblomov sabırsızlıkla:

— Smolniy kilisesi, dedi. Peki kuyumcuya gittin. sonra?

— Orada öyle güzel şeyler vardı ki... Ah, öyle bir bilezik gördüm ki...

— Canım bırak şu bilezikleri. Sonra ne oldu?

Olga dalgın dalgın etrafına bakarak:

— Hepsi bu kadar, dedi.

— Peki, uşak ne oldu?

Olga karşı kıyıdaki binalara bakarak:

— Eve gitti, dedi.

— Ya sen?

Olga şemsiyesiyle karşı kıyıyı göstererek:

— Ne kadar güzel şu karşısı. Oraya gidemez miyiz? Sen orada oturuyorsun, değil mi?

— Evet.

— Hangi sokakta, göster bana.

— Uşak, ne olacak? Bileziğimi almağa gönderdim, ben de buraya geldim.

Oblomov ona hayretle bakarak:

— Nasıl olur? dedi.

Yüzünü telâş kapladı. Olga bu telâşını taklid etti.

— Ciddi konuşalım Olga, bırak şakayı.

— Şaka etmiyorum, doğru söylüyorum. Bileziğimi mah-

sus evde bırakmıştım. Halbuki teyzem bileziği kuyumcuya götürmemi rica etmişti. Sen böyle şeyleri akıl edemezsin.

Olga büyük bir iş yapmış gibi mağrurdu.

— Peki, ya uşak geri dönerse?

— Kuyumcuya, beni beklemesi için haber bıraktım. Başka bir mağazaya gidiyorum, dedim ve buraya geldim.

— Ya Mariya Mihaylovna hangi mağazaya gittiğini sorarsa?

— Terziye gittim, derim.

— Ya terziye sorarsa?

— Ya Neva'nın bütün suları birdenbire denize giderse? Ya kayık batarsa? Ya Morskaya ve bizim ev çökerse? Ya birdenbire benden soğursan...

— Uşak dönmüştür artık. Kayıkçı, sahile çek.

Olga kayıkçıya bağırdı:

— Sahile çek. Uşak dönmüştür artık.

— Bırak canım, önemi yok.

Fakat Oblomov ısrar etti. Çıktılar. Parkta hızlı hızlı yürümeye başladı. Olga ise yavaş yürüyor, kolundan çekip onu durdurmaya çalışıyordu.

— Ne acele ediyorsun? Dur, seninle biraz kalmak istiyorum.

Oblomov'un yüzüne değecek kadar yaklaştı. O hâlâ sıkıntılı bir yüzle ona ödevlerden, zorunluluklardan sözediyordu. Olga hulyalı bir gülümseme ile onu dalgın dalgın dinliyor, kâh başını yere eğiyor, kâh başka şeyler düşünerek Oblomov'un yüzüne dikaktle bakıyordu.

Oblomov nihayet ciddi bir yüzle:

— Dinle Olga, dedi. Biraz canını sıkacağım, biraz da bana darılacaksın; ama artık sana söylemeliyim. Biraz fazla ileri gittik. Bunu sana söylemek ödevimdir.

Olga yavaş yavaş kızmaya başladı.

— Neyi? diye sordu.

— Gizli gizli buluşmamızın doğru olmadığını.

— Bunu yazın da söylemiştin.

— Evet ama, o zaman kendime hâkim değildim. Seni bir elle itiyor, bir elle tutuyordum. Sen bana inanıyordun,

bense... Seni kandırıyor gibiydim. Yepyeni duygular içindeydim.

— Şimdi ise yeni duyguların yok, sıkılmaya başlıyorsun artık.

— Yoo Olga, haksızlık ediyorsun. Yeni demekten maksadım, yani... Makul olmaya vakit bulamıyorduk. Vicdan azapları içindeyim. Gençsin, dünyayı ve insanları bilmiyorsun, üstelik o kadar da temizsin ki, sevgin o kadar saf ki, yaptığımız işler yüzünden... Benim yaptığım işler yüzünden başkalarının ne kötü şeyler söyleyebileceğini düşünmüyorsun.

— Peki ama ne yapıyoruz ki?

— Ne mi yapıyoruz? Teyzeni kandırıyorsun, gizli gizli evden çıkıyorsun. Bir erkekle tek başına buluşuyorsun. Bütün bunları pazar günü misafirlerin önünde söyle bakalım.

— Niçin söylemeyeyim? Belki de söylerim.

— Söyle de görürsün. Teyzen düşüp bayılır, kadınlar derhal odadan çıkar; erkekler küstahça yüzüne bakarlar.

— Canım biz nişanlı değil miyiz?

— Evet, evet, işte onun için her adımımızı dikkatle atmalıyız ya. Ben herkesin sana anlamlı anlamlı bakmasını değil, karşında gözlerini saygıyla yere eğmesini, ağaçlı yoldan gizli gizli değil, alnımız açık olarak geçmemizi istiyorum. Kimse senin ağırbaşlı bir kız olduğundan şüpheye düşmemeli. Baştan çıktığını, utanç ve terbiye sınırlarını aştığını, doğru yoldan saptığını...

Olga elini Oblomov'un elinden çekerek gururla sözünü kesti:

— Ben ne terbiyemi, ne doğru yolu, ne de gururumu unutmuş değilim, dedi.

— Biliyorum meleğim, biliyorum. Ama herkes öyle diycek. Böyle şeyleri de dünyada affetmezler. Allah aşkına, ne demek istediğimi anla. Ben senin herkesin gözünde temiz ve lekesiz kalmanı istiyorum. Gerçekten olduğun gibi.

Olga, dalgın dalgın yürüyordu. Oblomov devam etti:

— Benim demek istediğim şu; sonunda sen mutsuz

olacaksın. Bundan ben sorumlu olacağım. Herkes benim seni kandırdığıma, sana tehlikeyi mahsus haber vermediğime hükmedecek. Sen temiz ruhunla bana güveniyorsun, ama herkes öyle düşünmez ki. Kimi inandırırsın?

— Doğru söylüyorsun. Madem öyle, teyzeme herşeyi söyleyelim. İznini ve hayır duasını alalım.

Oblomov birden sapsarı kesildi:

— Ne diyorsun? Aman Olga, bu kadar aceleye ne gerek var?

Oblomov'un dudakları titriyordu. Olga ona dikkatle bakarak:

— Canım, geçen gün acele eden sen değil miydin? diye sordu.

— O zaman herşeyi uzun, derin düşünemiyordum. Yapılacak o kadar ufak tefek işler var ki... Bir defa köyden gelecek mektubu beklemek gerek.

— Ne diye bekleyelim? Bu mektup kararını değiştirebilir mi?

Olga'nın bakışlarındaki dikkat bir kat daha arttı.

— Sorduğun şeye bak. Elbette değiştiremez; fakat onu da hesaba katmalıyız. Teyzene düğünün ne zaman olacağını söyleyebilmeliyim. Ona aşktan değil, daha hiçbiri hazır olmayan birçok şeylerden bahsetmem gerek.

— Peki, mektup gelince teyzemle bunları konuşursun. Ama o zamana kadar herkes nişanlı olduğumuzu öğrensin. Biz de her gün birbirimizi görelim. Seni göreceğim geliyor. Günler bitmiyor. Herkes sıkıldığımın farkına varıyor. Bana bir yığın soru soruyorlar. İmalı imalı senden sözediyorlar. Bıktım artık.

— Benden sözediyorlar ha?

— Soniçka'nın yüzünden.

— Ya, gördün mü? Söylediğim zaman bana kızmıştın.

— Neyi gördüm mü? Gördüğüm birşey var, o da senin korkaklığın. Ben bu imalardan korkmuyorum ki.

— Ben korkak değilim, tedbirliyim... Allah aşkına gel çıkalım şuradan. Bak bir araba geliyor. Ya içinde bir tanıdık varsa? Öf, içime fenalık geliyor. Haydi, çabuk çıkalım şuradan!

Oblomov'un korkusu Olga'ya da geçmiştil

— Peki, çıkalım; haydi çabuk, dedi ve parktan koşarcasına çıktılar.

Artık bir kelime konuşmadılar. Oblomov sıkıntılı sıkıntılı etrafına bakınıyor, Olga tülünü yüzüne örtmüş, başını önüne eğmiş yürüyordu. Uşağın beklediği mağazanın önüne geldikleri vakit Olga:

— O halde yarın görüşürüz, dedi.

— Hayır, öbür gün daha iyi... Hayır, cuma ya da cumartesi.

— Niçin?

— Şey, canım, Olga... Hep şu mektubu düşünüyorum. Belki o zamana kadar gelir.

— Belki, fakat sen yarın yemeğe geleceksin, anlıyor musun?

Oblomov çabuk çabuk:

— Peki, peki, gelirim, dedi ve Olga mağazaya girdi.

Oblomov kendi kendine söyleniyordu: «Ah, yarabbi, ne hallere düştük! Nedir birdenbire bu başıma gelenler? Şimdi ben ne yapacağım? Ah o Soniçka! O Zahar! Hole o züppeler!»

VI

Oblomov Zahar'ın getirdiği yemeğin buz gibi olduğunu farketmedi. Yemekten sonra kendini yatağa dar attı ve derin bir uykuya daldı. Ertesi gün Olga'ya gideceğini hatırlayınca ürperdi. Herkesin manalı bakışlarını gözünün önüne getirdi. Kapıcı onu her zamanki gibi özel bir ilgiyle karşılıyor, Semyon, Oblomov'a bir bardak su getirmek için telâşla koşuyor. Katya ile sütnine onu dostça bir gülümseyişle süzüyorlar, yüzlerinde «Küçük hanımla evlenecek» cümlesi okunuyor. Halbuki o, daha teyze ile konuşmamıştı. Cebinde metelik yoktu. Çiftliğinden ne kadar para geleceğini bilmiyordu. Çiftliğinde de oturulacak evi yoktu. Tam da evlenecek sırayı bulmuştu! Köyden mektup gelinceye kadar Olga'yı yalnız pazarları misafirlerle bir arada görmeye karar verdi. Böylece o gün Olga'ya gitmek fikrine yaklaşmadı. Ne traş oldu, ne üstünü giydi. Bir hafta önce Olga'lardan getirdiği Fransızca gazetelere tembel tembel göz gezdirerek durmadan saate bakıyor, yelkovanın yavaş ilerlemesine kızmıyordu.

Zahar'la Anisya onun dışarda yemek yiyeceğini sanarak bir hazırlık yapmadılar. İkisini de azarladı. Her çarşamba İlyinski'lerde yemek yemediğini, bundan böyle de bazı pazarlar hariç hep evde yemek yiyeceğini söyledi. Anisya, Oblomov'un sevdiği işkembe çorbasını hazırlayabilmek için çarşıya koştu. Ev sahibinin çocukları Oblomov'un odasına geldiler. Vanya'nın hesap ödevlerine baktı; iki yanlış buldu. Maşa'nın defterine büyük harfler yazdırdı.. Sonra

kanaryaları dinledi. Kapının aralığından ev sahibi kadının kollarına baktı.

Saat bire doğru kadın kapının arkasından bir şey yemek isteyip istemediğini sordu. Yoğurtlu çörek geldi. İlya İlyiç'in kaygıları yavaş yavaş dağıldı. Yemek vaktine kadar uyuşukluğa benzer bir hal içinde kaldı. Yemekten sonra tam kanepede uykuya dalacağı sırada kapı açıldı ve Agafya Metveyevna ellerinde iki yığın çorapla içeri girdi. Çorapları iki sandalye üstüne koydu. Oblomov sıçrayıp kadına bir sandalye uzattı. Fakat kadın oturmadı. Böyle bir âdeti yoktu; hep ayakta dururdu. Daima yapılacak bir işi vardı.

— Bugün sizin çoraplarınızı çıkardım, dedi. Elli beş çift, ama hemen hepsi delik.

Oblomov ona yaklaştı, dirseğine dokunarak şakalaştı.

— Ne kadar naziksiniz, dedi.

Kadın gülümsedi.

Oblomov:

— Niye bu kadar zahmet ediyorsunuz, dedi. Vallahi pek mahcubum.

— Ne önemi var, bizim işimiz bu zaten. Sizin bu işleri görecek kimseniz yok. Bense bu işlerden hoşlanırım. Yirmi çifti bir şeye yaramaz, tamir etmeye değmez.

— Rica ederim, zahmet etmeyin; atın gitsin. Ne diye bu anlamsız işle vaktinizi kaybedeceksiniz. Yeni çorap alırım.

— Atmak mı? Niçin atacaksınız? Şunlar pekâlâ tamir edilebilir.

— Oturunuza rica ederim, ne diye ayakta duruyorsunuz?

— Hayır, çok teşekkür ederim. Vaktim yok. Bugün çamaşır günüm. Şimdi gidip çamaşırları hazırlamam gerek.

Oblomov, kadının gerdanına ve göğsüne bakarak:

— Siz eşi bulunmaz bir ev kadınısınız, dedi.

Kadın gülümsedi:

— Peki bunları tamir edeyim mi? Makara ısmarlayalım. İhtiyar bir kadın var; köyden getiriyor. Buradan satın almak doğru değil. Çok kötü mal veriyorlar.

— Madem bu kadar istiyorsunuz, öyle yapın. Fakat beni bu zahmetlerinizle gerçekten, mahcup ediyorsunuz.

— Bir şey değil canım. Şunları kendim yaparım; ötekileri büyükanneye veririm. Yarın görümcem bize misafir gelecek. Akşamları yapacak işimiz yok. Benim Maşa da örgü öğrendi. Yalnız şişleri düşürüyor; eline büyük geliyor.

— Demek Maşa böyle işleri beceriyor ha?

— Vallahi beceriyor.

— Nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Size çok, çok minnettarım. Ama bu iyiliğinizin altında kalmıyacağım. Hele Maşa'ya ipekli elbiseler alacağım. Onu bir bebek gibi giydireceğim.

Oblomov bunları söylerken, kadına sabahki sıcak yoğurtlu çöreklere baktığı gözlerle bakıyordu.

— Aman sakın böyle birşey yapmayın. Ne yapacak ipekli elbiseleri? Ona basma elbise bile çok. Hiçbir şey dayandıramıyorum. Hele ayakkabı yetiştirmek mümkün değil.

Agafya Matveyevna çorapları alıp gitmeye hazırlandı.

— Niçin acele ediyorsunuz? Biraz kalsanıza, hiç işim yok.

— Başka bir gün. Bir bayram günü. Siz de lütfen bize kahve içmeye gelin. Şimdi çamaşırım var, gidip bakayım, Akulina başlamış mı?

Oblomov:

— Peki, ne yapalım; ısrar edemiyorum, dedi. Kadının sırtına ve dirseklerine baktı. Kalın giderken:

— A, unutuyordum, dolaptan hırkanızı da aldım, onu yıkayıp tamir etmek mümkün, kumaşı çok güzel. Daha yıllarca dayanır, dedi.

— Boşuna zahmet etmeyin. Ben artık hırka giymiyorum. Eskiden giyerdim, vazgeçtim, ihtiyacım yok artık.

— Peki, zararı yok, gene yıkasınlar. Belki bir gün giyersiniz... Evlendiğiniz zaman.

Kadın gülümseyerek arkasından kapıyı kapadı.

Oblomov'un rahatı kaçtı. Kulakları, gözleri birden açıldı. Kadın için hazırladığı sandalyeye düşerek: «O da biliyor, herkes biliyor!» dedi:

— Zahar, Zahar! diye bağırdı.

Zahar yeniden «acı sözler» yağmuruna tutuldu. Anisya gene burnundan konuşarak, ev sahibinden hiç evlenme lafını işitmediğini, onunla hiç böyle birşey konuşmadığını, evlenmenin imkânsız birşey olduğunu söyledi. Bunu her halde iblisin biri uydurmuştu. İnşallah yerin dibine girerdi. Ev sahibi kadının İlyinski'lerin genç kızından haberi bile olmadığına yemin edebilirdi. Başka birisini kastetmişti.

Anisya o kadar konuştu ki, İlya Iyiç elini sallayarak onu susturdu.

Ertesi gün, Zahar, eski oturdukları Gorohovi sokağındaki ahbaplarına gitmek için izin istedi. Fakat Oblomov ahbap lafını işitince ona öyle bir çıkıştı ki Zahar kendini zor kurtardı.

— O ahbapların daha birşey bilmiyor. Gidip iftiralarını onlara da söyleyeceksin. Otur oturduğun yerde.

Çarşamba böyle geçti. Perşembe günü Oblomov Olga' dan bir mektup daha aldı. Ne olduğunu, niçin gelmediğini soruyordu. Akşama kadar ağlamış, bütün gece uyuyamamıştı.

«Zavallı meleğim, ağlamış, uyuyamamış. Allahım, ne diye seviyor beni? Ben ne diye seviyorum onu? Keşke tanışmasaydık. Hep Andrey'in yüzünden. Bize bu aşkı o aşıladı. Bu ne biçim hayat? Hep telâş, hareket içinde yaşamak. Sakin, rahat bir mutluluğa ne zaman kavuşacağım ben?»

Uflayıp puflayarak uzanıyor, kalkıyor, sokağa bile çıkıyor, hep yeni bir hayat düzeni arıyordu. Öyle bir hayat ki, kaygısız, sessiz, ağır ağır geçecek; sakin bir tabiat içinde hareketli fakat ancak hayatının küçük olaylarıyla dolu, rahat bir ev hayatı. Oblomov Ştoltz gibi hayatı gürültülü dalgalarla akan bir nehir olarak düşünmek istemiyordu. «Böylesi bir hastalık, bir sıtma, diyordu, bentleri parçalayan bir sel!»

Olga'ya yazdığı mektupta park gezintisinde soğuk aldığını, ıhlamur içip bir iki gün evden çıkamadığını, ama artık iyileştiğini ve pazara geleceğini umduğunu bildirdi.

Olga cevabında, kendine iyi baktığına memnun oldu-

ğunu, gerekirse pazar günü de çıkmamasını yazdı. Keşke iyileşse, bütün bir hafta sıkılmaya razıydı. Bu mektubu Nikita getirmişti. Olga, Oblomov'un bunları okumasını ve buluştukları zaman okunmaya değer olup olmadıklarını kendisine söylemesini istiyordu. Ayrıca sağlığının nasıl olduğunu soruyordu. Oblomov bu mektuba bir cevap yazdı. Nikita'ya verdi. Onu kapıya kadar geçirdikten sonra sokağa çıkıncaya kadar arkasından baktı. Mutfağa girip iftiralarını tekrarlamasından, yahut Zahar'ın kendisiyle sokakta buluşmasından korkuyordu. Olga'nın kendisine bakmasını, pazar günü çıkmamasını salık vermesi hoşuna gitmişti. Olga'ya, gerçekten iyileşmesi için birkaç gün daha evde kalması gerektiğini yazmıştı.

Pazar günü ev sahibini ziyaret etti. Kahve içti; sıcak börek yedi.

Zahar'ı Neva'nın öbür kıyısına, çocuklara dondurma ve şeker almaya gönderdi. Zahar geri dönmek için kayık tutmuştu. Köprüleri kaldırmışlardı. Neva donmak üzereydi. Oblomov, çarşambaya Olga'ya gidemiyecekti. Tabii hemen öbür kıyıya geçmek, birkaç gün İvan Gerasimoviç'te misafir kalmak ve Olga'yı her gün görmek, hattâ onlarda yemek yemek mümkündü. Ama, yerinde bir özür bulmuştu. Neva öbür kıyıdan donmaya başlamış, geçmeye vakit kalmamıştı. Gerçi Oblomov bir an Neva'yı geçmeyi düşünmüş, hattâ ayağa bile kalkmıştı. Fakat biraz düşündükten sonra kaygılı bir yüzle içini çekerek tekrar yerine yatmıştı. «Hayır, dedikodular kesilsin; Olga'nın misafirleri beni biraz unutsun. Nişanlandıktan sonra isterlerse bizi her gün görsünler. Böyle beklemek sıkıntılı ama ne yaparsın?» Olga'nın gönderdiği kitaplardan birini açtı, on beş sayfa okudu Maşa içeri girerek:

— Nehrin donmasını görmeye gitmez misiniz? diye sordu. Herkes oraya gidiyordu. Oblomov da gitti ve çay zamanı döndü.

Günler böylece geçti. İlya İlyiç sıkılıyor, kitap okuyor, sokağa çıkıyor, eve dönüyor, evde de kapıya bakıp ev sahibiyle birkaç kelime konuşmak fırsatını arıyordu. Hattâ

bir gün ona yardım etmek için bir kilo kahveyi öğüttü; kan ter içinde kaldı.

Oblomov, Agafya Matveyevna'ya okuması için bir kitap vermek istedi. Kadın dudaklarını oynatarak kitabın adını okudu. Oblomov'a geri verdi. Noel'de tekrar alacağını ve Vanya'ya yüksek sesle okutup büyükannesiyle beraber dinleyeceğini, şimdi vakti olmadığını söyledi.

O arada Neva üzerine iğreti köprüler kuruldu. Bir gün köpeğin boğuk boğuk havlanması, Nikita'nın ikinci gelişini haber verdi. Nikita bir kitapla Oblomov'un sağlığını soran bir mektup getirdi. Oblomov, iğreti köprülerden geçmek zorunda kalırım korkusuyla Nikita'ya görünmedi. Cevap olarak, boğazının şiştiğini, sokağa çıkamadığını ve «kötü talihinin sevgili Olga'sını bir süre daha görmesine imkân bırakmadığını» yazdı. Zahar'a Nikita ile gevezelik etmemesi için sıkı tembihlerde bulundu. Kapıdan çıkıncaya kadar gene arkasından baktı; Anisya, Nikita'ya birşey sormak için mutfaktan burnunu çıkarınca Oblomov onu parmağıyla korkuttu.

VII

Bir hafta geçti. Oblomov her sabah kalkarken ilk işi köprüler kuruldu mu diye sormak oluyordu.

— Hayır daha kurulmadı, diyorlar, o da saat tiktaklarını, kahve değirmeninin tıkırtısını, kanaryaları dinleyerek rahat bir gün geçiriyordu. Piliçler artık susmuştu. Çoktan tavuk olmuşlar, artık kümesten çıkmıyorlardı. Oblomov, Olga'nın gönderdiği kitapları da okumaya vakit bulamıyordu. Bir tanesini beşinci sayfaya kadar okumuş, sonra sırt üstü çevirip bırakmıştı. Buna karşılık ev sahibinin çocuklarıyla daha fazla uğraşıyordu. Vanya zeki bir çocuktu. Üç derste Avrupa'nın başlıca şehirlerinin adlarını öğrenmişti. İlya İlyiç öbür kıyıya geçer geçmez ona küçük bir küre almayı vaadetmişti. Maşenka ise Oblomov'a üç mendil dikmişti. Pek güzel olmamıştı, ama küçük elleriyle bu işte çalışması ve yaptığını koşa koşa gelip göstermesi çok hoştu. Oblomov, ev sahibinin dirseklerini kapı aralığında görür görmez onunla konuşmaya başlıyordu. Artık dirseklerin hareketinden ütü mü yapıyor, kahve mi öğütüyor, anlıyordu. Büyükanne ile bile tanışmayı denemişti. Ama ihtiyar kadın doğru dürüst konuşamıyordu. Bir kelimeyi yarıda kesiyor, duvara dönüp iki büklüm oluyor ve çok çetin bir iş yapar gibi öksürmeye başlıyor, sonra bir ah çekiyor, ve konuşma böylece bitiyordu. Yalnız ev sahibinin kardeşini hiç gördüğü yoktu. Daha doğrusu pencerenin önünden sadece evrak tomarını görüyor, adamın sesi evin içinde hiç duyulmuyordu.

Bir gün Oblomov yanlışlıkla ev sahiplerinin odalarına girmiş ve hepsini bir arada yemek yerken görmüştü. Adam çabucak ağzını parmaklarıyla silmiş ve odasına sıvışmıştı.

Oblomov bir sabah rahat rahat uyanmış kahvesini içerken Zahar birdenbire köprülerin kurulduğunu haber verdi. Oblomov'un kalbi duracaktı nerdeyse. «Yarın da pazar» diye düşündü. Olga'ya gitmek, misafirlerin manalı, meraklı bakışlarına tahammül etmek, sonra teyzesiyle ne zaman konuşacağını Olga'ya söylemek gerekirdi. Oysa kendisi hep aynı çıkmazın içindeydi. Nişanlılıklarının nasıl ilân edileceğini, ertesi günler birdenbire nasıl bir aktör olup çıkacağını, resmi ziyafetleri, şerefe içmeleri gözünün önüne getiriyordu. Bütün bunlardan sonra nişanlılık görev ve zorunluluğu olarak Olga'ya bir hediye götürmesi gerekecekti. Telâşla kendi kendine: «Bir hediye, bir hediye!» dedi ve acı acı güldü: Cebinde yalnız iki yüz ruble vardı. Köyden para gelse bile ancak Noel'e doğru gelirdi, belki de daha sonra, buğdaylar satılınca... Ne kadar buğdayı olduğunu, kaç para edeceğini mektuptan öğrenecekti. Mektup da bir türlü gelmiyordu. Ne yapmalıydı? İki haftalık rahat hayatı bozuluyordu. Bütün bu sıkıntılar ortasında Olga'nın güzel yüzünü, anlamlı kaşlarını, zeki mavi gözlerini, başını, zarafetini tamamlayan örgülerini düşünüyordu. Ama içine aşkın ürperişleri dolar dolmaz, bir düşünce bütün ağırlığıyla üzerine yükleniyordu: Ne yapacaktı? Nasıl evlenecek, nasıl para bulacak, sonra ne ile yaşayacaktı? «Biraz daha bekleyeyim, diyordu, belki yarın ya da öbür gün mektup gelir.» Mektubunun köye ne zaman vardığını, komşunun ne zaman cevap verebileceğini, postanın kaç günde geleceğini hesaplıyordu. «Nihayet üç dört gün sonra gelmesi gerek. O zamana kadar Olga'ya gitmem. Köprülerin kurulduğunu belki de duymamıştır.»

Olga o sabah uyanır uyanmaz hizmetçisine sormuştu:

— Katya köprüler kuruldu mu?

Bu soruyu her sabah sorardı zaten. İşte Oblomov buna hiç ihtimal veremezdi.

— Bilmiyorum hanımcığım, bu sabah ne arabacıyı gördüm ne de kapıcıyı. Nikita da bilmiyor.

Olga yatağında boynundaki gerdanlığa bakarak, sıkıntıyla:

— Sana da ne sorsam bilmezsin, dedi.

— Gidip öğreneyim. Uyanırsınız diye bir yere çıkmadım. Yoksa çoktan etrafı dolaşırdım.

Katya, bunun üzerine odadan fırladı.

Olga masanın gözünü açtı. Oblomov'un son pusulasını çıkardı. «Zavallıcık, hasta, diye düşündü. Orada yapayalnız canı sıkılıyordur. Aman Allahım, ne kadar sürecek bu böyle?» Daha düşüncesini bitirmemişti ki, Katya, yanakları kıpkırmızı, odaya daldı. Sevinçle:

— Kurulmuş, kurulmuş, dün gece kurulmuş! dedi.

Olga yatağından fırladı. Katya'nın kollarına düştü. Katya ona hırkasıyla küçük terliklerini verdi; Olga masanın gözünü çabucak açtı, birşey çıkarıp Katya'ya uzattı. Bütün bunlar bir an içinde olmuştu. «Oh, yarın da pazar, ne tesadüf! Mutlaka gelir.» Çarçabuk giyindi, kahvaltısını etti ve teyzesiyle çarşıya çıktı. Olga teyzesine:

— Yarın Smolni kilisesine gidelim, dedi.

Maria Mihaylovna gözlerini kırpıştırarak düşündü, sonra:

— Olur ama, çok uzak değil mi ma chérie? Kış ortasında nereden aklına geldi?

Olga, Oblomov'un kendisine o kiliseyi gösterdiğini hatırlamış, orada dua etmek hevesine kapılmıştı. Onun iyileşmesi, kendisini sevmesi, onunla mutlu olması, bu kararsız günlerin geçmesi için dua edecekti. Zavallı Olga!

Pazar geldi. Olga özene bezene Oblomov'un sevdiği yemekleri hazırlattı. Beyaz elbisesini giydi. Oblomov'un verdiği bileziği danteller altına sakladı. Saçlarını onun sevdiği gibi taradı. Piyanosunu bir gün önce akort ettirmişti. Sabah sabah Casta Diva'yı denedi. Yazdan beri sesi hiç bu kadar güzel olmamıştı. Sonra bekledi. Bu arada Baron geldi. Olga'ya yazınki gibi güzelleştiğini fakat biraz zayıfladığını söyledi.

— Havasızlık ve düzensiz hayat size hiç yaramıyor. Kır havasına ihtiyacınız var, sevgili Olga Sergeyevna

Baron boyuna Olga'nın elini öpüyordu; o kadar ki boyalı bıyıkları parmaklarında leke bıraktı.

Olga dalgın dalgın:

— Evet, kır hayatı, dedi.

— Kır dedim de hatırıma geldi. Gelecek ay davanız bitecek. Nisanda çiftliğinize gidebilirsiniz. Büyük bir çiftlik değil ama yeri çok güzel. Çok hoşunuza gidecek. Ev de, bahçe de pek sevimli. Tepenin üstünde bir de köşk var. Bayılacaksınız. Uzaktan nehir görünüyor. Siz hatırlayamazsınız, babanız oradan ayrıldığı zaman beş yaşındaydınız. Olga:

— Her halde çok seveceğim, dedi ve: «Artık kararı oraya gideriz. Fakat ona ne zaman söylemeli acaba?» diye düşündü.

Hemen barona sordu:

— Gelecek ay mı dediniz? Kesin mi?

— Sizin her zaman, hele bugün her zamankinden fazla güzel olduğunuz ne kadar kesinse o kadar kesin.

Olga oturduğu yerde kalarak, yakın mutluluğunun hayaline daldı. Fakat havadisi, kurduğu planlarını Oblomov'a söylemeye karar verdi. Olga, onun tembel ruhunda aşkın yapacağı değişiklikleri sonuna kadar seyretmek, eski alışkanlıklarının boyunduruğundan nasıl kurtulacağını görmek istiyordu. Oblomov'un köyden iyi haberler alacağı, mutluluğa kavuşmanın sevinciyle koşup ayağına kapanacağı ve... Birdenbire ona kendisinin de bir çiftliği, bahçesi, ırmağa bakan bir pavyonu olduğunu söyleyecekti. Önce orada yaşayacaklar, sonra Oblomov'un köyüne gideceklerdi. Ansızın düşüncesini değiştirdi. «Hayır, köyden iyi haber gelmesin, daha iyi. Kendine fazla güvenecek ve benim de bir çiftliğim, evim, bahçem olduğuna fazla sevinmeyecek. Hayır, işlerin kötü gittiğini, kendisinin de oraya gitmesi gerektiğini bildiren bir mektup alsın, üzülsün, daha iyi. O zaman Oblomov hemen köye gider, gereken tedbirleri çabuk çabuk alır, birçoğunu unutur, işlerini düzeltmez, dörtnala geriye döner. Birdenbire öğrenir ki böyle koşmasına gerek yokmuş. Oblomovka'dan başka oturulacak bir evimiz, bir bahçemiz, güzel manzaralı bir köşkümüz varmış. Hayır, hayır, ona hiçbir şey söylemeyecek, sonuna kadar bekleyecekti. Git-

sin, uğraşsın, canlansın. Bütün bunlar da benim için, ileriki mutluluğumuz için gerekli... Ama onu ne diye köye göndermeli? Ne diye ayrılmalı ondan? Hayır, tam seyahat için giyinmiş, soluk bir yüzle bana veda etmeye geldiği zaman birdenbire, gelecek yaza kadar köye gitmesine gerek olmadığını, birlikte ilk gideceğimiz yerin...»

Bu hayallerden sonra Baron'a koştu. Şimdilik bu havadisi kimseye söylememesini rica etti. Kimseden maksadı Oblomov'du.

Baron:

— Hayır, söylemem. Ne diye söyleyeyim? dedi. Yalnız belki laf arasında mösyö Oblomov'a söylerim.

Olga kendini tuttu ve kayıtsızca:

— Hayır, ona da söylemeyin, dedi.

— Sizin arzularınız benim için emirdir.

Olga ince oyunları bilmez değildi. Başkalarının önünde Oblomov'a bakmak istese ilk önce birbiri ardından üç dört kişiye, ondan sonra Oblomov'a bakardı.

Olga, Oblomov'u beklerken neler neler kurdu. Kaç defa yüzüne ateş bastı. Kaç defa piyanoya oturup akordu yokladı. Söyleyeceği şarkının bazı parçalarını çaldı. Fakat Oblomov bir türlü gelmiyordu. Ne demekti bu? Saat üç oldu, dört oldu, gelmedi. Saat dört buçukta Olga'nın rengi uçmaya, güzelliği sönmeye başladı. Yemeğe oturduğu zaman sapsarı ve bitkindi. Ama ötekilerin umurunda değildi Oblomov'un yokluğunu hiç fark etmediler. Onun için hazırlanmış yemekleri güle söyleye yediler. Yemekten sonra da, akşam üstü de Oblomov gelmedi. Fakat Olga saat onlara kadar umut ve merak içinde bekledi. Sonra odasına gitti. İlkın yüreğinde birikmiş olan bütün acılığı Oblomov'a döktü. Oblomov'a içinden söylemediğini bırakmadı. Sonra vücudu ateş gibi yanarken birden buz kesildi. «Hastadır muhakkak. Yapayalnız... Yazı bile yazamıyor.» Bu düşünce birden zihnini sardı ve sabaha kadar uyumadı. İki saat kadar dalar gibi oldu. Uykusunda konuştu. Fakat sabahleyin sakinleşti. Yüzü gene soluktu, ama kararlıydı.

Salı sabahı Agafya Matveyevna, Oblomov'un odasına girdi:

— Sizi bir kız çağırıyor, dedi.

— Beni mi? İmkanı yok; nerede?

— Burada. Yanlışlıkla bizim tarafa gelmiş. Çağırayını mı?

Oblomov ne diyeceğini düşünürken Katya göründü. Ev sahibi dışarıya çıktı.

— Katya! Nasıl olur? Ne arıyorsun burada?

Katya alçak sesle:

— Hanımım burada. Beni yolladı ki...

— Olga Sergeyevna, dedi. Olamaz Katya, şaka ediyorsun.

Oblomov'un eli ayağı kesildi. Dehşet içinde:

— Vallahi doğru. Kahvenin önünde, arabada bekliyor, buraya gelecek. Zahar'ı yollamanızı söyledi. Yarım saat sonra buraya gelecek.

— Ben gideyim daha iyi. Buraya nasıl gelir?

— Vakit yok, belki de hemen gelir. Sizi hasta sanıyor. Ben koşa koşa gidiyorum. Allahaısmarladık. Orada yalnız kaldı, beni bekliyor.

Katya gitti. Oblomov görülmemiş bir çabuklukla ayakkabılarını, ceketini giydi ve Zahar'ı çağırdı:

— Zahar, dedi, geçen gün Gorohovi sokağındaki ahbaplarına gitmek istiyordun değil mi? Haydi bugün git.

Zahar hiç duraklamadan:

— Gitmem, dedi.

— Git, git.

— Hafta arasında misafirliğe gidilir mi? Gitmem canım.

— Git, biraz eğlen. Efendin sana bir lütufta bulunduğu zaman nazlanmayı bırak. Haydi ahbaplarını görmeye git.

— Ahbaplarımın canı cehenneme.

— Görmek istemiyor musun?

— Hepsi serseri canım, suratlarını görmeye tahammülüm yok.

— Peki, çık gez öyleyse.

— Hayır, bugün evde kalacağım. Pazar günü giderim.

— Şimdi git.

— Peki ama ne diye bu kadar yolu boşu boşuna yürüyeyim?

— Canım git, bir iki saat dolaş. Baksana şu yüzüne. Uyuya uyuya alıklaşmışsın.

— Yüzümün bir eksiği yok. Benim gibiler hep böyledir, ne yapalım.

Zahar tembel tembel pencereden dışarıya bakıyordu. Oblomov alnından akan terleri silerek: «Ah yarabbi, ya şimdi geliverirse?..» diyordu.

— Haydi Zahar, git biraz gez. Ben öyle istiyorum. Al sana yirmi kapik. Bir ahbabınla içki içersin.

— Gider merdivende otururum. Bu soğukta ne diye gezeyim. Kapının önü daha iyi. Oraya giderim. Peki.

— Hayır kapıda olmaz. Canım başka bir sokağa, şu tarafa, parka doğru git... Nehrin öbür kıyısına geç.

Zahar kendi kendine; «Gezmeye yolluyor beni; ne garip şey; hiç böyle şey görmedim.» diyordu.

— İlya İlyiç, efendimiz, bırakın pazar günü giderim.

Oblomov dişlerinin arasından:

— Gideceksin, diyerek Zahar'a doğru yürüdü.

Zahar kaçtı. Oblomov Anisya'yı çağırdı:

— Pazara git, yiyecek al, dedi.

— Her şeyi aldım, yemek nerdeyse hazır olacak.

— Sus, ben ne diyorsam onu yap.

Oblomov öyle bağırdı ki Anisya korktu.

— Git biraz kuşkonmaz alıver!

— Aman efendim, şimdi kuşkonmazın mevsimi değil. Hiçbir yerde bulunmaz.

— Haydi, defol. Koşa koşa git, öyle yanına da bakma. Gelirken yavaş yürü, iki saatten önce gözüme görünme.

Zahar kapıda Anisya'ya rastladı:

— Ne iştir, anlayamadım. Beni gezmeye yolluyor, yirmi kapik de verdi. Nereye gideyim? diye sordu.

Anisya anlayışlı kadındı:

— Beyefendi ne yaptığını bilir, dedi. Kontun arabacısı Artemi'ye git, bir çay ısmarla. Hep o sana ısmarlıyor. Ben de pazara gidiyorum.

— Olur şey değil, bizim efendi bana yirmi kapik verdi, git gez, dedi.

— Herhalde kendisi de kafayı çekecek, kıskanmayasın diye yapmıştır, gel gidelim.

Zahar'a göz kırparak bildikleri bir sokağı işaret etti.

Zahar da:

— Haydi gidelim, dedi. Ama gene de kendi kendine: «Gezmeye yolluyor beni, olur şey değil.» diye söyleniyordu.

Anisya bir köşe başına kadar koştu, orada yolun kıyısına oturdu ve ne olacak diye gözetlemeye başladı.

Oblomov kulak kesilmiş bekliyordu. Birisi sokak kapısını çaldı. O anda köpek de feryadı bastı. Oblomov dişlerinin arasından: «Allah kahretsin bu köpeği!» diye küfretti. Kasketini alarak kapıya koştu. Açtı ve Olga'yı merdivenlere kadar nerdeyse kollarında getirdi.

Olga yalnız gelmişti. Katya kapıdan biraz uzakta arabada bekliyordu.

Odaya girdikleri zaman Olga mantosunu, şapkasını çıkarmadan Oblomov'u baştan aşağı süzerek:

— Hasta değilsin. Yataktan kalkmışsın. Neyin var peki? diye sordu.

— Şimdi iyiceyim, boğazım iyileşti gibi.

Oblomov boğazını tutarak hafifçe öksürdü.

— Dün niçin gelmedin?

— Olga, böyle bir maceraya nasıl giriştin? Ne yaptığını biliyor musun?

Olga sabırsızlıkla:

— Bunu sonra konuşuruz, dedi. Ben sana niçin gelmediğini soruyorum.

Cevap yok.

— Gözünde arpacık mı çıktı?

Cevap yok.

— Hasta değildin, boğazın da şişmedi, değil mi?

Oblomov bir öğrenci gibi:

— Hayır, şişmedi, dedi.

Olga şaşkın şaşkın Oblomov'un yüzüne baktı.

— Demek beni kandırdın? Niçin ama?

— Herşeyi anlatırım, Olga. Çok önemli bir neden beni on beş gün senden ayırdı... Korkuyordum...

Olga mantosunu ve şapkasını çıkarıp oturdu:

— Neden korkuyordun?

Oblomov şapkayı, mantoyu kanepenin üstüne koydu:

— Dedikodulardan ve...

— Ama benim uykusuz kalmamdan, türlü kaygılara düşmemden, hasta olmamdan korkmuyordun değil mi?

— İçimde neler oluyor bilmiyorsun. Meraktan, üzüntüden bittim. Neler oldu bilmiyorsun.

Olga soğuk bir eda ile:

— Ne oldu? diye sordu.

— Hakkımızda söylenenler nerelere vardı. Seni rahatsız etmek istemedim, sana görünmeye cesaret edemedim.

Zahar'la Anisya'dan duyduklarını, tiyatrodaki züppelerin konuşmalarını, o günden beri uyku uyumadığını, her bakışta bir soru, bir sitem, bir imâ gördüğünü anlattı.

— Teyzeme söylemeye karar vermiştik, o zaman dedikodular kesilecekti.

— Evet ama ben mektubu alıncaya kadar teyzenle konuşmak istemiyordum. Teyzen bana aşkımı soracak değil ya, çiftliğimi, hesaplarımı soracak elbet. Mektup gelmeden ne cevap verebilirdim?

Olga içini çekti:

— Seni tanımasaydım Allah bilir neler düşünürdüm. Hizmetçi dedikodularının beni üzmesinden korkuyorsun da beni bu kadar meraka düşürmekten korkmuyorsun. Artık anlamıyorum seni doğrusu.

— Dedikoduların seni çok sıkacağını sanmıştım. Katya, Marfa, Semyon ve o sersem Nikita neler anlatıyorlarmış...

— Ben hepsini biliyordum.

— Ne? Biliyor muydun?

— Tabii. Katya ile sütninem bana kaç ay önce sormuşlar, beni tebrik bile etmişlerdi...

— Tebrik mi ettiler? Sahi mi? Sen onlara ne söyledin?

— Hiç... Ne söyleyecektim, teşekkür ettim. Sütnineme bir şal verdim. O da Aziz Sergey kilisesini yürüyerek gidip

dua edeceğini söyledi. Katya'yı şekerci ustasıyla evlendirmeyi vaadettim, onun da bir aşk macerası var.

Oblomov dehşetten büyümüş gözlerle Olga'ya bakıyordu. Olga devam etti:

— Her gün bize geliyordun. Hizmetçilerin konuşmaları pek tabii idi. Zaten hep hizmetçiler konuşmaya başlar. Soniçka'ya da öyle oldu. Bunda telaş edecek ne vardı?

— Demek bundan çıktı dedikodu?

— Ama asılsız da değildi, doğru söylüyorlardı, değil mi?

Oblomov ne kabul, ne de reddettiği belli olmadan:

— Doğru, dedi; haklısın, ama buluşmalarımızı bilmelerini istemiyordum, onun için korkuyordum.

— Hep korkuyorsun, çocuk gibi; tirtir titriyorsun... Anlamıyorum. Beni kaçırmıyordun ya...

Oblomov pusulayı şaşırdı. Olga ona gözlerini dikmişti:

— Dinle, dedi, bu işte bozuk bir taraf var. Gel bana bütün düşündüklerini söyle. Benden ihtiyaten bir gün, iki gün, bir hafta uzaklaşmanı anlarım; ama bunu bana haber verebilirsin, yazabilirsin. Ben çocuk değilim, öyle kolay kolay dedikodulardan da üzülmem bilirsin. Nedir bunların anlamı söyle?

Oblomov durakladı, elini öptü ve içini çekti:

— Sana düşündüklerimi söyleyeyim, Olga, dedi. Son günlerde senin için o kadar telâş ettim, kafam tedbir tasarlamaktan, kalbim boyuna umut ve bekleme içinde çırpınmaktan o kadar yoruldu ki, bütün iradem sarsıldı. Uyuştum sanki. Bir süre için dinlenmek...

— Niçin ben uyuşmadım, niçin ben dinlenme ihtiyacımı ancak senin yanında gidermek istiyorum?

— Sen genç ve sağlamsın, beni sakin, rahat bir gönülle seviyorsun. Bense... Seni nasıl seviyorum, biliyorsun...

Oblomov iskemlesinden kayarak elini öptü.

— Doğrusu biliyorum diyemem. O kadar tuhafsın ki anlamıyorum. Aklım duruyor, umutsuzluğa düşüyorum Bir süre daha geçince birbirimizi hiç anlayamayacağız. O zaman çok kötü olacak.

İkisi de sustu. Sonra Olga ilk defa çevresine bakınarak sordu:

— Bütün bugünlerde ne yaptın peki? Burası hiç de güzel değil. Tavan ne kadar basık. Pencereler küçük. Duvarın kâğıdı eskimiş. Başka odalar var mı?

Oblomov cevap vermekten kurtulmak için hemen Olga'ya evi gezdirdi. Sonra Olga kanepeye oturunca kendisi de ayaklarının yanına, yere oturdu.

Olga tekrar sordu:

— Anlatsana, ne yaptın on beş gün?

— Okudum, yazdım, seni düşündüm.

— Kitapları bitirdin mi? Nasıl buldun? Alıp götüreceğim.

Olga masanın üstündeki kitabı aldı, açık sayfaya baktı, toz içindeydi.

— Hayır, okumamışsın, değil mi?

— Hayır.

Olga eskimiş yastıklara, tozlu pencerelere, yazı masasına baktı. Kâğıtların tozunu silkti. Kurumuş hokkadan kalemi çıkardı ve hayretler içinde Oblomov'a döndü.

— Peki, ne yaptın? Yazı da yazmamışsın!.

— Hiç vakit olmuyor ki. Sabah kalkınca odaları temizlemeye girişiyorlar, rahat vermiyorlar insana. Sonra yemek üstüne konuşmalar başlıyor. Ev sahibinin çocukları giriyor, bana ödevlerini düzelttiriyorlar. Derken yemek vakti geliyor. Yemekten sonra da... Ne zaman okuyacaksın?

— Yemekten sonra da uyuyorsun.

Olga o kadar kesin olarak söylemişti ki, inkâr edemedi.

— Evet, dedi.

— Niçin uyuyorsun?

— Vaktin nasıl geçtiğini bilmemek için. Sen yoktun Olga. Sensiz de hayat öyle boş, öyle çekilmez oluyor ki.

Sustu. Olga gene gözlerini ona dikmişti.

— İlya, dedi. Hatırlıyor musun, bir gün parkta bana hayatının güzelleştiğini ,artık senin için bir amaç, bir ülkü olduğumu söylemiştin. Elimi eline almış ve: «Bu el benim olacak,» demiştin. Ben de kabul etmiştim, hatırlıyor sun değil mi?

— Nasıl unutabilirim? O el benim hayatımı baştan

başa değiştirdi. Ne kadar mutlu olduğumu görmüyor musun?

— Hayır, görmüyorum. Beni aldattın. Tekrar tembelleşiyorsun.

— Seni aldattım mı? Ne kadar zalimsin. Sana yemin ederim ki şu anda kendimi bir uçuruma atabilirim.

— Evet, uçurum şu anda önünde olsa atarsın. Ama bir iki gün sonra korkarsın, vazgeçersin. Hele Zahar'la Anisya bundan konuşmaya başlarsa... Böyle aşk olmaz.

— Aşkımdan şüphe mi ediyorsun? Ben kendim için mi korkuyorum sanıyorsun? Ben senin şerefini düşünüyorum. Seni bir anne gibi dedikodulardan koruyorum. Senin bir başkasıyla mutlu olabileceğine inandığım anda hiç şikâyet etmeden senden uzaklaşabilirim. Gerekirse senin için seve seve ölebilirim.

Oblomov'un gözleri yaşla doldu.

— Buna gerek yok. Senden bunu isteyen yok. Ne diye hayatını feda etmeni isteteyim? Sadece kendi işini yapmanı istiyorum. Ancak dürüst olmayan insanlar kendilerinden istenen şeyi yapmamak için istenmeyen ve yapılmayacak fedakârlıklardan söz ederler. Sen gerçi dürüstsün, biliyorum, ama...

— Bütün bu endişelerin, heyecanların sağlığını ne hale koyduğunu bilemezsin. Seni gördüğüm andan beri senden başka düşüncem yok. Evet, tekrar ediyorum, benim hayatımın amacı sensin, yalnız sen. Seni kaybedersem aklımı kaybederim, ölürüm. Nefesim, bakışım, düşünüşüm, duyuşum hep seninle dolu. Senden uzak kaldığım günler kendimi kaybedişime, uykuya dalışıma niçin hayret ediyorsun? Her şeyden bezmiş, bıkmışım. Bir makine gibiyim. Bir şey yaparken, ne yaptığımı bilmiyorum. Sen bu makinenin ateşi, hareket gücüsün.

Oblomov, Olga'nın önünde diz çöktü ve belini doğrulttu. Gözleri eskisi gibi, parktaki gibi güvenli ve kararlı bir ışıkla parlıyordu.

— Şimdi her dediğin yere gitmeye, her dediğini yapmaya hazırım. Ben yalnız senin bakışınla senin sesinle hayata kavuşuyorum

Olga bu coşkun sözleri ağır ve dalgın dinliyordu.

— Dinle İlya, dedi. Beni sevdiğine, sözümü dinleyeceğine inanıyorum. Peki ama niçin bu kararsızlıklarınla beni korkutuyorsun? Niçin beni senden şüphe etmeye sürüklüyorsun? Hayatımın amacısın, diyorsun, ama bana doğru yavaş yavaş, korka korka ilerliyorsun. Daha gidecek epeyce de yolun var. Sen benden üstün olmalısın. Senden bunu bekliyorum. (Olga içini çekerek devam etti). Ben mutlu insanları bilirim. Nasıl sevdiklerini gördüm. Ruhlarından hayat ve hareket taşar. Onların dinlenmeleri de seninkinden başka türlüdür. Başlarını önlerine eğmezler. Gözleri hep açık durur. Pek uyku da uyumazlar. Hep bir işe koşarlar. Halbuki sen... Hayır sen ne aşkı, ne de beni amaç edinmiş görünmüyorsun.

Olga şüphe ile başını salladı. Oblomov derin bir heyecan içinde Olga'nın elini öptü. Ayaklarına kapandı:

— Benim amacım sensin. Yalnız sen. Yarabbi ne kadar mutluyum! İnsan seni nasıl aldatabilir? Senin uyandırdığın bir insan nasıl tekrar uykuya dalabilir? Nasıl bir kahraman olmaz? Göreceksin, Andrey de görecek. Senin gibi bir kadının aşkı bir insanı nerelere kadar yükseltir, göreceksiniz. Bak, bak bir kere bana. Bir ölümden sıyrılıp kurtulmuş bir insan değil miyim? Şu anda herkesten çok yaşamıyor muyum? Kalk gidelim buradan artık, duramam buralarda! (Etrafına gerçekten iğrenerek baktı) Beni uyuşturdu burası. Nefret ediyorum. Bırak bütün gün bu duygularla yaşayayım. Ah şu içimdeki ateş yarın, öbür gün ,her zaman yansa. Ne yazık ki sen olmayınca sönüyor, ben de uyuşup kalıyorum. Şu anda yeniden dirildim. Bir mezardan çıktım. Öyle geliyor ki bana... Olga, Olga, sen dünyanın en güzel kadınısın. Bütün kadınların üstündesin. Sen... Sen...

Olga'nın elini kendi yüzüne koydu ve sustu. Artık tek kelime söylemiyordu. Çarpıntısını durdurmak için elini kalbine bastırdı. Yaşlı ve ateşli gözlerini Olga'ya dikti ve hareketsiz kaldı.

Olga kendi kendine: «Coşkun, şefkat dolu bir kalp»

dedi. Ama bunu parktaki gibi değil, içini çekerek söyledi. Derin derin düşündü. Sonra tatlı bir sesle:

— Gitmem gerek artık, dedi.

Oblomov birden kendine geldi:

— Sen burada, benim odamdasın ha?

— İlham dolu coşkunluk geçmişti. Oblomov etrafına utanarak baktı. Söyleyecek ateşli sözler bulamadı. Telâşla Olga'nın mantosunu, şapkasını aldı. Yanlışlıkla az kalsın mantosunu başına koyacaktı. Olga güldü.

— Benim için telâş etme. Teyzem bütün gün evde olmayacak. Çıktığımı yalnız sütnine ile Katya biliyor. Haydi bana yolu göster.

Olga, Oblomov'un koluna girdi. Kendine hâkim ve gönlü temiz olmanın gururu içinde, sakin sakin avluya geçti. Köpek tabii alabildiğine havladı. Zincirini koparmaya çalıştı. Arabaya kadar yürüdüler. Olga bindi gitti. Ev sahibinin pencerelerinden başlar sarkmış, Anisya'nın başı köşe başındaki hendeğin içinden kalkmıştı. Araba başka bir sokağa sapınca Anisya eve döndü. Hiçbir yerde kuşkonmaz bulamadığını söyledi. Zahar üç saat sonra döndü ve yirmi dört saat uyudu.

Oblomov bir süre odanın içinde gezindi. Ne döşeme gıcırtılarının, ne de kendi ayak seslerinin farkında değildi. Havada yürüyor gibiydi. Arabanın tekerlekleri hayatını, mutluluğunu alıp götürünce sıkıntıları dağıldı. Yüzü yeniden sevimli halini aldı. Gözleri sevinç ve heyecanla yaşardı. Bütün vücudunda bir sıcaklık, bir kudret, bir tazelik duyuyordu. Tekrar buradan kalkıp uzaklara gitmek dileğiyle yandı. Olga ile birlikte Ştoltz'u bulmak; köye, kırlara, ormanlara gitmek; bir odaya kapanıp durmadan çalışmak; Ribinski istasyonunda yolu yaptırmaya başlamak; yeni çıkan ve herkesin ağzında dolaşan kitapları okumak; operaya gitmek... Meselâ bu gece! Evet, madem Olga onu görmeye gelmişti, o da kalkıp Olga'ya gider, oradan da birlikte operaya! Gün ne kadar doluydu. Olga'nın genç kız parıltısı, sağlığı, saf fakat keskin, sağlam zekâsıyla tazelenen hava ne rahat feneffüs ediliyordu. Odanın içinde uçuyor gibiydi. Olga ona sanki: «İleri, ileri!» demişti.

«Yükseğe! daha yükseğe!» Olga hayatı ne kadar açık görüyordu. Bu karmakarışık dünyada hem kendinin, hem de Oblomov'un yolunu nasıl buluyordu. İkisinin hayatı ırmaklar gibi birbirine karışacaktı. Oblomov onun rehberi, önderi olacaktı. Olga ondaki gizli güçleri, yetenekleri görmüştü. Neler yapabileceğini biliyor, hayatını, ona bağlayacağı zamanı, sessiz sessiz bekliyordu. «Ah Olga! Harika kadın! Sakin, sade fakat cesaretli, kararlı, hayat gibi tabii.»

Oblomov etrafına baktı: «Sahi, ne pis yer burası. Bir melek bu bataklığa indi ve içine nur serpti.»

Olga'nın oturduğu sandalyeye sevgiyle baktı ve birden gözleri parladı. Yerde, sandalyenin yanında küçücük bir eldiven gördü. Alıp dudaklarına götürerek: «Bu eldiven geleceğin bir müjdesi, bir sembolü!» deyip büsbütün coştu.

Ev sahibi kadın kapıdan gözüktü. Satılık bez getirdiklerini, görmek isteyip istemediğini sordu. Oblomov soğuk soğuk teşekkür etti; dirseklerine bakmak bile aklından geçmedi. Çok işi olduğunu söyleyerek özür diledi. Sonra geçmiş yaz günlerini düşündü. En ufak şeyleri, gördükleri bir ağacı, oturdukları her sırayı, konuştukları her sözü hatırladı. Ve her şeyin şimdi o zamankinden daha da güzel olduğunu düşündü. İçi içine sığmıyordu. Şarkı söylüyor, Anisya ile dostça konuşuyor, çocuğu olmadığı için ona takılıyor, ilk çocuğunun isim babası olacağını vaadediyordu. Maşa ile o kadar gürültülü bir oyuna girişti ki ev sahibi tekrar gözüktü ve çalışırken beyefendiyi rahatsız etme» diyerek Maşa'yı kovdu.

Ertesi gün coşkunluğu daha da arttı. Olga da neşeliydi. Şarkı söyledi. Birlikte operaya gittiler. Operadan sonra çay içtiler. Çayda Olga, teyzesi, Baron, Oblomov o kadar içten, o kadar candan konuştular ki Oblomov kendini aileden biri gibi gördü. Yalnızlık bitmişti. Artık bir evi, hayatta tutunacak sağlam bir dalı vardı. İçine sıcaklık ve ışık dolmuştu. Hayat ne güzeldi!

O gece az uyudu. Olga'nın kitaplarını bitirmek istiyordu. Bir buçuk cilt okudu. Kalbi çarparak düşündü. Yarın köyden mutlaka mektup gelecek! Nihayet...

VIII

Ertesi gün Zahar odayı temizlerken yazı masasının üstünde küçük bir eldiven buldu. Bir süre eldivene baktı, sonra gülemseyerek Oblomov'a verdi.

— İlyinski'lerin küçük hanımı bırakmış olacak, dedi.

İlya İlyiç eldiveni kaparak gürledi.

— Şeytan suratlı herif! Yalan söylüyorsun! Nerden çıkarıyorsun bunu? Gömleklerin provasını yapmaya gelen terzi kadın bıraktı. Ne cesaretle böyle hikayeler uyduruyorsun?

— Niçin şeytan oluyormuşum? Neyi uyduruyorum? Ev sahipleri söylüyor.

— Ne söylüyor?..

— Canım, İlyinski'lerin küçük hanımı hizmetçisiyle buraya gelmiş.

— Allah kahretsin! İlyinski'lerin küçük hanımını nereden bilecekler? Ya sen gevezelik etmişsindir, ya Anisya.

Anisya birdenbire sofanın kapısından uzanarak:

— Allahtan korkmuyor musun, Zahar Trofimiç? Ne diye böyle saçmalar söylüyorsun? Siz onu dinlemeyin efendim. Kimsenin, ne dediği birşey var, ne de bildiği. Size yemin ederim...

Zahar dirseğiyle Anisya'yı korkutarak:

— Sen sus, diye bağırdı. Her yere burnunu sokma. Kim soruyor sana?

Anisya çekildi. Oblomov iki yumruğunu Zahar'a kaldırdı, sonra birdenbire ev sahiplerinin tarafındaki kapıyı

açtı. Agafya Metveyevna yere oturmuş, eski bir sandığı boşaltıyordu. Dört yanı kumaş parçaları, eski elbiseler, düğmeler, pamuklar, kesik kesik kürklerle doluydu. Oblomov tatlı fakat heyecanlı bir sesle:

— Bakın, dedi; hizmetçilerim birçok saçmalar söyler. Allah aşkına siz hiç birine inanmayın.

— Ben birşey duymadım. Ne söylemişler?

— Dünkü misafir için. Sözde bir hanım gelmiş.

— Kiracımıza gelen misafirler bizi ilgilendirmez.

— Ama, rica ederim inanmayın. Bu bir kuru iftira. Gelen bir hanım değildi. Bana gömlek yapan bir terzi kadın. Prova için gelmişti.

Ev sahibi ilgiyle sordu:

— Gömleklerinizi kime yaptırıyorsunuz?

— Fransız mağazasına.

— Bittiği zaman bana gösterin. Ben iki kız tanıyorum. Fransızlar'dan çok daha iyi dikerler. İşlerini gördüm. Kont Melinski için diktikleri gömlekleri bana getirdiler. Kimse daha iyisini yapamaz. Sizin giydikleriniz de onların yanında hiç kalır.

— Peki, bu tavsiyenizi unutmayın; fakat Allah rızası için buraya bir bayan geldi sanmayın.

— Sizin misafirlerinizden bana ne? Bir bayan da olsa...

— Hayır, hayır, Zahar'ın dediği bayan dev gibi bir kadındır. Sesi de kalındır. Terzinin sesi ise incecik, çok güzel bir ses; işittiniz herhalde. Rica ederim inanmayın.

— Bunlar benim işim değil. Gömlek yaptırmak istediğiniz zaman bana söylemeyi unutmayın. Aman ne güzel dikiyorlar! Bir tanesinin adı Lizaveta Nikolayevna, ötekinin adı Maria Nikolayevna.

— Peki, peki, unutmam. Yalnız lütfen siz de inanmayın.

Oblomov odasına girdi, giyindi ve Olga'ya gitti. Akşam eve döndüğü zaman masanın üstünde Oblomovka

çiftliğinin işlerine bakan komşusunun mektubunu buldu. Lambanın altına koştu. Okudu, ve elleri yanına düştü. Komşusunun mektubunda şunlar vardı: «Çiftliğinizin işlerini bir başkasına devretmenizi rica ederim. Benim yapılacak o kadar işim var ki çiftliğinize gerektiği gibi bakamadığımı itiraf ederim. Sizin bizzat gelip işlerinizi yoluna koymanız doğru olur. Hattâ burada oturmanızı tavsiye ederim. Çiftlik çok güzel. Fakat fazla ihmal edilmiş. İlkönce ekim işlerini daha iyi bir düzene koymak gerekiyor. Bunlar siz olmadan yapılamaz. Köylüleriniz şımarmış. Yeni kâhyayı dinlemiyorlar. Eskisi ise düzenbazın biri. Kollanması gerek. Gelirinizin miktarını söylemeye imkân yok. Bugünkü durumda üç bin ruble ancak alabilirsiniz, buraya gelmek şartıyle. O da sadece buğdaydan. Çünkü köylülerin vereceği yıllık paraya güvenilmez. Köylüleri elinize almak, paranızı toplamak için üç ay kadar bir zaman gerek. Ürün iyidir. Fiyatlar da yüksek. Satışa kendiniz bakarsanız parayı martta yahut nisanda alırsınız. Şimdilik kasada beş para yok. Verhliyovo yoluna ve köprüsüne gelince: cevabınız o kadar geç geldi ki, Odontsov ve Belodor' la birlikte yolu benim çiftliğimden Nelki'ye kadar yapmaya karar verdik. Oblomovka yoldan bir hayli uzakta kalacak. Sözün kısası bir an önce buraya gelmenizi rica ederim. Üç ay sonra, gelecek senenin hesaplarını yapabilirsiniz. Ayrıca haber vereyim ki seçimler yaklaşıyor. İlçe yargıçlığına adaylığınızı koymak istemez misiniz? Bir an önce gelin...»

«Evinizin durumu da kötü. Ahıra bakan hizmetçiye, arabacıya, iki ihtiyar kadına evden çıkıp hizmetçi kulübesini geçmelerini söyledim.»

Mektuba ek olarak, toplanmış, ambara veya satışa gönderilmiş buğdayların hesapları, vesaire, vesaire vardı.

Kasada beş para yok! Üç ay için köye gitmek! Köylülerin işlerini düzene sokmak! Para işlerine bakmak! Seçimlere girmek! Bütün bunlar Oblomov'u bir sürü hortlak gibi sardı. Her ağacın, her fundalığın arkasında eşki-

yalar, hortlaklar, vahşi hayvanlar vardı. Korkan bir insan nasıl gördüklerine kalbi durarak, eli ayağı kesilerek, gözleri yarı kapalı bakmaya çalışırsa, Oblomov da öyle yapıyor, kendi kendine: «Bu bir rezalet! Ben bu işin arkasını bırakmam» diyordu.

Oblomov neler neler umuyordu! Mektup ona bu yıl alacağı parayı bildirecek, bu para da tabii bol tarafından olacaktı: Meselâ altı yedi bin ruble. Ev hâlâ sağlam kalmış olacak, yeni ev yapılıncaya kadar içinde oturulabilecek. Şimdilik köyden üç dört bin ruble gelecek. Mektup Olga'nın mektupları gibi neşe, hayat ve aşk dolu olacaktı.

Artık sevinçten uçmuyordu. Anisya ile şakalaşmıyor, mutluluk umutlarıyla kanatlanmıyordu. Bütün bunları üç ay sonraya bırakmak lâzımdı. Hayır daha da sonraya. Çünkü üç ayda ancak işlerini düzenleyecek, çiftliğinin ne durumda olduğunu öğrenecek ve ondan sonra evlenme işini... Korku ile: «Bir yıldan önce evlenmekten bahsedemem, evet bir yıl. Önce planı bitirmek, mimarla herşeyi konuşmak, sonra, sonra...»

Oblomov bir ah çekti. Birdenbire aklına bir çare geldi: Borç almak! Sonra bu fikri kovdu: «İmkanı yok. Vaktinde ödeyemezsem ne olur? İşler kötü giderse borçlular dava açar, ve bugüne kadar temiz kalmış olan Oblomov adı... Allah saklasın, o zaman ne şerefi kalırdı, ne rahatı. Başkaları borç alır ama, sonra sıkıntıya girer, çalışır, uyku uyumaz, rahat etmezler. İçlerine bir şeytan girmiş gibi olurlar. Evet, borçlar şeytandır, öyle bir kör şeytan ki insan onu ancak para ile söküp atabilir. Bütün hayatları boyunca hep başkalarının sırtından geçinen, sağdan soldan para alıp kılını bile kıpırdatmayan yaman adamlar da vardır. Nasıl rahat uyku uyurlar? Nasıl yemek yerler? İnsanın aklı almaz. Borç! Bu işin sonu ya bir kürek mahkûmu gibi ömrün boyunca çalışmak, ya da şerefsiz yaşamaktır.

Oblomovka'yı rehine vermek: fakat bu da bir çeşit borç. Hem öyle bir borç ki insanın yakasını bırakmaz, hiç

geciktirmeye de gelmezdi. Her yıl bir para ödemek gerekir ve insana belki de yaşamak için para kalmaz...

Mutluluk gene bir yıl geriye atılmıştı. Oblomov dertli dertli homurdanarak kendini yatağa attı. Fakat birdenbire kendine geldi ve kalktı. Olga ne diyecekti? Kız ona erkek bir adam diye bakmıştı. Gücüne güvenmişti. Onun ileri atılmasını, yükseklere ulaşıp oradan kendisine elini uzatmasını, onu elinden tutmasını, ona yol göstermesini bekliyordu. Evet, evet, ama işe nereden başlamalı? Bir süre düşündü. Sonra elini alnına vurdu ve ev sahiplerine gitti. Ev sahibi kadına:

— Kardeşiniz evde mi? diye sordu.

— Evde ama uyuyor.

— O halde lütfen söyleyin: yarın bana gelsin. Onunla görüşmek istiyorum.

IX

Ev sahibinin kardeşi ilk geldiği gibi odaya girdi. Gene dikkatli dikkatli bir sandalyeye oturdu. Ellerini ceketinin kolları içine çekti. İlya Iyiç'in konuşmasını bekledi. Oblomov:

— Hani bir vekâletname göndermiştik, hatırlıyor musunuz? O iş için köyden çok üzücü bir cevap aldım. İşte, okur musunuz lütfen?

İvan Matveyeviç mektubu aldı, okumaya alışkın gözleri satırlar üzerinde koşarken mektup elinde hafifçe titriyordu. Okuyup bitirince mektubu masaya koydu ve ellerini arkasına götürdü.

Oblomov:

— Şimdi ne yapmalı dersiniz? diye sordu.

İvan Matveyeviç:

— Dostunuz oraya gitmenizi tavsiye ediyor, dedi. 1200 verst, o kadar korkulacak bir yol değil. Bir hafta sonra yollar kızakla gidilebilir hale gelir. Gitseniz daha iyi edersiniz.

— Yolculuk alışkanlığını iyice kaybettim. Üstelik kış ortasında yolculuk... Doğrusu bana zor gelecek. Pek gitmek niyetinde değilim. Zaten tek başıma köyde kalmak bir hayli sıkıntılı olacak.

— Size icar veren çok köylünüz var mı?

— Vallahi bilmiyorum. Çiftliğe gitmeyeli çok zaman oldu.

— Bilmeniz gerek. Yoksa işi nasıl yürütebilirsiniz. Gelirinizin ne tutacağını çıkaramazsınız.

— Evet bilmem gerek. Ama kış da geldi çattı.

— Verdikleri icar ne kadar tahmin edersiniz?

— Ne kadar mı? Galiba... Durun bakayım. Bir liste vardı bir yerde. Ştoltz yazmıştı. Ama nerede bulayım? Zahar bir yere sokmuştur. Sonra gösterirm size. Aile başına otuz ruble sanıyorum.

— Köylüleriniz nasıl insanlar? Nasıl yaşıyorlar? Fakir mi, zengin mi? Kendi hesabınıza kaç köylü çalıştırıyorsunuz?

Oblomov ona doğru yürüdü. Üniformasının iki yakasını birden dostça tutarak:

— Bakın bana, dedi.

İvan Matveyeviç derhal ayağa kalktı, fakat Oblomov onu oturttu. Fısıldar gibi yavaş bir sesle:

— Bakın bana, dedi; ben icar işlerinden toprak işlerinden, köylünün fakirinden, zenginlerinden hiç anlamam. Yulafın, çavdarın kilesi ne demektir, kaç para eder, hangi ayda ekilip biçilir, ne zaman, nasıl satılır, farkında değilim. Kendim de zengin miyim, fakir miyim, bir yıl sonra yiyecek birşey bulabilecek miyim, yoksa dilenecek miyim, bilmiyorum. Hiçbir şey bilmiyorum.

İvan Matyveyeviç'in yakalarını ümitsizce bıraktı. Biraz geri gitti.

— Kısacası, dedi, benimle konuşmanızı, bana öğüt vermenizi istiyorum, bir çocuğa öğüt verir gibi...

İvan Matveyeviç bir elini ceketinin düğmeleri arasına, bir elini arkasına koyarak, saygılı bir gülümseme ile:

— Öyle şey olur mu? Bütün bunları sizin bilmeniz gerek. Yoksa hiçbir şeyin hesabını bulamazsınız. Çiftlik sahibi çiftliğini, nasıl kullanmak gerektiğini bilmez olur mu? dedi.

— Evet ama ben bilmiyorum. Siz biliyorsanız bana öğretin.

— Ben bu işle hiç uğraşmadım. Bilenlere danışmak gerek. Hem, bakın mektupta ne yazıyor: seçimlere girmek.

Bu herhalde iyi birşey olur. Orada yaşarsanız mahkemede görev alırsınız. Bu arada çiftlik işlerini de öğrenirsiniz.

— Ben mahkeme nedir, içinde ne yapılır, ne iş tutulur bilmem.

— Alışırsınız. Burada Bakanlıkta çalıştınız ya. İş her yerde aynıdır. Yalnız şekiller biraz değişir. Her yerde yönetmelik rapor, tutanak gibi şeyler vardır. İyi bir kâtibiniz olursa mesele kalmaz. Bir imza atarsınız. Hükümet dairelerinde işlerin nasıl yürüdüğünü bildikten sonra.

— Hükümet dairelerinde işlerin nasıl yürüdüğünü de bilmem.

İvan Matveyeviç Oblomov'a tuhaf tuhaf baktı ve birşey söylemedi. Sonra aynı saygılı gülümseme ile:

— Galiba hep kitap okumakla vakit geçiriyorsunuz, dedi.

Oblomov acı acı:

— Kitap... dedi, ve sustu.

Bu küçük memurun önünde içini açmaya cesaret edemiyordu. Buna gerek de yoktu.

«Kitapla da ilgim yok» sözü dilinin ucuna geldi. Fakat birşey söylemeden dertli içini çekti.

İvan Matveyeviç, Oblomov'un kitaplar hakkındaki cevabını yüzünden okumuş gibi:

— Her halde gördüğünüz bir iş var, başka türlü olmaz ki... dedi.

— Olur, İvan Matveyeviç, olur. Ben bunun canlı örneğiyim. Ben neyim? Kimim? Gidin Zahar'a sorun. Size, «Beyefendi» diyecek, evet ben bir beyefendiyim. Hiçbir iş elimden gelmez. Siz benim için birşey yapabilirseniz yapın. Bana yardım edin. Buna karşılık ne isterseniz alın. Bilgisi olanın para kazanmak hakkıdır.

Oblomov odanın içinde gidip gelmeye başladı. İvan Matveyeviç olduğu yerde duruyor, sadece vücudunu Oblomov'dan yana çeviriyordu. Böylece bir zaman geçti. Oblomov tekrar karşısına dikilerek:

— Siz nerede okudunuz? dedi.

— Bir lisede okumaya başladım. Ama babam öğrenimimin yarısında beni okuldan alıp bir daireye yerleştirdi. Fazla birşey öğrenemedim. Okuma, yazma, gramer, hesap, o kadar. Nasılsa işime göre kendimi ayarladım. Şöyle böyle yaşayıp gidiyorum. Siz tabii başka. Siz gerçek bilimlerle uğraşmışsınız.

Oblomov içini çekerek:

— Evet doğru, yüksek matematik, ekonomi, hukuk okudum, dedi. Ama hiçbir işe yaramadı. Görüyorsunuz ya, bütün yüksek matematik bilgilerimle gelirimi bir türlü hesaplayamıyorum. Köye gittiğim zaman evde, çiftlikte, etrafta olup bitenlere baktım, hiçbirinin okuduğum hukukla ilgisini görmedim. Buraya geldim, ekonomi bilgisi belki işime yarar, dedim. Ama dediler ki, bu bilgi çok sonra, ihtiyarlığımda işime yarayabilir. Şimdilik bir mevki sahibi olmak gerek; bunun için de resmi mektup yazmasını bilmek tek şart. Böylece hiçbir şeyi benimseyemedim. Sadece bir beyefendi olarak kaldım. Sizse bir mesleği iyice kavramışsınız. Onun için bana işlerimi nasıl yoluna koyacağımı söyleyebilirsiniz.

— Evet olabilir...

Oblomov karşısında durarak sözüne devam etmesini bekledi. İvan Matveyeviç:

— Çiftlik işlerinden anlayan bir adama bu işler devredilebilir. Vekâletname de ona verilebilir.

— Böyle bir adamı nereden bulabilirim?

— Bir meslektaşım var: İsay Fomiç Zatiyortiy. Biraz kekemedir ama, tecrübeli bir iş adamıdır. Üç yıl büyük bir çiftliği idare etti. Ama kekeme olduğu için çiftlik sahibi işten çıkardı. O da bizim daireye geldi.

— Ama kendisine güvenilebilir mi?

— Bundan yana hiç merak etmeyin. Çok namuslu bir adamdır. Kendisine iş vereni memnun etmek için cebinden para bile harcar. On bir yıldır bizim dairede çalışıyor.

— İyi ama, memursa köye nasıl gider?

— Dört aylık bir izin alır. Kabul ederseniz kendisini buraya getiririm. Tabii bu iş de bedava olmaz.

— Elbette.

— Kendisine yolluk, yevmiye verirsiniz. İşi bitince de toptan bir para alır. Mutlaka gider.

Oblomov elini uzatarak:

— Size çok minnettarım, dedi. Beni büyük bir sıkıntıdan kurtardınız. İsmi ne idi?

İvan Matveyeviç:

— İsay Fomiç Zatiyortiy, dedi; elini elbisesinin koluna silerek Oblomov'un elini tuttu, sonra hemen çekerek tekrar elbisesinin koluna soktu.

— Yarın kendisiyle konuşurum; alır gelirim.

— Peki, yemeğe gelin. Konuşuruz. Size çok, çok teşekkür ederim.

Oblomov İvan Matveyeviç'i kapıya kadar uğurladı.

X

Aynı günün akşamı İvan Matveyeviç'le Tarantiyev, bir yüzü Oblomov'un sokağına, öbür yüzü nehre bakan iki katlı bir evde oturuyorlardı. Burası, lokantaya benzer bir yerdi. Önünde birkaç boş araba durur, arabacılar aşağı katta oturur, çay içerlerdi. Üst kat, Viborg mahallesinde oturan efendilere mahsustu.

İvan Matveyeviç'le Tarantiyev'in önünde çay, bir şişe de rom vardı. İvan Matveyeviç'le titreyen elleriyle bardağına rom dökerek:

— Hakiki Jamaika romu, dedi. Haydi nazlanma, iç.

— İtiraf et ki bu ikramı hak ettim. Senin ev çürüyünceye kadar böyle bir kiracı bulamazdın.

— Doğru, doğru. Eğer işler yoluna girer, Zatiyortiy de köyle giderse, kârlı bir iş olur.

— Birader, sen de pek cimrisin. Seninle pazarlık etmek gerek. Düşün, böyle bir kiracı için bana elli ruble veriyorsun.

— Ama korkarım evi bırakacak. Gideceğim diye tutturmuş.

— Senin biraz daha akıllı olduğunu sanırdım, nereye gidecek yahu? Şimdi artık kovsan da bir yere gidemez.

— Ya düğün? Evlenecek diyorlar.

Tarantiyev güldü:

— Evlenecekmiş! Bahse girerim evlenemez. Sen ne söylüyorsun? Bu adam Zahar'sız uyku bile uyuyamaz. Nereden evlenecek? Şimdiye kadar onu hep ben idare

ettim. Ben olmasaydım ya açlıktan ölür, ya da hapse girerdi. Ne polise cevap verebilir, ne de ev sahibine. Birşey sordular mı aklı başından gider. Hep ben kurtarırım. Hiçbir şeyden çaktığı yok...

— Sahi öyle. Ne mahkemeden anlarım diyor, ne hükümet işlerinden. Ne kadar köylüsü olduğunu bile bilmiyor. Ne biçim adam bu? İnsanın güleceği geliyor.

— Kontrata ne dersin, kontrata? Vallahi şu yazı işlerinde yamansın. Bana rahmetli babamı hatırlatıyorsun. Ben de yazıda iyiydim ama sonradan alışkanlığımı kaybettim, iyice kaybettim. Bir yazmaya oturdum mu gözlerim sulanmaya başlıyor. Herif de okumadan imza etti. Neler vardı içinde! Sebze bahçeleri ahırlar, araba yerleri...

— Evet, Rusya'da kâğıtları okumadan imza eden budalalar oldukça biz aç kalmayız. Yoksa halimiz nice olurdu? Eskilere bakarsan hayat başka türlüymüş. Yirmi beş yıl çalıştıktan sonra elime ne geçti? Viborg mahallesine tıkılmış kalmışım. Yiyecek bol, gerçi; bundan yana şikâyetim yok. Ama kibar bir mahallede bir ev, arabalar, zengin bir karı, iyi yetişmiş çocuklar; bunlar bizden uzak! Bendeki surat bunlara göre değil. Parmaklarım maşallah kıpkırmızı. Niçin votka içiyorum?. İçmezsin de ne halt edersin? Bana uşaktan betersin diyorlar. Hizmetçiler bile bugün böyle giymezlermiş. Hergün de gömlek değiştirirlermiş. İyi terbiye görememişim. Zamane züppeleri bizi gölgede bıraktılar. Üstün tavırlar takınıyorlar, okuyorlar. Fransızca konuşuyorlar...

— Ama hiçbir işten çaktıkları yok.

— Yoo, çakmasına çakıyorlar. İşler eskisi gibi değil. Her şeyin basit olmasını istiyorlar. Bize iş kalmıyor. Böyle yazı yazılmaz, diyorlar. Boşuna zahmetmiş bu; vakit kaybetmekmiş; daha kolay yolu varmış. Bütün işleri bozuyorlar.

— Ama kontrat imzalandı. Sen ona bak. Bu işi bozamazlar.

— Evet, bu artık oldu. Haydi gel içelim. Bir de şu Zatiyortiy'i Oblomovka'ya gönderebilsek biraz tüylenir. Ondan sonra da mirasçılar hava alır.

— Alsınlar. Zaten esas mirasçı yok. Uzak birkaç akraba.

— Bütün korkum evlenmesinde.

— Korkma diyorum sana, inan ki evlenemez.

— Sahi mi diyorsun?

İvan Matveyeviç fısıldayarak devam etti:

— Biliyor musun, kızkardeşimde de gözü var?

Tarantiyev hayretle:

— Yok canım? dedi.

— Vallahi öyle. Ama hiç sesini çıkarma.

Tarantiyev hayretini güç yenerek:

— Vallahi birader, rüyada görsem inanmazdım, diye söylendi. Peki, kızkardeşin ne diyor bu işe?

— O mu? Canım bilmez misin? (Eliyle masaya vurarak) Nah, vurdum duymazın biridir. İşini bilmiyor ki. İnekten farkı yok. Vursan da, sevsen de geviş getirir durur. Onun yerinde başka kadın olsa, hey Allahım! Neler yapmazdı. Ama ben gözlerimi dört açıyorum. Bu işten çok şeyler çıkabilir.

XI

Oblomov, İlyinski'lerin merdivenlerini çıkarken «Dört ay daha, diyordu, dört ay daha bu eziyete, bu gizli buluşmalara, bu tuhaf bakışlara gülümsemelere katlanmak gerek. Ah ya Rabbi, ne olur bitse artık! Olga da beni hep böyle sıkıştırıp duracak. Bugün, yarın, öbür gün, hep bu. Öyle kararlı, öyle inatçı ki.»

Oblomov, Olga'nın odasına kadar kimseye rastlamadan gitti. Olga yatak odasının yanındaki küçük misafir odasında bir kitaba dalmıştı. Oblomov, o kadar ani olarak karşısına dikildi ki Olga önce şaşırdı, sonra gülümsedi ve ona sevgiyle elini uzattı. Ama gözleri hâlâ kitapta gibiydi. Dalgın görünüyordu.

Oblomov:

— Yalnız mısın? dedi.

— Evet, teyzem Tsarskoye Selo'ya gitti. Beni de götürmek istiyordu. Yemekte hemen hemen yalnız olacağız. Yalnız Marya Semenovna gelecek. Yoksa seni kabul edemezdim. Bugün de teyzemle konuşamıyacaksın. Nedir bu aksilik? Ama yarın... Ya ben de teyzemle gitseydim ne yapardın?

Oblomov bu şakaya cevap vermedi. Olga sordu:

— Bir şeye mi canın sıkıldı?

— Köyden bir mektup aldım.

— Ne diyor? Getirdin mi?

Oblomov mektubu verdi. Olga mektuba şöyle bir bakarak:

— İçinden çıkamıyorum, dedi.

Oblomov mektubu alıp okudu. Olga düşünceye daldı.

— Şimdi ne olacak? diye sordu.

— Bu sabah ev sahibinin kardeşiyle konuştum. Bana İsay Fomiç Zatlyortiy diye birini tavsiye etti. İşi ona vereceğim.

— Yabancı bir adama? Gidip köylülerden para alacak, kavgaları gürültüleri bastıracak, buğday satışına bakacak ha?

— Zatlyortiy çok namuslu bir adamdır, diyor. On iki yıl aynı dairede birlikte çalışmışlar. Yalnız biraz kekemeymiş.

— Peki ya ev sahibinin kardeşi nasıl bir adam? Onu tanıyor musun?

— Hayır ama, becerikli bir adama benziyor. Hem de evinde oturuyorum. Beni aldatmaktan utanır.

Olga yere baktı, birşey söylemedi.

— Ne yapayım? Bu adamı göndermezsem kendim gitmem gerekecek. Doğrusu benim de hiç niyetim yok. Yolculuğa hiç alışık değilim. Hele kış ortasında. Hiç yaptığım iş değil.

Olga, hâlâ yere bakıyor, ayakkabısının ucunu bir ileri bir geri sürüyordu.

— Gitsem bile bir işe yaramaz. İşleri düzeltemem. Köylüler beni kandırır. Kâhya her istediğini söyleyip beni inandırır. Canının istediği kadar para verir. Ah, Andrey' in burada olmaması ne fena, ne fena!.. O herşeyi yoluna koyardı.

Olga gülümsedi ama, yalnız dudaklarıyla, kalbiyle değil. Kalbinde acılık vardı. Pencereden dışarıya bakıyor, bir gözünü hafifçe kapayarak geçen arabaları seyrediyordu.

— Zatiyortiy büyük bir çiftliği idare etmiş. Ama kekelediği için işinden atmışlar. Vekâletnamemi ve planları ona vereceğim. Ev için yapı malzemesini alır; paraları toplar; buğdayı satar; parayı getirir. O zaman...

Oblomov, Olga'nın elini öperek sözlerine ekledi:

— Senden ayrılmayacağıma çok memnunum Olga.

Sensiz tek başıma köyde ne yapardım? Çok feci olurdu. Ama şimdi dikkatli davranmalıyız.

Olga ona gözlerini dikip sustu.

— Evet, birbirimizi daha seyrek görelim. Dün gene ev sahiplerinde bizden sözetmişler. İstemiyorum bunu. Bu adam işleri düzeltip parayı getirince... Birinci yıl içinde herşey halledilir. O zaman artık hiç ayrılmayız. Teyzene herşeyi anlatırız... Ve...

Olga'ya baktı. Olga bayılmıştı. Başı bir yana düşmüş, moraran dudaklarının arasından dişleri görünüyordu. Kurduğu tatlı hayaller içinde kendini kaybeden Oblomov: «Bu adam işleri düzeltip parayı getirince...» dediği zaman Olga'nın sapsarı kesilip kendisini işitmez olduğunu fark etmemişti.

— Olga! Aman ya Rabbi! Bayılmış!

Çıngırağı çaldı. Koşa koşa içeri gelen Katya'ya:

— Olga Sergeyevna bayıldı, çabuk su getir!.. Nane ruhu getir.

— Vah vah! Bu sabah ne kadar neşeliydi. Ne oldu?

Katya teyzenin masasından getirdiği ruhlar ve bir bardak su ile Olga'nın etrafında fırdönmeye başladı. Olga kendine geldi. Katya'nın koluna girerek yerinden kalktı ve yatak odasına doğru yürüdü.

— Bir şeyim yok; sinirden. Gece iyi uyuyamadım. Katya kapıyı kapa. Siz de beni bekleyin, şimdi iyileşir gelirim.

Oblomov yalnız kaldı. Kapıya kulağını dayadı. Anahtar deliğinden baktı, ama birşey göremedi. Ses seda yoktu. Yarım saat sonra sofaya çıkıp hizmetçilerin odasına kadar gitti. Katya'ya Olga'yı sordu.

— Şimdi iyi, biraz uzandı. Beni dışarı çıkardı. Biraz sonra baktım, koltukta oturuyordu.

Oblomov tekrar misafir odasına geldi, tekrar kapıya sokuldu, birşey duymadı. Kapıya tık tık vurdu. Ses yok. Oturup düşünmeye başladı. Bu bir buçuk saat içinde kafasından birçok şeyler geçti. Birçok düşünceleri değişti, birçok yeni kararlar aldı. Son kararı şuydu: köye Zatiyortiy ile gidecek, ondan önce teyzeden evlenme iznini alacak, nişanı ilân edecek. İvan Gerasimoviç'i bir ev bulmaya

memur edecek, düğün için bir yerden borç alacaktı. Borcu buğdaydan gelecek para ile ödeyebilirdi. O halde ne diye bu kadar üzülmüştü? Bir an içinde insan nasıl herşeyi başka türlü görmeye başlıyor. Köyde Zatiyortiy ile paraları toplayacaktı. Son çare olarak Ştoltz'a da başvurabilirdi. Ona bir miktar para verebilir, hem de gelip Oblomovka'yı yeniden yoluna koyabilirdi. O zaman kendisi de artık her tarafa yollar yaptırır, köprüler kurar, okullar açardı. Olga da yanıbaşında olurdu... İşte istediği mutluluk bu değil miydi? Ne diye bunları daha önce düşünmemişti? Birden öyle sevindi, içi öyle aydınlandı ki odanın içinde parmaklarını şıkırdatarak, keyfinden bağırmak isteyerek bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Olga'nın kapısına gitti. Anahtar deliğinden sakin, tatlı bir sesle:

— Olga, Olga, dedi; sana birşey söyleyeceğim; hiç tahmin etmediğin birşey...

Teyze gelinceye kadar kalmaya karar vermişti. «Bugün konuşuruz ve eve Olga ile nişanlanmış olarak dönerim.»

Kapı yavaşça açıldı ve Olga gözüktü. Oblomov onu görünce maneviyatı bozuldu, bütün neşesi kaçtı. Olga ihtiyarlamış gibiydi. Solgundu, fakat gözleri parlıyordu. Kapalı dudakları, yüzünün her çizgisi gergin bir ruh hali içinde olduğunu gösteriyordu. Fakat bu halini zoraki sakinliği ve hareketsizliği bir buz gibi örtüyordu. Oblomov onun gözlerinde bir karar okudu: ne olduğunu henüz bilmiyordu ama kalbi her zamankinden daha hızlı çarpmaya başladı. Hayatında hiç böyle bir an yaşamamıştı.

— Ah Olga, dedi. Bana böyle bakma. Korkuyorum. Fikrimi değiştirdim. İşleri çok başka bir şekilde tertipleyeceğim. (Sesini alçalttı, durdu, Olga'nın gözlerinde, dudaklarında, manalı kaşlarında beliren bu yeni ifadeyi kavramaya çalıştı.) Köye vekilimle birlikte gitmeye karar verdim... Böylece...

Oblomov'un son kelimeleri artık duyulmaz olmuştu.

Olga susuyor, bir hayalet gibi ona dik dik bakıyordu. Oblomov nasıl bir hüküm giyeceğini biraz keşfeder gibi olmuştu, şapkasını aldı. Fakat bir türlü soramıyordu. Tom-

yizi olmayan korkunç kararı duymak istemiyordu. Sonunda kendini yendi ve değişik bir sesle:

— Anladığım doğru mu? dedi.

Olga «Doğru» der gibi başını hafifçe eğdi. Oblomov, bunu önceden keşfetmiş olmakla beraber sarardı ve hareketsiz kaldı. Olga acı çekiyordu. Fakat mermer bir heykel gibi umutsuzluk içinde insanın bir an için de olsa kendini tutabilmesinden gelen tuhaf, anormal bir rahatlık içindeydi. Yarasını elliyle tutan bir insan gibiydi. Söylemek istediği şeyi söyleyip ölebilirdi.

Oblomov sordu:

— Benden nefret etmeyecek misin?

— Niçin nefret edeyim?

Olga hafif bir sesle:

— Her şey için. Sana yaptıklarım için.

— Bana ne yaptın?

— Seni sevdim. Bu bir hakaret sayılır.

Olga acıyarak, gülümsedi. Oblomov başını eğdi:

— Beni başka türlü bir adam sanıp aldandığın için... Sonradan utanç duyacağını, pişman olacağını sana önceden söylediğimi hatırlarsan belki beni affedersin.

Olga:

— Pişman değilim. Yalnız kendimi bitkin, çok bitkin hissediyorum, dedi ve durup nefes aldı.

— Benimki gurur yarası. Cezamı çekiyorum. Kendi gücüme çok fazla güvendim. Kabahatim bu oldu. Yoksa senin korktuğun şey değil. Benim aradığım gençlik, güzellik gibi şeyler değildi. Seni dirilteceğimi sanmıştım. Benim için hayata bağlanırsın, diyordum. Ama sen çoktan ölmüşsün. Bu kadar aldanacağımı tahmin etmiyordum. Hep umuyor, bekliyordum... Şimdi ise...

Olga içini çekti. Konuşmaya takati yoktu. Sustu ve oturdu:

— Ayakta duramıyorum. Bacaklarım titriyor. Benim yaptıklarımla bir taş bile canlanırdı. Artık hiçbir şey yapmayacağım, bir adım atmayacağım; parka bile gitmeyeceğim. Hepsi boş, sen ölmüşsün. Bana hak veriyorsun, de-

ğil mi İlya? Senden gururuma, hevesime kapılarak ayrıldığımı hiçbir zaman söylemiyeceksin değil mi?

Oblomov hayır diye başını salladı.

Olga:

— Hiçbir umut yapılacak hiçbir şey kalmadığına eminsin değil mi?

Oblomov:

— Evet... öyle... Ama belki bir yıl sonra...

Oblomov mutluluğuna son darbeyi vurmaya razı olamıyordu. Olga:

— Bir yıl içinde işlerini düzeltip hayatını yoluna koyacağına inanıyor musun? İyi düşün.

Oblomov içini çekti, düşündü. Kendi kendisiyle cenkleşti. Olga bu cenkleşmeyi yüzünden okuyordu.

— Dinle, dedi, demin odamda annemin resmine bakıyordum. Onun gözlerinden cesaret ve öğüt aldığımı sanıyordum. Şerefli bir insan olarak... Unutma İlya, biz çocuk değiliz. Bu iş bir şaka değil. Bütün hayatımızla oynuyoruz. Açık olarak, kendi vicdanına sor ve bana söyle. Sana inanırım. Bütün ömrünce benim istediğim gibi yaşayabilecek misin? Olmanı istediğim gibi bir adam olacak mısın? Beni tanıyorsan ne demek istediğimi anlarsın. Eğer iyice düşünüp cesaretle evet dersen kararımı geri alırım. İşte elim, istediğin yere gidelim, yabancı ülkelere, köye, hattâ istersen Viborg mahallesine.

Oblomov biraz sustuktan sonra:

— Seni ne kadar sevdiğimi bilsen...

— Sevgini ispat etmeni istemiyorum senden. Sadece kısa bir cevap istiyorum.

— Bana işkence etme, Olga.

— Söyle İlya, haklı mıyım, değil miyim

Oblomov açık ve kesin olarak:

— Evet, haklısın, dedi.

— O halde ayrılmalıyız. Seni burada kimse görmesin. Benim ne kadar bitkin olduğumu farketmesinler.

Oblomov bir türlü gidemiyordu.

Olga sordu:

— Evlensek bile ne olacaktı?

Oblomov cevap vermedi.

— Her gün biraz daha derin bir uykuya dalacaktın, değil mi? Ben ne olacaktım? Benim nasıl bir insan olduğumu biliyorsun. Hiçbir zaman ihtiyarlamayacağım. Yaşamaktan bezmeyeceğim. Oysa seninle günü gününe bir hayat sürecektim. Noel'i, Karnaval'ı bekleyecektik. Misafirliğe, dansa gidecektik. Hiçbir şey düşünmeyecektik. Akşam olunca hemen yatacak, günün bu kadar rahat geçmiş olmasına şükredip ertesi gün uyanınca dünkü gibi bir gün geçirmeyi dileyecektik. Geleceğimiz bu olacaktı değil mi? Sen buna hayat mı diyorsun? Ben kahrolurdum, ölürdüm. Ama niçin? Niye? Bari sen mutlu olur muydun?

Oblomov tavana baktı, kımıldamak, kaçıp gitmek istedi. Ayakları ona itaat etmiyordu. Birşey söylemek istedi, ağzı kupkuruydu; dili dönmüyor; sesi boğazından çıkmıyordu. Elini Olga'ya uzattı:

— O halde... diye başladı, fakat devam edemedi. Cümlesini «Elveda» der gibi gözleriyle tamamadı.

Olga da konuşmak istedi, ama konuşamadı. Ona elini uzattı. Fakat dokunmadan geri çekti. O da «Elveda» demek istedi. Fakat ağzından sadece boğuk bir ses çıktı. Yüzü bir tuhaf oldu, elini ve başını Oblomov'un omuzuna koydu ve hıçkırmaya başladı. İradesini kaybetmiş gibiydi. Sağduyusu elinden gitmiş, ortada ıstırap karşısında âciz, basit bir kadın kalmıştı. Hıçkırıklar arasında:

— Elveda, elveda! diyordu.

Oblomov susuyor, onu durdurmaya cesaret edemeyerek, korku içinde bekliyordu. Ne ona, ne kendisine merhamet duymuyordu; ama acınacak bir haldeydi. Olga bir koltuğa düştü. Dirseğini masaya dayadı ve mendilini yüzüne kapayarak acı acı ağladı. Gözyaşları parktaki gibi ani ve geçici bir kederden doğan coşkun bir sele değil, boş kırlara, sine sine yağan kasvetli sonbahar yağmurlarına benziyordu.

Oblomov nihayet:

— Olga, dedi, niçin kendine eziyet ediyorsun? Beni seviyorsan benden ayrılma; beni olduğum gibi kabul et İyi taraflarımı sev.

Olga, başını kaldırmadan iki yanma salladı:

— Hayır, hayır, benim için merak etme. Acı duyacağımdan korkma. Kendimi bilirim. Şimdi doyasıya ağlarım ve bir daha ağlamam. Beni durdurmaya kalkma... Git artık... Hayır, dur biraz... Tanrı beni cezalandırıyor. İçime bir hançer sokuyor; şurama; kalbime.

Tekrar hıçkırmaya başladı. Oblomov:

— Ya bu acı sürer giderse? Sağlığın bozulursa? Böylesi gözyaşları zehirdir. Olga, meleğim, ağlama. Unut hepsini.

— Hayır, bırak ağlayayım. Ben gelecek için değil, geçmiş için ağlıyorum. Her şey gitti, uzaklaştı. Ağlayan ben değilim. Hatıralarım ağlıyor. Yaz ayları... Park... Hatırlıyor musun? Ağaçlı yolu, leylakları düşünüyorum. Bu hatıralar kalbimi dolduruyor. Onları koparmak acı, pek acı!

— Olga, ya ölürsen? Olga düşün biraz...

Olga başını kaldırdı ve gözyaşları arasından Oblomov'a bakmaya çalışarak:

— Hayır, ölmem, dedi. Ben artık anladım ki sende sevdiğim, sende bulmak istediğim şey, Ştoltz'un bana gösterdiği, onunla birlikte kurduğumuz şeydi. Olan bir Oblomov'u değil, olacak bir Oblomov'u sevdim. Sen iyisin, dürüst bir insansın İlya. Duygulusun. Ama bir kumru gibi. Başını kanadının altına sokuyor ve öylece kalıyorsun. Bütün hayatını tavan arasında ötmekle geçirebilirsin. Ama ben öyle değilim. Bu kadarı bana yetmez. Ben başka şeyler istiyorum. Ama nedir bu şeyler bilmiyorum. Sense bana neyi aradığımı söyleyemezsin. İstediğim şefkat değil ki benim... Onu herkes verebilir.

Oblomov'un bacakları hiç tutmaz oldu. Bir koltuğa yığıldı. Mendiliyle ellerini ve alnını sildi. Bu son söz çok insafsızcaydı. Oblomov'u çok derinden yaraladı. Birden içi yanmış, vücudu buz kesilmiş gibi oldu. Çıplaklığı yüzüne vurulan bir dilenci gibi mahcup, zavallı bir gülümsemeyle cevap verdi. Bu hakaret ve heyecan onu yıkmıştı. Umutsuzca gülümseyerek oturuyordu. Bütün parıltıları

giden gözleri şunları söylüyordu: «Evet, ben zavallı, aciz bir garibim... Vurun, vurun bana...»

Olga birdenbire sözlerinin ne kadar zehirli olduğunu anladı. Oblomov'a doğru atılarak tatlı, şefkatli bir sesle:

— Affet beni dostum, dedi. Ne söylediğimi bilmiyorum. Deli gibiyim. Herşeyi unut. Gene eskisi gibi olalım. Birşey değişmemiş olsun.

Oblomov ayağa kalktı, kararlı bir tavırla önünde durarak:

— Hayır, dedi, imkânsız. Gerçeği söylediğine pişman olma. Ben bütün bunları hak ettim.

— Ban hayaller peşinde garip bir kadınım. Kör olası bir huyum var. Niçin başka kadınlar, niçin Soniçka bu kadar mutlu da...

Olga ağlamaya başladı. Nihayet mendilini çekiştirerek:

— Git, dedi, yoksa dayanamayacağım.

Olga mendilini yüzüne kapayarak hıçkırıklarını tutmaya çalışıyordu. Birden başını kaldırdı.

— Niçin her şey böyle berbat oldu? Sana kim beddua etti İlya? Ne günah işledin? İyi yüreklisin; zekisin; duygulusun, soylusun. Ama gene de eriyip gidiyorsun. Seni için için yiyen nedir? Bu hastalığın bir adı yok mu?

Oblomov zor işitilir bir sesle:

— Var, dedi.

Olga yaş dolu gözleriyle sorar gibi baktı. Oblomov:

— Oblomov'luk, diye mırıldandı. Sonra Olga'nın elini tuttu. Öpmek istedi, öpmedi. Yalnız dudaklarının üzerine kuvvetle bastı ve sıcak gözyaşları Olga'nın parmaklarına döküldü. Başını kaldırmadan, yüzünü göstermeden arkasını döndü ve odadan çıktı.

XII

Bütün gün nerelerde dolaştı, neler yaptı? Allah bilir; fakat eve pek geç döndü. Kapının vurulduğunu, köpeğin havalandığını ilk duyan ev sahibi oldu. Zahar'la Anisya'yı uyandırıp efendilerinin geldiğini söyledi. İlya İlyiç, Zahar'ın kendisini nasıl soyduğunu, ayakkabılarını nasıl çıkardığını, omuzlarına hırkasını nasıl attığını farketmedi bile. Yalnız gözü hırkaya ilişerek:

— Nedir bu? dedi.

— Bugün ev sahibi getirdi. Yıkamış, tamir de etmiş.

Oblomov, bir koltuğa oturdu ve artık kımıldamadı. Çevresinde herşey uykuya ve karanlığa gömülmüştü. Başını ellerinin içine almış, ne karanlığı fark ediyor ne de saatin seslerini duyuyordu. Zihni belirsiz, garip düşüncelerin kargaşalığı içinde kaybolmuştu. Düşünceleri gökte, birbirine bağlanmadan, başıboş dolaşan bulutlar gibiydi. Hiçbirine hâkim olamıyordu. Kalbi ölmüş, bir an için hayatının akışı durmuştu. Eski düzeni bulabilmesi, yeniden yaşayabilmesi için zaman gerekti.

Darbe çok şiddetli gelmişti. Oblomov ne vücudunu, ne yorgunluğunu, ne de herhangi bir ihtiyacını hissediyordu. Bir kaya parçası gibi bütün gün olduğu yerde kalabilir, ya da bir makina gibi bilinçsiz yürüyebilir, öteye beriye gidebilirdi.

İnsan böyle durumlarda ya kaderine boyun eğer ve bünyesi eski düzenini bulur, ya da acının ağırlığı altında ezilir ve belki bir daha belini doğrultamaz.

Oblomov nerde oturduğunu, hattâ bir yerde oturup oturmadığını bilmiyordu. Şafağın söktüğünü fark etmedi bile. İhtiyarın kuru öksürüğünü, kapıcının avluda odun kırdığını, evin içindeki gürültü patırdıyı işitiyor, fakat duymuyordu. Akulina'nın pazara gittiğini, İvan Matveyeviç'in koltuğunda kâğıt tomarıyla yoldan geçtiğini hem görüyor, hem görmüyordu. Ne horozların sesi, ne köpeğin havlaması, ne sokak kapısının gürültüsü onu derin uyuşukluğundan uyandıramıyordu, evin içinde fincan bardak şıngırtısı, semaver sesi işitildi. Nihayet saat ona doğru Zahar, elinde tepsiyle kapıyı açtı. Her zamanki gibi kapıyı ayağıyla vurup kapamak istedi. Ayağı boşa gitti ama tepsiyi düşürmedi. Uzun denemelerden sonra artık eli alışmıştı. Hem de Anisya'nın kapı aralığından kendisini gözetlediğini, birşey düşürürse gelip onu utandıracağını biliyordu. Zahar, koca tepsiye iki eliyle sarılmış, çenesini göğsüne çekerek yatağa kadar kazasız gelmişti. Fincanları yatağın yanındaki masaya koyacağı sırada yatağın olduğu gibi durduğunu, efendisinin içinde yatmadığını gördü. Şaşırdı. Bir fincan, arkasından şeker kabı yere düştü. Onları tutayım derken tepsi sallandı. Ne var ne yok hepsi yere serildi. Tepsinin üstünde sadece bir kaşığı tutabilmişti. Anisya'nın ekmeği, şekeri, fincan parçalarını topladığını görünce:

— Nedir bu başımıza gelen? dedi. Beyefendi nerede?

Beyefendi koltukta oturuyor. Yüzü onun yüzü değildi. Zahar ağzı açık bakakaldı.

— Ne? İlya Iyiç, bütün gece koltukta mı kaldınız? Niçin yatmadınız?

Oblomov, yavaş yavaş başını çevirdi. Birşey görmeden, Zahar'a dökülmüş kahveye ve şekerlere baktı. Ayağa kalkıp pencereye doğru yürürken:

— Ya sen fincanı niçin kırdın? dedi.

Dışarda lapa lapa kar yağıyordu. Yer bembeyazdı. Oblomov çiti, sebze bahçesini iyice örten karlara dalgın dalgın bakarak:

— Kar, kar, kar! dedi.

Sonra kısık, umutsuz bir sesle mırıldandı: «Her şeyi, herşeyi örtmüş.» Yatağına yattı ve ağır, rahatsız bir uykuya daldı.

Ev sahiplerinin kapı sesiyle uyandığı zaman öğle geçmişti. Kapıdan çıplak bir kol ve içinde dumanı tüten bir börekle bir tabak göründü. Tatlı bir ses sordu:

— Bugün pazar, kıymalı börek yaptık, biraz yemez misiniz?

Bir cevap çıkmadı. Oblomov ateşler içinde yanıyordu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

İlya İlyiç'in hastalığından sonra bir yıl geçti. Bu bir yıl içinde dünyanın dört bir yanında binbir değişiklik olmuştu. Bir ülkede kargaşalık çıkmış, başka bir ülke rahata kavuşmuştu. Dünyada birçok parlak ışıklar sönmüş, birçok yeni ışıklar parlamıştı. Bir yerde Doğa'nın gizli bir gücü bulunmuş ve yenilmiş, başka bir yerde insanlar evleriyle barklarıyla yok olmuştu. Eski hayat yıkılıp gidiyor, onun yerinde yeni hayat, taze çayır gibi yeşeriyordu...

Gerçi Viborg mahallesinde, dul kadının evinde günler, geceler apansız ve sert sarsıntılar getirmeden rahat rahat geçmiş, dört mevsim eski yıllardan farksız olarak birbiri ardından gelmişti. Ama hayat yine de olduğu yerde kalmamıştı. Yaşayış biçimleri durmadan değişmiş, fakat değişiklik dünyamızın jeolojik devreleri gibi duyulmaz bir yavaşlıkla olmuştu. Tıpkı bir dağın yavaş yavaş aşınması ya da denizin yüzyıllar boyunca çekile çekile bir kara parçasının meydana gelmesi gibi...

İlya İlyiç'in hastalığı geçmişti. Vekil tayin ettiği Zatiyortiy, köye gitmiş buğday satışının bütün hesaplarını göndermişti. Paradan kendisine maaşı ve masrafları için bir pey de ayırmıştı. Köylülerden alınacak paraya gelince Zatiyortiy birşey toplamadığını, çünkü köylülerin ya iyice iflâs etmiş ya da her birinin bir tarafa gitmiş olduğunu, haklarında bilgi edinmeye çalıştığını yazıyordu. Yol ve köprüler için acele etmeye gerek olmadığını söylüyordu.

Köylüler bu yolda çalışmaktansa dağları, tepeleri tırmanarak aşmaya razı imişler. Kısacası Zatiyortiy'in gönderdiği raporlar da, hesaplar da Oblomov'u avutmuştu. Çiftliğine kendinin gitmesine gerek olmadığı kanısına vardı, şimdilik hesaplardan memnun kaldı.

Zatiyortiy evi yapma işine de başlamıştı. Bucak mimarının yardımıyla malzeme hesaplarını yapmış ve kâhyaya baharda keresteleri taşımaya başlamasını ve tuğlalar için bir baraka yapmasını söylemişti. Böylece Allah kısmet ederse Oblomov baharda çiftliğe gidip inşaata başlayabilecekti. O zamana kadar da köylülerden para toplanabilecek ve masrafları kapayabilmek için çiftlik rehine verilecekti.

İlya Iyiç iyileştikten sonra uzun süre kasvetli günler geçirmiş, bazan saatlerce mahzun mahzun oturmuş, Zahar'ın sözlerine, bardakları kırmasına, masayı tozlu bırakmasına aldırış etmez olmuştu. Bayram günlerinde Oblomov'a çörek getiren ev sahibi kadın da onu birkaç defa gözyaşları içinde bulmuştu.

Fakat zamanla acı kederin yerine sessiz bir uyuşukluk gelmişti. İlya İlyiç saatlerce karın yağmasını, avluda, yolda birikmesini, kümesi, bahçeyi örtmesini seyrediyordu. Yine saatlerce kahve değirmeninin horultusuna, köpeğin havlamasına, Zahar'ın ayakkabıları boyamasına, saatin tıktaklarına dalıyordu. Ev sahibi kadın her zamanki gibi arasıra odasına giriyor, birşey satın almak lazım mı, birşey yemek ister mi diye soruyordu. Tam o sırada çocuklar koşarak içeri giriyorlar. Oblomov kadınla nazik bir ilgisizlikle konuşuyor, çocukların dersleriyle uğraşıyor, okumalarını dinliyor, çocukların gevezeliklerine dalgın isteksiz gülümsüyordu.

Ama dağlar yavaş yavaş aşınıyor, denizler karadan çekiliyor ya da karaya doğru ilerliyor ve Oblomov zamanla normal hayatını buluyordu. Yazı, sonbaharı ve kışı tembel ve rahat geçirdi.

Oblomov baharı bekliyordu. Niyeti köye gitmekti. Mart ayında âdet üzere tarlakuşu biçiminde çörekler piş-

ti. Nisanda çift pencerelerin birer teki açıldı. Oblomov'a Neva'nın buzlarının çözüldüğünü ve baharın geldiğini söylediler.

O da bahçede gezinmeye başladı. Sonra sebzeler dikildi. Bahar bayramları, 1 Mayıs her zamanki merasimleriyle geçti. Koruda çay içilmeye başlandı.

Yaz başında iki büyük bayramdan konuşulmaya başlandı: biri İvan Matveyeviç'in öteki de Oblomov'un isim günleri. Bunlar uzun uzun hazırlanacak günlerdi. Ev sahibi kadın çarşıdan güzel bir dana eti aldığı ya da nefis bir börek pişirdiği zaman: «Ah! İsim günlerinde de böyle bir dana bulabilsem, böyle bir börek pişirebilsem...» diyordu. Hıdrellez gününde Baruthane gezintisinden, Kolpinoda Smolensk mezarlığındaki bayramdan uzun uzun sözedildi. Pencerelerin altında kuluçkanın guluk gulukları ve yeni piliç kuşaklarının cıvıltıları duyuldu. Tavuklu, mantarlı börekler pişti; taze hıyar turşuları yenildi. Ve nihayet sofrada çilek, ahududu göründü. Ev sahibi, Oblomov'a: «İşkembe artık o kadar iyi değil. Dün iki bağına yetmiş kapik istediler. Hem de ufacık şeyler. Ama taze salmon balığı var, isterseniz her gün soğuk balık çorbası yapabilirim.» dedi.

Madam Pşenitsin'lerin evinde yemekler nefisti. Sadece Agafya Matveyevna ideal bir ev kadını olduğu için değil, biraz da kardeşi yiyecek konusunda zevkine pek düşkün olduğu için. İvan Matveyeviç elbisesine, çamaşırlarına hiç bakmazdı. Yıllarca aynı elbiseyi giyerdi, yenisini almak için para harcamak ona çok zor gelirdi. Elbisesini hiçbir zaman özene bezene asmaz, çuval gibi kaldırıp bir yana atardı. İç çamaşırlarını işçiler gibi yalnız cumartesi günleri değiştirirdi. Fakat yiyecek konusunda paraya acımazdı.

Memuriyete girdiği zaman kendi kendine şöyle bir mantık yürütmüştü: «Kimse insanın karnındakini görmez ve dedikodusunu etmez, ama kalın bir saat zinciri, yeni bir ceket, parlak kunduralar herkesin diline düşer.»

İşte bu nedenle Pşenitsin'lerde dananın, balığın, çilin en iyisi yenirdi. Bazan pazara kendisi gider, bir av köpeği

gibi dört tarafı koklayarak yürür ve horozların en besilisini bulup paltosunun altında eve getirirdi. Hindi için verdiği dört rubleye acımaz, şarabın en iyisini satın alır ve kilit altında saklardı. Ama sofrada kimsenin evde yapılmış votkadan başka içki gördüğü yoktu. Şarabı yukarda kendi odasında içerdi. Tarantiyev'le balığa gittiği zaman paltosunun altında nefis bir şişe Madera getirir, lokantalarda çaya kendi romunu katardı.

Nehirlerin getirdiği çamurlarla deniz dibinin yükselmesi, dağların aşınması, her yerde olduğu gibi Anisya'nın hayatında da oluyordu: ev sahibi kadınla aralarındaki sevgi çözülmez bir bağ ve sonunda bir hayat birliği haline gelmişti. Oblomov ev sahibi kadının candan ilgisini görerek bir gün ona şakadan yemek işlerini büsbütün kendi üzerine almasını ve onu bütün bu sıkıntılardan kurtarmasını rica etti. Kadının yüzü sevinçle parladı. Anlayışlı bir eda ile gülümsedi. Böylece iş alanı genişlemişti. Bir ev yerine iki evi, daha doğrusu büyük bir tek evi kendisi yönetecekti. Anisya da onun emrine giriyordu. Kardeşiyle görüştü, ertesi gün Oblomov'un mutfağı Agafya Matveyevna'nın mutfağına taşındı. Gümüş takımlar, tabaklar onun dolabına konuldu ve Akulina ahçılıktan kümes ve sebze bahçesi bakımına verildi.

Şimdi artık herşeyin ölçüsü genişlemişti. Çay, şeker ve erzak bol bol alınıyor. Reçel, turşu işleri alabildiğine kabarıyordu. Agafya Matveyevna'nın cüssesi bile büyümüş gibiydi. Anisya kollarını kartal kanatları gibi açarak ırmak gibi akmaya başlamıştı.

Oblomov öğle yemeğini saat üçte bütün aile ile birlikte yiyordu. Yalnız ev sahibinin kardeşi daireden çok geç döndüğü için yemeğini yalnız başına ve çok kere mutfakta yiyordu. Çayı ve kahveyi Oblomov'a artık Zahar değil doğrudan doğruya ev sahibi kadın getiriyordu.

Zahar'a canı istediği zaman odanın tozunu almak kalıyordu. Canı istemediği zaman Anisya bir kasırga gibi odaya giriyor ve yarı toz beziyle, yarı elleriyle ve hatta biraz da burnu ile bir anda herşeyi silip süpürüyor, yerli yerine koyup çıkıyordu. Oblomov bahçeye çıktığı zaman

Agafya Matveyevna da bazan odaya giriyor, herşeyi yerli yerinde görmezse başını sallıyor, kendi kendine birşeyler mırıldanıyor, yastıkları kabartıncaya kadar dövüyor, yastık yüzlerine bir göz atıp bunları değiştirmeli diyerek hemen çıkarıyor, pencerelerin tozunu alıyor ve odadan çıkmadan önce kanepenin arkasını yokluyordu.

Denizin dolması, dağların aşınması gibi ağır değişmeler, Agafya Matveyevna'nın hayatında da oluyordu. Ama hiç kimse ve hele kendisi bunun hiç farkına varmıyordu. Bu değişme ancak türlü türlü beklenmedik sonuçlarla belli oldu.

Acaba niçin geçen yıl ve daha önceleri bugünkü kadın değildi. Eskiden kızartma yanınca, balık fazla haşlanınca, çorbanın sebzesi unutulunca, Akulina'yı soğukkanlılıkla ve kayıtsızlıkla azarlayıp geçerdi. Şimdi ise böyle birşey oldu mu derhal sofradan fırlayıp kalkıyor, mutfağa koşuyor, Akulina'ya acı acı sitemler ediyor, hattâ ona, Anisya'ya küsüyor ve ertesi gün sebzelerin çorbaya konmasına, balığın iyi haşlanmasına kendisi bakıyordu. Niçin böyle oluyordu. Belki, diyeceksiniz, kadın bütün çalışma gücüyle ve gururuyla sarıldığı ev işlerindeki kusurları bir yabancının görmesinden utanıyordu.

Çok doğru; fakat niçin eskiden akşam saat sekizi geçince gözlerini zor açık tutarken ve saat dokuzda çocukları yatırdıktan, mutfakta ateş sönmüş mü, bacalar kapanmış mı, herşey yolunda mı diye yokladıktan sonra yatıp sabahın saat altısına kadar evin içinde top patlasa uyanmazken, şimdi Oblomov tiyatroya ya da İvan Gerasimoviç'lere gidip geç geldiği zaman bir türlü uyuyamıyordu? Bir sağa bir sola dönüyor, haç çıkarıyor, içini çekiyor, gözlerini kapıyor, fakat uykusu bir türlü gelmiyordu. Sokakta bir gürültü olur olmaz başını kaldırıyor, bazan yataktan fırlıyor, pencerenin kanadını açıp acaba gelen o mu? diye etrafı dinliyordu.

Sokak kapısı çalınır çalınmaz atkısını omuzuna alıp mutfağa koşarak Zahar'ı yahut Anisya'yı uyandırıyor, kapıya gönderiyordu. Diyeceksiniz ki, Agafya Matveyevna, titiz bir ev kadınıdır. İstemez ki evinde düzensizlik olsun,

kiracısı sokakta sarhoş kapıcıyı uyandırıncaya kadar kapıyı çalsın ve çocukları uyandırsın.

Evet, çok doğru; fakat acaba niçin Oblomov hasta olduğu zaman odasına kimseyi bırakmaz, döşemeye halılar, keçeler serer, pencereleri kapar, Maşa yahut Vanya kahkahayla gülse ya da bir yaygara koparsa o kadar nazik, o kadar iyi kalpli olduğu halde yaman bir öfkeye kapılırdı? Niçin Zahar'a ve Anisya'ya güvenmeyerek bütün gece yanında oturur ve gözlerini ondan ayırmazdı? Sabah erken kilisenin çanları çalınınca hemen mantosunu giyer bir kâğıdın üstüne büyük harflerle «İLYA» yazarak kiliseye koşar ve kâğıdı papaza vererek hasta bir adam için dua etmesini ister, karanlık bir köşede diz çöker, yüzünü yerlere kapayarak uzun zaman orada kalırdı. Sonra pazara, oradan da acele acele eve koşar. Oblomov'un kapısına gelir ve Anisya'ya fısıltıyla «Nasıl oldu?» diye sorardı. Diyeceksiniz ki bu da kadınlığın tabiatındaki merhamet ve şefkat duygularından geliyordu.

Çok güzel! Ama Oblomov'un iyileştikten sonra bütün kış mahzun mahzun durduğunu, onunla konuşmadığını, odasına hiç bakmadığını, işlerine, hareketlerine ilgi göstermediğini, onunla gülüp şakalaşmadığını görünce niçin zayıfladı, dünyasından soğudu, hiçbir şeye bakmaz oldu? Kahve öğütlerken ne yaptığını bilmez ya da içine o kadar şikore* katardı ki kahve içilmez olurdu. Kendisi ağzının tadını kaybettiği için bunun farkına bile varmazdı. Akulina, balığı yarı çiğ yarı pişmiş sofraya getirir, İvan Matveyeviç homurdanarak kalkar giderdi. Agafya Matveyevna taş kesilmiş gibi durur, hiçbir şeyin farkına varmazdı. Eskiden hiç kimse onu düşünceli görmemişti. Tabiatında böyle birşey yoktu. Hep hareket halinde bulunur, herşeye gözkulak olurdu. Şimdi ise, bazan havan kucağında uyumuş gibi hareketsiz duruyor, sonra birdenbire havanı öyle bir kuvvetle dövmeye başlıyordu ki, köpek kapı kırılıyor sanarak havlıyordu.

---

* Bazı ülkelerde şikore bitkisinin kökü toz haline getirilip kahveye karıştırılır.

Ama Oblomov biraz canlanıp da kibarca gülümsemeye, ona eskisi gibi bakmaya, kapı aralığından hareketlerini gözetlemeye, onunla şakalaşmaya başlar başlamaz tekrar zindeleşti. Eskisi gibi neşe ile, canlılıkla işine sarıldı, yalnız küçük bir farkla; eskiden sağlam yapılı bir makine gibi bütün gün rahat, düzenli çalışırdı; yavaş yavaş yürür, sakin bir sesle konuşur, kahveyi öğütür, kelle şekerini kırar, elekten birşey geçirir, örgüsünü ele alır, şişi bir saatin rakkası gibi gidip gelir, oturduğu yerden ağır ağır kalkar, mutfağa giderken durur, dolabı açar, birşey alır götürür ve bütün bunları bir makine gibi yapardı.

İlya İlyiç'in aileye katıldığı günden beri ise havan dövmesi, elek elemesi başka türlü olmuştu. Örgüsünü hemen hemen unutmuştu. Oturup örmeye başladığı zaman Oblomov, Zahar'dan kahve isteyince kendisi hemen mutfağa koşar, nişan alır gibi dikkatle etrafına bakar, kaşığı kavrayıp üç kaşık kahve çıkarır, ışıkta iyice gözden geçirir, sonra kaymağın kalın olmasına dikkat ederdi. Oblomov'un sevdiği yemek pişiyorsa ocağa gider, tencerenin kapağını kaldırır, koklar, tadar, nihayet kendi eliyle tencereyi ateşte tutardı. Oblomov için havanda birşey döğerken ya da rendelerken işe öyle canla başla sarılır ki kan ter içinde kalırdı. Bütün ev işleri onun için yeni bir anlam kazanmıştı. İlya İyiç'in rahatı ve keyfi herşeyden önce gelirdi. Eskiden bunlar bir ödev, şimdi ise bir zevkti. Hayatı kendine göre bir değişiklik, bir zenginlik kazanmıştı.

Ama kendisi, içinde olup bitenin farkında değildi. Hiçbir şey düşünmeden bu tatlı köleliği olduğu gibi kabul ediyor, ona karşı koymamakla beraber fazla ileri de gitmiyor, heyecana kapılmıyor, geleceğe ait hayaller kurmuyor, sinirlerini işe karıştırmıyordu. Sanki birdenbire başka bir dine iman etmiş, ne olduğunu anlamak, kurallarını bilmek bile istemeden ibadetini yapıyor, verilen emirleri körükörüne yerine getiriyordu. Bu yeni iman ona nasılsa gelmiş, hiç aramadığı, beklemediği bir bulut gibi onu sarıvermişti. Oblomov'a âşık olmak, onun için soğuk almak ya da zehirli sıtmaya yakalanmak gibi birşey olmuş-

tu. Kendisi farkında değildi. Birisi ona bunu söylese yeni birşey duymuş gibi olacak, gülümseyecek ve kızaracaktı.

Oblomov'a hizmet etmeyi bir ödev olarak kendiliğinden, sessizce benimsemişti. Gömleklerini ayrı ayrı tanır, çoraplarının deliklerini sayar, hangi ayakla yataktan çıktığını, gözünde ne zaman arpacık çıkacağını, hangi yemekleri sevdiğini, bunlardan kaç tabak yiyeceğini bilirdi. Keyifli midir, dertli midir, az mı, çok mu uyumuştur, hemen fark ederdi. Sanki bütün hayatı boyunca onu incelemişti; fakat bütün bunları niçin bildiğine şaşmaz. Oblomov'un kendisi için ne olduğunu, niçin bu kadar zahmete girdiğini düşünmezdi. Onu seviyor musun diye sorsalar, gülümseyerek evet der, fakat Oblomov evinde ancak bir hafta kalmış da olsa, yine aynı cevabı verirdi.

Niçin bunca insan arasında onu sevmişti? Niçin aşksız evlenmiş, otuz yaşına kadar aşksız yaşamış da şimdi birden bire aşka düşmüştü?

Her ne kadar aşkın ele avuca sığmaz birşey, insanı durup dururken hasta eden bir illet olduğu söylenirse de onun da herşey gibi kendine göre nedenleri ve kanunları vardır. Bu kanunlar henüz lâyıkiyle incelenememiştir. Çünkü aşka düşen bir insanın kendi ruhunda filizlenen bu duyguyu, gözlerini kapayan büyüyü, bir bilgin gözüyle seyretmeye vakti yoktur. Kalbinin ne zaman ve nasıl hızla çarpmaya başladığını, nasıl birdenbire kendini feda edebilecek kadar güçlü bir bağla bağlandığını, nasıl kendisini unutup sevgisiyle bir olduğunu. zekâsının nasıl uyuştuğunu ya da alabildiğine incelediğini, iradesinin, düşüncesinin nasıl esir olduğunu, dizlerinin nasıl titrediğini, ateşinin nasıl yükselip gözlerinin nasıl yaşla dolduğunu göremez...

Agafya Matveyevna daha önce Oblomov'a benzer kimse görmemiş, görse de uzaktan görmüştü. Onun gibileri sevebilirdi. Ama onlar başka bir âlemde yaşıyorlardı, kendini onlara yaklaştıracak bir fırsat çıkmıyordu. İlya İlyiç, kocası kâtip Pşenitsin gibi kısa adımlarla acele acele yürümüyor, durup dinlenmeden evrak yazmıyor, daireye geç kalacağım diye ödü kopmuyor, insana hep birşey bekleye-

rek, nerede ise semerleyip sırtına binecekmiş gibi bakmıyordu. O herşeye ve herkese sanki kendisine saygı gösterilmesini istermiş gibi... korkusuzca, dosdoğru bakıyordu.

Yüzü kaba ve kırmızı değil, yumuşak ve güzeldi; elleri kardeşinin elleri gibi kırmızı ve titrek değil, küçük ve beyazdı. Oturuşu, bacak bacak üstüne atışı, başını avuçları içine alışı ne kadar sakin, ne kadar rahat ve zarifti. Kardeşinden, Tarantiyev'den başka türlü bir konuşması vardı. Söylediklerinin çoğunu anlayamazdı ama sözlerinin çok derin çok güzel olduğunu hissederdi. Onun anladığı şeyleri bile Oblomov herkesten başka türlü söylerdi. İnce ince çamaşırlar giyer, hergün de değiştirirdi. Kokulu sabunla yıkanır, tırnaklarını temiz tutardı. Herşeyi ne kadar temiz ve sevimli idi. Çalışmaya ihtiyacı yoktu. Kendisi hiçbir şey yapmaz, bütün işlerini başkaları görürdü. Emrinde Zahar ve Zahar gibi üç yüz kişi daha vardı. O, kibar bir beyzade idi. Parlak ve gösterişli idi. Ne kadar da nazikti. Yürüyüşü, hareketleri ne kadar tatlı idi. Eli kadife gibi yumuşacıktı. Oysa kocasınınkinin dokunuşu vuruştan farksızdı. İnsana bakmasında ve konuşmasında öyle bir kibarlık, öyle bir incelik vardı ki...

Kadın bütün bunları düşünerek, bilerek sevmiyordu. Fakat herhangi bir kimse Oblomov'un onun hayatına girmekle ruhunda yaptığı etkiyi açıklamaya kalksa ancak böyle açıklardı.

İlya İlyiç bu eve yerleşmesinin, ev sahibinin kardeşinden, günde artık eskisinin üç misli kemik yemeye başlayan köpeğe varıncaya kadar, herkes için ne demek olduğunu anlıyordu. Fakat işlerin ne kadar ileri gittiğini, ev sahibinin kalbinde ne umulmadık bir yer kazandığını fark etmiyordu. Yemek, çamaşır ve oda işlerinde gösterdiği telâşlı ilgiyi tabiatının bir özelliği sayıyordu. Bu tarafını zaten ilk konuşmalarında, Akulina ansızın odaya çırpınan bir horoz getirip de Agafya Matveyevna'nın ahçısının bu yersiz işgüzarlığına kızmasına rağmen gene de satılacak horozun o değil, kurşuni benekli horoz olduğunu söylemeye fırsat bulduğu zaman anlamıştı. Agafya Matveyevna'nın Oblomov'a cilve yapmasına, içinde olup bi-

tenlerden en küçük bir işaret vermemesine imkân yoktu. Çünkü bunların kendisi de farkında değildi. Son zamanlara kadar başına böyle hallerin hiç gelmediğini düşünemiyordu. Aşk onda kayıtsız şartsız bir bağlanma şeklinde kendini gösteriyordu. Oblomov onun kendisine karşı takındığı tavırların gerçek anlamını kavrayamıyor, bunları tabiatının bir özelliği olarak görüyordu. Kadının bu kadar tabii, bu kadar feragatlı bir bağlanışı kendisi için olduğu kadar Oblomov ve başkaları için de bir sırdı. Bu bağlanışta bir çıkar kaygısı bulunamazdı. Çünkü kiliseye mumlar dikip Oblomov'un iyileşmesine dua ederken Oblomov'un bundan hiç haberi olmazdı. Başucunda oturup sabahlara kadar uyumadığını da kimseler bilmezdi.

Oblomov'un ona karşı davranışı daha basitti. Agafya Matveyevna durmadan gidip gelen dirsekleri, gayreti, dikkati, mutfaktan kilere, kilerden mahzene gidip gelmeleri, kusursuz ev kadınlığı ile Oblomov için çocukluğunda baba evinde zihnine yerleşmiş olan o rahat, o değişmez ev hayatının canlı bir örneğiydi. Babası, dedesi, bütün ailesi ve misafirleri kendileri rahat bir tembellik içinde otururken ve yatarken evin içinde onları durmadan kollayan uyanık gözler ve durmadan çalışan, çamaşırları yıkayan, yiyecek, içecekleri hazırlayan, onları giydiren, yatıran, öldükleri zaman gözlerini kapayacak olan eller bulunduğunu bilirlerdi. Oblomov şimdi de kanepesinde rahat rahat otururken onun hayatı için yapılan işleri, didinmeleri, gidip gelmeleri görüyordu ve biliyordu ki yarın güneş doğmasa, gökyüzü görünmez olsa, dünya sele suya batsa gene de sofrasına çorba ve kızartma gelecek, çamaşırı tertemiz olacak, duvarın örümcekleri alınacak ve bütün bunları onun ruhu bile duymayacaktı. Canının ne istediğini düşünmek zahmetine bile girmeden başkaları keşfedecek ve hazırlayıp önüne getirecekti. Hem de getiren eller Zahar'ın kirli elleri değil, beyaz ve temiz eller, dirseklere kadar çıplak kollar olacak, karşısında tembel ve kaba bir surat değil, sevimli, neşeli bir yüz, bağlılık dolu bir gülümseme görecekti.

Oblomov'un ev sahibi ile dostluğu günden güne artı-

yordu. Ama ona âşık olmak aklından bile geçmiyordu. Aşk onun için artık kızamığa, çiçeğe, sıtmaya tutulmak gibi bir şeydi; aklına gelince ürperiyordu.

Agafya Matveyevna'ya gittikçe artan bir yakınlık duyması sevgiyle ilgisi olmayan, sadece bir insanın ateş karşısında yavaş yavaş ısınması gibi birşeydi.

Yemekten sonra bazan onun odasında bir süre kalır, piposunu içer, sofra takımlarını kaldırmasını, fincanları, özellikle kendi fincanını çıkarıp dikkatle yıkamasını, kurulamasını, içine kahve döküp herkesten önce kendisine özene bezene vermesini seyrederdi. Kapı aralık kalınca gözleri dolgun boynuna, yuvarlak dirseklerine takılır, kapı uzun bir süre kapalı kalırsa gidip ayağıyla yavaşça açar, onunla şakalaşır, ya da çocuklarla oynardı. Bununla beraber onu görmediği sabahlar hiç de aramazdı. Yemekten sonra çok defa kendi odasına gidip iki saat kadar uyurdu. Fakat uyanır uyanmaz çayının hazır olacağını da bilirdi. Asıl mesele de bütün bunların rahatlık içinde yapılmasıydı. Oblomov'un kalbinde hiçbir üzüntü yoktu. Agafya'yı görecek miyim, görmeyecek miyim? Acaba ne düşünüyor? Ona ne söyleyeceğim? Filan şeyi sorarsa ne cevap vereceğim? Yüzüme nasıl bakacak? gibi üzüntülere, meraklara düşmüyordu.

Uykusuz gecelerden, acı tatlı gözyaşlarından eser yoktu. Piposunu içip onu seyrediyor, bazan birşey söylüyor, bazan söylemiyordu. İçinde üzüntü, karartı yoktu. Hiçbir şey beklemiyor, hiçbir şey istemiyordu. Oblomov'un ruhunda tutkular, istekler kahramanlık tasarıları doğmuyordu. Zamanın geçişine, ömrünün boşuna harcanmasına iyi kötü hiçbir iş yapmayışına, bir ot gibi yaşamasına hayıflanmıyordu. Sanki görünmez bir el onu değerli bir çiçek gibi bir saksıya koymuş, soğuktan sıcaktan, yağmurdan koruyor ve şefkatle besliyordu.

Oblomov:

— İğneyi, burnunuzun önünde amma da çabuk işletiyorsunuz. Agafya Matveyevna! Gömleğinizi burnunuza dikeceksiniz diye ödüm kopuyor.

Kadın gülümsedi. Kendi 'kendine konuşuyor gibi:

— Şimdi dikişi bitiriyorum. Yemek yiyeceğiz, dedi.

— Ne yemeği var?

— Lahana turşusuyla somon balığı. Mersin balığı bulamadık. Bütün dükkânlara baktım. Kardeşim de aradı. Bir yerde yoktu. Ama Karetni'de bir tüccar ısmarlamış. Tutarlarsa balıkçı bize bir parça ayıracak. Dana kızartması da var. Ha! Bir de mısır tavası...

— Mükemmel! Bunu düşündüğünüze çok memnun oldum, Agafya Matveyevna! İnşallah Anisya unutmamıştır.

— Hiç yakasını bırakır mıyım? (Mutfağın kapısını açarak) Bakın kızarıyor. Nerede ise hazır olur...

Kadın dikişini bitirdi, herşeyi toplayıp yatak odasına götürdü.

Oblomov bu çeşit konuşmalarla ona, ısınmak için bir ateşe yaklaşır gibi, gittikçe daha fazla sokuluyordu. Bir gün o kadar fazla sokuldu ki az kalsın bir yangın, hiç değilse bir tutuşma oluverecekti.

Odasında bir aşağı bir yukarı yürürken kapıdan Agafya Matveyevna'nın dirseklerinin müthiş bir hızla işlediğini gördü. Yanına giderek:

— Hep iş, hep iş! Ne yapıyorsunuz? dedi.

— Şikore dövüyorum.

Oblomov, kolunu tutup onu işinden alıkoymaya çalışarak:

— Ya sizi bırakmazsam? dedi.

— Bırakın. Daha şeker de kıracağım. Çöreğiniz için şarap da çıkacak.

Oblomov kolunu bırakmıyor ve yüzünü arkasından boynuna yaklaştırıyordu.

— Size birşey soracağım. Sizi sevecek olsam ne olur?

Kadın gülümsedi. Oblomov tekrar sordu:

— Siz de beni sever miydiniz?

— Neden sevmeyeyim? İnsanların birbirini sevmesi Tanrının emri.

— Ya sizi öpersem...

Oblomov bunu derken kadına o kadar yaklaştı ki, Agafya Matveyevna sıcak nefesini yanağında duydu.

— Daha bayram gelmedi.

— Hayır şimdi öpüşelim.

— İnşallah Paskalya'ya kadar ölmeyiz! O zaman öpüşürüz.

Bunu söylerken halinde hiçbir telâş, hiçbir şaşkınlık yoktu. Yuları takılan bir at gibi dimdik ve sakin duruyordu. Oblomov boynundan hafif öptü.

— Aman dikkat edin. Şikore dökülecek. Çöreğinize ne koyarım sonra?

— Zararı yok.

— Hırkanıza ne olmuş? Bakın, bir leke daha! Zeytinyağı olacak, nereden damlamış acaba, kandilden olmasın?

— Nereden oldu bilmiyorum.

— Kapıya süründünüz herhalde. Dün menteşeleri yağlamıştık, gıcırdamasın diye. Hırkanızı hemen çıkarın, verin bana. Yıkayayım. Yarına kadar kurur.

Oblomov tembel tembel hırkasını çıkararak:

— Ne kadar iyisiniz Agafya Matveyevna, dedi. Ne yapalım, biliyor musunuz? Sizinle gidip bizim çiftlikte yaşayalım. Orada ev işleri çok daha keyiflidir. Herşey bulunur. Mantar, meyve, reçel... Agafya Matveyevna hafifçe içini çekerek:

— Gitmem, ne diye gideyim? Biz burada doğmuşuz, burada yaşıyoruz, burada öleceğiz.

Oblomov ona hafif bir heyecanla baktı. Ama gözleri parlamadı, yaşlanmadı. Ruhu ne göklere havalandı, ne de büyük işler kurarak coştu. Bütün istediği kanepeye uzanıp onun kollarına bakmaktı.

II

İvan yortusunu büyük bir neşe ile geçirdiler. Arife günü İvan Matveyeviç daireye gitmedi. Fakat kâh bir çanta ile, kâh bir sepetle durmadan şehirden bir şeyler getirdi durdu. Agafya Matveyevna üç gün kahve ile yetindi. Bütün aile hafif şeylerle karınlarını doyurdular. Yalnız Oblomov üç gün başkalarının yemediğini yedi. Anisya, bayram gecesi hiç uyumadı. Yalnız Zahar iki kişinin uykusunu birden uyudu ve bütün bu hazırlıklara küçümsemeye benzer bir eda ile baktı.

Kontun evinden çağrılan iki ahçıbaşıya şunları söyledi:

— Bizim Oblomovka'da her bayram böyle yemek yerdik. Biz beş çeşit pasta, türlü de salça yapardık. Bütün ev halkı ve misafirler iki gün yedikten sonra geri kalan da beş gün daha idare ederdi. Yemekler bitince de gene misafirler gelir ve tekrar aynı yemekler yapılırdı. Burada ise yılda bir defa böyle yemek yapılıyor.

Ziyafette ilk önce Oblomov'a yemek verdi ve boynunda nişan asılı birine hizmet etmek istedi: «Benim efendim doğuştan soyludur, bu misafirler hiçbir şey değil» dedi.

Masanın dibinde oturan Tarantiyev'e hiç yemek vermedi ya da canı ne kadar istediyse o kadar verdi. İvan Matveyeviç'in bütün daire arkadaşları (otuza yakın) oradaydılar. Kocaman bir alabalık tavuklar, keklikler, kaymaklı dondurma ve nefis bir şarap ziyafet listesinin başın-

da geliyordu. Yemek bitince herkes birbirini kucakladı, ev sahibinin zevki göklere çıkarıldı ve kâğıt oyunları başladı. İvan Matveyeviç herkesin önünde eğiliyor, teşekkür ediyor ve sevgili misafirlerine bir yemek yedirmek için yıllık kazancının üçte birini harcadığını söylüyordu. Davetliler sabaha karşı yürüyemez bir halde çıktılar ve ev Oblomov'un isim gününe kadar sessizlik içinde kaldı.

O gün Oblomov'un misafirleri yalnız İvan Gerasimoviç, bir de Aleksiyev idi, hani şu hikâyemizin başında İlya İlyiç'i bir mayısta Ekateringof'a çağıran sessiz sedasız adam. Oblomov İvan Matveyeviç'ten aşağı kalmak istememiş ve o taraflarda bilinmeyen nefis yemekler yaptırmıştı.

Yağlı börekler yerine şeffaf gibi duran hamur işleri vardı. Çorbadan önce istiridye yendi. Tavuklar daha süslüydü, et daha iyi, sebzeler daha nadide idi. Çorba İngiliz usulünde yapılmıştı. Masanın ortasında kocaman bir ananas, etrafında şeftaliler, kayısılar, kirazlar vardı. Masaya çiçek de konmuştu.

Tam çorbayı içmeye başladıkları ve Tarantiyev'in hamur işlerini pek hafif bularak bu saçma börek pişirme tarzına lânet okuduğu sırada köpeğin her zamanki çılgın havlayışları duyuldu. Avluya bir araba girdi, tekerleği çite çarptı ve bir adam Oblomov'u sordu. Herkes şaşırdı. Oblomov:

— Eski dostlarımdan biri bugün isim günüm olduğunu hatırlamış olsa gerek, dedi ve Zahar'a hafif sesle: «Evde yok de, evde yok de,» diye emir verdi.

Yemek bahçedeki kameriyede yeniyordu. Zahar arabaya doğru koşarken Ştoltz'la karşılaştı, sevinçle haykırdı:

— Andrey İvaniç!

Oblomov «Andrey!» diye bağırarak boynuna atıldı. Ştoltz:

— Yemek yiyorsunuz ha, talihim varmış; bana da yiyecek verin, açım. Seni bulmaktan umudumu kesmiştim artık.

Oblomov:

— Gel, gel, şöyle yanıma otur, diyerek Ştoltz'u telaşlı telaşlı yanıbaşına oturttu.

Ştoltz görünür görünmez, Tarantiyev çitten atlayarak mutfağın bahçesine geçmiş, arkasından İvan Matveyeviç de kalkmış tavan arasındaki odasına gitmişti. Agafya Matveyevna da gitmeye kalktı.

Ştoltz yerinden sıçrayarak:

— Sizi rahatsız ettim galiba, dedi.

Oblomov:

— Nereye gidiyorlar? Niçin İvan Matveyeviç! Mihey Andreyiç! diye bağırdı.

Agafya Matveyevna'yı yerine oturttu; fakat ötekileri getirtemediler. Oblomov, Ştoltz'u soru yağmuruna tuttu.

— Nereden geliyorsun? Burayı nasıl buldun? Ne zaman gidiyorsun?

Ştoltz bir iş için on beş günlüğüne gelmişti. Taşraya, Kiyef'e ve daha başka yerlere gidecekti. Yemekte az konuştu, çok yedi, gerçekten acıkmıştı. Ötekiler tabii hep sustular. Yemekten sonra sofra kaldırılınca Oblomov çardağa şampanya ile soda getirmelerini söyledi. Ştoltz'la yalnız kaldı.

Bir süre sustular. Ştoltz Oblomov'a uzun uzun baktıktan sonra:

— Peki, şimdi sen anlat bakalım, İlya, dedi.

Bunu öyle ciddi söylemişti ki Oblomov önüne baktı ve cevap vermedi. Ştoltz sordu:

— Demek «hiç bir zaman»a karar verdin?

Oblomov anlamazlıktan gelerek:

— Hiçbir zaman ne demek?

— Unuttun mu: «Ya şimdi, ya hiçbir zaman.»

— Ben o zamanki insan değilim artık, Andrey. Allaha şükürler işlerim yolunda. Tembel tembel yatmıyorum. Planlarımı nerede ise bitirmek üzereyim. İki dergiye abone oldum. Bıraktığın kitapların hemen hepsini okudum.

— Peki Avrupa'ya niçin gelmedin?

— Şeyin yüzünden...

— Olga'nın değil mi?

Oblomov kıpkırmızı kesildi:

— Ya, demek duydun... Nerede şimdi?

Ştoltz cevap vermedi ve ona ta içine işleyen bir bakışla baktı. Oblomov:

— Teyzesiyle dışarıya gittiğini duymuştum... Şeyden sonra...

— Hatasını anladıktan sonra...

Oblomov'un utancı son haddine vararak:

— Bunu da mı biliyorsun?

— Herşeyi biliyorum: leylak dalına varıncaya kadar. Hiç üzülmüyor musun? Mutsuz değil misin İlya? Vicdan azabı duymuyor musun?

— Bunu hiç açma. Hatırlatma bana. Aramızdaki uçurumu gördüğüm zaman, ona lâyık olmadığımı anladığım zaman derdimden beyin hummasına yakalandım... Of, Andrey, beni seviyorsan böyle işkence etme. Bana onu hatırlatma. Ona daha başında hatasını söyledim. Bana inanmak istemedi... pek o kadar kabahatli değilim...

Ştoltz sevgiyle:

— Seni kabahatli bulmuyorum İlya. Ona yazdığın mektubu okudum. Kabahatin çoğu bende, birazı Olga'da, en azı da sende.

— Olga şimdi nasıl?

— Nasıl mı? Hiçbir şeyle kendini avutamıyor. Göz yaşları içinde. Sana lânet ediyor.

Ştoltz bunları söyler söylemez Oblomov'un yüzünde telâş, şefkat, vicdan azabı, korku ifadeleri belirdi:

— Ne söylüyorsun Andrey? dedi. Kalk gidelim. Onu bulalım. Hemen şimdi gidip ayaklarına kapanayım, beni affetmesi için yalvarayım...

Ştoltz gülerek sözünü kesti:

— Otur yerinde. Olga neşeli ve mutlu. Sana selâmlar gönderdi. Mektup da yazacaktı ama ben vazgeçirdim. Sıkılırsın diye.

Oblomov'un gözleri yaşardı:

— Oh. Çok şükür. Çok sevindim Andrey. Gel seni öpeyim ve sağlığına içelim.

Birer bardak şampanya içtiler. Oblomov sordu:

— Olga nerede şimdi?

— İsviçre'de. Yaz sonunda teyzesiyle kendi çiftliğine gidecek. Ben de bu iş için geldim. Düzeltilecek bazı hukuki işler kaldı. Baron işi bitirmemiş. Meğer maksadı Olga ile evlenmekmiş.

— Yok canım! demek doğru imiş. Peki Olga ne demiş?

— Tabiî reddetmiş. Öbürü de kızmış, bırakıp gitmiş? Şimdi işleri ben düzelteceğim. Gelecek haftaya kadar hepsini bitiririm. Peki, sen nasılsın? Ne diye gelip bu ıssız yere gömüldün?

— Burası çok rahat Andrey; beni rahatsız eden yok.

— Ne hususta?

— Çalışmak hususunda.

— Çiftliğe... Evet, belki. Yakında inşaat başlayacak. Ama şimdi gidemem Andrey, biraz düşüneyim.

— Yine mi? Ben seni bilirim: Düşüne düşüne bunu da iki yıl önceki Avrupa yolculuğuna çevirirsin. Gelecek hafta gidelim.

— Bu kadar acele nasıl gidebilirim? Hemen gelecek hafta? Sen yola çıkmağa hazırsın, ben değilim. Herşeyim burada, nasıl bırakabilirim. Yola çıkabilmek için hiçbir şey yapmış değilim.

— Yapılacak hiçbir şey yok, ne olabilir?

Oblomov bu soruya cevap vermedi:

— Andrey hiç iyi değilim, nefesim öyle çabuk kesiliyor ki... Yine arpacıklar çıkarmaya başladım; kâh bir gözümde, kâh öteki gözümde... bacaklarımda da şişkinlik var. Uyurken bazen sanki biri ansızın kafama ya da sırtıma bir yumruk indiriyor. Sıçrayıp kalkıyorum.

— Bak bana İlya, sana ciddi söylüyorum, bu yaşama tarzını değiştirmezsen ya kötürüm olursun, ya da inme indirirsin. Senin geleceğinden umudu kestim. Olga gibi bir melek seni kanatlarıyla bu bataklıktan kurtaramadıktan sonra ben hiçbir şey yapamam. Fakat sen kendine

küçük bir iş alanı bulabilirsin, bulmalısın da. Çiftliğine çekidüzen verebilirsin, köylülerinin başına geçer, işlerine bakarsın, ev yaptırırsın, ağaç dikersin... Seni dünyada rahat bırakmam. Artık bunu yalnız kendi isteğimle değil Olga'nın da isteğiyle yapıyorum. Öleceksin, kendini canlı gömeceksin diye merak ediyor, anlıyor musun? Ben ona seni mezarından dışarı çıkaracağıma söz verdim.

— Demek beni hâlâ unutmadı. Ben buna lâyık değilim.

— Hayır, seni unutmadı, unutacağını da sanma. Olga öyle kadınlardan değildir. Çiftliğine gidip onu ziyaret etmelisin.

— Ama şimdi olmaz. Allâh aşkına, şimdi olmasın Andrey! bırak onu unutayım. Ah! hâlâ şuramda...

— Ne var? Aşk mı diyeceksin?

— Hayır, utanç ve keder

— Peki, peki, şimdi çiftliğine gidelim. Hemen evi yaptırmağa balşamalısın. Yaz geldi, en elverişli mevsim geçiyor.

— Hayır. Bir adamım var şimdi Oblomovka'da. Ben hazırlanır, işleri düşünür, sonra giderim.

Oblomov, Ştoltz'a hiç yerinden kımıldanmadan işleri ne güzel yürüttüğünü, tuttuğu adamın kaçan köylüler hakkında nasıl bilgi topladığını, mısırı ne kadar kârla sattığını, şimdiye kadar kendisine 1500 ruble gönderdiğini, bu yıl köylülerden belki vergileri de toplayıp göndereceğini uzun uzun anlattı.

Ştoltz bu masalı dinleyince ellerini birbirine çarparak:

— Seni düpedüz yolmuşlar. Üçyüz köylüden 1500 ruble! Kim bu memur? Ne biçim adam?

— 1500 rubleden fazla idi galiba. Mısır satışından kendine küçük bir pay ayırmış.

— Ne kadar?

— Hatırımda kalmadı. Ama hesabı sana göstereyim. Bir yere koymuştum.

— İlya, sen sahiden hapı yutmuşsun. Giyin, bize gidelim.

Oblomov bin dereden su getirmeye başladı. Fakat Ştoltz onu zorla sürükledi. Kendi adına bir vekâletname yazdı. Oblomov'a imzalattı ve Oblomov çiftliğe gidip işlere alışıncaya kadar Oblomovka'yı kiralayacağını söyledi:

— Aldığın paradan üç misli fazla alacaksın. Fakat Oblomovka'yı uzun süre tutacak değilim. Kendi işlerim de var. Şimdi istersen birlikte gidelim. Seninkine 300 fersah uzakta. Oradan gider, o adamı işten çıkarırım. Herşeyi yoluna koyarım. Sen de kalkar gelirsin. Artık rahat bırakmam seni.

Oblomov içini çekti:

— Ah! Bu hayat, dedi?

— Nesi varmış bu hayatın?

— İnsana rahat vermiyor. Başını derde sokuyor. Ne olur şöyle bir yatıp uyuyabilsem... Hiç kalkmadan...

— Yani ışıkları söndürüp karanlıkta oturmak istiyorsun! Güzel bir hayat doğrusu! Ah, İlya, birazcık olsun kafanı yorup düşünemez misin? Hayat rüzgâr gibi gelip geçiyor, sen yatıp uyumaktan sözediyorsun. Sönmeyen bir alev olmalısın. Ah! Keşke iki üç yüz yıl yaşayabilsem! İnsan o zaman neler yapmazdı.

— Sen başka türlüsün, Andrey; Kanatların var senin. Yaşamıyor, uçuyorsun. İstidadın, ihtirasın var. Baksana, şişman değilsin. Arpacık çıkarmıyorsun. Ensen kaşınmıyor... Başka bir adamsın vesselâm.

— Haydi canım, saçmalama. İnsan kendi hayatını düzenlemek, tabiatını değiştirmek için yaratılmıştır. Sen karnını şişirip şişirip sonra da kabahati tabiatta buluyorsun. Senin de kanatların vardı, ama, çıkardın.

— Hani nerede bu kanaatlar? Elimden hiçbir iş gelmiyor ki.

— Gelmesini istemiyorsun da ondan. Elinden hiçbir iş gelmeyen insan yoktur. İnan ki yoktur.

— Benim gelmiyor işte, ne yapayım?

— Sana sorsalar ne bir dilekçe yazabilirsin, ne de kâhyaya bir mektup. Ama Olga'ya pekâlâ mektup yazdın değil mi? Hem de kusursuz cümlelerle. Kâğıdı, mürekkebi

İngiliz mağazasından almış, mektubu düzgün okunaklı bir yazıyla yazmışsın.

Oblomov kızardı. Şoltz devam etti:

— Canın istedi mi bir hikâyeci gibi fikirler ve cümleler buluyorsun; ama canın istemedi mi hiçbir şey yapamıyorsun. Gözlerin görmez oluyor, ellerin titriyor. Sen iş görme gücünü daha çocukken, Oblomovka'da, teyzelerin, dadıların arasında kaybettin. Çoraplarını kendin giymeyi bilmiyordun. Şimdi de nasıl yaşayacağını bilmiyorsun.

— Bütün bunlar doğru olabilir, Andrey! Fakat çaresi yok, tamiri mümkün değil.

— Ne demek tamiri mümkün değil? Ne saçma şey! Sen şimdi beni dinle. Her dediğimi yap. Bir hayli şeyi tamir edersin.

Fakat Şoltz köye yalnız gitti. Oblomov sonbaharda geleceğini vaadederek şehirde kaldı. Şoltz giderken sordu.

— Olga'ya ne söyleyeyim?

Oblomov başını eğdi, mahzun mahzun durdu, sonra içini çekerek:

— Hiç benden sözetme, dedi; beni görmediğini, kimseden de bir haber almadığını söyle.

— İnanmaz.

— Peki, ortadan kayboldu, öldü, yok oldu de.

— Ağlar, uykularından olur; ne diye keyfini kaçıralım?

Oblomov derin bir üzüntü içinde düşündü; gözleri yaşardı.

Şoltz:

— Peki, peki; bir yalan uydururum, onun hatırasıyla yaşadığını, hayatta gerçek ve ciddi bir amaç aradığını söylerim. Sen de unutma ki hayatın amacı kadın değil, hayatın kendisidir, iştir. İkinizin hatası da bunu anlamamış olmaktı. Ne ise, bunları duyunca çok sevinir.

Vedalaşıp ayrıldılar.

III

İlya yortusunun ertesi günü Tarantiyev'le İvan Matveyeviç akşam üzeri lokantada buluştular.

İvan Matveyeviç düşünceliydi. «Çay!» diye bağırdı. Garson çay, bir şişe de rom getirdi. İvan Matveyeviç rom şişesini iterek garsonu tersledi:

— Bu rom çivi kokuyor, dedi. Cebinden bir şişe çıkardı ve garsona koklattı: Bir daha benim önüme böyle şey getirme! dedi. Garson gidince arkadaşına:

— İşler fena gidiyor ahbap, dedi.

— Evet, işe şeytan karıştı. Bu Alman Allahın belası. Vekâletnameyi yırtıp çiftliği kiralıyor! Böylesi görülmemiş! Vallahi herif parsayı toplayacak.

— Ne yapacağını bilen bir adamsa başımız belaya girebilir. Köylülerden paranın toplanıp da bizim elimize geçtiğini öğrenince bizi mahkemeye verir.

— Mahkemeye mi? Yağma yok! Amma da çabuk ürküyorsun be ahbap. Zatiyortiy böylelerinin cebine ilk defa el atmıyor. İz bırakmamasını bilir o. Parayı senetsiz sepetsiz almıştır, emin ol. Alman küplere biner ve bağırıp çağırmasıyla kalır. Mahkemeye gidecekmiş! Lâf!

İvan Matveyeviç keyiflendi:

— Sahi mi söylüyorsun yahu? Haydi içelim öyleyse!

Bardaklara rom koydu. Gittikçe içi rahatlayarak:

— Hayat bazan pek kötüleşir gibi oluyor; ama insan biraz içti mi bulutlar dağılıyor.

— Şimdi dinle, sana ne yapacağını söyleyeyim. Oblomov'un ev işlerini kızkardeşine devrettiği günden sonrası için birtakım masraflar gösterir, yakacak odun, lahana filan, ne istersen yazarsın. Zatiyortiy dönünce köylülerden para topladığını fakat bu paranın borçlara tutulduğunu söyleriz.

— Ya hesapları alır almaz Alman'a gösterirse; o da işi kurcalayıp...

— Daha da neler! Bu hesapları öyle bir yere sokar ki şeytan gelse bulamaz. Alman'ın gelmesi epey sürer. O zamana kadar da Oblomov herşeyi unutur...

— Deme yahu! Haydi içelim öyle ise! Böyle malı çayla israf etmek yazık. Kokla şunu: Üç gümüş ruble! Biraz tuzlu balıkla lahana turşusu isteyelim mi?

— İsteyelim.

— Hey, garson!

Tarantiyev tekrar öfkelenerek:

— Ama, bak şu namussuz herife! «Çiftliğini bana kirala» diyor. Senin benim gibi Rus milletinden olanların aklına böyle şey gelir mi? Almanlar böyle işte. Hep böyle çiftlikleri kiralar, işletirler. Bak görürsün, bu herif hisse senetleri bile çıkarır.

— Hisse senetleri nedir Allah aşkına? Hiçbir zaman akıl erdiremedim bu işe.

— Bir Alman icadı! Meselâ serserinin biri yanmaz evler icat ediyor ve bunlarla bir şehir kurmak istiyor. Büyük bir para lâzım; başlıyor birtakım kâğıtlar satmaya. Her birine beşyüz ruble fiyat koyuyor. Bir sürü enayi bu kâğıtları alıp birbirine satıyorlar. İşler yolunda gidiyor diye bir söylenti çıktı mı, kâğıtların fiyatı artıyor; işler yolunda gitmedi mi bütün paralar batıyor. Cebinde bir yığın kâğıt kalıyor; beş para etmez artık. Şehir nerede? diye sor, yandı yahut inşası bitirilemedi derler, icadı çıkaran herif de paraları alıp kaçmıştır. İşte hisse senetleri. Bu Alman çiftlik için de böyle birşey yapacak, görürsün! Şimdiye kadar yapmadığına şaşıyorum. Yapamadı, çünkü eski komşuma iyilik olsun diye ben engel oldum.

İvan Matveyeviç hafifçe sarhoş olmuştu:

— Evet, olan oldu. Bu işten artık hayır yok. Bir daha Oblomovka köylülerinden para alamayız.

Tarantiyev'in de kafası dumanlanmaya başlıyordu:

— Canım, Oblomovka cehennemin dibine! Denizde kum sende para. Nasıl olsa işin tıkırında. Senin için daha emin bir yol da var. Yeter ki meşgul olasın. Haydi içelim.

— Bunda o kadar kâr yok, kardeşim, ömrün boyunca kuyu kazar gibi birer ikişer ruble kıvıracaksın.

— Ama yirmi yıldır biriktiriyorsun. Şikâyet etmeye hakkın yok!

— Yirmi yıl! Amma da yaptın! Kâtipliğe gireli on yıl oldu. Ondan önce on kapiklik, yirmi kapiklik mangırlar topladım. Meteliklere bile düştüğüm zamanlar oldu. Böyle hayat mı olur Allah aşkına. Öyle talihli insanlar var ki, bir adamın kulağına bir kelime fısıldarlar, bir satır yazı yazarlar, ya da bir kâğıt parçasının üstüne bir imza atıverirler, birdenbire cepleri paket paket paralarla şişer, yastık edip üstüne yatabilirsin. İnsan böyle oldu mu, hakkını arayanlar artık yanına bile yaklaşamaz. Böyleleri arabasına biner, «Çek kulübe!» der; orada başka bir kodamanla el sıkışır. Başlar kumar oynamaya. Ama öyle ufak paralarla değil! (İvan Matveyeviç'in sarhoşluğu gittikçe artıyordu) Sonra yemekler! Ah o yemekler! Tuzlu balığın adını ağıza almaya utanırlar. Şöyle bir dudak büküp geçerler. Bu adamlar mahsus kış ortasında piliç, nisanda çilek yerler. Evlerinde karıları dantelâlar içindedir, çocuklarının mürebbiyesi vardır; saçları hep taranmış, elbiseleri hep yenidir. Ah kardeşim, dünyada bir cennet var, ama biz günahlarımız yüzünden içine giremiyoruz. Haydi içelim. Tuzlu balık geliyor.

Tarantiyev iyice sarhoş olmuş, gözleri kızarmıştı:

— Böyle dert yanma canım. Allah'tan kork! Servet sahibi adamsın. Otuz beş bin gümüş ruble deyip de geçme.

— Aman, yavaş söyle birader. Doğru amma, hâlâ otuz beş bin. Allah bilir ne zaman elli bin olacak. Olsa bile bununla gene de cennete girilmez. Evlenecek olsam

ihtiyatlı yaşamak, her rubleyi saymak, Jamaika romuna veda etmek gerekecek. Sen buna yaşamak mı dersin?

— İyi amma, rahatsın be birader! Birinden bir ruble, ötekinden iki ruble derken her gün yedi sekiz rubleyi doğrultuyorsun. Bu işin tehlikesi, gürültüsü patırdısı yok. Halbuki büyük işlere giriştin mi bütün hayatın berbat olabilir; ölünceye kadar acısını çekebilirsin. Yok yok, senin şikâyet etmeye hakkın yok.

İvan Matveyeviç artık dinlemiyor, başka şeyler düşünüyordu. Biraz sonra elini alnına vurdu; aklına gelen birşeye öyle sevinmişti ki birden sarhoşluğu geçti:

— Hey, baksana, dedi ve durakladı. Ama, hayır. Tehlikeli, söylemeyeyim daha iyi. Böyle bir düşünce kafamın içinde kalsın daha iyi. Aklıma öyle bir şey geldi ki... bir hazine... bir hazine... çekelim birer kadeh daha!

— Söyle de ondan sonra...

İvan Matveyeviç kapıya bir göz atarak alçak sesle:

— İşin kârlısı böyle olur, dedi

— Nedir, söyle.

— Öyle birşey buldum ki. Büyük bir işe para koymak gibi birşey, vallahi tastamam öyle birşey.

— Söyle be birader, neymiş bu?

— Ne kâr var bu işte, ne kâr?

— Söyle yahu!

— Dur, biraz düşüneyim. Evet, bunu söylemekte sakınca yok. Kanuna uygun bir iş. Peki, sana da söyleyeyim; ama bu işte sana ihtiyacım var da onun için söylüyorum; sensiz bu iş olmaz. Vallahi öyle olmasa söylemezdim. Başkalarına söylenecek işlerden değil bu.

— Ama ben senin için başkaları değilim ki. Sana az mı iyilik ettim? Az mı yalancı şahitlik ettim? Az mı evrak... Unuttun mu? Vay hain vay!

— Yavaş söyle yahu! Top gibi gürlüyorsun.

— Kim duyacak burada? Haydi söyle, bekletme beni.

— Bak dinle: İlya İlyiç kolayca ürken bir adam. Hiçbir işten de anlamaz. Kontrat işini konuştuğumuz zaman, komşusu vekâletnameyi geri gönderdiği zaman aklı ba-

şından gitmişti. Gelirinin ne olduğunu bile bilmiyor. Kendisi de zaten söylüyor ya birşey bilmediğini.

— Peki sonra?

— Sonra kızkardeşimin odasına pek sık girip çıkıyor. Geçen gün saat on ikiye kadar yanındaydı. Çıkarken sofada karşılaştık. Beni görmezlikten geldi. İşlerin nasıl bir renk alacağına bakalım. Sonra sen kendisine bunun doğru olmadığını, bir aileyi lekelediğini söylersin. Herkes dedikodu ediyor, bu dul kadın artık koca bulamaz, dersin. Bir kısmeti çıkmıştı, zengin bir tüccardı, ama akşamlarını onunla geçirdiğini duyunca vazgeçmiş, dersin.

— Peki, sonra ne olacak? bundan ürkecek, yatağa uzanacak, içini çekecek, domuz gibi sağa sola dönecek. İşte bu kadar. Bu işin kârlı tarafı nerede?

— Amma adamsın! Hakkında dava açacağım. Şahitler var dersin.

— Sonra?

— Sonra fazla telâşa düşerse bu işin küçük bir para ile halledilebileceğini söylersin.

— Ama, parası yok ki. Korkusundan bir para vaadeder. Meselâ on bin ruble. Ne çıkar bundan?

— O zaman bana bir göz kırparsın. Cebimde bir borç senedi hazır olur... Kızkardeşimin adına: «Ben, Oblomov, dul Agafya Matveyevna'dan filan tarihe kadar ödenmek üzere on bin ruble aldığımı... ve saire»

— Peki neye yarar bu? Anlamıyorum. Para kızkardeşine ve onun çocuklarına gider. Bizim kazancımız ne olacak?

— Kızkardeşim de bana bir o kadarlık bir senet verir. Ben imzalatırım ona.

— Ya razı olmazsa?

— Kim? Kızkardeşim mi?

İvan Matveyeviç kıs kıs güldü:

— İdam hükmünü imzalatsam birşey sormadan imzalar ve güler. İsmini yazacak o kadar. Kâğıtta ne yazılı olduğunu bilmeyecek ki. Anladın mı şimdi? Bu işte ne senin adın olacak ne de benim. Kızkardeşimin Oblomov'

dan alacağı olacak, benim de ondan. Alman istediği kadar bağırsın. Bu iş kanuna uygun.

İvan Matveyeviç titrek ellerini kaldırarak:

— Haydi içelim be kardeşim, dedi.

— Evet, kanuna uygun; içelim vallahi.

— Başarırsak iki yıl sonra aynı oyunu tekrarlarız. Kanundan ayrılmıyoruz ki.

— Asla. Haydi, bir daha içelim.

— İçelim.

İvan Matveyeviç aklına birşey gelerek tasalandı:

— Ya Oblomov imzalamak istemez de Alman'a yazarsa? O zman iş kötü. Dava filan açamayız. Kızkardeşim bakire değil ki, bir dul nihayet.

— Oblomov oturup da mektup yazacak, öyle mi? İki yıl sonra belki. İmzalamazsa ona ne yapacağımı bilirim!

— Sakın, sakın Aman Allah korusun! Herşeyi berbat edersin. Kendisine karşı zor kullandığımızı söyler, dayaktan filan sözeder, o zaman iş ağır ceza davasına dökülür. Hayır, sakın zor kullanma. Ne yap yap biliyor musun? Onunla yemek yerken işi içkiye dök. Votkadan hoşlanıyor. Biraz başı döndü mü bana işaret et. Senedi getireyim. Kaç para olduğuna bakmaz bile, kontratı imzaladığı gibi bunu da imzalar. Bir de iki şahide imzalattık mı ne kadar inkâr etse para etmez. Bir beyzade sarhoşlukla imza attığını açıklamaktan utanır. İşin kanuna aykırı tarafı olmaz

— Mükemmel!

— Bırakalım o zaman Oblomovka mirasçılarına kalsın.

— Bırakalım gitsin. Çekelim birer tane daha.

— Enayilerin şerefine!

IV

Şimdi biraz gerilere, Ştoltz'un, Oblomov'un isim gününe gelmesinden önceki bir zamana ve Viborg mahallesinden çok uzak bir yere gidelim. Okuyucu, orada bildiği insanlara rastlayacak Ştoltz, ya Oblomov sormadığı için ya da mahsus kendi hayatında olup biten herşeyi anlatmamıştı.

Ştoltz bir gün Paris'in bir bulvarında dalgın geziniyor, gelip geçenlere, mağazaların vitrinlerine bakıyordu. Epey zamandır Rusya'dan mektup almamıştı. Canı sıkılıyordu. Postaya üç mektup daha atmış, eve dönmek üzere idi. Birdenbire gözleri faltaşı gibi açıldı. Sonra tekrar sakinleşti. İki kadının bulvardan geçip mağazaya girdiklerini görmüştü. «Yok canım, ne münasebet! Onlar olsa haber alırdım. Onlar değildir.» Ama yine de mağazanın önüne geldi. Camdan içerdeki kadınlara baktı. Birşey göremiyordu. Arkalarını camekâna dönmüşlerdi. Mağazaya girdi ve birşey sordu. Kadınlardan biri arkasına döndü. Ştoltz karşısında Olga İlyinski'yi gördü. Nerdeyse tanıyamayacaktı. Ona doğru atılmak isterken durdu ve bakakaldı. Aman ya Rabbi, ne kadar değişmişti. Hem Olga, hem değil. Yüz onun yüzü idi ama ne kadar solgundu. Gözleri biraz içeri kaçmış, dudaklarındaki çocuksu gülümseme uçmuş, eski kayıtsızlığından, saflığından eser kalmamıştı. Kaşlarının üstünde ciddi ya da dertli bir düşünce okunuyordu. Gözleri eskiden bilmedikleri, söylemedikleri birşey

söylüyorlardı. Dalgınlık mı, keder mi anlaşılamayan bir ifade vardı yüzünde.

Ştoltz yanına yaklaştı. Olga hafifçe kaşlarını çattı. Ona bir an kuşkuyla baktı, sonra tanıdı. Kaşları doğruldu. Gözleri sevinçle parladı. Bu sevinç coşkun değil, sakin ve derin bir sevinçti. Bir kardeş sevdiği bir kardeşini görünce böyle sevinirdi.

Ştoltz'un içine işleyen ve kalbini şefkatle dolduran bir sesle:

— Olur şey değil! Sahi siz misiniz? dedi.

Teyzesi hemen onlara döndü ve üçü birden konuşmaya başladılar. Ştoltz mektup yazmadıkları için sitem etti. Onlar da özür dilediler. Geleli daha iki gün olmuş, onu her tarafta sormuşlar, aradıkları bir adresten de Lyon'a gittiğini öğrenmişler, ne yapacaklarını şaşırmışlar.

— Peki nasıl oldu da geldiniz? Niçin bana yazmadınız?

— Öyle çabuk karar verdik ki yazmaya vakit kalmadı. Olga size sürpriz yapmak istedi.

Ştoltz Olga'ya baktı. Teyzesinin sözlerini Olga'nın yüzü doğrulamıyordu. Ştoltz daha dikkatle baktı, ama Olga'nın yüzünden, hâlâ birşey anlayamıyor; bir türlü derine gidemiyordu. Ştoltz içinden bu kıza ne oldu diye düşündü. Eskiden ne düşündüğünü hemen anlardım. Şimdi... Ne kadar değişmiş. Yüksek sesle:

— Ne kadar büyümüşsünüz, Olga Sergeyevna! Olgunlaşmışsınız. Sizi tanıyamıyorum. Görüşmeyeli bir yıl bile olmadı. Neler yaptınız? Ne oldu size? Anlatsanıza!

Olga tezgâhtaki kumaşa bakarak:

— Anlatılacak birşey yok, dedi.

Ştoltz yeni Olga'yı anlamaya çalışarak sordu:

— Müzik ne âlemde?

Olga kayıtsızca:

— İki aydır şarkı söylediğim yok.

— Oblomov nasıl? Hayatta mı? Size mektup yazıyor mu?

Olga tepeden inme soru karşısında artık sırrını sak-

layamayacaktı. Fakat teyzesi imdadına yetişti. Mağazanın içersinde yürüyerek:

— Çok tuhaf, dedi; her gün bizi görmeye geliyordu. Birdenbire ortadan kayboldu. Yolculuğa çıkmaya hazırlanırken bir haber yolladım. Cevap gelmedi. Hasta olduğunu söylediler. Bir daha da görüşemedik.

Ştoltz anlamlı anlamlı Olga'ya bakarak sordu:

— Siz de bir haber alamadınız mı?

Olga elle tutulan tek gözlüğü ile yoldan geçen bir arabaya bakarak:

— Sahiden hastalanmış, dedi. Bak teyze, şu arabadakiler galiba bizim yol arkadaşları...

Ştoltz ısrar etti:

— Hayır, bana İlya hakkında hesap verin. Ona ne yaptınız? Niçin birlikte gelmediniz?

Olga, Fransızca:

— **Mais ma tante vient de le dire,*** dedi.

Teyzesi şu sözleri ekledi:

— Korkunç derecede tembel bir adam! O kadar da çekingen ki eve üç dört misafir geldi mi hemen kalkıp gidiyor. Düşünün bir kere. Bütün mevsim için Operaya abone oldu. Operaların yarısına bile gelmedi. Rubini.** ye bile gelmedi.

Ştoltz başını sallayıp içine çekti:

— Gelmeye nasıl karar verdiniz? Çok kalacak mısınız? Bu ani seyahat neden icap etti?

— Olga'ya doktor tavsiye etti. Petersburg'un havası fena gelmeye başlamıştı. Kışı başka bir yerde geçirelim dedik. Ama Nice'e mi, başka bir yere mi gideceğiz, daha bilmiyoruz.

Ştoltz Olga'nın gözlerinin içine bakarak:

— Evet Olga; bir hayli değişmişsiniz, dedi.

İlyinskiler Paris'te altı ay kaldılar. Ştoltz onları her gün bulur, gezdirirdi. Tek görüştükleri insan da oydu. Ol-

---

* Aslında Fransızca: Teyzem şimdi söyledi ya.

** 1844'de Petersburg'da büyük başarı kazanan ünlü İtalyan tenoru.

ga günden güne iyileşiyordu. Dışardan bakılınca dalgınlıktan durgunluğa, kayıtsızlığa geçmiş görünüyordu, ama içinde neler oluyordu, Allah bilir. Yavaş yavaş, Ştoltz'la eskisi gibi ahbap oldular. Fakat Ştoltz kendisini eğlendirdiği zaman Olga eskisi gibi çocuk kahkahalarıyla gülmüyor, sadece gülümsüyordu: Gülemediğine canı sıkılıyordu sanki. Ştoltz artık onun eğlendirilecek çağda olmadığını anladı. Gülünecek birşey söylediği zaman Olga hafifçe kaşlarını çatıyor, ona hiç gülümsemeden sessizce bakıyordu. Bu hafiflikten hoşlanmamış gibi görünüyordu. Yahut da Ştoltz'un şakasını öyle ciddi bir soruyla karşılıyordu ki Ştoltz boş ve havai konuşmasından utanıyordu. Olga'nın bu gevezeliklerden sıkıldığını görünce, kadınlarla konuşmaktan çekindiği konulara girişmek zorunda kalıyordu. Olga'nın gözlerindeki bu merak ve hayret parıltısını doyurmak için, bu gözlerin onu bırakıp başka yerde bir cevap aramaması için zekâsını işletmek, kafasını yormak gerekiyordu. Bir şeyi dikkatsizce izah ettiği zaman, Olga birdenbire ciddileşiyor, soğuklaşıyor, kaşları çatılıyor, yüzüne sessiz fakat derin bir memnuniyetsizlik ifadesi geliyordu. O zaman Ştoltz büyük bir kaygıya düşüyordu. Olga'nın gözlerine eski canlılığı ve gülümsemeyi getirebilmek için birkaç gün uğraşması, bütün hünerini kullanması gerekiyordu. Bazan evine bu savaştan yorulmuş olarak, ya da bir başarı sevinciyle dönüyordu.

«Şaşılacak şey! Ne kadar olgunlaşmış! Bir çocuk nasıl böyle gelişebilir? Kimden öğrenmiş bunları? Hayat dersini kimden almış? Barondan mı? Ama o sıradan bir adamdır. Yapmacık cümlelerinden kimse birşey öğrenemez. İlya'dan da birşey öğrenmiş olamaz.»

Olga'yı bir türlü anlamıyordu. Her buluştukları zaman bakışlarını ihtiyatla, korku ile incelemeye koyuluyordu. Çok defa büyük zorluklarla karşılaşıyor ve ancak bütün zekâsı, bilgisi, görgüsüyle Olga'nın sorularına, kuşkularına, isteklerine cevap vermeyi başarabiliyordu. Zekâsının, görgüsünün yardımıyla bu kapalı ruhun dehlizlerine giriyor, orada her gün yeni birşeyler seziyordu. Fakat kal-

binde olup biteni açıkça göremiyor, hayattan ne istediğini anlayamıyordu.

Olga Ştoltz'un hayatında ve işlerinde bir yer tutmaya başlıyordu. Kendisine çiçekler, kitaplar, notalar getirince içi rahat ediyor, Ştoltz da dostuna oyalayacak şeyleri sağlamış olmanın ferahlığıyla kendi işine gidiyor, yeni bir örnek çiftliği, bir maden ocağını geziyor, yahut salonlara gidip önemli kimselerle görüşüyor. Olga'ya yorgun argın dönüyordu. Piyanosunun yanına oturuyor, onun sesiyle dinleniyordu. Ama birdenbire Olga'nın yüzünde, gözlerinde ısrarla cevap isteyen sorular buluyordu. Yavaş yavaş iradesi dışında Olga'ya her gördüğünü, her yaptığını nedenleriyle anlatmak zorunda kalıyordu.

Bazan Olga onun gördüklerini kendisi de görmek istiyordu. O zaman onunla aynı yere gidiyor, anlattığı binayı ya da makineyi birlikte inceliyorlar, taşlarda, duvarlarda yazılı kitabeleri beraber okuyorlardı. Zamanla ve farkına varmaksızın Ştoltz düşüncelerini, duygularını ona açmaya başlamıştı. Bir gün ansızın farkına vardı ki artık hayatta yalnız değildi, ve bu bağlanma Olga'ya rastladığı gün başlamıştı. Onunla, içinden geldiği gibi konuştu. Hayatında olan değişikliği, bulduğu bu yeni hazinenin değerini ortaya koydu. Hem kendi haline, hem Olga'nın haline bir anlam vermeye çalıştı. Sonra Olga'nın gözlerinde hâlâ bir soru kalıp kalmadığını, yüzünde rahat bir düşüncenin aydınlığı olup olmadığını, kendisini beğenip beğenmediğini anlamak için onu dikkatle süzüyordu. Onu umduğu gibi bulursa evine gururla ve coşkun bir heyecanla dönüyor, gecenin büyük bir kısmını ertesi gününü hazırlamakla geçiriyordu. Göreceği en sıkıntılı iş bile kendisine büsbütün anlamsız gelmiyordu. Herşeyi bir zorunluluk olarak görmüyor, hayata daha derinden bağlanıyordu. Fikirler, görgüler, olaylar hafızasının arşivlerinde sessizce birikmiyor, geçen her günü parlak bir renge boyuyordu.

Bakışlarındaki isteği ve hevesi görmeden ona hoşlanacağı yeni işler ve eşyalar getirdiği zaman Olga'nın sol-

gun yüzüne sıcak bir aydınlık geliyordu! Olga'nın sevimli bir uysallıkla her sözünü, her bakışını kolayca anlaması Ştoltz'u da mutlu ediyordu. Birbirlerine o kadar anlayışla bakıyorlardı ki Ştoltz onun gözlerinde sorulmamış bir soru kalıp kalmadığını, Olga da onun söylenmedik bir söz bırakıp bırakmadığını, düşündüklerini sonuna kadar kendisine açıp açmadığını sezebiliyordu. Acaba Ştoltz kendini küçük görerek belirsiz, anlaşılması güç bir meseleyi ona söylemeden geçiyor muydu? İşte Olga en çok buna dikkat ediyordu. Konu ne kadar karışık, ne kadar önemli ise, Olga'nın ilgisi o kadar sıcak, o kadar derin, o kadar muhabbetli oluyordu. Ştoltz bazan kendi kendine: «Bu Olga, bu çocuk beni aşıyor, benden daha iyi düşünüyor» diyordu. Hiçbir şey onu Olga'nın zorladığından daha fazla düşünmeye zorlamamıştı.

Baharda hep beraber İsviçre'ye gittiler. Daha Paris'te iken Ştoltz, Olga'sız yaşayamayacağını anlamıştı. Buna karar verdikten sonra Olga onsuz yaşayabilir mi, yaşayamaz mı diye düşünmeye başlamıştı. Bu soruya cevap vermek kolay değildi.

Anlamak istediği şeye doğru yavaş yavaş, tedbirli, dikkatli adımlarla ilerliyor, sık sık kendini amacına yaklaşmış görüyordu. İnsanı aldatmayan bir belirti, bir bakış, bir kelime, bir sıkıntı veya bir sevinç. Olga'nın kaşlarında küçük bir kımıldama, bir iç çekme bütün sırları çözecek, sevilip sevilmediğini anlayıverecekti.

Şimdilik yüzünde okuduğu şey, kendine karşı çocukça bir güvenme idi. Bazan ona hiç kimseye bakmadığı gibi bakıyordu; annesi olsa ona da böyle bakardı.

Ştoltz'un kendisiyle bu kadar meşgul olmasını bir iyilik, bir sevgi ya da bir aşk belirtisi olarak değil, bir kardeş, bir baba, bir koca ilgisi olarak görüyordu: Bu da önemli, pek önemli birşeydi. Onunla beraberken söylediği her söz, yaptığı her hareket o kadar rahat, o kadar içtendi ki hayatında Ştoltz'un ne kadar etkisi olduğu hemen belli oluyordu. Ştoltz etkinin farkındaydı. Olga bunu her an or-

taya koyuyor, ona güvendiği kadar dünyada hiç kimseye güvenmediğini açıkça söylüyordu. Tabii Ştoltz bundan gurur duyuyordu; fakat bu gururu yaşlı, tecrübeli ve akıllı bir amca da pekâlâ duyabilirdi. Baron bile zeki ve karakterli bir adam olsa aynı durumda olabilirdi. Acaba Ştoltz'un etkisi aşktan mı geliyordu? Mesele burada idi. Olga'nın ona bağlanışında aşkın verdiği bir güvenme, kadınları gaflet içinde bile mutlu eden o körükörüne kapılma mı vardı?

Hayır, Olga pek bilinçliydi. Gerçi Ştoltz, ona bir düşüncesini anlatırken, ruhunu önüne sererken gözleri parlıyordu, onu bakışı ile sarıp okşuyordu. Ama bu hali her zaman açıklanabilirdi. Hattâ bunu bazan kendisi de Ştoltz'a açıklıyordu. Aşkta ise beğenme bilinçsiz, körükörüne olur ve mutluluk bu bilinçsizlikten, bu körlükten doğar. Olga darıldığı zaman da ne için darıldığı hemen anlaşılırdı. Ştoltz onda hiçbir âni taşkınlık, korkuyla karışık bir sevinç, sönük veya ateşli bir bakış görmüyordu. Görebildiği şey yalnız İtalya'ya gideceğini söylediği zaman Olga'nın yüzünde beliren bir üzüntü idi; fakat bunu görüp de kalbi çarpmaya başladığı anda tekrar ortalığı sis kaplayıvermişti. Çünkü Olga safça ve açıkça şöyle demişti: «Ne yazık ki ben de sizinle gelemiyorum, o kadar isterdim ki! Ama siz bana anlatırsınız, hem o kadar güzel anlatırsınız ki ben de gitmiş gibi olurum!»

Hiç saklanmadan söylenen bu arzu, sonra anlatış ustalığına edilen bu kuru iltifat, bir aşk büyülenmesine yer bırakmıyordu. Ştoltz en ince ayrıntıları toplayıp bir dantela örer gibi çalışır ve amacına doğru son adımını atacağı sırada ansızın Olga sakin, basit hattâ belki soğuk bir yüz takınırdı... Elinde örgüsüyle onu sessiz sessiz dinler, arada bir başını kaldırıp ona ilgilenmiş gibi bakardı. Bu kayıtsızlığı Ştoltz'u bazan okadar sinirlendirir ki bir gün okuduğu bir kitabı kaldırıp atmış; başka bir gün anlattığı birşeyi yarıda bırakarak ayağa kalkmıştı. Bu hale düştüğü zamanlar tam çıkıp gideceği sıralarda Olga'nın kendisine hayretle bakan gözlerini görür; kendinden utanır, dönüp

özür dilerdi. Ne söylerse tabii karşılar ve inanırdı. Yüzünde hiçbir şüphe, hiçbir bulanık gülümseme görmezdi.

Hep kendi kendine sorardı: «Acaba beni seviyor mu, sevmiyor mu? Seviyorsa niçin bu kadar çekingen, bu kadar ihtiyatlı? Sevmiyorsa niçin her sözüme uyuyor, hoşuma gitmeye çalışıyor?» Paris'ten bir hafta için Londra'ya gidecekti; tam hareket edeceği gün gidip Olga'ya haber verdi. Biraz telaşlansa, rengi değişseydi mesele bitecek, sır çözülecek ve mutluluk başlayacaktı. Olga hararetle elini sıktı ve sadece üzüldü; yine umutlar boşa çıktı. Olga:

— Siz yokken çok sıkılacağım, kendimi şimdiden öksüz kalmış hissediyorum. Nerdeyse ağlayacağım. Bak, teyze, Andrey İvaniç bizi bırakıp gidiyor!

Ştoltz perişan oldu; kendi kendine: «Bir de teyzesini işe karıştırıyor! Bir bu eksikti, dedi. Gittiğime üzülüyor, belki de seviyor beni... Fakat sevginin böylesi, bu kadar zaman, bu kadar gayret, bu kadar üstüne düşme pahasına çarşıdan her zaman satın alınabilir... Bir daha dönmeyeceğim!' Olga, bu çocuk... olur şey değil! Bir zamanlar avucumun içinde iken... ne oluyor bu kıza?»

Uzun uzun düşünüyordu.

Sahi ne oluyordu bu kıza? İşin bir püf noktası vardı ki Ştoltz bilmiyordu: Olga ilk aşk coşkunluğunu yaşamış, genç kızların gözleri kapalı atılış, kendini kaybediş çağını geçirmiş, tabiatının elverdiği ölçüde kalp ağrıları çekmişti. Ştoltz bunu bilseydi muammayı çözer, Olga'nın kendisini sevip sevmediğini anlar ya da hiç değilse, içinde olup bitenleri keşfetmenin niçin bu kadar güç olduğunu açıklayabilirdi.

İsviçre'de turistlerin gittiği her yere gittiler, ama sakin ve tenha köşeleri tercih ettiler. Kendi işleriyle o kadar meşguldüler ki, daha doğrusu Ştoltz «kendi işiyle» o kadar meşguldü ki, yolculuk can sıkıyor, ikinci derecede kalıyordu. Ştoltz Olga ile dağlara çıktı, uçurumlara, çağlayanlara baktı. Her manzaranın içinde ilk planda Olga vardı. Teyzeyi arabada bırakıp daracık patikalarda yürürlerdi. Arkada kalan Ştoltz tepeye varır varmaz Olga'nın

nasıl durduğunu, nasıl nefes aldığını ve dönüp nasıl kendisine baktığını dikkatle süzerdi. Böyle bir yerde Olga'nın dönüp kendisine bakacağından, herkesten önce ona bakacağından artık emindi. Buraya kadar herşey yolunda gidiyor, kalbine sıcaklık ve aydınlık doluyordu; fakat Olga, etrafına şöyle bir baktıktan sonra dalgın dalgın gözlerini bir noktaya dikiyor ve girdiği hayal âleminde Ştoltz artık yok oluyordu. Bir kımıldama veya bir kelime ile ona kendini hatırlatınca ürküyor ve bazan da bir çığlık koparıveriyordu. Ştoltz yakında mı, uzakta mı, dünyada mı, değil mi bilmiyor, herşeyi unutuyordu.

Ama o günün akşamı evde, pencerede veya balkonda onunla baş başa uzun uzun konuşacak, duyduklarını düşündüklerini birer birer anlatacaktı. Konuşurken heyecanlanır, coşardı. Bir kelime aramak için durur, Ştoltz kelimeyi bulunca hemen kullanır ve bu yardımı için ona bir bakışla teşekkür ederdi. Bazan da yorgun ve solgun, bir koltuğa gömülür, hiç bıkmayan, yorulmayan gözleriyle Ştoltz'a seni dinliyorum der gibi bakardı.

Dinlerken hiç kımıldanmaz, birşey söylemez, ama hiçbir ayrıntıyı kaçırmazdı. Ştoltz durduğu zaman o hâlâ dinler, gözleri hâlâ birşeyler sorar ve Ştoltz sessiz bakışlarından taze bir güç, yeni bir ilham alarak tekrar konuşmaya başlardı. Buraya kadar herşey iyi; Ştoltz'un içine gene sıcaklık, aydınlık dolar, kalbi gene çarpmaya başlardı. Bütün hayatiyle Olga karşısında imiş, başka hiçbir isteği kalmamış, ondan ışık, ateş ve akıl alıyormuş gibi görünürdü. Fakat tam bu sırada o, ayağa kalkar; yorulmuştur; biraz önce sorularla dolu olan gözleri kendisine git der gibi bakar; yahut karnı acıkmıştır; büyük bir iştahla yemek yemeye başlardı.

Bütün bunlara diyecek yoktu. Ştoltz bir hayalperest değildi. Oblomov gibi fakat başka nedenlerle, o da aşırı tutkular aramıyordu. Ama istiyordu ki sevgileri sakin sakin akmaya başlamazdan önce kaynaktan fışkırarak çıksın, onu bir defa olsun kana kana içsinler, sonra ömür-

lerinin sonuna kadar bu mutluluk kaynağının nerden çıktığını bilerek yaşasınlar. Ştoltz telâştan, sabırsızlıktan ağlamaklı oluyor, âdeta kan ter içinde kalarak kendi kendine soruyordu: «Beni seviyor mu, sevmiyor mu?» Bu soru içini kemiriyor, bir alev gibi dağılıp genişliyor, elini kolunu bağlıyordu: bu artık bir aşk meselesi değil, bir hayat meselesi olmuştu. Ruhunda başka hiçbir şey yer alamıyordu.

Bu altı ay içinde, kadınlarla olan ilişkilerinde evvelce o kadar hünerle kaçındığı bütün acıların, işkencelerin, sıkıntıların hepsini çekmişti. Düşüncesi, iradesi, sinirleri bu cendere içinde birkaç ay daha kalırsa kendi güçlü bünyesinin bile buna dayanamayacağını hissediyordu. Bunca zaman yabancı kaldığı bazı şeyleri anlamış, ruhun tutkuyla savaşından ne kadar kuvvet harcadığını, insanın kalbinde ne derin ne umulmaz yaralar açıldığını, acıdan nasıl ağladığını, hayatın da bu mücadeleler içinde nasıl geçtiğini de görmüştü.

Gururundan, kendine güveninden çok şeyler yitirmişti. Artık insanların birçok nedenlerden ötürü, meselâ aşk yüzünden kendilerini kaybetmeleriyle, çileden çıkmalarıyla alay edemiyordu. Korkmaya başlamıştı:

«Olmaz, diyordu; bu hale bir son vermeliyim. Ruhunun içini eskisi gibi görmeye çalışacağım ve yarın ya mutluluğa ereceğim, ya alıp başımı gideceğim!» Aynada kendine bakarak ekliyordu: «İnsan kılığından çıktım. Yeter artık!» Dosdoğru amacına, yani Olga'ya gitti.

Ya Olga ne halde idi? Ştoltz'un bu halini görmüyor muydu? Yoksa onu kayıtsızlıkla mı karşılıyordu? Görmemesine imkân yoktu. Ondan çok daha az zeki bir kadın dostluk gayretini, şefkati, başka türlü hislerden ayırdedebilir. Cilve yaptığı da düşünülemezdi. Çünkü onda doğuştan bir gerçeklik duygusu, tabiî dürüstlük vardı. Bu çeşit âdiliklerin üstünde idi.

Ştoltz gibi bir adamın sürekli, coşkun ve bilinçli bağlılığından hoşlanması gerekirdi. Elbette hoşlanacaktı. Bu

bağlılık onun yaralanmış gururunu okşuyor, onu yavaş yavaş eski haline yükseltiyor, onurunu diriltiyordu. Fakat bu bağlılığın nereye varacağını biliyor muydu? Ştoltzun çözümleyici zekâsı ile onun inatçı susması arasındaki savaş böyle devam edip gidemezdi. Bu savaşın boşa gitmeyeceğini, Ştoltz'un bütün iradesiyle giriştiği bir savaşı er geç kazanacağını kestiremiyor muydu? Ştoltz boş yere bu kadar emek, bu kadar zekâ harcayamazdı. Olga'nın ilk aşkı, Oblomov'un hatırası silinip gidecek miydi??

Olga kendi ruhunu pek anlayamıyordu. Duyguları oldukça karışıktı. Bütün bunları eviriyor, çeviriyor, kendi kendisiyle cenkleşiyor, bu bulanık durumdan kurtulmaya çalışıyordu. Hep kararsızlık içinde kalamazdı. Günün birinde bu savaş, bu gizli duygular kelimelere dökülecekti. O zaman Olga geçmişi hakkında ne söyleyecek, eski hale ve Ştoltz için duyduğu hislere ne ad verecekti? Eğer Ştoltz'u seviyorsa, ilk aşkı ne oluyordu? Bir kadın cilvesi mi, bir oyun mu, yoksa daha kötü birşey mi? Bu düşünce ile yüzü kızarıyor, içini ateş sarıyordu. Kendine bu kadar ağır bir suçu yükleyemiyordu. Peki ama, bu ilk aşk gerçek ve temiz bir aşksa, Ştoltz'a karşı durumu ne idi? Onunla oynuyor, onu aldatıyor muydu? İnce hesaplarla onu evlenmeye sürükleyip çocukça macerasının izlerini silmek mi istiyordu? Bu düşünce ile büsbütün korkuya düşüyor, soğuk terler döküyordu. Peki, bu bir oyun, bir aldatma, bir ince hesap değilse... Yeni bir aşk mıydı? Bunu da aklı almıyordu. Bir aşktan yedi sekiz ay sonra yeni bir aşk! Buna kim inanırdı? Söyleyecek olsa hayretle, belki de nefretle karşılaşmaz mıydı? Bunu düşünmeye bile cesaret edemiyordu. Böyle olmasına imkân yoktu!

Bütün hâfızasını yokluyor, üst üste iki aşk olabileceğine dair hiçbir söylenti . hatırlamıyordu. Teyzelerinin, ihtiyar kızların, akıllı kadınların, yazarların, aşk uzmanlarının bu konudaki düşüncelerini bir bir aklından geçirdi. Her taraftan aldığı kesin hüküm şuydu: «Bir kadın gerçek aşkı bir kez duyabilir.» Oblomov da bu hükmü vermişti. Soniçka'yı hatırladı. Acaba o ne derdi, diye düşün-

dü. Fakat Rusya'dan gelenler onun üçüncü aşkında olduğunu söylemişlerdi.

Hayır Ştoltz'u sevmiyordu, sevemezdi! Oblomov'u sevmişti ve bu aşk ölmüştü. Hayatın çiçeği bir daha açmayasıya solmuştu! Ştoltz için duyduğu sadece bir dostluktu; onun parlak değerlerine, kendisine gösterdiği dostluğa, ilgiye, güvene dayanan bir dostluk... Böylece Olga eski dostu hakkında aşk düşüncesini, hattâ imkânını zihninden kovmuştu.

İşte bu yüzden Ştoltz Olga'nın, yüzünde ve sözlerinde ne açıkça bir kayıtsızlık, ne de açık, candan, fakat sıradan bir dostluğu aşan hiçbir duygu izi yakalayamıyordu. Olga'nın yapacağı bir tek şey vardı: Ştoltz'un kendisini sevmeye başladığını görür görmez ondan uzaklaşmak ve bu aşkın gelişmesine imkân bırakmamak. Fakat artık iş işten geçmişti. Bir de Ştoltz'un sevgisinin bir tutku haline geleceğini nerden kestirebilirdi? O bir Oblomov değildi. Elinden kolay kolay kurtulamazdı. Ştoltz'dan uzaklaşmak dış hayatında mümkün olsa bile iç hayatında imkânsızdı. İlk zamanlar Olga ancak eski dostluk haklarını kullanıyor ve eskisi gibi Ştoltz'u ya zeki, alaycı bir dinleyici, ya da ilgilendikleri bütün olayları derinden ve doğru çözümlemesini bilen bir gözlemci olarak görüyordu. Fakat sık sık buluştukça aralarındaki bağlar artıyor ve hayatında Ştoltz'un yeri gittikçe büyüyordu. Ştoltz herşeyi görmekle kalmayarak ona gördüklerini açıklamaya da girişiyor ve böylece Olga'nın bir kılavuzu haline geliyordu. Ştoltz farkedilmez bir şekilde Olga'nın aklı ve bilinci olmuştu. Bu ise ona yeni haklar veriyor, aralarında gizli birçok bağların daha doğmasına yol açıyordu. Olga'nın ruhunda onun gözünden ve yargısından saklayabildiği bir tek gizli köşe kalmıştı. Bunun dışında bütün hayatı onunla ortak gibi idi.

Kalbinin ve düşüncesinin vasiliğini Ştoltz'a bırakmış, buna karşılık kendisi de onun üzerinde bir etkinlik kazanmıştı. Olga ilişkilerinin bu hale gelmesine sessizce ve farkına varmaksızın müsaade etmişti. Şimdi nasıl birdenbire geri dönebilirdi?.. Hem zaten uzaklaşmak düşüncesi

aklından geçtiği zaman çok geç kalmıştı. Artık buna gücü yetmezdi

Onsuz geçirdiği her gün ona açmadığı her düşünce renksiz ve anlamsızdı. «Ah Ya Rabbi, diyordu. Keşke kızkardeşi olsaydım. Böyle bir insanla her zaman birlikte olabilmek, yalnız düşüncelerine değil, duygularına da karışmak, bozuk bir geçmişe ait itiraflara, fedakârlıklara, vicdan azaplarına gerek kalmaksızın onunla açık ve meşru bir yakınlık içinde yaşamak ne büyük bir mutluluk olurdu. Halbuki şimdi nedir bu halim! Kalkıp gidecek olsa gitme diyemem. Hattâ ayrılmamızı dilesem bile yeridir. Alıkoyarsam ona ne diyeceğim? Her an onu görmeye, dinlemeye ne hakkım var? Canım sıkılıyor, kendimi yalnız, çaresiz hissediyorum; bana çok şeyler öğretiyor, beni eğlendiriyor, işime yarıyor, onunla birlikte olmaktan hoşlanıyorum... Bunlar bir neden şüphesiz, ama bir hak değil. Bunlara karşılık ben ona ne veriyorum? Hiçbir şey beklemeden bana hayran hayran bakacak, aşkına mukabele etmemi düşünmeye bile cesaret edemeyecek, halbuki nice kadınlar böyle bir mutluluğu...»

Olga bu çıkmazdan kurtulmaya çalışıyor, hiçbir karara varamıyor, bir çıkar yol bulamıyordu. Geleceğe, Ştoltz'un darılıp gitmesi, onu ebediyen terk etmesi korkusuyla bakıyordu. Bazan Ştoltz'a herşeyi anlatıp bir anda hem onu hem kendisini bu gönül kavgalarından kurtarmaya karar veriyor, fakat daha karar verirken heyecandan nefesi kesiliyordu. Yüzü kızarıyor, üzüntü duyuyordu. İşin garibi şu ki Ştoltz'un ondan ayrılmaya, hayatına hâkim olmaya başladığı günden beri geçmişinden utanmaya başlamıştı. Geçirdiği macerayı, Baronun yahut bir başkasının duyması da onu sıkardı şüphesiz; fakat Ştoltz'un duyması düşüncesi ona korkunç, bir üzüntü veriyordu. Yüzünün alacağı ifadeyi korkuyla düşünüyordu: ona nasıl bakacak, ne söyleyecek, o ne düşünecekti? Birdenbire ona ne kadar yalın kat, ne kadar zayıf ve ne kadar akılsız görünecekti? Hayır, hayır, dünyada söylemezdi.

Kendini tahlil ede ede anladı ki sadece aşkından de-

ğil, sevdiği insandan da utanıyordu. Eski dostunun kendisine gösterdiği derin bağlılığa bu şekilde mukabele etmesi ona vicdan azabı veriyordu. Ştoltz'a olan dostluğuna hiçbir arzu, başka hiçbir duygu karışmasaydı belki zamanla utancından kurtulurdu. İnsan nelere alışmazdı, Fakat kalbinde gizliden gizliye beliren duyguları boğsa hayal gücünün kanatlarını koparamazdı. Bu yeni aşkın parlak hayali ister istemez gözlerinin önüne geliyor, bütün derinlikleri, acıları, sevinçleri ile yeni ve çok taraflı bir hayat umudu içine doluyor, eşsiz bir mutluluk düşü kuruyordu. Oblomov'la bulacağı uyuşuk mutluluk yanında Ştoltz'la sevinçler ve acılarla dolu bir hayatın geniş ülkesinde bulabileceği hareketli mutluluk onu gittikçe daha fazla çekiyordu.

İşte o zaman gözyaşları akmaya başlıyordu. Bir türlü geçmişini içinden söküp atamıyordu. Hayallerini bir yerde durduruyor ve Ştoltz'u çileden çıkaran o suskunluk ve dostça kayıtsızlık duvarı arkasına gizleniyordu. Kendini unutmak, dostunun yanında eski gamsızlığını bulmak neşeli, samimi olmak istiyordu, fakat meşru mutluluk hayallerinin yerine geçen günahkâr mutluluk hulyası er geç diriliyor ve ona hayat çiçeğinin solduğunu, gül pembe umutlarının uçtuğunu hatırlatıyordu.

Belki zamanla bu haline alışır, gelecekten bütün umudunu keser, kalbini soğuk bir duygusuzluğa, isteksiz bir dostluğa gömebilirdi. Fakat günahkâr hulyaları birdenbire tehlikeli bir şekil almıştı. Ştoltz'un ağzından kaçan birkaç kelime ona eski dostunu kaybederek ihtiraslı bir âşık bulduğunu anlatmıştı. Dostluk aşka gömülmüştü. Bunu anladığı sabah rengi uçtu, bütün gün evden çıkmadı. Hem korku, hem sevinçle ürperiyordu. Kendini yenmeye çalıştı, ne yapacağını, ne yapması gerektiğini düşündü. Bir sonuca varamadı. Daha baştan utancını yenerek Ştoltz'a herşeyi anlatmadığı için kendi kendine söylemediğini bırakmıyordu. Şimdi büyük bir korkuyu da yenmek zorundaydı. O kadar dertli anlar geçirdi ki Ştoltz'a koşmak, ona eski aşkını anlatmak, ama kelimelerle değil gözyaşlarıyla, hıçkırıklarla anlatmak, bu aşkı ne ile ödediğini göster-

mek istedi; fakat kendinde kuvvet bulamadı. Ne yapacaktı? Yoksa başka kadınların bu gibi hallerde yaptıkları gibi rol mü oynaması gerekiyordu? Soniçka ona bir teğmenle nasıl nişanlandığını, onunla nasıl oynadığını, onu nasıl soğukta beklettiğini anlatmıştı. O olsa hiç tereddüt etmeden Oblomov'la şaka ettiğini, onun gülünç bir adam olduğunu, böyle lapacı bir adamı sevmesine imkân olmadığını söylerdi. Fakat bu özürü Soniçka'nın kocası ve daha birçokları hoş görse bile Ştoltz hoş görmezdi. Olga Ştoltz'a Oblomov'u bir uçurumdan kurtarmak için mahsus kendine âşık ettiğini, maksadının can çekişen bir adamı diriltip sonra terk etmek olduğunu söylemekle daha iyi edeceğini biliyordu. Fakat bu da zoraki, hatta biraz da sahte olacaktı... Hayır, hayır, kurtuluş yoktu. Azap içinde: «Ah! Ya Rabbi! diyordu, nasıl bir çıkmaza girdim. Söylesem mi acaba?.. Hayır, hiçbir şeyi bilmesini istemiyorum. Ama söylememek de bir çeşit hırsızlık olur. Onu kandırmış, aldatmış olacağım. Allahım, bana sen yardım et». Fakat Allah ona yardım etmiyordu.

Ştoltz'la birlikte kalmaktan o kadar zevk aldığı halde çok defa onu hiç görmemek, sakin ve akıllı uslu hayatını karşılıksız bir aşkla bulandırmamak, hayatında silik bir gölge olarak kalmak istiyordu. Kendisi mutsuz aşkının çilesini dolduracak, geçmişine ağlayacak, ruhunu körletecek, herşeyi unutacak, sonra... Sonra belki makul bir şekilde evlenecek, akıllı uslu bir kadın, bir anne olacak, geçmişini bir genç kız hulyası gibi defterden silecek, yaşamaktan zevk almaya değil, hayata katlanmaya çalışacaktı. Bütün kadınların yaptığı da bu idi.

Fakat kendi meselesini halletmekle iş bitmiyordu. Bir başka insan vardı ki hayatının en güzel umutlarını kendisine bağlamıştı. Perişan bir halde kendi kendine: «Niçin sevdim? Niçin sevdim?» diyor, Oblomov'un parkta onu bırakıp gitmek istediği sabahı hatırlıyordu. Eğer gitmiş olsaydı hayatının kitabı bir daha açılmayasıya kapanacak sanmıştı. O zamanlar aşk ve hayat meselelerini ne kadar kolay çözmüş, herşey ona ne kadar açık görünmüştü. Şimdi ise herşey bir kördüğüm olmuştu. Zekâsına pek fazla

güvenmiş, çevresine basit bir ruhla bakıp dosdoğru yürümekle hayatının bir halı gibi ayaklarının altına serileceğini sanmıştı. Kimseyi suçlamaya da hakkı yoktu. Bütün suç kendinde idi.

Ştoltz geldiği zaman Olga uzandığı kanepeden neşe ile kalktı. Niçin geldiğini bilmiyordu. Kitabını bir yere bırakarak onu karşıladı. Ştoltz Olga'nın göle bakan penceresi önüne oturdu:

— Rahatsız etmiyorum ya? Kitap okuyordunuz galiba?

— Hayır bırakmıştım. Hava kararıyor. Sizi bekliyordum.

Ştoltz pencerenin önüne bir sandalya daha çekerek ciddi bir yüzle:

— İsabet, ben de sizinle konuşmak istiyordum.

Olga ürperdi ve rengi uçtu. Koltuğa düşer gibi oturdu. Başını üzüntüyle önüne eğerek yere baktı. Bu anda oradan çok uzaklarda bulunmak isterdi. Bütün geçmişi bir anda şimşek gibi gözlerinin önünden geldi geçti. Bir ses içinden ona: «Hesap verme saati geldi, diyordu. Hayat çocuk oyuncağı değildir, şakaya gelmez. Cezasını çekeceksin!»

Birkaç dakika ikisi de sustu. Ştoltz'un düşüncesini toparlamaya çalıştığı belli idi. Olga, korku ile onun süzülmüş yüzüne, çatık kaşlarına karar belirtisiyle sıkışmış dudaklarına bir an baktı. İçi titreyerek kendi kendine «Nemesis!»* dedi. İkisi de bir düelloya hazırlanıyordu.

— Olga Sevgeyevna. Neden sözetmek istediğimi seziyorsunuz elbet.

Ştoltz duvara yakın oturmuştu. Işık arkasından geldiği için yüzü gölgeli idi. Olga ise pencereye karşı oturduğu için içinden geçenleri yüzünden okumak mümkündü:

— Nereden bileyim? dedi.

Olga, bu tehlikeli başın karşısında, Oblomov'un yanında her zaman gösterdiği soğukkanlığı, keskin zekâyı

* Nemesis: Eski Yunanlılarda İntikam Tanrıçası.

ve irade gücünü yitirmiş gibi idi. Anlamıştı ki duygularını Ştoltz'un gözünden saklayabilmesi ve onunla yenilmeden savaşabilmesi, Oblomov'la olduğu gibi kendi gücüyle değil sadece Ştoltz'un çekingenliği ve inatçılı suskunluğuyla mümkün oluyordu. Böyle açık bir karşılaşmada zayıf kalıyordu. «Nerden bileyim?» sorusunu vakit kazanmak ve hasmının planını daha iyi anlamak için sormuştu. Ştoltz saflıkla:

— Demek bilmiyorsunuz? Peki o halde söyleyeyim, dedi. Olga kendini tutamadı:

— Aman, söylemeyin! deyiverdi ve elini tutarak yalvarır gibi yüzüne baktı.

— Görüyorsunuz ya, bildiğinizi anlamışım. Demek söylememi istemiyorsunuz?

Olga cevap vermedi.

— Mademki günün birinde size içimi açacağımı biliyordunuz, vereceğiniz cevabı elbette düşünmüşsünüzdür.

Olga geri çekilip gözlerini ışıktan saklayarak, yüzünü iyice kaplamaya başlayan karanlığı imdadına çağırdı ve:

— Bugünü bekliyordum; onun için perişan bir halde idim, dedi.

— Perişan! Ne korkunç kelime. Dante'nin «Umut kesme»si gibi. Söyleyecek başka bir sözüm yok. Herşey bitti. Fakat yine de size teşekkür ederim. Böylece içinde bulunduğum karanlıktan kurtulmuş oluyorum. Hiç değilse ne yapacağımı biliyorum. Kendimi kurtarmak için çekilip gitmem gerekiyor.

Ayağa kalktı. Olga telâşla üzerine atılarak kolunu tuttu:

— Hayır, Allah aşkına gitmeyin. Bana acıyın. Giderseniz halim ne olur?

Tekrar oturdular. Ştoltz sertçe:

— Fakat sizi seviyorum Olga Sergeyevna, dedi. Son altı ay içinde ne hallere düştüğümü gördünüz. Daha ne istiyorsunuz? Tam bir zafer kazanmak mı? İyice yıkılmamı, aklımın başımdan gitmesini mi bekliyorsunuz? Bu lütfunuza teşekkür ederim.

Olga'nın rengi değişti. İçinde birikmiş olan ve artık saklamayacağı acıların verdiği bir vakarla:

— O halde gidiniz, dedi.

— Beni bağışlayın; kabalık ettim. Boş yere kavga ediyoruz. Bundan kaçındığınızı biliyorum. Fakat kendinizi benim yerime koyamayacağınız için benim kaçmak ihtiyacımı garip buluyorsunuz. Bir erkek bazan istemeye istemeye bencil olur.

Olga oturduğu yerde rahat değilmiş gibi kımıldadı. Fakat birşey söylemedi. Ştoltz:

— Peki, diyelim ki kalıyorum. Ne olacak? Tabii benden dostluğunuzu esirgemiyeceksiniz. Fakat bu dostluğu zaten nasıl olsa kaybedecek değilim. Şimdi giderim. Bir iki yıl sonra dönünce aynı dostluğu bulabilirim. Dostluk genç bir kadınla genç bir erkek arasında aşk olmadığı zaman ya da ihtiyarlar arasında bir aşk anısına dönüştüğü zaman iyi bir şeydir. Bir yanda dostluk öbür yanda aşk olunca felâket! Biliyorum siz benimle sıkılmıyorsunuz, ama benim halim ne olacak?

Olga güç işitilir bir sesle:

— Peki öyle ise gidin, sizi zorla tutacak değilim.

— Kalmak, keskin bir bıçak üzerinde yürümek, güzel bu dostluk doğrusu.

— Ya benim hayatım daha mı iyi sanıyorsunuz?

— Size göre ne var? Siz... Sevmiyorsunuz ki.

Olga kendi kendisiyle konuşur gibi:

— Bilmiyorum, vallahi hiçbir şey bilmiyorum. Fakat eğer siz... Eğer hayatım değişecek olursa ne hale gelirim?

Ştoltz saflıkla, derin bir içtenlikle söylenen bu sözlerden kuşkulanarak sandalyesini Olga'ya yaklaştırdı.

— Birşey anlamıyorum ki, Anlatın Allah aşkına.

Olga susuyor. Ştoltz yüzünden bir anlam çıkarmaya çalışıyordu. Olga onu yatıştırmak, «perişan» sözünü geri almak, yahut Ştoltz'un bu kelimeyi yanlış anladığını anlatmak istiyor, fakat nasıl konuşacağını bilmiyordu. Belli belirsiz hissediyordu ki ikisi de yanlış bir yolda idiler. Uğursuz bir anlaşmazlığın azabı içinde idiler. Ancak

Ştoltz, ya da onun yardımıyla Olga, geçmişi ve hali aydınlatıp işi yoluna koyabilirdi. Fakat bunun için de canını dişine takarak, olup biteni anlatması gerekti. Hem vereceği hükmü merak ediyor, hem de korkuyordu:

— Ben de birşey anlamıyorum; sizden daha fazla karanlıktayım.

— Dinleyin beni Olga; sizin bana güveniniz var mı?

— Hem ne kadar, biliyorsunuz, bir anneye olan güven kadar.

— O halde bana geçen yılki ayrılmamızdan sonra neler olduğunu anlatın. Sizi bir türlü anlayamıyorum; eskiden düşüncelerinizi yüzünüzden okurdum. Birbirimizi anlamamız için bana herşeyi anlatmanızdan başka çare yok; öyle değil mi?

— Doğru, başka çare yok... Nasıl olsa bu hale bir son vermemiz gerekiyor.

Olga içini dökmeyi önleyemeyeceğini anlayarak perişan bir halde başını önüne eğdi. İçinden: «Nemesis! Nemesis!» diyordu. Gözlerini yere dikip bir süre sustu.

Söylediği birkaç kelime ve sonra bir anlık susma içine korku doldurmuştu. Ştoltz, eli ayağı titreyerek Olga'nın anlatacağı şeylerin korkunç olabileceğini düşündü. Kendi kendine: «Bir derdi var belli! Ah Ya Rabbi, ne oldu bu kıza?» diyordu. Olga hâlâ susuyor, kendi kendisiyle cenkleştiği belli oluyordu.

— Demek ki... Olga Sergeyevna...

Olga yine birşey söylemedi; karanlıkta iyi fark edilmeyen sinirli bir hareket yaptı. Ştoltz sade ipek elbisesinin hışırtısını duydu. Nihayet:

— Cesaretimi topluyorum, dedi; ne kadar güç olduğunu bilseniz...

Ştoltz'un herşeyi öğrenmesini istiyordu, ama keşke bir mucize ile öğrenseydi de kendi konuşmasaydı. Bereket versin hava gittikçe kararmış, yüzü gölgelere bürünmüştü. Ancak sesi ona ihanet edebilirdi. Söze neresinden başlayacaktı? Kendi kendine: «Ah! ya Rabbi! Ne kadar suçlu olmalıyım ki bu kadar utanç, bu kadar perişanlık içinde-

yim!» diyordu. Daha pek az zaman önce hem kendinin hem de başkasının hayatını ne kadar güvenle düzenlemeye çalışıyordu; ne kadar kuvvetli, ne kadar aklı başında idi. Şimdi ise bir küçük kız gibi korkudan titriyordu. Utanılacak bir geçmiş, yaralanmış bir gurur, şu anda içinde bulunduğu kötü durum içini kemiriyordu... Dayanılacak gibi değildi.

Ştoltz da kendini zor yenerek ve sözleri ile kendini de yaralayarak:

— Size yardım edeyim... siz... âşık oldunuz değil mi?

Olga susarak, evet, demek istedi. Ştoltz yine korku ile ürperdi.

Dudaklarının titrediğini hisseden Ştoltz soğukkanlı olmaya çalışarak:

— Kimdi?.. Bu bir sır değil ya?..

Olga için bu bir sırdan da beterdi. Bir başka isim söylemek, bir başka hikâye uydurmak isterdi. Bir an duraksadı, fakat yalan söylemek elinde değildi. Büyük bir tehlike anında kendini bir kayalıktan aşağı atan yahut alevler içine atılan bir insan gibi birdenbire: «Oblomov!» dedi.

Ştoltz donakaldı. İki dakika sustular. Ştoltz hayretle tekrarladı:

— Oblomov! İmkânı yok. Bir yanlışlık olacak. Ya kendi duygularınızı yanlış anladınız, ya Oblomov'u, ya da aşkı!..

Olga birşey söylemedi.

— Bu bir aşk değil, başka birşey, diyorum size.

— Evet, onunla eğlendim, burnundan tutup çektim onu, perişan ettim... Size kalırsa şimdi de sizinle başladım.

Olga bunu kendine hâkim olmaya çalışarak gözyaşı ve öfke dolu titrek bir sesle söylemişti.

— Sevgili Olga, öfkelenmeyin, böyle konuşmayın, size yakışmıyor. Bilirsiniz ki böyle birşey düşünmem. Fakat kafam almıyor, nasıl olur da Oblomov...

Olga kendini savundu:

— Ama dostluğunuzu kazanmış bir insan... Kötü bir

insan olduğunu da söyleyemezsiniz. Niçin aşka da lâyık olmasın?

— Evet biliyorum, aşk, dostluk kadar ince eleyip sık dokumaz. Çok zaman gözü kördür. İnsana değerleri için âşık olunmaz, doğrudur. Fakat âşık olmak için de birşey, belki çok az birşey, anlatılamayan, adı olmayan birşey lazımdır ki benim eşsiz fakat uyuşuk dostum Oblomov'da o yoktur. Onun için hayret ediyorum. Bakın bana Olga, böyle yaparsak hiçbir şeyi çözemeyiz, birbirimizi anlayamayız. Ayrıntılara girmekten utanmayın; yarım saat için kendinizi esirgemeyin; bana herşeyi anlatın; ben de size ne olduğunu ve daha neler olabileceğini söyleyeyim. Ben hâlâ öyle sanıyorum ki... Bu işte bir yanlışlık var... Ah, inşallah söylediğiniz doğrudur; inşallah sevdiğiniz adam Oblomovdur, başkası değildir. Oblomov! Artık geçmişe, aşka bağlı olmadığınızı, serbest olduğunuzu görmüyor musunuz? Anlatın, çabuk anlatın!

Olga kördüğümlerden bazılarının çözüldüğüne sevinerek güvenle:

— Evet, doğrusu bu! Kendi kendime kalınca, deli olacağım sanıyorum. Ne kadar perişan olduğumu bilseniz! Bilmiyorum, büyük bir suç mu işledim, geçmişimden utanmam, yıkılmam mı lâzım? Gelecekten birşey bekleyebilir miyim, bekleyemez miyim, bilmiyorum... Hep kendi dertlerinizden sözediyorsunuz, benimkilerin farkında değilsiniz. Anlatacağım, dinleyin! Ama aklınızla değil, ondan korkuyorum, kalbinizle dinleyin. Kalbiniz hatırlar ki benim bir annem yok, ormanda kaybolmuş bir insan gibiyim... Hayır, hayır, bana acıyın. Sahiden âşık olduysam beni bırakıp gitmeniz daha iyi... Sonra tekrar gelirsiniz, o zaman benim için dostluktan başka duygunuz kalmaz. Ama eğer hoppalık, hafiflik ettiysem beni cezalandırın, beni terk edin, beni unutun. Şimdi dinleyin.

Stoltz, Olga'nın iki elini ateşli ateşli sıktı.

Olga bütün ayrıntılarıyla olanı biteni anlatmaya başladı. İçini kemiren, yüzünü kızartan, bir zaman onu mutlu

ettikten sonra, sonunda en derin kuşkulara, acılara sürükleyen hikayeyi kelime kelime saydı döktü.

Gezintileri, parkı, umutları, Oblomov'un parlayıp sönüşlerini, leylak dalını, hattâ öpüşme sahnesini anlattı. Yalnız bahçedeki boğucu akşamı geçti; çünkü o akşam içinde olup biteni kendisi de pek iyi bilmiyordu.

Olga başlangıçta işitilmeyecek kadar hafif konuşuyordu; fakat devam ettikçe sesi daha açık, daha az çekingen olmaya başladı. Sonunda nerdeyse başka birisinin hikâyesini anlatıyormuş gibi konuştu. Sanki ansızın bir perde kalkmış ve geçmişi, bakmaya cesaret edemediği geçmişi gözlerinin önüne serilivermişti. Konuştukça birçok şeyleri de kendisi de daha iyi anladı. Karanlık olmasa artık dinleyicisinin yüzüne hiç korkmadan bakabilirdi.

Sözünü bitirdi, Ştoltz'un hükmünü bekledi. Hüküm yerine mutlak bir susuş. «Ne düşünüyor acaba?» Ne bir ses duyuluyordu, ne bir kımıltı, ne de bir nefes odada kimse yok gibiydi.

Bu durgunluk yeniden içine kuşkular soktu. Susuş uzadı. Bu ne demekti? Dünyanın en hoşgörür, en akıllı yargıcı, onun hakkında nasıl bir hüküm hazırlıyordu? Kim olsa onu isnatsızca mahkûm ederdi. Davasına bakacak tek insan olarak Ştoltz'u seçmişti. O herşeyi anlayacak ölçüp biçecek ve onu kendinden daha iyi savunacaktı. Ama niçin susuyordu? Davayı kayıp mı etmişti? Tekrar korku başladı.

Kapı açıldı ve bir hizmetçi iki şamdan getirdi. Oturdukları köşe aydınlandı.

Olga, Ştoltz'u utangaç fakat meraklı bir gözle bir anda süzdü. Ştoltz kollarını göğsüne kavuşturmuş, ona dostça gülümseyerek, telâşlı halinden zevk alarak bakıyordu. Olga geniş bir nefes aldı, nerdeyse sevincinden ağlayacaktı. Bir anda kendine ve dostuna güveni tekrar yerine geldi. Bağışlanan, avutulan ve okşanan bir çocuk gibi mutluydu.

Ştoltz:

— Hepsi bu kadar mı? dedi.

— Mektup ne oldu?

Mektubu çekmecesinden çıkardı, verdi. Ştoltz şamdana yaklaştı, mektubu okudu ve masanın üstüne bıraktı. Gözlerini, Olga'nın çok zamandan beri görmediği bir bakışla ona çevirdi. Vaktiyle Olga'yı şımartan soğukkanlı, hafiften alaycı ve son derece nazik eski dost, yeniden karşısına gelivermişti. Yüzünde hiçbir kuşku, hiçbir üzüntü izi yoktu. Olga'nın iki elini tuttu, birer birer öptü ve bir süre düşündü. Olga gözlerini açmış, hareketsiz, Ştoltz'un düşüncesini yüzünden okumaya çalışıyordu.

Ştoltz birden ayağa kalktı:

— Ah Olga, işin içinde Oblomov olduğunu bilseydim, hiç derde düşmezdim.

Gözlerinde o kadar iyilik, o kadar güven vardı ki, Olga, o korkunç geçmişi sanki hiç yaşamamıştı. Kalbi bir bayram sevinciyle aydınlandı. Açıkça anladı ki, şimdiye kadar Ştoltz ne der, diye utanmıştı. Ştoltz ise onu mahkûm etmiyor, bırakıp gitmiyordu. Başkalarının hükmü artık ne umurunda idi!

Ştoltz eski neşesini, gücünü bulmuştu; ama bu Olga'ya yetmiyordu. Beraat ettiğini anlamıştı, fakat hükmü kulaklarıyla işitmek istiyordu. Ştoltz şapkasını aldı. Olga:

— Nereye gidiyorsunuz? diye sordu.

— Bir hayli üzüldünüz; dinlenin. Yarın konuşuruz.

Olga elinden tutup çekti ve onu tekrar yerine oturttu:

— Beni bütün gece uykusuz bırakmak mı istiyorsunuz? Bana ne düşündüğünüzü söylemeden mi gideceksiniz? Başımdan geçene ne diyorsunuz? Şimdi ne oluyorum?. Ne olacağım? Bana acıyın Andrey İvaniç; bunu bana siz söylemezseniz kim söyleyebilir? Hakettiğim cezayı bana kim verecek? Ya da... Kim bağışlayacak beni?

Son kelimeleri söylerken ona o kadar candan bir yakınlıkla bakmıştı ki, Ştoltz şapkasını bir tarafa attı. Nerdeyse ayaklarına kapanacaktı.

— Meleğim benim, size meleğim dememe izin verin, boş yere kendinizi üzmeyin. Ne mahkûm olmanıza sebep var, ne de beraat etmenize. İnanın, hikâyenize eklenecek

hiçbir sözüm yok. Neden şüphe edebilirsiniz? Başınızdan geçen şeyin ne olduğunu, adına ne diyeceğimizi mi bilmek istiyorsunuz? Bunun ne olduğunu çoktan biliyorsunuz... Oblomov'un mektubu nerede? Bakın ne diyor

Masanın üstünden mektubu aldı ve bir yerini okudu:

«Benim size anlatmak istediğim, duyduğumuz şeyin gerçek aşk değil, sadece bir aşk umudu olmasıdır. İçinizdeki bilinçsiz aşk ihtiyacı asıl gıdasını bulamayınca, sahte bir alevle yandı. Bu çeşit aşklar kadınların bir çocuğa veya bir kadına gösterdikleri sevgide ya da sebepsiz döktükleri gözyaşlarında, histeri buhranlarında görülür... Siz yanlış bir yoldasınız. (Ştoltz sesini bir aktör gibi yükselterek okuyordu) Karşısındaki erkek, rüyanızdaki adam değildir. Göreceksiniz, o adam bir gün karşınıza çıkacak, o zaman kendinize geleceksiniz, işlediğiniz hatadan utanacak bana kızacaksınız.

— Bakın ne kadar doğru söylüyor; sahiden hata işlediğinizi görüp kızdınız; kendinizden utandınız. Söyleyecek başka şey yok. Oblomov'un hakkı varmış. Ona inanmamışsınız. Sizin bir tek hatanız bu. Ondan vaktinde ayrılmalıydınız; fakat güzelliğiniz onu fazla büyülemiş... Siz de onun... Kumrular gibi saf sevgisine tutuluvermişsiniz.

— Söylediklerine inanmamıştım. İnsanın kalbi bu kadar aldanamaz sanıyordum...

— Aldanır, hem öyle aldanır ki bazan! Fakat bu macera sizin kalbinizle ilgili değil; bir yandan gururunuz ve hayalleriniz, bir yandan zaafınız rol oynamış... Hayatınızda artık başka bir sevinç olmayacağından, bu soluk ışık söndükten sonra büsbütün karanlığa gömülmekten korkmuşsunuz...

— Ağladığım zamanlar gözyaşlarım kalbimden gelmiyor muydu? Onu aldatmış değilim, her zaman içtendim.

— Aman canım, bir kadın herşey için gözyaşı döker. Leylak dalı için, parkta sevdiğiniz köşe için acı çektiğinizi kendiniz söylediniz. Buna onur yaranızı, kurtarıcılık rolündeki başarısızlığınızı ve alışmadan gelen bağlılığınızı katarsanız gözyaşları için bir hayli sebep toplanmış olur.

— Buluşmalarımız, gezintilerimiz hep yalan mıydı? Sonra... Anlattım ya... Odasına da gitmiştim.

Olga'nın yüzü kızardı; bu sözleri öyle hafifçe söyledi ki sanki kendisi bile duymak istemiyordu. Maksadı kendi kendisini suçlayıp Ştoltz'un onu daha fazla savunmasına meydan vermek ve böylece vicdanını iyice temizlemekti.

— Bana anlattıklarınızdan kim olsa fark eder ki son buluşmalarınızda artık söyleyecek hiçbir şeyiniz kalmamış. Sizin sözde aşkınız artık sarılacak birşey bulamaz, daha ileri gidemez olmuş. Ondan ayrılmazdan çok önce ayrılmıştınız. Siz artık aşka değil, aşkın hayaline, kendi yarattığınız bir kuruntuya bağlı kalıyordunuz.

Olga güç duyulur bir fısıltıyla:

— Ya öpüşme? dedi.

Ştoltz sahte bir ciddilikle:

— Ha, bakın bu çok önemli! dedi; bundan dolayı... Bugün size bir kap yemek eksik verilmeli.

Ştoltz'un gözlerinde gittikçe artan bir şefkat ve sevgi vardı. Olga onun bu kayıtsızlığından alınarak sitemli bir eda ile konuştu:

— Böyle bir hata bir şaka ile örtülemez. Hiç değilse beni acı bir kelime ile cezalandırmanızı, işlediğim kusurun adını söylemenizi isterim.

— İlya'dan başka biri olsaydı şaka etmezdim ve işlediğiniz kusur bir felâketle sonuçlanırdı. Ama Oblomov'u o kadar iyi tanırım ki...

— Başka birisiyle, asla! Onu ben sizden de iyi tanıyordum...

— Değil mi ya!

— Peki... Ya değişseydi, hayata dönseydi, dediklerimi yapsaydı... Onu gene sevmeyecek miydim? Gene aldanmış, yanlış yola gitmiş mi olacaktım?

— O zaman onun yerinde başka bir adam olacaktı demektir. Elbette iş değişir, bağıntınız bir aşk olur, kökleşir ve belki... Bu ayrı bir hikâye, ayrı bir kahraman, bizimle ilgisi yok.

Olga zihnindeki son bulutu da silmişti, geniş bir nefes aldı. Bir an sustular. Sonra Olga:

— Oh, artık kurtuldum, çok şükür, dedi ve bir çiçek gibi açılarak Ştoltz'a öyle derin bir minnettarlıkla, o kadar yeni ve coşkun bir dostlukla baktı ki Ştoltz bu bakışta aylardır boşu boşuna aradığı kıvılcımı nihayet görür gibi oldu. İçini bir sevinç sardı:

— Hayır, kurtulan benim, dedi. Ah, bu aşk hikâyesinin kahramanının İlya olduğunu bilseydim. Boş yere ne kadar vakit, ne kadar emek harcadım. Niçin? Ne lüzumu vardı?

Ştoltz nerdeyse kızacaktı; fakat hemen kendini topladı. kötü hatıralarını zihninden kovdu. Çatılan kaşları doğruldu ve gözleri parıldadı:

— Demek böyle olması lâzımmış, ne yapalım. Şimdi ne kadar rahat... ne kadar mutluyum.

Olga herşeyin bu kadar çabuk değişmesine şaşarak kendi kendine söyler gibi:

— Bir rüya görmüş gibiyim, hiçbir şey olmamış sanki. Sadece utancımı, vicdan azaplarımı değil, içimdeki bütün kasveti acılığı da sildiniz süpürdünüz... Nasıl yaptınız bu işi? Artık unutulmalı mı diyorsunuz bu hata?

Ştoltz ilk defa ona sevgisini gizlemeden bakarak:

— Bence çoktan unutulmalıydı, dedi.

— Peki, hatasız, gerçek duygulara dayanan sevgi hangisi olacak?

Ştoltz mektubu tekrar alarak:

— Burada yazılı, dedi: «Karşınızdaki adam, rüyalarınızdaki erkek değildir. Göreceksiniz, bir gün o adam karşınıza çıkacak...» Size aşık olacak, o kadar olacak ki, bir yıl değil, bütün bir ömür bu aşka yetmeyecek. Ama bilmiyorum bu adam... kim olacak?

Ştoltz gözlerini Olga'ya dikip sustu. Olga dudaklarını büzerek önüne baktı; ama kirpikleri gözlerindeki parıltıyı gizleyemiyor, dudakları gülümsemesine engel olamıyordu. Birden o kadar sevinçle gülmeye başladı ki, gözlerine yaş doldu.

— Olga Sergeyevna, ben size ne olduğunu ve ne olacağını söyledim. Ama siz benim soruma cevap vermiyorsunuz.

Olga utanarak ona göz ucuyla baktı:

— Ne cevap verebilirim? dedi. Bana söyletmek istediğiniz şeyi, bu kadar hakettiğiniz şeyi söylemeye hakkım var mı?

Ştoltz bakışlarında bir kıvılcım daha görür gibi oldu. Tekrar sevinçten kanatlandı:

— Acele etmeyin, dedi; hakettiğim şeyi bana kalbimdeki matem, resmi matem bittiği zaman söylersiniz. Bu yıl bir iki şey anlar gibi oldum... Ama yalnız şu soruma cevap verin: Gidecek miyim... kalacak mıyım?

Olga birden neşelenerek:

— Siz benimle aşk oyunu oynuyorsunuz, dedi.

— Yok, hiç değil. Bu sorum deminki soru değil; onun anlamı başka idi. Kalacak olursam... ne sıfat ve salâhiyetle kalacağım?

Olga utandı. Ştoltz gülerek:

— Görüyorsunuz ya, aşk oyunu oynuyorum. Bu akşamki konuşmadan sonra birbirimize başka türlü bakmalıyız. Artık dünkü gibi birbirimizden utanmıyoruz.

Olga daha fazla utandı:

— Bilmiyorum ki... diye fısıldadı.

— Ben size birşey tavsiye edeyim mi?

— Edin... Ne derseniz yapacağım.

— Öteki adam geledursun, şimdilik benimle evlenin.

Olga mutlu bir heyecan içinde elleriyle yüzünü kapayarak:

— Cesaretim yok, dedi.

Ştoltz Olga'nın başını kendine doğru çekerek:

— Niçin yok? dedi.

Olga başını bir çocuk gibi göğsüne dayadı:

— Geçmişim ne olacak? dedi.

Ştoltz, Olga'nın ellerini yüzünden çekti; saçlarını öptü ve gözlerinde beliren ve tekrar kaybolan yaşlara doya doya baktı.

— Leylaklarınız gibi solup gidecek! Birçok şeyler öğrendiniz, onları yaşamak için kullanabilirsiniz artık. Hayat yeniden başlıyor: geleceğinizi bana verin ve başka

birşey düşünmeyin. Ben herşeyi üzerime alıyorum. Gidip teyzenize söyleyelim.

Ştoltz evine geç vakit döndü. Ağaçlara, göğe, göle, hattâ sulardan yükselen sise hayran gözlerle bakarak kendi kendine:

«İstediğime kavuştum, diyordu, nihayet davayı kazandım. Kaç yıldır aşkı bulmak için sabrediyor, yüreğimin sevme gücünü harcamıyordum. Ne kadar bekledim! Ama ne iyi etmişim: bir insanın varabileceği en büyük mutluluk budur!»

Mutluluk, hayatının iş tarafını, daireyi, babasının arabasını, meşin eldivenlerini, yağlı hesap puslalarını sildi süpürdü. Hafızasında yalnız annesinin kokulu odası, Herz'in müziği, Prens'in resim galerisi, mavi deniz, takma saçlar ve sonra tatlı bir ses, Olga'nın sesi kalmıştı... «Olga, benim karım! Aradığım şeyi buldum. Artık aranacak başka birşey kalmadı.» diyor ve içi sevinç rüzgârlarıyla doluyordu. Mutluluğun sarhoşluğu içerisinde yolunu bile fark etmeyerek yürüyordu.

Olga arkasından baktı, sonra pencereyi açtı, bir süre gecenin serin havasını içti. Heyecanı yavaş yavaş dindi. Nefes alışı düzeldi. Uzaktan görünen gölü huzur içinde seyre daldı. O kadar ki onu gören pencerede uyuyakalmış sanırdı. Ne duyduğunu, ne düşündüğünü açıkça bilmiyordu. Düşünceleri dalgalar gibi akıp gidiyor, kanı damarlarında sakin sakin dolaşıyordu. Mutluydu ama, mutluluğunun nerede başlayıp nerede bittiğini, nasıl birşey olduğunu fark edemiyordu. Bu kadar kaygısız, bu kadar rahat olmasına şaşarken birden kendi kendine fısıldadı: «Nişanlıyım artık!»

«Nişanlıyım!» Bir kız bu sözü ne mutlu bir ürpermeyle söyler! Onu söylerken bütün hayatı aydınlanır. O kadar yükseklere çıkar ki daha dün hiç farkına varmadan yalnız başına yürüdüğü yolu karanlık içinde ve çok aşağılarda kalmış görür.

Acaba Olga niçin bu mutlu ürpertiyi duymadı? Olga da tenha ve mütevazı bir yolda yürüyorken bir köşe ba-

şında ona rastlamıştı. Ştoltz elinden tutup onu yolundan ayırmıştı. Girdiği yeni yol parlak göz kamaştırıcı değildi ama geniş bir nehir gibi düz kırlar, dostça gülümseyen tepeler arasından geçiyordu. Olga'nın gözleri kamaşmış, kalbi heyecandan alevlenmemişti.

Yeşil tepeler ve sonsuz ovalar arasından geçen hayatın akışını durgun bir sevinçle seyre dalmıştı. Ne omuzlarında bir ürperme dolaşmış, ne de gözleri gururla parlamıştı. Sadece kırlara, tepelere dalan bakışı onun kendine elini uzatan dostunun hayaline döndü, bir damla gözyaşı yavaşça yanağından aktı... Daldığı durgun mutluluk düşünden uyanmadan pencerede kaldı. Hiç kımıldamıyor nefes aldığı duyulmuyordu. Herşeyi unutmuş, sessizlik ılık, kokulu gecenin mavi ve tatlı ışıltılarına bırakmıştı kendini. Mutluluk hulyası, geniş kanatlarını açarak Olga'nın üzerinden gökteki bulut gibi kayıp gidiyordu. Bu hulya içinde Olga kendini ne bir iki saatlik tüller, dantelalar, ne de hayatının sonuna kadar giyeceği gündelik elbiseler içinde gördü. Ziyafetler, ışıklar, sevinçli kahkahalar düşünmedi. Hayalindeki mutluluk o kadar basit, o kadar gösterişsizdi ki mağrur bir ürperişle değil, derin ve tatlı bir heyecanla tekrar fısıldadı: «Nişanlısıyım!»

V

Oblomov'un isim gününden, Ştoltz'un beklenmediği bir sırada yemeğe gelmesinden on sekiz ay kadar sonra Viborg mahallesindeki evde herşey ne kadar değişmişti, ne kadar kasvetli, uyuşuk bir hal almıştı, ya Rabbi!.. İlya İlyiç de ihtiyarlamış görünüyordu. Sıkıntı, bir hastalık gibi gözlerine işlemişti. Odanın içinde gidip gelmekten, yatıp tavana bakmaktan, bir kitap alıp bir iki satır okumaktan, esnemekten, masanın üzerinde parmaklarını tıkırdatmaktan başka birşey yaptığı yoktu. Zahar büsbütün alıklaşmış, kendinden geçmişti. Ceketinin dirsekleri yamanmıştı; yememiş, uyumamış, ağır işler görmüş gibi yorgun ve perişan görünüyordu. Oblomov'un hırkası eskimişti, yer yer özenle yamanmış olmasına rağmen dikiş yerlerinden başka tarafları bile açılmaya başlamıştı. Yenisini almak zamanı çoktan gelmişti. Yatağın üzerindeki battaniye de perişandı. Perdeler solmuş, temiz olmasına rağmen paçavra gibi görünmeye başlamışlardı.

Zahar eski bir masa örtüsü getirdi. Oblomov'un yanındaki bir masanın yarısına kadar serdi. Sonra dilini dişleri arasından çıkararak ihtiyatla yemek tepsisini getirdi. Masanın üstüne bir sürahi votka ile ekmek de koyduktan sonra çekildi, gitti. Ev sahibinin kapısı açıldı ve Agafya Matveyevna cızırdayan bir tava omletle içeri girdi.

O da çok değişmiş, bozulmuştu. Yanakları eskisi gibi yuvarlak, kırmızı yanaklar değildi: İnce kaşlarının rengi

uçmuş, gözlerinin feri sönmüştü. Eski bir pamuklu elbise giyiyordu. Elleri güneşten yanmış, işten, sıcaktan, soğuktan kızarmıştı. Akulina yoktu. Anisya mutfakta, bahçede çalışıyor, kümese, sebzelere bakıyor, çamaşır yıkıyordu. İşleri tek başına yetiştiremiyor. Agafya Matveyevna da mutfaktan çıkamıyordu. Öğütme işleri çok azalmıştı, çünkü kahve, şikore gibi şeyler pek az alınıyordu. Dantela örmeye hiç vakit kalmamıştı. En çok yaptığı iş soğan, turp doğramaktı. Yüzünde derin bir umutsuzluk okunuyordu. Fakat sık sık içini çekerken kendi dertlerini, artık içemez olduğu kahveyi düşünmüyordu. Daha büyük ölçüde işler göremediği, kahve öğütemediği, salçaya vanilya koyamadığı, kaymaklı süt kaynatamadığı için değil, Oblomov'un bütün bunları bir yıldır tatmadığı, kahvesi en iyi mağazalardan bol bol alınacak yerde, yakındaki küçük bakkaldan birkaç kapiklik alınabildiği, kaymak, omlete konan sucuk hep aynı bakkaldan geldiği için üzülüyordu.

Bütün bunlar ne demekti? Şu demekti ki, bir yıldır Ştoltz'un Oblomovka'dan gönderdiği paralar Oblomov'un ev sahibine imzaladığı senetteki borca gidiyordu. Bu kadının kardeşinin «tamamiyle kanuni» dalaveresi umutlarının üstünde bir başarıyla sonuçlanmıştı. Tarantiyev rezalet bahsine dokunur dokunmaz İlya İlyiç kıpkırmızı olmuş, aklı başından gitmişti. Tabii anlaştılar. Üçü birden içki içtiler ve Oblomov dört yıl içinde ödenmesi gereken senedi imzaladı. Bir ay sonra Agafya Matveyevna da kardeşine buna benzer bir senet imzaladı. Tabii ne imzaladığının farkında değildi. Kardeşi ona bu kâğıdın ev için lazım olduğunu söylemiş ve şu cümleyi yazdırmıştı: «Adı, soyadı yukarda yazılı olan, bu borç senedini kendi eliyle imzalamıştır.»

Agafya Matveyevna sadece bu kadar uzun bir cümleyi yazmaktan kaçınmış ve kardeşine bunu Vanya'ya yazdırmasını rica etmiş: «Ben ister istemez bir yanlışlık yaparım; Vanya artık çok güzel yazıyor.» demişti. Ama kardeşi ısrar etmiş, o da kocaman, karmakarışık harflerle yazıyı yazmış, imzasını atmıştı. O günden sonra da ar-

tık bu senetlerin sözü edilmemişti. Oblomov imzasını atarken biraz da Agafya Matveyevna'nın çocuklarının bundan faydalanacağım düşünmüş ertesi gün ayılıp da konuşulanları hatırlayınca kendinden utanmış, herşeyi unutmaya çalışmıştı. Ev sahibinin kardeşine rastlamaktan kaçıyor ve Tarantiyev bu konuyu açınca onu, evi bırakıp köye gitmekle korkutuyordu. Çiftlikten para gelir gelmez İvan Matveyeviç hemen damlamış ve borcu hemen ödemeye başlamasının doğru olacağını söylemişti: Böylece borç üç dört yılda kapanır; yoksa süre dolar ve çiftlik icra yoluyla satılırdı; çünkü Oblomov'un eline başka yerden para geçip borcunu ödemesi ihtimali yoktu. Ştoltz'dan gelen paranın çoğu borca gidip de kendisine yaşamak için küçük bir miktar kaldığını görünce Oblomov kimlerin eline düştüğünü anlamıştı. İvan Matveyeviç beklenmedik mahzurlar ortaya çıkar korkusuyla borcu iki yıl içinde ödetmeye kalkışınca Oblomov büsbütün sıkıntıya düştü. Cebindeki paranın hesabını hiçbir zaman bilmediği için önceleri birşeyin farkında olmuyordu; fakat İvan Matveyeviç bir tüccarın kızıyla evlenmek sevdasına düşüp de başka bir eve taşınınca Agafya Matveyevna'nın mutfağı birdenbire fakirleşti. Balıklar, dana eti, hindiler, kardeşinin mutfağında pişmeye başladı. Akşamları İvan Matveyeviç'in evinde ışıklar yanıyor, müstakbel hısımları, iş arkadaşları ve Tarantiyev toplanıyorlardı; herşey yeni eve göç etmiş gibiydi. Agafya Matveyevna ve Anisya birdenbire kendilerini boş kavanozlar ve güveçler ortasında bulunca şaşırdılar. Yapılacak iş kalmamıştı: Agafya Matveyevna ilk defa olarak anladı ki sadece ev, sebze bahçesi ve tavuklar kendisinindi. Vanilya, şikore gibi şeyler bahçede yetişmiyordu. Dükkâncılar yavaş yavaş ona gülümsemez, eğilip selâm vermez oldular, gülümsemeleri, selamları artık yeni evin şişman, iyi giyinmiş ahçısı topluyordu.

Oblomov kendine kalan paranın hepsini Agafya'ya vermişti. Kadın üç dört ay eski gidişi devam ettirebilmek için canını dişine taktı, bol bol kahve şikore öğüttü, danalar, hindiler kızarttı; fakat son meteliği harcayınca Ob-

lomov'a gelip para kalmadığını haber verdi. Oblomov bu havadis karşısında kanepenin üstünde birkaç defa döndü, kalkıp çekmecesini karıştırdı. Orada da metelik kalmamıştı. Parayı ne yaptığını hatırlamaya çalıştı, hatırlayamadı. Masanın üstünde birkaç kapik olacaktı, aradı bulamadı. Zahar'ın birşeyden haberi yoktu. Agafya Matveyevna kardeşine gitti ve masum bir eda ile evde para kalmadığını söyledi. Kardeşi:

— Bıraktığım bin rubleyi büyük asılzadenle birlikte ne yaptın? dedi. Ben sana nereden para bulayım? Yakında evleneceğim, biliyorsun, iki aileyi birden geçindiremem. Asılzadenle beraber ayaklarınızı yorganınıza göre uzatmalısınız.

Agafya Matveyevna:

— Ne diye onu benim sırtıma atıyorsun? Ne yaptı sana? Hiçbir kötülüğü yok: sakin bir insan. Onu eve ben çağırmadım ki, Mihey Andreyiç'le ikiniz getirdiniz, dedi.

Kardeşi ona on ruble verdi ve başka parası olmadığını söyledi. Fakat lokantada Tarantiyev'le bu mesele üzerinde konuştu, kızkardeşiyle Oblomov'u bu halde bırakmanın doğru olmayacağına karar verdiler. Ştoltz duyarsa üzerlerine yürür, dalavereyi anlar, planlarını altüst edebilir, «tamamiyle kanuni» olmasına rağmen parayı almalarına engel olabilirdi: «Herif Alman, kim bilir ne hinoğlu hindir!» dediler. İvan Matveyeviç üç yıl sonra Oblomov'un gelirinden ödenmek üzere onlara ayda elli ruble verecekti. Kardeşine parayı verirken bundan başka metelik vermeyeceğine yemin etti. Ne çeşit yiyecekler alması gerektiğini, masrafların nasıl kısılacağını, tavuklardan, lahanalardan gelecek parayı da hesaba katınca bu para ile bol bol nasıl geçineceklerini anlattı.

Agafya Matveyevna, hayatında ilk defa ev işlerinden başka şeyler düşünmek zorunda kaldı. İl defa Akulina'nın tabak kırmasından, ya da kardeşinin iyi pişmemiş bir balık için kendisini azarlamasından başka sebeplerle ağladı. İlk defa olarak, yoksulluk korkusuyla karşı karşıya geldi. Fakat o, kendisi için değil, Oblomov için korkuyordu:

Böyle kibar bir insan nasıl kuşkonmaz yerine turp, çulluk yerine koyun eti, mercan renkli mersin balığı yerine bakkaldan alınmış tuzlu morina yahut tuzlu domuz eti yiyebilirdi?.. Korkunç! Bu düşünceyi sonuna vardırmaya katlanamayarak çabucak giyindi, bir arabaya binerek kocasının akrabalarına koştu. Bu ziyaret, eskiden yaptığı yortu ziyareti gibi olmadı. Sabah erken, nefes nefese gitti. Onlarla şimdiye kadar konuşmadığı şekilde konuşacak ve para isteyecekti. Onlarda para çoktu. İlya İlyiç için isteyince elbette verirlerdi! Kendi çayı, kahvesi çocuklarının elbisesi ve daha başka lüks ihtiyaçlar için olsa sesini bile çıkarmazdı. Ama bu zorunlu, dayanılmaz bir ihtiyaçtı. İlya İlyiç'e av eti, kuşkonmaz yahut çok sevdiği bezelye alınacaktı... Fakat kocasının akrabaları bu ziyareti hayretle karşıladılar ve beş para vermediler. Bununla beraber İlya İlyiç'in altın veya gümüş takımları, kürkleri varsa rehine verilebileceğini, çiftlikten parası gelinceye kadar kendisine eşyaların değerlerinin üçte biri kadar para verecek kimseler bulunduğunu söylediler.

Başka bir zamanda böyle pratik bir öğüt Agafya Matveyevna'nın bir kulağından girer, ötekinden çıkar, ne kadar anlatsalar bu işlerden birşey anlamazdı; ama şimdi kalbinin sezişiyle hemen anlıyor, üstünde duruyordu... Çeyizinden kalma incilerini rehine verdi. Ertesi gün İlya İlyiç, hiçbir şeyden habersiz, votkasını içti, sofrada sevdiği balığı, çulluğu buldu. Agafya Matveyevna çocuklarıyla lahana ve lapa yedi ve sırf İlya İlyiç'le oturmak için iki fincan kahve içti. İncilerden az sonra sandığından elmas iğnesini, daha sonra gümüş aynasını, daha sonra kürkünü çıkardı...

Nihayet çiftlikten para geldi. Oblomov hepsini ona verdi. İncileri rehinden kurtardı, öteki borçların da ancak faizlerini ödedi. Tekrar kuşkonmazlar, av etleri aldı ve görünüşü kurtarmak için onunla beraber kahve içti. Sonra incileri tekrar rehine verdi. İki ucu bir araya getirebilmek için haftadan haftaya, daha sonra günü gününe uğraştı, şalını, en iyi elbiselerini sattı ve pamuklu ev elbi-

sesiyle kaldı. Pazarları boynuna atacak eski bir atkıdan başka birşeyi kalmadı.

İşte Agafya Matveyevna bu yüzden zayıflamış, gözlerinin feri sönmüştü. Bu yüzden İlya İlyiç'in yemeğini kendisi getiriyordu. Oblomov ertesi gün için Tarantiyev, Aleksiyev ve Gerasimoviç'in yemeğe geleceklerini söylediği zaman gene de ona güler yüzle bakmak cesaretini buluyor, güzel yemekler hazırlıyor, Oblomov'u utandırıyordu. Ama bu yemekler ne heyecanlara, ne koşuşmalara, dükkânlarda ne yalvarıp yakarmalara, ne uykusuz gecelere, ne gözyaşlarına mal oluyordu!

Agafya Matveyevna birdenbire ne derin hayat kaygılarına kaptırmıştı kendini. Kötü günleri, iyi günleri birbirinden artık ne kadar iyi ayırıyordu! Ama bu hayatı seviyordu. Bütün telaşlarına, gözyaşlarına rağmen bu hayatı eskisine, Oblomov'u tanımadan önce, dolu tencereler, fıkırdayan tavalar, kavanozlar arasında hüküm sürdüğü, Akulina'ya, kapıcıya emirler verdiği günlere değişmezdi. Bitip tükenmeyen gözyaşlarına, yorucu günlerine, uykusuz gecelerine son verecek olan ölüm hatırına geldiği zaman derhal silkiniyor, bu düşünceyi korku ile içinden atıyordu.

Yemeğini yedikten sonra İlya İlyiç, Maşa'nın Fransızca dersini dinledi, sonra Agafya Matveyevna'nın odasında oturup Vanya'nın belki on defa ters yüz ettiği ceketini tamir edişini seyre daldı. Agafya Matveyevna ikide bir mutfağa koşuyor, koyun kızartmasına bir göz atıyor, balık çorbasını yapmak zamanı gelip gelmediğine bakıyordu. Oblomov:

— Niçin bu kadar telâş ediyorsunuz canım? Aldırmayın, dedi.

— İşlere ben bakmazsam kim bakacak? Şuraya iki yama daha vurayım da çorbayı pişireyim. Ne yaramaz çocuk bu Vanya! Daha geçen hafta ceketini tamir ettim; gene yırtmış. (Masanın başında gömlekle ve bir tek askılı pantolonuyla oturan Vanya'ya bakarak) Ne gülüyorsun? Bu tamir işi yarın sabaha kadar bitmeyecek, sen de kapı-

nın önüne çıkıp oynayamayacaksın. Çocuklar yırttı bunu değil mi? Kavga ettiğiniz muhakkak, saklama.

— Hayır anne, kendi kendine yırtıldı.

— Evet, kendi kendine... Sokaklarda koşmaktansa evde oturup ders çalışsaydın daha iyi olurdu. İlya İlyiç, Fransızca'ya iyi çalışmadığını bir defa daha söylersse ayaklarından potinlerini de çıkarırım. Oturup kitap okursun.

— Ben Fransızca'yı sevmiyorum.

Oblomov:

— Niçin? diye sordu.

— Çünkü Fransızca'da birçok «fena sözler» varmış da ondan.

Agafya Matveyevna kıpkırmızı oldu. Oblomov güldü. Zaten daha önce de Vanya ile bu «fena sözler» hakkında konuşmuştu.

— Sil şu burnunu hadi, dedi.

Vanya burnunu içine çekti, mendile silmedi.

Oblomov:

— Hele çiftlikten para gelsin, ona iki ceket birden alacağım. Bir mavi ceket, bir de gelecek yıl için orta okul üniforması, dedi.

Agafya itiraz etti:

— Yok canım, eskisiyle idare eder. Evin masraflarına çok para lâzım. Size bu yıl kavurma ve reçel yapacağım... Gidip bakayım Anisya kaymağı getirmiş mi?

Agafya giderken Oblomov sordu:

— Bu akşama ne yemek var?

— Balık çorbası, koyun kızartması, börek.

Oblomov birşey söylemedi. Birden dışarda bir araba sesi duyuldu, kapı çalındı ve köpek havlamaya başladı. Oblomov kasap, sebzeci ya da onlara benzer birileri ev sahibine geliyor sanarak kendi odasına geçti. Ekseriya bu misafirler para isterler, Agafya Matveyevna vermez, onlar tehdit ederler, Agafya Matveyevna biraz daha sabret-

meleri için yalvarır, ötekiler küfrederler, kapıları vurup çıkarlar, köpek bir yandan feryat eder; velhasıl hoş şeyler değil. Fakat bu sefer gelen bir araba idi. Sebzeci, kasap araba ile gelmezler. Birden Agafya Matveyevna telaşla odasına girdi.

— Size bir misafir, dedi.

— Kim? Tarantiyev mi, Aleksiyev mi?

— Hayır, hayır, şu isim gününüzde gelen.

Oblomov kaçacak delik arar gibi telaşla çevresine bakınarak:

— Ştoltz? Aman ya Rabbi, ne diyecek bu hali görünce! Evde olduğumu söylemeyin, çıktı deyin, dedi ve ev sahibinin odasına geçti.

Anisya kapıya koşarken Agafya Matveyevna Oblomov'un emrini yetiştirdi. Ştoltz inandı ve sadece evde olmayışına şaştı.

— Peki, iki saat sonra ben tekrar gelirim, birlikte yemek yeriz, öyle söyleyin, dedi ve yakındaki halk bahçesine gitti.

Anisya içeri gelip telaşla:

— Yemeğe gelecekmiş, dedi.

Agafya Matveyevna, Oblomov'a koştu:

— Yemeğe gelecekmiş.

Oblomov biraz düşündükten sonra:

— Başka bir yemek hazırlayın, dedi.

Agafya Matveyevna ona korku ile baktı. Elli kapik para kalmıştı, ay başına on gün vardı, kimseden borç alamazdı. Çekine çekine:

— Vakit yok İlya İlyiç, bulduğunu yesin, ne yapalım.

— Yiyemez, Agafya Matveyevna. Balık çorbası, mersin balığı ile de yapılsa istemez, hele koyun kızartmasına dünyada dokunmaz.

Agafya Matveyevna'ya bir ilham geliverdi:

— Sucukçudan biraz dil alırız, buraya yakın.

— Peki, öyle yapın. Biraz da sebze alırsınız, meselâ taze bakla.

Agafya: «Baklanın kilosu seksen kapik.» diyecekken kendini tuttu ve bakla yerine lahana almayı kurarak:

— Peki, alırım, dedi.

— Yarım kilo da gravyer peyniri alırsınız, yeter. Özür dilerim; seni beklemiyorduk, derim.

Oblomov kapıya doğru giderken birden dönüp:

— Ya şarap? dedi.

Agafya Matveyevna tekrar korku ile yüzüne baktı. Oblomov gayet sakin ekledi:

— Lafitte şarabı aldırırsınız.

VI

Ştoltz iki saat sonra geldi.

— Ne olmuş sana? Ne kadar değişmişsin? Sararmış, pörsümüşsün. Birşeyin yok ya?..

— Çok fenayım Andrey; sol bacağım uyuşuyor.

— Nedir bu odanın perişanlığı? Bu hırkayı ne diye atmıyorsun? Baksana, hep yama içinde.

— Alışkanlık, Andrey, bir türlü bırakamıyorum.

— Ya şu yatak, ya şu perdeler!.. Bunlar da alışkanlık mı? Bütün bu paçavraları değiştirmek sana zor mu geliyor? Vah vah! Dostum, şu yatakta sahiden uyuyabiliyor musun? Ne oluyor sana Allah aşkına?

Ştoltz dikkatle Oblomov'a, sonra tekrar perdelere ve yatağa baktı. Oblomov utanarak:

— Bir şeyim yok, dedi. Odalara pek aldırış etmem, bilirsin... Haydi, hemen yemek yiyelim. Hey, Zahar! Çabuk sofrayı kur. Peki, sen nasılsın? Çok kalacak mısın? Nereden geliyorsun?

— Tahmin et bakalım, ne için geldim, nereden geldim? Burada senin dünyadan haberin olmaz herhalde.

Oblomov merakla yüzüne baktı:

— Olga nasıl? dedi.

— Ya, demek unutmadın? Ben unuttun sanıyordum.

— Hayır Andrey, nasıl unutabilirim? İnsan yaşadığı en güzel günleri, girip çıktığı bir cenneti unutabilir mi?.. Ben artık... (Oblomov içini çekti) Olga nerede şimdi?

— Çiftliğinin başında.

— Teyzesiyle birlikte mi?

— Teyzesiyle ve kocasıyla birlikte.

Oblomov şaşırarak:

— Olga evlendi mi? dedi.

Ştoltz yumuşak, tatlı bir sesle:

— Niçin telaşlandın? Yoksa...

Oblomov hemen kendini topladı:

— Hayır dostum; telaşlanmadım, sadece şaşırdım. Neden bilmem, bir tuhaf oldum. Evleneli çok oldu mu? Mutlu mu? Söyle Allah aşkına! Üstümden ağır bir yük kaldırdın. Gerçi beni affettiğini söylemiştin ama... Bir türlü rahat edemiyordum. İçimi bir vicdan azabı kemiriyordu... Sevgili Andrey, sana ne kadar minnettarım.

O kadar içten bir sevinçle duyuyordu ki, yerinde duramıyor, bir kalkıyor, bir oturuyordu.

Bu hali Ştoltz'a dokundu:

— Ne kadar iyi kalplisin İlya! Olga'dan aşağı kalmazsın. Bu sevincini ona anlatacağım.

— Hayır hayır, anlatma. Evlendiğine sevindiğimi duyarsa beni duygusuz bir insan sanır.

— Sevinmek bir duygu değil mi? Hem de bencil olmayan bir duygu. Onun mutluluğuna seviniyorsun.

— Doğru, doğru. Ne söylediğimi bilmiyorum... Peki, kiminle evlendi, mutlu kocası kim?

— Kim mi? Amma da ağır anlayışlısın İlya!

Oblomov birden gözlerini açıp dostuna baktı. Birden taş kesildi, sapsarı oldu:

— Yoksa... Sen misin?

Ştoltz gülerek sordu:

— Yine mi telaşlandın? Niçin?

Oblomov heyecanla:

— Şaka etme, Andrey, doğrusunu söyle, dedi.

— Vallahi şaka etmiyorum. Olga ile evleneli bir yılı geçti.

Oblomov'un yüzündeki telâş, yavaş yavaş kayboldu, dalgın dalgın önüne baktı. Gözlerini dostuna kaldırmadı, fakat düşünceleri kendiliğinden derin bir sevince çevrildi. Nihayet Ştoltz'a bakarken gözleri sevgi ile, yaşla doldu. Onu kucaklayarak:

— Sevgili Andrey, dedi ve heyecanını yenmeye çalışarak: Sevgili Olga... Sergeyevna. Allah sizi mesut etsin. Ya Rabbi, ne kadar mutluyum. Ona de ki...

Stoltz coşkun bir muhabbetle sözünü keserek:

— Ona Oblomov'un hep eski Oblomov olduğunu söyleyeceğim, dedi.

— Hayır, ona de ki, hatırlat ki ben ona doğru yolu buldurmak için hayatına girdim. Tanışmış olmamıza da, yeni bir hayata atılmış olmasına da seviniyorum. Başka bir erkekle evlense ne olurdu? Artık oynadığım rol yüzümü kızartmıyor, kendimi suçlu bulmuyorum. Üstümden ağır bir yük kalktı. Herşey düzeldi, aydınlandı artık. Mutluyum. Tanrıya şükürler olsun.

Oblomov kanepeden fırlayacak gibi oluyordu, ikisi de sevinçten gülüyor, ağlıyorlardı. Cebinde metelik olmadığını unutarak Zahar'a bağırdı:

— Zahar, yemekte şampanya istiyoruz.

— Olga'ya hepsini, hepsini anlatacağım. Seni unutmayışına şaşmıyorum. Hayır, sen ona lâyık bir insandın. Ne kadar iyi, ne kadar temiz bir yüreğin var!

Zahar'ın başı kapıdan gözüktü. Efendisine işaret ederek:

— Biraz gelir misiniz, dedi.

Oblomov sabırsızlıkla:

— Ne var? Git oradan, dedi.

Zahar fısıldadı:

— Biraz para verir misiniz, lütfen.

Oblomov birden yatışarak kapıya gitti:

— Peki, zararı yok! Unuttum dersin, vakit olmadı dersin. Hadi git... Arkasından bağırdı: Dur, buraya gel, havadisi duydun mu Zahar? Andrey İvaniç'i tebrik et, evlenmiş.

— Şükürler olsun! Böyle güzel bir haberi duyacak kadar yaşadığıma şükürler olsun! Tebrik ederim, Andrey İvaniç; Tanrı size uzun ömürler versin, bir sürü çocuk versin. Çok sevindim, çok!

Zahar eğildi, gülümsedi, ahlar oflar çekti. Stoltz cebinden bir banknot çıkarıp ona verdi:

Zahar elini öpmeye çalışarak:

— Kiminle evlendiniz? diye sordu.

Oblomov:

— Olga Sergeyevna ile; hatırlıyor musun?

— İlinskilerin kızı? Ah! Ya Rabbi! Ne güzel kızdı! İlya İlyiç o zaman beni azarlamakta haklıymışsınız. Ne bunak herifim ben! Affedin, çok ayıp etmişim. Size söylediklerim hep yalandı, dedikoduyu çıkaran Nitika değil, bendim. Hizmetçilere ben söylemiştim. Meğer size iftira etmişim. Olur şey değil; Allah taksiratımı affetsin...

Zahar sözlerini tekrarlaya tekrarlaya odadan çıktı.

— Olga seni çiftliğine davet ediyor. Artık aşık değilsin, herhalde beni kıskanmazsın, birlikte gidelim.

— Hayır Andrey, aşktan, kıskançlıktan korkum yok ama gidemem.

— Neden korkuyorsun öyle ise?

— Size hasetle bakmaktan korkuyorum. Mutluluğunuzun aynasında benim harcanmış perişan hayatımı görürüm. Başka türlü de yaşayamam artık. Biliyorsun, elimde değil.

— Gel, gel dostum, ister istemez çevrendekilerin hayatını yaşamaya başlarsın. Hesaplara bakar, çiftliğini idare edersin. Okursun, müzik dinlersin. Olga'nın işi ne kadar ilerlettiğini görürsün. Costa Diva'yı hatırlıyor musun?

Oblomov, bunları bana hatırlatma, der gibi elini salladı. Ştoltz ısrar etti:

— Haydi gel, Olga istiyor; seni artık hiç rahat bırakmayacak. Ben belki yumuşarım ama o seni dünyada bırakmaz. Onda öyle bir ateş, öyle bir yaşama gücü var ki beni bile rahat bırakmıyor. Eski mutluluğunu bulur, parkı leylak dalını hatırlarsın; dirilirsin.

— Hayır Andrey, hayır! Bunları hatırlatma, diriltme bunları Allah aşkına! Hatırladıkça iyi olmuyorum ki, daha fena oluyorum. Hatıralar mutlu bir hayatın hatıraları olursa güzeldir; insana güç kapanmış yaraları hatırlatınca acı şeylerdir. Başka bir konuya geçelim. Oblomovka' daki işlerim için çektiğin zahmete nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum. Karşılığını kendi kalbinde, mutluluğun-

da, Olga Sergeyevna'da bulursun. Ben... Ne kadar teşekkür etsem azdır. Hâlâ gelip işleri senden alamadığım için beni affet. Ama artık ilkbahar geliyor. Oblomovka'ya mutlaka gideceğim.

— Oblomovka'da neler olup bittiğini biliyor musun? Görsen tanıyamazsın. Sana birşey yazmadım. Çünkü cevap vermezsin. Köprü kuruldu. Yazlık evin yalnız damı kaldı. Eşyayı sen kendi zevkine göre alırsın, o tarafına karışmam. Çiftliğe benim tanıdığım yeni bir kâhya bakıyor. Hesapları gördün değil mi?

Oblomov karşılık vermedi. Ştoltz gözlerinin içine bakarak:

— Görmedin demek. Nerde kâğıtlar?

— Dur biraz; yemekten sonra bulurum. Zahar'a sorarım.

— Ah! İlya... İlya! Senin bu haline ağlamak mı, gülmek mi lâzım, bir türlü kestiremiyorum.

Ştoltz sofraya otururken kaşlarını çattı. Oblomov'un isim gününü hatırladı: istiridyeler, bıldırcınlar, ananaslar... Şimdi ise eski bir masa örtüsü, mantar yerine kâğıtla kapanmış şişeler, kırık çatallar ve tabakların içinde birer parça siyah ekmek, balık çorbası, haşlanmış tavuk, dil ve koyun kızartması. Ştoltz kırmızı şaraptan yarım bardak aldı, tadına baktı, sonra bardağı masanın üzerine bırakıp bir daha elini sürmedi. Oblomov iki kadeh votka yuvarladı ve iştahla koyun kızartmasını yemeye başladı.

Ştoltz'a:

— Kusura bakma. Şehre inmeye vakit olmadı. Biraz votka içmez misin? Hiç fena değil. Bir dene Andrey.

Oblomov kendine bir kadeh daha doldurdu ve içti. Ştoltz ona hayretle baktı, fakat birşey söylemedi. Oblomov hafifçe sarhoş olmuştu:

— Bu votkayı Agafya Matveyevna kendisi çekiyor. Ne mükemmel kadın, bilsen! İtiraf ederim ki çiftlikte onsuz nasıl yaşayacağım, bilmiyorum. Ev işlerini kimse onun kadar yapamaz.

Ştoltz hafifçe kaşlarını çatmış dinliyordu. Oblomov devam etti:

— Yemeği Anisya mı pişiriyor sanıyorsun? Hayır! Anisya tavuklara, sebze bahçesine bakıyor, bir de tahta siliyor. Bütün yemekleri Agafya Matveyevna hazırlıyor.

Ştoltz koyun kızartmasını da, böreği de yemedi. Çatalını bırakıp Oblomov'un iştahlı yemek yiyişine bakakaldı. Oblomov bir kemiği hazla emerek:

— Artık üzerimde ters giyilmiş gömlek göremezsin, dedi. Agafya Matveyevna herşeye bakıyor, herşeyi görüyor. Çoraplarımda bir tek delik yoktur. Herşeyi kendi eliyle yapıyor. Ne güzel kahve pişirir, bilsen. Yemekten sonra içersin.

Ştoltz dalgın ve sessiz dinliyordu.

— Kardeşi bizden ayrıldı. Evlenecekmiş. O gidince masrafları kısmak zorunda kaldık. Eskiden Agafya Matveyevna'nın işi çok daha fazla idi. Sabahtan gece yarısına kadar dört yana koşar, çarşıya pazara giderdi. Sana birşey söyleyeyim: (Oblomov artık sözlerini pek kontrol edemiyordu) Elime iki üç bin ruble geçseydi sana böyle dil ve koyun eti yedirmezdim. Soframızda kocaman bir mersin balığı ile nefis bonfileler bulunurdu. O zaman Agafya Matveyevna ne hünerler gösterirdi.

Bir kadeh votka daha içti.

— Biraz iç Andrey, ne olur. Çok güzel bir votka. Olga Sergeyevna sana böylesini yapamaz... Costa Diva'yı söyler ama böyle votka yapmayı, tavuklu, mantarlı börek pişirmeyi beceremez. Onunkiler gibi börek ancak eskiden, Oblomovka'da pişerdi. Hem de börekleri ellerinin ne halde olduğu bilinmeyen bir ahçı değil, kendi dolduruyor. Agafya Matveyevna temizliğin ta kendisidir.

Ştoltz bir kelime kaçırmadan dinliyor. Oblomov votkadan iyice yükünü tutmuş devam ediyordu:

— Elleri ne kadar beyazdı, insanın öpesi gelirdi. Şimdi kabalaştılar, çünkü her işi o görüyor. (Nerede ise ağlayacak gibi) Gömleklerimi o kolalıyor. Vallahi o kolalıyor; gözümle gördüm. Emin ol kimsenin karısı onun bana baktığı gibi kocasına bakmaz. Agafya Matveyefna eşsiz

bir kadın! Ah Andrey, siz de Olga ile bu tarafa gelseniz, burada bir yazlık ev bulsanız ne güzel olurdu. Beraber ormanda çay içerdik, semaveri, yiyecekleri alır İlyas günü Baruthane tarafına giderdik. Çayıra bir halı serer, üstüne uzanırdık. Agafya Matveyevna, Olga'ya biraz ev işi yapmasını öğretirdi, vallahi öğretirdi. Şu sırada işlerimiz biraz fena gidiyor yoksa... Agafya Matveyevna'nın kardeşi başka eve taşındı. Üç, dört bin ruble gelirimiz olsa sana öyle hindiler yedirirdim ki...

Ştoltz:

— Benden beşbin ruble alıyorsun. Ne yapıyorsun bu parayı?

Oblomov ağzından kaçırdı:

— Ya borç?

— Ştoltz yerinden sıçradı ve Oblomov'a sert bir öğretmen suçlu bir öğrenciye bakar gibi bakarak:

— Borç mu? Ne borcu? dedi.

Oblomov birden kendine geldi. Ştoltz yanına oturdu:

— Kime borcun var?

— Hiç kimseye, yalan söyledim.

— Hayır, şimdi yalan söylüyorsun, beceremiyorsun da. Söyle ne var? Ne oluyor sana İlya? Demek koyun eti ve kötü şarap bu yüzden? Paran yok demek? Söyle. nereye harcadın?

— Sahi borcum var... Ev sahibine borçlandım. Yemek masrafları için...

— Koyun eti ve dil yemek için değil mi? İlya herşeyi söyle bana. Nedir bu hikaye? Ev sahibinin kardeşi başka yere taşınıyor... İşler fena gidiyor... Garip birşeyler oluyor. Kadına ne kadar borcun var?

— On bin rublelik bir senet...

Ştoltz bir kalkıp oturdu:

— On bin ruble yemek masrafı!

— Evet, çok masrafımız oldu. Pek bol keseden yaşıyorduk. Hatırlarsın, neydi o ananaslar, şeftaliler!.. Borçlandık işte. Bunu tartışmak neye yarar!

Stoltz cevap vermedi. Düşünüyordu: «Ev sahibinin kardeşi ayrılmış, işler bozulmuş, gerçekten de bozulmuş,

eşya azalmış her taraf pis, perişan; bu ev sahibi ne mene kadın acaba? Oblomov övüyor; ona iyi bakıyormuş. Ne kadar coşarak sözediyor ondan!..»

Ştoltz birden gerçeği sezer gibi oldu. Soğuk bir ürperme duydu:

— İlya! Bu kadınla... ne var aranda?

Oblomov başını masaya dayamış, sızmıştı. Ştoltz düşüncesine devam etti: «Bu kadın onu soyup soğana çeviriyor... Hep böyle olur zaten... Nasıl da şimdiye kadar düşünemedim?»

Ştoltz kalktı, ev sahibinin kapısını birden öyle açıp içeri girdi ki, kadın şaşkınlıktan elindeki kahve kaşığını düşürdü. Nezaketle:

— Sizinle biraz görüşmek istiyorum, dedi.

— Lütfen şu odaya buyurun, şimdi geliyorum.

Agafya Matveyevna boynuna atkısını sararak arkasından odaya geldi. Kanepenin bir ucuna oturdu. Şalı olmadığı için kollarını küçük atkısıyla saklamaya çalışıyordu.

— Demek İlya İlyiç size bir senet verdi?

Agafya Matveyevna şaşkın bir bakışla:

— Yo... dedi. Bana hiçbir şey vermedi.

— Nasıl olur?

Kadın aynı şaşkın bakışla:

— Ben senet filan görmedim.

— Bir senet imzalamış canım!

Agafya Matveyevna biraz düşündükten sonra:

— Kardeşime sorarsanız daha iyi olur, dedi; benim böyle bir senetten haberim yok.

Ştoltz kendi kendine: «Acaba hiç mi aklı yok? Yoksa çok mu akıllı?» diyordu.

— Size ne kadar borcu var? diye sordu.

Kadın yine alık alık baktı. Fakat birden yüzünde bir anlayış, hattâ bir telâş ifadesi belirdi. Rehine verdiği incileri, gümüşleri, kürkü hatırladı; Ştoltz'un bu borçtan sözettiğini sandı: ama bundan kimin haberi olabilirdi? Sırrı değil Oblomov'a, herşeyi söylediği Anisya'ya bile açmamıştı.

Ştoltz sabırsızlıkla sorusunu tekrarladı:

— Size ne kadar borcu var?

— Hiç borcu yok bana.

Ştoltz düşündü: «Benden saklıyor, utanıyor, malın gözü! Kurt mu kurtl Ama her şeyi meydana çıkaracağım.»

— Ya şu on bin ruble ne oluyor?

— Hangi on bin ruble?

— İlya İlyiç size bir senetle on bin ruble borçlandı mı, borçlanmadı mı?

— Bana metelik borcu yok. Kasaba on iki buçuk ruble borç vardı, üç hafta önce ödedik. Kaymak paralarını da verdik. Kimseye borcu yok.

— Sizde imzalı bir kâğıt filan yok mu?

Agafya Matveyevna yine alık alık baktı:

— Kardeşimle konuşsanız. Şu yan sokakta, Zamikalovlar'ın evinde oturuyor. Hemen şuracıkta: Altında bir meyhane var.

— Hayır izin verirseniz, ben sizinle konuşacağım. İlya İlyiç kardeşinize değil, size borçlu olduğunu söylüyor.

— Bana hiçbir borcu yok. İncileri, kürkü rehine verdiysem onun için değil, kendim için verdim. Kendime, Maşa'ya ayakkabı, Vanya'ya gömleklik aldım. Sebzecinin parasını verdim! Beş parasını İlya İlyiç için harcamadım.

Ştoltz dinliyor, dikkatle yüzüne bakıyor, sözlerinde bir ipucu yakalamaya çalışıyordu. Agafya Matveyevna'nm sırrına ondan fazla kimse yaklaşmamıştı. Ştoltz'un yukardan bakışı bu son cümleler üzerine yavaş yavaş değişti. Ona merakla, hattâ biraz da sempati ile bakmaya başladı. Rehine verilmiş incilerde, gümüşlerde kadının fedakârlıklarını biraz sezer gibi oldu. Ama acaba bu fedakârlıkları sırf bağlılığından mı, yoksa birşeyler beklediği için mi yapıyordu? İlya için vahlanmak mı, sevinmek mi lâzımdı? Kadına hiç borcu olmadığı meydanda idi; bu borç kardeşinin bir dalaveresi olacaktı. Fakat aydınlanacak birçok şeyler kalıyordu... İncilerin filan rehine verilmesi ne demek oluyordu?

— Demek İlya İlyiç'ten hiçbir alacağınız yok?

— Çok rica ederim, kardeşimle konuşun. Şimdi herhalde evindedir.

— İlya İlyiç'in size borcu yok diyorsunuz, değil mi?

Agafya Matveyevna duvardaki haça bakıp yemin etti:

— Tanrı şahidim olsun, on para borcu yoktur.

— Bunu şahitler önünde söyler misiniz?

— Herkesin önünde söylerim, papaza bile söylerim. İncileri, gümüşleri rehine verdim. Ama kendi masraflarım için...

— Çok güzel. Yarın iki arkadaşımı şahit olarak getireceğim. Onların önünde de aynı şeyleri söylemenizi rica ederim.

— Ne olur, kardeşimle bir konuşsanız. Benim kılığım kıyafetim düzgün değil... Hep mutfakta çalışıyorum. Yabancılar beni bu halde görürlerse ne derler?..

— Bir şey demezler, merak etmeyin. Siz kâğıdı imzaladıktan sonra gider, kardeşinizi de görürüm.

— Ben doğru dürüst yazı yazmasını unuttum.

— Canım, yazacağınız iki satır şey.

— Hayır, beni affedin bundan. Benim yerime Vanya yazsın; çok güzel yazıyor.

— Olmaz, reddetmeyin. İmza etmezseniz, İlya İlyiç'in size on bin ruble borcu var demektir.

— Yok, vallahi, on para borcu yok bana.

— O halde kâğıdı imzalarsınız. Yarın görüşürüz.

— Yarın kardeşimle konuşsanız daha iyi olur. Evi tam şu köşede... Bundan sonraki sokakta.

— Hayır, çok rica ederim. Ben gelinceye kadar kardeşinize birşey söylemeyin. Yoksa İlya İlyiç için çok fena olur...

— Peki, birşey söylemem.

VII

Ertesi gün Agafya Matveyevna, Oblomov'un kendine hiçbir borcu olmadığını yazıp imzaladı. Ştoltz hemen bu kâğıtla kardeşine gitti. İvan Matveyeviç afalladı. Senedi çıkardı. Sağ elinin titrek baş parmağı ile Oblomov'un tasdikli imzasını gösterdi.

— Kanuna uygun, dedi. Benim bu işte bir ilgim yok. Ben kızkardeşimin menfaatlerini koruyorum. İlya İlyiç'in ona ne borcu olduğundan haberim yok.

Ştoltz çıkıp giderken gözdağı verdi ona:

— Bu iş yanınıza kalmaz, görürsünüz.

İvan Matveyeviç ellerini ceketinin kolları içine saklayarak:

— Bu iş tamimiyle kanunidir. Hem zaten benim de bu işle bir ilgim yok, dedi.

Ertesi gün İvan Matveyeviç daireye gider gitmez, bir hademe genel müdürün acele kendisini çağırdığını söyledi.

Bütün memurlar ürktü:

— Genel müdür mü? dediler. Niçin? Ne oluyor? Bir dosya mı istiyor acaba? Hangi dosyayı? Haydi çabuk, çabuk! Kâğıtlar düzeltilsin; listeleri çıkartılsın, çabuk! Nedir acaba?

Akşam üzeri İvan Matveyeviç lokantaya bitkin bir halde geldi. Tarantiyev saatlerdir onu bekliyordu:

— Ne oldu yahu?

— Ne mi oldu? Bil bakalım ne oldu?

— Sana küfür mü etti?

İvan Matveyeviç, Tarantiyev'e çıkışarak:

— Küfür mü! Dayak atsa daha iyi ederdi!

— Sen yaman bir adammışsın doğrusu! Bana bu Alman'ın kim olduğunu söylemek yok muydu?

— Dedim ya, açıkgözün biri.

— Açıkgözün biri! Lafa bak? Sanki hiç açıkgöz görmedik. Bana nüfuzlu bir adam olduğunu niçin söylemedin? Seninle ben nasılsak o da genel müdürle öyle. Bunu bilseydim onunla böyle işlere girer miydim?

— Ama iş tamamiyle kanuna uygun.

— Tamamiyle kanuna uygun! Sen git de bunu orada söyle: Genel müdür bana ne dedi, biliyor musun?

— Ne dedi?

— «Sen bir dolandırıcı ile beraber Oblomov'a içki içirip kızkardeşinin adına bir senet imzalatmışsın, doğru mu?» dedi.

— Bir dolandırıcı ile beraber dedi mi, sahi?

— Evet, dedi.

— Kim olabilir bu dolandırıcı?

— Sen tanımazsın herhalde? Sakın sen olmayasın?

— Benim adım bu işe nasıl karıştı?

— Git Alman'la senin Oblomov'una sor. Herif herşeyi çakmış.

— Peki ama birader, sen başka birinin adını verseydin, benim bu işe karışmadığımı söyleseydin.

— Öyle ya! Sen hiç böyle işlere karışır mısın?

— Genel müdür bir dolandırıcı ile birlikte deyince sen ne cevap verdin? Bu sözü için herifi tongaya bastırabilirdin.

— Tongaya bastırabilirmişim! Sen bir dene bakalım. Birşeyler söylemek istedim: «Yalan, efendimiz, iftira ediyorlar; benim Oblomov'la filan hiçbir ilgim yok. Bunlar Tarantiyev'in işleri...» diyecektim, ama dilim tutuldu. Ayaklarına kapanmaktan başka birşey yapamadım.

— Peki, ne olacak, seni mahkemeye mi verecekler yani? Benim hiçbir ilgim yok bu işte, biliyorsun; senin durumun...

— İlgisi yokmuş: Daha da neler! Yoo, dostum; bu işte yanarsak, benden önce sen yanarsın. Oblomov'a içki içiren kimdi? Onu kim korkuttu?

— Ama bunu sen yaptırdın.

— Sen bunadın mı Allah aşkına? Benim bu işlerden hiç haberim yok. Bu seninki nankörlük, vallahi! Sayemde bunca paralar kazandın. Benim aldığım sadece üçyüz ruble...

— Ya, bütün sorumluluğu ben yükleneyim, değil mi? Amma da açıkgözsün, hayır, asıl benim birşeyden haberim yok. Kızkardeşim bana senedi tasdik ettirmemi söyledi. Kendisi kadın olduğu için bu işleri beceremiyordu. Sen, bir de Zatiyortiy şahit oldunuz. Sorumlu olan sizsiniz.

— Bari git kızkardeşinle konuş: Kardeşinin başına iş açmak istemez elbet.

— Kardeşim sersemin biri. Onunla ne yapılabilir?

— Ne söylüyor?

— Ne söyleyecek? Ağlayıp duruyor, İlya İlyiç'in bana borcu yok diyor. On para vermedim, diyor. Başka birşey demiyor.

— Ama sende bir senedi var. Bu işte sen birşey kaybetmiyorsun.

— Al, sana hediyem olsun, istersen. Ondan ne alabilirim? Evi, sebze bahçesini mi? Bin ruble etmez, ev zaten parça parça dökülüp gidiyor. Hem sonra ben o kadar aşağılık bir adam mıyım? Kardeşim çocuklarıyla gidip dilensin mi?

— Demek bizi mahkemeye verecekler? Bu işten ucuz kurtulsak bari: Artık bana yardım edersin, kardeş!

— Ne mahkemesi? Yok öyle şey. Genel müdür, sizi şehirden kovduracağım, dedi, fakat Alman bırakmadı. Oblomov'un adı bu işlere karışmasın, dedi.

— İyi öyleyse, aman, ferahladım. Haydi birşey içelim.

— Ne içmesi? Kimin cebinden? Senden herhalde?

— Ne diye senden içmiyoruz? Bugün de bir yerden yedi ruble kıvırmışsındır.

— Ne kıvırması? Bana olan oldu! Daha genel müdürümüzün söylediklerini bitirmedim.

Tarantiyev tekrar telaşlandı:

— Ne var? Ne söyledi başka?

— İstifanı ver dedi.

— Deme yahu! Dur, ben gider, o Oblomov'a gösterirem. Öyle bir küfür ederim ki...

— Zaten senin işin gücün küfür, başka şey yaptığın yok.

— Yo, ne dersen de, herife bir iyi küfretmeliyim. Ama dur, belki halkısın. Biraz daha sabretmeli. Bak aklıma ne geliyor, dinle.

— Nedir yine söyle bakalım.

— Mükemmel bir iş yapılabilir. Ama senin orda oturmayışın çok fena.

— Niçin?

— Niçin mi? Kızkardeşinle Oblomov'un mercimeği fırına verecekleri bir zamanı gözetleyip şahitleri de getirdin mi, tamam. Artık Alman da birşey yapamaz. Şimdi artık memur filan değilsin. Aleyhine dava açarsın, kanun senden yana olur. O zaman Alman da korkar, seninle anlaşmaya bakar.

— Evet belki böyle birşey yapabilirim. İyi buluşların var, ama, uygulamaya gelince boş çıkıyor. Zatiyortiy de öyle. Ama ben çaresini bulurum. Sen dur hele. Benim ahçıyı onların mutfağına gönderirim. Anisya ile ahbap olur, olanı biteni anlar. Sonra... Gel içelim şimdi.

— Haydi içelim. Sonra ben Oblomov'a gideyim.

Ştoltz, Oblomov'u köye götürmeye çalıştı. Fakat Obmov bir ay daha kalmak için o kadar yalvardı ki Ştoltz acıdı. Oblomov bu ay içinde işlerini düzeltecek, evi başkasına devredecek, Petersburg'daki bütün takıntılarını söküp atacak, böylece bir daha dönmesine gerek kalmayacaktı. Zaten yapılacak ev için eşya alması da gerekiyordu. Evin işlerine bakacak Agafya Matveyevna gibi birisini bulmak da istiyordu. Onu kandırıp götüreceğini umuyordu. Evini satıp gelir, orada kendisine lâyık ev işleri bulur, diyordu.

Ştoltz sözünü keserek sordu:

— Bu ev sahibi konusunda sana birşey sormak istiyordum İlya. Onunla senin aranda ne var?

Oblomov kıpkırmızı oldu.

— Ne demek istiyorsun?

— Ne demek istediğimi anlıyorsun, yoksa böyle kızarmazdım. Bana bak İlya, seni uyarmak işe yararsa, dostluğumuz adına senden ihtiyatlı olmanı rica edeceğim.

— Niçin? Neden bahsediyorsun?

— Ondan öyle ateşli ateşli sözediyorsun ki, onu...

Oblomov zoraki bir gülüşle:

— Sevdiğimi sanıyorsun, öyle mi? Daha da neler, dedi.

— O zaman daha fena. Bu işte sevgi yok da, sadece...

— Andrey, sen benim hiç ahlâksızlık ettiğimi gördün mü?

— O halde niçin kızardın?

— Sen böyle birşey düşündüğün için.

Ştoltz şüphe ile başını salladı.

— Dikkat et, ayağın kayar, kuyuya düşersin, İlya. Böyle kültürsüz bir kadın, bu renksiz hayat, bu bayağı, bu anlamsız çevre... Of!

Oblomov birşey söylemedi.

— Peki, Allahaısmarladık. Olga'ya seni yakında bizde yahut Oblomovka'da göreceğimizi söyleyeceğim. Unutma; seni dünyada rahat bırakmaz!

— Muhakkak, muhakkak! Söyle, izin verirse, kışı sizinle geçiririm.

— Ne iyi olur.

Ştoltz o gün gitti. Akşam üstü Tarantiyev geldi. Oblomov'a küfürü basmak için sabırsızlanıyordu. Ama Tarantiyev düşünemiyordu ki, Oblomov, İlyinski'lerle düşe kalka onun gibilerle anlaşmak alışkanlığını yitirmiş, kabalığı, hayasızlığı, uyuşuk bir hoşgörü ile değil, nefretle karşılamaya başlamıştı. Oblomov daha sayfiyede görüştükleri zaman değişmişti; ama Tarantiyev çok seyrek geldiği zaman hep başkaları da bulunduğu için aralarında tatsız çatışmalar olmamıştı.

Tarantiyev elini uzatmayarak kötü bir bakışla:

— Merhaba hemşehri, dedi.

Oblomov pencereden dışarı bakarak soğuk soğuk:

— Merhaba, dedi.

— Velinimetin gitti, değil mi?

— Evet, gitti; ne olacak?

— Yaman velinimet doğrusu!

— Beğenemedin mi?

— Nasıl beğenmem, elimde olsa asarım!

— Yok canım.

— Seni de beraber aynı ağaca.

— Niçin?

— Çünkü namuslu olmak zorundasın. İnsanın borcu oldu mu öder, kaçamak yapmaya kalkmaz. Sen yaptığını beğendin mi?

— Bak bana, Mihey Andreyiç, rica ederim, bu numaraları bırak. Tembelliğimden, kalenderliğimden yıllarca seni dinledim. Biraz v icdanın vardır sanıyordum. Yokmuş. Sen ve aşağılık arkadaşın beni aldattınız. Hanginiz daha fenasınız bilmem, ama ikinizden de iğreniyorum. Dostum geldi de beni düştüğüm dolaptan kurtardı.

— Dostunu sevsinler. Nişanlını da elinden almış, seni çiftliğinde de soyduğundan haberim var. Aman ne velinimet! Senin sersemlikte eşin yok, iki gözüm.

— Lütfen bu iltifatları kes.

— Hayır, kesmeyeceğim! Benden ne kötülük gördün, nankör? Seni buraya yerleştirdim. Sana elmas gibi bir kadın buldum. Seni rahatlığa kavuşturdum. Sana bunca faydalar sağladım. Bir de bana dirsek çeviriyorsun ha? Bir Alman'ın vesayeti altına giriyorsun. Senin çiftliğini kiralıyor. Sen dur hele. Daha çok soyacak seni. Sana hisse senetleri bile satacak. Bak görürsün. Seni sokaklarda dilendirecek. Enayilik ediyorsun diyorum sana. Hayvanın birisin sen, nankör bir hayvan!

Oblomov tehditle:

— Tarantiyev! diye bağırdı.

— Ne bağırıyorsun be? Bağıracak olan asıl benim. Bütün dünyaya senin bir budala, bir hayvan olduğunu duyuracağım. İvan Matveyeviç'le ben sana iyilik ettik, işlerine baktık. Sana köle gibi hizmet ettik. Her arzunu yeri-

ne getirmek istedik. Sen tuttun adamcağızı âmirlerine curnal ettin. Onu işinden, ekmeğinden ettin. Ayıp şey, çirkin şey bu senin yaptığın! Gelirinin yarısını ona vermelisin. Haydi bari onun adına bir senet yaz da ver. Şimdi sarhoş filan değilsin. Aklın başında. Haydi, ver diyorum sana. Yoksa çıkmam buradan.

Ev sahibi ile Anisya kapıdan görünerek:

— Ne bağırıyorsunuz böyle. Mihey Andreviç? dediler. Yoldan geçen iki adam durmuş sizi dinliyor.

Tarantiyev bağırdı:

— Bağıracağım işte! Budalayı âleme rezil edeceğim. Sen tut bir Alman serserisine soydur kendini. Üstelik, herif metresini de...

Odanın içinde bir şamar sesi çınladı. Oblomov'dan yüzüne bu şamarı yiyen Tarantiyev derhal kendine geldi. Bir iskemleye düştü. Gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Elini yüzüne götürdü. Sapsarı kesilmiş, nefesi durmuş bir halde:

— Bu ne demek? Ne oluyor? Ne demek? Bana hakaret öyle mi? Bunun hesabını sorarım sana. Derhal valiye şikâyet edeceğim. Gördünüz değil mi?

İki kadın hemen:

— Biz birşey görmedik, dediler.

— Ya! Demek bana tuzak kurdunuz? Burası soyguncu yatağı. Eşkiya sürüsü! Toplanmış adam öldürecekler.

Oblomov öfkeden sapsarı kesilmiş titreyerek:

— Defol buradan! Dolandırıcı herif! Hemen git buradan. Yoksa seni bir köpek gibi gebertirim, dedi, etrafında bir sopa aradı.

Tarantiyev bağırıyordu:

— Kaatil var! İmdat! Adam öldürüyorlar! Can kurtaran yok mu?

Oblomov Zahar'ı çağırdı:

— Zahar! Bu aşağılık herifi at dışarı. Bir daha da buraya ayak bastırma.

Zahar parmağını uzatarak:

— Haydi gel bakalım! Bak şurada haç var. Şurada da kapı, dedi.

— Ben senin evine gelmedim. Dostlarımın evine geldim.

Agafya Matveyevna:

— Teşekkür ederiz. Sizi istemiyoruz Mihey Andreyiç, dedi; bana değil kardeşime geliyordunuz. Sizi günahım kadar sevmem. Gelip burada yiyip içiyorsunuz, üstelik bir de yaygara koparıyorsunuz.

— Ya, demek böyle konuşuyorsunuz, bayan! Çok güzel. Kardeşin gelir, sana anlatır dünyanın kaç bucak olduğunu. Bu hakaret senin de yanına kalmaz. Şapkam nerede? Allah belânızı versin. Haydutlar! Soyguncular! Ben size gösteririm!

Köpek zincirini koparacak gibi dört yana sıçrayıp havlıyordu.

O günden sonra Tarantiyev'le Oblomov bir daha birbirlerini görmediler.

VIII

Ştoltz birkaç yıl Petersburg'a gelmedi. Bir aralık Olga'nın çiftliğine ve Oblomovka'ya uğradı. İlya İlyiç'e yazdığı bir mektupta köye gitmesi ve artık yoluna girmiş olan Oblomovka'nın yönetimini eline alması için yalvarıp yakarmıştı. Kendisi Olga ile Kırım sahiline gidiyordu. Çünkü Odesa'da bir işi vardı. Hem de Olga'nın lohusalığından beri sağlığı bozulmuştu.

Sahilde rahat ve sakin bir yere yerleştiler. Evleri küçük ve gösterişsizdi. İç ve dış yapısının özel bir üslûbu vardı. Döşenmesinde sahiplerinin zevki, düşünüşü belli oluyordu. Oraya birçok eşya getirmişlerdi. Her tarafta Rusya'dan, yabancı ülkelerden gönderilmiş paketler, sandıklar, bavullar görünüyordu. Konforu seven bir adam, belki bu birbirine uymayan mobilyaları, eski resimleri, kolları bacakları kırılmış heykelleri, çoğu değersiz fakat birer hatıra olarak sevilen ufak tefek ziynet eşyasını görünce omuzlarını silkerdi. Ancak zevk sahibi bir insan şu ya da bu resme, zamanla sararmış bir kitaba, eski bir çiniye, eski paralara gözleri parlayarak bakabilirdi.

Çeşitli devirlere ait eşya, başkaları için anlamsız, fakat kendilerine mutlu bir ânı, unutulmaz günleri hatırlatan ıvır zıvır, yığın yığın kitaplar ve notalar, sıcak bir hayat nefesiyle doluydu ve insanda güzel duygular uyandırıyordu. Etrafta herşey tabiatın güzellikleriyle, evde de herşey insan düşüncesinin, insan sanatının güzellikleriyle parıldıyordu.

Ştoltz'un babasına ait olan yüksek yazı masası ve meşin eldivenler orada idi. Bir köşede bir dolapta çeşitli madenler, kabuklar, doldurulmuş kuşlar, kil parçaları, ticari eşya numuneleri vardı. Dolabın yanında babasının eski yağmurluğu asılıydı. Evin şeref yerinde büyük, altın yaldızlı bir piyano duruyordu. Ev baştan aşağı asma, sarmaşık ve mersin dallarıyla kaplı idi. Balkonun bir tarafından deniz, bir tarafından da şehre giden yol görünüyordu. Orada Olga, işine giden Ştoltz'un dönmesini beklerdi. Uzaktan onu görür görmez aşağı iner, renk renk bir çiçek bahçesinden, uzun kavaklı yollar arasından koşar ve hep yeni evli imiş gibi yanakları kızarır, gözleri parlayarak kocasının boynuna atılırdı.

Ştoltz'un aşk ve evlenme üstüne düşündükleri acayip ve aşırı görülebilirdi, ama bunlar yalnız kendine ait düşüncelerdi. Bu konuda da en rahat ve kendine göre en basit olan yolu seçmişti. Fakat basit olmayı öğrenmek için ne kadar vakit, ne kadar sabır, ne kadar çaba gerekmişti.

Ştoltz, babası gibi hayatta her şeyi, en saçma şeyleri bile ciddiye alırdı. Belki, o, Alman'ların herşeye ve evlenmeye ukalâca önem verişlerine özeniyordu. Fakat annesinin şarkıları, tatlı sözleri, prensin evindeki değişik hayat, üniversite, kitaplar ve hayat Andrey'i babasının dümdüz, apaçık yolundan biraz ayırmıştı. Rus hayatı için için ona damgasını vurmuş, günlerinin renksiz tablosuna bir genişlik, bir canlılık vermişti.

Andrey duygularına bir ukalâ gibi set çekmedi, hattâ kendini hayallere bile kaptırdığı olurdu. Fakat aklı her zaman başında kalırdı, ayağı hiç yerden kesilmezdi. Belki tabiatındaki Alman'lık ya da başka nedenlerle gerçek hayat karşısında düşünceler ihep pratik sonuçlara doğru giderdi.

Ruhça sağlıklı olduğu için vücutça da sağlıklı idi. Çocukken hareketliydi, yaramazdı, fakat yaramazlık etmediği zaman babasının nezareti altında ciddi ciddi çalışırdı. Hayallerle kaybedecek vakti yoktu. Muhayyelesi de, kalbi de fenalık için işlemiyordu. Annesi her ikisinin de temiz kalmasına dikkat etmişti.

Delikanlı iken gençlik güçlerini içinde saklamış, hayatta erkenden anlamıştı ki insanın neşesi de, kudreti de bu taze kalan güçlerden doğar. Ruh bu gençlik kuvvetleriyle beslendikçe hayatın karşısında gevşemez, gemisini her rüzgârda yürütür, hayatı bir yük olarak değil, bir vazife olarak görür. Ştoltz insan kalbinin esrarlı kanunlarını derin bir merakla anlamaya çalışırdı. Yaşlanıp etrafa bakmaya başladığı zaman kendiliğinden ya da bilinçli olarak güzelliğin hayal gücü üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu, izlenimlerinin nasıl duygu haline geldiğini, duyguların nasıl başlayıp nasıl geliştiğini görmüş, aşkın dünyayı Archimedes'in manivelası gibi oynattığına inanmaya başlamıştı. Anlamıştı ki, aşk, geniş, inkâr edilmez bir iyilik ve doğruluk kaynağı olduğu kadar, aşırılık ya da yanlış anlama halinde çirkinliklerin, sahteliklerin de kaynağıdır. İyi tarağı hangisi, kötü tarafı hangisi idi? İki taraf birbirinden nerede ayrılıyordu?

Kendine «Aşkın sahte olanı hangisi?» sorusunu sorunca geçmişe ve bugüne ait sayısız yüzler, çeşitli maskeler hatırlıyordu: Kâh gülümseyerek, kâh yüzü kızararak, kâh kaşlarını çatarak gözlerinin önünden geçen kadın erkek aşk kahramanlarını seyrediyordu: Çelik eldiven giymiş Don Kişot'lar ve elli yıl görmeden sadık kaldıkları ideal sevgililer; sâf, iri gözlü, gül renkli çobanlar ve kuzular arasındaki sevgililer; zeki bakışlı, fettan tebessümlü, süslü püslü markizler; kendilerini öldüren asan boğan Wertherler; sonsuz gözyaşları döken, manastırlara çekilen solgun bakireler; uzun bıyıklı, ateşli bakışlı delikanlılar; hem sâf hem bilinçli çapkınlar; âşık olduklarını göstermekten ödleri kopan fakat gizli gizli hizmetçilerini seven kurnaz budalalar... daha nice nice âşıklar!

«Gerçek aşk hangisi?» diye sorduğu zaman hâfızasında ve çevresinde bir kadına basit, dürüst, derin ve sarsılmaz bağlarla bağlanmış insanlar arıyor, bulamıyordu. Bulsa bile bu bağlanmanın da bir kuruntu olduğunu, er geç bir hayal kırıklığı ile sonuçlandığını görüyor ve bu yüzden zaman zaman hüzne, umutsuzluğa düşüyordu: «Herhalde bu mutluluğa tam olarak kavuşmanın imkânı yok.

Ya da böyle bir aşkı bulmuş olanlar korkak insanlardır; aşklarından utanıyorlar, âşık olmayan insanların, kurnaz budalaların karşısında duygularını gizliyorlar; belki sathi ruhlarında aşk çiçeğinin kök salıp bir ağaç gibi büyümesine ve dallarını bütün hayata yaymasına imkân olmadığı için aşkı inkâr eden, kötüleyen bu zavallılara acıyorlar, kendi mutlulukları adına affediyorlar onları.

Evlenmelere, kocalara bakıyor, hepsinde karılarına karşı bir sfenks hali, anlatılamayan, söze dökülemeyen bir taraf görüyordu. Bununla beraber, bu kocalar evlilik hayatının yolunda halledilecek hiçbir mesele, çözülecek hiçbir düğüm kalmamış gibi vekarlı adımlarla rahat rahat yürüyorlar. «Belki bu adamların hakkı var; belki gerçekten başka hiçbir şey aramak gerekli değil!» diyordu. Bu insanlar aşkı evlenmenin bir nezaket kuralı olarak çabucak öğreniyor ve daha önemli işlere geçiveriyorlardı. Hayatın bahar mevsimini bir an önce arkada bırakmak için sabırsızlanıyorlar, hayatta birçokları evlendikten sonra bütün ömürleri boyunca kadınlarına, bir zaman onları sevecek kadar budala olmalarına kızar gibi, ters ters bakıyorlardı. Bazıları da yıllarca, hattâ bazan ihtiyarlıkta bile aşka bağlı kalıyorlar, fakat dudaklarında hep çapkınca bir gülümsemeyle yaşıyorlardı... Birçok insanlar bir çiftlik satın alıp işletir gibi evleniyorlardı, kadın evine çekidüzen veriyor, işleri yapıyor, annelik, mürebbiyelik ediyordu. İyi bir iş adamı çiftliğinin manzarasına nasıl bakarsa onlar da aşka öyle bakıyorlar, yani zamanla ona alışıyor ve artık farkına varmaz oluyorlardı.

Ştoltz kendi kendine soruyordu: «Niçin böyle oluyor? Acaba tabiat mı böyle olmasını istiyor, yoksa kusur eğitimimizde, öğretimimizde mi? Tabii büyüsünü yitirmeyen, gülünç hallere düşmeyen, ateşi sönmeden değişen ve gelişen sevgiyi nerede aramalı? Bu dünyayı saran rahmetin, bu tabiat kudretinin gerçek, tabii rengi nedir?» Gözlerini bir peygamber gibi uzaklara dikiyor ve sisler arasında aşkı, onun rengine, ışığına bürünmüş bir kadınla birlikte, basit fakat tertemiz, nurlu bir hayal halinde görüyordu. Muhay-

yilesinin bu avare taşkınlığını hemen dizginleyerek gülümsüyor ve «Bir hayal! Bir hayal!» diyordu.

Ama ne yapsa bu hayal çıkmıyordu aklından. İlk zamanlar bu hayal gelecekte rastlayacağı meçhul bir kadına aitti. Fakat Olga büyüyüp de onda sadece açılan bir çiçeğin güzelliğini değil, hayat savaşına hazır bir kuvvet, bir anlaşma yeteneği de görünce hafızasında saklı kalan eski aşk hayali önüne çıktı ve Olga'nın şekline büründü, ve ona öyle geldi ki birbirlerine karşı besledikleri duygular, yapmacıklara, gülünç gösterişlere dökülmeden, aradığı gerçek aşk olabilirdi.

Ştoltz, aşk ve evlenme sorunları üzerinde oyalanmadı; para, mevki, aile düşüncelerini işe karıştırmadı. Fakat durup dinlenmek bilmeyen iş hayatı ile aile hayatını nasıl birleştireceğini, seyahatleri, işleri nasıl bırakıp evine bağlı bir koca olabileceğini düşündü. Hareketli, gürültülü iş âlemini bırakınca ev hayatını ne ile dolduracaklardı? Çoluğa çocuğa karışmak, onları terbiye etmek, hayatlarına yön vermek de şüphesiz kolay ve önemsiz bir iş değil, fakat ona sıra gelinceye kadar bir hayli zaman vardı; bu arada ne yapacaktı?

Bu mesele üzerinde öteden beri düşünür ve bekârlık hayatından hiç de yakınmazdı. Güzellik karşısında yüreği çarpmaya başlar başlamaz hemen evlilik zincirlerini boynuna takmak hevesine kapılmazdı. Onun için Olga'ya bir kız olarak hep yukardan bakmış, onu sadece sevimli, yetenekli bir çocuk olarak görmüştü. Onunla şakalaşır, söz arasında onun canlı ve işlek dimağına cüretli bir fikir, hayat hakkında doğru bir görüş atar ve farkına varmadan olayları çabuk kavramasına, her şeyi doğru görmesine yardım ederdi.Fakat az sonra hem Olga'yı hem de ona verdiği dersleri unutuverirdi.

Gerçi zaman zaman Olga'nın ileri görüşleri ve işlek bir zekâsı olduğunu, hiçbir halinde sahteliğe düşmediğini, kendini herkese beğendirmek istemediğini, duygularının sade ve içten olduğunu harşeyi taklitsiz, özentisiz ve kendiliğinden yaptığını, düşüncelerinin cüretli, taze ve sağlam olduğunu fark ederdi. Fakat onun nasıl olup da

bu değerleri kazandığını bir türlü açıklayamaz, bunda kendisinin gelişigüzel verdiği derslerin ne kadar etkisi olduğunu bilmezdi. O zaman daha fazla dikkat etseydi anlardı ki Olga kendi yolunda tek başına yürüyordu, teyzesinin şöyle böyle göz kulak olması onu ancak aşırı gitmekten koruyor, fakat dadı, büyükanne, teyze nüfuzu, aile, sınıf gelenekleri, köhne âdetler, kurallar altında ezilmiyor, çiğnenmiş bir yolda zorla itilmiyor, kendi zekâsı, sezişi ve duygularıyle, bulduğu yeni bir yolda yürüyordu. Tabiat ona bu gücü bol bol vermişti. Teyzesi ne düşüncesine, ne de iradesine despotça karışmıyordu. Olga hayata dikkatle bakarak ve dostunun sözlerini, öğütlerini de dinleyerek birçok şeyleri kendi kendine, buluyor, kavrıyordu. Ştoltz bunu anlayamamıştı. Sadece ondan ilerde, çok uzak bir gelecekte birçok şeyler bekliyor, ama kendinin hayat arkadaşı olacağını aklından geçirmiyordu.

Olga'nın gururu ve utangaçlığı yüzünden Ştoltz uzun zaman onu anlayamamış ve ancak bir yabancı ülkede, müthiş bir cenkleşme sonunda unuttuğu çocuğun zamanla ne kadar sade, ne kadar sağlam tabii bir insan örneği olduğunu hayretle görmüştü. Ancak o zaman doyurmak zorunda kaldığı fakat hiçbir zaman da tamamiyle doyuramadığı bu ruhun ne kadar derin olduğunu yavaş yavaş fark etmişti. Önceleri Olga'nın tabiatındaki canlılıkla savaşmak, gençlik ateşini, coşkun atılışlarını dizginlemek, hayatlarını bir zaman için de olsa düzgün bir gidişe sokmak gerekmişti. Fakat yine birden hareketli dimağı, yorulmak bilmeyen kalbi yeni meseleler ortaya atıyordu. Coşkun hayalgücünü boyuna yatıştırmak, gururunu okşamak veya doyurmak lâzımdı. Ştoltz, birşey üzerinde durdu mu hemen ona bir yol bulup göstermese olmazdı. Kuşkular, kuruntular, hayaller, kadere inanış Olga'nın hayatından yavaş yavaş silinmişti. Işıklı, alabildiğine geniş bir gelecek serilmişti önüne. Berrak bir nehir gibi içine bakabiliyor, çakıllarını, akışını ve sağlam yatağını görebiliyordu.

Arkada bıraktığı hayata sevinçle bakarak; «Mutluyum!» diyordu. Geleceği düşünürken de çocukluğundaki mutluluk düşlerini hatırlıyordu. İsviçre'de, o durgun, ma-

vi gecede kurduğu hayaller şimdi hakikat olmuş, bir gölge gibi hayatına inivermişti. Kendi kendine; «Böyle bir mutluluk benim payıma nasıl düştü!» diyordu. Düşünüyor ve bazan bu mutluluğun bir sonu olacağından korkuyordu.

Yıllar geçti. Fakat yaşamaktan yorulmadılar. Sonunda sükûn devri geldi. Heyecanlı çalkantılar geçti. Hayatın iniş çıkışları onları şaşırtmaz oldu. Hepsine cesaretle, sabırla katlandılar ve yaşamaları hiç gevşemedi.

Olga nihayet hayatı bütün gerçekleriyle kavramıştı. İkisinin varlığı bir olmuş, keskin ihtiraslara yer kalmamıştı. Aralarında tam bir barış ve uyum vardı. İnsana öyle gelebilirdi ki bu sakin hayat içinde yatıp uyuyacaklar, uzak taşralarda oturan evliler gibi durgun bir mutluluk içinde yaşayacaklardı. O evliler ki günde üç defa karşılaşır, konuşurken esner, tembel tembel uyurlar; herşey önceden kararlaşmış, söylenmiş, tekrar tekrar yapılmış olduğu, düşünülecek, konuşulacak, yapılacak birşey kalmadığı için, «Bu dünyada hayat böyle geçer» dedikleri için sabahtan akşama kadar uyuşuk bir halde yatarlar.

Dışardan bakan birisi için onların hayatı başkalarının hayatından farksızdı. Gün doğarken değilse bile erkenden kalkarlar, kahvaltılarını uzatmayı severler ve bazan konuşmaya üşenir gibi görünürlerdi. Sonra odalarına gider, tek başlarına ya da beraberce çalışır, öğle yemeğinden sonra kırlara çıkıp gezerler, herkes gibi müzik dinlerlerdi: Oblomov'un hayal ettiği gibi. Fakat onlarda gevşemek, durgunlaşmak yoktu. Bezginliğe, uyuşukluğa düştükleri olmazdı. Aralarında sıkıntılı bir bakış veya bir söz geçmezdi. Konuşmaları hiç tükenmez ve sık sık ateşli olurdu. Sesleri odalarında çınlar ve ta bahçeden duyulurdu. Bazan düşüncenin anlatılması imkânsız kımıldanışlarını, ruhun işitilmez seslerini birbirlerine rüyalarını fısıldar gibi anlatırlardı. Sessizliklerini bazan Oblomov'un can attığı hülyalı mutluluk, bazan da birbirlerine durmadan malzeme yetiştiren düşüncelerinin ayrı ayrı çalışması doldururdu. Tabiatın her zaman yeni ve gözkamaştırıcı güzellikleri karşısında da çok defa hayran hayran susarlardı. Bu güzel-

liklerden ruhları hiçbir zaman bezmezdi. Yer gök, deniz, herşey duygularını coşturur, yanyana sessizce oturur, bir tek gönüllü yaradılış mucizesini seyre dalarlar, birbirlerini konuşmadan anlarlardı. Sabahı kayıtsızlıkla karşılamazlar, ılık, yıldızlı gecelerin karanlığına tembelce gömülmezlerdi. Düşüncelerinin durmadan kımıldanışı, ruhlarının durmadan çalkalanışı, birlikte düşünmek, duymak ihtiyacı onları uyanık tutardı.

Ateşli ya da sakin konuşmalarının, okudukları kitapların konusu, uzun uzun gezmelerinin amacı ne idi? Ne olacak, herşey! Daha İsviçre'de iken Ştoltz kendi kendine çalışmak ve okumak alışkanlığını bırakmıştı. Bunda da düşüncesini Olga ile paylaşıyordu. Onun düşüncelerinin, iradesinin coşkun hızına ayak uydurabilmek için elinden geleni yapıyordu. Aile çevresi içinde ne yapacağı meselesi kendiliğinden halledilmişti. Olga işsizlikten hiç hoşlanmadığı için Ştoltz onu kendi işlerine karıştırmıştı. Ona söylemeden, yardımını istemeden ne kendi çiftliğinde, ne Oblomov'un çiftliğinde hiçbir işe girişmezdi. Hiçbir mektubunu ona okumadan postaya vermez, hiçbir düşüncesini ondan gizlemezdi. Olga herşeyi bilir, onu ilgilendiren herşeyle ilgilenirdi. Zaten Ştoltz'un ondan birşey saklamasına imkân da yoktu. Herşey onun yanında konuşulur, imzalanırdı. İlkin bu sadece bir alışkanlıktı. Sonraları bir zorunluluk oldu. Olga'nın tavsiyelerine, olur veya olmaz demesine, hattâ ona karşı koymasına muhtaçtı. Zahar ve onun gibi birçokları kadınların bu kadar akıllı olmasını istemezler ama Ştoltz bu bakımdan mutluydu. İşler bitince okumak, bir şeyler öğrenmek, düşüncelerine ziyafet çekmek kalıyordu. Olga, Ştoltz'un ona göstermediği her kitabı, her makaleyi kıskanıyor, birşeyi fazla ciddî sıkıcı veya anlaşılmaz diye ona göstermediği zaman bayağı kızıyor ve küsüyordu. Buna ukalâalık, kabalık, gerilik der ve Stoltz'a «eski Alman perukası» diye çıkışırdı. Bu noktada aralarında sert tartışmalar oluyordu. Olga kızar, Ştoltz güler, Olga büsbütün kızar ve Ştoltz şakayı bırakıp düşüncesini, kendine sakladığı bilgiyi ya da kitabı apaçık söylemedikçe barışmazdı. Sonunda Olga onun her oku-

mak istediğini okur ve anlardı. Ştoltz onun «okumuş bir kadın» olmasına özenmez, bunun için budalaca bir gayret sarf etmezdi. Erkekler için bilinmesi tabii, fakat kadınların bilmesine mutlaka gerek olmayan birşey sorulduğu zaman cevap vermemesinden çok, bilgiçlik taslar gibi konuşmasından, öylesi bir tek kelime söylemesinden utanırdı. Onun da, Olga'nın da tek istediği herşeyi bilebilmek, herşeyi anlayabilmekti. Ştoltz, Olga'ya grafikler, formüller çizmez, ama ukalâlığa düşmeden herşeyden sözeder, iktisadi, toplumsal, felsefi konulara girmekten çekinmezdi. Konuşurken bildiklerinin geniş, canlı bir tablosunu çizer gibi coşardı. Olga onun söylediklerinin ayrıntılarını unutur, fakat tablonun konusu, renkleri, hassas zihninde silinmeden kalır, Ştoltz'un onun için dünyaya tuttuğu ışık hiç sönmezdi. Ştoltz gözlerinde bu ışığın bir parıltısını, sözlerinde kendi düşüncesinin bir yankısını fark edince söylediklerinin onun bilincine, hafızasına işlediğini, sönük ve cansız kalmayıp üstelik kadınlara vergi bir incelik de kazandığını, bütün bunlardan yararlı bir düşünce doğup bir inci tanesi gibi ruhunun derinliklerine düştüğünü görünce gururla ürperir, mutluluk duyardı. Bir sanatçı, bir fikir adamı gibi Olga'ya makûl bir hayat hazırlıyordu. Hayatında hiçbir zaman, ne öğrenim yıllarında, ne en çetin iş günlerinde, zorluklar arasında çırpınırken, ruhunu çeşitli erkek işlerinde sertleştirir, sağlamlaştırırken bile şimdiki kadar, kendini karısının ateşli, yorulmaz bilmez ruhunu beslemeye verdiği kadar hiçbir işe vermemişti.

Balaylarından sonra başlayan hayatlarını, gelecek günlerini düşündükçe Ştoltz da kendi kendine: «Ne kadar mutluyum!» derdi. Gözlerinin önünde Olga'nın yeni bir hayali gülümsüyordu. Bu hayal tutkulu, bencil bir kadının, çocuklarını büyütmek için bütün sağlığını kaybederek kimseye hayrı dokunamaz hale gelen bir annenin hayali değil, bambaşka, çok üstün, hemen hiç görülmedik bir kadının hayali idi. Bütün bir kuşağın ahlâki, toplumsal hayatında payı olan yaratıcı bir anne düşünüyordu... Böyle bir amaca erişecek kadar gücü ve iradesi olup olmadığını kendine endişe ile soruyordu. Onun hayatı fethetmesine, zorlukları yen-

mesine, cesaret kazanmasına yardım ediyordu. Bu işi daha gençlik ve gürbüzlük çağında, hayat kendilerini henüz korurken ya da yumruğunu henüz kuvvetle indirmezken, kederleri aşk içinde kaybolurken yapmaları gerekmez miydi? Günlerinin karardığı zamanlar olmuş, fakat uzun sürmemişti.

Bir işin olmaması, büyük bir para kaybı onları fazla üzmüyordu. Bunlar biraz daha fazla çalışmalarına, yorulmalarına yol açıyor ve çabucak unutuluyordu. Teyzesinin ölümü Olga'ya bir hayli gözyaşı döktürmüş ve altı ay kadar hayatını karartmıştı. Çocukların hastalıkları birer telâş ve tasa kaynağı oluyordu; fakat tehlike geçer geçmez mutluluk tekrar yerine geliyordu. Ştoltz Olga'nın sağlığını çok merak ederdi. Doğumlardan sonra kendini güç toplar ve iyileştikten sonra da Ştoltz'un merakı devam ederdi. Çünkü hiçbir felâket onu daha fazla korkutamazdı.

Olga da hayatına hazla bakar ve kendi kendine şefkatle: «Ne kadar mutluyum» derdi. Bunu söylerkende bazan, özellikle evlenmelerinden üç, dört yıl sonra derin derin düşünürdü.

Bu insanlar ne garip mahlûklar! Olga'nın mutluluğu ne kadar tam olursa, düşünceleri, hattâ kaygıları daha çok artardı.

Kendini dikkatle dinler ve farkına varırdı ki onu düşündüren hayatlarının hep güzel, mutlu günlerinin sürekli olmasıdır. O zaman hemen elindeki işi bırakır, hayatın akışını hızlandırmaya çalışırdı. Bir gürültü koparır, ötaye beriye koşar, kocasını zorlayıp birlikte şehre gider, bir süre şehir hayatına girerdi. Fakat bu hayata bağlanmaz, birşeylere canı sıkılarak tekrar evindeki sakin hayata, küçük işlere dönerdi. Çocukları uzun boylu yalnız bırakmaz, anne olarak yapacağını yapar, sonra Andrey'le birşey okur, «sıkıcı ve ciddi işleri» konuşur, bir şiir kitabı açar ya da bir İtalya yolculuğundan sözetmeye başlardı.

Oblomov'un hayatı gibi bir uyuşukluğa düşmekten ödü kopardı. Fakat ruhun hareketsizliğe, uykulu bir hale düştüğü anları kovmak için elinden geleni yapmasına rağmen günün birinde mutluluk hulyası yine yolunu keser, mavi

gece yeniden çevresini sarar, onu bir büyü gibi uyuşturur, içinde bir endişe, bir üzüntü, garip bir hüzün doğar, yorulmak bilmeyen dimağında önemli sorular birikmeye başlardı. Olga bunları dinler, kendini yoklar, bir sonuca varamazdı. Ruhunun ne istediğini bulamazdı. Ama gene de arar, söylenemeyecek, korkunç düşüncelere kadar giderdi. Mutluluk onu doyurmuş gibi bir boşluk hisseder, bezginlik duyar, hayatmdan yepyeni, taptaze birşeyler bekleyerek geleceğe bakardı. O zaman korku ile kendine sorardı. Nedir bu hal? Başka? Hiç! Yol daha öteye gidemez. Nasıl gidebilir? O halde benim hayatımın dönemi tamamlandı mı? Hepsi... Hepsi bu kadar mı?» Bu sorular kalbinde doğar, cevapsız kalır ve Olga, acaba kalbinin fısıltısını bir duyan var mı diye telâşla etrafına bakınırdı. Gözleri göğe, denize, ormana birşeyler sorar, karşılık alamazdı. Önünde derin ve karanlık boşluklar serili dururdu.

Tabiat ona aynı şeyleri tekrar tekrar söylerdi. Onun içinde başı ve sonu olmayan hayatın tekdüze, sonsuz akışını görürdü. Merak ettiği şeyleri kime sorup kimden cevap alabileceğini bilirdi. Ama bu cevap ne olacaktı? Ya derse ki bunlar boşuna işleyen bir zekânın yakınmalarıdır, yahut daha kötüsü, bir kadına yaraşmayan, sorumluluk duygusu olmayan çılgın bir kalbin doyurulmaz istekleridir. Aman ya Rabbi! Onun bu kadar sevdiği bir kadının kötü bir kalbi, doymak bilmeyen ruhu olması ne demekti? Ne oluyordu ona? Kendisi bilgiç kadınlardan mıydı? Herhalde güzel bir durum değildi bu. Ştoltz'un çok iyi anlayacağı bu yeni dertlerini söylediği zaman ne kadar gözünden düşecekti. Elinde olmaksızın gözlerinin kadife yumuşaklığı kaybolur, feri söner, yüzüne bitkin bir ifade gelir, ne kadar uğraşsa gülümseyemez, konuşamazdı. En heyecanlı politika havadislerini, bilimsel bir buluş, büyük bir sanat eseri üstüne ateşli konuşmaları kayıtsızlıkla dinlerdi. O zaman hastalık bahane ederek halini Ştoltz'dan saklamak isterdi. Fakat sinirleri gerginleşince içinde genç kız kuvvetleri uyandığı zaman larda olduğu gibi ağlamaz, sinir buhranları geçirmezdi. Hayır! Mesele bu değildi. Ne idi, o halde? Sakin bir akşam vakti çocuğunun beşiği başında otururken yahut kocasının

tatlı sözlerini dinlerken birdenbire kendisini bezgin ve her şeye kayıtsız hissederek bu soruyu tekrar sorar kendine, taş kesilip susardı. Sonra içindeki garip üzüntüyü zoraki bir canlılıkla örtmeye çalışır yahut bir başağrısı bahane ederek yatmaya giderdi.

Fakat Ştoltz'un keskin gözlerinden birşey gizlemek mümkün değildi. Olga bunu bilir ve ona geçmişini anlattığı zamanki telâşı duyarak kendini ergeç gelecek olan konuşmaya hazırlardı. Bu konuşmanın sırası bir gün geldi Bir akşam ağaçlı bir yolda yürüyorlardı. Olga nerdeyse Ştoltz'un omuzuna asılmış, susuyordu. Yine esrarlı üzgünlüklerinden biri içinde idi. Ştoltz'un söylediği herşeye kısa kısa cevaplar veriyordu.

Ştoltz:

— Olenka bu gece hep öksürdü. Acaba yarın bir doktor çağırsak mı?

— Sıcak birşey içirdim. Yarın evden çıkmaz. Sonra düşünürüz.

Yolun sonuna kadar sessizce yürüdüler. Ştoltz sordu:

— Soniçka'nın mektubuna niçin cevap vermedin? Ben de seni bekledim, az kalsın postayı kaçıracaktım. Bu üçüncü mektup oldu, cevap yazmıyorsun.

Olga:

— Evet. Onu bir an önce unutmak istiyorum, deyip kesti.

Andrey tekrar konuşmaya başladı.

— Biçurin'e senden selâm söyledim. Seni o kadar seviyorki... Buğdayların gecikmesine çok üzülmüş. Ancak senin selâmınla avutabildim.

Olga kayıtsızca gülümsedi.

Ştoltz sordu:

— Ne oluyor? Uykun mu var senin?

Olga'nın kalbi atmaya başladı. Ştoltz ona sıkı bir soru sorunca hep böyle olurdu. Neşeli görünmeye çalışarak:

— Hayır, daha yok. Niçin sordun?

— İyi değil misin?

— İyiyim; niçin soruyorsun?

— Bezgin görünüyorsun da...

Olga iki eliyle Ştoltz'un omuzunu hafifçe sıktı.

— Hayır, hayır, dedi.

Fakat belliydi ki, zorla neşeli olmayı isteyen sesinde sıkıntıya benzer birşeyler vardı. Ştoltz onu yolun kenarına çekti ve yüzünü ayışığına çevirdi. Gözlerinin içine bakarak:

— Bana bak, dedi. Öyle bir halin var ki... mutlu değilsin gibi. Gözlerin bir tuhaf bugün.

Ştoltz kolunu Olga'nın beline sardı ve tekrar yürümeye başladılar. Olga gülmeye çalışarak:

— Nem var biliyor musun? Açım, dedi.

— Yoo, kaçamak yo, sevmem öyle şeyi.

Olga onu durdurdu ve sitemli sitemli:

— Mutlu değilim, doğru dedi. Mutluluğumun çok fazla oluşu mutluluk duymama engel oluyor.

Son cümleyi o kadar yumuşak, o kadar duygulu bir sesle söylemişti ki Ştoltz onu öptü.

Olga'nın cüreti arttı. Mutlu olmaması ihtimalinden, şakadan da olsa sözedilmesi ona içini dökmek isteğini vermişti.

— Bezgin değilim ve olamam, biliyorsun; buna sen de ihtimal vermezsin zaten. Senden birşey saklamak mümkün değil ki: evet tedirginim ve nedenini bilmiyorum.

Olga başını Ştoltz'un omuzuna dayadı. Ştoltz ona doğru eğilerek:

— Ya, demek doğru! Neden acaba?

— Bilmiyorum.

— Ama bir nedeni olacak; çevrende, bende, ya da kendinde. Bazan bu hal bir rahatsızlığın belirtisi olabilir. Birşeyin yok, değil mi?

— Evet, böyle birşey olabilir, ama ben kendimi çok iyi hissediyorum. Görüyorsun işte, yiyorum, içiyorum, uyuyorum, gezmeye çıkıyorum. Ama birden keyfim kaçıyor. bir boşluk duyuyorum... Hayat sanki durmuş gibi oluyor. Ama bırak, bu saçma şeyleri dinleme daha iyi.

— Hayır devam et, rica ederim. Evet, hayatta bir eksiğin var gibi; başka?

— Bazan herşeyin birden değişmesinden, bitmesinden

korkuyorum; niçin bilmiyorum. Bazan aklıma şu saçma düşünce geliyor: Artık daha ne olabilir? Bu mutluluk... bütün bu hayat nedir? Sevinçler, kederler... tabiat... bütün bunlardan başka birşeyler istiyorum. Hiçbir şey hoşuma gitmez oluyor... Ah sevgilim, bütün bu budalalıklarımdan bayağı utanıyorum... Benim kuruntularım bunlar... Üstünde durma... Bu haller gelip geçiyor, içim tekrar açılıyor, şimdiki gibi.

Olga sahiden utanç duydu, ve bütün bu budalalıklarını bağışlaması için yalvarır gibi ürke ürke ona sokuldu. Kocası onu sorulara boğdu; Olga, bir hastanın doktorla konuşması gibi, ona uzun uzun duyduklarını, düşündüklerini, derdinin nasıl başlayıp geliştiğini, ruhundaki bütün karışıklıkları anlattı.

Ştoltz kaygılı, sessiz, başını dalgın dalgın önüne eğmiş yürüyordu. Olga gözlerinin içine baktı, birşey göremedi. Yolun sonuna geldikleri zaman üçüncü defa olarak Olga onu durdurdu. Bu sefer de o kocasını yolun kenarına çekti ve yüzünü ay ışığına çevirerek dikkatle gözlerinin içine baktı.

— Ne düşünüyorsun?? diye sordu. Benim dediklerime gülüyorsun değil mi? Gerçekten bir delilik bu garip haller...

Ştoltz birşey söylemedi.

— Niçin susuyorsun?

— Sen de bir hayli susmuştun, sana baktığımı bildiğin halde birşey söylemiyordun. Şimdi bırak ben de biraz susayım ve düşüneyim. Beni çetin bir mesele ile karşı karşıya bıraktın...

— Şimdi de seni düşünce alacak, bu sefer buna üzüleceğim, acaba ne düşünüyor diye merak edeceğim. Keşke hiç konuşmasaydım. Birşey söylesen çok daha iyi edersin...

— Ne söyleyeyim? Belki bu hal yine sinirden geliyor, o halde karar vermek bana değil, doktora düşer, yarın çağıralım gelsin; ama ya sinirden gelmiyorsa?..

Ştoltz durdu ve tekrar düşünmeye başladı.

— Nereden geliyor öyleyse, söyle düşünceni.

Ştoltz dalgın dalgın yürüyordu. Olga kolunu tutup sarstı:

— Söylesene?

— Fazla hayal kurmaktan da gelebilir. Sende çok taşkın bir yaşama isteği var... Ya da öyle bir yaşa geldin ki...

Ştoltz kendi kendisiyle konuşmaya başlamış gibi sustu.

— Söyle Allah aşkına Andrey, senin bu kendi kendinle konuşmak huyuna dayanamıyorum. Ben bir sürü saçma sapan şeyler söylüyorum; sen de bunlara takılıp kendi kendine birşeyler düşünüyorsun. Vallahi bu karanlıkta sahiden sinirlenmeye başladım.

— Ne söyleyeyim? Bilmiyorum, içine kasvet çöküyor, bir sürü düşünce seni rahatsız ediyor. Ne yapılabilir? Bunları tekrar konuşur düşünürüz belki yine deniz banyosuna ihtiyacın vardır.

— Demin kendi kendine: «Belki de öyle bir yaşa geldin ki...» derken ne düşünüyordun?

Ştoltz düşüncesinden emin değildi, o da Olga gibi söylediği sözden utanıyordu. Dalgın dalgın ve yavaşça:

— Düşünüyordum ki... dedi; nasıl söyleyeyim... Öyle bir an gelir ki ...Madem bezgin değilsin sağlığında da birşey yok... Belki olgunluk çağına geldin; o çağda insan artık büyümez olur; çözülecek hiçbir düğüm kalmaz, hayat apaçık önümüze serilir.

Olga sözünü kesti:

— Korkarım, yaşlandın demek istiyorsun. Sakın ha; çok şükür daha genç ve gürbüzüm.

Ştoltz güldü:

— Korkma canım, yaşlandın demek istemiyorum. Hayır o değil. Yaşlanınca insan kuvvetten düşer ve hayatla savaşamaz olur. Hayır, senin içine çöken kasvet, bezginlik, benim düşündüğüm şeyse, daha çok bir güç belirtisidir. Canlı, hareketli bir ruh bazan hayatın sınırlarını aşar, tatmin edilemez olur; bu yüzden umutsuzluğa düşer, bir an için hayata küser; bu hal, hayatın sırlarını arayan ruhun sıkıntısıdır... Senin derdin de budur. Anlamsız da birşey değil

Olga içini çekti, fakat bu iç çekiş daha çok sevinçtendi: çünkü korkusu geçmiş, kocasının gözünden düşecek yerde daha fazla gözüne girmişti.

— Peka ama, ben mutluyum. Ruhum boşta değil, gü-

nümü hayallerle geçiriyorum. Hayatım dolu, başka ne isteyebilirim? Hayatın sırlarını aramaktan ne çıkar? Bu bir hastalık, bir iç sıkıntısı...

— Evet; zayıf, uyuşuk, karanlık bir ruh için öyle olabilir. Bu hayata küsmeler, bu aramalar insanı deliliğe kadar götürebilir; kimisi de bu hali korkunç bir kâbus olarak görür.

— Hayatım ağzına kadar mutluluk dolu; öyle yaşamak istiyorum ki... Sonra birden herşeye bir zehir karışıyor.

— Ah! Prometheus'un ateşini insan böyle ödüyor işte! Bu sıkıntıya katlanmakla kalmayacak, onu seveceksin; içinde doğan kuşkulara, sorulara saygı göstereceksin. Bunlar hayatın taşan, fazla gelen kuvvetleridir; en çok da mutluluğun en son sınırına vardığı, bayağı isteklerin sona erdiği zaman ortaya çıkarlar; sıradan bir hayat içinde doğmazlar. İhtiyaç ve dert içindeki insanlar onlarla başedemezler. Halk yığın yığın şüphe bulutlarını, anlamak çabasının verdiği sıkıntıyı bilmez. Fakat zamanında cevap arayanlar için bu sorular bir yük değil, tersine bir nimettir.

— Ama altından kalkamayınca insanı hayattan bezdiriyor, herşeye karşı kayıtsız bir hale sokuyorlar.

— Uzun zaman için değil, sonradan hayat insana daha taze gelir. Bizi öyle bir uçuruma götürürler ki orada artık düşüncemiz sorularına cevap bulamaz, o zaman hayata daha büyük bir sevgi ile bağlanırız. Bu sorular ve şüpheler kendilerine karşı savaşmak için denenmiş güçleri çağırırlar, sanki bu güclerin uykuya dalmasını istemedikleri için ortaya çıkmışlardır.

— Dumanlar, hayaller yüzünden derde düşmek! Herşey aydınlık içinde iken birdenbire karanlıklara gömülmek! İnsan bu belâya karşı kendisini koruyamaz mı?

— Tabii koruyabilir: insanda yaşama gücü olması gerek. Bu güç olmazsa hayat zaten berbattır. Bu şüpheler, üzüntüler olmadan da insan sıkılır.

— Peki ne yapmalı o zaman? Kendini bırakıp zavallı bir insan mı olup kalmalı?

— Hiç de değil. Kendine cesaret verip yolunda sabırla,

sebatla yürümeli. Sen ve ben birer kahraman değiliz; çözülmez sırlarla Manfred veya Faust gibi savaşacak değiliz; onlar gibi büyük iddialara girişmeyeceğiz; başımızı eğip zorluklar içinde yaşamaya, onları yenmeye çalışacağız; o zaman mutluluk tekrar bize gülecektir ve...

— Ya bu şüpheler yakamızı bırakmaz da içimizdeki kasvet gittikçe artarsa?

— Ne yapalım? O zaman bu hali hayatın yeni bir yüzü olarak kabul ederiz... Fakat böyle şey olmaz, bizim başımıza böyle şey gelmez. Bu yalnız senin derdin değil ki, bütün insanlığın derdi. Bir damlası sana sıçramış... İnsanın hayatla bağı, tutunacak bir dalı olmadı mı bu dert korkunçtur. Ama biz öyle değiliz... İnşallah derdin bu dediğin cinstendir, bir hastalık belirtisi değildir... Öyle olması daha kötü. O zaman benim elim kolum bağlanır, umutsuzluğa düşerdim. Ama belirsiz hüzünler, şüpheler, endişeler bizim mutluluğumuzu nasıl karartabilir? Nasıl bizim...

Ştoltz sustu. Olga var gücüyle onun kollarına atıldı, boynuna sarıldı. Tekrar bütün mutluluğunu, neşesini, rahatını bulmuştu. Coşkun bir gönülle fısıldadı:

— Ne hüzün, ne şüphe, ne hastalık... ne de ölüm mutluluğumuza dokunamaz.

Olga sanki onu hiçbir zaman bu kadar derin bir aşkla sevmemişti. Ştoltz şefkatli bir yüzle ve sanki hurafelere inanırmış gibi:

— Dua et de talih şikâyetlerini duymamış, seni nankör saymamış olsun. O, verdiği nimetlerin değerini bilmeyenleri sevmez. Şimdiye kadar hayatı yalnız okuyarak, dinleyerek öğrendin. Kendi yaşantınla da görüp anlayacaksın... Hele bir ortasına düş, birçokları gibi acılara, dertlere katlan, o zaman... bu kaygılara harcayacak zaman bulamazsın... güçlerini sakla!

Olga'nın coşkun duygularına cevap olarak ve yine kendi kendisiyle konuşur gibi söylediği bu sözlerde bir «keder» gizliydi. Sanki sözettiği «acıları, dertleri» uzaktan görüyordu.

Olga sesindeki hüznü fark ederek sustu. Ona olan güveni sonsuzdu, sesinin tonuna bile inanırdı: Ştoltz'un dü-

şünceli hali onu da düşüncelere sürükledi. Bir süre yolda sessiz ve dalgın gidip geldiler. Olga, Ştoltz'un koluna girmiş ağır ağır yürüyordu. O da kocası gibi geleceğe endişeyle bakıyor, sıkıntılar, dertler, acılarla dolabilecek günleri düşünüyordu. Mavi gece düşleri silinmişti... Kendisini Ştoltz'la başbaşa, mutlu ışıklı, sevinçli bir hayat içinde görmüyordu. Şimdi hayaline üşüşen bir sürü yoksunluklar, arkasından gözyaşları dökülen kayıplar, işsizlikten doğmuş birçok arzulardan, ister istemez yapılacak fedakârlıklar, daha bilmedikleri yeni birtakım duyguların getireceği acılar, şikâyetler, hastalıklar, fakirlik, kocasının ölümü...

Olga ürperdi, yüreği burkuldu, fakat bu yeni hayat tablosuna cesaretle, merakla baktı, bütün bu korkunç şeyler karşısında gücünü ölçtü. Yalnız aşkı bu kuruntulara dayandı, bu yeni hayatı da eskisi gibi doldurdu; fakat o bile biraz değişmişti. Onda da artık coşkun anlar, gümüş ışıklar, mavi gökler yoktu. Gelecekteki ciddi ve tehlikeli hayatın yanında bütün bunlar çocukça birer oyun gibi görünüyordu. Yıllar geçtikçe aşk başka türlü olacaktı. Öpüşler, gülüşler, ağaçlıklarda, hayatın ve tabiatın baharında hulyalı konuşmalar olmayacak, bütün bunlar «solup gidecekti». Fakat solmaz, ölmez bir aşk, hayat kadar güçlü bir aşk yüzlerinde okunacak; ortak acılı günlerinde sessiz bakışları bu aşkla dolu olacak, onun vereceği sonsuz sabırla hayatın her derdine katlanacak, bu aşkın gözyaşları da olacaktı... Olga'nın dumanlı, hüzünlü şüpheleri uzak, fakat açık, belli ve belâlı ihtimaller önünde silindi...

Kocasının sağlam ve güven verici sözlerinin etkisiyle Olga hem esrarlı derdinden hem de geleceğe ait korkulu rüyalarından kurtulmuştu. Artık ileriye doğru cüretle yürüyebilirdi. Sisli geceler ardından güneşli bir sabah geldi: anneliğine ev işlerine, çiçek bahçesine, kırlara ve kocasının yazıhanesine açık yürekle döndü. Fakat hayatı gamsızlık, bencillikle karşılamıyordu; gizli bir düşünceden ilham ve cesaret alarak kendini hayata hazırlıyor ve bekliyor gibiydi. Ştoltz eskiden düşündüğü kadının ulaşılmaz bir hayal olduğunu anlamıştı. Olga'da bu hayalin soluk bir eşini

olsun bulmakla mutluydu. Çünkü o bu kadarını da beklemiyordu.

Bununla beraber Ştoltz yıllarca, hemen bütün hayatı boyunca, mağrur tutkulu Olga'nın gözünden düşmemek, erkeklik onurunu kurtarmak için durmadan, dinlenmeden çalıştı. Bu çabayı âdi bir kıskanlçık duygusuyla değil, Olga'nın billur gibi açık hayatını karartmamak için gösteriyordu. Olga'nın mutsuz olması için ona olan güvenini biraz olsun sarsılması bile yeterdi.

Birçok kadınların böyle bir derdi yoktur; bir kez evlendiler mi kocalarını iyi ve kötü yanlarıyla uysalca kabul ederler, bulundukları duruma boyun eğer, ya da ilk rastladıkları bir büyüye kapılıp giderler. «Kader böyle imiş! Aşk böyledir! Kadın zayıf bir mahlûktur!» diyerek karşı koymayı imkânsız ve gereksiz sayarlar. Kocaları zekâca üstün bir insan olunca bu çeşit kadınlar onunla övünürler, onu bir inci gerdanlık gibi görürler. Ama bu zekânın küçük kadın oyunlarına, düzenlerine kapalı kalması gerekir. Kazara kocaları onların aptalca komedyalarını, anlamsızlıklarını, ya da gizli hayatlarını görecek olursa kaba ve zalim sayılabilir bu zekâ.

Kör talihe boyun eğmek Olga'nın mantığına sığmıyordu. Küçük tutkulara, büyülere, cazibelere kapılan kadınları anlamıyordu... Seçtiği erkeğin değerini ve kendisine bağlılığını görünce ona inanır, inanı kalmayınca aşkı da akılmazdı. Oblomov'la öyle olmuştu. Fakat o zamanlar Olga henüz emin, tereddütsüz adımlarla yürümeye başlamamıştı. Hayatı yeni yeni görüyor, üzerinde düşünüyor, kendi ruhunu ve tabiatını yeni yeni anlamaya başlıyordu. Daha düşüncesi dünyadan malzeme topluyordu. İçinde yaratıcı çalışma henüz başlamamış, hayattaki yolunu bulmamıştı. Şimdi ise Andrey'e körükörüne değil, bilinciyle inanmış, tasarladığı mükemmel bir erkek örneği olarak görmüştü onu. Olga'nın inancı ne kadar derin ve bilinçli olduysa Ştoltz'un aynı seviyede kalması, yalnız kalbinin değil muhayyilesinin de her zaman hâkim olması o kadar güç olmuştu. Olga ona öyle inanıyordu ki aralarına Tanrıdan başka hiç kimse giremiyordu. Onun için Ştoltz'da bul-

duğu değerlerden hiçbirinin azalmasına katlanamazdı. Ruhunda, tabiatında fark edeceği en küçük bir bozuk ses herşeyi alt üst edebilirdi; mutluluğu birdenbire yıkılır ve Olga perişan olurdu; ya da gücü yeterse, tekrar aramaya koyulurdu. Fakat hayır, onun gibi bir kadın iki defa aldanamazdı. Böyle bir inanç, böyle bir aşk da boşa giderse onun için hayata yeniden başlamak mümkün olmazdı.

Ştoltz dolu ve hareektli bir hayat ortasında alabildiğine mutluydu. Hiç solmayan bir bahar içinde yaşıyor, bu baharı bütün çabası, bütün zekâsıyla besliyor, koruyor, sürdürüyordu. Yalnız Olga'yı az kalsın kaybedeceğini hatırladıkça ürküyordu. Buldukları doğru yolu görmeden geçebilir, şimdi birleşmiş olan hayatları ayrı ayrı yollara düşebilirdi. Gözleri açılıp yollarını görmeselerdi ne felâket olacaktı.

Oblomov aklına geldikçe ürperiyordu. Aman ya Rabbi! Ya Olga Oblomov'un hayalindeki hayata düşseydi! Her günü bir öncekine benzeyecekti; çiftlikte yalnız çocuk büyütmekle, ev işlerine bakmakla kalacaktı! Olga'nın bütün soruları, kuşkuları, bütü ɔ ateşli enerjisi, ev kaygıları, aile toplantıları, ziyafet hazırlıkları, misafirler, doğum günleri, bayramlar içinde, kocasının tembel ve uyuşuk hayatı yanında sönüp gidecekti. Evlenmeleri anlamsız bir şekilden ibaret kalacaktı, bir amaç değil bir araç olacaktı; hayatlarını asıl ziyaretler, misafirler, ziyafetler, akşam toplantıları, boş konuşmalar dolduracaktı. Olga bu hayata nasıl dayanabilirdi? İlkin savaşacak, hayatın sırlarını sezmeye çalışacak, ağlayacak, acı çekecek, sonunda kaderine razı olacak, yiyip yatarak, şişmanlayıp aptallaşarak yaşayacaktı. Hayır, belki de böyle olmazdı. Olga ağlaya ağlaya solar, bu seven, iyi yürekli, fakat elinden birşey gelmeyen kocanın kolları arasında can verirdi... Zavallı Olga!

Bir ihtimal daha vardı. Olga'nın içindeki ateş sönmez, yaşama gücü sürüp gider ve özgürlük ister, zayıf ellerin bir an için esir ettiği görbüz ve keskin görüşler bir kartal gibi kanatlarını açar ve göklerde gördüğü daha gürbüz, daha keskin görüşlü bir kartala doğru uçabilirdi... Zavallı İlya!

Bir gün gene Ştoltz geçmişi hatırlayarak yüksek sesle: «Zavallı İlya!» dedi.

Olga bu adı duyar duymaz birden elindeki örgüyü bıraktı. Başını arkaya attı ve derin bir düşünceye daldı. Çinde birçok anılar uyanıvermişti:

— Ne yapıyor acaba? diye sordu; bir haber alabilir miyiz ondan?

Ştoltz omuzlarını silkti.

— Sanki daha postanın icat edilmediği, ayrılan insanların birbirlerini kaybettikleri günlerde yaşıyoruz.

— Dostlarının birine bir mektup daha yazsan, belki birşeyler öğrenirdin.

— Hiçbir şey öğrenemeyiz, gene bildiğimizle kalırız İlya yaşıyor ve hâlâ aynı yerde oturuyor. Dostlarını zahmete sokmadan bu kadarını ben de biliyorum. Ama ne yapıyor? Hayatını nasıl geçiriyor? Ruhu iyice öldü mü? İçinde ufak bir hayat kıvılcımı kaldı mı? Bunu bir yabancının görmesine imkân yok.

— Andrey, böyle konuşma, senden böyle sözler işitmek beni üzüyor, fena oluyorum. Bir haber almak istiyorum, ama içimde bir korku da var...

Olga neredeyse ağlayacaktı.

Baharda Petersburg'a gideceğiz ya. Gider, kendimiz görürüz.

— Gidip görmek yetmez; elimizden geleni yapmalıyız.

— Yapmadık mı sanki? Onu uyarmaya ne kadar çalıştım? İşlerini düzeltmeye ne kadar zaman harcadım. Bir tek mektup bile yazmadı. Yanında olduğum zaman her şeyi yapmaya hazır; biraz uzaklaşır uzaklaşmaz tamam, tekrar uykuya dalıyor. Bizimkisi bir ayyaşı içkiden kurtarmaya çalışmak gibi birşey...

Olga sabırsızlanarak:

— O halde sen de onu hiç gözünden ayırmamalısın. Onu hemen harekete geçirmeli; bir arabaya bindirip götürmeli. Biz de çiftliğe gideceğiz. Ona yakın oluruz... bizde de oturabilir.

Andrey odanın içinde yürüyerek dalgın dalgın:

— Çok eğlenceli bir iş doğrusu! Bunun sonu yok gibi geliyor bana.

— Sana ağır mı geliyor bu iş? Bu şikâyeti senden ilk defa işitiyorum.

— Şikâyet etmiyorum; düşünüyorum.

— Niçin şikâyet ediyorsun? Bezdin, sıkıldın artık, onun için değil mi?

Olga ona merakla baktı. Ştoltz başını salladı:

— Hayır, ama faydasız diyorum bazan...

— Deme, yoksa gene geçenki gibi hep onu düşünür, fena olurum. Onu artık bir dost olarak sevmiyorsan, sadece insanca bir duygu ile hareket edebilirsin. Sen yorulursan ben giderim; gelmedikçe evinden çıkmam. Benim ısrarıma dayanamaz. Eğer iyice söndüyse, öldüyse çok derin bir acı duyacağım. Belki gözyaşlarım...

— Onu tekrar yaşatabilir mi dersin?

— Hayır, hareketli bir hayata dönemez, ama hiç değilse onu çevresiyle ilgilendiririz, daha iyi bir hayata sokarız. O berbat yerden çıkar, çevresinin insanlarıyla, bizlerle beraber olur. Evine gittiğim zaman kendine gelmiş, halinden utanmıştı.

Ştoltz şaka ederek sordu:

— Yoksa onu hâlâ seviyor musun?

Olga dalgın ve ciddi:

— Hayır, dedi: onu o zamanki gibi sevmiyorum artık. Ama sevdiğim bir yanı var, o yanına hâlâ bağlıyım. Başkaları gibi duygularımı kolay kolay değiştiremem.

— Başkaları kim oluyor, lütfen? Haydi söyle beni azarla, seni gidi zehirli yılan! Beni kastediyorsun değil mi? Aldanıyorsun. Doğrusunu istersen onu sevmeni isteyen bendim, az kalsın başını derde sokacaktım. Ben olmasaydım sen onu hiç fark etmeden geçerdin. Onun zekâca başkalarından hiç de aşağı kalmadığını, fakat zekâsının tembel tembel uyuduğunu, pas altında saklı kaldığını sana ben anlatmıştım. İster misin sana onu niçin sevmiş olduğunu, hâlâ da niçin sevdiğini söyleyeyim?

Olga «söyle» der gibi baktı. Ştoltz devam etti:

— Onda sevdiğin şey zekâdan daha değerli birşeydi;

onun dürüstlüğünü, vefalı yüreğini sevdin. Sâf altın gibi taşıdığı bu değer onun doğuşunda vardı, hayat o yanını hiç değiştirmedi. Birçok zorluklarla karşılaştı, donuklaştı, uyuştu, neşesi, zevki bozuldu, yaşama gücünü yitirdi. Ama yüreği hiçbir sahteliğe düşmedi, lekesiz kaldı. En çekici kötülük onu ayartamaz, hiçbir güç onu doğru yoldan çıkaramaz. Bütün kötülükler etrafını alsa, dünyanın altı üstüne gelse Oblomov kötülüğün ardından gitmez, herşeye rağmen temiz, dürüst ve iyi kalır... Ruhu her zaman pırıl pırıldır. Onun gibi insanlara dünyada az rastlanır; kalabalıklar içinde birer inci gibidirler. İlya'nın kalbi bozulmaz, insan her zaman, her yerde ona güvenebilir. Sen onun bu yanına bağlı kaldın, ben de bu yanı için onunla uğraşmayı hiçbir zaman bir yük saymayacağım. Birçok değerli insanlar gördüm, ama ondan temizine, ondan iyi kalplisine rastlamadım. Birçok insanları sevdim, ama hiçbirini onun kadar candan, derinden sevmedim. Onu bir defa tanıyan artık sevmemezlik edemez. Öyle değil mi?

Olga gözlerini örgüsüne dikmiş susuyordu. Andrey biraz düşündükten sonra gülümseyerek:

— Hepsi bu değil mi? dedi. Başka ne var? Ha. «Kumru gibi sevdalı» yanını unuttum!

Olga güldü; örgüsünü hemen yere bırakarak Andrey'e koştu; kollarını boynuna doladı. Bir an gözlerinin içine baktı, sonra başını omuzuna dayayarak sustu. Oblomov'un sevimli, dalgın yüzü, sevgi dolu gölzeri, ayrıldıkları zamanki utangaç ve zavallı gülümsemesi, perişanlığı gözünün önüne geldi, yüreği burkuldu; derin bir acıma duygusu sardı içini. Kollarını kocasının boynundan ayırmadan.

— Onu bırakmayacaksın değil mi? Bırakmayacaksın?

— Hiçbir zaman! Aramıza ansızın bir uçurum, bir duvar girmedikçe...

Olga kocasını öptü:

— Petersburg'da beni ona götüreceksin, değil mi?

Andrey cevap vermedi, tereddüt ediyordu.

— Götüreceksin, götüreceksin!..

Andrey, Olga'nın kollarından kurtulmaya çalışarak:

— Dinle Olga, dedi; ilk yapacağımız şey...

— Hayır hayır, götüreceğim de; yoksa bırakmam.

— Peki ama ilkin ben giderim, sonra seni de götürürüm. Çünkü ikimiz gidip onu götüremeyecek olursak...

— Söyleme, söyleme birşey artık. Beni de götüreceksin, birlikte bu işi daha iyi yaparız. Yalnız yapamazsın, vazgeçersin.

— Pekâlâ! Ama pişman olacaksın, görürsün.

Ştoltz zorla söz verdiğine pek memnun değildi. Olga yerine otururak:

— Unutma, dedi; aranıza bir uçurum girmedikçe onu bırakmayacaksın. Bu sözünü unutmayacağım.

IX

Viborg mahallesi, toprak sokakları, tahta kaldırımları, verimsiz bahçeleri, ısırganlı hendekleriyle durgun ve sessizdi. İpini koparmış bir keçi, çitin yanında rahat rahat otluyor ya da uyukluyordu. Öğleyin bir kâtibin yüksek ökçeleri tahtalar üstünde takırdıyor, bir pencerenin tül perdesi kımıldanıyor, saksılar arasından bir kadının başı görünüyordu. Yahut bahçelerin birinde bir çitin üstünden taze ve sevinçli bir genç kız başı birden çıkıp kayboluyor, ardından yine öyle bir baş daha çıkıp kayboluyor, ardından yine öyle bir baş daha çıkıp kayboluyor, yeniden birinci baş, sonra ikinci baş... kızlar da salıncakta gülüşüp bağırışıyorlar.

Madam Pşenitsin'in evinde de herşey durgundu. Avluya girdiğiniz zaman bir kaynaşma görürdünüz, horozlar, tavuklar telâşla köşelere kaçar, köpek zincirini çekip vargücüyle havlar, Akulina inek sağmasını, kapıcı odun yarmasını bırakır, ikisi birden ziyaretçiye meraklı gözlerle bakarlardı. Kapıcı: «Kimi istiyorsunuz?» der, İlya İlyiç'in ya da ev sahibinin adını duyunca, başıyla merdivenleri gösterir ve tekrar odun kırmaya başladı. Ziyaretçi, temiz kumlu bir yoldan, üstüne geniş ve temiz bir kilim serili merdivenlere gelir, çıngırağın cilâlı, pırıl pırıl kolunu çeker ve kapıyı ya Anisya, ya bir çocuk, ya ev sahibi kadın, ya da en az bir ihtimalle Zahar açardı.

Madam Pşenitsin'in evinde kardeşinin zamanında bile görülmemiş bir bolluk ve rahatlık belirtisi vardı. Mut-

fağın rafları çanak çömleklerle yuvarlak ve uzun tabaklarla, bardaklarla, tencerelerle dolu idi. Agafya Matveyevna'nın rehinden kurtulmuş ve bir daha verilmemiş olan gümüş takımları Oblomov'unkilerle birlikte dolapta idi. İrili, ufaklı, yaldızlı, resimli çay kutuları, zeytin yağı, sirke kapları vardı. Ev ilâçları, otlar, kokular, tuzlar, paketler, kutular, şişelerle alınmıştı. Sabunların, leke çıkaracak maddelerin binbir çeşidi vardı. Hâsılı iyi bir ev hanımının bir çiftlikte bulundurması gereken herşey alınmıştı. Agafya Matveyevna dolabın kapısını birden açınca kendisi bile bir an bütün bu maddelerin karışık ve keskin kokularıyla fena olup başını yana çeviriyordu.

Kilerde jambonlar, peynirler, şeker külahları, kuru balıklar, kuru mantarlar, torba torba cevizler fare yemesin diye tavana asılmıştı. Yerde yağ ve katı kaymak fıçıları, yumurta sepetleri ve daha birçok iyi şeyler sıra sıra duruyordu. Ev idaresinin bu küçük zafer anıtı içinde, köşede bucakta yığılı bütün öteberiyi anlatabilmek için bir başka Homeros gerek. Mutfak Agafya Matveyevna ile değerli yardımcısı Anisya için gerçek bir savaş meydanı idi. Evin içinde herşey yerli yerindeydi, aranan kolayca bulunabilirdi. Her yer düzenli ve tertemizdi. Yalnız bir yer vardı ki oraya hiçbir zaman ne gün ışığı, ne temiz hava girmemişti. Ne Agafya Matveyevna'nın gözleri, ne Anisya'nın çevik elleri oranın hakkından gelemezdi. Burası Zahar'ın iniydi.

Odanın penceresi yoktu. Sürekli karanlık burayı bir insanın oturacağı yer olmaktan çıkarmıştı. Zahar bazan ev sahibinin orayı düzeltmeye, temizlemeye çalıştığını görünce, kendinden emin bir eda ile fırça, boya ve ayakkabıların nerde, nasıl saklanacağını bir kadının bilemeyeceğini, elibiselerini yere yığmasının, yatağını sobanın karşısındaki tozlu köşeye sermesinin kimseyi ilgilendirmeyeceğini, elbiseleri giyenin, yatakta yatanın kendisi olduğunu söylerdi. Odasında bir süpürge, birkaç tahta parçası, iki tuğla, bir fıçı dibi, iki kütük vardı. Bunlarsız iş görmezdi ve nedenini anlatmazdı. «Tozlar, örümcekler beni rahatsız etmiyor, ben sizin mutfağınıza burnumu sokuyor

muyum? Siz de bana karışmayın.» derdi. Bir gün Anisya'yı odasında bulmuş ve üzerine saldırıp dirseğiyle öyle korkutmuştu ki kadın bir daha kapıdan bakmaya cesaret bile edemiyordu. İş yüksek mahkemeye düşüp efendinin kararına bağlanınca, İlya İlyiç bütün ciddiyetiyle odayı görmeye gitti, fakat kapıdan odanın içine bir an baktıktan sonra sadece yere tükürdü ve hiçbir şey söylemedi. Zahar, bir değişiklik umuduyla İlya İlyiç'in arkasından gelmiş olan Agafya ile Anisya'ya: «Çok büyük bir iş gördünüz!» dedi, kaşlarını ve favorilerini oynatan geniş gülümsemesiyle güldü.

Bütün öteki odalar ışıklı ve tertemizdi. Eski soluk perdeler kalkmış, misafir odasının, çalışma odasının kapılarına pencerelerine mavi, gri perdeler, kırmızı oyalı tüller asılmıştı. Hepsini Agafya kendi eliyle yapmıştı. Yastıklar kar gibi beyazdı ve tavana kadar dağ gibi yükseliyorlardı. Yorganlar ipekle kaplanmıştı. Agafya Matveyevna'nın odasında haftalarca masalar yan yana dizilmiş ve üzerinde bu yorganlarla İlya İlyiç'in yeni hırkası dikilmişti. Agafya Matveyevna kesmiş, biçmiş bu işleri sert göğsü üstünde göz nuru dökerek, iplikleri dişleriyle koparark yapmıştı. Büyük bir sevgiyle, sonsuz bir sabırla çalışmıştı. Beklediği karşılık yalnızca haşmetli İlya İlyiç'in hırkasını, yorganlarını sıcak, rahat ve yumuşak bulmasıydı. İlya İlyiç kanepesine uzanmış, günlerce onun işleyen dirseklerini seyretmişti. Çok defa Oblomovka'da olduğu gibi, kumaşa girip çıkan ipliğin sesiyle uyuya kalmıştı.

Bazan Oblomov onu durdurmaya çalışır: «Haydi, bu kadar çalışmak yeter, yorulacaksın» derdi. O da, gözlerini ve ellerini hiç işinden ayırmadan: «Allah kullarının çalışmasını ister» diye karşılık verirdi. Kahve ilk günlerde olduğu gibi gene güzel pişiyor ve özenle Oblomov'un önüne getiriliyordu. İşkembe çorbası, makarna, parmesan peyniri, börekler, soğuk balık çorbası, evde büyümüş piliçler, bütün bunlar birbiri arkasından biteviye geliyor ve küçük evin monoton hayatına hoş bir değişiklik veriyordu. Güneş bütün gün evin içindeydi, kâh bir tarafın, kâh öbür tarafın pencerelerinden bol bol giriyordu, çünkü evin et-

rafında yalnız sebze bahçeleri vardı, güneşi kapayan hiçbir şey yoktu. Kanaryalar sevinçle ötüşüyor, ıtır çiçekleri ve zaman zaman çocukların Kontun bahçesinden getirdikleri sümbüller halis bir Havana purosunun dumanına ya da Agafya Matveyevna'nın güçlü kollarıyla dövdüğü tarçın ve vanilyaya karışarak küçük odayı keskin bir koku ile dolduruyordu. İlya İlyiç'in hayatı altın bir kafes içinde yalnız günler, geceler ve mevsimlerle değişerek geçiyordu. Günleri hiçbir olay bulandırmıyor, acılaştırmıyordu. Ştoltz onu İvan Matveyeviç'in hileli borcundan kurtardıktan ve Tarantiyev'le ikisi çekilip gittikten sonra hayatında üzücü hiçbir şey kalmamıştı. Şimdi, çevresinde basit, iyi yürekli, sevimli insanlar vardı. Hepsi hayatlarını ona bağışlamış, onun zahmetsizce yaşamasına, hiçbir şey duymamasına çalışıyordu.

Agafya Matveyevna hayatının en güzel günlerini yaşıyordu. Hayatını her zamankinden daha dolu hissediyordu, fakat gene eskisi gibi mutluluğunu dile getiremiyordu, daha doğrusu düşünmüyordu bile. Sadece Tanrı'nın İlya İlyiç'e uzun ömürler vermesi, onu «bütün dertlerden, kederlerden, zorluklardan» koruması için dua ediyor, kendini, çocuklarını ve evini Tanrı'ya emanet ediyordu. Yüzünde her zaman bulutsuz, tam bir mutluluğun belirtisi vardı; fakat bu ifadenin ancak onun tabiatındaki insanlarda görülebilecek nadir bir tarafı da vardı. Eskisinden daha gürbüzdü. Geniş göğsünde, omuzlarında hep aynı rahatlık hali vardı. Gözleri iyilikle ve bir ev kadını titizliğiyle parlıyordu. Uysal Anisya'nın Akulina'nın ve kapıcının başında eski sakin vakarını bulmuştu. Eskisi gibi dolaptan mutfağa, mutfaktan kilere uçar gibi gidiyor, ne yaptığını bilen bir insan haliyle ağır, ölçülü emirler veriyordu.

Anisya eskisinden daha canlı, daha sevimli olmuştu, çünkü gördüğü işler çoğalmıştı. Agafya Matveyevna'nın buyruklarıyla durmadan sağa sola koşuyordu. Gözleri sahiden daha fazla parlıyor ve burnu, o anlamlı burnu, eskisinden daha fazla görünüyordu. Düşüncelerine, niyetlerine, endişelerine göre şekil alıyor ve dili durduğu za-

man burnu konuşuyordu. Her iki kadın hayattaki yerlerine uygun elbiseler giyiyorlardı. Agafya Matveyevna'nın şimdi ipekli elbiselerle, mantolarla dolu geniş bir gardrobu vardı. Başlıklarını nehrin öbür kıyısında, Liteyni'de bir yere ısmarlıyordu. Ayakkabılarını büyük mağazalardan, şapkasını Morskoya caddesinden alıyordu. Anisya mutfak işlerini bitirdiği zaman, özellikle pazar günleri yünlü bir elbise giyiyordu. Yalnız Akulina yine eskisi gibi sade bir gömlek giyiyor, kapıcı da yazın bile koyun postundan ceketini çıkarmıyordu.

Zahar üstüne ne söyleyelim? Eski frakını ceket haline sokmuştu. Pantolonunun ne renk olduğunu, kravatının neden yapıldığını kestirmeye imkân yoktu. Ayakkabıları temizliyor, uyuyor ya da kapıda oturup dalgın dalgın, gelip geçen birkaç kişiye bakıyordu. Bazan da en yakın dükkâna gidip Oblomovka'da ve Gorohovi sokağında yaptıklarını tekrarlıyordu.

Ya Oblomov? Oblomov, çevresindeki rahatlığın, durgunluğun ve bolluğun canlı örneğiydi. Yaşadığı hayata alışmış ve epey düşündükten sonra başka bir amacı olmadığı, arayacak başka birşeyi kalmadığı, hayattaki idealine kavuştuğu düşüncesinde karar kılmıştı. Eksik kalan sadece doğduğu köyde, köleler arasında yaşanacak gamsız bir hayata, hayal gücünün kattığı şiirli taraflardı. Zaman ve yer dolayısıyla manzaranın değişik olmasına rağmen şimdiki hayatını Oblomovka'nın devamı sayıyordu Burada da Oblomovka'da olduğu gibi hayatın sıkıntılarından kolayca kurtulmak ve alabildiğine rahat bir hayat sürmek mümkündü. İçin için bir başarı sevinci duyuyordu, çünkü artık hayatın kıyısına çekilmişti; o hayat ki insanı durmadan işe çağırır, büyük sevinçlerin ışığıyla aydınlanan, büyük acıların yıldırımlarıyla dolan geniş bir gök altında, fırtınalar içinde geçer, o hayat ki içinde boş umutlar, parlak mutluluk hulyaları hüküm sürer ve düşünce kendi kendini yakar kavurur; tutkular insanı kemirir, zekâ yener ya da yenilir; orada insan sürekli bir savaşa girişir, savaş sahnesinden yaralı, bitkin ama gene de doymamış muradına ermemiş olarak çekilir, Oblomov, savaşla elde

edilen hazları tatmadığı için onlardan kolayca vazgeçebildi ve savaş dışındaki sessiz hareketsiz kavgasız, hayatsız köşesinde rahata kavuştu.

Zaman zaman hayal gücü tekrar alevlenirse, unutulmuş anılar, kavuşulmamış hulyalar dirilip önüne çıkarsa, hayatını böyle harcadığı için vicdan azabı duyarsa uykusu kaçar, gece uyanıp yatağından sıçrar, yatarken kadri bilinmemiş bir ölüye ağlar gibi parlak hayat hulyaları üstüne acı ve umutsuz gözyaşları dökerdi. Sonra tekrar etrafına bakar, gündelik keyiflere kapılır, kızıl göklerde batan güneşi dalgın dalgın seyreder ve sonunda karar verirdi ki hayatı kendiliğinden böyle sönüp durgunlaşmamıştır, kader, insan hayatının rahat tarafını göstermek için Oblomov'un mahsus böyle yaşamasını istemiştir.

Hayatın kasırgalı taraflarını gösteren, yaratıc ve yıkıcı gücleriyle penşeleşen birçok başka insanlar vardır; herkes kendine düşeni yapacaktı.

İşte Oblomovka'lı Eflâtun bu felsefeye vardı, kaderinin türlü kaygıları, sorunları ortasında onunla avuttu kendini. O, er meydanına çıkacak bir pehlivan olarak değil, sakin bir savaş seyircisi olarak doğup büyümüştü. Ürkek ve gevşek ruhu büyük mutluluk kaygılarına, dertlerin, talihin rüzgârlarına dayanamazdı. Onun kendine özgü, bambaşka hayatını yaşaması lâzımdı; başka şey aramasına, kendini değiştirmesine, vicdan azabı duymasına gerek yoktu.

Zamanla bu çeşit üzüntüler ve azaplar pek seyrekleşti ve yavaş yavaş kendi hayatının, bu düz ve geniş tabutun içine yattı, tıpkı kendi mezarını hazırlayan eski keşişler gibi. Çiftliğini yoluna koymak, evini oraya taşımak hulyalarından vazgeçti. Ştoltz'un Oblomovka'ya koyduğu kâhya ona belli zamanlarda bir hayli para gönderiyor, Noel'de köylüler türlü yiyecekler getiriyor, evde bolluk ve neşe hüküm sürüyordu. İlya İlyiç bir çift at satın aldı, fakat ihtiyaten öyle atlar seçti ki kırbaç en az üç defa sallandıktan sonra harekete geçiyorlardı. Birinci ve ikinci kırbaçta, ilkin atların biri, sonra öteki yana doğru bir adım atıyor, nihayet boyunlarını, kıçlarını ve kuyruklarını zor-

la oynatıp ikisi de birden başlarını sallaya sallaya yürümeye başlıyorlardı. Vanya'yı, Neva'nın öbür kıyısındaki ortaokula, Agafya Matveyevna'yı çarşıya öteberi almaya onlar götürüyorlardı. Karnavalda ve yaz yortusunda bütün aile İlya İlyiç'le beraber gezintiye ya da panayıra, bazan da bir loca tutulup yine hep beraber tiyatroya gidiliyordu. Yazın kırlara, Hızır İlyas günü baruthane tarafına uzanıyorlar ve hayat belli olaylarla geçip gidiyordu. Hayatın rüzgârları dünyanın en küçük köşelerine kadar girmeseydi, burada hayatın hiçbir yıkıcı değişikliği olmadığı söylenebilirdi. Fakat maalesef, dağların temelini ve geniş gökleri sarsan bir yıldırım sesi, daha az gümbürtüyle, daha az şiddetli olmakla beraber bir farenin deliğinden de duyulur.

İlya İlyiç, Oblomovka'daki gibi güzel yemekler yiyor ve gene oradaki gibi tembel tembel geziyor ve hemen hiçbir iş görmüyordu. Yaşının ilerlemesine rağmen şarabı ve votkayı hiç düşünmeden içiyor, uzun öğle uykularına yatıyordu. Birdenbire bütün bunlar değişiverdi.

Bir gün öğle uykusundan uyandı, kanepeden kalkmak istedi, kalkamadı, konuşmak istedi, konuşamadı. Korku içinde, yardım istemek için elini salladı. Yalnız Zahar'la beraber yaşasaydı sabaha kadar elini sallar, ölür ve ölümü ertesi gün duyulurdu; fakat Agafya Matveyevna'nın gözü, Tanrı gözü gibi hep onun üzerindeydi. Zekâsıyla değil sezgisiyle İlya İlyiç'in iyi halde olmadığını anlayıverdi. Bunun içine doğmasıyla Anisya'nın arabaya binip doktora gitmesi bir oldu. Hemen başına buzlar koydu, dolaptan türlü türlü ilâçlar çıkardı, bu gibi haller için bildiği, duyduğu, bütün çarelere başvurdu. Zahar bile bu arada çizmelerinden birini giymeyi başardı, öteki çizmesini aramadan doktora, ev sahibine ve Anisya'ya yardım etmeye yeltendi. Doktor, İlya İlyiç'ten kan aldı ve hasta kendine gelince bir kalp krizi geçirdiğini, bundan böyle hayat tarzını değiştirmesi gerektiğini söyledi. Votka, şarap bira, kahve yasaktı. Pek seyrek olarak birazcık içebilecekti. Yağlı, baharlı yemekler yemiyecekti. Her gün idman yapacak ve ancak geceleri, o da fazla kaçırmadan, uyu-

yacaktı. Agafya Matveyevna olmasa tabii bunların hiçbiri yapılamazdı. Ne yapıp yapıp rejimi eve soktu ve herkesi bu rejime uymaya zorladı; hile ile, sevgiyle Oblomov'un şarap içmesine, güzel yemekler yemesine, öğle uykusuna yatmasına engel oluyordu. Tam uykuya dalacağı sırada odanın içinde bir sandalye devriliyor, ya yandaki odada eski bir tabak şangur şungur kırılıyor, ya da çocuklar müthiş bir yaygara koparıyorlardı. Bu da kâfi gelmezse Agafya Matveyevna'nın tatlı sesi işitiliyor. İlya İlyiç'i çağırıp birşey soruyordu. İlya İlyiç sabah akşam mutfağın önündeki bahçede iki saat yürüyordu, kendi yürüyemediği zaman bu işi Vanya'ya, Maşa'ya ya da her isteneni yapmaya hazır olan eski dostumuz Aleksiyev'e bırakıyordu.

İşte İlya İlyiç bahçede Vanya'nın omzuna dayanmış yürüyor. Vanya artık bir delikanlı olmuş, sırtında okul üniforması, çevik, canlı adımlarını İlya İlyiç'in yürüyüşüne uydurmaya çalışıyor. Oblomov inme indiği günden beri bacaklarının birini güç oynatıyor.

Oblomov:

— Haydi artık içeri gidelim Vanya, dedi.

Kapıya doğru yürüdüler. Agafya Matveyevna eşikte gözüktü:

— Nereye böyle çarçabuk? dedi ve onları içeri sokmadı.

— Amma da çabuk ha! Yirmi defa gittik geldik. Çitten buraya kadar üçyüz elli adım. İki kilometreden fazla yürüdük.

— Vanya, kaç defa gittiniz?

Vanya duraksadı. Agafya gözlerinin içine bakarak:

— Yalan söyleme Vanya, dedi; bak sana söyleyeyim: bazara bir yere gidemezsin.

— Hayır anne, sahi yürüdük... on iki defa.

Oblomov:

— Seni külhani seni! dedi; hep akasya dalları kırıyordun, saymadın ki! Ben saydım ama.

— Yok, yok, biraz daha yürüyün; zaten balık çorbası da hazır değil henüz.

Kapı yüzlerine kapandı.

Balık çorbası büyük bir tencere ile masaya konmuştu, dumanı tütüyordu. Oblomov her zamanki yerine, kanepeye yerleşti; sağ tarafına Agafya Matveyevna bir sandalyeye, sol tarafına üç yaşında bir çocuk, bir bebek iskemlesine oturdu. Onun yanında, on üç yaşına basmış olan Maşa, sonra Vanya, daha sonra da, o akşamlık, Oblomov'un karşısına Aleksiyev oturdu.

Agafya Matveyevna Oblomov'a yemek verirken:

— Durun biraz, size dere balığı vereyim, iri bir balık buldum.

Oblomov:

— Bununla bir börek iyi giderdi, dedi.

— Unuttum, vallahi unuttum. Dün akşam aklımdaydı, nasıl da unuttum... Bakın İvan Aleksiyeviç, sizin kotletiniz için lahana pişirmeyi de unuttum.

Bu da bir kandırmacaydı. Aleksiyev:

— Zararı yok, ben ne olsa yerim, dedi.

Oblomov sordu:

— Sahi, niçin Aleksiyev için biftek ya da etli bezelye pişirmedin? Onları sever.

— İlya İlyiç, çarşıya kendim gitti, iyi sığır eti bulamadım. (Aleksiyev'e dönerek) Ama sizin için biraz vişne şurubu ile pelte yaptım, seversiniz, biliyorum.

Pelte İlya İlyiç'e dokunmuyordu. Onun için Aleksiyev ondan yemeğe mecburdu, ve yedi.

Yemekten sonra hiçbir güç Oblomov'u uzanmaktan men edemezdi. Çoğunlukla, oturduğu kanepeye sırtüstü yatar, bir saat kadar uyumadan orada dinlenirdi. Uyumaması için Agafya Matveyevna kahveyi önünde öğütür, çocuklar halının üstünde oynar, İlya İlyiç de onlara katılmamazlık edemezdi. Vanya çocuğu kızdırınca Oblomov:

— Kızdırma Andriyuşa'yı! Şimdi ağlayacak, diye bağırır. Ya da çocuk sandalyenin altına girince Maşenka'ya yalvarırdı:

— Maşenka, çocuğa bak, başını sandalyeye çarpmasın.

Maşenka da koşar, küçük kardeşini kurtarırdı.

O akşam bir an odaya bir sessizlik çöktü. Agafya Matveyevna kahveye bakmak için mutfağa gitti. Çocuklar sus-

tu. Birden odada bir horultu duyuldu. İlkin hafiften başladı ve gittikçe gürültüsü arttı. Agafya Matveyevna bir arabacı külâhı gibi kocaman bir kahve cezvesiyle dumanı tüte tüte içeri girerken horultuyu duydu ve şaşa kaldı. Aleksiyev'e sitemle bakıp başını salladı. Aleksiyev: «Uyandırmak istedim, dinlemedi!» diyerek özür diledi. Agafya Matveyevna hemen kahveyi masanın üstüne koydu, yerden Andreyuşa'yı alıp kanepede yatan Oblomov'un üstüne koydu. Çocuk Oblomov'un üstünde emekledi, yüzüne yaklaştı ve burnunu yakaladı. İlya İlyiç telâşla uyandı:

— Hey, ne var? ne oluyor?

Agafya Matveyevna tatlı bir sesle:

— Uyudunuz Andriyuşa kanepeye çıkıp sizi uyandırdı, dedi.

Oblomov çocuğu kolları arasına alarak:

— Yok canım, hiç uyumadım. Andriyuşa'nın üstüme geldiğini duydum. Konuşulanları hep işitiyordum Ah seni yaramaz, burnumu tutarsın ha? Sana vereyim mi burnumu, ister misin?

Çocuğu sevip okşadı. Yere bıraktı ve esnedi·

— İvan Alekseyiç, bir şeyler söylesene.

— Her şeyi konuştuk, İlya İlyiç; bir şey kalmadı ki...

— Nasıl olur canım! Sen bunca insan görüyorsun; herhalde havadislerin vardır. Kitap okumuyor musun?

— Okuyorum, bazı bazı; yahut başkaları okuyup anlatıyor, ben de dinliyorum. Dün Aleksey Spiridoniç'in evindeydim. Üniversiteli bir oğlu var; o okuyordu...

— Ne okuyordu?

— İngilizler üstüne... bir yere silah, cephane götürüyorlarmış. Aleksey Spiridoniç bir savaş çıkacak, diyordu.

— Nereye götürmüşler?

— İspanya'ya mı, İtalya'ya mı, hatırlamıyorum; fakat elçi fena halde kızmış.

— Hangi elçi?

Aleksiyev tavana bakıp hatırlamaya çalışarak:

— Vallahi unutmuşum, dedi.

— Kiminle savaş çıkacakmış?

— Bir Türk paşasıyla galiba.

— Başka ne siyasi haberler var?

— Dünyanın gittikçe soğuduğunu yazıyorlar. Bir gün baştanbaşa buz kesilecekmiş.

— Bu siyasi haber değil.

— Siyasetten konuşuyorlardı; sonunu getirmeden hemen bunu okudular. Biliyorum, bu siyaset değil, edebiyattır.

— Edebiyat üstüne ne okudular?

— Şey, en iyi yazarların kimler olduğunu: Dimitriyev, Karamzin, Batyuşkov, Jukovski...

— Ya Puşkin?

— Puşkin yoktu. Ben de şaştım. Puşkin gibi bir dâhi...

Sustular, Agafya Matveyevna el işini getirip çalışmaya başladı. Bir Oblomov'a, bir Aleyseyiç'e bakıyor, keskin kulaklarıyla dışarılarda bir gürültü, bir düzensizlik var mı, yok mu, Zahar mutfakta Anisya ile kavga mı ediyor, Akulina tabakları yıkıyor mu, hepsini fark ediyor; sokak kapısı gıcırdayınca kapıcının içki içmeye gittiğini anlıyordu.

Oblomov düşünceli bir sessizliğe gömüldü. Yarı uyanık yarı uykuda idi. Düşüncelerini bir noktaya toplamadan başıboş dört bir yana gezdiriyor, kalbinin seslerini dinliyor, hiçbir yere bakmayan gözlerini açıp kapıyordu. Belirsiz, esrarlı, rüyalı bir hal içindeydi. İnsan bazı anlarda eskiden yaşadığı şeyleri tekrar yaşıyormuş gibi olur. İçinde bulunduğu an bir rüya, ya da yaşanılıp unutulmuş bir hal gibidir, ama aynı insanlar sanki yine çevresine oturmuşlardır, onları tanır ve evvelce duymuş olduğu sözlerini tekrar duyar. Hayal gücü, eski sahneyi aynen canlandıramaz, hafıza geçmişi bulup çıkaramaz ve insan şaşırıp kalır. Oblomov böye bir haldeydi. Evvelce yaşadığı rahat bir anı yaşıyordu. Saatin sesleri bildik seslerdi, dişle koparılan ipliğin sesi, bir fısıltı halinde duyduğu sözler bildik şeylerdi.

— İğneye ipliği geçiremiyorum, gel sen geçir Maşa, senin gözlerin keskindir.

Dalgın dalgın Agafya Matveyevna'nın yüzüne bakıyor ve bir yerde çok eskiden gördüğü bir çehre, hafızası

nın derinliklerinden yüze çıkıyor, bu sözleri nerede duyduğunu arıyordu. Oblomovka'daki evin bir şamdanla aydınlanan büyük ve karanlık oturma odasını gördü. Annesiyle misafirler yuvarlak masanın çevresine oturmuşlar, sessiz sessiz dikiş dikiyorlar. Babası odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürüyor... Bugün ve geçmiş birbirine karıştı. Kendini ırmaklarından süt ve bal akan, insanları çalışmadan ekmek yiyen(yaldızlı sırmalı elbiseler giyen bir masal ülkesinde gördü... Masal anlatılışını, çanak ve bıçak seslerini duyar gibi oldu. Sütninesine sarılmış, titrek sesini dinliyordu. Sütnine Agafya Matveyevna'y göstererek Militrissa Kirbityevna!» dedi. Sanki aynı bulut, aynı mavi gökten geçiyor, aynı rüzgâr pencereden girip saçlarını okşuyordu. Dışardan Oblomovka'daki hindilerin gluk glukları işitiliyordu.

Köpek havlamaya başladı; bir misafir olacak. Belki Andrey'le babası Verhlihovo'dan geliyorlar. Ne sevinçli bir gün geçecek! Evet, Andrey olacak. Adımlar yaklaştı, yaklaştı, kapı açıldı. Oblomov: «Andreyl» diye bağırdı. Sahiden Andrey karşısındaydı, çocuk değil orta yaşlı bir adam olarak. Oblomov kendine geldi. Ştoltz, hayaliyle değil, etiyle kemiğiyle önünde duruyordu.

Agafya Matveyevna bebeği yakaladı, masadan dikişlerini filan topladı ve çıktı. Aleksiyev de derhal kayboldu. Ştoltz'la Oblomov yalnız kaldılar. Sessiz ve hareketsiz bakıştılar. Ştoltz'un gözleri iki bıcaktı sanki Oblomov uzun bir ayrılıktan sonra sevgilisine kavuşan bir âşık gibi heyecandan titreyen bir sesle:

— Andrey, sen misin? dedi.

— Benim. Sen hayatta mısın? İyi misin?

Oblomov kollarını boynuna doladı ve dostunu göğsüne bastırdı, cevap yerine öyle bir «ah!» çekti ki, içinde ayrıldıkları günden beri birikmiş ve hiçbir zaman dile gelmemiş bütün acıları, sevinçleri vardı.

Oturdular ve tekrar uzun uzun bakıştılar.

Andrey tekrar sordu:

— İyi misin?

— Şimdi iyiyim, çok şükür.

— Nasıl? Hasta mıydın?

— Evet Andrey, bir inme geçirdim.

— Ne diyorsun? Vah Vah! Bir aksaklık bırakmadı ya?

— Hayır, yalnız sol bacağımı rahat oynatamıyorum.

— Ah, İlya! İlya! Ne oldu sana? Kendini harabediyorsun. Ne yaptın bunca zamandır? Şaka değil, birbirimizi görmeyeli beş yıl oldu.

Oblomov içini çekti.

— Niçin Oblomovka'ya gelmedin? Niçin mektup yazmadın?

— Ne söyleyeyim Andrey'im? Beni bilirsin, hiçbir şey sorma.

— Beş yıl hep burada, bu evde oturdun ha? Hiçbir yere kımıldanmadan?

— Evet, hep burada oturdum, artık hiçbir yere de gidemem.

— Ne? Sahi mi söylüyorsun?

— Evet Andrey... Öyle.

Stoltz ona dikkatle baktı ve odanın içinde düşünceli düşünceli yürümeye başladı.

— Olga Sergeyevne nasıl, iyi mi? Nerde? Hatırlıyor mu?...

Stoltz sözünü kesti:

— İyi; seni de daha dün ayrılmışız gibi hatırlıyor. Nerde olduğunu şimdi söylerim.

— Çocukların nasıl?

— Onlar da iyi... Ama burada kalacağın cidd'i değil İlya, değil mi? Seni alıp çiftliğe götürmeye geldim.

Oblomov telâş içinde sesini kısıp odanın kapısına bakarak:

— Yok, yok, dedi; aman sakın birşey söyleme, söz açma bundan!

— Niçin? Ne var Allahaşkına? Beni bilirsin; bu ödevi çoktan üzerime aldım, kolay kolay bırakmam. Şimdiye kadar birçok işler engel oluyordu, artık serbestim. Bizimle beraber, yanıbaşımızda yaşayacaksın. Olga ile karar verdik, böyle olacak. Allaha şükür seni daha kötü bir halde bulmadım. Korkuyordum ki... Haydi, gidiyoruz. Seni zor-

la götürmeye yemin ettim. Hayatını değiştireceksin, biliyor musun, nasıl...

Oblomov sabırsızlıkla dinliyordu:

— Aman yavaş konuş, ne olur! Sonra evdekiler...

— Ne var?

— Duyarlar... Ev sahibi sahiden gideceğim sanır...

— Ona ne canım? Bırak onu!

Oblomov, Ştoltz'un ondan hiç ummadığı kararlı bir sesle:

— Hayır, buna imkân yok, dedi. Dinle Andrey! Beni kandırmaya çalışma boşuna; burada kalacağım!

Ştoltz, dostuna hayretle baktı. Oblomov sakin ve soğukkanlıydı.

— Sen mahvolmuşsun İlya! Bu ev, bu kadın... Bu yaşayış tarzı... İmkânı yok! Haydi gidiyoruz.

— Niçin gitmemi istiyorsun? Nereye?

Oblomov'u kolundan yakaladı ve kapıya doğru çekti.

— Bu kuyudan, bu bataklıktan dışarı; dünyaya, açık, tabii, sağlam hayata. Nerdesin? Ne oldu sana? Kendine gel! Özlediğin hayat bu muydu senin. Böyle tarla faresi gibi bir delikte mi yaşayacaktın? Düşünsene...

Oblomov azimli bir yüz ve açık bir ifadeyle:

— Hatırlatma; geçmişi rahat bırak; o günler geçti artık, dedi. Bana ne yapacaksın? Beni sürüklemek istediğin dünya ile hiçbir ilgim kalmadı artık. İki ayrı parçayı lehimleyemezsin. Ben bu deliğe canlı tarafımla bağlıyım. Beni dışarı çıkarmak ölüme götürmektir.

— Ama şöyle bir etrafına bak. Kimlerde yaşıyorsun?

— Biliyorum, farkındayım... Ah Andrey, herşeyi biliyorum. Yıllarca bu hayatı yaşamaktan utandım. Ama ben senin yolunda yürüyemem... Belki bundan önceki gelişinde olurdu. Şimdi... (gözlerini yere dikip bir an durdu) çok geç... git ve beni bırak. Senin dostluğuna layığım; ama benim için üzülmene değmez.

— Hayır İlya, benden sakladığın birşey var. Ama seni mutlaka götüreceğim. sana güvenemediğim için götüreceğim... Dinle beni, kalk elbiseni giy; benim oturduğum yere gidelim; akşamı orada geçiririz. Sana anlatacak bir-

çok şeylerim var. Neler oluyor biliyor musun? Duymadın değil mi?

Oblomov ne var der gibi yüzüne baktı.

— Öyle ya, kimseyi gördüğün yok ki. Haydi gel, sana hepsini anlatırım... Arabada beni kim bekliyor biliyor musun? Çağırayım mı?

Oblomov'un beti benzi atarak mthiş bir telâşla haykırdı:

— Olga! Allahını seversen onu buraya getirme. Haydi git, git. Güle güle, Allahaşkına git.

Oblomov dostunu bayağı dışarıya itiyordu, ama Ştoltz kımıldamadı.

— Sen gelmezsen gidemem; ona söz verdim, anlıyor musun İlya? Bugün olmazsa yarın, mutlaka geleceksin. Beni kovabilirsin ama elimden kurtulamazsın. Yarın değilse öbür gün.

Oblomov başını eğdi, birşey söylemiyor, Ştoltz'a bakmaya cesaret edemiyordu.

— Ne zaman, söyle? Olga soracak.

Oblomov başını dostunun omuzuna koydu, onu kucakladı ve tatlı bir sesle yalvardı:

— Ah Andrey, ne olur, ikiniz de bırakın beni... Unutun beni!

Ştoltz kollarından sıyrılıp hayretle yüzüne baktı:

— Nasıl? Seni hiç aramayalım mı demek istiyorsun?

Oblomov fısıldar gibi:

— Evet, dedi.

Ştoltz bir iki adım geriledi:

— Bunu sen mi söylüyorsun İlya? Beni başından savıyorsun ha? Hem de onun, o kadının yüzünden... (Birden derin bir acıyla haykırdı) Ah, ya Rabbi!... İlya!.. Yoksa demin gördüğüm çocuk... İlya! İlya! Ondan kaç, çabuk, çabuk kaç buradan. Nerelere kadar düştün! Bu kadın... Kim bu kadın?

Oblomov sakin sakin:

— Karım, dedi.

Ştoltz, yıldırımla vurulmuşa döndü.

— Çocuk da benim oğlum. Ona senin adını koydum.

Oblomov sırrını açmış ve rahat bir nefes almıştı.

Şimdi beti benzi uçmak, şaşkın şaşkın etrafına bakmak sırası Ştoltz'a gelmişti. Önüne «uçurum», «taş duvar» çıkmıştı. Oblomov uzaklaşmış, görünmez olmuş, yere gömülmüştü. Ştoltz içinin yandığını fark ediyordu. Dostunu görmeye koşarken ölüm haberini almış bir insan gibiydi. Dudaklarından kendiliğinden şu kelimeler döküldü:

— Mahvolmuş! Olga'ya ne söyleyeceğim ben?

Oblomov son kelimeleri suydu, birşeyler söylemeye çalıştı, söyleyemedi. Kollarını Andrey'e açtı, savaşa veya ölüme giden iki dost gibi biribirlerine sarıldılar. Bu sarılış sözlerini, gözyaşlarını, duygularını boğdu...

Oblomov ayrılırken:

— Andrey, Andrey'imi unutma! dedi.

Ştoltz birşey söylemeden ağır ağır odadan çıktı, ağır ağır avluyu geçti ve arabaya bindi. Oblomov da kanapeye oturdu, dirseklerini masaya dayadı, elleriyle yüzünü kapadı.

Ştoltz keder içinde avluyu geçerken şunları düşünmüştü: «Hayır, senin Andrey'ini unutmayacağım. Senin işin bitmiş İlya! Oblomovka'nın artık ıssız karanlıklardan kurtulduğunu, onun da yavaş yavaş gün ışığına çıktığını sana söylemeye gerek yok. Dört yıl sonra orada bir istasyon olacağını, köylülerin tren yolunda çalışacağını, buğdayın artık nehre kadar trenle taşınacağını... Okullar açılacağını, eğitimin yayılacağını sana ne diye söylemeli? Hayır, yeni mutluluğun fecri seni telâşa düşürür, karanlığa alışmış gözlerini rahatsız eder. Fakat Andrey'ini senin gidemeyeceğin yere götüreceğim... Onunla beraber gençlik hülyalarımızı gerçekleştireceğim.»

Ştoltz geriye dönüp küçük evin pencerelerine son bir defa bakarak ilâve etti: «Elveda eski Oblomovka! Senin devrin geçti!»

Olga kalbi çarparak sordu:

— Ne var?

Andrey sert ve ciddî:

— Birşey yok, dedi.

— Yaşıyor mu? Sağlığı iyi mi?

— Evet.

— Niçin bu kadar çabuk döndün? Niçin beni çağırmadın? Onu niçin getirmedin?

— İmkânsız.

Olga telâşla sordu:

— Peki, içerde ne oldu? Aranızda uçurum mu açıldı, söylesene?

Ştoltz sustu.

— Canım, ne var, ne oluyor içerde?

— Oblomov'luk!

Ştoltz dertli dertli söylediği bu son kelimeden sonra Olga'nın ısrarla sorduğu soruların hiçbirine karşılık vermedi, eve kadar dalgın bir sessizlik içinde kaldı.

X

Beş yıl geçti. Dünyada ve Viborg mahallesinde birçok değişiklikler oldu. Madam Pşenitsin'in evinin önündeki boş sokağın öbür tarafına yazlık evler yapılmıştı. Bunlar arasında, hükümet konağına benzer büyük bir bina bizim rahatlık ve gamsızlık yuvasının pencerelerine bir zamanlar sevinçle dolan güneşe engel oluyordu. Küçük ev büsbütün küçülüp bir kulübe haline gelmişti. Yıkanmamış, traş olmamış bir adam gibi bitkin, perişan görünüyordu. Sıvalar dökülmüş, yağmur boruları kırılmış, bu yüzden çamur içinde kalan avluya eski zamanda olduğu gibi bir tahta uzatılmıştı. Kapıya biri gelince, köpek, zincirine asılıp vargücüyle havlamıyor, yerinden kıpırdamadan tembel tembel homurdanıyordu.

Evin içinde de herşey ne kadar değişmişti! Orada başka bir kadın oturuyor başka çocuklar oynuyordu. Zaman zaman serseri Tarantiyev'in yıpranmış kırmızı yüzü görülüyordu; fakat yumuşak, tatlı Aleksiyev meydanlarda yoktu. Ne Zahar kalmıştı, ne Anisya. Mutfakta şişman bir ahçı, Agafya Matveyevna'nm sessizce verdiği emirleri gelişigüzel, isteksizce yapıyordu. Aynı Akulina, üstünde gömleği, belinde kemeri, çamaşır ve bulaşık yıkıyordu. Gene uyuklayan kapıcı, aynı koyun postundan ceketiyle küçük kulübesinde ömrünün son yıllarını tembel tembel geçiriyordu. Sabah erkenden ve akşam üstü, yemek vakti İvan Matveyeviç'in yüzü yine sarmaşıklı çitin üstünden görü-

nüyordu. Yine koltuğunda bir tomar kâğıt, ayaklarında yaz kış giydiği lâstikler vardı.

Oblomov'a ne olmuştu? Neredeydi? Oblomov'un vücudu, en yakın kilisenin sakin avlusunda, fundalar arasındaki mütevazı bir taşın altında dinleniyordu. Dost bir elin diktiği leylaklar, mezarını sarmıştı, sessiz havasında bir pelin kokusu yükseliyordu. Uykusuna huzur meleği kanatlarını germiş gibiydi.

Şefkatli karısının dikkatli bakımına, bir an üzerinden ayrılmayan gözlerine rağmen sürekli rahatlık, hareketsizlik, gamsızlık yavaş yavaş hayat makinesini körletmişti. İlya İlyiç zahmet çekmeden, can çekişmeden, kurulmamış olduğu için duran bir saat gibi bitivermişti. Kimse son anlarını görmedi, son iniltilerini işitmedi. Birincisinden bir yıl sonra bir inme daha gelmiş ve iz bırakmadan geçmişti. Yalnız İlya İlyiç zayımlamış, sararmış, az yemek yer, bahçeden başka bir yere gidemez olmuş, gittikçe daha sessiz, daha dalgın bir hale düşmüştü. Zaman zaman da ağlıyordu. Ölümün yaklaştığını hissedip korkuyordu. Birkaç defa bayılıp kaldığı da oldu. Bir sabah Agafya Matveyevna ona her zamanki gibi kahvesini getirdi ve onu sakin sakin uyuyormuş gibi ölü buldu. Yalnız başı yastıktan biraz aşağı düşmüş, eli herhalde ağrı duyduğu için kalbinin üstünde gerilip kalmıştı.

Agafya Matveyevna üç yıldan beri duldu; bu süre içinde herşey yine eski haline dönmüştü. Kardeşi devlet taahhütlerine girmiş, parasını kaybetmiş ve bin bir dalavereden, iltimastan sonra tekrar «köylülerin kaydedildiği» bürodaki eski kâtiplik işini bulmuştu. Yine eskisi gibi her gün yürüyerek daireye gidiyor ve getirdiği yarım rubleleri, yirmi, yirmi beş kapiklik mangırları gizli bir kutuya dolduruyordu. Tekrar Oblomov'dan önceki gibi kaba saba fakat bolluk içinde geçinmeye başladılar.

Evin içinde en önemli şahsiyet İvan Matveyeviç'in karısı İrina Panteleyevna idi. Yine sabahları geç kalkabiliyor, günde birkaç defa kahve içebiliyor; bir o kadar elbise değiştirebiliyordu. İş olarak bütün yaptığı da yalnız eteklerinin iyice kolalanmasına gözkulak olmaktı.

Başka hiçbir şeyle ilgilenmezdi, evin idaresi yine eskisi gibi Agafya Matveyevna'da idi. Bütün ailenin yiyeceğine, giyeceğine, çayına, kahvesine o bakıyor, çamaşırı o yıkattırıyor, çocukları, Akulina'yı, kapıcıyı o idare ediyordu. Fakat niçin bunları yapıyordu? Nihayet Madam Obmov'du ve evin sahibiydi. Kendi başına, rahat rahat yaşayabilirdi. Ne diye bu kadar insanın yükünü alıyor, başkasının çocuklarına bakıyor, bir kadının ancak aşk ve aile bağları ya da geçim kaygısıyla katlanabileceği ıvır zıvır işlere, zahmetlere katlanıyordu? Kendi hizmetçileri olması gereken Zahar ve Anisya ne olmuşlardı? Kocasının canlı mirası, küçük Andriyuşa neredeydi?

Çocukları hayata atılmışlardı. Vanya öğrenimini bitirmiş, sonra bir daireye memur olmuştu. Maşa bir daire müdürü ile evlenmişti. Andriyuşa'yı Ştoltz'la karısı büyütmek üzere almışlardı ve onu kendi çocukları gibi seviyorlardı. Agafya Matveyevna kalbinde çocuklarına aynı yeri veriyorsa da Andriyuşa'nın ilerisini ötekilerden başka türlü görüyordu. Andriyuşa'nın terbiyesiyle, yaşayışıyla, geleceğiyle Vanya ve Maşa'nın hayatları arasında dünya kadar fark vardı. Hiçbir üzüntü duymadan: «Bu ikisi kibar filân değil, derdi; benim gibi, onlar da zoru zoruna yaşamak için doğmuşlar. (Andriyuşa'yı çekinerek değilse bile dikkat ve özenle okşayarak, âdeta saygıyla) halbuki bu küçük, bir soylu! Bakın derisi ne kadar ince, şeftaliye benziyor. Elleri, ayakları küçücük. Saçları ipek gibi... Tıpkı babası.»

Onun için Ştoltz'un Andriyuşa'yı evlât edinmesini hoş görmüş, hattâ sevinçle karşılamıştı. «Onun yeri orası, burada, bu aşağılık yerde, kardeşimin pis çocukları arasında ne işi var!» diyordu. Kadın, Oblomov'un ölümünden sonra altı ay Zahar'la, Anisya'yla beraber, matem içinde yaşadı. Hep kocasının mezarına gidip durmadan gözyaşı döktü; yemek yemez oldu; hemen hemen yalnız çayla yaşadı. Uykusuz geceler geçirdi, perişan, bitkin bir hale geldi. Kimseye dert yanmadı ve zamanla büsbütün içine kapandı. Anisya'ya bile açılmaz oldu. Ruhunda olup bitenden kimse birşey bilmiyordu.

Bakkal yiyecek almaya gelen yeni ahçıya: «Hanımın hâlâ kocasına ağlıyor mu?» diye sorar; kilisenin mezarlığında bekçi her hafta ağlayıp dua etmeye gelen bu bir türlü teselli bulmaz dulu bir ahbabına gösterip: «Hâlâ kocasına ağlıyor!» der; kardeşinin evindekiler de: «Hâlâ yaslar içinde!» diye söylenirlerdi.

Bir gün kardeşinin ailesi, çoluğu, çocuğu ve hattâ Tarantiyev ansızın, sözde başsağlığı için çıkageldiler. Beylik avutmalar, öğütlemeler başladı. Çocuklarını düşün de kendine biraz acı, gibilerden. İlk kocası öldüğü zaman Agafya Matveyevna'ya bütün bu lâflar söylenmiş, etkili de olmuşlardı; ama şimdi nedense bunlardan tiksiniyor, daha fena oluyordu. Konuyu değiştirdikleri zaman ferahladı. Tekrar hep beraber oturabileceklerini, «hısım akrabası arasında daha kolay avunacağını, ev idaresini ondan iyi bilen olmadığı için kendileri için de bunun daha hayırlı olacağını» söylediler. Agafya Matveyevna düşünmek için mühlet istedi, iki ay daha ağladı ve nihayet teklifi kabul etti. O sırada Ştoltz'lar Andriyuşa'yı almışlar ve Agafya Matveyevna yalnız kalmıştı.

Üstünde siyah bir elbise, boynunda bir şal, odadan mutfağa bir gölge gibi gidip geliyor, eskisi gibi yine dolabı açıp kapıyor, dikiş dikiyor, örgü örüyor, fakat her işi mecalsiz, ağır ağır yapıyordu. Hafif bir sesle, isteksiz isteksiz konuşuyor, etrafına eskisi gibi gamsızca bakıp geçmiyor, gözleri herşeyin üstünde ayrı ayrı duruyor, bakışı bazan bir yere saplanıp kalıyordu. Gözlerinde gizli bir düşünce vardı. Bu düşünce sanki kocasının ölüsüne uzun uzun bakakaldığı an yüzüne yerleşmiş, bir daha da silinmemişti.

Evin içinde gidip geliyor, elleri gerekli olan herşeyi yapıyor, fakat zihni hareketlerine karışmıyordu. Kocasının ölüsü başında birden hayatının anlamını kavrar gibi olmuş, üzerinde düşünmüş, o günden sonra da bu düşünce, yüzünde bir gölge gibi kalmıştı. Acısının şiddeti gözyaşlarıyla akıp gidince, kaybettiği şeyi ölçmeye başladı; onun için artık küçük Andriyuşa'dan başka herşey ölmüştü. Ancak onu gördüğü zaman yaşar gibi oluyordu.

Yüzüne bir canlılık geliyor, gözlerine ilkin bir sevinç, sonra anılar ve yaşlar doluyordu. Etrafındaki herşeye yabancıydı.

Kardeşi bir ruble fazla harcanmış, et fazla pişmiş ya da balık taze değilmiş diye öfkelendiği, gelin hanım etekleri iyi kolalanmamış ya da çay soğuk olmuş, açık olmuş diye söylendiği, şişman ahçı kabalık ettiği zaman, Agafya Matveyevna hiç aldırış etmiyor, «Ev sahibi, hanımefendi!» gibi dikenli fısıltıları duymamazlıktan geliyordu. Hepsini ıstırabının vakarı ve mağrur sessizliğiyle karşılıyordu. Fakat bayram ya da karnaval günleri evde herkes yiyip içerken, şarkı söyleyip eğlenirken birdenbire gözlerinden yaşlar boşanıyor ve gidip bir köşeye saklanıyordu. O zaman tekrar içine kapanıyor ve zaman zaman kardeşiyle karısına acıyarak, hattâ gurur duyarak bakıyordu. Kendini hayattan müzik ve ışık payını almış sayıyordu. Allah, hayatına bir nefes üfleyip tekrar geri çekmiş, bir güneş onu birden aydınlatmış, sonra ebediyen sönmüştü... Evet, ebediyen sönmüştü, ama hayatı da artık silinmez bir anlam kazanmıştı; şimdi niçin yaşamış olduğunu, niçin bundan sonra boşuna yaşayacağını biliyordu.

Ne kadar büyük, ne kadar kusursuz bir aşk içinde yaşamıştı? Oblomov'u hem bir sevgili, hem bir koca, hem de üstün bir insan olarak sevmişti, fakat bunu o zaman da, şimdi de kimselere söyleyemezdi. Etrafındakilerin hiçbiri onu anlayamazdı. Zaten bunu hangi dille söyleyebilirdi? Kardeşinin, karısının, Tarantiyev'in kelimeleri yetmezdi; çünkü onların böyle düşünceleri yoktu. Onu yalnız İlya İlyiç anlayabilirdi, fakat ona da hiçbir şey söylememişti, çünkü o zaman kendisi de birşey anlamıyor, ne söyleyeceğini de bilmiyordu.

Yıllar geçtikçe geçmişini daha iyi anladı, gittikçe daha sessiz, daha kapalı oldu. Bütün hayatı, bir an gibi gelip geçen yedi yılın tatlı ışığında yıkanmış, artık arzu edilecek hiçbir şeyi, gidilecek hiçbir yeri kalmamıştı. Yalnız Ştoltz kışın çiftlikten gelince evine koşar ve minnet dolu gözlerle Andriyuşa'ya bakar, onu mahcup bir şefkatle okşardı. Andrey İvaniç'e birşeyler söylemek, teşekkür etmek,

içinde kabaran duyguları önüne sermek isterdi. Ştoltz onu anlayabilirdi, fakat Agafya Matveyevna nasıl konuşacağını bilemez, sadece Olga'nın ellerine sarılıp öper, sonra öyle sıcak gözyaşları dökerdi ki Olga da ağlamaktan kendini alamaz, Ştoltz bile dayanamayarak hemen odadan kaçardı. Her üçünü aynı duygu, ölen dostlarının temiz ruhu birbirine bağlıyordu. Ştoltz'la Olga onu alıp çiftliğe götürmeğe çalıştılar, beraber yaşarız, Andriyuşa'nın yanında olursun dediler, fakat her defasında aynı cevabı aldılar: «İnsan nerde doğmuşsa, yaşamışsa orada ölmeli.» Ştoltz ona çiftliğin hesaplarını, payına düşen parayı boşuna gönderirdi; her defa geri çevirir, paranın Andriyuşa için saklanmasını rica ederdi: «Benim hakkım değil, onun hakkı; o soylu, paraya ihtiyacı olur; ben nasıl olsa yaşarım.» derdi.

XI

İki bay, bir öğle vakti Viborg mahallesinin bir sokağında yürüyorlardı; arkalarından bir araba yavaş yavaş geliyordu. Bunlardan biri Ştoltz, öteki de bir yazar dostu, iri yarı, durgun halli bir adamdı; dalgın, uykulu gözleri vardı. Bir kiliseye geldiler, ibadet bitmiş, herkes sokağa çıkıyordu. İlk çıkanlar dilencilerdi.

Yazar:

— Bu dilencilerin nerden çıktığını merak ediyorum, dedi.

— Nerden mi? Nerden olacak, bin bir çeşit delikten çıkıp geliyorlar.

— Onu demek istemiyorum; insan nasıl dilenci oluyor, bu hale düşüyor? Acaba birdenbire mi oluyorlar, yoksa yavaş yavaş mı? Sahiden mi, yalancıktan mı dilencilik ediyorlar?

— Bunları niçin merak ediyorsun? Yoksa Petersburg'un esrarı diye bir kitap mı yazmak niyetindesin?

Yazar, tembel tembel esneyerek:

— Belki... dedi.

— Peki, iste sana bir fırsat, bir tanesini çağır sor; bir gümüş ruble verirsen sana bütün hikâyesini anlatır, sen de yazar, okuyucularına satarsın. İşte şu ihtiyar, en çok rastlanan bir dilenci tipi. Gel ihtiyar, gel buraya!

İhtiyar döndü, şapkasını çıkarıp onlara doğru yürüdü:

— Beyefendiler, dedi; otuz savaşta yara almış ihtiyar bir askere yardım edin.

Ştoltz şaşkına dönerek bağırdı:

— Zahar! Sen misin?

Zahar birden durdu, eliyle gözlerini güneşten koruyarak Ştoltz'a dikkatle baktı:

— Affedersiniz, beyefendi hazretleri, sizi tanıyamadım... Gözlerim artık görmüyor ki.

— Ştoltz'u unuttun mu? Efendinin dostu?

— Allahım! Andrey İvaniç, siz misiniz? Sahiden kör olmuşum! Ah sevgili efendim...

Zahar, Ştoltz'un ellerine sarıldı, ellerini tutamayınca ceketinin ucunu öptü. Gülüyor mu, ağlıyor mu belli değildi. «Tanrı ben garibi sevindirmek istedi!» diye haykırıyordu. Bütün yüzü kırmızıya boyanmış gibiydi; burnunun ucu morarmıştı. Başında hiç saç yoktu; favorileri hâlâ duruyordu; fakat karmakarışık ve bembeyazdı. Sırtında bir tarafı yırtık, soluk, berbat bir pardösü, çıplak ayaklarında eski, yamalı galoşlar, elinde tüyleri dökülmüş bir kürklü kasket vardı.

— Ah! Ah, Tanrı mübarek bayram günü beni sevindirmek istedi.

— Niçin bu hale düştün? Utanmıyor musun halinden?

— Ah Andrey İvaniç; sevgili efendim! Ne yaparsınız? Yaşamak için! Anisya sağken böyle serseri değildim, yiyeceğim, içeceğim vardı. Allah rahmet eylesin, koleradan ölünce, ev sahibinin kardeşi beni istemedi; iş yapmadan ekmek yiyemezsin, dedi. Mihey Andreyiç Tarantiyev de boyuna bana tekme atıyordu; beni yaşadığıma pişman ettiler! Ne kahırlar çektim, bilseniz. Bir lokma ekmek bile vermiyorlardı. Allah razı olsun, hanım olmasaydı çoktan soğuktan ölür giderdim. Bana kışlık elbise, istediğim kadar da ekmek veriyordu. Ocağın üstünde bir yer de vermişti. Benim yüzümden kadıncağızı azarlamaya başladılar, ben de evden çıktım. İki yıldır yersiz yurtsuzum.

— Niçin bir işe girmedin?

— Bu zamanda iş nerede bulursun, Andrey İvaniç efendimiz? İki yer denedim, beğenmediler. Şimdi herşey değişti; eskisi gibi değil. Uşağın okur yazar olması gerek; hem şimdiki efendilerin evleri eskisi gibi hizmetçilerle do-

lu değil. Bir, bilemedin iki uşak tutuyorlar. Ayakkaplarını kendilerine çıkarıyorlar, bir çeşit makine de icadetmişler! Ah, ne günlere kaldık! Ne ayıp! Ne ayıp! Kibarlık, sallik ortadan kalkıyor. Bir Alman tüccarının yanına hademe olarak girdim; ilkin iyi gidiyordu, fakat sonra bana sofra işi verdi, benim harcımmış gibi. Bir gün sofra takımlarını götürüyordum, Bohemya porseleni mi ne diyorlar; Allah kahretsin, tahtalar öyle kayıyordu ki... Birden ayağım yana kaydı, bütün takımlar tepsi ile beraber yere düştü, beni de hemen kovdular. Bir defa da bir Kontes, halimi tavrımı beğendi, «Kelli felli bir efendiye benziyor» dedi, beni kapıcı olarak aldı. Eski tarz kibar bir iş; bütün yapılacak şey ciddi ciddi oturmak; bacak bacak ütüne atıp bir ayağınızı sallamak. Birisi gelince hemen cevap vermeyeceksiniz; ilkin biraz homurdanacaksınız, sonra, adamına göre ya içeri, ya kapı dışarı. Kibar misafirler geldi mi, tabii bastonunuzu kaldırıp şöyle selâmlayacaksınız. (Zahar kapıcı selâmınını taklid etti.) İş de güzeldi doğrusu, inkâr etmem; fakat Allah selâmet versin, hanımefendiye birşey beğendirmek çok zordu. Bir gün odama girdi, bir tahtakurusu gördü; sanki tahtakurularını ben icadetmişim gibi kıyameti kopardı. Tahtakurusuz ev olur mu hiç! Bir gün de yanımdan geçerken burnuna bir içki kokusu gelir gibi olmuş, beni kovdu. Ne belâlı kadındı, ya Rabbi!

— Ama gerçekten de içki kokuyorsun, hem de nasıl?

Zahar yüzünü acı acı buruşturdu:

— İnsan efkârlanınca böyle olur, Andrey İvaniç! Arabacılığı da denedim; bir yere girdim, fakat ayaklarım donuyordu, gücüm kuvvetim de yok, ihtiyarladım artık. Arabanın atı bir Allahın belâsı idi. Bir defa az kalsın bir arabanın altında kalıp beni de ezdirecekti; bir defa da bir ihtiyara çarptık, karakola düştük...

— Peki artık şu içkiyi bırak da yine bir ayak işine gir. İstersen bana gel, sana bir ev vereyim, beraber çiftliğe gidelim... İşitiyor musun? Sana söylüyorum...

— İşitiyorum, Andrey İvaniç, sevgili efendim, fakat... Ah!... Onu mezarında bırakıp gitmek istemiyorum. Sevgili efendim, İlya İlyiç'i... Bugün yine onun için dua et-

tim! Allah gani gani rahmet eylesin. Böyle bir insanı Allah nasıl başımızdan eksik etti! Bizim mutluluğumuz ona bağlıydı. Yüz yıl yaşayacak adamdı... Ah! Ah! Bugün mezarına gittim, bu taraflara her geldikçe giderim, oturur ağlarım... Bazan orada kendimi unutur kalırım, buralarda ses sada olmaz; birden sesini duyar gibi olurum: Zahar! Zahar! Bir ürperme alır beni. Böyle bir efendi bir daha bulunmaz. Ah, sizi ne kadar severdi... Allah rahmet etsin, cennetinden ayırmasın.

— Bize gel de Andriyuşa'yı gör. Söylerim sana yemek yedirirler, elbise verirler. Şu parayı da al.

— Gelirim, gelirim; Andrey İlyiç'i görmem gerek. Kimbilir ne kadar büyümüştür! Ah ya Rabbi, iyi oldu da sizi gördüm. Gelirim. Sevgili Andrey İvaniç, Allah size uzun ömürler versin.

Ştoltz'la dostu arabaya binip uzaklaştılar.

Ştoltz sordu:

— Nasıl, bu dilencinin hikâyesini dinledin mi?

— Bahsettiği İlya İlyiç kim?

— Oblomov; sana ondan çok bahsetmiştim.

— Evet, hatırladım; senin bir dostun, bir okul arkadaşın. Ne oldu?

— Öldü, hayatı yok yere harcandı, gitti.

Ştoltz içini çekip biraz daldıktan sonra:

— Zekâca kimseden aşağı değildi, dedi. Tertemiz, billûr gibi bir ruhu vardı. Asil heyecanları olan bir insandı. Ama hiçbir şey yapmadı.

— Niçin? Ne yüzden?

— Ne yüzden mi?... Oblomov'luk?

— Oblomov'luk mu? O da ne demek?

— Biraz zihnimi, anılarını toparlıyayım da anlatayım: Sen de yazarsın; belki birisinin işine yarar.

Ştoltz dostuna **işte bu okuduğunuz hikâyeyi** anlattı.

İVAN GONÇAROV
(1812-1891)

Roman Rusya'da bir bomba gibi patladı. Zaten zaman da pek elverişliydi. Köleliğin kaldırılmasına üç yıl kalmış, bütün edebiyatta, uyuşukluğa, hareketsizliğe, şaşkınlığa karşı bir savaş açılmıştı. Bunun içindir ki, bir çağdaşın yazdığı gibi. "Bütün okuma yazma bilenler Oblomov'u heyecanla okuyorlar. Hiç mübalâğa etmeden denilebilir ki bu anda Rusya'da en küçük, en kenarda kalmış bir kasaba yoktur ki orada Oblomov okunmasın, üzerinde tartışılmasın. Oblomov ve Oblomov'luk kelimeleri bütün Rusya'ya yayılmış, ebedi olarak dilimize girmiştir."

KAPAK : KEZBAN BATIBEKİ